5
6

Digitized by Google

ROMA

NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
15 — G
40 M
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

5 6
6 6
3 42

Digitized by Google

Stimuli Virtut. lat.

R

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

Digitized by Google

Verus autor est
P. Bernardinus Rossignoli
Soc. J.
Interpres latinus est
P. Ioannes Busaeus Soc. J.

Digitized by Google

STIMVLI VIRTVTVM ADOLESCENTIAE CHRISTIANAE DICATI, LIBRI TRES,

CONSCRIPTI PRIMVM LINgua Italica à D. Guiliel. Baldeſano D. Theologo, & Canonico Archiep. Eccleſiæ Taurin. ad Sodales B. Virg. Annunciatæ.

NVNC RECENS, IN GRATIAM SOdalium Germanorum, Latinè redditi à quodam Societatis IESV.

QVAE SINGVLIS LIBRIS CONtineantur ſequens pagella indicat.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Hermanni Mylij.
ANNO M. DC. XIV.
Cum gratia & priuilegio S. Cæſar. Maieſt.

Digitized by Google

Lib. I. *Contra Intemperantiam.*

Lib. II. *De Caſtitate.*

Lib. III. *De reliquis virtutibus adoleſcente Chriſtiano dignis.*

Digitized by Google

SERENISSIMIS PRINCIPIBVS, REVER. PHILIPPO, EPISCOPO RATISBONENSI: & Ferdinando, Com. Pal. Rhen. V. B. Ducibus.

SODALITAS MOGVNTIna Virginis Annunciatæ dedicat.

QVOD de oratione animaduertit Euripides, eandem non idem valere, cùm ab ignobilibus, atque à nobilibꝰ profertur: id prorſus in vitam moreſque etiam conuenit, vt eadem exempla non idem poſsint, à vulgo, atque à Principibus profecta. Dignitas enim auctorum, factis ipſis, & lucem, & vim addit; vt & cùm fiunt clariora ſint, & diuturniorem poſt ſe relinquant memoriam. Id adeò V. Serenitates:

nobis oſtenderunt. Annus iam alter pænè abijt; cùm patria, imò Roma vos nobis eripuit. Vſque eò tamen veſtra viuit memoria, vt etiamnum præclara illa virtutis indoles, non animis ſolùm, ſed etiam oculis obuerſari videatur. Quanquam in vobis non ſola erat perſonarum dignitas; ſed factorum etiam excellentia. Semeſtri ferè ſpatio Sodalitati præfuiſtis. An quiſquam præfectus nos aut ſæpius, aut ardentius ad virtutem publicè eſt cohortatus? An quiſquam ad animos expiandos, paſcendoſque cæleſtibus epulis clariore præiuit exemplo? Veſtra pietate peregrinandi ad templa, publicè in vicis, campisque geſtandi, verſandique Roſarij, intermortuæ pænè conſuetudines reuixerunt. Nam modeſtiæ, grauitatis, liberalitatis veſtræ commendationem, nec res per ſe nota exigit, & veſtra animi ſubmiſſio repudiat.

Cùm igitur ad tot tantasque res accederent, magnifica Sodalitati à

vobis

vobis relicta donaria : non potuit ſieri, quin ſæpè cogitaremus, viciſſim noſtram in vos obſeruantiam publicè eſſe teſtandam. Tulit aliquando tempus, vt vos ex Italica peregrinatione redeuntes Germaniam in primis veſtra præſentia, id eſt, magno Germaniæ bono; deinde rerum quoque ſacrarum non aſpernando theſauro bearetis. Ceſſit ex ijs bona pars Bauariæ veſtræ : neque nos tamen prorſus indonati manſimus. Ex aula veſtra miſſus eſt ad nos STIMVLVS hic VIRTVTIS, non ſpecioſiore, quàm veriore titulo. Scriptus erat lingua Italica; id eſt, nobis ignota: ſed vt primum in manus peritorum venit, ita ſe ipſe ſine præcone commendauit, vt nihil deeſſe ei videretur, niſi quod ab omnibus intelligi non poſſet. Data eſt igitur opera, vt vir doctiſſimus atq; optimus Guilielmus Baldeſanus, quæ ſua lingua Romanis Sodalibus, ea cõmuni omnium gentium lingua nobis omnibuſque exponeret. Valebit ille quidẽ

ſatis per ſe ad commendationem; imò verò ad fructum, quem ſolum ſpectat: ſed ignorantibus ſcilicet, primamq́ue frontem intuentibus, facillimè ſe eſſe, qualis eſt, perſuaſerit, ſi veſtrum ſibi nomen præſcripſerit. Itaque & noſtra cauſſā quod debitum reddimus: & aliorum, quòd ijs quæ optima ſuut, optimorū Principum nomine commendari cupimus: V. Serenitatibus hoc quidquid eſt laboris, damus dicamusq́ue. Id ſi benignè acceperitis; non tam pro rei dignitate, quàm pro perpetua veſtra humanitate feceritis. Valete.

Moguntiæ kalē.
Aug. Anno
1594.

Digitized by Google

DD. PRAEFECTIS ET ASSISTENTIBVS CONGREGATIONIS PRImariæ Beatiſſimæ Virginis Romæ.

Guilielmus Baldeſanus S. D.

QVantum congregationi veſtræ debeam, nulla re publicè teſtari melius poſſum, quàm vt vobis inſcribam librum hunc, quem in eorum maximè adoleſcentium vſum elucubraui, qui in veſtra congregatione præclariſſimè ad virtutem & Chriſtianam pietatem educantur. Etſi enim ſcio, non poſſe me tantum debitum, quantum multis annis, velut filius & membrum Sodalitatis habitus, contraxi, tam exiguo munere perſoluere: dum tamen id præſto, quod poſſum, oſtendo voluntatem meam longius progreſſuram, ſi progrederetur facultas. In argumento certè eo verſatus ſum, quod omnibus vobis ſcio gratiſſimum, quibus velut pabulum quoddam iucundiſſimum ſit, rerum Spiritualium tractatio. Stylum fortaſſe aliquis elegantiorem, aut floridiorem deſiderauerit. Sed nec à me ſub ipſis Alpibus habitante, alius ſermo quàm mon-

Digitized by Google

tanus & horridus exſpectari poteſt; nec poſtulari debet alius quàm ſimplicitatis & veritatis color ab homine Theologum profeſſo. Præcipuè cùm ea res agitur, vt adoleſcentibus quàm rectiſſima ad virtutem via oſtendatur: cuius perſequendæ cupiditas, ſolidis potius rationibus & exemplis; quàm inanis eloquentiæ ſpecie inijciatur.

Operis partitio tribus membris abſoluitur. Primum de Intemperantiæ vitio: alterum de laude Caſtitatis: poſtremum de reliquis virtutibus adoleſcenti neceſſarijs diſſerit. Quoniam autem, vt Saluianus ait, delicatum eſt diſputare contra Intemperantiam; *atque adeo huius vitij ea eſt deformitas, vt nec ad memoriam admittendum ſit; ideoque ipſa quoque eius vituperatio aliquid habere poteſt offenſionis: iam nunc polliceor, ita me de eo locuturum, vt caſtitas veſtrarum aurium nihil habeat, quo offendatur. Vnum illud ad extremum vos rogo (quod pro veſtra humanitate vos facturos eſſe confido) vt in bonam partem interpretemini, ſi magna quædam à vobis poſtulare videar, & ad excellentem virtutem vos cohortari. Addidit enim mihi in hoc genere audaciam dicam, an libertatem? quod viderem vos, in tota viuendi ratione, nihil humile, aut abiectum ſpectare. Habeo etiam, qua me excuſem, ſententiam*

6. De pro- uid.

S Hie-

S. Hieronymi: qui cùm Parænetica quædam ſcripſiſſet ad Ruſticum, ita demum concludit. Hoc expreſſius loquor, vt adoleſcentem meum, renatum in Chriſto, ſine ruga & macula, quaſi pudicam Virginem exhibeam caſtam tàm mente, quàm corpore. *Et Sancti Paullini:* Nihil in te mediocre eſſe contentus ſum: totum ſummum, totum perfectum deſiderio. *Veſtris precibus me etiam atque etiam commendo. Taurini Kalend. Decemb. Anno* 1591.

DD. Veſtrarum

frater & ſeruus

Guilielm. Baldeſanus.

Digitized by Google

APPROBATIO.

EGo Hieronymus Vitalis, Sacræ Theologiæ Doctor, ex commiſſione Reuer. & Illuſtr. Magiſtri ſacri Palatij Bartholomæi Mirandæ, Sacræ Theologiæ Doctoris, vidi & recognoui tres libros, qui inſcribuntur *Stimulus virtutum adoleſcentiæ, D. Guilielmi Baldeſani Canonici & Theologi Archiepiſcopalis Eccleſiæ Taurinenſis*. In hoc autem opere non modò nihil inueni, quod repugnet ſanctæ fidei noſtræ Catholicæ, aut bonis moribus: ſed planè ſentio hoc eſſe opus verè aureum, totum præclariſſimis exemplis & ſententijs contextum, ab auctore cupido iuuandæ adoleſcentiæ collectis, bonoq; ſtylo explicatis: vt hoc modo prima ætas ſtudioſorum recreata atque adiuta, conſeruet primum illum acceptum in baptiſmo candorem animi, & à natura datam integritatem corporis. Itaque cenſeo dignum eſſe opus, quod typis mandetur: ſperans in IESV Chriſto D.N. neque auctorem ſuo deſiderio fraudatum iri, & adoleſcentes ex lectione tam vtili, in via Dei progreſſum eſſe facturos Romę Pridie Non. Februar, Anno 1592.

B. VIR-

B. VIRGO AD SODA-les.

Mea deliciæ, mei Sodales,
Qui caſtas animas & integellas
Ceu primos mihi floſculos dicaſtis,
Fortes pergite qua inſtitiſtis ire;
Nec tantum decus æſtimate parui.
Non ſic candiduli nitent bidentes,
Cùm de flumine limpido reuertunt,
Aſſultantibus hinc & hinc gemellis:
Non ſic albulus aureo niteſcit
Diuitis domini annulo lapillus:
Vt vobis animæ piè pudicæ
Caſto in corpore caſtitate clarent.
Quod ſi fulſerit vltimus dierum,
Feliciſſimus, omnium dierum,
Quo ſedes veniatis ad beatas;
Quas tum deliciasque gloriasque
Vobis candida caſtitas parabit:
Mecum ſcilicet ibitis parique
Inter vos modulabimur canore
Agno carmina læta candidato.
Noua ô! carmina, quæ nec ipſa poſſit
Sancta dicere turba, coniugati.
At nunc pergite, quà inſtitiſtis ire,
Meæ deliciæ, mei Sodales.

Digitized by Google

SODALITAS MOGVNTINA
Confœderatis Sodalitatibus.

IVncta annis animiſque mihi, Mariana iuuentus,
Quæque caput, nexu iuncta Sodalitij,
Accipe, quæ ſacrum firmantes munere fœdus
Parua, ſed haud paruis vſibus apta damus.
Scilicet accenſus circum præcordia ſanguis
Feruet adhuc, ætas dum noua ver agitat.
Feruet; & indecores non nunquam concitat æſtus:
Sæpè etiã (heu!) triſtem voluit in Oceanũ.
Nẽpè hic implacidi ſalis vt corruptus amaror
Squamigero pecui mella fauosq́; ſapit: (tas,
*Sic quos * cantatrix pecudes iubet eſſe volup-*
Pro dapibus ſcelerum paſcit amarities.
Quid loquar, vt multos, nequaquã ignara pericli,
Ad vetitum raptet dira cupido nefas?
Tempus erit (ſic ſe miſeri ſolantur) vbi alba
Conſtiterit ſicco vertice canities: (ſtent
Tum, quid dura ſiet Virtus: quæ præmia re-
Aut ſceleri, aut laudi, quærere tempus erit.
*Interea, quando * breuis eſt hic fructus homullis,*
*Dulce, * mori faciles deligere vngue roſas.*
Sic illi: heu, quanta cæcati pectora nocte!
Sponte adeò in peſtem, perniciemq́; ruunt.

* Venefica Circe. ÆEn. 7.

*Lucretij Epicurei Vox.

*Coronemus nos roſis antequam marceſcant.

Tamne

Tamne parū, æternis vltrò ſe addicere flāmis?
Cæli aditus vltrò occludere, tamne parum?
Ah miſeri! at ſaltem conuerſa cernite fronte,
Quas mors* à tergo comparet inſidias.

*Adoleſcẽtibus à tergo: à fronte ſenibus Hier.

Mors iuuenes cruda gaudens tetigiſſe ſagitta;
Mors breuis; at mortis ianua perpetuæ.
Sed tamen hæc veſtras leges acceperit: eſto
Cur ſcelere in fœdo pulcra iuuenta perit?
Creſcentē quid, ſtulte, ſinis curueſcere virgā?
Dura reflectentem* reſpuet illa manum.

* Frangas citius quam flectas. Quint.

Quid medico fretꝰ temeraria vulnera captas?
Forſit, & ars medici ferre negabit opem.
Quid iuuat ad ſcopulos vltro diffringere puppim;
Vt mox naufragum* fracta tabella vehat?

*Pęnitentia ſecūda poſt naufragium tabula Hier.

Vos melius, dilecta Deo, dilecta parenti
Virgineæ iuuenum pectora, vos melius.
Prima exultantes vobis ætatula motus
Comprimit, & fines tranſiliſſe vetat.
Qualis equum tenera* fingit ceruice magiſter
Non, niſi qua ſeſſor iuſſerit, ire viâ.

*In chamo & fręno. Pſal.

Ergo, vbi fræna ſequi didicit, Circēſibus actis
Nobilis Elææ fronde ſuperbit eques.
At tibi quàm melior cāpus, Mariana iuuētus!
Qua via gemmarum ſtrata nitore micat:
Virtus gemma, meros cui ſol inuiderit ignes.
Meta cacuminibus aſtra ſupergreditur.
Stant denſi toto cunei ad ſpectacula* cælo,
Et quamuis celeres fortius ire iubent,

*Spectaculū facti ſumus Angelis. D.Pauli.

Ipſe adeò arrectus* ſtat certādi auctor IESVS,
Et magnum, oſtentās præmia, calcar habet.
Pergite cæleſtes animæ, iam* corpora parent,
Iam datur ad ſuperos currere aperta via.
Sed tamen arte opus eſt; ne mendax orbita fallat,
Et *gyro nihilum proficiente rotet.
Vidit magna Parens; & mox ſtat certa clientes
Signa meos, inquit, perdocuiſſe viæ:
Vt dixit, tacito vt noua pectora BALDESANVM
Cura ſubit, longa conualitura die
Et poterat, quando experto mõſtrauerat ætas;
Et ſtimulos animo ſubiiciebat amor.
Paruit, exiguaque incluſit cuncta papyro,
Semita quæ vitæ, quæ foret exitij.
Hunc modò ſi audieris recta & comperta monentē
(Qualis Neliden audijt Antilochus)
Ne dubita, primos inter te meta videbit:
Fulgebitque ſacro vertice dignus honor.
Atq; vtinā, velit ille Deus! vos cætera pubes
Virtutem * haud trita cernat adire via:
Cernat, & ardeſcēns ſtudio veſtigia curſu
Ponè premat, Sanctis ſancta futura comes.
Forſan & ô! tandem fugitiuos lugeat annos,
Forſan & hos cupiat tarda ſenecta ſequi.
Qualis ab exiguo ſcintillans fomite * flamma,
Corripuit * ſyluas corripuitque * caſas.
Sic erit, vt Pietas referat noua ſæcula mūdo:
Sic erit, vt terras Vita beata colat.

* Stephanus vidit IESVM ſtantem.
* Vehicula animæ. Plat. Tim.
* Impij in circuitu ambulant.
Guilielmus Baldeſanus auctor libri.
Iliad. 4.
* Pauci sūt qui inueniunt eam. Matth. 7.
* Ignem veni mittere.
* Virentem iuuētutem.
* Ruinoſum ſenium.

SODA-

SODALITAS MOGVNTI-na ad reliquam iuuentu-tem.

QVIſquis legendi cupidus hoc libri attingis,
Eſt paullulum, quo ſe tibi ante commendet.
Inſanientûm eſt, ſiue neſcium horrendi
Maris, admouere dexteram gubernaculo:
Seu fabricari, fabricare non gnarum.
Quam ſanus artem quiſque didicit, exercet.
At nulla maior cùm ſit arte viuendi:
Vel ante vitam ars comparanda, ſi poſſet:
Nunc æſtimatur ille ſcilicet prudens,
Nunquam eruditus quiſquis arte viuendi,
Nec diſcere optans, viuere impudens pergit:
O ſæcla ſtulta! quæ cicuta vos purget?

STIMV-

Digitized by Google

STIMVLI VIRTVTVM CAPITA.

LIBER PRIMVS.

CONTRA INTEMPERANTIAM.

CAP. 1. Quanta ſit neceſſitas ſuccurrendi adoleſcētibus aduerſus Intemperantiam. pag. 1

CAP. 2. Quanti ad vitium Intemperantiæ ſuperandum referat primis inſultibus reſiſtere. 17

CAP. 3. Quàm difficulter vincant, qui initio nō reſiſtunt Intemperantiæ. 27

CAP. 4. Cauſſæ, ob quas tam pernicioſum ſit, Intemperantiæ initio non reſiſtere: quarum prima, quia naturæ noſtræ cognata eſt. 36

CAP. 5. Secunda Cauſſa: quia Intemperantia facillimè & celerrimè animam interficit. 43

CAP. 6. Tertia Cauſſa: quia Intemperantia facit hominem belluinum. 50

CAP. 7. Quis modus ſit ad primum inſultū Intemperantiæ reſiſtendi: nempè fuga: atque huius rei cauſſa. 33

CAP. 8.

Digitized by Google

CAP. 8. Altera cauſſa, cur fuga vincendum: quia Intemperantia venenum dulce. 64

CAP. 9. Non eſſe turpe, in hac pugna fugiendo vincere, atque inibi duæ rationes ſine dedecore fugiendi. 70

CAP. 10. Tertia ratio honeſtè fugiendi: quia hoſtis indignus eſt congreſſu: de fœditate Intemperantiæ. 76

CAP. 11. De fugiendis occaſionibus ſpeciatim: ac primùm de cuſtodia oculorum. 87

CAP. 12. De libris inhoneſtis fugiendis. 98

CAP. 13. De alijs Intemperantiæ occaſionibus: & primò de locis periculoſis. 109

CAP. 14. De pernicioſæ ſocietatis fuga: deque ſocijs apertè malis. 115

CAP. 15. De ſocijs occultè malis dignoſcendis & fugiendis. 124

CAP. 16. Quales eſſe debeant familiares adoleſcentis: & primò de conuerſatione cum ſenioribus. 133

CAP. 17. De conuerſatione iuniorum: atque ibi de Sodalitate B. Virginis. 139

CAP. 18. De conuerſatione præcepta communia. 147

CAP. 19.

CAP. 19. De ſpectaculorum vanitate fugienda: & primùm propter hiſtrionum turpitudinem; & maiorum exempla. 153

CAP. 20. Spectaculis turpibus excitari libidinem, & dari ſcandalum. 161

CAP. 21. Friuolæ excuſationes eorum, qui ſpectaculis delectantur turpibus. 171

CAP. 22. De ocio fugiendo: deque duplici ſchola vitiorum & virtutis. 179

CAP. 23. Quæ occupationes, & quomodo ſuſcipiendæ ſint. 189

LIBER SECVNDVS.

DE CASTITATE.

CAP. 1. Quam præſtans ſit virtus Caſtitatis pag. 205

CAP. 2. De pulchritudine Caſtitatis. 221

CAP. 3. Cur homines caſti ſimiles dicantur Angelis. 228

CAP. 4. De caſtitate: ac primum, quibus nos liberet malis. 242

CAP. 5. Quibus nos bonis augeat Caſtitas: primò Sapientia. 248

CAP. 6.

CAP. 6. Caſtitas confert robur animi, & corporis. 256
CAP. 7. De dignitate & pretio Caſtitatis. 260
CAP. 8. Caſtitatem dignitate parem eſſe martyrio. 265
CAP. 9. Caſtitatem eſſe quoddam ſacrificium. 273
CAP. 10. De adiumentis, quibus Caſtitas paratur & retinetur. 279
CAP. 11. De exemplis Caſtitatis, præcipuè in ſexu virili. 282
CAP. 12. De altero Caſtitatis adiumento oratione. 300
CAP. 13. Tertium Caſtitatis adiumentum: Meditatio trium Nouiſſimorum. 317
CAP. 14. Meditatio de Morte. 319
CAP. 15. Meditatio de Iudicio. 325
CAP. 16. Meditatio de Inferno 331
CAP. 17. Quantam vim habeat trium Nouiſſimorum meditatio: ac primùm Mortis. 336
CAP. 18. Quantum valeat meditatio Iudicij, maximè particularis, & Inferni. 343
CAP. 19. Quàm periculoſum ſit ſpe pœnitentiæ differre bonam vitam. pag. 349.

Digitized by Google

CAP. 20 Quartum Caſtitatis adiumentum, illius præmium: ac primò quidem de præmio eius in hac vita. 353
CAP. 21. De præmio Caſtitatis in vita futura 359
CAP. 22. Meditatio de cæleſti gloria. 361
CAP. 23. Cultus B. Virginis: quintũ Caſtitatis adiumentum. 371
CAP. 24. B. Virginis auxilium quomodo impetrandum. 383
CAP. 25 Mortificatio: Sextum Caſtitatis adiumentum. 387
CAP. 26. De mortificatione externa corporis. 389
CAP. 27. De mortificatione interna cogitationum & affectionum. 399
CAP. 28. Frequens Sacramentorum vſus: ſeptimum adiumentum Caſtitatis. 405
CAP. 29. Alia quædam adiumenta Caſtitatis breuiter collecta. 414

LIBER

Digitized by Google

LIBER TERTIVS.

DE RELIQVIS VIRTVTIBVS *Chriſtiano adoleſcente dignis.*

CAP. 1. De timore Dei, & bona conſcientia. pag. 421
CAP. 2. Meditationes, quæ pium in nobis Dei timorem excitent. 429
CAP. 3. De cura Conſcientiæ: cuius conſeruandæ prima ratio eſt meditari, quàm vehementer Deus peccatum oderit. 441
CAP. 4. Oſtenditur exemplis, quàm ſeuerè Deus peccata puniuerit. 443
CAP. 5. Mors Chriſti clariſſimè docet: quàm Deus oderit peccatum: & quare hoc. 452
CAP. 6. Secunda ratio bonæ conſcientiæ ſeruandæ: Confeſſio generalis & frequentata: itemque quotidianum Examen conſcientiæ. 458
CAP. 7. De deuotione aduerſus Deum; quòd ea maximè conueniat adoleſcentibus: & quid ſit. 465
CAP. 8. Meditationes duæ, quæ deuotionem efficiant. 467
CAP. 9. Tres modi meditandi de Deo, ſeu

ſeu exercendæ deuotionis aduerſus Deum. 473
CAP. 10. De deuotione erga Chriſtum: quàm obligati ſimus Cgriſto ſeruire. 484
CAP. 11. Deuotionis erga Chriſtum exercitium, ſacro miſſæ indies adeſſe: & de fructibus miſſæ. 491
CAP. 12. De cultu B. Virginis: deque orando Roſario. 496
CAP. 13. De cultu Sanctorum: atque in primis Angelorum. 502
CAP. 14. De feſtorum dierum pijs exercitationibus. 506
CAP. 15. Eccleſiaſticorum vita qualis eſſe debeat, præcipuè adoleſcentium. 513
CAP. 16. De obedientia adoleſcentum. 527
CAP. 17. De modeſtia adoleſcentum. 538
CAP. 18 Adoleſcenti cognoſcendas eſſe & moderandas inclinationes animi ſui. 545
CAP. 19. Documenta ad cognoſcendas, & moderandas affectiones. pag. 553
CAP 20. Quomodo iræ & ambitionis affectiones coercendæ ſint. 561
CAP. 21.

CAP. 21. De vitiis linguæ: ac primùm de ſilentio obſeruando: perditorum hominum colloquiis: & blaſphemijs cauendis. 564

CAP. 22. De tupiloquio, inutilibus fabulis, & contentionibus; detractione famæ, & mendacio. 569

CAP. 23. Documenta vtilia in conuerſatione, ad vitanda linguæ peccata. 574

CAP. 24. Quæ ſtudia & quomodo tractanda ſint cum fructu maximè ſpirituali. 583

CAP. 25. Ab omnibus ſtudioſis adoleſcentibus ſcientiam rerum ſacrarum cum alijs ſtudijs coniungendam eſſe. 591

CAP 26. Quomodo omnes rebus ſacris ſtudere poſſint: de concionibus audiendis: deque optimo concionandi modo. 598

CAP. 27. De diuerſis vijs, quibus adoleſcentes ad vltimum finem, id eſt; felicitatem perpetuam poſſint contendere. 603

CAP. 28. Neque per naturæ, neque per moralium virtutum viam adoleſcentem duci ad ſuum finem. pag. 607

CAP. 29.

CAP. 29. Viam Fidei ducere ad bonum finem: in ea duo genera adoleſcentum, boni & mali. Boni quomodo à Deo conſeruentur & ducantur. 615
CAP. 30 Adoleſcentes malos quomodo ad viam reducat Deus 620
CAP. 31. Deliberatio de ſtatu vitæ, quando & quomodo inſtituenda. 631

INDEX

INDEX PRAECIPVARVM EX HIS LIBRIS RERVM.

A.

ABſtinentia cibi & potus quàm vtilis pag. 397. & ſeq. præcipuè vini 398. & ſeq.
Academiæ Partheniæ ſtudium 498. Symbolum 498 & 583
Achilles Epiſcopus Alexandrinus infamis ob poeticam leuitatem 206
Actiones bonæ intemperantiæ repugnantes quæ & quando exercendæ 74
Adamus per peccatum quò prolapſus 448
Adoleſcens malis exemplis præcipitatur in vitia 3 amiſſa integritate miſerabilis 11 pulcer per verecundiam 78 & ſeq. 84 quas occaſiones mali fugere debeat 87 & ſeq. quos familiares aſciſcat 133. & ſeq. non debet in vita imitari vulgus 139. adſpiret ad vitam Angelicam 259 per caſtitatem fit ſacrificium Deo 273 & ſeq. ne differat pœnitentiam 349
Adoleſcentes amore caſtitatis inimici carni ſuæ 215 & ſeq. conuerſi à Deo quomodo 351. exigui ſunt iudicij 575. 603. in medio occa-

coſionum mali facti meliores 122. eorum inconſtantia 608
Aduerſarum rerum tolerantia caſtitatem adiuuat 415
S. Ægidius S. Franciſci diſcipulus 37
Ægypti Monachi quomodo ocium fugerunt 198
Æqualium conuerſatio adoleſcentis qualis 159 & ſeq.
Affectiones naturales adoleſcentium ex Ariſtotele 607 & ſeq.
Affectus animi quot 553. quomodo cognoſcendi & moderandi 554. & ſeq.
Agag concidendus ſpiritualiter 48
S. Agnes 121. 207 269
Alcibiades Eupolum Comœdum ſubmergit 156 eius factum præclarum 586
S. Alexius 318
Alipius ſpectaculorum amore captus 172 eius cum D. Auguſtino familiaritas 27 & ſeq.
Alphonſus II. Rex Caſtiliæ 220
Amare Deũ in hac vita plus poſſumus, quàm cognoſcere 483
Ambitionis remedia 563
Ammianus Monachus 91
Amor proximi docet modos illum in ſpiritu iuuandi 581
Amor Platonicus fugiendus 127 & ſeq.
Amor Chriſti præſidium eſt aduerſus tentationes 417

Andreas

Andreas Apoſtolus quotidie faciebat ſacrum 495

Angeli quàm pulchri 223. & *ſeq. ſimiles ijs ſunt homines caſti* 227. 228 *ſocij ſunt virginum* 226. 229. *Angeli fieri poſſumus per caſtitatem* 239 *etiam ſuperiores* 271. *Angelus cuſtos præcipuè colendus* 503

Anima caſta eſt ſol 79 *animæ virtutibus ornatæ pulchritudo* 77 & *ſeq.*

Antigoni Apophthegma 74

Antiochenæ fœminæ pro caſtitate quid egerint 209

S. *Antonius ſine literis doctus* 252. *perpetuò lætus* 291. *auctor virginitatis multis ibid. eius conſilium aduerſus libidines* 352. *eius exemplum mouit D. Auguſtinum* 30

Archelai apophthegma 578. & *ſeq.*

Arianus Epiſcopus Alexandrinus 91

Ars diabolum ſuis armis ſuperandi 24

Artes quæ diſcendæ 584.

S. *Arſenius* 112

Aſpectus periculoſi vitandi 87. & *ſeq. Aſpectus ſtultiorum qui* 96

S. *Auguſtinus quàm difficulter ex intemperantia euaſerit* 28. & *ſeq. à perditis ſocijs ſeductus* 119. & *ſe. exemplis virginum permotus ad caſtitatem* 299. & *ſe. cæleſti voce admonitus reſipuit* 415. *nomen Chriſti ſemper pio affectu proſecutus* 629. *lacrymis*

matris adiutus 628
Auguſtus imperator 581
in aula pericula intemperantiæ 111. & *ſeq.*
Aulica vita qualis 634

B.

Baſilij Imp. præcepta ad filium 138. 200
B. ſ. iſſa virgo 230
S. Baſilius Magnus 46 582
S. Benedictus 19 & *ſeq.*
S. Bernardinus Senenſis 122 123. 340
S. Bernardus quàm caſtus 26 *ſine ſtudio doctus* 252
Blaſphemia quàm fugienda 568 & *ſeq.*
Boleslaus Poloniæ Rex 270
S. Brigidæ diſcipula caſta 33
S. Bruno cum ſocijs qua occaſione Carthuſianam vitam inſtituerit 344 & *ſeq.*
Bruti apophthegma 577

C.

S. Cæcilia 207. 414. *eius virginitatem Angelus cuſtodit* 229
Cælibatus vide caſtitas.
In carcere ſatius eſt eſſe quàm in theatro turpi 157.
Caroli Calui Imp. pietas & aſſiduitas 202
Carolus II. Siciliæ & Hieroſolymæ Rex 151
Carolus Magnus 377
Caroli Molini Senatoris veneti caſtitas 297. & *ſeq.*

S. Caſsius

'aſsius quoditie ſacrificabat 495
i Deo cari 222 etiam familiares 276. &
ſeq. ſimiles Angelis 227 & ſeq. in quo et-
am ſuperiores 271
itas, & eius præſtantia 205 & ſeq. eſt
enũ præſtantius vita & liberis 207 & ſ.
uàm pulchra ſit 22.227. & ſ. ſimilem fa-
it Deo & Angelis 221. 277. eſt genus
uoddã immortalitatis 232 facit viuere
os vitã cæleſtem 235 liberat multis mole-
js & Angoribus 243 & ſeq eius precium
. & ſeq ſuperat omnia naturæ bona 262
tiam fæcunditatem matrimonij 262 & ſ.
omparatur cum matrimonio 263 cũ mar-
yrio, cuius eſt quædam ſpecies 265 & ſe.
ſt ſacrificium 273. & ſeq. facit nos amicos
ei ſuppoſita gratia 275. eius adiumenta
. & ſe. patria 285. caſtitas virorũ 282.
ſeq. ante peccatum, in lege naturæ & in
ipta 283 & ſe. in lege noua 286 in primi-
ua Eccleſia & deinceps 288. in ordini-
us religioſorum 291 & ſeq. antiquior eſt
aſtitate mulierum 284 & ſeq. eſt ſicut ſol
cælo Eccleſiæ: aut ſicut color cæleſtis 289
uo loco habita apud Ethnicos 293. eſt do-
um Dei, & quale 295 eius iucunditas, v-
litas & dignitas 353 & ſeq. eius præ-
ium in cælo 359 & ſeq in hac vita 354
ſe. eius effectus & vtilitates 248 ſapi-

entia 248. & ſeq fortitudo 256. & ſeq.
Amor Dei 275
S. Catharina Martyr 257
S. Catharina Senenſis 80. & ſeq. 277. & ſeq. grauiter à D. Paulo reprehenſa 428
Catonis apophthegma 577
Centaurus hominem libidinoſum ſignificat 51
Chriſtiani veteres abhorrebant à ſpectaculis 159
Chriſtus ſufficit ad exẽplum imitationis 152. & ſeq. Cruci affixus ſi adſpiciatur, caſtitatem iuuat 418 valet contra omnia peccata 452 & ſeq quibus nominibus Dominus noſter ſit 485 & ſeq quo genere deuotionis illi ſeruiendum ſit 491 & ſeq Chriſti dignitas quanta 484. & ſeq. eius ſupplicia breuiter comprehenſa 452 & ſeq.
Chryſanthus & Daria 218
Cilicium quorſum vtile 397
Cogitatione ſola perit virginitas 45. & ſeq.
Cognitio ſui 460. & ſeq. quàm neceſſaria 603 & ſeq. cognoſcendi ſeipſum modi duo 605
Comes quædam quomodo fugerit pernicioſos ſocios 134
Comœdiæ vide ſpectacula
Concionatoris boni idea 600 & ſeq.
Conciones ſacræ diebus feſtis 511 libenter audiendæ 598 & ſeq. quomodo audiendæ 599 & ſeq concionis bonæ ſigna 600
Confeſſarij boni nota 413. & ſeq.

Con-

ſſio generalis, & eius vſus 458 & ſeq.
ſeſſio modus ordinarius emergendi ex
catis 630. confeſſio & communio diebus
lis 509. & ſeq. confeſſionis vſus contra
emperantiam 409
regatio Rom. Annunc Virg. 140. & ſeq.
ientia bona omnibus rebus præferenda
1. quæ ſit bona ibid. & ſeq. Conſcientiæ
men vide examen.
lium habitum de remedijs Intemperan-
30. & ſeq.
nentia vide caſtitas.
erſatio noxia fugienda 109. 576. vide
ocietas.
erſio adoleſcentis diuinitus qui fiat 627
uia & hilaritates periculoſæ caſtitati 113
is cura quàm neceſſaria 400
lanus Romanus 530
elia Romana 263
elij Balbi mors 340
ctio aliorum quomodo inſtituenda 578.
& ſeq.
ura nulla debet hominem à Deo ſeiun-
ere 433
gundis Henrici I. Imp. vxor 220
oſitas experiendi occaſio Intēperantiæ 28
oſitas oculorum 87. & ſeq. in quibus rebus
riculosè verſetur 171
prianus & Iuſtina 380

D.

Daniel ex caſtitate ſapiens 249
pro Defunctis orandum in ſacro 495 & ſ.
quàm ſit vtile pro ijs orare ibd.
Delectatio moroſa quæ 43 & ſeq.
Demarati apophthegma 565
Demetrias virgo 268 & ſe.
Demetrius Rex 59
Democles adoleſcens Ethnicus 58 & ſ.
Detractio vide maledicere.
Deuotio quid ſit 465 & ſ. eius exercitia tria. 473. Deuotio aduerſus Deum 467 & ſe. aduerſus Chriſtum 483 & ſeq aduerſus B. virginem 496. & ſe. aduerſus Sanctos 502 & ſeq. aduerſus Angelum cuſtodem 503. dierum feſtorum ſingularis 506. Eccleſiaſticorum hominum 514. Deuotionis vſus in peccato vtilis 629 præſertim in B. virginem. ibd.
Deus in hac vita plus amari, quàm cognoſci poteſt 483. eſt noſter pater & Princeps 429 & ſeq. cur timendus 430. & ſe. odit peccatum vehementiſſimè 442. quare. 455. & ſeq. eſt finis hominis 421. 470. ſemper præſens eſt ad erigendum adoleſcentem lapſum 621 tam in pueritia, quàm adoleſcētia 626 & ſ. ſine Deo homo nihil eſt 430
Diabolus qualis per peccatum effectus 447 fœdus init cum carne contra nos 5 à longe nos.

aggreditur 83
ij vniuerſalis deſcriptio, vt à peccato
fectum eſt 444 & ſe-
lina flagelli genus 395. quàm vſitata
, & quàm vtilis 396
res Iuris quo ſtatu & periculo 637. Me-
inæ. 636. & ſeq.
eſtica inſtitutio quantum poſsit 618
minicus Loricatus 394 S. Dominicus
ſarij auctor 499. ei us viſio. 373.

E.

ba Abbatiſta 216
ſiaſticus mediator Dei & hominum 514
ſeruator cultus diuini 515. exemplar de-
t eſſe viuendi 522. in quibus rebus 523.
ſiaſticus ſtatus quàm arduus 639
oardus Angliæ Rex. caſtus 220. fre-
ens in ſacro audiendo 495
atio praua filiorum cauſa eſt maximorū
lorum 2. bona vtiliſsima. 618
rem Syrus 97.252
earius Comes Ariani caſtè cum vxore
uit 220. libenter intereſt Miſſæ 495
nericus Rex 297
piphanius 252
ola viri nobilis de bono cōcionatore 600
s præcipuus Prophetarum virgo 249
r Regina inimica pompis 113
ici vera virtute caruerunt. 613

Euchariſtiæ vis contra Intemperantiam 409 & ſeq. Reuerentia habenda erga Chriſtum in Euchariſtia acceptum 418
Eupolis Comœdus ſubmerſus 156
Euſebius monachus 91
Euthymius Abbas 28
Examen conſcientiæ quotidianum 150. 460. & ſeq puncta generalia ad examinandam conſcientiam 619. Examen ſtatuum vitæ ante electionem 631. & ſeq.
Exemplum quantum valeat 115. & ſeq maximè ſi verba accedant 116. 164. Exempla caſtitatis virorum 282. & ſeq Exempla varia virtutum, vide in ſingulis nominibus proprijs.
Exercitationes piæ diebus feſtis quales 506. & ſeq.

F.

Familiaritas noxia declinanda, vtilis curanda 118
Feſti dies cur, & quomodo agendi 506. & ſe.
Finis hominis Deus 421. 456
Fortitudo caſtitatis effectus 265. & ſeq.
S. Franciſca Romana 226
S. Franciſcus corpori ſuo durus 21. & ſeq.
Fuga vincitur intemperantia 53. & ſeq fugit Ioſeph Patriarcha, & quare 56. fugit Democles vſque ad mortem 58 & ſeq. fugiendi cauſæ 60. & ſeq. fugere in Inter-

Digitized by Google

temperantiæ pugna non eſt turpe 70. & ſeq fuga honeſta & neceſſaria tribus modis 71. & ſeq.

G.

S. Gerhardus 315

S. Gerſonis Cancellarij Pariſienſis iudicium de confeſſione generali 630

Godefridus Rex Hieruſalem 259

Gratia Dei in vno homine plus valet quàm totus mundus 433. & ſeq. Gratia in Sacramentis accepta vires ſubminiſtrat contra omnes tentationes 407

S. Gregorius Nazianzenus 250. quomodo S. Baſilium correxit 581. & ſeq.

H.

Heliodorus Epiſcopus 106

Henricus I. Imp. caſtus 220

S. Hieronymus in tentatione quomodo ſe geſſerit 41. & ſeq. quomodo vitarit ocium 195. & ſeq.

S. Hilarion 428

Hiſtriones à Romanis infamia notati 156

Homo naſcitur inermis 2. ſua ſponte inclinat ad vitia ibid ſtatus eius infeliciſſimus, cum lapſus eſt in Intemperantiam 7. & ſeq. affectibus ſuis velut equo indomito fertur 50 & ſeq. nihil eſt ſine Deo 436. quomodo fiat bellua 50. & ſeq 559. & ſeq.

Honor verus quis ſit 563

Horæ canonicæ in memoriam paſſionis Chriſti inſtitutæ, quomodo legendæ 517. & ſeq.
Horatij & Curiacij tergemini commiſsi 74

I.

S. Iacobonus 113.
S. Iacobus de Vitriano Cardinalis 212.
Ieiunij vtilitas quæ 397 & ſeq.
P. Ignatius Societat. IESV quàm infeſtus perniciosis libris 586.
Ignis externus internum extinguit 32.
Ignorantia ſui innata adoleſcenti 604.
Imitari non decet omnia. 574.
Immodeſtia naturam bonam corrumpit 541
Impius cur dicatur mare feruens. 67.
Inclinationes ſuæ cognoſcendæ adoleſcenti. 546 quomodo 5:3. & ſeq. quomodo moderandæ. 558.
Inferni deſcriptio 347 meditatio de Inferno 331 & ſeq. quantum iuuet ad caſtitatem & peccata vitanda. 347.
Iniuria non ſubitò vindicanda. 562.
Inobedientia diuinitus punita 531. & ſeq.
Inſtitutio domeſtica quantum poſsit. 618.
Integritatis perditæ deploratio 9. 14. & ſeq. conſeruata perſeuerantiam faciliorem efficit. 27.
Intemperantia primum vitium adoleſcentiæ 4. carni adhæret vt ignis materiæ ibid eſt calor febrilis. qui nos primò tentat is eſt:

ſerpens.

Digitized by Google

ſerpens,radicem virginitatis euellens 6.52. 60 & ſeq. venenum dulce 6. 64 mortis præſentiſſimum periculum adfert 43 eſt vitium occultum 46. eſt ignis 47. equus indomitus 50 inſania & infernus 65 tollit vſum rationis 66. vitium turpe & ignominioſum 77. plenum ſanie & fœtore dignum nomine ſtercoris 80. & confuſionis 77. facit ex homine belluam 50. & ſeq eius cum carne noſtra cognatio 39 eius occaſiones fugiendæ 87. eius ignem igni Sancti reſtinxerunt 32 ab ea reſipiſcendi difficultas 7. 27. & ſeq. vnde oriatur. 31

'oannes abbas. 89

'oannis Comneni Imp. triumphus pius 376

oannes Euangeliſta 250. caſtiſſimus 378. Chriſto cariſſimus 275

ſaphat adoleſcens tentationes carnis grauiſſimas oratione vincit 310

ſeph B. Virginis ſponſus caſtus 378. votum caſtitatis fecit. 296

ſeph Patriarcha fugit occaſionem mali 56. & ſ. quā diu virgo fuit, mira cognouit 249

adoleſcentiæ propria 608 quomodo frænanda 561 & ſeq. eius effectus 608

licium diei nouiſſimi 325 & ſeq. particulare. 343

th vnde tam fortis 256

nus Apoſtata qualis in adoleſcentia 540

Iulianus & Baſiliſſa 23[illegible]
Iuniperus S. Franciſci ſocius 37
Iuriſconſultorum ſtatus & pericula 637
S. Iuſtina & Cyprianus 38[illegible]

L.

LAbor 187. & ſ.
Lectio librorum piorum iuuat caſtitatem 414 & ſeq etiam orationem 526 & ſe. librorũ turpiũ, & inanium rerũ fugienda 98 & ſeq. hiſtoriarũ bonarũ vtilis 200 & ſe.
Leges Dei maximi faciendæ 430. Mundi & Diaboli ſunt de honore mundano 563 & ſ. Ethnicorum iniquæ fuerunt 611. Leges ſolæ ad virtutem non ſufficiunt 610. & ſeq.
Libanius Sophiſta 294
Libris quibus abſtinendum, præcipuè adoleſcentibus 98 & ſe. 586. & ſeq de obſcænis libris quid Ethnici iudicarint 102. quid S. Patres 103. & ſe.
Licentia iuuentus fit deterior 112
Linguæ quæ cura adhibenda 564 & ſ.
Loca periculoſa adoleſcentibus quæ 111. & ſ.
Loqui rectè difficile 565
Lucretia Virgo Pedemontana caſta 213
Ludouicus pius Franciæ R ex B. virginis cultor 377 frequens in Miſſa 495

M.

MAgiſtriani pro caſtitate zelus 214
Maledicere quàm graue crimen 572 & ſeq.

Digitized by Google

ſeq. maledici non audiendi 577. quomodo coercendi ibid. & ſeq.
Marcella hominibus hæreſeos ſuſpectis infeſta 585
Margarita Hungariæ Regis filia 219
S. Maria Ægyptiaca 381. & ſeq.
S. Maria virgo quot nominibus Domina noſtra 496. & ſeq. quibus titulis honoretur à SS Patribus 379. patrona & Regina mũdi 375 & ſeq. ſcala peccatorũ ibid. ſpes noſtra poſt Chriſtũ 371 Eccleſiæ apud Deũ procuratrix 372 ſingularis patrona virginũ 377 & ſ. mediatrix hominũ & Chriſti 374. quo cultu maximè honoranda 498 & ſeq. eius imploratio contra tentationes intemperantiæ 37. eius opem quomodo impetrare debeat adoleſcens 383 & ſeq.
Martinianus adurit corpus vt vitet Intemperantiam 32 & ſeq.
Martinus Nauarrus 500
Martyrij mater caſtitas 265. & ſeq. Martyrium ſpirituale caſtitas 267. quare ?. 268. & ſeq.
Matrimonium Dei donum 295. Sacramentum Eccleſiæ 264. comparatur cum Virginitate 264. à gentibus quo loco habitum 293. & ſeq contemptum præ caſtitate 219. & ſeq. ...iam magnorum hominum 216. eius onera & moleſtiæ 243. & ſeq. 293. & ſeq. matrimonij

Digitized by Google

monij ſtatus quibus & quomodo eligendus 633. & ſeq. in matrimonio caſtitas conſeruata 296 & ſe.

Matrona Romana pro caſtitate ſeipſam interficit. 210

Medicorum ſtatus & pericula 636 & ſeq.

Meditatio quid 318. meditationes de tribus nouiſsimis 319. & ſeq. quàm ſint efficaces præſertim contra Intemperantiam 336 & ſeq. de gloria cœleſti 361 & ſeq. quantum iuuent caſtitatem. 360

S. Melania Romana 219

Mendacium infame vitium 593 & ſeq.

Mercatorum ſtatus & pericula. 636

Militum ſtatus qualis 635

Miſſa cur inſtituta 491. Miſſæ vtilitates tam eius qui facit, quam qui audit 492. & ſe. ei viri Sancti libenter interfuerunt 495

Modeſtia neceſſaria adoleſcenti 537. adoleſcentes maximè decet 542 eſt ſignum futuræ deinceps vitæ 540. & ſeq. in veſtibus ſeruanda 544 Modeſtia Chriſtiana eſt inter virtutes animi 538. vitia ei contraria. 543

Monachi Ægyptij infeſti ocio 198

Mors & eius adiuncta 320 & ſeq mortem ſibi offerre Deus raró iubet, niſi in virginitate ſeruanda 208 & ſeq Ethnici licere putabant 6 3 mortes repentinæ intemperan-

rau.

Digitized by Google

rantium 340
Mortificatio caſtitatis adiumentum 387. duplex, exterior & interior 389 & ſe.
Myſes Abbas grauiter pugnat contra Intemperantiam. 34

N.

Narſes Dux à B. Virgine familiariter adiutus 384 & ſe.
Nebridius adoleſcens in aula miraculoſè probus 111.
Nonnius Poeta 107
Nuptiæ vide Matrimonium

O.

Obedientia caſtitatem adiuuat 416. adoleſcenti neceſſaria 527 & ſeq. obedientiæ exempla 529. & ſeq. quando obedire non tenemur 534 & ſeq.
[illegible]caſiones ſingulæ peccatorum [illegible]nda 87. & ſeq. occaſiones à locis [illegible] perſonis 111. & ſeq.
[illegible]um fugiendum 179 & ſeq. magiſter eſt vitiorum 182. quæ mala adferat 182 & ſe. [illegible]on fugitur malis occupationibus 189. & ſeq.
[illegible]lus animæ proditor 89. magna eget cuſtodia 87 & 89 fœdus cum oculis feriendum 94 [illegible]na oculi malè cauti 92. 95. ſtultorum eſt [illegible]ulis vagari 96.
[illegible]ur à Deo percuſſus 340

Oratio.

Oratio caſtitatem iuuat 300. & ſeq. debet eſſe ardens & aſſidua 316. cum ſpe coniuncta 316. adhibēda maximè ipſo tempore tentationis 306. eſt gladius & ſagitta 315 adiuuatur meditatione 318. & ſeq. mentalis quomodo inſtituenda 478. & ſeq. orationes piorū hominum iuuāt ad cōuerſionē peccatorū 628. orandi vocaliter duo modi 478.
Oratio alio ſignificatu, vide Verba.

P.

Pachomius Monachus 41. 82
Parētes quomodo optimè filios educēt 552
Parentū obedientia & reuerentia 528. & ſeq.
Patientia caſtitatē iuuat 415. quomodo contra iram acquiratur 561
S. Paula ſuſpectis de hæreſi hominibus infeſta 585
S. Paulus Apoſtolus virgo 250. ideo fluxit ex eius ceruicibus truncatis lac 268. raptus in cælum vidit faciem Dei 277
S. Paulus primus Eremita ſine literis doctus 252
Peccator ſtultus eſt 468. ſumma iniuria Deum afficit 456
Peccatum quæ damna nobis importet 457. in cogitatione quādo eſſe incipiat 18 peccatum diaboli, & eius pœna 447. Adami 448. cur exoſum Deo 455. & ſeq. odiū Dei cōtra peccatum. vnde cognoſcatur 443. peccato nihil

nihil horribilius, magiſque fugiendum, & quare 437. & ſeq.
Periclis dictum 578
Petrus Vrſeolus Dux Venetus caſtus 210
Philoſophia Ethnica infamis 128
Phoroneus legiſlator 294
Pici Mirandulani præclara ſententia 485
Pindari mors qualis 340
Pior Monachus 90
Pius II. Pontifex 107
Plato exemplum manſuetudinis 561. Platonicus amor fugiendus 127, & ſeq.
Poetæ Chriſtiani caſti & pij 106. turpes vitandi 98. à veteribus ciuitate eiecti 98 & ſeq. quid mali adferant 98. & ſeq. adferūt periculum peccati mortalis 109 ſunt ranæ Aegypti 108
Politici homines fugiendi 147. & ſeq.
Poſteritatis cura præ caſtitate nulla 217. & ſeq.
Prætexta Romanorum puerorum ſignum verecundiæ 85
Princeps noſtræ ætatis acer in turpem inuitatorem 121
Principes caſti 219. & ſeq.

Q

QVæſtiones ſtultæ & ſine diſciplina quæ 570.
Q. Eterij mors 340.

R. Rana

R.

Ranæ Ægypti Poetæ vani 108
F. Reginaldus diſcipulus S. Dominici miraculo ſanctus & caſtitate donatus 381
Religioſus ſtatus qualis, & quibus, & quomodo eligendus 640 & ſeq.
Rhodoguna Darij filia 247
Romani hiſtrionibus infeſti 156
Roma ſine idolis 160 annos 116
Roſarij vſus & orandi modus 499 & ſ. 629

S.

Sacramentorum frequentatio quam vtilis 405 & ſeq.
Sacrificium ſpirituale eſt caſtitas 273 & ſeq.
Saltationes fugiendæ 114
Sancti tutelares cuique colendi 502
Sapientia eſt caſtitatis effectus 246 & ſeq. quænam ſit vera 423. parit timorem Dei 424.
Scholæ duæ in mundo virtutis & vitii 182. & ſeq.
Sciendi quis finis: quis modus 589 ſcientiæ non damnatæ ab Eccleſia bonæ ſunt 584. ſcientia tartarea, quæ pietatem reſtingui t 585
Scriptura ſacra ab omnibus quomodo diſcenda 598
S. Sebaſtiani oratio 353 & ſe.
Senecæ de morte accercenda error 613 & ſe.

Digitized by Google

enioribus ſe adiungat adoleſcens 138
enſuum blandimenta ſunt perſecutiones 68
ententiæ morales ex ſacris literis excerptæ 595 & ſeq.
erpentis in paradyſo interpretatio myſtica 44 & ſeq.
ilentium & eius fructus 565 & ſe.
imeon Stylites 392 & ſe.
imonides. 294
ocietas malorum fugienda 109 & ſeq 115. & ſeq. apertè mala quomodo cognoſcenda & vitanda 118 & ſeq. 121. occultè mala, quæ & quomodo fugienda 124. & ſeq bonæ qualis delectus 132 & ſeq.
ciorum vitia nobis imprudentibus adhæreſcunt. 118
cratis dictum 58
dalitas B. virginis eius commendatio & deſcriptio 140 & ſe.
lon 293
phocles 65
ectacula noxia 153. & ſeq quæ mala adferant 163 & ſeq. quomodo à SS Patribus vocata 157 de ijs S. Thomæ Sententia 167 futiles excuſationes eorum, qui ijs delectantur 171 & ſeq.
euſippi Platonici intemperantis ſubita mors 340
urinæ caſtitas 84

Status

Status diuerſi vitæ quomodo eligendi 631. & ſeq.
Stephani facies ſicut Angeli 2
Studia literarum optima iuuentutis occupat 195 pietatem minuentia vitanda 584 & ſeq. ſtudiorum boni & mali fines 588. & ſeq. ſtudendum ab omnibus reb. ſacris 59
Sues ſunt homines intemperantes 5
Sylla 9
Symbolum Apoſtolorum 47

T.

Templa & reliquiæ viſendæ diebus feſti 512
Temporiſantes vitandi 14
Tempus cur conceſſum, & quomodo inſumendum 192. & ſeq
Tentationes nobis vtiles 403 ijs in principi reſiſtere quàm vtile 17..8. & ſeq. cauſſ cur in principio reſiſtendum 36. prima 39 ſecunda 43. tertia 5
Thales 29
Theatra & vana ſpectacula 153 & ſe
Thecla virgo 20
Theodectes diuinitus punitus 10
Theodorus Monachus ſine literis doctus 25
Theologiæ ſtudium alijs præferendum 59 & ſeq.
Theophilus à B. Virgine adiutus 38
Theopompus diuinitus punitus 10

S. Th

S. Thomas Aquinas conſtans in virginitate ſeruanda 308 & ſeq ex virginitate mente illuſtratus 250 frequens in Miſsis 495
Timor Dei quàm vtilis 337 424. & ſeq. duplex eſt 426 quæ timorem excitent 429. & ſeq 442. & ſeq.
Tobiæ Senioris præcepta ad filium 437
Tragelaphus eſt homo intemperans 51
Tribulatio carnis in matrimonio quid ſit 243
Tridentini Concilij in libros obſcœnos decretum 107. & ſeq.
Tudertina fœmina quàm ſanctè conuiuia adierit 113
Turpiloquia vitanda 509

V.

Verba obſcœna ſtomachum mouent animo ingenuo 121 Turpia non audienda 569. & ſeq. multum valent cum exemplo coniuncta 77
Verecundia ornatus adoleſcentis 84. & ſeq.
Veſtitus modeſtus 544
Via fidei ad finem perducit 515. & ſeq. naturæ corrupta eſt 607 & ſeq virtutum moralium ſine fide 612 & ſeq. viæ adoleſcentũ incertæ & variæ 603
Vino abſtinendum adoleſcentibus 398
Vir bonus & dignus quem imitetur adoleſcẽs qualis eligendus 136. & ſeq. viri caſti ſancti & docti 251. & ſeq.

Vir-

Virginitas in ſexu virili 283 *&* *ſeq.* *vide Caſtitas*

Virginis nomen maribus & fæminis commune 290

Virginum Nicomediensium factum 210. *Leodienſium* 212 *Halberſtadienſium, Norimbergenſium & Baſileenſium* 258

Vita hominis militia eſt 452. 403. *&* *ſeq.*

Vitium qua via ad animum intret 3 *quàm cognatum naturæ noſtræ* 4 *ad vitia adoleſcentia inclinat* 2

Voluptas eſt peſtilentia 49. *et ſeq.*

Voluptates in alteram vitam reſeruandæ 353 *et ſeq. corporis apparent iucundæ, reuera ſunt acerbæ* 68. *ex caſtitate quantæ* 356. *ſpirituales maximæ* 355. *et ſeq.*

Vrſini ſacerdotis mira conſtantia in fæminis repellendis 39 *et ſeq.*

Z.

Zelotypia magnum malum 243 *et ſeq.*

Zelus animorum excitandus, præcipuè erga amicos 580 *et ſe.*

FINIS.

Digitized by Google

STIMVLI VIRTVTVM ADOLESCENTIAE CHRIſtianæ proprij,

LIBER PRIMVS.

CONTRA INTEMPERANTIAM.

CAPVT I.

Quanta ſit neceſſitas ſuccurrendi adoleſcentibus aduerſus Intemperantiam.

SI QVIS Chriſtianæ legis ſanctitate perſpecta, referat ſe ad eos, qui legẽ hanc amplexi, toto orbe Chriſtiani cẽſentur: mirabitur profectò, quid ſit, quòd ex tot hominũ millibus, vix pauci quidã reperiantur, quorũ vita nomini Chriſtiano reſpõdeat. Idem, ſi, quem maior hominum pars vitæ curſum ſequatur, reputare ſecum ipſe pergat: huius rei perſpecta cauſa, mirari deſinet. Faciet enim cõmunis ferè omnium cõſuetudo conſiderata; vt non modò ita clarè videat, Pauci vitâ Chriſtiani.

tanquam ea, quæ cernuntur oculis; ſed propè ipſarum manuum tractatione cognoſcat. fontem huius mali vberrimum, inſeniorũ eſſe negligẽtia. Nam, cùm his, & naturæ, & diuina lex, tam grauiter, & ſeuerè incipientis ætatis curam impoſuerit; intelliget, eorum pleroſque in hoc officio non eam, quę opus erat, adhibere diligentiam.

Quia negliguntur adoleſcentes.

Principio enim, cùm inter omnia animalia, ſolum hominem, inermem, inopem, imbecillum (quæ Ethnicorũ etiam eſt conqueſtio) natura producat: quid agit aliud; quã, vt cõtinuò firmioribus ſollicitã eius imponat curã? interituri ſcilicet, niſi foueatur. Ratio. n. qua ſola, ad ſe tuendũ, reliquis animãtibus multo ſit inſtructior, data eſt illa quidem homini; ſed eius vſus negatus infantibus. Deinde, à carnis cõiunctione, tantum vitij contraxit illa ipſa ratio; vt cùm, in ætatis progreſſu, primũ diſpicere cœperit; continuò ad mala oculos adiiciat; &, ſuo quaſi momẽto, inclinet ad vitia. Relinquamus igitur ſibi talem animum: ſequatur non certum aliquem virtutis ducem; ſed vitioſæ naturæ inclinationem: quò illũ euaſurum putamus? Nimirum, viam carnis

Prima ætas cura indiget.

Plin. lib. 7. proœm.

Quia natura corrupta, ad malum prona.

Digitized by Google

carnis ingreſſus, ducente voluptate, in abditos, ſed dulces primùm, laqueos vitiorum incidet; è quibus, ipſa die validiſſimè conſtrictus, vel tardè, vel nũquam poſtea, ſe explicet.

Quòd ſi ſanctorum virorum iuſtus hic fuit timor; ne, quicunque ſibi relinqueretur, in via vitæ ſequenda, in hoc ſe præcipitium daret: quid, ſi fortè occurrant (& occurrunt frequentes neglectæ adoleſcentiæ) quid, ſi furtim arrepant, qui de induſtria in hoc barathrum inualidos deturbent? *Quæ ſponte corruit*, Cyprianus ait, *quid faciet, ſi fuerit impulſa*? Eorum verò, quę illos pręcipites agant, tanta eſt copia; quanta exemplorum; quæ domi, foriſq;, pernicioſa conſpiciunt: & ſuper exempla, periculoſiſſimæ conſuetudines, quæ illis neceſſariò cùm æqualibus, aliiſque iucundæ ſunt. Itaque, ſi abſit cura, ſi ſolertia gubernatoris alicuius; qui vigilet; qui vacillantem ſuſtineat; lapſantem in via lubrica, erigat; aberrantem à malis reducat, ad bona porrò vrgeat: in præſentiſſimo eſt ruinæ periculo. Hæc via, non aperta ſolùm; ſed etiam trita eſt, qua vitia poſſeſſionem mentis humanæ, primùm inuadunt;

Ab aliis etiam impellitur.

Serm. de Spect.

Præcipitatur ergo in vitia.

Oratio caſtitatem iuuat 300. & ſeq. debet eſſe ardens & aſſidua 316. cum ſpe coniuncta 316 adhibēda maximè ipſo tempore tentationis 306. eſt gladius & ſagitta 315 adiuuatur meditatione 318. & ſeq. mentalis quomodo inſtituenda 478. & ſeq. orationes piorū hominum iuuāt ad cōuerſionē peccatorū 628. orandi vocaliter duo modi 478.
Oratio alio ſignificatu, vide Verba.

P.

Pachomius Monachus 41. 82.
Parētes quomodo optimè filios educēt 552
Parentū obedientia & reuerentia 528. & ſeq.
Patientia caſtitatē iuuat 415. quomodo contra iram acquiratur 561
S. Paula ſuſpectis de hæreſi hominibus infeſta 585
S. Paulus Apoſtolus virgo 250. ideo fluxit ex eius ceruicibus truncatis lac 268. raptus in cælum vidit faciem Dei 277
S. Paulus primus Eremita ſine literis doctus 252
Peccator ſtultus eſt 468. ſumma iniuria Deum afficit 456
Peccatum quæ damna nobis importet 457. in cogitatione quādo eſſe incipiat 18 peccatum diaboli, & eius pœna 447. Adami 448. cur exoſum Deo 455. & ſeq. odiū Dei cōtra peccatum. vnde cognoſcatur 443. peccato nihil

Digitized by Google

nihil horribilius, magiſque fugiendum, & quare 437. & ſeq.
Periclis dictum 578
Petrus Vrſeolus Dux Venetus caſtus 210
Philoſophia Ethnica infamis 128
Phoronæus legiſlator 294
Pici Mirandulani præclara ſententia 485
Pindari mors qualis 340
Pior Monachus 90
Pius II. Pontifex 107
Plato exemplum manſuetudinis 561. Platonicus amor fugiendus 127, & ſeq.
Poetæ Chriſtiani caſti & pij 106. turpes vitandi 98. à veteribus ciuitate eiecti 98 & ſeq. quid mali adferant 98. & ſeq. adferũt periculum peccati mortalis 109 ſunt ranæ Aegypti 108
Politici homines fugiendi 147. & ſeq.
Poſteritatis cura præ caſtitate nulla 217. & ſeq.
Prætexta Romanorum puerorum ſignum verecundiæ 85
Princeps noſtræ ætatis acer in turpem inuitatorem 121
Principes caſti 219. & ſeq.

Q.

QVæſtiones ſtultæ & ſine diſciplina quæ 570.
Q. Eterij mors 340.

Digitized by Google

R.

Ranæ Ægypti Poetæ vani 103
F. Reginaldus diſcipulus S. Dominici miraculo ſanctus & caſtitate donatus 381
Religioſus ſtatus qualis, & quibus, & quomodo eligendus 640 & ſeq.
Rhodoguna Darij filia 247
Romani hiſtrionibus infeſti 156
Roma ſine idolis 160 annos 116
Roſarij vſus & orandi modus 499 & ſ. 629

S.

Sacramentorum frequentatio quam vtilis 405 & ſeq.
Sacrificium ſpirituale eſt caſtitas 273 & ſeq.
Saltationes fugiendæ 114
Sancti tutelares cuique colendi 502
Sapientia eſt caſtitatis effectus 246 & ſeq. quænam ſit vera 423. parit timorem Dei 424.
Scholæ duæ in mundo virtutis & vitii 182. & ſeq.
Sciendi quis finis. quis modus 589 ſcientiæ non damnatæ ab Eccleſia bonæ ſunt 584. ſcientia tartarea, quæ pietatem reſtingui t 585
Scriptura ſacra ab omnibus quomodo diſcenda 598
S. Sebaſtiani oratio 353 & ſe.
Senecæ de morte accercenda error 613. & ſe.

Senio

'oribus ſe adiungat adoleſcens 138
'uum blandimenta ſunt perſecutiones 68
:entiæ morales ex ſacris literis excerptæ 95 & ſeq.

entis in paradyſo interpretatio myſtica .4 & ſeq.
:tium & eius fructus 565 & ſe.
'on Stylites 392 & ſe.
nides. 294
:tas malorum fugienda 109 & ſeq 115. & ſeq. apertè mala quomodo cognoſcenda n vitanda 118 & ſeq. 121. occultè mala, iæ & quomodo fugienda 124. & ſeq bo- qualis delectus 132 & ſeq.
rum vitia nobis imprudentibus adhære- ınt. 118
is dictum 58
'itas B. virginis eius commendatio & ſcriptio 140 & ſe.
293
'cles 65
acula noxia 153. & ſeq quæ mala adfe- nt 163 & ſeq. quomodo à SS Patribus ocata 157 de iis S. Thomæ Sententia 167 'iles excuſationes eorum, qui ijs dele- ıntur 171 & ſeq.
'ppi Platonici intemperantis ſubita rs 340
ıæ caſtitas 84

Status

Status diuerſi vitæ quomodo eligendi 63[illegible]. & ſeq.
Stephani facies ſicut Angeli 217
Studia literarum optima iuuentutis occupatio 195 pietatem minuentia vitanda 584 & ſeq. ſtudiorum boni & mali fines 588. & ſeq. ſtudendum ab omnibus reb. ſacris 59[illegible]
Sues ſunt homines intemperantes 51
Sylla 97
Symbolum Apoſtolorum 474

T.

Templa & reliquiæ viſendæ diebus feſtis 512
Temporiſantes vitandi 147
Tempus cur conceſſum, & quomodo inſumendum 192. & ſeq.
Tentationes nobis vtiles 403 ijs in principio reſiſtere quàm vtile 17. 18. & ſeq. cauſſa cur in principio reſiſtendum 36. prima 39. ſecunda 43. tertia 50
Thales 29[illegible]
Theatra & vana ſpectacula 153 & ſeq.
Thecla virgo 20[illegible]
Theodectes diuinitus punitus 10[illegible]
Theodorus Monachus ſine literis doctus 25[illegible]
Theologiæ ſtudium alijs præferendum 59[illegible] & ſeq.
Theophilus à B Virgine adiutus 38[illegible]
Theopompus diuinitus punitus 10[illegible]

S. Tho

S. Thomas Aquinas conſtans in virginitate ſeruanda 308 & ſeq ex virginitate mente illuſtratus 250 frequens in Miſsis 495
Timor Dei quàm vtilis 337 424. & ſeq. duplex eſt 426 quæ timorem excitent 429. & ſeq 442. & ſeq.
Tobiæ Senioris præcepta ad filium 437
Tragelaphus eſt homo intemperans 51
Tribulatio carnis in matrimonio quid ſit 243
Tridentini Concilij in libros obſcœnos decretum 107. & ſeq.
Tudertina fœmina quàm ſanctè conuiuia adierit 113
Turpiloquia vitanda 509

V.

Verba obſcœna ſtomachum mouent animo ingenuo 121 Turpia non audienda 569. & ſeq. multum valent cum exemplo coniuncta 77
Verecundia ornatus adoleſcentis 84. & ſeq.
Veſtitus modeſtus 544
Via fidei ad finem perducit 515. & ſeq. naturæ corrupta eſt 607 & ſeq virtutum moralium ſine fide 612 & ſeq. viæ adoleſcentū incertæ & variæ 603
Vino abſtinendum adoleſcentibus 398
Vir bonus & dignus quem imitetur adoleſcēs qualis eligendus 136. & ſeq. viri caſti ſancti & docti 251. & ſeq.

Vir-

Digitized by Google

Virginitas in ſexu virili 283 & *ſeq. vide Caſtitas*

Virginis nomen maribus & fæminis commune 290

Virginum Nicomediensium factum 210, *Leodienſium* 212 *Halberſtadienſium, Norimbergenſium & Baſileenſium* 258

Vita hominis militia eſt 452. 403. & *ſeq.*

Vitium qua via ad animum intret 3 *quàm cognatum naturæ noſtræ* 4 *ad vitia adoleſcentia inclinat* 2

Voluptas eſt peſtilentia 49. *et ſeq.*

Voluptates in alteram vitam reſeruandæ 353 *et ſeq. corporis apparent iucundæ, reuera ſunt acerbæ* 68. *ex caſtitate quantæ* 356. *ſpirituales maximæ* 355. *et ſeq.*

Vrſini ſacerdotis mira conſtantia in fæminis repellendis 39 *et ſeq.*

Z.

Zelotypia magnum malum 243 *et ſeq.*

Zelus animorum excitandus, præcipuè erga amicos 580 *et ſe.*

FINIS.

STIMVLI VIRTVTVM ADOLESCENTIAE CHRIſtianæ proprij,

LIBER PRIMVS.

CONTRA INTEMPERANTIAM.

CAPVT I.

Quanta ſit neceſſitas ſuccurrendi adoleſcentibus aduerſus Intemperantiam.

SI QVIS Chriſtianæ legis ſanctitate perſpecta, referat ſe ad eos, qui legē hanc amplexi, toto orbe Chriſtiani cēſentur: mirabitur profectò, quid ſit, quòd ex tot hominū millibus, vix pauci quidā reperiantur, quorū vita nomini Chriſtiano reſpōdeat. Idem, ſi, quem maior hominum pars vitæ curſum ſequatur, reputare ſecum ipſe pergat: huius rei perſpecta cauſa, mirari deſinet. Faciet enim cōmunis ferè omnium cōſuetudo conſiderata; vt non modò ita clarè videat,

Pauci vitâ Chriſtiani.

tanquam ea, quæ cernuntur oculis; ſed propè ipſarum manuum tractatione cognoſcat. fontem huius mali vberrimum, inſeniorū eſſe negligētia. Nam, cùm his, & naturæ, & diuina lex, tam grauiter, & ſeuerè incipientis ætatis curam impoſuerit; intelliget, eorum pleroſque in hoc officio non eam, quę opus erat, adhibere diligentiam.

Quia negliguntur adoleſcentes.

Principio enim, cùm inter omnia animalia, ſolum hominem, inermem, inopem, imbecillum (quæ Ethnicorū etiam eſt conqueſtio) natura producat: quid agit aliud; quā, vt cōtinuò firmioribus ſollicitā eius imponat curā? interituri ſcilicet, niſi foueatur. Ratio.n. qua ſola, ad ſe tuendū, reliquis animātibus multo ſit inſtructior, data eſt illa quidem homini; ſed eius vſus negatus infantibus. Deinde, à carnis cōiunctione, tantum vitij contraxit illa ipſa ratio; vt cùm, in ætatis progreſſu, primū diſpicere cœperit; continuò ad mala oculos adiiciat; &, ſuo quaſi momēto, inclinet ad vitia. Relinquamus igitur ſibi talem animum: ſequatur non certum aliquem virtutis ducem; ſed vitioſæ naturæ inclinationem: quò illū euaſurum putamus? Nimirum, viam carnis

Prima ætas cura indiget.

Plin. lib. 7. proœm.

Quia natura corrupta, ad malum prona.

Digitized by Google

carnis ingreſſus, ducente voluptate, in abditos, ſed dulces primùm, laqueos vitiorum incidet; è quibus, ipſa die validiſſimè conſtrictus, vel tardè, vel nũquam poſtea, ſe explicet.

Quòd ſi ſanctorum virorum iuſtus hic fuit timor; ne, quicunque ſibi relinqueretur, in via vitæ ſequenda, in hoc ſe præcipitium daret: quid, ſi fortè occurrant (& occurrunt frequentes neglectæ adoleſcentiæ) quid, ſi furtim arrepant, qui de induſtria in hoc barathrum inualidos deturbent? *Quæ ſponte corruit*, Cyprianus ait, *quid faciet, ſi fuerit impulſa*? Eorum verò, quę illos pręcipites agant, tanta eſt copia; quanta exemplorum; quæ domi, foriſq;, pernicioſa conſpiciunt: & ſuper exempla, periculoſiſſimæ conſuetudines, quæ illis neceſſariò cùm æqualibus, alijſque iucundæ ſunt. Itaque, ſi abſit cura, ſi ſolertia gubernatoris alicuius; qui vigilet; qui vacillantem ſuſtineat; lapſantem in via lubrica, erigat; aberrantem à malis reducat, ad bona porrò vrgeat: in præſentiſſimo eſt ruinæ periculo. Hæc via, non aperta ſolùm; ſed etiam trita eſt, qua vitia poſſeſſionem mentis humanæ, primùm inuadunt;

Ab aliis etiam impellitur.

Serm. de Spect.

Præcipitatur ergo in vitia.

dunt; deinde occupant, ita pertinaciter; vt virtus, cuius hæc erat propria ſedes, vix tandem, per ſummas difficultates, pedem in ea poſſit figere.

Primus lapſus in Intēperantiam.

QVANQVAM autem hanc, vt dixi, vitia quæuis regiam habeant viam: quòd & natura corrupta eſt, & adoleſcentes præſidijs ſibi à Deo, ſuisque gubernatoribus ſubminiſtratis, tardè, & ſocorditer vtuntur: primum tamen adoleſcentiæ vitium appellare poſſumus, Intemperantiam. Hæc enim, vt in arida materia ignis; ſic in illorum corporibus, exiſtit facillimè, ſiue, quòd maximè cum carnis natura coniuncta, veluti primus ex ea fructus, ac prima proles, enaſcitur: Siue quòd Diabolus, fragilitati carnis optimè conſcius, hac ipſa parte primam facit impreſſionem; vt, per proditionem corporis, animi tyrannidem occupet. Quę cauſſa eſt, vt in ſpiritualibus bellis, non ſolus inimicus nobis habēdus ſit Diabolus, (de quo illa eſt Sancti Pauli monitio, *vt ſtemus ſuper nos ipſos, vt non circumueniamur à Satana; non enim ignoramus cogitationes eius*) ſed cura etiā ſingulari animaduertendæ ſint animorum internæ cōmotiones. Si quādo enim

Quia hæc mollitiæ carnis coniunctiſſima.

Apta Diabolo ad oppugnationē noſtri.

Coloſſ. 2.

Conſpirant enim cum ipſo noſtræ affectiones.

do enim iſtæ contra rationem inſurgunt; occultam quandam coëunt ſocietatem, cum ijs, *Contra quos habemus occultam luctam*, vt S. Auguſt. ſcribit. Hi ſunt, quos S. Paulus appellat, *Spiritus nequitiæ*; quaſi dicat, ſpiritus inteſtinæ malignitatis, & odij immortalis, aduerſus homines. *In Pſal 54.* *Epheſ 6.*

Itaque & Ariſtoteles affirmat, intemperantiam eſſe vitium adoleſcentiæ. Non, quòd eo reliquæ ætates ſint liberæ: ſed, quòd cum ipſo pænè homine naſcatur; & carne conualeſcente, ipſum quoque conualeſcat. Quin & à Salomone, quaſi ſub vnum deuincta ſunt iugum, vanitas voluptatis, & adoleſcentiæ *Adoleſcentia enim, & voluptas vana ſunt*, inquit; vt intelligas, hoc vitium, adoleſcentiæ plerunque eſſe connexum. *3 Eth. c vlt.* Docent idē ſcriptores Profani. Sacri. *Eccl. 11.*

QVOD, SI QVIS memoria velit repetere; quo nam modo maior hominum pars florentes annos tranſigere ſoleat; penitus videbit, hanc eſſe primam illam febrim, quæ multis attulit mortem animi, omnes verò, alios plus; minus alios: hos, iſto; illos, alio modo tentauerit; ita, vt in vniuerſum veriſſimè dici poſſit. *Proni ſunt ſen-* Docet experientia. Ferè enim tentantur omnes Intemperantia. *Geneſ. 8.*

ſus hominis ab adoleſcentia ſua in malum. Sed referamus animum ad exempla: videbimus, quàm multos hoc, cũ ſuo magno malo, docuerit experientia.

Quidam nõ reſiſtentes, habitum in vitio contrahunt.

Quidam igitur in adoleſcentia, cum maximè opus erat, ſenſuum voluptates, quaſi caput ſerpentis, non contriuerunt. Confotus ergo in ipſorũ ſinu, primùm peſtiferis morſibus cœleſtem illum, vnicumque virginitatis florem, radicitus euellit: deinde venenato flatu paullatim ſic infecit animũ; vt quẽadmodum Mithridatis venenum, ex vſu frequenti, pro cibo fuiſſe dicitur:

Qui abit in naturam.

Sic illis venenum huius vitij in alimẽta conuerſum ſit. Neq; enim ſic flagitijs ſolum aſſueuerunt, vt ab eis auelli; ſed etiam, vt abſq; his viuere non poſſe videantur. Qui igitur gratiam, qua in baptiſmo donati erant, cõſeruantes,

Thren. 4.

nutriebantur in croceis; per huius vitij fœditatem, *amplexati ſunt ſtercora.* Quin vbi in eo ſe ſtatu corroborauerunt; effecerunt, vti in ipſis miſerrima illorũ hominum imago cerneretur, quos Spiritus Sanctus depingit his verbis.

Ioel. 1.

Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo.

Miſerrimi igitur in æ-

Quare de ijs, qui in tam abominando ſtatu exceſſerunt è vita, hoc ſolùm habeo

habeo dicere, quantum olim ceperint delectationis, ex impuris voluptatibus; tantum nunc, ſed fruſtrà, ſentire doloris, & cruciatuum. ternum pereunt.

Sed illos ſcilicet fruſtrà lugemus, qui deſperati ſunt in omnem æternitatem: demus potius lacrymas illorū miſerijs, qui vel à ſeipſis precioſiſſima atq; irreparabili gemma, quam in corporis habebant integritate, ſpoliati viuūt; vel eam ipſam, quā ſeruare Chriſto debuerant, ſoli huius pretij bono æſtimatori, porcis lupiſq; obtulerunt. Alij lapſi, adhuc viuūt in corpore.

Atque inter hos maximè eſt eorum ſtatus lacrymabilis, qui, poſtquam optimis illis & feliciſſimis adoleſcentiæ annis, velut ad Sireneos ſcopulos, ſic ad turpes delicias adhæſerunt; in eam paullatim animi venerunt cæcitatem; vt iam nec velint aſpicere ſolem illum veritatis, qui rectam illis viam prælucet ad pœnitentiam. Quippe, *ſuper cecidit ignis* illius caloris execrabilis; *&* *non viderunt ſolem.* Partim cæci miſeriam ſuam ignorantes. *Pſalm. 57.*

Eſt aliud genus hominum, minus quidem, quàm iſti; non parum tamen miſerabile. Sunt enim, qui, poſtquam diu, velut obligatis oculis, ambularunt, & ætatem optimam mancipia Partim ſuā calamitatē agnoſcentes.

 dia-

Digitized by Google

diaboli, ſuarumq; libidinum in compedibus egerunt; tandem aliquando ſe colligunt. Hi, cùm ex altera parte cognitam vitæ ſuperioris turpitudinē euadere cupiunt; ex altera ab inueterata conſuetudine, vt à viſco auis, difficulter ſe poſſunt auellere: nimirum cum gemitu & ſuſpirijs clamant ad

Pſalm. 68.

Deum. *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam: Infixus ſum in limo profundi.*

Horum alij tardius ſe colligunt.

Illi ipſi ſunt, qui quamuis plerunq; tardius, quam debebāt; tamen aliquādo flagitia ſuperioris ætatis cognoſcunt; quorum recordatione, intelligunt talem ſibi eſſe animam, qualem

Eccl. 25.

depinxit olim in Eccleſiaſtico Salomon quę, propter immodicam ingluuiem, turbulentas terræ aquas ardenter ſitiens, appoſuit os ad omnem fontem: & bibit ex omni aqua, quam inuenit: neq; ad arbores præclaras cōſtitit, ſed palos & truncos aſpectās perijt: denique, cum ſuis quinq; ſenſibus relicta eſt inſtar pharetræ apertæ, quæ ab omnibus rebus creatis tela & ſagittas, quamlibet venenatas, in ſe recipiat.

Itaque ſummas difficultates experiuntur.

Simul igitur animaduerterunt hi, ſe eſſe illos, quorū oculi, vt eſt apud Ieremiam,

miam, tam malefici fuerint; vt *deprædati ſint animas omniũ filiarum ciuitatis ſuæ*, implicitosq́; teneri ſe laqueis inimici ſpiritalis: ſuſpirabundi fatentur, decidiſſe ſe in profundũ iniquitatis. *Lapſa eſt in lacum vita mea.* Quia verò etiam diutius in malis hæſerunt, ſepultos ſe habitu vitioſo, ſub quodam quaſi ſaxo obſtinationis iacere intelligunt. *Et poſuerunt lapidem uper me.* Denique, quia peccata inter ſe velut concatenata hęrent; parum abeſt, vt planè ſe tradant deſperationi. *Inundauerunt aquæ ſuper caput meũ: dixi, perij.* Sed in tot fluctuationib. animi, auxiliũ ferente gratia diuina, quæ nunquã quærentibus negatur, redeunt ad implorandam Dei opẽ. *Inuocaui nomen tuum Domine de lacu nouiſſimo, vocem meam audiſti: Ne auertas aurem tuã, à ſingultu meo, & clamoribus.* Thren 3. Prope deſperant. Niſi in Deo ſperent.

Atque hi quidem tales plerunq; vltra iuuenilem ætatẽ prouecti ſunt, qui tanto tempore exitiale ſibi peccatum, vti diximus, ſunt proſecuti. Meliore aliquanto ſunt conditione, qui maturè ſe colligunt: atque vbi intelligunt, lupum illum tartareũ, qui ſemper circuit, vt theſaurũ illum cęleſtem, quem Deus in fragili carnis vaſe collocatum Alij citius.

eſſe voluit, nobis eripiat, impetum in ſe feciſſe; mœrore, lamentisq́;, animę ſuæ proſequuntur incommoda. Hi tum verba illa S. Iob ſibi aſſumũt: *Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos ſecũdum dies, quibus Deus cuſtodiebat me.* Quæ mihi tum erat animi ſecuritas, cum talis me cuſtos defenderet? *quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meũ;* clara ſcilicet virtutis notitia, quã cum in puris mentibus communicare Deus conſueuit; *& ad lumen eius ambulabam in tenebris*: nihil mihi lumine rerum creatarum opus erat, cùm illuſtraret cor meum ſuo lumine Creator meus. tantumq́; in me valeret hoc lumen, vt quantumcunque niterentur tenebræ, improbis ac perditis dominari ſolitæ, ſuo me imperio ſubiugare: Ego tamẽ, hac luce fretus, ſecurus per medias tenebras ambularem. *Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quãdo ſecreto Deus erat in tabernaculo meo.* Tum ætas mea prima, & adhuc tenera, ſuo candore & puritate alliciebat Creatorem & Dominum meum: tum illi iucundum erat, in nidulo cordis mei, quaſi domo ſua, commorari. Nunc autem, *quaſi rupto muro & aperta ianua irruerũt ſuper me* im-

Hi lugent.

Iob. 29.

Quia intelligunt, quã bene ſibi fuerit.

Quam malè nunc ſit.

impetum fecerunt in me inimici ingreſſi ſunt in animi penetralia, cum reperiſſent, diſiecto muro, & apertis ſenſuum portis, aditum latè patentem Et quod calamitatum omnium eſt faſtigium: *Clamo ad te, & non exaudis me; ſto & non reſpicis me*. Non quaſi nolis me, peccati pœnitentem, reſtituere tecum in gratiam; ſed quòd integritas carnis amiſſa, nullo modo reparari poſſit.

QVEM TANDEM mortalium non aliqua tantæ miſeriæ capiat miſericordia? Calamitoſi peccatores; primùm in fraudem, mox in ſeruitutem abducti à diabolo. Quis ſibi à lacrymis temperet, qui tam grauia & enormia ſcelera videat, quibus per fraudes Satanæ; per carnis blanditias; per voluntatis deprauationem inuoluuntur tot homines, & homines Chriſtiani? eoq; rediguntur, vt quàm longiſſime, proh nefas! Creatorem & Redemptorem animæ ſuæ, à ſe repellant?

Exempla talium miſeranda omnibus.

Quis verò adoleſcens non meritò ſibi timeat; ne aliquando, quotidiana huius vitij importunitate & violentia, in barathrum peccati deturbetur?

Adoleſcentibus timēda.

Quia vel nũquam ex hoc lapſu ſurgitur.

Quò ſi venerit, vel prorſus occæcabitur in malitia: vel ijs tenebris obruetur; vt, niſi inſignis quidã diuinæ bonitatis radius illuxerit, nunquam veritatis, vel ſalutis lucem ſit aſpecturus.

Vel cum ſummis doloribus.

Quod ſi tamen gratia illum Deus dignatus fuerit; id ita fiet, vt, poſt multos fortaſſis annos, efficaci inſtinctu permotus animus in ſe deſcendat, cognoſcatque infelicitatem, calamitatem & præſentiſſima ſibi pericula: deinde per ſummos labores ab hiſce compedibus ſe expedire conetur.

Qualis Auguſtinus.

Legantur libri Confeſſionũ D. Auguſt in quibus vir ſanctiſſimus extremam difficultatem, quam in hoc vitio deſerendo fuit expertus, cùm in eo partem contriuiſſet ætatis, ita depingit; vt vel horrore capilli erigantur lectoribus. Vſque eò, vt non dubitarit vir Sanctus, huic difficultati neceſſitatis nomen imponere. *Dum ſeruitur*, inquit, *libidini, facta eſt conſuetudo; & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas*. Atq; hanc vult ille, quaſi catenam eſſe, qua Diabolus eos, quos per peccatum, tanquam mancipia, lucrifecit, ligatos, compeditosque habet. Qua in ſententia præclarè cum Apoſtolo con-

Lib. 7. Confeſſ.

Compediti vinculis cõſuetudinis.

congruit: qui huiuſmodi homines, ab eo captos, tanquam ſeruos teneri ait, *ad ipſius voluntatem* 2. *Tim*. 2.

Poteſtne quidquam tantis miſerijs infeliciſſimi peccatoris accedere? Adoleſcentem cum dulci voluptatis vino, pœnè exhauſiſſe venenum, quod animam necaret; & acetum, quod calore inferni accenſum maceraret, & liquefaceret irreparabilē integritatis gemmam?

Certè quidem D. Anſelmus, vir ſingulari cùm eruditione, tum ſanctitate, hunc ſtatum tam miſerandum & lugendum putauit; vt non dubitaret, benè longo & luctuoſo libello, ita plangere, quaſi mortem filij primo geniti deploraret. Alij verò, ipſo antiquiores, viri Sancti, tam grauem lapſum iudicarunt; vt S. Ambroſius ad Virginem corruptam ſcribens, *Facilius* dicat, *oportuit te ſanguinem cum ſpiritu profundere: quàm perdere caſtitatem tuam.*

Quaſi mortui lugendi.

Cap. 5.

FACIAMVS nunc aliquem, qui in hac miſeria ſe eſſe videat; qui intelligat, quantum damni in amiſſione donorum Dei acceperit; qui penitus cognoſcat, grauiſſimam iniuriam, qua repulit à ſe creatorem ſuū;

Imago hominis per intemperātiam lapſi.

mortiferas plagas, quas ſagittis ex inferni igne ardentibus, & accepit antea, & etiam num in viſceribus perſentiſcit; ſeruitutem, quam ſeruiuit tam crudeli tyranno, tanta cum ſua ignominia, cum ipſius triumpho; qui non aſperſus modo; verùm etiam ſubmerſus in turpitudinis cœno, tantam molem habitus inueterati pectori incumbentem ſentiat; vt ad meliorem vitam vix reſpirare, ne dum ſe erigere poſſit: Cui, ſi fortè vrens ille ventus nondum ad oſſa penetrauit; abſtulit certè primæ puritatis lilium candidiſſimum: qui primitias floridæ ætatis in ſeruitute flagitiorum dilapidatas, conſumptas, perditas eſſe intelligat. Hunc igitur tali, imò verò cuilibet noſtrum, ſi quis talem in ſe imaginem recognoſceret, quid tandem animi futurum putamus? quo pretio dies perditos æſtimaturum? Quod ſi fieri poſſet, (nunquam autem poteſt) vt de integro eoſdem reciperet annos, & telam actionum omnium, tàm malè textam, retexeret; ad quas non ille conditiones deſcenderet? non omnem, quantum in venis habet, ſanguinem profun-

Per conſuetudinem demerſi.

Emergere cupientis.

Eius cruciatus acerbi.

Vox irrita.

ſundere; non per mille cruciatus, articulatim membra diſſecari, vitam eripi, non pateretur modò; ſed etiam optaret: ſi his ſupplicijs impetrare poſſet, vt facta infecta fierent; vt iterum ſibi, à metis ad carceres reuerſo, nouum quendam puræ Sanctæque vitæ curſum inchoare liceret: quando ſuperiorem cum tanto ſuo damno, Deique iniuria, tam infeliciter confecit?

Ad hos angores cruciatusque animi neceſſe eſt, vt ij aliquando perueniant, qui principio parum cautè viuendo, viam tam amœnam & iucundam, (vti quidem apparet) ſuauiſſimarum voluptatum, inſtiterunt. Atque cum hoc ipſo, inueterato in malis, præclarè fuerit actum, ſi ſingulari gratia Dei, ad hunc dolorem, atque ad hoc lumen acceſſerit: &, ſpacio pœnitentiæ conceſſo, ſuos ipſe recognoſcens errores, per ſacramenta, peccatorum veniam fuerit conſequutus.

Cruciatus hi neceſſarij.

Gratiæ loco habendi.

SED SATIS, iam puto & ſcopuli huius periculum, & miſerias eorum, qui ad eum impacti, fecere naufragium, contemplati ſumus. Quibus

Adhibenda ergo cura diligens.

Digitized by Google

bus cognitis videat vnuſquiſq; quid agat. Salua tibi adhuc ſunt omnia? Caue nunc ea, quæ ſi incidiſſes, cauiſſe te optares. Lapſus es, & erexiſti te? alij ſaltem exemplo tuo vt ſapiant, effice. Da operam, quod in te eſt, ab alijs ſimilem calamitatem prohibeas. Habes homines, quorum hoc ſtudium eſt, vt teneras adoleſcentiæ Chriſtianæ plantas, ijs fulcimentis intus, foriſque confirment; vt nulli venti tentationum, à mundo; à Diabolo, &, quod caput eſt, à perturbationibus, quæ vel in ipſis oriri, vel ab ipſis procreari ſolent; nulli, inquam, turbines tantum habeant virium; vt eos à Sancto inſtituo puritatis, coram Deo & hominibus conſeruandæ, demoueant horum laboribus ſuccurre: hos adiuua.

Vt vel ante lapſum ſeruentur adoleſcentes. Vel poſt lapſum erigantur.

Equidem, quod ad me attinet, ſentio me vehementer impelli (credo à Spiritu bono) vt ad hanc rem meas quoque operas conferam. Conſcripſi igitur libellum hunc, qui moralibus, & practicis rationibus, non modò doceret; ſed inſignibus etiam exemplis (quorum eſt in hoc genere magna vis) animos permoueret. Conatus enim

Hoc fine ſcriptus hic liber.

enim ſum, & ijs qui per Dei gratiam etiamnũ ſunt integri, hoc quaſi amuletum dare: & aliquam medicinam facere ijs, qui hac peſte tentati ſunt. Miſeris inquam illis, quibus, cùm propoſita eſſent ignis, & aqua ad eligendũ: maluerunt libidinum flammis ſe amburendos, deformandoſque tradere; quam ad limpidos gratiæ fontes, ad quos per ſacramenta admiſſi fuerant, conquieſcere.

CAPVT II.

Quanti, ad vitium Intemperantiæ ſuperandum, referat, primis inſultibus reſiſtere.

EX his, quæ diximus, facilè intelligitur, experientiam illam, quæ iubet aliorum gubernatores, mentes adoleſcentum perpetuò excitare: eandem quoque ab ijſdem flagitare, vt omni cura, ſtudio, diligentia, prouideant, ne in aridum fœnum carnis illorum, extrinſecus aliquod inferatur incendium. Atque inſuper cautè curandum, vt adoleſcentes, ſi fortè, (quod, vt in materia pingui; ſic in natura corrupta facilè fit) quocunque modo

Gubernatores adoleſcentum curent, ne extrinſecus incitentur ad Intemperantiam.

Adoleſcentes internis intemperãtiæ principijs reſiſtãt.

Minora peccata cauenda.

modo flammulam aut ſcintillam exiſtere ſentiant; quàm primùm doceantur, quo pacto illam ſubitò, vel mortificationis cineribus obruant, vel aqua ſanctæ compunctionis & deuotionis aſpergant. Neque enim fugere, & abominari illos tantùm peccata grauia impuritatis conuenit; ſed cauere etiam peccata minora, quæ grauioribus quaſi viam ſternunt.

Motus animi turpes non ſemper peccata.

Iam verò & motus naturæ internoſcendi ſunt; quibus vitium; quibus periculum inſit. tametſi enim hi imperfectionis cuiuſdam ſemper ſint ſigna; tamen aliquando vt difficilem fugam; ita leuem habent culpam. Cùm præſertim non modò non omnis animi cogitatio, nec quæuis motio ſenſuum peccatum ſit; ſed etiam, ex Doctorum ſententia, motus primo primi ſenſualitatis, vt vocant, qui repentè ipſam anticipant præuiſionem, ſi mens illis quàm primùm, vt par eſt, reſiſtat, plerumque nihil habeant culpæ. Ibi demum peccatum eſſe incipit, vbi voluntas officium facere deſinit. Huius enim eſt, præuertere & repugnare; quantum poteſt, imaginibus

nibus atque agitationibus animi; ne liceat his in imaginationem, aut intelligentiam irrepere: huius eſt, motus proprios compeſcere, vt honeſtati ne repugnent; ſi cœperint, vt quàm citiſſimè comprimantur.

Atque hoc initium eſt velitationis, ſeu potius belli ſpiritualis. In quo velut præludio, ſi quis ſtrenuè ſe gerat; tanto repentè ſuperior eſt hoſtibus; vt pænè prærogatiuam victoriæ habere videatur. At qui per ſocordiam non repentè ſe hoſti audenter obiicit; ſed plagæ quantumuis leuis, accipiendæ periculum ſubit: certum ſciat, non futura ſibi in hac pugna, quod ille ait:

Principijs obſta.

Serò medicina paratur neglectis principijs.

Salmacida ſpolia ſine ſanguine & ſudore.

IN vtroque hoc genere pugnarum & victoriarum, exempla ſunt in manibus. Primi generis illud, quod de S. Benedicto ſcribit Sanctus Gregorius. Seceſſerat hic etiam tum adoleſcens in eremum, cui nomen Sublacus, vbi ea iaceret fundamenta virtutis, quæ tantam ſanctitatis & religionis molem, quantam ædificaturus eſſet poſtea, ſolidè ſuſtineret: *Quadam igitur die,* inquit Gregorius, *cùm ſolus eſſet,*

Exempla qui initiis fortiter reſiſtentes, gloriosè vicerunt.

Lib. 2. Dial. c. 2.

S. Benedictus tentatur intemperantia.

eſſet, tentator adfuit. Nam nigra paruaq́ auis circa eius faciem volitare cœpit, eiuſq vultui importunè inſiſtere; ita, vt man capi poſſit ab adoleſcente; niſi eam ipſe ſign crucis abegiſſet. Tanta autem carnis tentatio aue recedente ſecuta eſt, quantam vi Sanctus nunquam fuerat expertus. Quandam namq́ue fœminam aliquando viderat, quā malignus ſpiritus ante eius mentis oculos reduxit: tantoq́ue igne ſerui Dei animu in eius ſpecie accendit; vt, dum in eius pectore amoris flāma vim caperet, etiā pæn deſerere eremū, voluptate victus, deliberaret.

Fortiter ſeipſum vincit.

Tum ſubitò, diuina gratia reſpectus, ad ſeipſum reuerſus eſt; atq; vrticarū & veprium iuxta denſa ſuccreſcere fruteta cōſpiciens: exutus indumento, nudum ſe in illis ſpinarum aculeis, & vrticarum incendijs proiecit: ibiq; diu volutus, toto ex eis corpore vulneratus, exijt: & per cutis vulnera eduxit à corpore vulnus mentis: quia voluptatē traxit in dolorem. Cumq; benè pœnaliter foris arderet: extinxit, quod intus illicitè ardebat.

Nunquam poſtea tentatus eſt.

Vicit itaque peccatum, quia mutauit incendium. Ex quo videlicet tempore, ſicut poſt ipſe diſcipulis perhibebat; ita in eo eſt tentatio voluptatis edomita; vt tale aliquid in ſe minimè ſentiret.

Sanctus Bonauentura Cardinalis,

Digitized by Google

de B Franciſco ordinis Minorum Patre & Fundatore in hæc verba ſcribit. *Rigidus in diſciplina, ſupra cuſtodiam ſuam ſtabat, curam maximam gerens de vtriusq; hominis puritate ſeruanda. Quapropter, circa conuerſionis ſuæ primordia, tempore hyemali, in foueam glacie plenam ſeipſum plerunq; mergebat; vt & domeſticum ſibi hoſtem perfectè ſubigeret; & candidũ veſtimentum pudoris, à voluptatis incendio præſeruaret. Tolerabilius viro ſpirituali fore incomparabiliter aſſerebat, magnũ ſuſtinere frigus in carne; quàm ardorem carnalis libidinis, vel modicũ, ſentire in mẽte. Cùm autem apud eremum de Sarthiano nocte quadam orationi vacaret in cellula; vocauit eum hoſtis antiquus tertiò, dicens: Franciſce, Franciſce, Franciſce. Cui, cùm quid quæreret, reſpondiſſet; fallaciter ille ſubiungit. Nullus eſt in mundo peccator, cui ſi conuerſus fuerit, non indulgeat Deus: ſed quicunque ſemetipſum pœnitentia dura necauerit, miſericordiam nõ inueniet in æternum. Statim vir Dei per reuelationem cognouit hoſtis fallaciam, quomodo viſus fuerit, eum ad tepida reuocare. Nam hoc ſequens indicauit euentus. Continuò.n. poſt hoc, ad inſufflationem illius, cuius halitus prunas ardere facit, grauis ipsũ carnis tentatio*

Cap. 5. in vita.

S. Franciſci cura de caſtitate.

Mergit ſe hyeme in aquam.

Præclarum apophthegma.

S. Franciſcũ tentat Diabolus:

Iob. 4.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Se ipſe verberat.

tatio apprehẽdit. Quam vt præſenſit caſtitatis amator, depoſita veſte, corda cœpit ſe verberare fortiſſimè: Eia, inquiens, frater Aſine, ſic te decet manere, ſic ſubire flagellum. Tunica religioni deſeruit, ſanctitatis ſignaculum præfert, furari eam libidinoſo non licet, ſi quò vis pergere, perge. Inſuper & mirãdo feruore ſpiritus animatus, aperta cella, foras exiuit in hortum; & in magnam demergens niuem corpuſculum iam nudatum, ſeptem ex ea plenis manibus cœpit compingere maſſas: quas ſibi proponens, ſuo ſic exteriori homini loquebatur: Ecce, inquit. hæc maior tua vxor eſt, quatuor iſtæ, duo filij, & duæ filiæ, reliquæ duæ, ſeruus & ancilla, quod ad ſeruiendum habere oportet. Feſtina igitur omnes induere, quoniam frigore moriuntur. Si verò eorum multiplex ſolicitudo moleſtat, vni Deo ſolicitè ſerui. Ilicò tentator victus abſceſſit, & vir Sanctus cum victoria in cellam redijt. Quia dum benè pœnaliter arſit foris, ardorem interius ſic extinxit libidinis, vt deinceps tale aliquid minimè ſentiret.

Immergit ſe niuibus.

Vincit ita, vt nunquã poſtea tentetur.

Quæ in his exemplis conſideranda.

QVID in his duabus narrationibus non admirandum? In primis verò, quantum apparet hinc bellum? quàm mira Spiritus Sancti doctrina, tam in viris ſanctis, qui tentationes paſſi ſunt

& vi-

& vicerunt; quàm in ijs, qui illorum victorias literis tradiderũt? Atque, vt iam ſcriptores omittã, in ipſis certatoribus, quid primum admirer? an potentiam, aſtutiamq; Satanæ? an veneni efficacitatem, quod ille ad hoſce tentandos euomuit? an vafritiẽ ſtratagematis, quo inuaſit? an lethalem aculeum, quem, diſcedens etiam, reliquit infixum; vt non aperto marte ſolum pugnaret; ſed etiam ex inſidijs latera circumueniret, & tranſeuntis ſpecie tela immitteret?

Iam, quid de admiranda Dei prouidentia; qua ſeruos ſuos gubernat dicemus? Nam & tempora, & modum pugnæ miro quodam ordine diſpenſat. Primum, vt tunc permittat hoſtem accedere, cùm iam fortes beneque paratos ad prælium ſuos milites nouit. Deinde ex ipſa conflictus acerbitate, ſanctæ cognitionis internum illis gaudium concinnat. Vt enim quaſi manu tangant, ſe nihil; gratiam Dei poſſe omnia: vide, quomodo vtrumque illis Deus ſubijciat Permittit enim vt primùm, omnes naturæ vires experti, tantam ſentiant in ſe eſſe infirmitatem, vt ab hoſte ad ipſum pænè præcipitium pertrahantur: Deinde

I. Mira Dei prouidentia: qui non permittit ſuos tentari vltrà quàm poſſunt.

Facit cum tentatione prouentum.

Deindè efficit, vt diuina ope adiuti, ſubitò ſint tanto ſuperiores aduerſario; vt potius illum prouocent, quàm timeant, priuſque triumphum agant, quàm ille ſe deuictum poſtratumque eſſe cognoſcat.

2. Ars Diabolum ſuis armis vincendi.

Sed illud quoque ſtratagema contemplare, quo hoſtis ſuo ſibi gladio iugulatur. Quia enim diabolus per carnem opprimere nititur ſpiritum, ſpiritus contra per carnem ſuperat diabolum. Sic planè, vt quod S. Benedictus oſtendit, ſpinarum acumina retundant ſtimulos carnis: & vrticarum igne flamma concupiſcentiæ reſtinguatur: aut (quod in S. Franciſco apparet) ſi ſanguis, euerberatus ſcutica, non ſufficit ad eam libidinem, quæ oritur ex ſanguine comprimendam; calor internus ſanguinis, externo frigore niuium exſtinguatur. Neque id tam accidit, quòd internum ardorem frigus externum ſua repugnãtia ſuperauerit: quàm, quòd calor diuinus, quo vir Sanctus ardens, gelu externum non timebat, longè minorem cupiditatis igniculum facilè vinceret.

3. Odium

Quantum verò odium illud fuiſſe puta-

putabimus, quo viri ſancti carnem ſuã ſunt proſecuti? Extenuabant eam ie iunijs, conſumebant vigilijs, cæteraque vitæ auſteritate; deprimebant cõtinuis nouorum ſemper laborum oneribus: alijs ſuper alia tormentis & verberibus diuexabant. Si poſt hæc omnia tamen aliquando metuebant, ne vltrà ſolitum inſoleſceret; quibus illi funibus, quibus cilicijs, quibus loricis ferreis, quibus ignibus, quibus niuibus ſuum illud exſatiarent aduerſus carnem odium.

insatiabile ſanctorum hominum, in ſuũ corpus.

Præter cætera autem puto maximè conſiderandam eſſe, heroicam illam animi magnitudinem, qua & celerrimè ad primum acceſſum, atque adeò aſpectum hoſtis arma ceperunt: & in ipſa concertatione, ita ſe contra hoſtem, & ſeipſos geſſerunt; vt meritò in ſe omnium oculos, atque ora conuerterint. Quò minus mirandum, ſi labori fructus reſpondit; vt in poſterum ab omnibus tentationibus eſſent immunes. Tantum refert initijs ſolicitè conſtanterque reſiſtere.

4. Alacritas & celeritas in reſiſtendo tentationi.

SED HAE, credo, ſanctorum hominum, qui in monaſteria ſe abdiderunt,

Exempla ſimilia ſæcularium.

runt, ſunt exercitationes: videamus an adoleſcentes, quorum adhuc libera & ſoluta eſt vita, in hoc genere, quicquā præſtiterint. Et verò inter iſtos fuerūt, qui eadem aſperitate aduerſus principia tentationum vſi, caput ſerpentis contriuerint.

S. Bernardus curioſè adſpicit fœminam.

In vita li. 1. c 3 & 4.

Inſilit ſtatim in lacū.

Vnus è multis ſit Sanctus Bernardus. Is, vt legere eſt in eius vita, antequam religionis ſumeret habitum, adoleſcens ſæcularis, fixius aliquando mulierem quandā erat intuitus. Mox, vt ad ſe rediit, tanto pudore & cupiditate vindicādi in ſe hanc curioſitatem exarſit; vt ſubitò in vicinum lacum tempeſtate perfrigida deſiliret. In eo immerſus collo tenus vſque eo conſtitit; dum exſanguis, & tantum non conglaciatus, omnem libidinis calorem exſtingueret. Hæc fuerunt initia, à quibus Bernardus ad faſtigium huius virtutis poſtea profectus eſt. Scribit enim de poſteriore eius ætate Guilielmus Abbas S. Theodorici, ad eum ſtatum perueniſſe virum ſanctum, vt non modò caro ſe aduerſus ſpiritum non commoueret; ſed ſpiritus etiam vltrò dominaretur carni: ac prouidè, quaſi victum cederet impoſitis oneribus,

Pertingit ad faſtigium caſtitatis.

Digitized by Google

bus, corpus ad ipſam vſq; ad mortem continuis affligeretur morbis.

CAPVT III.

Quàm difficulter vincant, qui initio non reſiſtunt Intemperantiæ.

QVAM verò difficulter is, qui principio negligens, aut hoſtem propius accedere; aut, quod eſt grauius, ipſum animi limen ſubire permittit, cœleſtem hanc ſibi virtutem paret; nihil attinet nouis exemplis oſtendere. Satis id intelliget, qui diuerſa hominum genera conſiderans, in vtramque partem animum conuerterit. Ex altera enim videbit, quanta facilitate in ſeruanda integritate ſint vſi, qui, diuinitus adiuti, neque vnquam inſultibus diaboli carniſq; ceſſerunt; neque in vllam vnquam inciderunt turpitudinem. Ex altera, cum quantis difficultatibus, quàm miſerè conflictati ſint, qui vel ſemel tantùm, vel non multò ſæpius inimico cedentes, innocentiæ ſtolam inquinauerunt.

Qui principijs non reſiſtunt, difficulter vincunt.

Quo in genere S. Auguſtinus periculum amici ſui cuiuſdã refert, quod ei

Exemplum Alipij.

præſentiſſimum imminebat. Si, quemadmodum aliena perſuaſione animo inclinabat; ita porrò ſe in præceps dare perrexiſſet. Hũc inquit initio, quod vix vnquam his ſordibus fuiſſet aſperſus, ſtupere ſolitum, cùm videret eum, qui labiorum tenus ijſdem hærebat immerſus, non poſſe ſe expedire. Atque hac ipſa adductum admiratione, ſtatuiſſe periclitari, num eſſet tam tenax hoc delectationis viſcum. Quod ſi perſeueraret, *venturus*, inquit ille, *erat in experientiam; atque inde fortaſſis lapſurus in eam, quam ſtupebat in alijs, ſeruitutem. Quoniam ſponſionem volebat facere cum morte; &, qui amat periculum, incidet in illud*. Ignorabat S. Auguſt. quo maximè nomine hãc miſeriam appellaret: ergo vocat: *Seruitutem, pactũ cum morte. præcipitium periculi*, quod cum omni ratione vitare deberent homines, vltrò etiam perſequuntur.

Lib. 6. Confeſſ. cap. 12.

Præſentiſſimum periculum eius, qui per initia non reſiſtit.

Sed exigua ſunt hæc, præ quod de ſeipſo dicit. quomodo & in prima adoleſcentia, & poſt, ad tempus vſq; baptiſmi ſui, irretitus fuerit hiſce laqueis. Ita enim poſtea hoc vitium exhorruit; vt nihil verborum, nihil ſimilitudinum, ad eius vim exprimendum illi

Exemplum D. Auguſtini.

illi ſatis fuiſſe videatur. *Vim iniquiſſimam* appellat, *deformitatem, corruptionem, ſaniem, putredinem. Contabuit*, ait, *ſpecies mea, & computrui corã oculis tuis, Domine; placens mihi, & placere cupiens filijs hominum.* Deinde, cùm addidiſſet: *Silueſcebam varijs, & vmbroſis amoribus;* quaſi ſepultum inter ſpinas, inopem omnis auxilij, ſe ipſe deſcribit. *Excesſerunt caput meum vepres libidinum, & nulla erat eradicans manus.* Cùm verò adhuc parum dicere videretur; comparat ſtatum illum ſuum infelicem flammæ in materia pingui exſurgenti, fauillaſque ſubiectãti, cuius fumus oculis cordis tenebras, & tantam non cæcitatem afferret. *Exhalabantur nebulæ de limoſa concupiſcentia carnis, & ſcatebra pubertatis; & obnubilabant, & offuſcabant cor meũ: vt nõ diſcerneretur ſerenitas dilectionis, à caligine libidinis.* Atque hæc duo confuſa dilectio ſimul, & caligo mala, ſic in eo æſtuabant, vt, quemadmodũ loquitur, *raperent imbecillem ætatem per abrupta cupiditatum, & merſarent gurgite flagitiorum.* Cùm iam non videretur eſſe quicquã, cui ſuam compararet infelicitatem; inuenit, vt adderet, ſe ſub amentiæ dominatu fuiſſe. *Accepit*, ait,

Quàm difficile fuerit ſe erigere, lapſum in Intemperãtiam.

Lib. 2. cap. 1.

Lib. 2. c. 3.

Lib. 2. c. 2.

Intemperãtes ſub tyrãnide ſunt inſaniæ.

in me ſceptrum, & totas manus ei dedi veſania libidinis, licentioſæ per dedecus humanum; illicitæ autem per leges tuas.

Atque hæc ſufficiat adduxiſſe, vt intelligamus, quàm difficile tum fuerit Auguſt. emergere ex hoc cœno: &, vt ipſe vocat, ex his ſpinis ſe expedire; ex morbo cōſaneſcere; euitare præcipitia; eluere maculas; deniq; à tanta deformitate, ad amiſſam virtutis pulchritudinem gradū facere. Quæ ipſa tamen clariùs poſtea exponit, vbi Antonij rebus geſtis, & morte audita: *Inuado*, inquit, *Alipium* (aderat hic tum fortè, familiariſſimus, & illi cariſſimus) *& exclamo. Quid patimur? Quid eſt quod audiſti? ſurgunt indocti, & cælum rapiunt; & nos cum doctrinis noſtris, ſine corde, ecce vbi volutamur, in carne & ſanguine? An quia præceſſerunt, pudet ſequi? & non pudet, nec ſaltem ſequi.* Et mox, vt erigendi ſe ex luto hoc difficultatem oſtenderet. *Tam multa*, ait, *faciebam in corpore, in ipſis cunctationis æſtibus, quæ aliquando volunt homines, & non valent; ſi aut ipſa membra non habeant, aut ea vel colligata vinculis vel reſoluta languore, vel quoquo modo implicata ſint.* Vides, quæ ſibi deſcribat animi membra? vel nulla, vel ligata,

Vide & horre difficultatem erigendi ſe ex Intemperantia.

Libidinoſi animus ſimilis corpori aut mutilo, aut paralytico, aut catenato.

Lib. 8. c. 8.

ligata, vel reſoluta languore. Quem motum expectabis brachij, cùm vel nõ eſt; vel ſi eſt, aut ligatum eſt, aut ſtupidum? Quam ille viam pedes conficiet, quantumuis volens, cui vel nullæ, vel ſideratæ ſint tibiæ? *Sic ægrotabam, & excruciabar, voluens, & verſans me in vinculo meo.* Quid faciat, qui compactus in cippum, aut ferro conſtrictus, tentet tamen in illis, & cum illis ſe commouere? Nimirum hilum non promouerit, dum vinculis tenetur.

VNDE verò, inquis, tantum in animo certamen, cùm vt flagitia relinquat imperat ſibi: & ſibi ipſe tamen non paret? Cauſſa hæc, quod quantum virtutis pulcherrima ſpecies, quæ iam, illuſtrante gratia Dei, incipit apparere, ad ſe mentem peccatoris attrahit: tantum, obiecta conſuetæ voluptatis imagine, retrahit, imò hæſitantem retinet inimicus. Quæ res propter conſuetudinem pronam, tantum poteſt; vt, qui cupiditates iam auerſari & deteſtari ex recta ratione cœperat: mox ſolitæ ſuauitatis illecebras cogitans, nolle, & quaſi timere incipiat, ne à tam dulci pernicie relinquatur.

Cauſſa tantæ difficultatis.

Quia conſuetudo uoluptatis dulcem perniciem efficit.

Digitized by Google

Ars vincendi carnem.

Itaque nonnulli, cùm hanc inter gratiam & carnem (quæ in pugna hac verè eſt proditrix) animaduerterent pugnam; præclara ſunt vſi prudentia. Nam, vt gratiæ ſibi opes adiungerent, carni vires detraherent: id eſt, vt rumperent catenas, quibus alligatum retinebant animum, tum admiſſa turpitudo, tum prona ad malũ affectio: quaſi clauum clauo pellerent, ſic igni ad ignem extinguendum ſunt vſi. Qui mihi, admirando prorſus exemplo, toti orbi præcinere videntur, quod in periculoſiſſimis morbis corporis præcipiunt medici, id in hac peſte faciendũ: *Vrendum & ſecandum*; & facillimè leonem hunc flamma fugari.

Ignem internum extinguit externus.

Martinianus fuit olim vir ſanctiſſimus. Is florente ætate, cùm in eremum non ita procul Cæſarea Palæſtinæ ſeceſſiſſet, tentatus eſt à muliere quadam perdita. Quæ cùm primùm miſerabilem mendicitatis habitum, quò neceſſitatis obtentu admitteretur, ſibi ſumpſiſſet: deinde admiſſa, occultè formæ venuſtatem ſplendore veſtium exornaſſet; tanta verborum blanditia obrepſit adoleſcentis animo, vt iam flagitium non recuſaret.

Exemplum Martiniani. *Sur. tom.* I. *Febru.* 13.

A flagitioſa fœmina tẽtatur.

feciſſet.

Digitized by Google

feciſſetque, ni ſubitò diuina illum gratia reſpexiſſet. Itaque reuerſus ad ſe, cùm acerbiſſimum de cogitato facinore dolorem concepiſſet; adſtante atque adſpectante muliere, raptim in media caſa ſarmentitiam excitat flammam. Tum nudis pedibus, ſemel, iterumque ſaltu ſe in ignem dat; vſque eo, dum doloris acerbitas ambuſtum illum, nec iam pedibus conſiſtentem humo affligeret. Septem ipſos deinde menſes (iam diu enim corpus è plagis ægrum, eidem loco illum affixit) tantum habuit ex hac victoria gaudij, quantum mulieri primum admirationis, deinde pudoris attulerat. Nam & ipſa mox diuino ſpiritu ad dolorẽ permota, in monaſterio Bethleemitico, quò illam vir ſanctus mittebat, admirabili pœnitentiæ ſeueritate, prioris vitæ turpitudinem, ad felicem vſque mortem in ſe vindicauit.

Victus fortiſſime vincit.

Inſilit in ignem.

Mulierem ad penitentiam mouet.

Non abſimili dolore animi permota diſcipula quædam S. Brigidæ è Scotia, cùm ſimiliter antea turpitudini conſenſiſſet; pedem flammis iniecit. Atque illi magiſtra, quæ diuinitus id accepiſſet, certò confirmauit, doloris huius magnitudine, quem tam præ-

Exemplum ſimile.
Sur. tom. 1. 1. Febru.

 claro

claro facinore oſtendiſſet, impetraſſe illam, in præſens peccati veniam; in poſterum pugnarum ſimilium vacationem. Affirmauit fidem, quod ab eadem Brigida ambuſto pedi, ea repentè integritas ſit reddita, vt veſtigium mali nullum eſſet.

NOTA. Exemplum Abbatis Moyſis, qui initijs non reſtiterat.

Hiſt. Lauſ. cap. 22.

Vide quantum laboret.

SCRIBIT de Abbate illo Moyſe, cuius antea parum continens vita fuerat in ſeculo, Palladius; illum, cùm quotidiana ieiunia, exigui panis, & aquæ ſumptione vix ſuſtentaret; non potuiſſe tamen importunitatem inimicæ carnis domare. Quin etiam, cùm poſt ſex ipſos annos, hiſce ieiunijs cõtinuatas noctium vigilias, neque eas languidas, & ocioſas; ſed orationum ardore, & acerbitate lacrymarum occupatas, iunxiſſet: nequiuiſſe tamen titillantis carnis petulantiam coërcere: Itaque cum vir inuicti animi alijs ſuper alios laboribus ſe fatigaret; &, aqua ad caſas longè habitantiũ Patrum ferenda, corpus vexaret, ac tantum nõ cõſumeret: ad eam indignationẽ permotum eſſe diabolum, vti iam prorſus in iram erumperet. Homini enim aliquando pro more aquam haurienti, tanta violentia latus percuſſit, vt exani-

animis humi ſterneretur; interq; fratrum manus, ad ſuum tuguriolum referretur. Conſecuta eſt plagam annua corporis valetudo, tam grauis; vt morti, quàm vitæ propior videretur: neque interim, remittebat concupiſcentia, quin illum ſuis in dies ſtimulis agitaret. Denique, benedictione patris ſui ſpiritalis moleſtia liberatus eſt.

Vix tandem ſuperat.

In hoc viro Deus videtur oſtendere voluiſſe, quàm ſit arduum, fœdus, cum hoc vitio ſemel initum, ſoluere: vt intelligamus, tantum nos ad victoriam nobis addere difficultatis; quãtum detrahimus de reſiſtendi celeritate. Vt enim arborem, cùm ſemel radices egerit; ſic vitium, cùm ſemel in habitum abiuerit, diffiſcillimum eſt exſtirpare.

Diſce adoleſcens obſtare principiis.

CAPVT IV.

Cauſſæ, ob quas tam perniciosum ſit, Intemperantiæ initio non reſiſtere: quarum prima, quia noſtræ naturæ cognata eſt.

QVoniam ex ſuperioribu ſatis conſtat, in hoc Intemperantiæ certamine, moram omnē plurimum obeſſe: videamus, quæ huius rei ſit cauſſa. Inter cætera enim maximè Intemperantiæ vitium hoc habet; vt quàm primùm penitus ſit pernoſcendum atque adeò inimicum hunc cognouiſſe, pars eſt victoriæ. Quamuis enim aduerſus omne genus vitiorum conſtanti, prudentique animo ſit pugnandum; habent tamen ſingula ſuos quoſdam facilius vincendi modos. Id quod de Intemperantia, non ſapientes tantùm, & ſancti viri; ſed imperitum quoque hominum vulgus exiſtimat.

Intemperātiæ vincendæ ratio diuerſa eſt ab aliis vitiis.

Non ita diu poſt obitum Sancti Frāciſci, religioſi aliquot, quorum plerique cum illo vixerant, inter ſe habuere conſilium; in quo quiſque proferret,

Varij modi vincēdi Intemperantiam.

Digitized by Google

ret, quid de huius vitij importunitate vincenda maximè ſentiret. Dictæ ſunt à varijs ſententiæ variæ. Fuit, qui diceret: ſe cùm impugnaretur, obiicere ſibi deformitatem huius vitij, quod non modò abominaretur Deus; ſed ne homines quidā perditiſſimi, niſi occultantes ſe, lucemque fugitantes, admitterent. Tum alius; Vt primùm, inquit, tentationem hanc ſentio, prouoluor in genua, & cùm lacrymis Virginis Matris auxilium imploro; neque ego precandi finem antè facio, quàm hoſtis faciat impugnandi. Sequebatur vt tertius diceret Iuniperus. Ego, inquit, cùm procul aduentantem hunc inimicum proſpicio; portas animi bonis deſiderijs, ſanctisque cogitationibus occludo: & interius ſublata voce, *procul procul*, exclamo, *occupatus eſt diuerſorij locus*. Erat tum præſens ſanctiſſimus vir AEgidius, clariſſimus olim S. Franciſco diſcipulus. Is audito reſponſo Iuniperi Ego, inquit, arma mihi Iuniperi aſſumo. Certè enim, qui poteſtatem ſubeundæ domus inimico facit, periclitatur ne plus damni quàm lucri reportet, eò, quòd proditrix noſtra caro mox ſe cum hoſte cōiungat.

1. Conſideratio turpitudinis.

2. Preces ad D. Virginem.

3. Primatum cogitationū celeris auerſatio.

Tertium modū probat S. AEgidius.

Cur hic modus tutiſſimus.

Itaque non expectãdum, dum ingreſſus opprimatur; ſed ab ipſo etiam prohibendus eſt ingreſſu.

Idem ſentit D. Hierony.

Inter cætera, quæ S. Hieronym. ad Virginem Euſtochium diſcipulam ſuã ſcribit, eſt & illa admonitio, vt *ſtatim, libido titillauerit ſenſum, aut blandum voluptatis incendum dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem, Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro, nolo ſinas cogitationem creſcere; nihil in te Babylonium, nihil confuſionis adoleſcat. Dum paruus eſt hoſtis, interfice; nequitia, ne zizania creſcat, elidatur in ſemine. Audi Pſalmiſtam dicentem, Filia Babylonis miſera. beatus qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram. Quia enim impoſſibile eſt, in ſenſum hominis non irruere innatum medullarum calorem; ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare ſordida; ſtatim interficit cogitatus, & allidit ad petram. petra autem Chriſtus eſt.* Quando igitur tanta eſt huius rei certitudo; quærenda eſt planè cauſa, cur in hoc vitio potius, quàm reliquis tanta ſit opus celeritate. Equidẽ, quæ cogitanti mihi, in mentem venerunt, exponam, plures fortaſſis alijs relicturus.

Cur ſtatim oporteat repugnare.

PRI-

PRIMA igitur cauſſa ſit, arcta coniunctio huius vitij cum noſtris affectionibus, tam enim hæret naturæ, vt hæc à Caſſiano appelletur: *pugna inuiſcerata. Quia enim*, vt idem inquit, *generaliter, & ſine alicuius exceptione omnibus ineſt, quid aliud indicari poteſt, niſi ipſi humanæ ſubſtantiæ, poſt ruinam primi hominis, naturaliter attributum?* Quare & in infantibus ſuo quodam modo huius morbi ſemina quædam apparent, & Ariſtoteles primæ ætatis vitium appellauit. neque eſt ætas vlla, ne ſenecta quidem, neque habitus corporis, quamuis affecti ac debilis, qui ſe, niſi gratia ſingulari, ab huius tyranni dominatu planè liberum eſſe, gloriari poſſit. Quin etiam inuenti ſunt, qui alterum iam in ſepulcro pedem habentes, iam iam efflaturi animam, timerent tamen, pugnarentque aduerſus tentationes carnis.

1. Cauſſa. Intemperantia noſtris affectionibus cognata.

Coll. 4. c. 7.

Ineſt omnibus ætatibus intemperantiæ fomes.

3. *Eth. cap. vltim.*

* Singulare prorſus eſt, quod in hoc genere ſcribit Sanctus Gregorius Magnus, fuiſſe Sacerdotem, cui nomen eſſet Vrſino, eum ante hunc ordinem vixiſſe in coniugio: pòſt, relictam vxorem amaſſe vt ſororem, tractaſſe vt ini-

* Mira cuiuſdam Sacerdotis cōſtantia; in occaſionibus tentationis vitandis.

Lib. 4. dial. cap. 11.

vt inimicam ſic, vt nec in rebus neceſ-ſarijs opera illius vti vellet. Hunc quadrageſimo Sacerdotij, vlteriori, vt par eſt, ætatis anno, grauiſſima febri ad mortem adductũ: tum mulierem, quæ illum iam animam putaret exhalaſſe, admota ad eius nares auricula, explorare voluiſſet, num quid ſupereſſet ſpiritus. Ibi verò ſacerdotem, quid fieret, ſentientem, pauxillis, quæ reſtabant, virium animæ reliquijs collectis, ſemimortua voce, ſed viuam planè ſpiritu ſententiam protuliſſe. *Recede à me mulier; adhuc igniculus viuit; paleam tolle.* Quæ cùm dixiſſet, tum demum compoſito corpuſculo cum Apoſtolis (hos enim ad ſe venientes conſpexerat) ad ſempiternum tantæ victoriæ triumphum diſceſſiſſe.

Difficulter exſtirpatur tentatio Intemperantiæ.

Atque in hiſce, alijsque viris ſanctis, illud præter cætera eſt admirabile, quo etiam tum, cùm maximè inſomnium, inediam, verbera, tormenta corpori adhiberent; proinde quaſi cura creſceret malum, ita huius vitij grauiſſimas experirentur pugnas: & cùm iam ſe portum quietis ſubituros ſperarent, tum remis, veliſque

contra

contra tentationum ventos nitendum eſſet. Quippè, *vt faceret Deus cum tentatione prouentum.*

Vt enim omittam de Abbate Pachomio plura narrare, qui, Palladio teſte, affirmabat, tam continuum ſibi cū hoc hoſte certamen, vt quadraginta annorum ſolitudine, ieiunijs, orationibus more monachorum quàm longiſſimè productis, omni denique aſperitate corporis in irritum cadente, non ſemel optarit, ferarum dentibus laniari. cùm inter hæc nunquā illum Deus tentanti libidini conſentire permitteret: Vt prætercam alios plurimos, qui non minore cum carnis impugnatione, quàm ſanctitatis laude vitam egerunt: Vnicum audiamus Hieronymū, qui de ſua adoleſcentia, in ſolitudine, inter aſperrima pœnarum, exacta, ſic ſcribit.

Exemplum Pachonij *Hiſ. Lauſ. cap.26.*

Exemplum Hiero.

O quoties ego ipſe in eremo conſtitutus, & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta ſolis ardoribus horridum monachis præſtat habitaculum: putabam me Romanis intereſſe delicijs Sedebam ſolus, quia amaritudine repletus eram; horrebāt ſacco mēbra deformia; & ſqualida cutis ſitū Aethiopicæ carnis obduxerat: quotidie lacrymæ, quotidie gemitus

Hieronymus grauiter tētatur.

Fortiter reſiſtit.

riatur; neſcio qua ratione maximè in hoc vitio, locum habere videatur. Apertiſſimè enim in hoc, non exterior tantùm actio, ab interno deſiderio diſtinguitur; de quo Chriſtus: *Qui viderit mulierem, ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo*. Sed ab ipſo quoque deſiderio, internus ille voluntatis conſenſus, quo delectatur animus ipſa ſaltem cogitatione turpi. In qua cogitatione, quemadmodũ motus quidam ſunt primi, à peccato liberi: itemque ſecundi, peccato veniali obnoxij: ſic etiam eſt, aut eſſe poteſt, peccatum mortale, quod miſeram animam viſco iam voluptatis hærentem, vlteriùs ſolet ad peccata grauiora detrahere.

aliquando peccatum mortale.

Caietan.

Matth. 5.

Quare & S. Auguſtinus, tametſi ſerpentem illum, Euæ ſeductorem, alibi verè atq; ex hiſtoria Diabolum interpretatur: quodã tamen loco, cùm myſticè totum hoc contra Manichæos tractat, ſerpentem hunc facit eſſe ſenſum corporis; mulierem, quæ ſibi imponi patitur, concupiſcentiam: hominem, rationem, quæ in nobis principatum habet. Quemadmodum enim à ſerpente mulier blando ſermone illicitur

Myſtica interpretatio peccati Adę.

12. *de Trini. cap 13.*

citur ad peccandum; ſic à ſenſu, concupiſcentia, ab hac, ratio. Concupiſcētiæ enim, ſenſus iucunditatem voluptatis proponit: quam concupiſcentia guſtatam, rationi deinceps tradit. *Non enim*, inquit ille, *ratio deduci ad conſenſionem peccati poteſt; niſi cùm delectatio mota fuerit, in illa parte animi, quæ debet obtemperare rationi.* Nam, vt idem addit, *etiamſi non ſequatur factum; rea tenetur in conſenſione conſcientia.*

Iam verò, cùm aſſenſio hæc atque approbatio rationis duplex eſſe poſſit; altera, qua ſtatuit reipſa perpetrare flagitium: altera, qua factum repudiat, cogitatione ſola delectatur, & volens & ſciens inhæret: de hac poſteriore idem ille S. Auguſtinus, cum omnibus Theologis ita ſentiunt, vt in hoc guſtu & delectatione cogitandi ſola, peccatum dicant ineſſe mortale. *Totus homo damnabitur*, ille inquit Doctor, *niſi hæc quæ ſine voluntate operandi; ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

Conſentire delectationi cogitationis turpis, etiam ſine voluntate faciendi, peccatū mortale eſt.

12. *de Trini.* *cap* 12.

2. *Sent. d.* 24.

Hoc igitur modo Virginitas interior perit; quando, vt S. Hieronymus

Cogitatione ſola Vir-

ait,

ginitas amitti poteſt. *Epiſt. ad Fauſt.* *Lib. 6 c. 19.*

ait, *Perit & mente virginitas* Et Caſſianus *rigidam*, vt ipſe vocat, Sancti Baſilij *ſententiam* laudat: *Et mulierem*, inquit, *ignoro. & virgo non ſum*. Intelligebat Baſilius, vt idem interpretatur, *conſiſtere incorruptionem carnis, nõ tam in mulieris abſtinentiã: quàm in integritate cordis, quæ verè incorruptam perpetuò ſanctimoniam corporis, vel timore Dei, vel caſtitatis amore cuſtodiat.*

Exemplum Virginis nõ Virginis.

Hoc in ſtatu credibile eſt, fuiſſe Virginem illam, de qua Sanctus Gregorius, cùm in monaſtica diſciplina viueret, diuinitus, cuidam ex ſororibus eſſe oſtenſum, in cælo eam haberi pro laica. Nam, vt euentus oſtendit, cùm ad libertatem ſæculi contra votum rediret, quod auerſari debebat, appetierat: &, vt verbis Sancti viri vtar: *Quod latuit in deſiderio cogitationis, hoc effectu prauæ operationis exercuit.*

Homil. 38. in Euang.

Admodum occulta eſt Intemperãtiæ tentatio.

Eſt igitur periculoſiſſimus hic hoſtis; quod & letalem, & occultam imponat plagam; &, quod peius eſt, iam nunc in penetralibus noſtris corruptionẽ naturæ, quaſi ſemen aut radicem habeat. Nec ſatis ſcio, pernicioſiùſne, an occultiùs graſſetur: quod & mortem præſentẽ adferat, & ex occultiſſimis progre-

grediatur inſidijs, eo tempore, quo mens, veluti caligine variarum imaginum offuſa, vix ſeipſam videre, aut ad pugnam comparare poteſt.

Quis iam non videt, quanto præſidio cor muniendum ſit, ne hoſtis tantus reperiat aditũ? quàm continuis opus ſit excubijs, ſi quando aut ingreſſus eſt, aut ipſas iam portas primæ cõmotionis attingit; vt ſubitò repellatur, & procul habeatur? Ignis eſt quæuis cogitatio, aut commotio huius vitij Quis ignem ſinu retinet, ſi poteſt excutere? Si non poteſt, quis non reſtinguit? Si neutrum facit, quomodo horribiles illas flammas arcebit, non modo ab ædificio ſpirituali, ſed à ſuo etiam corpore? *More ignis libido ſuccenditur*, inquit Sanctus Gregorius, *& ſi negligenter extinguitur; adiacens ſtipula velociter inflammatur* Scintillæ ſingulæ facilè euaneſcunt; ſeiunctæque prunæ ſua ſponte ardorem amittunt. At ſi vel ſcintillas multas, vel prunas coniunxeris, ſurget incendium, quod vel nullo, vel maximo labore reſtinguitur. Singulæ igitur ſcintillæ, prunæq; cupiditatum diuellendæ ſunt. pugnandum, non cum pleno cogitationũ aut dele-

Similis eſt igni.

In 1. Reg. cap. 15.

Scintillæ ſingulæ facile exſtinguũtur: ex ijs ortum incendium, difficillimè.

delectationum, veluti crabronum veſparumque examine, ſed cum ſingulis, tùm, cùm primùm naſcentes viribus carent. Hoc conſilio vſus olim eſt Pharao contra Hebræorum maſculos. Nam ſi exſpectaret, donec ſe corroborauiſſent; intelligebat, non cum infantibus ſingulis; ſed cum ſexcentis armatorum millibus, graue & periculoſum bellum ſibi futurum.

Exemplum à Pharaonis conſilio. *Exod. 1.*

Qua de re cùm ſcriberet D. Gregorius in lib. Regum exemplo Agag Amalecitæ regis vtitur, qui minutatim diſſectus interijt. Poſtquam enim articulatam illam ſectionem, in huius vitij pugnam tranſtuliſſet; ita concludit. *Diſpergatur ergo ignis in fruſta, concidatur Agag, & cuſtodiatur mens, vt immundas cogitationes diſpergat, ne vnam alteri adhærere permittat, quia cùm agere nõ poteſt, vt innoxia nũquam cogitet: agat quod poteſt, vt ſtatim cogitationẽ eiiciat; ſic quaſi ignem maximum in carbones ſingulos, & velociter diuidit, & celeriter exſtinguit; ſi omnes cogitationum flammas ſic ſeparat; vt coniungi in mente, neque per negligentiam, neque per deſiderium ſinat.*

Allegoria Regis Agag, diſſecti in partes.

In 1. Reg. cap. 15.

Atque vt diligentiori quoque cura vigilemus, in huius vitij cogitatione, ante

Intemperantiæ tentatio ſimi-

ante oculos non modò proponendus eſt ignis: ſed ignitæ quoque ſagittæ, ſumma vt in nos ab hoſte contortæ. Hoc ſenſu accipit Sanctus Baſilius illa Apoſtoli verba: *Sumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea exſtinguere.* Addit mox pulcherrimum præceptum, quid ſit agendum eo tempore, cùm turpium cogitationum iacula parat hoſtis, atque ea ex improuiſo à ſe fabricata immittit in nos. *Maiore,* inquit, *vigilantia, contentioreque animaduerſione huiuſmodi declinandæ inſidiæ ſunt; & peritorum Athletarum imitanda conſuetudo, qui ſumma tùm animi attentione, tùm corporis agilitate celeritateque, aduerſariorum ſuorum apprehenſiones eludunt.*

lis ſagittæ ignitæ. *Conſt. monaſt c.* 6. *Epheſ.* 6.

Finem faciam huius ſecundæ cauſſæ, ſi vnum illud ex eodẽ S Baſilio addidero; non potuiſſe eum aptius nomen huic malo inuenire, quo ſummã diligentiam, non in ipſo tantum; ſed etiam in eius ſuſpicione fugienda adhibendum eſſe oſtenderet; quàm, vt voluptatem *peſtilẽtem* appellaret. Quis non procul, non à peſte tantùm; ſed à ſuſpecto etiam de peſtis contagione loco fugiat? Quis ſine timore viuat,

Similis peſtilentiæ. *Reg. diſp. reſp.* 19.

C qui

qui in ædibus; non tantùm in ſinu, intelligat aut ſuſpicetur ſe peſte infectum quippiam habere? Quis non aut expurgat extemplò, aut abijcit? aut, ſi ne hoc quidem ſufficit, in flammas cõijcit, à quo ſibi mortis periculum pertimeſcat? Et tibi, adoloſcens, tantum erit vecordiæ, vt cùm ſenſeris initia, & velut ſcintillas turpium voluptatum in mentis ſecreta lapſarum; tamen nõ excutias, non timeas animæ mortem; ſed in vtramque aurem ſecurus dormies?

CAPVT VI.

III. CAVSA QVIA INTEMperantia facit hominem belluinum.

Intemperantia facit hominem belluinum. *Ariſt.* 7. *Eth c.* 6. *D. Tho.* 2.2. *q.* 156 *in* 4.

TERTIA cauſſa eſt, quòd vitium hoc cupiditatis prauæ, vt præter experientiam, docti etiam affirmant, ita oriatur ex ſenſibus, id eſt, inferiore hominis parte, vt brutum, ac beſtijs proprium appellari poſſit. Neque diſſentiunt ſacræ literæ, quæ tyranni huius ſeruos, equis & mulis comparant, quibus non eſt intellectus: imò verò immundis etiam ſuibus. Sus lota in volutabro luti. Quamobrem libido

Equum & mulum. Suem. 2 *Pet. c.* 2.

bido ſic immutat hominem, vt neque ſit homo, qui belluarum opus exerceat: neque prorſus beſtia, qui rationem, tametſi ea malè vtatur, non amittat.

Quare & S. Auguſt. tragelaphum, quem inter monſtra numerant aliqui Philoſophorum, libidinoſum hominē interpretatur. quòd præſtantiam & pulchritudinem cerui, ratione repræſentet: reliqua parte propter deformitatem, & quandam velut graueolentiam, hirco ſit comparandus. Tragelaphum.

Clemens verò Alexandrinus in eundem hominem Poëtici Centauri figmentum conuenire ait, qui ſurſum hominis, deorſum equi referat formam. Ex cuius ſententia rectè dicemus, id genus homines, in morum itinere perpetuò deuehi equo vitioſiſſimo, qui natura ſit pauidus, reſes, exũgulatis mancisque pedibus, dorſo infirmo, ore duro, ceſpitator, calcitro, qui calcaria nō ferat, propiùs accedentem morſu appetat, non modò ad virgulæ nutum non obtemperet; ſed baculos etiam, fuſtesque contemnat; denique hoc vnum didiciſſe videatur, vt omni arte excutiat, præcipitet, & *Lib. 4. Strom.* Centaurū.

ceruices equiti frangat. Quis non videt, quanta ſolicitudine, robore, peritia ad hoc animal tractandum ſit opus? quanta vi inijciendum ſit frænũ? quanta cura prouidendum, vbi figat pedes? quanta cura nunc ſtimulandus, ſi tardior; nunc reprimendus, ſi incitatior; ſi ſe erigit, deprimendus; ſi ſubmittit, excitandus ſit? atque omnium maximè, quanta celeritate adducendæ ſint habenæ, cùm animaduertitur iam inſoleſcere, & ſeſſorem velle excutere? quàm non ſit danda furori huic mora, dum tollat animos, & curſu præceps feratur, vt iam nullas habenas audiat?

Nouum mõſtrum ex homine & ſerpente, eſt Intemperans.

Quantum in mora periculum.

Accedit denique, quod ſenſus noſter nõ equi tantùm inſtar ſit, qui præcipites agat; ſed ſerpentis etiam qui enecet. Quaſi parum ſit, nos eſſe Centauros, niſi nouum quoddam in nobis ſit portenti genus, ex ſerpente hominéque conflati. Quis vſque eò ſerpentem fouet, dum ab eo venenatur? quis ictus, non ſubitò quærit antidotum? *Diaboli primis titillationibus* inquit Sanctus Cyprianus, *obuiandum eſt, nec coluber foueri debet, donec in ſerpentem formetur*. Et Sanctus Hieronymus. *Diabolus ſerpens lubricus eſt, cuius capiti,*

Serm. de Ieiun.

In cap. 9. Eccleſ.

hoc

hoc eſt, primæ ſuggeſtioni ſi non reſiſtatur, non eſt dubitandum, quin in penetrale cordis furtim illabatur. Matura igitur; & in ipſo incurſu hoſti tam fraudulento occurre. Sic enim caput verſi pellis colubri contunditur: ſic malum etiam naſcens, & exiguum faciliùs curatur. Hoc ſi præſtas; certam, ac tantùm non ſecuram, Dei gratia opem ferente, tibi polliceri potes victoriam. Sed de ſerpentina huius vitij aſtutia, & alijs nonnullis victoriæ præſidijs, fuſiùs infrà dicemus.

In cap. 9. Eccleſ.

Quomodo caput ſerpẽtis contererendum.

CAPVT VII.

QVIS MODVS SIT AD PRImum inſultum Intemperantiæ reſiſtendi: nempè Fuga, atque huius rei cauſſa.

EX TRIBVS, quæ allatæ ſunt, rationibus, ſatis iam certum eſt, debere nos, vt primùm contra nos moueri incipit hoc vitium, aduigilare, atque arma capere, quibus aut opprimatur, aut detur in fugam. Nunc, quinam huius pugnæ ſit modus, quæ ineunda ſit ratio, quæramus. quod totum

Celeriter reſiſtendum Intemperãtiæ.

Modus reſiſtendi eſt FVGERE.

tum vno verbo abſolui poteſt:

1.*Cor.c.* 6. FVGA. *Fugite fornicationem*, inquit Sanctus Paulus, cùm certiſſimum huic morbo remedium vellet præſcribere. In quem locum ſcribit Diuus Thomas, tametſi omnia peccata fugienda ſunt; non omnium tamen eandem eſſe rationem. Quædam enim ita facillimè vincuntur, ſi materia illis ſubiecta, quæ ſpecie externa allicit ad peccandum, penitus introſpiciatur. Huius generis eſt acediæ ſpiritus, qui, vt rectè Caſſianus admonet, non omittendis rebus ſpiritualibus, quorum nauſeam & quaſi faſtidium ſolet adferre: ſed iiſdem in memoriam reuocandis, animoque tractandis, & quaſi ſub oculos ſubiiciendis vincitur. Cauſſa eſt: quòd bona ſpiritualia tantam in ſe habeant pulchritudinem; vt fieri non poſſit, quin, ſi penitus inſpiciātur, amentur & expetantur. Itaque ſi cui tædium in virtutis actione ſubrepat; eius excellentem præſtantiam, fructuſque ſecum diligenter cogitet: ſentietque, longè vehementiori ſe nunc in eam ferri amore, quàm ante tædio eandem ſit auerſatus.

2.2.*qu* 35. *art*.1.

In quibuſdā vitijs expedit cogitare de illorum materia.

Libr. 10. *Inſtit.c.vlt.*

Diuer-

Diuerſa planè; imò verò contraria ratio eſt, hoc, de quo loquimur, ſuperandi vitium. Nempè, vt quàm maxima animi conſtantiâ, tantò celerius cogitationem refugiamus, earum rerum, quas proponit; quantò maiori cum periculo, vel ſolæ huiuſmodi ſpecies, in animum admittuntur. Quòd enim imagines hæ ſuauitatem habeant adiunctam; hinc fit, vt tantò eas magis ſibi imprimat & infigat animus; quantò diutius intuetur. Itaque, ipſa cogitationis mora, ſenſim ſine ſenſu, illas radices agunt in mente; vt poſtea ſine magnis laboribus extirpari non poſſunt. Vt qui incautè in vliginoſo, paluſtrique ſolo veſtigium figit, quantò diutiùs inſiſtit pedi, tantò profundiùs immergitur: dum ad extremum retrahere ſe non poſſit. Tales planè ſunt (niſi qui ſingulari gratia DEI adiuuentur) ij, qui ſemel in huius vitij dominatum ſe tradiderunt. Auaros aureæ argenteæque compedes tenent: iſtos cœnum, & ſordes, & viſcum. De quibus fortaſſe loquebatur olim, qui dicebat: *Infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.*

De Intemperantiæ materia nequaquam cogitandũ.

Quia periculoſum.

Cogitando ſpecies imprimuntur.

Simile.

Pſalm. 68.

Primum igitur hoc eſt remedium, ſi quis viſco teneri nolit, ne tangat. Fugiat omnia, quę vel cogitationem turpitudinis poſſint inijcere.

Exemplum Patriarchæ Ioſeph. *Geneſ. 39.*

Quo in genere præſtantiſſimum habemus, pulcherrimi, caſtiſſimi, & ſanctiſſimi adoleſcentis & Patriarchæ Hebræi exemplum, qui de adulterio appellatus, ſic exhorruit, ſic auerſatus eſt; vt quàm celerrima fuga è manibus impudicæ mulieris elaberetur: malletq; veſte, quàm integritate ſpoliari. tantumque in ſancto pectore horror eius flagitij creuit, vt multo mallet in ſordibus, carcere, ſqualore inter mancipia iacere; quàm ſic in aula Dominæ ſuæ clarus, potens, magnus dominari, vt ſeruus eſſet libidinis. Qua de re digna lectu, digna cognitu ſcribit S. Ambroſius. Ac primùm Ioſephi formam excellentem laudat. *Cùm eſſet*, inquit, *Ioſeph ſpecioſus facie, & decorus aſpectu valdè, venuſtatem ſui vultus ad alienam non deriuauit iniuriam; ſed ad ſuam ſeruauit gratiam hoc ſe pulchriorem ratus, ſi non diſpendio caſtitatis; ſed vultu pudoris ſpecioſior probaretur; illum eſſe verum decorem, qui non alienos oculos caperet, nec fragiles mentes vulneraret; ſed iudicia acqui-*

Ioſephus pulcherrimus. *Lib de Ioſeph. cap 5.*

acquireret vniuerſorum, fraudi nulli futurus, laudi ſibi. Deinde, cùm dixiſſet primam concepti flagitij cauſſam in mulieris, non Ioſephi oculis fuiſſe, monuiſſetque adoleſcentes, vt in viis refugerent eos, qui parum cautos habent oculos. *Adamantur enim*, ait, *& qui nolunt adamari: denique, adamatus eſt Ioſeph, qui amantem contempſerat.* Mox demonſtrat, Ioſephum tametſi in aliena manu, conditione mancipij, teneretur, verè tamen liberum, ſuique ipſius ſuorumque affectuum fuiſſe dominum. *Ille dominus*, ait, *qui amantis non excipit faces; qui lenocinantis vincula non ſenſit; quem nulla mortis formido perterruit; ille liber, qui turpe credidit vicem gratiæ non referre, ad remedium de quo loquimur peruenit; & relinquens veſtimenta ſua in manibus eius fugit. non pluris fecit veſtimenta corporis, quàm animæ caſtimoniam; reliquit tanquam non ſua, quæ adultera ſuis manibus tenebat; & aliena indicauit, quæ tactu impudicæ potuerunt comprehēdi. magnus vir, qui venditus ſeruile neſciuit ingenium; adamatus non redamauit; rogatus non acquieuit; comprehenſus aufugit; teneri veſte potuit, animo capi non potuit.* Vt autem

Caue Adoleſcens oculos aliorū incautos.

Ioſephus vere liber.

 intel-

Qua cogitatione ad fugam ſe incitauerit.

intelligamus, quas tum cogitationes in tam periculoſo conflictu, verſarit animo Ioſephus; ſubdit, eum ita fuiſſe affectũ, vt ſi à manu peſtifera fuiſſet attactus. *Contagium quippe indicauit, ſi diutius moraretur, ne per manus adulteræ, libidinis incentiua tranſirent.* Denique totam rem pulcherrima ſententia concludit. *Itaque veſtem exuit, crimen excuſſit; & relictis, quibus tenebatur, exuuijs, ſpoliatus quidem, ſed non nudus aufugit; qui erat tectior indumento pudoris.* notiſſimum verò illud inter Ethnicos ſapiẽtis eſt dictum, qui, cur tam indignam homine voluptatem reliquiſſet, cauſam, explicans, ſimul victoriæ modum adiunxit: *Ab agreſti, inquit & furioſo Domino aufugi*

Val. lib. 4. cap. 3.

Exemplum Ethnicum Democlis.

Non poſſum, quin addam huc memorabile prorſus exemplum adoleſcentis Ethnici, vt ex eo, quem ſolus amor inanis gloriæ commouit, diſcat adoleſcentia Christiana, longè alium habens propoſitum finem, quàm conſtanter vel ad ipſam fugiendum ſit mortem, vt euitetur non modò hæc turpitudo; ſed etiam ſola eius occaſio. Narratur à Plutarcho in hunc ferè modum.

In vita Demetrij.

Demo-

Democlis virtutem & pudicitiam operæ pretium eſt non præterire. Erat is puer adhuc impubes, tam eximia forma, vt cognomen pulchri inuenerit. Hæc vulgi fama, cùm ad Demetrium Regem ipſum detuliſſet, homo impurus muneribus, ſollicitationibus, terroribus animum pueri tentauit. Fruſtra: Ille enim palæſtra, gymnaſio, & locis publicis abſtinebat. Cùm igitur lauaturus ingreſſus eſſet priuatum balneum; Demetrius aucupans tempora ſubſequitur, vt ſolum deprehenderet. Ibi iuuenis, cùm nullum pateret effugium, detracto aheni operculo, in aquam inſilijt feruentem, qua tametſi indignè prorſus exſtinctus eſt; facinus ita nẽ dignum patriâ dignum forma, dignum pudicitia ſua fecit.

Fugit caſtus adoleſcens.

Mauult honeſtè mori; quam turpiter viuere.

Quid Chriſtianus de hoc facinore dicat? quis non obſtupeſcat, non modò ad huius rei commentationem atque animaduerſionem; ſed vel ad primum adſpectũ? Quænam erat illa vitæ integritas, qua cõmotus puer pro nihilo habere potuit, eius Regis potẽtiã, quem non Athenę modò; ſed vniuerſa Gręcia, Aſiaq; pertimeſcebant? Quæ conſtantia, qua idem puer non tantùm præſentia, precibus, promiſſis, minis, tanti principis; ſed nec, quæ rerũ om-

nium cariſſima, amore vitæ, ad flagitij aſſenſum potuit inflecti?

Exemplum hoc non per omnia imitandum.

Occaſiones Intemperātiæ fugiendæ.

Neque ego nunc dico, Chriſtiano adoleſcenti, tam audax & periculoſum facinus imitandum; nec volo temerè vitam in diſcrimen adduci; hoc tantum ago, mortem integritatis iacturæ poſthabendam: omniquè ratione malum hoc, maliquè occaſiones eſſe fugiendas. Quod ita faciendum eſſe, præter exempla, ratio etiam ipſa conuincit.

1. Cauſſa. Quia Intemperantia ſimilis ſerpenti.

Eccl. 22.

Prouer. 23.

PRIMVM quòd, vt dictum eſt, peccatū hoc morſus ſit ſerpentis; eiuſquè cogitatio, eiuſdem anguis venenoſus afflatus. Nam ſi rectè Sapiens de omni peccato: *Quaſi à facie colubri fuge peccata*: quanto magis in iſto genere fuga vtendum? De quo ſacræ literæ alibi ſub imagine tali loquuntur: *Ne intuearis vinum, quādo flaueſcit, cùm ſplēduerit ſicut aurū in vitro color eius ingreditur blandè; ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber; & ſicut regulus, venena diffundet.* Non dubium eſt, quin de ebrietate loquatur hæc Salomon. Sed ab interpretibus ad hoc vitiū etiam rectè transferuntur. Hoc enim præter cætera, blanditijs oculorum, & ſenſus titillatione

ſe cordi

ſe cordi inſinuat, quò ſi admiſſum fuerit, per eſcæ ſuauitatem animum adhamat; pungit, mordet, transfigit, veneno inficit, atque interficit.

Erit ne igitur quiſquam, cui vel ſcintillæ inſit ex rationis lumine, qui non pertimeſcat; ne, ſi ſemel blando huius ſerpentis capite deceptus ſit, poſtea cum doloribus angoribusque maximis conflictetur: egeatque ſingularibus diuinæ gratiæ remedijs, ſi mortiferam hanc plagam velit curare? Quis tam erit amens, vt cùm glorioſa fuga huius ſerpentis aculeum, huius baſiliſci venenum poſſit euadere: malit tamen expectare, dum lethale vulnus acceperit: aut (quod inſanius eſt) ſuis cupiditatibus morem gerendo, vt infelix illa Cleopatra, vltrò amplecti huius peccati viperam, quæ præſentiſſimam adfert animæ mortem? An ignoramus hoc vitio, ſic occæcari intelligentiam, ſic voluntatem debilitari; vt tametſi illi libertas innata maneat, tamen vinculis prope inexplicabilibus aſtringatur; ſic inficiatur, vt meritò in Sacris literis appelletur, *Venenum aſpidum inſanabile*? Si enim in vllo genere peccati difficile eſt referre

Periculoſum, non fugere hunc ſerpentem.

Intemperantiæ malum pæne inſanabile.

gradum (eſt autem in omnibus ſanè arduum) difficillimum eſt in Intemperantia. Vſque eò, vt fuerint, qui dicerent, tametſi falsò, non poſſe huius peccati veniam impetrari, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Sed iſtis nimirum non tantus fuit, ad diuinæ gratiæ potentiam reſpectus, quæ in hac vita nos omnibus ſceleribus poteſt abſoluere: quantus ad inextricabilem pænè labyrinthum, in quo concludit hoc vitium eos, quos vel ſemel occupauit.

Quæ ſimilitudo Intemperantiæ & ſerpentis.

Non intelligimus, non abs re tranſlatum eſſe nomen *Serpētis* ad hoc peccati genus? Certè enim præterquam quod ipſum per ſe morſu culpæ inficit, enecatq; animam: primas etiam & præcipuas habet latebras, quibus aſtutiſſimus ille ſerpens antiquus hoſtis ſe ſe abdat, quibusque ad nos fallendos vtatur, vt olim primæ parenti Euæ, ac per hanc Adamo fecit impoſturam. Quod ſi cum angue pugnamus, quando carni reſiſtimus: profectò duplex erit pugna, cùm huic angui draco horrendus ex inferno acceſſerit, qui carni coniunctus moueat bellum. Accedit ille omnino, ſi non principio, at

certè

Digitized by Google

certè ſub finem, vt vel hinc ſit animaduertere, cruentam nobis imminere pugnam, ſi in principijs huiuſmodi aſſultuum vecordes ſumus. Celeri igitur fuga, eripe te tanto periculo. Equidem auſim affirmare, hac de cauſſa fieri, vt habitent & depaſcantur hominum flagitioſorum cadauera ſerpentes; quòd in viuentium animis ſibi olim ſtruxerint habitationem.

Cur ſerpentes in cadaueribus hominum impudicorum. *Sur. tom.* 6.

Concludam hunc locum, ſi aperuero, cur inter cætera, hoc maximè peccatum animum vulneret, maiorique & diuerſa penitus cura indigeat, quàm alia; vt iracundiæ aut auaritiæ. Cauſa eſt, quod ſi in vllo genere vera eſt quorundam Theologorum ſententia, qui habitum putant, vna poſſe actione gigni; in hoc eſt veriſſima. Qui enim vel ſemel, in has impuritatis ſordes ſit illapſus, videmus reapſe, quàm non facilè ſe erigat: aut conſiſtat, ſi ſe erexerit. eò, ꝙ vnicus ille lapſus vel trecẽtarum tentationum fuerit ſemen. Eſt enim tam proprium huic actioni in animum penitus ſe penetrare; vt etiã, cùm licitè, atque ex præſcripto diuinę legis vſurpatur; ad illicita tamen, & vetita impellat; & vix eſt, vt ſine cicatrice

Intemperantiæ habitus ferè vnica actione efficitur.

NOTA.

Lib. 1. ad Vxorem.

catrice plaga curetur. Hoc ipſum ſibi voluit Tertullianus, qui, tametſi viduitate longè præſtantior ſit virginitas, re tamen doctus: *Vidua*, inquit, *habet aliquid operoſius: quia facilè eſt non appetere, quod neſcias. at auerſari quod deſideraueris, nunquam.*

CAPVT VIII.

II. CAVSA: CVR FVGA VINcendum: Quia Intemperantia venenum dulce.

VEnio nunc ad alteram cauſſam, cur fuga vitium hoc ſit ſuperandum, neque minus certam, neque minus dignam conſideratione, quàm prior fuerit. Hæc eſt, quòd venenum hoc animæ, ſemper cum ſuaui quadã titillatione ſenſus inſtillatur. Hac igitur dulcedine, velut eſca, animam hoſtis allicit; allectam hamo lethifero culpę ad ſe prorſus attrahit, & occidit. Vnde à quibuſdam vocatur, *venenum dulce.*

Petrarca. Voluptas eſt venefica Circe. Sirenes.

Hæc eſt illa ab antiquis cantata Circe, herbarum ſuccis dicta humanas mutare formas: hæ Sirenes Siculi maris, quæ nautas, quos cantus ſuauitate attraxiſſent, primò in ſomnum dare,

dare, dein aquis intingere, denique deuorare ſolitæ tradantur. Sic planè libido turpis, eos, qui æſtuoſum præſentis vitæ nauigant pelagus, primùm ſpecie ſuauitatis allicit: tum potētiam veneni in allectos exercet. Atque animæ quidem præſentem omnino mortem adfert; corpus verò ſic afficit, vt ij, quos attigit, reliquo vitæ ſpacio, perinde vt ſi eſſent à canibus rabidis mordicus vulnerati, aut ſtellionibus illis in Apulia, qui admorſu homines inquietos efficiunt, vt dies noctesq; ſine ceſſatione ſalitent, venenati eſſent: Sic & ipſi inconditis corporum motionibus & inquietudine perpetua, internos animi cruciatus prodant. itaque & à Sophocle hoc vitium cum inferorum pœnis, & rabie comparatur.

Voluptatis conſectatio homines inſanos facit.

Pueri, venus non eſt venus ſolum modos
Sed nominum multas cateruas ſuſtinet,
Eſt orcus illa, ferrea eſt neceſſitas,
Furensq́ue rabies.

Sophocles.

Fuit, qui AEtnæ incendijs amantis animum conferret. Fuit, qui cùm ſe huic tyranno mancipaſſet, non potuit verba reperire, quibus turbas inconſtantis animi explicaret; cùm velut furioſus ad res inter ſe maximè pugnan-

Intemperantium furiæ.

tes

tes ab hac rabie excitaretur. Fatetur ergo, vno eodemque tempore amorem hunc animo ſuo, & calcaria & fręnum adhibere; & demere curas, & adferre: ardorem, & frigus immittere: maximi ſe, & nihili facere: accerſere, depellere: Spem, metum, riſum, luctum, omnia omnibus miſcere: in tantùm, vt iam has tot varietates ferre nõ poſſit. Deniq; oculis per lacrymas, corde per dolores conſumpto, relictum ſe eſſe omnium animantium poſtremiſſimum. Rectiſſima planè huius næniæ, veriſſimaque concluſio, quòd beſtias ſibi anteponit. An enim vilius animalis eſt, ne dicam hominis, cui proprium eſt ratione gubernari; nihil habere certum, in quo conſiſtere poſſit & quieſcere? Et nos eius animã, non mortuam, non ſepultam iudicabimus, qui amiſſa rationis poteſtate, ſeruus libidinum, ferarum more vitam agit?

Intemperãtia rationis Vſum verè adimit.
Lib. 1. cont. Iouin.

Certè, vt tranſlationes aliquantulũ mittamus, proprium ac perpetuũ huic vitio eſt, vt vſum rationis auferat. Nam & S. Hieronymus, cùm amoris perturbationẽ vnam feciſſet, ex quatuor rebus, quas Salomon vocat in ſatiabi-

tiabiles: addit *Non hic de meretrice, non de adultera dicitur; ſed amor mulieris generaliter accuſatur, qui ſemper inſatiabilis eſt: qui ſemper accenditur; & poſt copiam rurſum inops eſt; animumq́; virilem effæminat: & excepta paſſione, quam ſuſtinet, aliud non ſinit cogitare.*

Quod ſi hoc in legitimum, vxoriumque amorem cadit; quid de libidinoſo, improbo, atque impio iudicandum? *Impij quaſi mare feruens*, ait Propheta. neque ſatis erat vocaſſe eos, *mare*: niſi *æſtus & tempeſtates* adiungeret, quippe, vt oſtenderet voluptuarios illos hoc mari ita demerſos eſſe atque abreptos, vt neque cælum, ad quod eos Deus produxerat, vnde & iudex venturus eſt; neque terram, ex qua corpus habent, vitamq́; fragilem, quam vel in vnum diem certò ſibi polliceri non poſſint: neque inferos, vbi ſempiternæ illis flammæ ſint deſtinatæ, iam amplius poſſint aſpicere. Seipſos quidam certè ſi ad picerent, non tam ſtultè inſanirent, vt vndarũ ſe ludibrium eſſe paterentur; ac non potius tabulas naufragij, quibus poſſent euadere, captarent.

Simile.

Iſaiæ 57.

Libido excæcat.

Sed vt iã reuertar ad propoſitas antè ſimi-

Comparatio Sirenum & voluptatum.

ſimilitudines, quis audito Sirenũ cantu, cognitoq; periculo, non tremeret; quis non aures obturaret; non modò, quod de Vlyſſe ſcribitur, cera; ſed etiam, ſi ita opus eſſet, chalybe? Quis viſo, obuiam ſibi magnam aut veneficam prodire, ferentem vas, ſpirans licet nectar, & ambroſiam; plenum tamen ſuccis venenatis, & herbis magicis, non ſe in fugam conuerteret; non omnibus artibus, contra tam periculoſam, pernicioſamque artem vteretur? Tales ſunt deliciæ corporis, tales ſenſuum voluptates, perfidæ, proditrices, inimicæ ſalutis, vitæque tum præſentis, tum futuræ, quæ perpetuò ſtruant inſidias perpetuò vias intercipiant, quæ ad beatam puriſſimorum ſpirituum ducunt ciuitatem.

Voluptates corporis apparent iucundæ: reuera ſunt acerbæ.

Auerſemur igitur hoc, quod externa ſpecie ad momentum apparet dulce: reperiemus enim, ſi penitùs inſpiciamus, non voluptates; ſed crudelitates: non blanditias; ſed acerrimas eſſe inimicitias. Saram aliquando ſacræ literæ aiunt grauiter tuliſſe, quod Iſmaelem, è ſerua natum, cum filio ſuo Iſaaco iocantem, luſitantemque vidiſſet. quem locum S. Paulus *perſecu*

Galat. 4.

tionem

tionem appellat. Sic planè & noſtra Sara, Recta inquam ratio, & virtus non debet ferre, vt Iſmael, caro, inquam, & ſeruilis appetitus, cum ſpiritu, filio ſcilicet virtutis, iocari ſe ſimulans, bellũ inceptet proditoriũ. Id quod præclarè docet Origenes. *Si Iſmael, qui ſecundum carnem naſcitur, ſpiritui blandiatur, vt illecebroſis cum eo deceptionibus agat; ſi delectationibus illiciat, voluptatib. molliat: huiuſmodi ludus Saram maximè offendit, & huiuſmodi blandimenta acerbiſſimam perſecutionem iudicat Paulus.* Quod ergo remedium? Fuga. *Et tu ergo*, addit Origenes, *non illam ſolam perſecutionem putes, quando furore gentilium ad immolandum idolis cogeris: ſed ſi fortè voluptas carnis illiceat, ſi tibi libidinis illudat illecebra; hæc, ſi virtutis es filius, tanquam perſecutionem maximam fuge.* Non igitur proditor eſt, qui in hoc certamine fugit; ſed ſapiens planè, qui proditorem hunc fugit.

Caro noſtra cùm blandā ſe ſimulat, proditrix eſt: & perſecutrix.

Orig. hom. 7. in Gen.

CAPVT

CAPVT IX.

NON ESSE TVRPE, IN HAC pugna fugiendo vincere: atque inibi duæ rationes ſine dedecore fugiendi.

Lib. de Hone. mul. c. 1.

MANEAT igitur, veriſſimam eſſe S. Auguſtini in hoc vitio ſententiam. Cætera vitia pugnando vinci ſolent: Sola libido eſt, quæ fugiendo potius, quàm pugnando ſuperatur. Quædam tamen hic naſcatur dubitatio, quam, vt totus hic locus pateſiat, aperiendam atque explicandam puto. Ignominiæ loco ſemper eſt habitum, hoſti inſtanti terga dare. vt Paridis æterna illa ſit vituperatio, qui è prælio in tentorium, atque adeò in lectum vſque fugit. Stare verò atque obuiam ire generoſi fortiſque militis habetur. Atque ſi honor nobis noſter eſt defendendus, inſiſtere potius, & repugnare acriter debere videmur his ſuggeſtionibus: non fuga noſtra timorem noſtrum, illius oſtendere victoriam.

Ignominioſa in certamine fuga.

Sed non magni laboris ſit, totum hoc ſoluere, ſi vel in ipſa pugnæ ſimilitudine perſtemus. Id quod eò dictū

volo,

Digitized by Google

volo, quòd diuerſa eſt planè ſpiritualis, & externi belli ratio, maximè, ſi cum ſuis certamen eſt homini perturbationibus. Has enim declinare, eſt trucidare: neq; enim cùm declinam⁹, arma illis relinquimus; ſed præter arma, omnibus etiam viribus, ac potentia ſpoliamus. Vſq; eò, vt cũ hoc modo, veluti rebus omnibus ſaluis euadimus: perturbationes verè deiectæ, fugatæ, exſtinctæ; nos victores cum honore & gloria, coram Deo, ſanctiſque Angelis, huius congreſſus ſpectatoribus, habeamur. Iam verò, quoniã non cum noſtris modò cogitationibus pugnandum eſt nobis; ſed furtim his etiam iuratus ille noſter, & ſempiternus hoſtis ſocia arma coniungit: omnino videndum eſt, vt ſaluo honore conſtãtiſſimi ſimus in recuſando conflictu; & fuga non indecora duplicis hoſtis inſidias euitemus.

Diuerſa ratio internæ & externæ pugnæ.

Sed tamen, ſi quem glorioſum pugnæ & victoriæ nomen incitat; hoc ſciat: nec omnem fugam in externa militia in reprehenſionem cadere. Eſt enim, vbi neceſſaria: eſt, vbi vtilis: eſt, vbi glorioſa ſit. Quæ quanquam varijs occaſionibus euenire poſſint; tres

Fugere aliquãdo glorioſum.

Digitized by Google

tres tamen maximè ad noſtrum faciunt inſtitutum.

I. Cùm fugientes in hoſtem retorquent tela.

PRIMVM, ſi is, qui fugit, ex ipſa fuga retrò in hoſtem inſequentem tela mittit. Quo more Scythas olim, Parthóſque pugnare ſolitos accepimus: hac verò tempeſtate minores, illorum Tartari, & quædam Africanæ gentes, fuga terribiles ſunt. Cùm enim citato equorum curſu, terga hoſtibus vertunt, & tanto ſemper abſiſtunt ſpacio, vt iaculis, ferreiſque fiſtulis infeſtare poſſint inimicam aciem; terribile eſt, quantum celeri quodam reflexu oculorum, & brachiorum auerſo poſt tergum iactu, hoſtibus adferant detrimenti.

Qui turpes cogitationes fugit, hoſtem vulnerat.

Hoc igitur modo ſpirituales milites fugiunt. Cùm enim premi ſe à tergo copijs, maximis, ab hoſte ſentiunt, (copias dico cogitationum & delectationum, quæ diuturno habitu peccati, aut malæ conſuetudinis negligentia auctæ, proximè velut tergum premāt) ita fugiunt, vt odij telis ſimul infeſtēt, conficiantque acutiſſimis bonarum actionum ſagittis.

Compunctio ſagit-

Quo in genere vel plurimum valēt ſanctæ compunctionis arma, quam me-

memoria grauium aduerſus Deum offenſarũ, eò maiorem excitat, quòd ipſarum turpium cogitationum importunitate, tum maximè animus exaſperatur. Itaque huius doloris firmiſſimum eſt contra vitij huius aſſultus præſidium. Quin etiã fuit inter Theologos, qui putaret, quoties cogitatio turpis incideret animo, maximè, cui commiſſa olim in hoc genere peccata occaſionem dediſſent; toties, ſi velimus peccati mortalis culpam effugere, debere nos contritionis actionem contrariam in nobis excitare. Quod ſi non eſt, vt ille putat, præceptum obſeruatione neceſſarium: conſilium certè eſt fructu vtiliſſimum.

ta eſt contra tentationes libidinis.

Caietan.

Poteſt tamen ita res ferre, vt non ſatis ſit fugere, niſi etiam ferias. id eſt, vt actionẽ virtutis aliquam, cum ſuggeſtione turpi pugnantem exerceas. quod tum maximè faciendum, cùm periculum eſt, ne animus dulcedine illectus inclinet, & aſſenſum aliquem præbeat. Atque hoc tum ferè contingit, cùm non apertè ſe offerunt turpes imagines; ſed quodam quaſi delectationis obducto velo. Itaque tum opus eſt, propter periculi pręſentiam, auda-

Fuga turpiũ cogitationũ aliquando non ſufficit ad victoriã.

D ctor

ſter præclaram aliquam mentis actionem cum hac delectatione pugnantem opponere. Poteſt autem hęc actio, vel eſſe dolor præteritorum flagitiorum; vel timor imminentium. Atque hic eſt timor ille, qua, veluti ſagitta, tentationes transfigi poſtulabat Dauid, cùm diceret: *Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui.*

Duæ ſagittę Dolor, & Timor.

Pſalm. 118.

ALTERA eſt, ſine dedecore fugiendi ratio, cùm quis arte fugit: vt ipſo perſequendi labore fatiget hoſtem, fatigatum debilitet, debilitatum proſternat. Vt olim Rex Antigonus cùm hoſtibus cederet. *Non equidem*, inquit, *fugio, ſed vtilitates meas retrò ſitas proſequor*. Sic laudatur ab omnibus Horatius, hac arte victor. Cùm enim inter Albanos Romanosque exortum bellum, paucorum certamine, finiri placuiſſet: delecti, ab Romanis tergemini Horatij, ab Albanis Curiatij. Quibus inter ſe commiſſis, ſtatim duo Romanorum ceciderunt: tres Albanorum vulnerari. Vnus Horatius, quãuis integer, tamẽ impar tribus, fugam ſimulauit: & ſingulos per interualla, vt erat vulnerum dolor, interfecit, patriæque reportauit victoriam.

II. Aliquãdo ex arte, non ſolo timore fit fuga.

Antigonus. *Plutarch. Apophteg.*

Tres Horatij.

Liuius lib. I. *Dec.* I.

In

In hanc ſe fugam, cùm agminatim cogitationes minus honeſtæ inuadũt, miles Chriſtianus prudenter conijciat. Dum enim cõiunctarum declinat impetum; ipſa diuulſione vires ſingularum imminuit. Quod alia ſimilitudine Sanctus expreſſit Gregorius, cùm *prunas ſeiunctas facilè* ait *exſtingui.* Certè qui equitem ad pugnam pedeſtrem cogit, faciliore ad vincendum hoſte vtitur: Sic cùm cogitationem tenet, & fouet ſpecies iucundiſſima voluptatis, aut reipſa, aut recordatione præſentis; & pugna grauior eſt, & incertior victoria. At tu cogitationes euita: aufer rem obiectam, vel oculis, vel animo; iam reliquæ vires hoſtium, ſua ſponte, aut certè paruo tuo conatu, collabaſcent.

In pugna Intemperantiæ fugere, eſt hoſtem debilitare.

In 1. Reg. cap. 15.

(∴)

CAPVT X.

TERTIA RATIO HONESTÆ ſugiendi: quia hoſtis indignus eſt congreſſu: de fœditate Intemperantiæ.

SEQVITVR tertia honeſtæ fugæ ratio, eademque inſtituto noſtro aptiſſima. Honeſta enim fuga, aut potius recuſatio certaminis eſt, cùm indignum noſtro certamine iudicamus inimicum, aut, quòd nullius pretij, aut quod nullarum ſit virium. Vt ſi nebulo quiſpiã, homo ignotus & ſordidus, virum honore virtuteque clarũ prouocet ad certamen: aut è calonum, lixarumq; fæce audeat quis cõtra belli ducẽ, ſummumq; imperatorem arma tollere. Sic planè nos in re propoſita, non timidi fugimus; ſed dedignantes auerſamur; neque pugna ſolùm, ſed reſponſo etiam, atque adeò reſpectu iudicamus indignum hoſtem abiectiſſimum & ſordidiſſimum.

Libido indignus hoſtis cũ quo certemus.

Tanta videlicet eſt ipſius infamia, & fœtor; vt non educere gladium, ſed mouere nauſeam velle videatur: tanta fœditas & turpitudo, & inter omnia

Intemperantiæ fędiditas, & horror.

vitia

vitia huic quaſi proprium, attributum ſit nomen *turpitudinis, & flagitij*. Cauſam adfert S.Thomas. Quia, inquit, vitium eſt planè remotum à ratione humana. Non, quòd omnem vſum rationis auferat; ſed quod nihil ex rationis, omnia ex ſententia & appetitus præſcriptio, qui nobis communis eſt cum beſtijs, faciat. Itaque aliter flagitioſus, aliter iracūdus peccat. Iſte iram præ ſe fert; & in ea prędicabile aliquid, veluti magni animi ſignum, putāt ineſſe: ille fugit lucem, videri non vult, nihil tam exhorret, quàm, ne in crimine deprehendatur. 2.2.q. 156. art 4. Facit ex homine beſtias.

Hæc, niſi me fallit animus, cauſſa eſt, cur ſacræ literæ, quaſi verecundātes apertiùs loqui, huic peccato proprium *Confuſionis* nomen imponunt. Licet id ex Sancto Paulo intelligere, cùm inquit. *Quorum Deus venter eſt: & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Itemque ex illo Thaddæi: *Fluctus feri maris, deſpumantes ſuas confuſiones.* Appellatur Confuſio. Philip. 3.

Accedit ad huius vitij turpitudinem cauſſa alterá, quam ita intelliges. Eſt quædam animi pulchritudo, quæ oritur ex virtutibus. his enim quantò eſt ani- Animæ pulchritudo mira eſt virtus: maximè Caſtitas.

animus ornatior, tantò oculis Dei venuſtior: Splendor autem, & quaſi lux huius pulchritudinis, magnam partem temperantia continetur; tum, quod in hanc virtutem propriè conueniat, decens illa proportio, quaſique harmonia, ex qua, vt S. ait Dionyſ. exiſtit mira quædam animi pulchritudo: tum, quòd temperãtia vel auferat, vel certè tegat id quod in nobis verecundia dignum, aut belluinò eſt. Cogit enim exultantes brutasq; appetitiones, ſub rationis obedientiam: à qua ratione lux & ſplendor huic accedit pulchritudini. itaque & *decori*, & *honeſtatis* appellatio huic virtuti priuatim conuenit: quaſi quæ honoris quidam ſit ſtatus.

De diuin. nom. c. 14.

Hanc igitur pulchritudinem, quid tandem eſt, quod adimat, ac deformet, præter inhoneſtam vitam? quæ *inhoneſta* etiam ideò appellatur, quod honorem huius virtutis auferat. Quanquam enim fieri poſſit, vt hoc peccatum minorem habeat, quàm atrociora alia ſcelera, culpam: maiorem tamẽ ſemper, vt docet S. Gregorius, habet infamiam.

Pulchritudinem animæ Intemperãtia mutat in fœditatem.

Neque verò in hoc genere, culpa ſolùm

33. mor. c. 11.

ſum admiſſa, habet turpitudinis & pudoris plenam infamiam; ſed ipſa quoque eius tentatio: atq; adeò tentationis fons & fomes, cõcupiſcentia. Quare & Christus Dominus noſter, cùm vellet, vt S. Paulus ait, *nobis ſimilis eſſe per omnia*, in humana carne; vſque eò, vt ſubiret dęmonis, mundiq; tentationes: noluit tamen, vel minimam huius vitij titillationem, in ſanctiſſima puriſſimaq; carne ſua, permittere. tanquam ea, tametſi culpa vacaret, maculam tamen aliquam in mente relinqueret. Eadem de cauſſa, ſimilem quãdam puritatem in ſanctiſſimæ matris ſuæ corpore voluit ineſſe

Vel ſola libidinis tentatio fœda eſt.

Hebr. 2.

Christus ab impuritate alieniſſimus.

B. Virginis puritas.

Rectè ergo S. Chryſoſtomus, animam caſtam Soli comparauit. Quid verò abſurdius excogitari poteſt, quã, vt Sol iſte, non modò in perpetua ſit defectione, (cùm vel ſola defectio, mundo pauorem, horroremque inijciat) ſed cùm ſuo ſplendore, in ſordidiſſimo demerſus & ſepultus iaceat cæno? Atqui talis eſt ſpecies hominis libidinoſi. qui, ſuæ impuritatis cœno, ſplendorem huius pulcherrimi ſolis, non occultat modò; ſed etiam inquinat. Profectò quemadmodum decor, & ve-

Anima caſta ſoli eſt ſimilis.

& venuſtas animæ ſanctę, ſi oculis cerneretur, attraheret, & propè alligaret ſibi amorem intuentis: ſic, ſi cui Deus oſtenderet animum, his ſordibus deformatum; non poſſet, quin, non animo tantùm commoueretur; ſed etiam toto corpore perhorreſceret.

Voluptas appellatur Stercus.

Quare nec vllum nomen tantæ impuritati aptius reperiri potuit; quàm, quod illi Sacræ literæ imponunt, cùm *Stercus* appellant. non modò quòd fœdum, atque auerſandum ſit: ſed quòd odoratum ſpiritualem, purgatumque, incredibili fœtoris afficiat moleſtia.

Homil. 3.

Rectè Cæſarius: *Si benè ac rectè iudicas, incomparabiliter grauiorem putorem reddunt cogitationes luxurioſæ, quàm cloacæ.* Auarum rectè vocaueris ſordidum: fętidum, ac ſanioſum, non item; quòd hæc ſit propria huius libidinis appellatio.

S. Catharina Senenſis fętorem impudicitiæ ſenſit.

Sed ego videlicet, quaſi ſomnians, fingo hanc animas intuendi poteſtatem: S. Catharinam Senenſem audiamus, quæ hac perſpicacitate verè prædita fuit. Scribit igitur de hac vir Sanctus Raimundus Capuanus, quo illa & confeſſionis exceptore, & vitæ ſocio vtebatur, in hanc ſententiam. Fiebat

bat aliquando, vt ſimul ambularemus, locis vtrique noſtrum incognitis: Ibi, cùm homines aliqui ſplendidiſſimè veſtiti, ſæpè etiam honore & potentia præditi, nos conuenirent; virgo hęc nullo modo poterat illis, nec verbum reſpondere, nec homines ſaltem adſpicere. Quod ſi inſtarent vehementius: tum illa quaſi voce indignabunda: *Prius*, inquit, *conueniebat, è flagitijs nos, & è laqueis Diaboli exire, atque ad vitæ emendationem accedere: tum de rebus diuinis loqui*. Nempè, quòd homines iſti, vt poſt intellectum eſt, cooperti eſſent veteribus iam & infamibus flagitijs.

Accidit alias, vt virgini ſanctæ in ſermonem veniret mulier, habitu externaque ſpecie honeſtiſſima. Huic illa, non modò in os intueri non potuit, ſed neque fęminæ aduerſa conſiſtere: vſque eò, vt cùm omnino non ferret, tergum illi planè obuertere cogeretur. Cùm deinde ſecreto, rogaretur cauſſam: *Tantum*, inquit, *ego fœtorem ex illa anima efflantem ſenſi*, (erat verò illa anima concubinæ) *vt cuiuis alteri hæc grauiolentia, ex imo ſtomacho, vomitu omnia commouere potuerit*.

Digitized by Google

Item Euthymius. *Sur. tom. 1.*

Narratur & de S Euthymio Abbate; cùm aliquando propè hominẽ trãſiret, qui tum primum aſſenſum animi nonnihil à turpi ſuggeſtione paſſus eſſet inflecti; tantum ſenſiſſe ex illo exhalare fœtorem; vt intelligeret, illo tacitæ cogitationis lapſu, miſerum corpus Diaboli factam eſſe habitationem.

Et Pachomius. *Cap. 29.*

Pachomius Abbas de ſeipſo refert, vt apud Palladium eſt: immundum hunc ſpiritum, ſpecie AEthiopiſſæ aliquando acceſſiſſe ad ſe tentandum. Quod cùm animaduerteret, inſignem ſe illi, vt procul abigeret, duxiſſe colaphum: ex eo deinde contactu intolerabilem in dextra hæſiſſe fœtorem, quem duobus ipſis annis vix eluerit.

A vitio tam fœtido longè fugiendum.

Et nos non refugiemus, quantum poteſt, tam infamem turpitudinem; tam turpem infamiam; tam grauem, atque abominandum fœtorem? qui ſua tetritate, & locum vnde exhalat, infernum; & os, per quod expirat, Diaboli, facilè indicat. Sunt quidam odores, qui leui attactu aut acceſſu inhærent pertinaciſſimè: Sunt, qui à quamuis remotis ſentiantur. Vtrumque

que genus habet tum Diabolus, quoties ad hoc vitium nos impellit: tum ipſa per ſe vitij fęditas. Vt non modò, quàm longiſſimè ſit refugiẽdum cùm accedit propius; ſed etiam cùm adhuc longè remotum, paullò ſe propius admouere animaduertitur, timendum, atque euitandum ſit.

Hoc idem eſt ſanctiſſimi martyris Cypriani conſilium, cuius, eandem ille, quam nos rationem adfert, quòd peſtis hæc inficiat, etiam, cùm adhuc à conſenſu voluntatis remota eſt. *Quamuis diabolus ingreſſu mentis arceatur, renitente conſenſu: aliquid tamen de ſpurcitia ſua ibi euomens, abominationum horrore nauſeare compellit. Sic, vt aliquid Poëticum inſeram, temulentus Cyclops illiciti coniugij appetitor, licet à Pallade repellatur; in gremio tamen eius Erichtonium fundit: & incorruptâ Mineruâ, ſupereſt tamen deforme monſtrum, nec omnino affectata ſcelera in memoria moriuntur.*

Serm. de tentat. & ieiun Chriſti.

Sola cogitatio turpis fœtorem ingerit mẽti.

Quæ adhuc dicta ſunt, ad omnes pertinent: alia eſt quædam peculiaris ratio, cur in adoleſcentibus hoc vitium maximam habeat deformitatem. Detrahit enim illis pulcherrimum &proprium

Adoleſcentes turpiſſimos facit Intemperãtia.

Adoleſcẽtis ornatus, verecundia.

1. offic. c. 43.

Serm. 48. in Can.

prium illius ætatis ornamentum, verecundiam. Hæc enim tanti eſt, vt eam veteres, *magiſtram innocentiæ*; Sanctus Ambroſius, *fundamentum temperantiæ, & honeſtatis cuſtodiam*: S. Bernardus, *ſororem caſtitatis* appellauerit. Hæc immortalem in orbe vniuerſo gloriam peperit Spurinæ adoleſcenti Hetruſco, qui cùm animaduerteret, eximiã ſuam pulchritudinem, complurium fœminarum ſollicitare oculos; oris decorem vulneribus cõfudit: maluitque formam, quàm verecundiam amittere. Concinit huic Salomon; adoleſcentiam magis verecundia, quàm forma, fieri commendabilem, & amabilem. *Ante grandinem præibit coruſcatio: & ante verecundiam præibit gratia.*

Val. lib. 4. cap 5.

Eccleſ. 32.

Sed de hac re audiendus diuinitus loquens Sanctus Bernardus: *Quid amabilius verecundo adoleſcẽte? quàm præclara hæc, & quàm ſplendida gemma morum in vita & vultu adoleſcentis? quàm vera & maximè dubia bonæ nuncia ſpei, bonæ indolis index? Virga diſciplinæ eſt illi, qui pudendis affectibus imminens lubricæ ætatis motus, actuſque leues coerceat, comprimat inſolentes. Quid ita turpiloquij, & omnis*

Serm. 48. in Cant.

Verecundiæ laus præclara.

Digitized by Google

nis deinceps turpitudinis fugitans? Soror continentiæ eſt. Nullum æquè manifeſtum indicium columbinæ ſimplicitatis: & ideò etiam teſtis innocentiæ. Lampas eſt pudicæ mentis iugiter lucens, vt nil in ea turpe, vel indecorum reſidere attentet, quod non illi illicò prodat. Ita expugnatrix malorum, & propugnatrix puritatis innata; ſpecialis gloria conſcientiæ: & famæ cuſtos: vitæ decus: virtutis ſedes: virtutum primitiæ naturæ laus; & inſigne totius honeſtatis. Rubor ipſe genarum, quem fortè inuexerit pudor, quantum gratiæ & decoris ſuffuſo vultui adferre ſolet?

Et S. Ambroſius: *Nos*, inquit, *in pulchritudine corporis locum virtutis nō ponimus: gratiam tamen non excludimus; quia verecundia & vultus ipſos ſolet perfundere, gratioresque reddere.* Hoc fortaſsè cauſſæ fuit, cur Romani pueris prætextam addiderint, vt cum purpuræ rubore, laudatiſſimum hunc, vt Diogenes vocabat, virtutis colorem coniungendum ſcirent. *1. Offic. cap. 19.*

Hoc igitur tam præclarum ornamē tum, primo ſtatim impetu, turpiſſimū libidinis vitiū diripit. Occupato enim hoc aditu modeſtiæ & puritatis, occiſaque verecundiæ cuſtodia, repentè Libido turpis verecūdiæ ornatū detrahit.

omnium malorum cauſſas, immodeſtiam, atque inuerecundiam, in regnũ mentis immittit. Itaque vt adoleſcẽs, virtutis antea pulchritudine, mirum ſibi conciliabat amorem bonorum: ſic illa amiſſa, omnibus odio & auerſioni habetur. Et adhuc dubitabimus, an in regno impudentiæ vllus ſit honeſtati locus? non videmus, vnicam, certamque ſalutem eſſe periculi fugam, eamque maturam? Quin oculis animi tam indignum, tam vile, tam impar nobis ſpectaculum auerſamur? quin continemus nos modeſtiæ cancellis? quin animum ad interiora reuocamus, vt à tanta fęditate, pædore, turpitudine ſit alienus?

Adoleſcens libidinoſus cui ſimilis.

Quis non accuſet, eximia forma modeſtiaque virginem, quæ non modò ad ludendum; ſed etiam ad luctandum ſecum ſordidum ac lutulentum ſuem accerſat? Quid? ſi floſculum ex regijs exceptum hortulis manu geſtans, naribus bufonis aut baſiliſci admoueat? Iam quid in adoleſcente ſunt dona illa modeſtiæ, verecundię, ingenuitatis, niſi flores cęleſtes; paradiſi deliciæ, amores Angelorum, incomparabiles animarum venuſtates?

Con-

Digitized by Google

Conſeruet igitur tanta bona adoleſcens probus, & ſub claui habeat diſciplinæ honeſtę. neque ſolùm abigat impura animalia; id eſt, peccata grauia: ſed muſcas etiam primarum cogitationum, & turpium commotionum. Sic reipſa intelliget, nullã in hoc certandi genere, vel certiorem, vel magis glorioſam eſſe victoriam; quàm eam, quæ à viris ſanctis, tum exemplo, tum doctrina eſt indicata, celerrima & conſtans FVGA.

Certiſſima Intemperantiæ victoria: fugere cogitationes.

CAPVT XI.

DE FVGIENDIS OCCASIONIBVS ſpeciatim: Ac primum de cuſtodia oculorum.

CONSTAT ex his fugiendum eſſe: nunc, quoniam prudentia in rebus maximè eſt ſingulis; atque eò fit, vt non ſufficiat vniuersè cognoſcere fugiendi neceſſitatem; niſi adoleſcens intelligat, & auerſetur ſingulas occaſiones, & illecebras mali; veniamus ad ea, quæ minus communia ſunt, & magis ad vſum faciunt. Qua de re animaduertẽdum, quod aptiſſimè, vti-

Digitized by Google

2 2. qu. 142. art. 3.

vtiliſſimeque S Thomas docet: Cùm enim diſputat de Intemperantiæ vitio, homines, ait, intemperantes ſingularum rerum illecebris ſolùm capi. Nam ſi de vniuerſo genere agatur, nemo eſt, qui ſe Intemperantem eſſe velit: tametſi, cùm ad rem venitur, voluptates ſingulas facilè admittit, ex quibus ſequatur Intemperantia. Itaque ad huius mali euitationem nulla certior via, quàm, vt omnia ſingularum rerum in hoc genere arceatur cogitatio.

Voluptates non vniuerſè: ſed ſingulatim fugiendæ.

Nemo vult eſſe Intemperans: & tamen multi ſunt.

Sic ergo ratiocinaberis, tum te importunitatem huius vitij facillimè euaſurũ, cùm te quàm longiſſimè remoueris ab obiectis, vt vocant, determinatis: & cùm occaſiones declinaris periculorum, quæ in horas ſingulas ferè vbique ſe ingerunt: neque id vniuersè, ſed ſingulatim. Fiet hoc accurata ſenſuum cuſtodia. Tametſi enim ſenſus veluti portæ ſunt, per quas omnia vitia animo obrepunt: peculiari tamen quadam ratione Intemperantiæ peccatis aditum præbent.

Quare? Occaſiones fugiendæ turpis cogitationis.

Senſus ſunt portæ vitiorum.

Atque inter omnes ſenſus, maxima eſt habenda ratio oculorum. Hæc enim eſt latiſſima, niſi cuſtodiæ tegumen

Cuſtodia oculorum neceſſaria.

men obiiciatur; ad mortem ſpiritualem feneſtra. *Nequius oculo quid creatum eſt?* ait Salomon. Et rectè *nequam* ſeu fraudulentum vocat. Cùm enim ſenſus hic conceſſus ſit homini, vt externa luce, & rebus obiectis, mentis cognitionem & perfectionem promoueat: contrà facit, vt ex iis ipſis venenum hauriat, quo ad ipſius mētis perniciem abutatur. Quid autem eſt prodere, & hoſtibus deprædandum dare dominam & reginam ſuam; ſi hoc nō eſt: *Oculus meus*, inquit alius Propheta, *deprædatus eſt animam meam.* Et certum eſt, quod ait Chriſtus: *Qui viderit ad concupiſcendum mœchatus eſt.* Tantum poteſt incuſtoditus oculus. Atque hoc periculum tam grande, tam facilè incurritur; quàm celeriter oculi, cùm eorum habenas animus non tenet, aperiuntur. *Eccleſ. 31.* *Thren. 3.* Oculi prædatores. *Matth. 5.*

Itaque admiranda planè ſunt Sanctorum virorum exempla; non in puniēdis tantùm, ſi quid peccaſſent oculis; ſed etiam in prohibendis, coërcendiſque ex quibus, quòd ita expedire iudicio, pauca adſcribam. Abbas Ioannes, præter ſanctitatis cætera indicia, Prophetiæ quoque dono clarus, quadra Viri Sancti oculos coërcuerunt. *Pall. c.* 43. Ab. Ioannes.

quadraginta annis nullam vnquam adſpexerat fœminam Cùm nonagenarius eſſet, à tribuno militum precibus pænè coactus eſt, vt ab eius vxore pateretur ſe videri. Sed tantum abeſt, vt ille quicquam de inſtituta ſeueritate remitteret; vt precibus à Deo potiùs impetrarit, vti liceret mulieri, per quietem ſuam imaginem contemplari. Sic factum eſt, vt, vbi illa oculorum delectationem quæſierat; inueniret mentis.

Pior ſororẽ non vult aſpicere. *Pall.c.* 87.

Alius in AEgypto vitam duriter & ſeuerè agebat, cui nomen Pior. Hunc, poſt annos quinquaginta in eremo exactos, optabat videre ſoror tantumque effecerat, vt Piori imperarent, ij, quibus obedientiam debebat; oſtenderet ſe vetulæ iam ſorori. Paruit ille; ſed ita, vt, cùm ad fores vſque profectus eſſet, quibus egrederetur ſoror; occluſis oculis conſiſteret. Ibi cùm ſe, ad ſacietatem vſque, ſpectandum ſorori præbuiſſet; neque illa conſpecta, nec ſupergreſſus limen, reuerſus eſt, ad ſuam, vt ipſe vocabat, patriam, id eſt, deſertam ſpeluncam.

Quod ſi oculi tam ſancti, in illa ætate, tam ſeueras ſibi figebant leges; quid

quid putamus feciſſe eos viros ſāctos, qui ſe incauto oculorū coniectu Deū offendiſſe, animæque puritatem maculaſſe intelligebant? Arianus Alexādrinus Epiſcopus, oculum quo incautius adſpexerat, quam non decebat, ſibimet eruiſſe ſcribitur.

Arianus oculorum incautū eruit.

Nihil verò admirabilius, quam, quomodo Euſebius, Monachus apud Antiochiam, oculorum vagationem in ſe vindicauerit: non quòd mali aliquid hauſiſſet aſpectu; verùm, quòd oblata cauſſa, rem per ſe minimè malam videndi, paſſus eſſet abduci ſe à ſacræ lectionis cogitatione. Rem geſtā Theodoretus narrat in hunc modum. *Sedebant in petra Euſebius & Ammianus ille admirabilis: & diuinorum Euangeliorum hiſtoriam, alter legebat, alter, quæ obſcuriora eſſent, explicabat. Cùm autem agricolæ quidam, in ſubiecto agro facerent opus; ad eorum contemplationem tractus eſt Euſebius. Cùm verò Ammianus Euāgelij locum legiſſet, deinde explicationē ſciſcitaretur: iuſſit Euſebius repetere lectionem. Illo ſubiiciente, Attentius fortè iis, qui arāt, minus exaudiſti, quæ lecta ſūt ita ſibi iratus eſt, vt ſuis deinceps oculis, & illius campi, & cæli, ſiderumq; contemplatio-*

Euſebius curioſitatē inſigniter caſtigat.

Hiſtor. ſanc. cap. 3.

platione interdixerit. & anguſtiſſima viæ ſemita ad oratorium ferente, quam palmo latiorem fuiſſe negant, extrà eam ſibi egredi non permiſerit. Atq; vt volens cogeretur latæ ſemel legi obtẽperare; cùm lũbos zona ferrea alligaſſet, & collari grauiſſimo ceruicem oneraſſet; tertium addidit ferrũ, quo collari zonam aſtringeret, vt hoc modo inclinatus, cogeretur aſſiduè in terram deſpicere. His legibus quadraginta deinde vixit annos: tantas à ſe pœnas exigens, quod agricolas adſpexiſſet, quo tempore minus debebat. Quid illum putamus facturum fuiſſe, ſi oculi tum in rem aliquam iucundam, quæ irretire animum potuiſſet, incidiſſent?

Quid nobis faciendũ ſit?

Neque tamen nunc ego adoleſcentes omnes, ad huius exempli (quod admirandum magis eſt, quàm imitandum) normam exigo; hoc tantùm ago, vt quiſque intelligat, quis de oculorum cuſtodia, ſanctorum hominum ſenſus fuerit. vt, cùm illorum ardorem pœnitendi, cum noſtro tempore, vt aut potius frigore cõparamus; primùm erubeſcamus: deinde nos excitemus, ſi nõ ad tantam perfectionem; certè quidem ad diuinorum præceptorum obedientiam; ſine qua, de-

ſpe-

ſperata ſit nobis ſalus. Summa eſt: vt omni cura, ſtudioque adſpicere caueamus, quicquid ſine periculo non poteſt adſpici.

An non dominam Ioſephi Patriarchæ, oculorum neglecta cuſtodia, fecit adulteram? Quid? Dauid, nonne in duo illa grauiſſima ſcelera incidit, cũ ex ambulacro alienã vidiſſet vxorem? Quæ res primam omnium parentem Euam, noſque omnes in has miſerias, in quibus verſamur; præcipitauit; niſi, quia illa viderat aliquid *pulchrum oculis*, vt ſacræ literæ loquuntur, *& aſpectu delectabile*? Viderat rem iucundam, quæ, vt Salomon ait, *transfigit ſagittâ iecur hominis*. Iniectum eſt enim telum hoc letale, primùm in oculos; per illos penetrauit in animum. Cùm igitur mors intrat ad animam; ianitoris officio funguntur oculi, dum venienti portas aperiunt. Ab Ammone filio Dauidis frater abſtinuiſſet manus; ſi ille prius à ſorore abſtinuiſſet oculos. Nec manu Holofernis vitam abſtuliſſet Iudith; niſi pulchritudine priùs cepiſſet oculos.

Extempla pernicioſorum adſpectuum. Ioſephi. Dauidis. *Geneſ.* 39. 2. *Reg.* 11. Euæ. *Geneſ.* 3. *Prou.* 7. Oculi ianitores mortis. Ammonis. 2. *Reg.* 13. Holofernis. *Iudith* 1.

Quare in primis neceſſarium eſt ei, qui ſerò pœnitere nolit, vt maturè pactum

Per oculos nihil ad a-

ctum hoc ineat ſecum; certoq; decernat, non quidem vti nihil ad oculos, (quod iſti viri fecerunt) ſed ne ſaltem per oculos quicquam admittat ad animum; non cogitet, non appetat, non delectetur, quæ cogitarē, quæ appetere, quibus delectari non decet. Id quòd tam certum, fixumq; eſſe debet; quàm graue eſt, ſeparatum à Deo, tradi diabolo. *Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus deſuper.* Hoc pactum Iob cum ſuis; hoc nos cum noſtris facere debemus; ſi in anima noſtra Dei, non diaboli volumus eſſe habitationem.

animum admittēdum.

Conſtantia opus eſt.

Iob 31.

Sancti olim confeſſores, cùm ad Idola ducerentur adoranda: non modò diuinos' honores non adhibebant; ſed nec aſpicere dignabantur. niſi ſi fortè, vt ea vel deteſtarentur, vel conſputarent; vel oculorum coniectu mirabiliter ad terram affligerent: aliàs ſępè mori; quàm vel adſpicere maluerunt. Hoc animo verum amatorē Dei, & virtutis eſſe cōuenit, vt quoduis potius vitæ periculum ſubeat, quàm non modò idolum ſordidæ voluptatis (vt inſanientes nonnulli) adoret; ſed vel

Conſtantia martyrum.

ſemel

ſemel aſpiciat Eo etiam maiori in hoc adſpectu, quàm in illo, conſtantia eſt opus; quòd inde nullũ animo periculum grauius imminebat; huic ſagittæ ſæpè mortiferæ in ipſas medullas animæ vibrantur.

Periculoſior mulieris, quam Idoli aſpectus.

Digna planè lectu ſunt, quæ pluribus locis de hoc genere præcepit Sapiens; præcipuè Eccleſiaſtico. Tanti. n. putat cuſtodiam oculorum, vt non ſatis habeat monere, præcipere, indicere: ſed vnum idemq; vna in ſententia identidem pergit inculcare. Neque ſolùm incõmoda adfert, quæ negligentiam huius rei ſequantur: ſed vaticinatur quoque horrendas pęnas. exarſurũ ſubitò ignem in hac vita concupiſcentiæ; tùm pęnæ huius pœnam alteram denunciat, ſecuturam mortẽ: &, quod acerbius eſt, neque poſt mortem reſarciri poteſt, niſi verus inſignisq; animi dolor interceſſerit, reprobationem. Itaque non vult tantùm eas res vitari, quæ recta via oculos, & per oculos animum allectare poſſint; ſed à locis quoque arcet, in quibus hæ res verſari ſolent; iubentque non minus ædes, & certamina periculoſa; quàm perſonas ipſas caueri. *Noli circumſpicere in vicis ciui-*

Salomon de oculorum cuſtodia. *Eccl. 9.*

Pœnæ curioſitatis.

Prou. 15.

ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius.

In plateis nō circumſpiciendū.

Ne quid verò in præceptione tam neceſſaria perfectionis omitteret; monet alibi, vt cùm tuæ te res per publicū ire cogūt; tuos tibi tecum habeas oculos: neque præter quàm neceſſe eſt, vllam in partem circūferas, *ne pede*, inquit, *offendas*. Pœna quoque ſancit hāc legem. Ne habearis non modò pro homine perturbationibus agitato (quando hoc multi pro nihilo ducunt) ſed etiam pro ſtulto & mente capto. quam opinionem omnes auerſantur. Hoc ſibi volunt illa. *In facie prudentis lucet ſapientia. oculi ſtultorum in fine terræ* item illa: *Oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Dirige ſemitam pedibus tuis, & omnes viæ ſtabilientur.* Ac tametſi alia quoque de cauſſa, dictum ſcio illud à Chriſto: *Neminem per viam ſalutaueritis*: crediderim tamen eum voluiſſe etiam nos admonitos; nō decere Chriſtianum, per publicum ambulantem, circumſpicere quæ nihil attinet.

Amentes ſunt qui circumſpectāt in publico.

Prou. 4.

Luc. 10.

Domi quoque cuſtodiondi aſpectus.

Quod ſi iſta extrà domum ſunt facienda: longè maiori prouidendum eſt cura, ne cùm ædibus in noſtris negotia curamus, feneſtræ nobis, quo a

oc-

Digitized by Google

occaſiones malorum, plateæ fiant,& compita. Cùm aliquando S.Effrem in paupercula ſibi cænula paranda eſſet occupatus; acceſſit ad humiliorem cellæ feneſtram,fœmina procax,quę rogaret; num quid ad apparatum deſideraret? Vir ſanctus, cui maiori eſſet curæ, quomodo illam abigeret, quàm quid in cœnam pararet. *Nihil equidem,* inquit, *deſidero,niſi lapides tres, & calcis aliquantulum,quò illam feneſtram obſtruam.* S. Effrem. *Sur. tom.* 1.

Breuiter ſic habe, domi, foris, vbique,tam debere tibi cordi eſſe oculorum cuſtodiam; quàm cordi eſt cultus animi. Itaque nemo ſe fallat; nemo ſibi tantum tribuat, vt in illa re, prætextu ſanctæ & Chriſtianæ intentionis, putet ſibi habenas eſſe in manibus vt & permittat oculis, quod volunt; & cōtineat,ne progrediantur vltrà quàm decet

Claudam hunc locum laudatiſſima illa, ſanctiſſimaq; ſententia. Vxorem ei,qui non habet,non oculis, ſed auribus eſſe quærendam: nec de moribus & virtute eius noſtrum adſpectum; ſed famam iudicare debere. Quare à magnis ſanè auctoribus grauiter ac- Vxor vt quærenda.

 cuſa-

Sylla peccauit. *Plutarch Sylla.*

cuſatur Sylla, qui Valeriam vx duxit nō, quòd eam duxerit; ſed, qu in ea ducenda in conſilium oculos ad-hibuerit.

CAPVT XII.

DE LIBRIS INHONEſtis fugiendis.

QVONIAM verò pericula per oculos in animos adoleſcentum ſe inſinuant, non modò in vijs; ſed (quod fortaſsè pernicioſius) in libris, quos homines parum pij modeſtique ſcripſerunt: monendi ſunt hoc loco adoleſcentes, vt omni ratione abſtineant à libris, qui per hunc ipſum ſenſum oculorum penetrantes ad animũ, maxima important incommoda.

Qui libri periculoſi.

In hac claſſe cenſendi ſunt omnes libri, qui quacunque lingua, antiqua, recenti; quocunque genere, proſa, vel ſtricta oratione; de quacunque re, vera, vel ficta, ita conſcripti ſunt; vt non honeſtatis aut modeſtiæ colorem præ-ſeferant; ſed turpium flagitiorum maculas oſtēdant. Hi ſunt, quos ſub nomine Poëtarum, ciuitate interdicit Plato. qui ſuis ſcriptis, quaſi publicos agant turpitudinum & vitiorum præcones,

Poëtas amatorios damnat Plato.

cones, affectus effœminatos, pernicioſosque concitant. *Lib. 2. & 10. de Rep.*

Sicuti Platonem alij legis latores, & Principes, idem præſtiterunt; ne ciuium animi, ab hoc dicendi genere incantati, paullatim in belluarum naturam abirent. M. Tullius certè non ſemel iuſta in illos ira mouetur: vt cùm quodam loco, referente Augu. inquit. *Quas illi obducunt tenebras? quos inuehunt metus? quas inflāmant cupiditates?* Alibi cauſſam quoq; adfert, cur è benè morata ciuitate hoc la ciuum genus hominum exterminandum ſit. *Molliunt,* inquit, *animos noſtros: neruos omnes virtutis elidunt.* Loquitur de ijs, qui *magnā ſpeciem doctrinæ ſapientiæque præ ſe tulerunt,* vt alibi inquit. *Cicero.* *2. de Ciuit. Dei c. 14.* *2. Tuſcul.* *3 Tuſcul.*

Quid verò Cicero de ijs diceret, qui non ſapientiæ, doctrinæque ſpeciem præ ſe ferunt: ſed profitentur cantare ſe fabulas, ſomnia, mōſtra, incantationes, magias, furias, phreneſes, & ſimiles ineptias dicam, an inſanias? qui tum ſe maximè amant, & laudandos putant, cùm fœdiſſima cecinerunt? Neque tamen ipſi has velut ſordes ex ſuo ore ſatis habent effundere, niſi ad hanc rem abutantur etiam nomi- Flagitia Poëtarum recentiorū quorūdam.

nibus præclariſſimorum Imperatorum: illuſtrium Ducum, Principum, militum; aut alias virorum, ſeu virtute, ſeu nobilitate clarorum. Sic igitur veritatem hiſtoriæ corrumpunt, rebus fortiter & præclarè geſtis tenebras offundunt; nomina, famamque præſtantium virorum in buſta ſuarum fictionum defodiunt; non poëtico, ſed diabolico planè more, pro ſuo arbitrio, illos in furioſorum, inſanorum, & prodigiorum figuras transformãt. Denique, ne quid ad ſummam impudentiam reſtet, ſempiternam illis infamiæ, ac flagitioſæ vitæ notam inurunt.

Chriſtiani quidã Poëtæ Ethnicis turpiores.

Nam quod Græci, Latiniq; veteres, de ſuis diis adulteria, incæſtus, latrocinia, dolos malos, parricidia, fędiſſima quæque flagitiorum & ſcelerum cecinerunt; vera cecinerũt. quos enim ipſi pro dijs habuerunt, homines fuerunt, & homines turpiſſimi. Chriſtianos verò homines inueniri, qui titulo nouarum fictionum, aut carminũ lepidè belleque textorum, pleno ore viros, de re Chriſtiana optimè meritos, crepent, atque in eos transferant, quæ ab improbis, turpibus, impuris hominibus

bus facta ſunt: id verò tale eſt, vt nec tolerari poſſit, & deplorari debeat, ab omnibus, quos vel honor Dei, vel animarum ſalus aliqua ex parte tangit, quòd magna animarum vis, capta huiuſmodi libris, cateruatim, nullo ſexus, aut ætatis diſcrimine, ad ipſos vſque infantes, peccati & Diaboli præda fiat. Faciunt enim iſta peſtifera capita, proinde, ac ſi in aureis pulcherrimè factis crateribus præſens venenum offerrent.

Quòd ſi Cicero ſui temporis Poëtarum lectionem, eo numero habebat; vt ſemina virtutis, naturæ diuinitus inſita, exſtingui ab ea putaret quid diceret, ſi noſtra ætate greges non poëtarum modò (quorum in omnibus linguis mirus eſt prouentus) ſed innumerabilium etiam videret orationis ſolutæ ſcriptorum: quorum hoc ſtudium, hæc profeſſio, vt res inhoneſtas deſcribant: & verborum lenocinijs legentium, audientiumque animos, ad execrandas ſenſuum alliciant voluptates? Sciat igitur, quiſquis amator eſt Dei, ſuæque integritatis adoleſcens, ad hos multò magis pertinre, accuſationes tum Ethnicorum, paulò pru-

Lib 3. Tuſc. Fabulæ amatoriæ ſoluta oratione ſcriptæ, pernicioſæ.

dentiorum; tum etiam multò vehementiores Sanctorum Patrum, quibus aduerſus laſciuos Poëtas ſunt vſi. Itaque non hos minus, quàm illos, à manibus, ſcriniiſq; iuuentutis Chriſtianæ abeſſe debere.

Plutarch. in Craſſo. Ethnicorũ de eiuſmodi libris iudicium. Parthorũ.

Surena quondam fortiſſimus Parthorum dux, fuſo ſtratoque exercitu Romano, præda Craſſi ditiſſima potitus: ipſo Imperatore Craſſo, cũ filiis, magnaq; nobiliſſimorum militũ parte cæſis: magnam triumpho ſuo apud Regem Parthorum, gloriam putauit accedere; quòd, inter impedimenta Romani militis inuẽta Mileſiaca Ariſtidis (liber is erat parum virilis) poſſet oſtendere. Inſultabat ſcilicet Romanis, quaſi inſigni mollicie effœminatis, qui non in bello, non in ipſo prælio, à lectione librorum mollium, atque impurorum abſtinere ſe poſſent.

De aud. Poët. Plutarch.

At Plutarchus adoleſcentes, ſic iubet ad lectionem Poëtarum accedere; quo modo, qui ad conuiuia accedẽtes ne obruantur ebrietate, amethyſum ſuſpẽdunt è collo. Rectius mea ſententia dicturus; ſi & eum, qui ebrietatem timet, abſtinere vino iuſſiſſet; parum enim iuuabit Amethyſus, immodicè biben-

Plutarch.

bibentem: & eum, qui contaminatis libris inquinari non vult, prorſus non legere. Melius igitur Ouidius, in ſe a ſiſque probè hanc rem expertus: corrigitur. Ouidij.

Eloquar inuitus, teneros ne tange poëtas:
Submoueo dotes impius ipſe meas

Quod de ſe, idē mox affirmat, de Callimacho, Tibullo, Propertio, Gallo, Benè verò; *Ne tange.* Nam certè, *Qui tetigerit picem; inquinabitur ab ea.* Qui elephantiacum, aut infectum peſte manibus tractat; cauſſam habet, cur ſibi timeat de contagione. Sed hæc Ethnici: noſtros audiamus. *Eccl.* 13.

Origenes, & Aug. huiuſmodi ſcriptores, *ranas* illas eſſe dicūt, qui totam AEgyptum miſerè olim vexarūt. Importunis enim atque inconditis carminibus perſtrepentes, nec à mēſis lectiſque abſtinentes; intolerabili moleſtia, damnoque populos affecerunt. Rupertus verò Tuitienſis, amplius etiam, has vult eſſe ranas, de quibus in Apocalypſi; *& vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ exire tres ſpiritus immundos, in modum ranarum.* Vult ergo prodiiſſe hos, è draconis tartarei faucibus; & filios eſſe beſtiæ, quæ ſpiritus eſt fornicationis, id eſt, vitij planè belluini. Quid Chriſtiani Patres de libris amatorijs. Origen. Auguſtin. *Homil.* 4. *in Exod* 8. *Serm.* 87. *de temp.* Rupertus. *Apocal.* 6. Libri obſcœni à Diabolo.

Trium certè horum ſpirituum, vnum ſermonis, alterum ſcriptionis, tertium laſciuorum carminum puto. immundi omnes, quod nihil, niſi meras impuritates, & flagitia ſpirent.

Hieronym. S Hieronymus hos ſcriptores ait, nihil niſi *glandes*, aut *ſi iquas* eſſe *porcorũ*: quibus filius ille prodigus ventrem nõ ſatiabat, ſed implebat. Has item eſſe, *illas ſenſus vanitates*, quæ à B. Paulo ad Epheſios ſcribente, reprehenduntur, vt Ethnicæ.

Epheſ 4.

Auguſtin. *Lib.1. c.6.* Mirabile verò eſt, quo dolore, quibus querelis; ſui temporis corruptionem deploret, in Confeſſionum libris Auguſt quòd huiuſmodi libros, non modò audire: ſed ediſcere etiam iuberentur adoleſcentes. Cuius conſuetudinis vulgò dominantis, tanta vis erat, vt vir ille Sanctus putaret, eum, qui emendare conaretur, ſimiliter facturum, vt ſi rapidiſſimum torrentem obice vellet arcere. *Sed væ tibi, flumen moris humani, quis reſiſtet tibi? quamdiu non ſiccaberis? quo vſq; volues Euæ filios in mare magnum, & formidoloſum, quod vix tranſeunt, qui lignum conſcenderint? nonne ego in te lego tonantem Iouem, & adulterantem. & vtique non poſſet hæc duo; ſed factum*

factum eſt, vt haberet auctoritatẽ ad imitandum verum adulteriũ, lenocinante falſo tonitruo. Et tamen, ô flumen tartareum, iactantur in te filij hominum.

An maius quicquam potuit dicere; quàm vt conſuetudinem hanc, *flumen tartareum*, appellaret? quemadmodum verò peccata mortalia, quæ hac occaſione ſolent, poſſuntque committi; aptius ſignificaret; quàm ſi flumen eſſe diceret, quod ad ipſum laberetur infernum? *Quod ſi mihi dicis*, inquit Auguſtinus. *Hinc verba diſcuntur, hinc acquiritur eloquentia*: reſpondeo, *Non omnino per hanc turpitudinem verba iſta cõmodiùs diſcuntur; ſed per hæc verba, turpitudo iſta confidentius perpetratur. non accuſo verba, quaſi vaſa electa, pretioſa; ſed vinum erroris, quod in ijs nobis propinatur.*

Excuſatio futilis.

Ex his videre eſt, quantò ſit noſtra ætas làchrymabilior, qua præter antiquorum libros turpes, tot noui, tam pleni nequitiarum in omnibus linguis cuduntur; verſanturque, non in ſcholis modo, à magiſtris impudentiæ; ſed in manibus penè omnium adoleſcentium; & (ne quid miſeriæ deſit) ipſarum virginum. Atque ij,

Noſtra ætas fœcunda turpium librorum.

quorum erat, hos libros ſumma ope, perinde vt ignem, peſtemque ab ædibus prohibere, nō approbant tantum: ſed etiam iubent.

Iudicia prudentium de ſcriptoribus inhoneſtis.

At contra arcendos eſſe eos, qui in omni memoria, prudentiæ, & ſapientiæ laude claruerunt, vno omnes ore conſentiunt. Intelliges id, cùm ex ijs quæ allata ſunt hactenus: tum Ioſephi hiſtorici teſtimonio: qui Theopompum & Theodectem diuinitùs ait eſſe cæcatos, quòd talibus ſcriptionibus delectarentur.

Lib. 12. antiq. c. 2.

Poetæ verè Chriſtiani.

Eccleſia certè Chriſti inſignes habuit poëtas, in Græca lingua Nazianzenum, & Apollinares duos: in Latina Iuuencum, Aratorem, Auitum, Prudentium, Sedulium, Paulinum, Victorinum, & alios. quorum nullus vel minimam turpitudinis maculam verſibus ſuis hærere eſt paſſus.

Pœnę Eccleſiaſticæ in ſcriptores turpes.

Ipſius verò Eccleſiæ, ſemper illuſtre, in hoc genere, fuit iudicium: cui perpetuum & vehemens fuit ſtudium, vt ſtirpitus ſegetem hanc peſtiferam, per totum orbem euelleret. Itaque Achilli, olim Alexandrino Epiſcopo, infame fuit, his ſtudijs fuiſſe delectatum. Heliodorus verò Græcus, Epiſcopatu Treccenſi abdicatus eſt, quod poëmata mollio-

Diſt. 37.
Suidas.
Niceph. lib. 2. cap. 34.

molliora, quæ ediderat adoleſcens, nollet iam Epiſcopus, vti iuſſus erat, ſupprimere.

Contrà in magna ſemper fuerunt, eruntque commendatione; qui, quæ ante calidi iuuenta minus honeſtè ſcripſerunt, ea meliori poſtea ſcriptione cōpenſant: vt toti mundo pęnitentiam probēt. In quibus eſt nobile inprimis, egregij poëtæ, Nonni exemplum, qui conſciſſis Dionyſιακῶν libris, totum ſe, ad ſacras res tranſtulit. Pius, ſecundus hoc nomine Pontifex, cùm ſciret, per ætatem iuuenilem, excidiſſe quædam ſibi, non ſatis modeſta; poſtea magnoperè pœnitens, hoc vnicè laborauit, vt intelligerēt omnes, cupere illum iſtos, veluti monſtroſos partus, eſſe ſuppreſſos. Rogat igitur omnes, vt poſterius hoc conſilium, priori anteferant temeritati. *Seni, inquit, magis, quàm iuueni credite: nec priuatum hominem pluris, quam Pontificem facite. AEneam reijcite: Pium ſuſcipite.*

Poenitentia eorum qui inhoneſta ſcripſerant.

Nonni.

AEneæ Syluij. *Epiſt.* 114. & 393.

Addam concluſionis loco ſanctiſſimum, maximeq; neceſſarium Concilij Tridentini decretum. Putarunt enim SS. Patres illi, huic malo, tam latè per libros ſerpenti, adhibendum eſſe

Decretum Conc. Trid. in libros obſcœnos.

remedium. Eſt igitur Indicis regula 7. *Libri, qui res laſciuas, ſeu obſcœnas ex profeſſo tractant, narrant, aut docent; cùm non ſolùm fidei, ſed & morum, qui huiuſmodi librorum lectione facilè corrumpi ſolent, ratio habenda ſit; omnibus prohibentur; &, qui eos habuerint, ſeuerè ab Epiſcopis puniantur.* Quanquam autem inferius idem Concilium Ethnicorum libros, ob linguæ puritatem, permittit; arcet tamen ab eorum lectione adoleſcentes, ſcholiſq; exterminat. Atq; vt quiſque ſciat, quid de hac lege ſentiendum ſit; moneo adoleſcentes, hoc modo loquendi, quo Concilium vtitur, oſtēdi, eum, qui ſecus faxit, peccato mortali gratiam à ſe alienare diuinam, vt clarè poſt in vltima regula expreſſum eſt. Quis ergo tam ſibi erit inimicus, vt per grauiſſimum crimen abiectæ obedientiæ (abiicit verò, dum contemnit præceptum Eccleſiæ) viam ſibi ſternat ad periculum alterius peccati mortalis, fœdæ, inquam, libidinis?

Legere turpes libros ſæpè peccatum mortale.

CAPVT

CAPVT XIIII.

DE ALIIS INTEMPERANTIÆ occaſionibus: & primò de locis periculoſis.

CVM primùm quis è pueritiæ quaſi portu egreſſus, iam rationis gubernaculo, vlterius in ætate prouehi cœpit: primus & periculoſiſſimus occurrit ſcopulus, vita & conuerſatio aliorum. Omninò ſcopulus multorum fœdiſſimis infamis naufragijs, qui ventis iuuenilis auræ prouecti, vel ſubitò nauem fregerunt; vel alliſa tantùm rate, quòd præſenti carerent auxilio tamen perierunt. Experientia certè conſtat, multos quotidie præcipites in vitium Intemperantiæ labi; non alia de cauſſa, quàm quòd, aut exemplis, aut verbis, aut alijs modis impellantur à ſodalibus. Fit enim in hoc genere, quod in quibuſdam corporũ morbis; qui tametſi internas habeant cauſſas; non temerè tamẽ erumpunt, niſi quid accedat extrinſecus, aut cæli, aut victus mutatio, aut aliquid eiuſmodi. Itaque videmus multos, qui vel educatione, vel occupatione abſtrahuntur ab omni-

Conuerſatio aliorũ, primus adoleſcentiæ ſcopulus.

Multi propter ſocios pereunt.

Simile.

bus occaſionibus peccandi, ad extremam vſque ætatem manere integros, & innocentes. Atq; adeò inuenti ſunt, qui tametſi eſſent valida corporis temperatione, & valetudine firma: nunquam tamen vel motũ ſenſerunt turpem: addam etiam, qui ne ſuſpicati quidem aliquando ſint, quonam modo humanum genus propagaretur: Nunquam videlicet in cælo, vt ita dicam, craſſiore vixerant: cùm hominũ ſibi diſſimilium vitam ignoraſſent. Sed occaſionum vndique ſe ingerentium importunitate fit, vt rara ſit hęc felicitas; eorum ſcilicet, qui bonitate Dei ſingulari præuenti, defenſique ſunt.

Cur quidã innocentiſſimi.

Qua de re elegantiſſime Bernard. cùm adoleſcẽtes monet, vt vigilẽt inter tot pericula: cognoſcantque, id, quod habent donum, præclarum diuinæ potentiæ donum eſſe. *Spina*, inquit, *culpa eſt; Spina pœna eſt; Spina falſus frater; Spina vicinus eſt malus. Sicut liliũ inter ſpinas: ſic amica mea inter filias. O candens liliũ, ô tener, & delicate flos. increduli & ſubuerſores ſunt tecum. Vide, quomodo cautè ambules inter ſpinas. Plenus eſt mundus ſpinis in terra ſunt; in aëre*

Inter malos ſocios, quaſi inter ſpinas ambulandum.

Serm. 48 *in Cant.*

ſunt

ſunt, in carne tua ſunt : verſari in his, & minimè lædi, diuinæ potentiæ eſt, & non virtutis tuæ. Vides à D. Bernardo duo occaſionū genera deſignari; alterum à loco, ab hominibus alterum. Occaſionū duplex genus ad peccandum.

AC PRIMVM, vt de locis dicam, dubium non eſt, quin alia ſint alijs loca periculoſiora vſque eò, vt ſæpè, qui certo loco, ſeiunctus ab occaſione peccandi, vitam agit Deo gratam : is tranſlatus, vbi ſint irritamenta, promiſcuè cum alijs corruat. 1. Loca periculoſa.

Hac de cauſſa inter miracula narrat S. Hierony. fuiſſe Nebridium adoleſcentem nobilem Romæ, qui illa ætate, in rerum omnium affluentia, in Imperatoris palatio, in medijs deliciis aulæ, puritatem & integritatem conſeruarit. *Mirum dictu nutritus in palatio, contubernalis & condiſcipulus Auguſtorum, quorum menſæ miniſtrat orbis; & terræ & maria ſeruiunt; inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore, tantæ verecundiæ fuit; vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem obſcœni rumoris in ſe fabulam daret.* *Epiſt. ad Saluinam.* Aulæ Principum. Aulicus innocens, miraculū eſt.

Certè quidem vita aulica, periculorum

rum eſt pleniſſima præterquam enim, quòd copia voluptatum abundat, cõuictus eſt ibi diuerſi ſexus hominum: Exiguus plerumque Dei timor, effuſa libertas: quæ in adoleſcentibus inuerecundiam, & animum ad criminum audaciam proiectum nutrire ſolet.

Aulicæ vitæ pericula.

Iure igitur magni habet miraculi loco Sanctus Hieronymus, quòd Nebridius, in media aula, & aula Imperatoris Romani, *Tantæ verecundiæ fuerit, vt virginalem pudorem vinceret.* Rectè verò & illi duo, aulici Imperatoris, quos D. Auguſtin. refert, de periculis aulæ. *In palatio,* inquiunt, *quid non fragile, plenumque periculis? & per quot pericula peruenitur ad maius periculum?*

Aulicorum de vita aulica teſtimonium.

7. Conf. c. 6.

Hæc illa fuerunt, quibus permotus olim Arſenius, etiam tum in aula Theodoſij Imperatoris ſummo honore ornatus; recurrit ad Deum, & ardentibus petijt votis, vti oſtenderetur, qua via ex tot periculis ad ſalutem poſſet euadere. Diuinitus igitur illi miſſa vox eſt. *Arſeni, fuge homines, & ſaluaberis.* Hoc volebat: Arſeni, exi aulæ; fuge palatium; fuge eos, qui in aula mundano more viuentes: non ſinunt

Arſenius fugit aulã.

Digitized by Google

ſinunt te, ſua inſpectantem exempla, diuino more viuere Hæc tibi ad ſalutem certa eſt via.

Ad hoc genus occaſionis, quod à locis oriri diximus, referēda ſunt conuiuia, hilaritates, acroamata, ſpectacula mundana, & quæ huius ſunt generis. Dum enim mens iſtis tenetur, ſenſusq; voluptate perfunduntur; arrepit furtim Diabolus, animisque ſeruitutis iugum imponit. Itaque dum homines imprudentes hoc vnum cogitant, quemadmodum aut capiāt, aut præbeant alijs, neſcio quid voluptatum: nō ſentiunt, cum grauiſſimo virtutis, animique ſui damno, luctum ac mœrorem ſe Angelis dare, ſi mœrere illi ac lugere poſſent. Neque enim omnes, quibus cum hic agitur, mollitie veſtium apparentium, occultum cilicium tegunt; vt illa olim fœmina Tudertina B. Iacoponi vxor: Cuius aſpectus (fortè enim accidit, vt in media hilaritate cilicium appareret) tantum valuit, vt ex eo maritus ſubitò conſtituerit (& effecit poſtea,) meliorem viuendi inire rationem. Nec ſemper Heſteras eſt inuenire, quæ, quod illa, de ſuo veſtium ornatu, ad Deum poſſint

Conuiuia, Theatra, &c.

Tudertina fœmina, quàm ſanctè conuiuia adierit.

Eſther. 14.

Digitized by Google

poſſint dicere: *Tu ſcis quod abominer ſignum ſuperbiæ, & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum, in die oſtentationis meæ: & deteſter illud, quaſi pannum menſtruatæ.* Timendum potius eſt, ne plerunq; inter iſtos homines quaſi in fornace ſuccenſa, cudantur & candefiant tela venenata, de quibus ſcriptum eſt: *Tela ignea nequiſſimi* neque parentur ſolùm, ſed mittantur etiam illis ipſis arcubus, quorum impulſus, vel graue vulnus, vel præſentem animæ mortem adferant. timendum eſt, ne retia alibi contexta, ibi maximè à Diabolo tendantur; quibus incautos irretiat; irretitos trahat ad ſeruitutem impuritatis.

Inter delicatas ſagittę mittuntur in animas. *Epheſ. 6.*

Breuiter ſic habe. Vt illa quondam ſaltatrix aulica, ſaltatione ſua, gladiũ acuit, quo ſanctiſſimo Chriſti Præcurſori præciſum eſt caput: ſic in huiuſmodi locis, quot coniectus oculorum, quot molliculi geſtus, quot blanditiæ: tot parari gladios, ad omnium qui præſentes ſunt, ſpiritualem necem. Sæpè verò, non parari modò; ſed etiam diſtringi, multisq; vitam adimere. Quò minus mirandum Deum alioqui clementiſſimum, multitudine ta-

Saltatrices animas occidunt.

Digitized by Google

ne tamen tot ſcelerum, ſic aliquando irritari; vt manifeſta prodat iræ ſuæ indicia: vel ipſa corporis morte illata. Sic Philiſtæorum tribus millibus, dum hilariter conuiuantur, concutiente columnas Samſone, illum ipſum peccati locum, ſepulchrum ſupplicij eſſe voluit. Pœna Dei in conuiuātes. *Iudic. 16.*

CAPVT XIV.

DE PERNICIOSAE SOCIEtatis fuga: deque ſocijs apertè malis.

ALTERVM eſt genus occaſionum, à perſonis, ijs præcipuè, quibus cū vel arctior nobis, vel frequentior eſt conſuetudo. Duobus autem maximè modis hoc periculum exiſtit; aut exemplo, aut verbis. II. Conſortia hominum periculoſa. 1. Propter exemplum.

Primùm, quod ad exempla pertinet, tanta eſt horum vis, vt ſolo Lucifero momento temporis ſceleris exemplum præbente Angelis, tertia illorum pars Deo ſit auſa rebellare. Iudæis verò Aegyptiorum, cum quibus vixerant, ritus & ſacrificia ſic impreſſa hærebant in animo: vt Deus ad cauen- Vis exemplorum in malo. In Angelis. Apud Iudæos.

cauendam impietatis & ſuperſtitionis imitationem, quaſi neceſſarium putauerit, alia illis ſacrificia & celebritates inſtituere. Nimirum, vt hac occupatione diſtenti, exemplis, quæ in AEgypto viderant, cogitandis, vacare nõ poſſent. Dignum verò admiratione, quantum exempla valuerint apud Romanos. Centum ſexaginta annis ſine vllis Idolorum ſtatuis aut imaginibus Reſp. durauerat. Vbi aliarum gentium exempla cognorunt: tot, tam abominandas, tantis ſuperſtitionibus erexerunt, & conſecrarunt ſtatuas; quot multis ſæculis antè Aſſyrij, AEgyptij, Perſæ, Græci excogitare aut effingere non potuerant: tot ſcilicet, quot innumera artificum turba, vndique Romam euocata, publicis ſumptibus, per annos plurimos efficere potuerunt.

Plutarch. in Numa. Apud Romanos.

Hæc ſi exemplum per ſe poteſt; quid ſi accedat oratio? *Corrumpunt bonos mores, colloquia praua,* inquit S. Paulus. Et rectè Iſidorus. *Sæpè quo animum conſtantem oculi, & aliæ blanditiæ pellicere non potuerunt, eundem impellit oratio.*

Exempla cũ oratione efficaciſsima. *1 Cor. 10.*

Neque tanta eſt in malis vis exemplorum; in bonis non idem poſſunt: imò

Vis exemplorum in bonis.

imò verò nihil perinde ad virtutem excitat, quàm quæ antè oculos ſunt exempla probitatis. Sunt in omni genere plurimi, quos exemplum alienum, ad imitationem; imitatio, ad ſempiternam gloriam prouexit. Illuſtris eſt in adminiſtratione Reip. Ioſue quippe familiariſſim⁹ fuerat Moyſi: in Prophetia, & ſanctitate Eliſæus; ſocius fuerat magni Heliæ: in Chriſtiana profeſſione Apoſtoli; intimam cum Filio Dei in terris viuente habuerant conſuetudinem. Sic Marcum, Petri: Titum, Timotheum, alios, Pauli conſuetudo, quàm longè in virtute produxit? Duo menſes in magni Antonij familiaritate conſumpti tantum potuerunt, vt exemplar nouum orbi terrarum, illius ſanctitatis, illius mirandorum operum, oſtenderit, Hilarionem. Non diu Martinus, Hilario: Ambroſio, Auguſtinus; alij, alijs ſanctitate præſtantibus conuixerunt: & illo tamen conuictu tanta virtutum fundamenta iecerunt, quanta poſt educta ad ſummum faſtigium moles ſanctitatis oſtendit. vſque adeò, vt exempla illorum, neque nunc deſinant, neque in æternum deſitura ſint, orbi terra-

Cum ſancto ſanctus eris.

terrarũ ad omne virtutis genus viam demonſtrare.

Vitia ſociorum nobis imprudentibus adhæreſcunt.

Ipſi oculi, quanta ſit exemplorum vis, apertè oſtendunt, quod naturæ vitia eorum, quibus cum agimus, non alia de cauſſa ferè exprimamus; quàm quòd frequenter adſpicimus. Sic Platonis familiares, magiſtri gibbum; Ariſtotelis, balbutiem retuliſſe: Alexandri Magni aulici, caput depreſſum, vocemque ſtridulam illius imitati feruntur. Vt Chamœleon eum refert colorem, cui ſe proximè applicuit: Sic vel ignaris, vel nonnunquam inuitis adhæſerunt mores, quos ſociorum habet conſuetudo.

Simile.

Familiaritas noxia declinãda: vtilis curanda.

Duæ igitur ſunt res, in quibus vel adoleſcentes, vel quibus adoleſcẽtum eſt cura commiſſa, præcipuam debent ponere diligentiam: altera, vt familiaritatibus careant noxijs: altera, vt habeant vtiles. Atque apertè quidem qui noceant ſocij, quæſtione opus non eſt: ſua ſe ſponte produnt. Nam prima ſtatim fronte libertatem, imò licẽtiam, aut potius impudentiam flagitiorum oſtendunt. ſeque & alios ad turpitudinem excitant; vt illi apud Salomonem: *Venite, fruamur bonis quæ ſunt,*

Socij apertè mali.

Sapient. 2.

ſunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute. celeriùs vino pretioſo & vnguentis nos impleamus; & nō prætereat nos flos temporis. Hi ſunt, qui aperta, quod aiũt, galea pro impuritate certant; quorum hæc eſt profeſſio docere adoleſcentes ea, quę cum honeſtate, cum præceptis, cum monitis bonorũ parentum, præceptorum, omnium, qui bene ijs volunt, ex aduerſo pugnent. Quos Plutarchus, tametſi Ethnicus, rectè deſcribit. *Diuitibus liberis parentes ſobrietatem commendant; hi ebrietatem: illi continentiam; hi libidinem: illi parſimoniam; hi prodigalitatem: induſtriam illi; hi ignauiam: punctum temporis, aiunt, eſt tota vita noſtra, frui ea, non abuti ad alias res conuenit. Quid attinet nos minas patris curare? delirus eſt, & alterum pedem iam in ſepulchro habet.*

Libr. de Educ.

Perditorum ſociorum pictura.

Huius generis erant, qui ſe Auguſtino adoleſcenti adiunxerant, quos ipſe, de ſe loquens commemorat. *Præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos, puderet me minoris dedecoris, cùm audiebam eos iactantes flagitia ſua; & tanto glorianteѕ magis; quanto magis turpes eſſent. & libebat malum facere, non tantùm libidine facti,* *ſed*

Exempla.

2. Confeſſ. c.3. & 9.

ſed etiam laudis. Quid dignum eſt vituperatione, niſi vitium? ego, ne vituperarer, vitioſior fiebam: & vbi non ſupererat, quo admiſſo æquarer perditis; fingebam me feciſſe, quæ non feceram: ne viderer abiectior, quo innocentior; & ne vilior haberer, quò eram caſtior. Ecce cum quibus comitib. iter agebam. De hoc eodem amicitiæ genere, idem author, eodem hoc libro addit. *O nimis inimica amicitia, & ſeductio mentis inueſtigabilis! cùm dicitur; Eamus, faciamus; & pudet non eſſe impudentem.*

Inimica amicitia.

Quid hos aliud dicas, quàm ipſo Diabolo eſſe impudentiores? Iſte enim plerunque peſſimis facinoribus velum aliquod honeſtatis obtendit, principem ſuum imitatus, qui, cùm Pater ſit tenebrarum, *transfigurat ſe in angelum lucis*: iſti aperta facie, abiecto pudore, nec Deum, nec homines reueriti, flagitioſiſſimè loquuntur & faciunt, quibus adoleſcentes ad omnem turpitudinem impellantur. Nec ſimulant quicquam, nec ſpeciem boni prætexunt: nuda & ſuis coloribus depicta flagitia proponunt. Et tamen, proh dolor! inueniunt qui eos auſcultandos; imò qui ſequendos putent. O diſſolutam mundi vitam! ô cæcitatem

Sodales flagitioſi Diabolo impudentiores.

Digitized by Google

citatem adoleſcentiæ! ô naturam peruerſam, & ad peſtiferas voluptates propenſam!

Quanquam ingenuo ac liberali animo, ſtomachum atq; indignationem tanta impudentia; non appetitionem mouere debebant. Talis erat nobiliſſimæ illius conſtantiſſimæq; martyris Agnetis animus, quæ non ad flagitium, ſed coniugium inuitata: tamen, quaſi ira ardeſcens, prorupit in has voces: *Diſcede à me pabulum mortis, fomes peccati; nam multò vberiora & præclariora mihi deferẽs; me nobilior ille prior occupauit ſponſus.* Nec diſſimilis fuit hac tempeſtate clariſſimi Principis animus. is, cùm adoleſcentiam militando exerceret, à quodam ex ſuis, omnia prompta à ſe & parata oſtendente, inuitari ſe ad dedecus ſenſit: quare tam vehementer exarſit zelo honoris, Dei & proximi, vt verbum redderet nullum: tantùm reſponſi loco, familiari illi ſuo, quæ proxima erat porta ex tempore oſtendit. iuſſoque egredi, clauſit repentè cubiculum: & deinceps ſeuerè cauit, ne inuitator ille in ſuum vnquam conſpectum admitteretur.

Quid agendum aduerſus apertè flagitium ſuadentes. Iraſcendum vt Agnes.

S. Ambroſ. l. 4. epiſt. 34.

Adoleſcentis Principis ira laudanda.

CAPVT XV.

DE SOCIIS OCCVLTE malis dignoſcendis, & fugiendis.

Secundum genus noxiæ familiaritatis.

SED, vt nullum eſt ſine commodo incommodum; in hoc malo, bonũ illud eſt; quod ſeipſos iſti, de quibus diximus, aperiunt. Hoc ipſo enim, quod ſe profitentur improbos, &, vt aiũt, ſine melle fel merum propinant; inimicitias animæ noſtræ denunciare videntur. Aliud quoddam genus eſt, in quo horribile dictu eſt, quantò plus inſit periculi. Sunt enim, qui cùm nihilo minus ſuperioribus illis ſint peſtilentes; alio tamen obtentu in familiaritatem ſe inſinuant adoleſcentium: vt lupinam crudelitatem, ouina ſpecie, id eſt, nomine amicorũ, & famulorum, nonnunquam etiam eorum, quibus adoleſcentium ſalus, honorque ſint cara libidinoſum animum tegant. Hi ſunt illi ſub tranquillo pelago latentes ſcopuli, in quos, niſi cura ſolerti præuideantur, plenis ſcilicet velis adoleſcentię nauis, à vanitatis &

Occultius flagitioſi.

Similes cæcis in mari ſcopulis.

tis & aſtutiæ ventis impacta, miſerrimum facit naufragium. *Habet ſanè, inquit S. Ambroſius, ſuos ſcopulos verecundia; non quos ipſa inuehit; ſed quos ſæpè incurrit; ſi intemperantium insidiarum conſortia, qui ſub ſpecie iucunditatis, venenum infundunt bonis.* De his eſt illud Salomonis: *Fili, ſi te lactauerint peccatores; ne acquieſcas eis.* Præbent enim lac, quod primùm dulciter influat; tum ſoporem conciliet; denique ſenſum adimat, & prorſus occidat. Sic miſerè olim Siſara perijt à fœmina, dum ſoporatus dulci ab illa lactis hauſtu, ferro ſuperatur incautus. O lac pernicioſum! quod periculoſæ adoleſcentibus propinant familiaritates; lac, non quod nutriat; ſed occidat. Lac tigrium, vrſorumq; potius; quàm, vt videri vult, maternis expreſſum vberibus.

Lib 1 offic. cap. 20.

Prouer. 1.

Dant bibere lac peſtiferum.

Piget referre, quæ quotidie videre cogimur. Adoleſcentes verè liberi, puri, ſimplices, candidi, mentes tabula raſa mundiores; execrandum hoc dulciculæ familiaritatis lac bibunt. Atque ecce, quaſi poculo Circes epoto, ita ſubitò à ſe ipſi diſcedunt; vt quibus noti fuerant, admirationem;

Circæum poculum.

Digitized by Google

poſſint dicere: *Tu ſcis quod abominer ſignum ſuperbiæ, & gloriæ meæ, quod eſt ſuper caput meum, in die oſtentationis meæ: & deteſter illud, quaſi pannum menſtruatæ.* Timendum potius eſt, ne plerunq; inter iſtos homines, quaſi in fornace ſuccenſa, cudantur & candefiant tela venenata, de quibus ſcriptum eſt: *Tela ignea nequiſſimi* neque parentur ſolùm, ſed mittantur etiam illis ipſis arcubus, quorum impulſus, vel graue vulnus, vel præſentem animæ mortem adferant. timendum ſt, ne retia alibi contexta, ibi maximè à Diabolo tendantur; quibus incautos irretiat; irretitos trahat ad ſeruitutem impuritatis.

Inter delicatas ſagittę mittuntur in animas. *Epheſ.* 6.

Breuiter ſic habe. Vt illa quondam ſaltatrix aulica, ſaltatione ſua, gladiũ acuit, quo ſanctiſſimo Chriſti Præcurſori præciſum eſt caput: ſic in huiuſmodi locis, quot coniectus oculorum, quot molliculi geſtus, quot blanditiæ: tot parari gladios, ad omnium qui præſentes ſunt, ſpiritualem necem. Sæpè verò, non parari modò; ſed etiam diſtringi, multiſq. vitam adimere. Quò minus mirandum Deum alioqui clementiſſimum, multitudine ta-

Saltatrices animas occidunt.

ne ta-

Digitized by Google

ne tamen tot ſcelerum, ſic aliquando irritari; vt manifeſta prodat iræ ſuæ indicia: vel ipſa corporis morte illata. Sic Philiſtæorum tribus millibus, dum hilariter conuiuantur, concutiente columnas Samſone, illum ipſum peccati locum, ſepulchrum ſupplicij eſſe voluit. Pœna Dei in conuiuātes. *Iudic.* 16.

CAPVT XIV.

DE PERNICIOSAE SOCIEtatis fuga: deque ſocijs apertè malis.

ALTERVM eſt genus occaſionum, à perſonis, ijs præcipuè, quibus cū vel arctior nobis, vel frequentior eſt conſuetudo. Duobus autem maximè modis hoc periculum exiſtit; aut exemplo, aut verbis. II. Conſortia hominum periculoſa. 1. Propter exemplum.

Primùm, quod ad exempla pertinet, tanta eſt horum vis, vt ſolo Lucifero momento temporis ſceleris exemplum præbente Angelis, tertia illorum pars Deo ſit auſa rebellare. Iudæis verò Aegyptiorum, cum quibus vixerant, ritus & ſacrificia ſic impreſſa hærebant in animo: vt Deus ad cauen- Vis exemplorum in malo. In Angelis. Apud Iudæos.

cauendam impietatis & ſuperſtitionis imitationem, quaſi neceſſarium putauerit, alia illis ſacrificia & celebritates inſtituere. Nimirum, vt hac occupatione diſtenti, exemplis, quæ in AEgypto viderant, cogitandis, vacare nō poſſent. Dignum verò admiratione, quantum exempla valuerint apud Romanos. Centum ſexaginta annis ſine vllis Idolorum ſtatuis aut imaginibus Reſp. durauerat. Vbi aliarum gentium exempla cognorunt: tot, tam abominandas, tantis ſuperſtitionibus erexerunt, & conſecrarunt ſtatuas; quot multis ſæculis antè Aſſyrij, AEgyptij, Perſæ, Græci excogitare aut effingere non potuerant: tot ſcilicet, quot innumera artificum turba, vndique Romam euocata, publicis ſumptibus, per annos plurimos efficere potuerunt.

Plutarch. in Numa. Apud Romanos.

Hæc ſi exemplum per ſe poteſt; quid ſi accedat oratio? *Corrumpunt bonos mores, colloquia praua,* inquit S. Paulus. Et rectè Iſidorus. *Sæpè quo animum conſtantem oculi, & aliæ blanditiæ pellicere non potuerunt, eundem impellit oratio*

Exempla cū oratione efficaciſsima. *1 Cor. 10.*

Neque tanta eſt in malis vis exemplorum; in bonis non idem poſſunt: imò

Vis exemplorum in bonis.

imò verò nihil perinde ad virtutem excitat, quàm quæ antè oculos ſunt exempla probitatis. Sunt in omni genere plurimi, quos exemplum alienum, ad imitationem; imitatio, ad ſempiternam gloriam prouexit. Illuſtris eſt in adminiſtratione Reip. Ioſue quippe familiariſſim' fuerat Moyſi: in Prophetia, & ſanctitate Eliſæus; ſocius fuerat magni Heliæ: in Chriſtiana profeſſione Apoſtoli; intimam cum Filio Dei in terris viuente habuerant conſuetudinem. Sic Marcum, Petri: Titum, Timotheum, alios, Pauli conſuetudo, quàm longè in virtute produxit? Duo menſes in magni Antonij familiaritate conſumpti tantum potuerunt, vt exemplar nouum orbi terrarum, illius ſanctitatis, illius mirandorum operum, oſtenderit, Hilarionem. Non diu Martinus, Hilario: Ambroſio, Auguſtinus; alij, alijs ſanctitate præſtantibus conuixerunt: & illo tamen conuictu tanta virtutum fundamenta iecerunt, quanta poſt educta ad ſummum faſtigium moles ſanctitatis oſtendit. vſque adeò, vt exempla illorum, neque nunc deſinant, neque in æternum deſitura ſint, orbi terra-

Cum ſancto ſanctus eris.

terrarū ad omne virtutis genus viam demonſtrare.

Vitia ſociorum nobis imprudentibus adhæreſcunt.

Ipſi oculi, quanta ſit exemplorum vis, apertè oſtendunt, quod naturæ vitia eorum, quibus cum agimus, non alia de cauſſa ferè exprimamus; quàm quòd frequenter adſpicimus. Sic Platonis familiares, magiſtri gibbum; Ariſtotelis, balbutiem retuliſſe: Alexandri Magni aulici, caput depreſſum, vocemque ſtridulam illius imitati feruntur. Vt Chamœleon eum refert colorem, cui ſe proximè applicuit: Sic vel ignaris, vel nonnunquam inuitis adhæſerunt mores, quos ſociorum habet conſuetudo.

Simile.

Familiaritas noxia declinãda: vtilis curanda.

Duæ igitur ſunt res, in quibus vel adoleſcentes, vel quibus adoleſcẽtum eſt cura commiſſa, præcipuam debent ponere diligentiam: altera, vt familiaritatibus careant noxijs: altera, vt vt habeant vtiles. Atque apertè quidem qui noceant ſocij, quęſtione opus non eſt: ſua ſe ſponte produnt. Nam prima ſtatim fronte libertatem, imò licẽtiam, aut potius impudentiam flagitiorum oſtendunt. ſeque & alios ad turpitudinem excitant; vt illi apud Salomonem: *Venite, fruamur bonis quæ ſunt,*

Socij apertè mali.

Sapient. 2.

ſunt, & vtamur creatura, tanquam in iuuentute. celeriter vino pretioſo & vnguentis nos impleamus; & nō prætereat nos flos temporis. Hi ſunt, qui aperta, quod aiūt, galea pro impuritate certant; quorum hæc eſt profeſſio, docere adoleſcentes ea, quę cum honeſtate, cum præceptis, cum monitis bonorū parentum, præceptorum, omnium, qui bene ijs volunt, ex aduerſo pugnent. Quos Plutarchus, tametſi Ethnicus, rectè deſcribit. *Diuitibus liberis parentes ſobrietatem commendant; hi ebrietatem: illi continentiam; hi libidinem: illi parſimoniam; hi prodigalitatem: induſtriam illi; hi ignauiam: punctum temporis, aiunt, eſt tota vita noſtra, frui ea, non abuti ad alias res conuenit. Quid attinet nos minas patris curare? delirus eſt, & alterum pedem iam in ſepulchro habet.* *Libr. de Educ.* Perditorum ſociorum pictura.

Huius generis erant, qui ſe Auguſtino adoleſcenti adiunxerant, quos ipſe, de ſe loquens commemorat. *Præceps ibam tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos, puderet me minoris dedecoris, cùm audiebam eos iactantes flagitia ſua; & tanto glorianteſ magis; quanto magis turpes eſſent. & libebat malum facere, non tantùm libidine facti,* Exempla. *2. Confeſſ. c.3. & 9.*

ſed

ſed etiam laudis. Quid dignum eſt vituperatione, niſi vitium? ego, ne vituperarer, vitioſior fiebam: & vbi non ſupererat, quo admiſſo æquarer perditis; fingebam me feciſſe, quæ non feceram: ne viderer abiectior, quo innocentior; & ne vilior haberer, quò eram caſtior. Ecce cum quibus comitib. iter agebam. De hoc eodem amicitiæ genere, idem author, eodem hoc libro addit. *O nimis inimica amicitia, & ſeductio mentis inueſtigabilis! cùm dicitur; Eamus, faciamus; & pudet non eſſe impudentem.*

Inimica amicitia.

Quid hos aliud dicas, quàm ipſo Diabolo eſſe impudentiores? Iſte enim plerunque peſſimis facinoribus velum aliquod honeſtatis obtendit, principem ſuum imitatus, qui, cùm Pater ſit tenebrarum, *transfigurat ſe in angelum lucis*: iſti aperta facie, abiecto pudore, nec Deum, nec homines reueriti, flagitioſiſſimè loquuntur & faciunt, quibus adoleſcentes ad omnem turpitudinem impellantur. Nec ſimulant quicquam, nec ſpeciem boni prætexunt: nuda & ſuis coloribus depicta flagitia proponunt. Et tamen, proh dolor! inueniunt qui eos auſcultandos; imò qui ſequendos putent. O diſſolutam mundi vitam! ô cæci-

Sodales flagitioſi Diabolo impudentiores.

tatem

Digitized by Google

citatem adoleſcentiæ! ô naturam peruerſam, & ad peſtiferas voluptates propenſam!

Quanquam ingenuo ac liberali animo, ſtomachum atq; indignationem tanta impudentia; non appetitionem mouere debebant. Talis erat nobiliſſimæ illius conſtantiſſimæq; martyris Agnetis animus, quæ non ad flagitium, ſed coniugium inuitata: tamen, quaſi ira ardeſcens, prorupit in has voces: *Diſcede à me pabulum mortis, fomes peccati; nam multò vberiora & præclariora mihi deferēs; me nobilior ille prior occupauit ſponſus.* Nec diſſimilis fuit hac tempeſtate clariſſimi Principis animus. is, cùm adoleſcentiam militando exerceret, à quodam ex ſuis, omnia prompta à ſe & parata oſtendente, inuitari ſe ad dedecus ſenſit: quare tam vehementer exarſit zelo honoris, Dei & proximi, vt verbum redderet nullum: tantùm reſponſi loco, familiari illi ſuo, quæ proxima erat porta ex tempore oſtendit. iuſſoque egredi, clauſit repentè cubiculum: & deinceps ſeuerè cauit, ne inuitator ille in ſuum vnquam conſpectum admitteretur.

Quid agendum aduerſus apertè flagitium ſuadentes. Iraſcendum vt Agnes.

S. Ambroſ. l. 4. epiſt. 34.

Adoleſcentis Principis ira laudanda.

In periculis pudicitiæ quidam caſtitatem vouent.

Fuerunt & alij, qui ætate adhuc tenera, cùm magis aliorum conſuetudine, quàm ſua voluntate, in medijs ſe hoſtibus verſari intelligerent, iamque ipſum vitium pænè oculis viderent; tanto repentè huius infamię odio ſunt inflammati; vt, nulla mora, ſuis ipſi cupiditatibus fortiter proſtratis, conculcatiſque, in ipſo periculi momento, perpetuæ caſtitatis votum Deo dicarent. Faciebat ſcilicet bonus Deus, vt ex teterrimis ſpinis, pulcherrimas colligerent roſas: & ex veneno turpitudinis, aduerſus eandem antidotum ſibi conficerent.

S. Bernardini eximia caſtitas. *Sur. tom.* 3.

Imprimis verò admirandus eſt Diui Bernardini Senenſis ardor, adhuc adoleſcentis. Is principio, ex frequenti cõſuetudine, in eum iam habitum venerat, vt ad primum turpioris verbi auditum, ſic erubeſceret; quaſi quis ei colaphum impegiſſet. Deinde, inter æquales, pro inimico publico talium colloquiorum haberi cęptus eſt. adeò, vt ſi talium rerum tractationi, vt fit, interueniret: ſubitò inter ſe muſſarẽt. Tacite, Bernardinus adeſt. Homini nobili verò, cùm, neſcio quid turpioris verbi illo præſente excidiſſet; ita

Turpia loquentẽ colapho cędit.

indi-

indignatus eſt, vt audacter illi colaphum inſignem duceret, cuius ſonitus benè longè exaudiretur. Aliàs cùm ſe ab importunitate improbi cuiuſdam ciuis nec modeſtia, nec viribus liberare poſſet; æqualium ſuorum manu facta, nefarium hominem loco opportuno inuadit. Erant omnes, vt ille monuerat, probè inſtructi ſaxis; vbi propius ventum, Bernardinus: Ad arma, ad arma exclamat. Repentè oritur tanta in impurum hominem lapidatio; vt niſi matura fuga ſibi conſuluiſſet, pereundum illi ſcilicet fuerit. Certè qui in hoc periculi genere, non aliquid audacter & conſtanter audet; timendum ei magnoperè eſt, ne canes illos paulatim diſcat imitari: qui ignotis hominibus primùm oblatrant, poſt eſcam blandiuntur.

Flagitij ſuaſorem lapidat.

CAPVT XV.

DE SOCIIS OCCVLTE malis dignoſcendis, & fugiendis.

Secundum genus noxiæ familiaritatis.

SED, vt nullum eſt ſine commodo incommodum; in hoc malo, bonũ illud eſt; quod ſeipſos iſti, de quibus diximus, aperiunt. Hoc ipſo enim, quod ſe profitentur improbos, &, vt aiũt, ſine melle fel merum propinant; inimicitias animæ noſtræ denunciare videntur. Aliud quoddam genus eſt, in quo horribile dictu eſt, quantò plus inſit periculi. Sunt enim, qui cùm nihilo minus ſuperioribus illis ſint peſtilentes; alio tamen obtentu in familiaritatem ſe inſinuant adoleſcentium: vt lupinam crudelitatem, ouina ſpecie, id eſt, nomine amicorũ, & famulorum, nonnunquam etiam eorum, quibus adoleſcentium ſalus, honorque ſint cara libidinoſum animum tegant. Hi ſunt illi ſub tranquillo pelago latentes ſcopuli, in quos, niſi cura ſolerti præuideantur, plenis ſcilicet velis adoleſcentię nauis, à vanitatis &

Occultius flagitioſi.

Similes cæcis in mari ſcopulis.

Digitized by Google

tis & aſtutiæ ventis impacta, miſerrimum facit naufragium. *Habet ſanè,* inquit S. Ambroſius, *ſuos ſcopulos verecundia; non quos ipſa inuehit; ſed quos ſæpè incurrit; ſi intemperantium inuidamus conſortia, qui ſub ſpecie iucunditatis, venenum infundunt bonis.* De his eſt illud Salomonis: *Fili, ſi te lactauerint peccatores; ne acquieſcas eis.* Præbent enim lac, quod primùm dulciter influat; tum ſoporem conciliet; denique ſenſum adimat, & prorſus occidat. Sic miſerè olim Siſara perijt à fœmina, dum ſoporatus dulci ab illa lactis hauſtu, ferro ſuperatur incautus. O lac perniciosum! quod periculoſæ adoleſcentibus propinant familiaritates; lac, non quod nutriat; ſed occidat. Lac tigrium, vrſorumq; potius; quàm, vt videri vult, maternis expreſſum vberibus.

Lib 1 offic. cap. 20.

Prouer. 1.

Dant bibere lac peſtiferum.

Piget referre, quæ quotidie videre cogimur. Adoleſcentes verè liberi, puri, ſimplices, candidi, mentes tabula raſa mundiores; execrandum hoc dulciculæ familiaritatis lac bibunt. Atque ecce, quaſi poculo Circes epoto, ita ſubitò à ſe ipſi diſcedunt; vt quibus noti fuerant, admirationem;

Circæum poculum.

Digitized by Google

quibus crediti & commendati, dolorem adferant acerbiſſimum. Qui caſus eò quoque eſt miſerabilior, quò minus reparari poteſt. Ipſi enim illi corruptores non ſemper exteri & peregrini ſunt; ne vicini quidem, & condiſcipuli: Sed ipſi ſæpè magiſtri, pædagogi, parentes, fratres. Dicam rem incredibilem, ſed veram tamen. Vti fuerunt aliquando matres, quæ ſuum ſanguinem diabolo venderent: ſic patres ſunt (ſi tamen patrum nomine vocandi) tam diſſoluti, tam inſani; imò verò tam diabolici, qui (quantum ex neglecta educatione colligere licet) vnum hoc agere videantur; quemadmodum filij euadant præda Satanæ; vaſa iræ diuinæ; mancipia libidinis alienæ. Nec vident ſe familiæ, corporibus, animis ſuis irreparabile damnum, atque vtinam ne ſempiternum, inferre.

Corruptores adoleſcentum ſæpè amici: imò parentes.

Fugiat igitur adoleſcens Chriſtianus, primùm eos, qui ſine alio corruptorum morum indicio, ipſa tamen conſuetudine periculum creant. Quod genus deſcribit Sanctus Hieronymus. *Hoſpitium tuum, aut rarò, aut nun-*

Fugienda familiaritas.

Mulierum.

Ad Nepot.

nunquam mulierum pedes terant. Vide, ne ſub eodem tecto manſeris. Nec in prateri-ta caſtitate confidas. nec David ſanctior; nec Samſone fortior; nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memento ſemper, quod paradiſi colonũ mulier de poſſeſſione ſua eiecerit. In hac claſſe illi quoque cenſentur, qui tametſi non rectà, obliquè tamen idem periculum creant. *Cincinnatos pueros & calamiſtratos,* ait idem author, *& peregrini muris olentes pelliculas, de quibus illud Arbitri eſt, non benè olet, qui benè ſemper olet, quaſi quaſdam peſtes, & venena pudicitiæ deuita.* Et alio in loco. *Tales habeto ſocios, quorum contubernio non infamaris; non ornentur veſte, ſed moribus; non calamiſtro criſpent comas; ſed pudicitiam habitu polliceantur.*

Comptulorum adoleſcentium.

Ad Demetr.

Ad Nepot.

Quantò verò cautius fugiendi, qui cupiditates improbas, amoris Platonici titulo prætexunt. atque adeo, ex ipſius Platonis, Xenophontis, AEſchinis, Cebetis moribus mantellum nequitiæ ſibi conficiunt? Infelices! non animaduertunt, quàm inartificioſa arte; imò quàm plena infamiæ & impuritatis arte tractent artes ſapientium ſæculi, & hominum

Qui res turpes nominibus honeſtis tegunt.

Digitized by Google

virtute præditorum. Sed occæcati libidinibus, ſtultam militiam ſuā non vident. Adulterant igitur ob ſua flagitia, amorem Dei, amore Platonico; imitationem Chriſti, Apoſtolorum, ſapiētium, & Sanctorum omnium; inanitate quorundam nominum Ethnicorum. Tametſi enim aliis in rebus Philoſophi non omni virtutis ſpecie caruerunt: in hoc genere tamen æternam illam meruerunt infamiam. *Et cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt; ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor ipſorum. Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam*

Philoſophia Ethnica infamis.

Rom. 1.

SEQVITVR genus aliud, longè diligentius vitandum. Hi ſunt, qui in pectore lupos aut vulpes fouentes, vultu & moribus amicorum, & beneuolentium figuram præ ſe ferunt. Quanquam verò notis apertis, quas non minus, quàm Iudæi, Mauri, atque publicè Excommunicati merebantur, non habent: tamen non ita latent, vt non per illas ipſas ſimulatas actiones, quibus ſe tegunt, pelluceat morum peruerſitas. Non poſſum hoc loco, quin

Tertium genus noxiæ familiaritatis.

Specie honeſtiſsimi re turpiſsimi.

Digitized by Google

quin laruatis iſtis diabolis perſonam detraham: & leones, furore honeſtatis ardentes, ex vnguibus, quod aiunt, cognoſcere doceam. His igitur notis maximè prodentur.

Signa quibus agnoſcantur hi laruati amici.

Primùm ne expectent adoleſcentes, vt principio ſcurrile quicquam, aut turpe loquantur: aut animi malè compoſiti faciant indicium. Norunt illi per initia diſſimulare, & diſſimulando decipere. Itaque ſi bonæ indolis adoleſcentem vident, amicos ſe honeſtatis fingunt: ſed nimirum, vt nulla, ſic nec virtutis ſimulatio diuturna eſſe poteſt. Neque enim, qui eiuſmodi eſt, vel orationis, vel factorum conſtantiam tueri poteſt: nec, quantumcunque conetur, tegere occultam animi impudentiam. Prauis enim cupiditatibus agitatus homo, paullatim, ſed modicè diducta galea faciem oſtendit; vt periculum faciat, quo poſſit adoleſcens induci. Quod ſi animum ipſius adhuc ab impuritate abhorrentem ſentit: continuò reducit velamen, & totum facinus vaſerrimè diſſimulat. Cùm igitur omni arte ſeipſum texit, patrem ſuum imitatus, qui cùm nihil ſit, niſi tenebræ & ſordes: lucem

1. Primò honeſtè loquuntur.

Paulatim tentant animum turpitudine.

Diaboli imitatores.

 & gem-

& gemmas ſe facit: cùm omnia tentauit, quibus ab adoleſcente velut arbuſcula tenera, omnia fulcimenta probitatis amoueat: cùm opes, & bona fortunæ, quibus nutritur & viuit, periclitatus eſt, neque proficit tamen: commutationem illi quandam vitę proponit, quòd alio quodam modo, longè maiore cum ſuo tum fructu, tum gloria poſſit viuere. Non, inquit, expedit exiſtimationi tuæ, illa cum illis familiaritas, illa exercitationis ratio. Addit exempla aliorum æqualium, quorum longè ſit alius viuendi modus. Illi, inquit, rectiorem, & te digniorem inſiſtunt viam ad honores & gloriam, denique non rogatus, cōſilia confert: & quaſi alter ſerpens Euam, id eſt, delicatam animi partem tentans: *Cur, ait, præcepit vobis Deus?* Suſpecta ſit igitur adoleſcenti illorum amicitia, qui ſpecie boni, quod vel tale ſit, vel videatur, nouitates commendant, quiq; duces & conſiliarios non vocati ſe offerunt: idque de rebus minimè neceſſarijs. Quod ſi quærendum eſt neceſſariò conſilium; melius ſecuriusque apud alios reperietur.

Suadent vitæ mutationem.

Serpentem imitantur. *Geneſ.* 3.

Conſilia nō petentibus data, ſuſpecta.

2. Signum.

Secunda ſit ratio, vt ſociorū vitam

vni-

Digitized by Google

vniuerſam diligenter inſpicias: cuiuſmodi in alijs virtutibus & vitijs, extra hanc caſtitatis materiam, ſe præbeant. Neque enim probanda eſt illorum amicitia, qui in pudore & pudicitia, ſeu vera illa ſit, ſeu ficta, nihil offendunt: in alijs rebus malè moratos, & parum probos ſe oſtendunt. Nam, *qui in vno offendit, factus eſt omniū reus.* Qui enim hodie in vno genere vitij, ſuo mihi nocet exemplo, cras fortè in alio faciet: eoque ſequentem me ducet, vnde pręceps in flagitium ruam.

ſi alijs vitijs obnoxij ſint.

Iacob. 2.

Tertia eſt peſſima ſocietatis nota, ſi abducit à ſolitis laboribus, ſiue illi in literis, ſiue in alijs honeſtis verſentur negotijs. Quid enim boni ſperes ab homine, vel planè otioſo, vel in ſolis voluptatibus quærendis occupato? Fuge igitur, adoleſcens, quiſquis es, fuge eos, qui quouis obtentu delectationis, abducunt te ab honeſtis boniſque occupationibus.

3. Signum ſi à labore abducant.

Quartò, peſſima peior familiaritas eſt, eorum, qui quocunque modo, quocunque prætextu, quocunque rectæ rationis & prudentiæ fuco, diſſuadent opera pijs & Chriſtianis hominibus digna. Ne conciones

4. Signum, ſi pia opera diſſuadent.

Digitized by Google

audias: ne tam frequens ſis in vſu Sacramentorum: ne nimium te des pietati; ne ſemper adhæreas hominibus religioſis: templa accedas; indigentibus opem feras, ea denique facias, quæ in Euangelijs laudata, vſurpata à bonis omnibus, vnicam ad ſalutem & felicitatem aperiūt viam. Sed quoniam qui iſta diſſuadent, apertè ſe produnt, ac ſua ſe ipſi condemnant ſententia, non tam magna arte, quàm conſtanti opus eſt animo ad iſtos euitandos.

Regula generalis ad malos ſocios dignoſcendos.

Vt autem laqueos eorum euadat, qui inſidiantur occultius, regulam latiſſimè patentem cōcluſionis loco adijciam: Ea in alio genere à Plutarcho præſcripta, commodiſſimè transfertur, ad omnia familiaritatum pericula. Sic igitur ille: *Vna cauendi tales inſidias ratio eſt, quòd ſciendum, atque in prōpta ſemper habendum eſt memoria. Cùm animi pars vna veritati, atq; honeſtati dedita, rationi rectæ obtemperet; altera bruta ſit, falſi appetens, incertiſq; obnoxia motibus: amicū ſemper meliori parti ſe accommodare conſiliarium, atque monitorem; inſtar medici ſanitatem augentis atq; conſeruantis: adulatorem (is eſt perniciosus ſodalis) brutæ & cupiditatibus addictæ parti ſe appli-*

Verus amicus rationē ſequitur.

Falſus amicus voluptatem quærit.

ſe applicare, eamque prauis voluptatibus ſubmittendis ſcabere, ac titillare, & à rectæ rationis obſequio auertere. Exornat hanc ſententiam pulcherrima ſimilitudine, quam & huc transferendā puto. *Quemadmodum,* inquit, *cibi nonnulli ſunt, qui neq; ſanguini ſint adiumento, neq; ſpiritibus, neq; neruis, aut medullis vigoris aliquid addunt; ſed ventrem tantùm farciunt, & gignunt carnē ſupputrem, & flaccidam; ſic quorundam hominum oratio nihil addit ſobrietati, nihil prudentiæ, ſed carnem tantùm, id eſt corporis delectationes fouet ac nutrit.* Vt cibi dulces: non vtiles.

CAPVT XVI.

QVALES ESSE DEBEANT familiares adoleſcentis: & primùm de conuerſatione cum ſenioribus.

MVLTA reſtabant, de adoleſcentium cum alijs conſuetudine dicenda: quòd eius in vtramque partem maxima ſit vis. ſed inſtituti breuitas omnia dici non permiſit. Vna tamen prætermitti nō poteſt appendix, bipertita. primùm, quà ratione ſe gerant adoleſcentes, cùm vel ex improuiſo, vel quocunque caſu, præ- Duæ capitis partes.

ter voluntatem, inciderint in hominũ ſibi diſſimilium ſocietatem. Deinde quos potiſſimum ſibi in familiaritatem adſciſcere debeant.

I. Quid probus adoleſcens inter improbos.

DE PRIORI, ſi caſus ferat, vt in medios ſalutis ſuæ hoſtes ſentiant ſe eſſe delapſos; ante omnia quærãt, è re nata conſilium; vt honeſtè ſe, & quàm celerrimè à ſocietate periculoſa expediant. Noui ego illuſtrem fœminam Comitem, in aula Sereniſſimi Principis mei Sabaudiæ, quæ ſi fortè in circulis, vt fit, aulicis, incidiſſet in ſermones minus honeſtos, & verecũdos, ſeriò, iocove loquentium; mira ſolertia, diſcedendi quàm primùm reperiebat cauſſas. Aliquando igitur illi cõtigit, vt ampliſſimam aulam nobilibus refertã, dùm in ſingulis cętibus aliquid, ꝙ caſto animo diſpliceret, inueniẽs, ab alijs poſt alios ſe ſubduceret, intra breue tempus totam obiuerit. Non volebat caſtiſſimas aures, impuriore aliquo contaminare ſermone.

Celeriter ſe abducat.

Exemplum.

Non attendat verba turpia.

Quòd ſi vel nullo modo, aut certè minus decorè ab hominibus eiuſmodi te potes ſeducere: proximum eſt, vt Salomonis cõſilium ſequaris. *Sepi*, inquit, *aures tuas ſpinis*. Vt enim per ſepẽ

Eccl. 28.

ſpi-

ſpineam, fures hortulani ſe non penetrant: ita ad animum, qui aures ſanctis cogitationibus, certoq; caſtitatis propoſito ſepſerit; verba turpia carnalium hominum, nullos inueniunt acceſſus. In primis verò eo tempore habenda eſt in animo Senenſis Catharinæ aurea planè ſententia. *Tunc*, inquit, *inclina caput, & ſta mihi, inſtar ericij, agreſtis & planè feræ. Animus ſit tibi is, qui in his, ac ſimilibus fuit euentibus SS. Virginum.*

Catharinæ Seneſis ſententia.

Epiſt. ad Soror Eugen.

SEQVITVR alterum longioris aliquanto orationis indigẽs, quos ſibi adoleſcens potiſſimum familiares deligat. Quorum tanta eſt penuria & raritas, vt Salomon dixerit: *Beatus, qui inuenit amicum verum.* Quantò igitur inuentu rarior bonus cõſiliarius? quod idem ille, *ex amicis mille vnicũ putat cõſiliarium deligendũ.* Quando igitur inter homines viuendũ neceſſariò, multarumq; rerum ab alijs quærenda conſilia ſunt, vel in ipſa adoleſcentia; dicamus ſaltem ea, de hoc conſultorum delectu, quæ à viris ſapientibus tradita accepimus.

II. Qui adſciſcendi ſocij & conſiliarij.

Eccle. 25.

Conſiliarij boni rari.

PRIMO poſitum ſit, de ſanorum omniũ ſententia, eos, quorum nobis cõſuetudo vtilis habenda ſit, tales eſſe debe-

Familiares deligendi, qui ad virtu

tem ducant verbo, exemplo.

Lib.1. epiſt. 6.

debere, vt à malo retrahant, adducant ad bonum: quorum vtrumq; exemplis etiã, non tantùm verbis efficiant. Rectè enim Seneca ad Lucilium. *Longum iter per præcepta, breue & efficax per exempla,* Itaq; qui vtrumq; habet, & præcepta quæ auribus; & quæ oculis accipiat, exempla, multò maiorem ex oculorum, quàm ex auriũ ſenſu fructum percipit: ſi tamen quæ in alijs videt, in ſe transferre nitatur. *Zenonem,* inquit idem, *Cleanthes non expreſſiſſet; ſi eum tantũmodò audiſſet. Plato & Ariſtoteles, & omnis in diuerſum itura ſapientiũ turba, plus ex moribus, quàm ex verbis Socratis traxit.* Qua de cauſa idem Seneca alibi, tantum in hoc genere momenti eſſe putat: vt iubeat nos, ſi quãdo præſentia talium virorũ careamus, qui ſua probitate noſtros adſpectantium mores conforment: animo certè nobis eiuſmodi præſentes fingere, ac velut in illorum conſpectu, negotia moreſque componere. Neque tamen cuiuſlibet imaginem; ſed qui excellenti maximè ſit virtute, proponendum putat. *Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt* (ait) *ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic, tanquam illo ſpectante, viuamus; & omnia,*

Epiſt. 11.

Si abſint viri probi: qua arte ſupplẽdus defectus.

tan-

Digitized by Google

tanquam illo vidente, faciamus. Magna pars peccatorum tollitur; ſi peccaturis teſtis adſiſtat. Aliquem habeat animus, quē vereatur, cuius auctoritate etiā ſecretum ſuū ſanctum faciat. O fœlicem illum, qui non actus tantùm; ſed etiā cogitatus emendat! O fœlicem, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad memoriam eius ſe componat, atq; ordinet! Qui ſic aliquem vereri poteſt, citò erit verendus. Elige igitur Catonem, ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum Lælium; elige eum, cuius tibi placuit & vita & oratio: & ipſius animū ante te ferens, & vultū, illum ſemper tibi oſtende & cuſtodem & exemplū. Opus eſt, inquam, aliquo, ad quem mores noſtri ſeipſi erigant. Niſi ad regulam, praua non corrigis. Sit igitur hoc certum bonæ conſuetudinis argumentum, ſi viua cernuntur in amicis virtutum exempla. Itaque, niſi aliunde periculi aliqua ſit cauſſa, omnium illorum familiaritas adoleſcenti eſt. vtilis, qui benè ac piè loquendo, viuendoque, virtutis indolem promouent: boniſq; moribus, ſe omnium amicitia & conſuetudine dignos exhibent.

SED vt propius accedamus ad notas, quibus diſcernat adoleſcens, ſenioribus, quo- Adoleſcens

quorum nam ſint exempla tutiſſima, & vtiliſſima documenta (debet enim hæc ætas nihil eſſe aliud, quàm ſchola virtutis; in qua in dies diſcat, & progrediatur longiùs) adijciam alterum non parum vtile præceptũ. Omnium ille quidem bonorum hominũ exempla attendat; ſed quantum poteſt, adhæreſcat ijs, qui & probi ſint, & ætate, quàm ipſe prouectiores; & quaſi virtutis quidam magiſtri. Sic Leonem filium cognomento Philoſophum, prudentiſſimus Imp. Orientis Baſilius inſtituit. *Vtere*, inquit, *medicis animorum aſſiduè, vt ipſe animo valeas: ab eis enim diſcere poteris, quas res expetere, & à quibus abſtinere debeas; quibus cum hominibus aſſueſcere; & à quorum conſuetudine abhorrere; & quomodo vitam totam diſpenſare oporteat; vt ne in frequentes morbos incidas. Si hanc inſtiteris viam, ad ſolidæ germanæq; virtutis veros limites breui peruenire poteris.*

qui probi ſint, adhæreſcat.

Cap. 7.

Hic verò delectus, vt fiat certius & facilius, iuuabit D. Ambr. audire; cùm iubet adoleſcẽtes plerunq; cum hominibus virtutis, ſapientiæ, ſanctitatis fama illuſtrib. verſari. *Plurimum*, inquit, *prodeſt vnicuiq;, bonis iungi. adoleſcẽtibus* quo-

Lib. 2. offic. cap. 20.

quoque vtile, vt claros & ſapiẽtes viros ſequantur: quoniam qui cõgreditur ſapientibus, ſapiens eſt: qui autem adhæret imprudentibus, imprudens agnoſcitur. Et ad illuſtrationẽ itaq; bonis iungi plurimũ proficit; & ad probitatis teſtimonium. Oſtendunt enim adoleſcentes, eorũ ſe imitatores eſſe, quibus adhæſerint: & ea conualeſcit opinio, quòd ab his viuendi acceperint ſimilitudinẽ, cum quibus conuerſandi hauſerint cupiditatem. Sit tibi exemplo, ait S. Ambroſ. *Ioſue cum Moyſe; Loth cum Abrahamo, Eliſæus & Elias; Marcus, Barnabas, Silas, Timotheus, & Titus cum Paullo:* in quibus vides, adoleſcentes cum ſenioribus conuenientes, magnã ſibi & virtutis & honoris materiam quæſiuiſſe. *Pulchra itaq; copula, ſeniorum & adoleſcentum. Alij teſtimonio, alij ſolatio ſunt, alij magiſterio, alij delectationi.*

Exempla adoleſcentium cum ſenibus.

CAPVT XVII.

DE CONVERSATIONE IVniorum: atque ibi de Sodalitate B. Virginis.

NEQVE tamen æquales omni aditu familiaritatis arcendi, ſi conſtet, & moribus ſimiles eſſe, & ſtu-

AEquales certo probi in familiaritatem admittendi.

dijs;

dijs; aut, ſi fortè, in virtutis curriculo nos etiam anteceſſiſſe. Nam vt in hac ætate magna quædam eſt animi cōfidentia; ſic virtus in ea ſæpè inſigniter excellit. Sed tales amicos reperire, cū inter omnes, tum inter adoleſcentes eſt difficillimum Quo in genere mira quadam gratia Deus, & Sanctiſſima Virgo Mater, donaſſe videntur Congregationem; ſub Annunciatæ Virginis nomine Romæ inſtitutam. Hanc ego nunc, diſtinctam in tres claſſes, intelligo maximè florere, in Collegio Romano Patrum meorum Societatis IESV. Hinc deinceps propagatam, nō modò per vniuerſum Europam, ſed per Americam etiam, Nouum orbem, Indiam versùs Orientem, Iaponicas inſulas: tanto iuuentutis Chriſtianæ fructu, quātus ex inſtituto ſanctiſſimo ſperari poteſt. Ac quoniam, cùm Romæ adoleſcens literis operam darem, hanc viuendi formā, cum magna animi voluptate cognoſcere mihi licuit: viſum eſt eandem paulò fuſiùs hic explicare. Tum, vt ij, quibus hanc vitæ formam placuit amplecti, ſpeciem quandam & formam intueantur, ad quam mores ſuos exigāt: tum, vt edoceam

Qualis Cōgregatio Virginis Annunciatæ.

ceam illos rem vtiliſſimam, qui fortè, quòd hæc minus cognita haberent, cũ magno ſuo malo in hominum conſuetudinem inciderunt, bonis ipſorum cęptis omnino aduerſantium.

Idea Sodalium B. Virginis.

Vidi igitur in illa celeberrima vrbe, honeſtiſſimum colligi cętum ex adoleſcentibus ſtudia tractantibus, tum nobili, tum alias honeſto loco natis: ſeu Romanis, ſeu aduenis. Sexaginta aut ſeptuaginta amplius erant capita. Hos ego cùm vultu moribusque, ſupra communem adoleſcentiæ modum, virtutis indolem præ ſe ferre animaduerterem: incenſus ſum penitus inſpiciendi cognoſcendique cupiditate. Hæc ſunt igitur quæ de illis comperi. Ex illo grandi adoleſcentum numero, qui Collegium Societatis, gratia literarum ineunt (mille quingenti ferè cenſentur) ſunt aliqui, quos ſua voluntas, amore virtutis accenſa, eximat vulgo. Propoſitum his eſt, virtutem cum literis ita coniungere; vt cùm neutrius ſtudium alteri officiat; tum vtriuſque coniunctio tuta ſit, ab iis periculis, quę nimia ad quoſlibet ſe adiungendi libertas creare conſueuit. Principio igitur nulla lege, nulla neceſſi-

Sodalium finis.

Patrona. ceſſitate coacti, in clientelam ſe potiſſimæ ſanctiſſimæq; Virginis Mariæ tradunt. per quam omnia non modò facta; ſed etiam cogitata, Deo ſynceriter conſecrant. Deinde omni ope nituntur, vt neq; illo patrocinio, neque tanta profeſſione, factis reperiantur

Leges. indigni. Hanc ſibi ipſis imponunt legem, vt extrà domum cum nemine liceat, quamuis aut eruditionis, aut morum habeat commendationē, ſermones trahere lōgiores. Amorem aduerſus omnes; familiaritatem inter ipſos tantùm habendam putant. Atque hæc ipſa familiaritas vt periculis, quibus ſæpè obnoxia eſt, vacet: ſimul, vt quòd bene cæperunt, melius exequantur: ſancta & quodammodo ſpiritualis vt ſit, curatur. Sunt igitur cōgreſſus ſcholaſtici; ſed more Chriſtiano: adoleſcētium, ſed caſtorum: ſtudentium; ſed virtuti: nobilium, ſed modeſtorum. omninò eorū, de quib⁹ ſperare liceat, quodcunque genus vitæ ingreſſi fuerint, in eo, ſi viam cęptam inſtiterint, ad ſummum virtutis faſtigium euaſu-

Securitas ab Intemperātia. ros. Quid ego ab his Intemperantiæ vitium abeſſe dicam; à quibus ipſum quoque Intemperantię abſit periculū?

Ad

Ad tantam animi ſecuritatem adſpirant, atque etiam (vt ego tum præſens pro certo comperi) perueniunt illa via, qua nulla eſt in Eccleſia Chriſtiana certior. Prius enim quàm in Sodalitatis communionem admittātur, magna accuratione, magna pietate, multis lachrymis, omnia totius anteactæ vitæ crimina confitentur. Atque hac confeſſione, ſi quid ſordium, ex incauta ſuperioris vitę conſuetudine, contraxerint; abluunt & expurgāt. Succedit ſacratiſſimi Sacramēti communio, cum qua, ex Sedis Apoſtolicæ benignitate, plenam omnium criminum indulgentiam adepti, *quaſi modò geniti infantes*, puri candidique, in niueum illum purumque recipiuntur cœtum.

Modus puritatem acquirendi.

Confeſsio generalis.

Communio.

Plenaria indulgentia.

Iam, vt animæ hunc candorem non modò integrum, ſed ſplendidiorem indies præſtent; non minorem adhibent diligentiam. Frequenter ad fontem omnis puritatis accedunt; nemo non decimoquinto, plerique octauo quoque die diuina ſumentes myſteria. Domi partem aliquam temporis orationi dare, quam vocant mentalem: partem in excutienda conſcien-

Modus conſernandi puritatem.

Communio frequens.

Preces quotidianæ.

tia

tia ponere; manè Sacro Miſſæ religioſè intereſſe; veſperi Sanctiſſimam Matrem in loco orationi deſtinato Litanijs inuocare, quotidiana ſunt. Conueniunt præter Dominicos, feſtoſque dies, in eodem loco, ad pietatem mouendam exornato, nonnullis per hebdomodam diebus. Hic vel libros de rebus ſpiritualibus, (quorũ in communi copiam habent) alij legunt, alij audiunt: vel à Præfecto, quem ex ſuo corpore, tertio quoque menſe eligunt, pœnas ſibi, etiam præſentibus alijs, ob culpas, & leuiora delicta impoſita aſſumunt. idque tanta animi demiſſione, & promptitudine, vt ſeipſi non ſine magno doloris ſenſu frequenter accuſent, & erratorum veniam petant. Sæpè abiectiſſima munerum, quæ natura noſtra ſublimitatis appetens auerſatur, coram alijs obeũt: ſæpè intet ſe, quis primus ad illa ſe demittat, piè decertant. Corpus arctè & duriter tractant; non modò contentiſſimo perpetuoque ſtudio, quo quiſque ſibi propoſitas exercitationes vrget, alij in humanitate; in linguarum cognitione alij; alij in philoſophia; alij in iure; alij denique in Theologia

Conuentus pij.

Demiſſio animi.

Aſperitas vitæ.

logia diuinæque ſcripturæ libris: ſed præcipua etiam aſperitate, ſecretiſque pœnis, quas ſua ſponte, quo Deo ſanctiſſimæque Matri magis placeant, à ſemetipſis ſeueriter exigunt

Quis ex hac tali conſuetudine vllum ſibi formidet periculum? Quando nec inter ſe quidem aliter, quàm in loco orationi conſecrato tractare ſolent. niſi, cùm vel neceſſitas de literis inter ſe agendi cogit egredi (quod ipſum tamen loco aperto conſpectoque, præſentibus magiſtris aut præfectis faciunt) vel honeſtam animo recreationem loco à turba remoto, indulgent; vel, quod frequenter faciunt, inter ſe de pulcerrimis, id eſt, ſpiritualibus rebus conferunt. Solent enim tum ſermones inter ipſos fieri, de virtutis pulchritudine; deformitate vitiorum; præclarè factis, & imitatione virorum illuſtrium. Atque in his omnibus, ductum ſequuntur vnius gubernatoris. Nam, vt & ſolitas exercitationes conſeruent, & in virtute indies faciant progreſſionem, non modo de ſuo corpore Præfectum, certo ſociorum atq; adminiſtrorum numero ornatum, habent; ſed adeſt etiam, qui

Conuerſatio pura & ſancta.

Obedientia ſuperiorũ.

continuò labore,& ſingulari induſtria res ſecretiſſimas conſcientiæ tractet & regat, vnus omnium confeſſarius; ac præter hunc, alius, cuius in rebus ſpiritualibus, quæ ad externam Congregationis adminiſtrationem pertinent, ſpectetur induſtria.

Felicitas Sodalium. Quid de tam felici conditione vitæ dicam, niſi illud è Pſalmis? *Laudabilis populus, cui Dominus Deus benedicet? Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum.* (Pſalm. 113.) Verè beati, quibus hac, aut ſimili conſuetudine vti licet! Certò enim attigerunt iam fęlicitatem illam, quæ in terris eſt maxima; eam dico, de qua toto Pſalmo Dauid tam magnificè prædicat, cùm inquit: (Pſalm. 1.) *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in Cathedra peſtilentiæ non ſedit: ſed in lege Domini voluntas eius; & in lege eius meditabitur die ac nocte.*

(·.·)

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XVIII.

DE CONVERSATIONE PRAECEPTA COMMUNIA.

VERVM non omnibus tam beatis eſſe contigit. Præter eos enim, qui bonum hoc,, cùm frui poſſent, negligunt: alij vitæ ſtatu, alij vocatione ſua; quo minus in hac congregatione viuant, prohibentur. Sed neque Roma vbique eſt; nec eiuſmodi Sodalitas. Itaque ex Epiſtola quadam Sancti Hieronymi nonnulla huc præcepta ſubiungam, quæ ſunt communia omnibus, & vtilitate, & facultate.

1. Fugiendi Politici ſeu Temporiſantes.

Primum ſit, vt quiſque animaduertat, & fugiat genus illud hominum, quod extra Italiam nunc *Politicos* vocant; D. Auguſt. *temporales*, aut *Temporiſatores* vocabat. Eos, inquam, qui foro, quod aiunt, vti, & tempori ſeruire norunt; vt omnem religionem, pietatem, conſcientiam priuata vtilitate metiantur Illi ipſi ſunt, qui Deum ſibi fecerunt aut ventrem, aut diuitias, aut honores: in vero Dei cultu ita ſe gerentes, vt nũquam de eo quicquam audiſſe videantur. De his igitur ſic

ci; mali plurimi. Itaq; putet, quicquid à maiore hominum parte ſit, eius ſibi plerumq; faciendum eſſe contrarium. *Nec turbam ſequantur errantē*, ait S. Hieronymus, *qui ſe veritatis diſcipulos confitentur. Duas certè conuerſationis vias, & diſtincta in diuerſum itinera viuendi, Saluator in Euangelio oſtendit: Quàm, inquit, ſpacioſa via, quæ ducit ad mortem: & multi ſunt, qui intrant per eam. Vide, quanta inter has vias ſeparatio ſit; quantumque diſcrimen. Illa ad mortem, hæc tendit ad vitam: illa celebratur & teritur à multis; hæc inuenitur à paucis. illa enim vitiis per conſuetudinem quaſi decliuior & mollior, & velut quibuſdam amœnæ floribus voluptatum, facilè ad ſe rapit commeantium multitudinem; hæc verò inſueto calle virtutum triſtior, atque horridior, ab ijs tantùm eligitur, quibus non tam delectatio itineris cordi eſt, quàm vtilitas manſionis: Aſperam & inſuauem virtutum viam, nimia facit vitiorum conſuetudo; quæ ſi in partem alteram transferatur; inuenietur, ſicut ſcriptura dicit, ſemita iuſti leuis.*

Tertiò monendus eſt, quiſquis verè ſe, mentemque ſuam amat; vt ſæpè deſcendat in ſeſe, & penitùs contem-

III. Sæpè vita noſtra ad examen vocanda.

 pletur,

Digitized by Google

pletur, quemadmodum ſuam ipſe vitam inſtituat. Multi enim, qui id minus faciunt, dum ſe bono loco eſſe putant, rectaque ad ſalutem contendere, miſeri, & in ſuis miſerijs occęcati, ſi oculos aperire poſſent, rectā ſe ad æterna ſupplicia viam viderent inſiſtere. Huc facit, vt mores ſuos adoleſcens frequenter inſpiciat; & cōſideret, vulgo ne an paucis ſimilior ſit ipſius vita. *Ponamus,* ait, *ergo iam rationem vitæ noſtræ, & per quā potiſſimū gradiamur viā, conſcientia teſte diſcamus: omne enim q. agimus, omne quod loquimur, aut de lata, aut de anguſta via eſt. Si cum paucis anguſtū iter, & ſubtilem quandā ſemitam inuenimus; ad vitā tendimus. Si verò multorū comitamur viā; ſecundū Domini ſententiam, imus ad mortem: ſi ergo odio, atq; inuidia poſſidemur; ſi cupiditati & auaritiæ cedimus; ſi præſentia cōmoda futuris præferimus: per ſpatioſam viā incedimus. habemus enim ad hæc comitū multitudinē, & latè ſimilium ſtipamur agminibus. Si iracundiam libidinemq; explere volumus; ſi iniuriam vindicare; ſi maledicenti remaledicimus; & aduerſum inimicum inimico animo ſumus; æquè cum plurimis ferimur. Si vel adulamur ipſi, vel adulantem libenter audimus; ſi verum di-*

cere gratia impedimur; & magis offendere animos hominum timemus, quàm non ex animo loqui; de multorum item via ſumus. Tot mihi ſunt ſocij, quot extranei veritatis. At è contrario, ſi ab his omnibus vitijs ſumus extranei ſi purum ac liberum animũ præſtamus; & omni cupiditate calcata, ſolis ſtudemus diuites eſſe virtutibus: per anguſtam viam nitimur.

Quartum ſit, vt ne quis animum deſpondeat, ſi comitibus deſtituatur in via ad ſalutem. Quanquam enim pauci ſunt boni; tamen qui diligenter quærit, tandem inueniet. Vix enim locus eſt, qui nõ aliquem virum bonum alat. Quòd ſi omninò deſunt homines virtute præditi, non deſunt tamen ſancti, qui poſt glorioſam mortem viua poſteris exempla reliquerunt: non deeſt Sanctus Sanctorum Chriſtus, cuius vita, ſit forma omnis virtutis & ſanctitatis. Sed audiamus hæc à Sancto Hieronymo, qui elegantiſſimè ſuauiſſimeque ſic diſſerit. *Conuerſatio iſta paucorum eſt: eſtque perrarum atque difficilè idoneos huius itineris comites inuenire: Quin etiam multi hac in re ſimulant, & per diuerſa errorum diuerticula, ad viã multitudinis diuertũtur. ideoque metuendum*

IV. Non deſperandum propter defectum exemplorum.

Vnus pro omnibus Chriſtus.

eſt, ne quos duces huius itineris habere nos credimus, eos comites habeamus erroris. Si igitur inueniuntur exẽpla, quæ vos per hanc ducant viam, & rectũ Euangelij tramitem teneant, ſequenda ſunt: ſin verò ea vel deficiunt, vel deficere putantur; Apoſtolorum forma vniuerſis propoſita eſt. Certè, quod eſt amplius, omnibus ipſius Domini relucet exemplum, qui in Euangelio ait; Venite ad me omnes, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum ſuper vos & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Si periculoſum eſt, imitari eos, de quibus dubitas, an imitandi ſint; hũc certè imitari tutiſſimum eſt, atq; eius veſtigia ſequi, qui dixit; Ego ſum via, veritas, & vita. Nunquam enim errat, qui ſequitur veritatem.

v. Chriſtus ſit vitæ noſtræ exemplum, dux, ſocius.

Reſtat quintum ex eodem Hieronymo. Vnum Chriſtũ ſufficere nobis, vt & imitationis exemplum, & viæ ducem, & laboris ſocium ſe præbeat. Nihili ergo eſt iſta cauſſa, quæ à nonnulliis dicitur, aut non inuenire ſe ſocios, aut omnes homines per viam latam ambulare, quos contra niti difficilè ſit. *Ceſſit*, inquit, *omnis excuſatio errorum. Auferantur peccandi fœda ſolatia. Nihil omnino agimus, qui nos per multitudinis exempla defendimus; & ad cõſolationem*

nem noſtram, aliena ſæpè numerantes vitia, deeſſe nobis dicimus, quos debeamus ſequi. Ad illius exemplum mittimur, quem omnes fatemur imitandum.

CAPVT XIX.

DE SPECTACVLORVM VAnitate fugienda: & primùm propter histrionum turpitudinem, & maiorum exempla.

INTER cauſſas, quibus iuuentus corrumpitur, & ad intemperantiam ducitur, non poſtremum locum obtinent, nō minus pernicioſæ quàm impudentes illæ tragœdiæ, & comœdię, & eius generis ſpectacula, quæ quibuſdam in locis, aut in principum aulis, aut domibus potentiū, aut publicè aſſignatis ædibus exhiberi ſolent. Quòd eò indigniùs, quò ipſi indigniores sūt homines, qui talia agunt. Sunt enim plerunq; ingenio vaniſſimo; verſipelli animo; effrenata lingua, ac inuerecundis peruerſis moribus. Atque hos tales non modò ferunt (quod ipſum graue eſſet, cùm ſine lare, ſine tecto, ſine patronis, eorū inſtar qui ſe AEgyptios mentiuntur, vagari ſoleant) ſed etiam in quibuſdam prouincijs recipiunt, fouent,

Spectacula turpia iuuētutis peſtes.

1, Cauſſa cur fugienda ſpectacula hiſtrionum turpitudo.

Homines turpiſſimi, proh dolor fouentur.

uent, amant, liberaliter tractant, ij quorum officium erat, omni ope eos prohibere, atque exterminare.

Stulta politicorum excuſatio.

Quanquam ſcio obtendere illos vmbram politicæ prudentiæ: ſic habendum populum, vt ſuis temporibus huiuſmodi voluptate remittat, & recreet animos. Sed plus valere debuerat apud hos, ſi verè prudentes volebāt eſſe, honor Dei, & tot animarum miſerè ſic intereuntium quotidiana pernicies. Hoc potius curarent, vt populi voluptates turpitudine & offenſione Chriſti vacarent. Iam verò iram Dei grauiter excitant: non modò, quod homines tam perditos foueant, qui per ſuas artes infeſti Deo, operam locant diabolo; ſed multò etiam magis, quod infami iſtorum profeſſione, infinitum accipiunt damnū, quotquot adſpiciunt, & delectantur.

Hiſtrionum fautores euertunt Reſpub.

Non igitur, vt illi putant, qui tam indulgenter hiſtriones iſtos habent, conſeruatur hac retione Reſp. ſed ad eius interitum latiſſima ſternitur via. Quod planè diuinitus oſtendit S. Chryſoſtomus, cū enumerat, quantū ab iſtis publicè inferatur mali. *Quid euertamus dixiſti? nonne iam omnia ſunt*

euerſa?

Digitized by Google

euerſa? nam vnde credis nuptiarum inſidiatores proficiſci? nonne ab huiuſmodi ſcenis? vnde illos, qui domos ac thalamos aliorum effodiunt? nonne ab orcheſtra illa? an non hinc vxoribus viri moleſtiſſimi, & viris mulieres contemnendæ fiunt? itaque is mihi videtur omnia euertere, qui theatra petit; qui tyrannicæ cupiditatis viros nimio nutrit fauore. hinc ſeditiones excitantur. hinc tumultus oriuntur. Qui his ludis aluntur, maximè ſolent rumoribus populos inflammare, & tumultum in ciuitates immittere. Ocioſa enim iuuentus impudenter educata omni feriſſima beſtia immanior eſt. Malefici autem nonne theatralibus ludis, multi conſtituuntur. Nam, vt vniuerſum populum ad hoc poſſint inflammare, vt modeſtas mulieres corrumpant; ad tantum maleficij genus perueniunt, vt nec ab oſſibus mortuorum abſtineant. Quid dicam, ꝙ ad diabolicas has Sodalitates innumeras multi inſumant pecunias? Hæc ille vir Sanctus, proinde, ac ſi diceret, eſſe ſua ipſorum profeſſione homines tales nõ ſolùm perditiſſimos: ſed magiſtros etiam & duces alijs ad ſcelera & flagitia. atque ideò eſſe pernicioſiſſimos vrbibus, & regnis, ſeditioſos, incantatores, magos, ruinas & labes patrimo-

Hom. 38. in cap. 11. Mat.

 nio-

niorum, diſſociatores arctiſſimæ coniunctionis inter maritos & vxores. Vt rectè idem Chryſoſtom. pronunciet: *Hos qui euerteret; non leges, ſed iniquitatẽ euerteret & omnem peſtem exſtingueret.*

Alcibiades Comœdum ſubmergit.

Laudatur Alcibiades, qui, propter verſus quoſdã, Eupolim Comœdum in mare iuſſit demergi, cum hoc dicto. *Tu me in ſcena ſæpè merſiſti, Eupoli; ego te ſemel in mari.* Romani verò longè digniores laude, quàm Græci; quòd quãuis multa ex Græcia tranſtuliſſent Romam: nunquam tamen hiſtrioniam profeſſos, alio quàm infimo, ſordido, atque infami loco haberi voluerunt. Qua de re idem planè ſcriptum reliquit AEmylius Probus, quod ante illum Cicero, vt D August. teſtatur, Scipionem loquentem introduxerat.

Romani hiſtriones infamia notabant.

Lib. 2. de Ciuit. Dei cap. 13.

Cùm artem ludicram ſcenamq; totã probro ducerent; genus id hominũ, non modò honore ciuium reliquorum carere; ſed etiam tribu moueri, notatione cenſoria, voluerant. Quo loco quidam non inſcitè argumentatur, inſignem illorum hominum fuiſſe peruerſitatem, infamiam, turpitudinem; qui tam ſeuerè ex illa Republic. arcebantur, in quam tot millia accipiebantur hominum profliga-

flagitiſſimorum, & ſceleratiſſimorum. Prima igitur ratio, qua adoleſcens, ab eiuſmodi theatris animum auertat, ſit iſta; vt quoniam *primus diſcendi ardor* (verbis vtor S. Ambroſij) *excellentia eſt magiſtri*; videat, quod genus hominum ſit, qui profiteantur hanc artem. His enim, cùm tantum vitiorũ, tantum hæreat infamiæ; quid docere poſſunt alios, præter eas artes, quibus ipſi ad extremam animi miſeriam & turpitudinem ſunt deuoluti. Itaque ad illos diuertere, eſt *intrare*, vt alibi loquitur Chryſoſtomus, *ad communem luxuriæ officinã; ad publicum incontinentiæ gymnaſium; ad cathedram peſtilentiæ, ad omnẽ impudicitiæ orcheſtrã, in peſſimum plurimorumq; morborum xenodochium; in fornacem Babylonicam*.

Homines flagitioſi, non docẽt niſi turpia.

Lib. de virginit.

Homil. 8 de pœn.

Hanc ob rem idem ille vir ſanctus, admirabili ſententiarum ſplendore, & copia alibi probat; longè ſatius eſſe, in carcere quamuis anguſto, obſcuro, ac tetro vitam agere; quàm in ſpectaculorum eiuſmodi loco inueniri. Nam qui in carcere tam duriter habeatur, ſi ſuperbus fuerit; demiſſo animo exire: ſi iracundus; manſuetum: ſi delicatus; patientem; diſcere inſtabilitatem,

Satius eſt eſſe in carcere, quam in theatro, turpi.

Homil. ad pop. Antioch. 62.

Digitized by Google

& motus rerum omnium humanarũ: denique miſeriam illi, velut omnigenæ virtutis eſſe pædagogũ: carcerem probitatis ſcholam. At ex ſpectaculorum & hiſtrionum domicilijs, quid boni poteſt referri? *Nam illic omnia cõtraria, riſus, ineptitudo, diabolicus faſtus, effuſio, temporis impendium, ſuperflua dierum conſumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnaſium, intemperantiæ ſchola, turpitudinis exhortatio, riſus materia, inhoneſtatis exempla. At in carcere non ita; ſed illic humilitas, ſupplicatio, philoſophici profectus, ſæcularium rerum contemptus, omnia conculcata ſunt, & contempta; & tanquam infanti pædagogus adeſt timor, ad omnia congrua dirigens eum. Hæc ſi non credis; vultum intuearis vnius, qui de carcere venit; & alterius, qui de infami exit comœdia, huius animam videbis faſtidientem, turbatam, vereque conſtrictam; illius autem ſolutam, promptam & verè elatam: nam ille à theatro recedit oculis mulierum adſtrictus, quouis ferro grauiora ferens vincula; hic autem ab omnibus liberatus.*

2. Cauſſa, cur fugienda ſpectacula.

ACCEDIT altera cauſſa, ex hiſtorijs petita. Primi enim illi Chriſtiani, qui naſcentem, florentemque pietatem

tatem (iam languidam, & pænè emortuam) habuerunt, tam à ſpectaculis abhorruerunt; vt eius qui immolaret idolis, & qui hiſce inanitatibus duceretur, ſimilem, ac pænè parem culpam eſſe exiſtimarent. Videre hoc eſt apud Tertullianum; qui de hoc argumento librum confecit: quem imitati poſtea grauiſſimi authores, Cyprianus, Lactantius, Saluianus, Auguſtinus, partim libris in hanc ſolam rem ſcriptis, partim ex occaſione varijs locis, idem probarunt.

Primi Chriſtiani ſpectaculis infenſi.

Erat tum diuerſa à noſtris ſpectaculorum ratio: omnium enim ludorum celebritas ab idololatria ducebat originem. Itaque maior illis quædam cauſſa videbatur, vt impietatis crimine ſpectionem cenſerent; quàm hoc tempore, cum omnis peccati ratio ſit in exemplorum turpitudine, & inepta lætitia. Sed hæc ipſa tamen ratio, tunc quoq; vel vehemẽtiſſimè mouebat veteres illos Chriſtianos; quorum exẽpla, quãdo patres illi quodãmodo religionis noſtræ fuerunt, nobis debent eſſe pręcepta. Vel enim illa ſpectacula, quę ſuſpicione omni idololatriæ vacarent, ſcurrilitatem tamen & turpitudinem.

Spectacula olim cultis idolorum.

nem haberent adiunctam, ſummope-re deteſtabantur.

De ſpect. cap. 17. Olim ſpectacula propter obſcœnitatem fugiebantur.

Audi eundem illum, quem dixi, Tertullianum. *Similiter impudicitiam omnem amoliri iubemur. Hoc igitur modo etiam à theatro ſeparamur: quod eſt priuatum conſiſtorium impudicitiæ. Vbi nihil probatur, quàm quod alibi nō probatur. Ita ſumma gratia eius, de ſpurcitia plurimū cōcinnata eſt. Quod ſi omnis impudicitia nobis execranda eſt, cur liceat audire, quæ loqui non licet? Cùm etiam ſcurrilitatem, & omne vanum verbum à Deo iudicandum ſciamus: cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium eſt? cur quæ ore prolata coinquinant hominem; ea per oculos, & aures admiſſa nō videntur coinquinare? cum ſpiritui appareant aures, & oculi nec poſsit mūdus præſtari, cuius apparitores inquinantur. Habes igitur & theatri interdictionem, de interdictione impudicitiæ.*

Atque hoc ipſum Sanctus Cyprianus multo etiam clariùs. *Hæc etiam* (ait) *ſi nō eſſent ſimulachris dicata: obeunda tamen, & ſpectanda non eſſent Chriſtianis fidelibus.* Saluianus verò, & ipſe propter antiquitatem venerandus, bene longa oratione vſque eò progreditur; vt contendat, eos, qui ex his ſpe-

ctacu-

ctaculis voluptates captant, promiſſa illa baptiſmi violare, quibus ſe abrenunciare Sathanæ, & omnibus pompis eius profeſſi ſunt. Nam *pompæ diaboli ſunt* (inquit) *iſta ſpectacula*. Concludit igitur in hæc verba: *Renunciaſti diabolo & ſpectaculis eius, ac per hoc neceſſe eſt, prudẽs ac ſciens, dum ad ſpectacula remeas, ad Diabolum te redire recognoſcas.*

CAPVT XX.

SPECTACVLIS TVRPIBVS excitari libidinem: & dari ſcandalum.

SED quas cauſſas adhuc attuli, forſitaſſe cuipiam longius aliquanto à noſtro propoſito abeſſe videantur: cũ id tantùm agamus, fugienda eſſe ſpectacula, quia extrinſecus occaſionem quandam Intemperantiæ darent. Vt igitur in propoſito maneam, tertiam & cum noſtro inſtituto coniunctiſſimam addo rationem cur fugienda ſit ſpectaculorum vanitas. Hæc eſt enim fornax illius incendij, quod maximè in ſe, vel prohibere debet adoleſcens, vel reſtinguere. Cùm enim alijs in rebus ſingula quaſi tela, per ſingulorum ſenſuum feneſtras, immittantur in ani-

3. Cauſſa, cur ſpectacula fugienda.

Quia vehementiſſimè excitant flãmam libidinis.

in animum: in ſpectaculis turpibus omnes ſenſuum portæ, ad omnem peccatorum exercitum, omnemque Diaboli potentiam accipiendam, latiſſimè patent. In alijs, ſi oculus maculam ex re obiecta contrahit; aures fortaſſe ſunt puræ, quod nullum accipiant verbum ſordidum: ſi auribus allata eſt impuritas; oculi fortaſsè ſunt liberi: ſi vtriſque, fortaſſe nihil admiſit cogitatio. At in theatris, vbi ſpectacula ſunt indecora & turpia, veluti diluuium quoddam impuritatis redundat; quo imbuantur, contaminentur, ſubmergantur omnes ſimul ſenſus, & animus, totus denique interior, & exterior homo.

Lib. 6. de Prouer. Saluiani teſtimonium: de ſpectaculorum impuritate.

Talia ſunt quæ iſtic fiunt, inquit Saluianus, *vt ea non ſolùm dicere, ſed etiam recordari aliquis ſine pollutione non poſſit. Alia quippe crimina ſingulas ſibi fermè in nobis vindicant portiones, vt cogitationes ſordidæ, animos; vt impudici aſpectus, oculos; vt auditus improbi, aures; ita, vt cùm ex his vnum aliquid erráuerit, reliqua poſſint carere peccatis. in theatris verò, nihil horum reatu vacat; quia & concupiſcentiis animus; & auditu aures; & aſpectu oculi polluuntur. quæ quidem omnia tam flagitioſa ſunt,*

ſa ſunt, vt etiam explicare ea quiſpiam, atque eloqui ſaluo pudore non valeat quis enim integro verecundiæ ſtatu dicere queat, illas rerum turpium imitationes? illas vocum & verborum obſcœnitates? illas motuũ turpitudines? illas geſtuum fœditates? quæ quanti ſint criminis, vel hinc intelligi poteſt; quod & relationem ſui interdicunt nonnulla quippè etiam maxima ſcelera, incolumi honeſtate referuntur; & nominari, & argui poſſunt; vt homicidiũ, latrociniũ, adulterium, ſacrilegium, cæteraque in hunc modum, ſolæ thatrorum ſunt impuritates, quæ honeſtè non poſſunt vel accuſari.

Atque vt penitus introſpiciatur peſtis hæc theatralis, animaduertendum eſt, quonam modo per hanc ſe maximè Inſinuet impuritas. Neque enim vulgari quodam modo ſpectacula ad peccatum inducunt: ſed eo, quo natura noſtra, facillimè & certiſſimè capi ſolet. Nulla enim procliuior via eſt ad turpitudinem; quàm vt naturæ corruptæ, & ſua ſponte nimium quãtum ad voluptates propenſæ, iſtarum ſpecies per omnes ſimul ſenſus proponantur: deinde ratio demonſtretur, qua ratione expeditiſſimè, quicquid animo, quanuis turpe, libuerit cõſequi poſſit.

Spectacula aptiſſima ad inflammãdas turpes cupiditates.

Species turpes proponunt.

Docent facere turpia.

Eſt

Eſt ergo theatrum, omnis nequitiæ clariſſima demonſtratio; aſt ignis, qui ad ſenſus, id eſt, materiam inflammationi aptiſſimam, quàm proximè admoueatur: Cuius flamma ſi ſæpè exſurgit, ardet, abſumitque omnia, cùm procul etiam remotus eſt: quid fiet in tanta vicinia? eſt ſchola, in qua, intelligentia ſimul cum ſenſibus, ad omnem erudiantur turpitudinem. Itaque non oſtendit ſolùm turpia; ſed etiam docet; & docet ratione efficaciſſima. Primò præit exemplum: quæ docendi ratio, cùm vel ad res difficillimas ſit expeditiſſima & certiſſima, quantam habebit vim in peccato docendo, quod vel ſine præceptore, natura per ſe nimium, proh dolor! & nouit, & appetit? Addit exemplo orationem. quæ ſola & ſimplex ad inflammandos animos plurimum poteſt. His verò cùm tanta varietate inuentæ, tam aptè colligatæ, tam ad animi motus accommodatæ ſententiæ; cùm vocis viuæ ſuauitas; cùm actionis venuſtas, cùm mille ad decipiendas animas acceſſerint lenocinia: quis tam conſtans erit animus, vt non commoueatur? Etſi enim fabulæ ſint & poë-

Efficaciſſima docendi ratio, exemplum.

Oaationis vis.

& poëticæ fictiones, quas ſcena refert; ſemper tamen illa Lactantij ſententia, locum habet. *Docent adulteria, dum fingunt: & ſimulatis erudiunt ad vera.* Atq; ante ipſum Minutius Fælix in Octauio: *Mimus vel exponit adulteria, vel monſtrat: & eneruis histrio, amorem dum fingit, infligit.* Lib.6. c.20.

IAM VERO latius etiam ſerpit hoc malum, neque enim ſolùm eo nocent tibi hiſtriones, quod dum ſpectas & audis; pateris te, cantharidũ inſtar, ab ipſis in ſordibus verſari: ſed quod ita te dulci veneno, quod paullatim inſtillant, ſolent inficere, ita ſuis fractis, molliculisq́ue carminibus incantare; vt multo poſt tempore, quaſi in neruo peccati, catenis Diaboli, inexplicabili modo, iaceas compeditus. Non igitur ſolùm vt cadas efficiunt; ſed brachia quoque ne ſurgas, cõſtringunt: neque primam vnicamq́ue peccati actionem; ſed firmum certumque nequitiæ adferunt habitum. vt mancipij inſtar in poſterum ſeruias impuritati. Spectacula vinculis animũ conſtringunt.

Hæ ſunt illæ catenæ, hæc vincula, quibus eos, qui prodeunt è theatris adſtrictos teneri dicit Chryſoſtomus.

Quanti

Quanti quanti enim ſunt, in ſeruitutem turpitudinis dediti ſunt. Memoria infamium rerum imaginationes obliuiſci: intelligentia & imaginatio earum importunitatem reijcere; voluntas atque appetitus guſtatam ſuauitatem aſpernari non poteſt. Eſt enim animus eiuſmodi, vt ſapiens ait, tanquam *ignis, qui nunquam dicit: ſufficit.*

Ætatis noſtræ miſeria, quæ hiſtriones defendit & fouet.

Et tamen inueniuntur homines Chriſtiani, qui non modò non videant, quanta in theatro ſit malorum ſentina: ſed etiam propugnent; etiam tueantur; etiam rectè facere iudicent eos, qui tolerant. Quid? quod reperti ſunt parentes, qui verberibus etiam crudeliter exciperent filios; quòd ſapientia & pietate maiori, quam ij, qui magiſtri illis eſſe debebant, vt erant patres, ad hæc ſpectacula nollent accedere. Noui ego adoleſcentes, qui dum iſta hominum flagitia (quid enim homines dicam) indigna ipſorū oculis, moribuſque palam agerent, dicerentque; quantum poſſent ſe abducerent, abſconderent, occultarent: vt cùm nihil ſupereſſet aliud, ſudario faciem obnuberent.

Certè

Certè, equidem non video, quam tandem ad hæc ſpectacula excuſanda, ſi minus veram, veriſimilem ſaltem cauſſam dicere poſſimus; ſi Chriſtiani haberi, ſi viuere, ſi mori in fide Chriſti volumus. Ea eſt enim Chriſtiana religio, vt non modò, quod hic fit, ludum non aperiat turpitudinis: ſed nec verbum turpe, aut molliter enunciatum ferat Vt tamen ſatisfiat omnibus quèm pleniſſimè, Theologicam ex D. Thoma ſententiæ noſtræ rationem adducam.

S. IGITVR Thomas, cùm de hiſtrionia diſputat; quanquam, inquit, artem comicam profeſſi, qua tales, non ſunt in ſtatu peccati; quòd poſſunt eſſe actiones ſcenicæ, etiam honeſtæ, ſanctæ, aut certè mediæ: tamen ijdem tum ſunt in ſtatu damnationis, cùm officij terminos excedunt. Id fit, cùm arte abutuntur; cùm ad verba, facta illicita artem transferunt. Tum igitur ex D. Auguſtini ſententia, in illos bona conferre *vitium eſt immane, non virtus.* 4. Cauſſa. 2 2 *q.* 168. *art.* 3. Ars ſcenica per ſe indifferens ex abuſu mala. *Tract.* 100 *in Ioan.*

AGE verò mittamus etiam hanc rationem; alia eſt, quæ multò vrgeat vehementius, de qua idem ille Doctor, 2. 2 *q.* 43.

vbi

vbi de ſcandalo diſſerit. Scandalum ait duobus modis dari poſſe: Altero, cùm tale aliquod malum committitur, quod occaſionem det alijs in crimine imitandi; quod etiam tum ſcandalum eſt, cùm is qui peccat, non habet ſibi propoſitum, vt alios eodem inducat. Altero, cùm de induſtria hoc agitur, vt vel dicto vel facto illicito, alius in ſimile peccatum labatur. Vtroque modo peccatum eſt: ſed poſteriorem vult ille proprium ſcandali habere nomen: & ex aduerſo pugnare cũ illa caritatis pulcerrima actione, qua verſantem in peccati periculo reuocare & conſeruare conamur. Nam vt alter iſte lapidem quodãmodo, ad quẽ proximum offenſurum præuidet, de medio remouet: ſic alter ſupponit, & cauſam dat impingendi. Scandalum autem (ſiue priori, ſiue poſteriori modo accidat) qui ponit, tam grauiter peccat; quàm graue peccatum eſt, in quod alterum inducit.

Scandalum datur duob⁹ modis.

Scandalum dare ſemper peccatũ eſt.

Simile.

His intellectis, nihil dubij eſt, quin in talibus ſpectaculis ſemper, aut altera, aut vtraq; ſit ſcandali ratio, quod ſpectatores ad turpitudinem aliquam, ſaltem oculis & cogitatione ducantur,

Scenici actores turpes duplex ſcãdalum dãt,

Digitized by Google

tur. Qui minus credit, interroget vel ſpectatores; vel ipſos ſi velit hiſtriones. Si vtriq; verum fateri velint; ipſorum confeſſione conſtabit, ſpectacula hæc ſemper ruinas eſſe animarum, laqueos diaboli, qui, vt Saluianus vult, theatris intereſt, & præeſt: actiones cũ ratione legeq; diuina pugnantes; arma quibus puritas, probitas, innocentia, &, quod huic neceſſario cohæret, tota Reſp. funditus euertatur. Nã aut ciuitates malè ſe habent, ſi tam fœdis hominibus ſunt refertæ, aut prorſus intereunt. Pugnat enim aduerſus illas Deus, cùm non ſingulorum hominũ tot flagitijs; ſed vniuerſorũ ac totius propè dixerim Reipub. turpitudine, ad iram iuſtiſſimam prouocatur. Nam vbi publicè flagitia, aduerſum Dei leges; non diſſimulantur tantum; ſed admittuntur etiam, & fouentur: ludus quidam ſcelerum & impuritatis videtur aperiri. quod iam non vnius aut alterius peccatum: ſed omnium magiſtratuum, & totius ciuitatis, cenſeri debet.

Regiones vaſtatæ, propter ludorũ laſciuiam.

Ac ne quis putet ex meo me iſta cerebro confiċta producere; Saluianus hac maximè cauſſa factum putat, vt

ſuo tempore tota Gallia, Sardinia, Sicilia Barbarorum irruptione redundarint: vt nobiliſsimæ vrbes Colonia, Moguntia, Treueri crudeliſsimè ſint deletæ vt VVandali, velut communis quædam orbis pernicies, ad ipſam vſque Africam penetrarint. Atque vt planè intelligeretur, quã ob rem Deo viſum fuiſſet, tot prouincias, tam nobiles imperii Romani exſcindere *Circumſonabant*, inquit, *armis muros Carthaginis populi barbarorum: Et Eccleſia Carthaginienſis inſaniebat in Circis; luxuriabat in theatris: Alij foris iugulabantur; alij intus fornicabantur: pars plebis erat foris captiua hoſtium, pars intus captiua vitiorum.* Idem verò Saluianus, vt ante eum Chriſoſtom barbaros ipſos teſtatur hæc flagitia ſpectaculorum admiratos execratoſque, Romanis inſultaſſe quod extremæ ſe ſtultitiæ inſaniæ dedidiſſent: ipſum verò genus hiſtrionum tamquam peſtes humani generis, ex ijs, quas Chriſtianis eripuiſſent prouinciis, (quod nunc Turcę faciunt) ſubitò extermi-naſſe.

ludorum laiciuiam.

Miſera facies inſani populi.

Barbari ſpectacula execrantur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXI.

FRIVOLAE EXCAVSATIONES *eorum, qui ſpectaculis delectantur turpibus.*

SCIO, quid pro ſe noſtri temporis ſuauiludii (vt verbo Tertuliani vtar) ſoleant adferre: occurram igitur eorum defenſionibus. Quid dico occurram: imò vero eoſdem illos ſanctiſsimos viros opponam, quorum facta eſt ſuperius mentio. Quemadmodum enim flumen generis humani ſuo ſemper agmine fluit; atque ex eodem Adami corrupto ſemine eadem ſemper exiſtit hominum ſpecies: ita & peccata ſemper eiuſdem generis, & peccatorum, reperiuntur excuſationes Reſpondeant igitur nũc iidem; qui olim grauiſsimè ſunt eadem ſectati. Excuſationes eorum qui ludionibus fauent.

PRIMVM, accedere ſe aiunt, ita, vt ad oculos ſolum; nõ etiam ad animum admittant ſpectacula, quod verò tam grande malum eſſe in aſpectu ſolo, cùm nihil ſequatur aliud: *Audiãt curioſi,* inquit ſanctus Chryſ. *qui pulcritudines conſiderant alienas; audiant qui ex* 1. Excuſatio. Reſponſio. *Hom. 1. in Pſal. 50.*

ſpectaculis inſaniunt in theatris, qui ad excuſandas excuſationes in peccatis dicũt: Spectamus quidem; ſed nihil nocemur. Dauid talis ac tantus, læſus eſt; & tu te putas non poſſe lædi? ille nocumentum paſſus eſt, qui tantam habebat ſpiritus gratiam, & te quomodo credere potero ſine vulnere euaſiſſe? & ille quidem in ſolario domus ſuæ; tu autem in theatro: vbi & locus condemnat animã ſapientis in quo cum tanta ſint præcipitia, tantæ corruptelæ, quomodo poſſum tibi credere, quod à talibus beſtijs vulneratus non ſis? Nunquid lapideus es, aut ferreus? igni coniungeris, & non ardebis?

Falſa ſecuritas pernicioſiſſima.

Adferam exemplum vnicum; ex quo intelligas, oculos, non ſolùm cum aperti, & quaſi abſque galea aduerſus hoſtem blandiſſimum pugnant, ſuperari & capi, ſed etiam, cùm obiectu ſe palpebrarum armarunt, aures tantum apertas, & vocum ſagittis obnoxias reliquerunt: Autor huius eſt S. Auguſtinus, qui de ſocio ſcribit: atq; eo quidem, qui licet inuitus ad ſpectacula pertractus; tamen vnica ſpectatione ſic faſcinatus eſt, vt ſine theatris poſtea vitam ſibi acerbam duceret: Is igitur in hunc modum ſcribit: *Romam proceſſerat Alipius, vt ius diſceret: & ibi gladia-*

Exemplum Alipij: qui vno aſpectu captus eſt inſania ludorum.

Lib. 1. Confeſſ. cap. 8.

gladiatorij ſpectaculi inhiatu incredibili, & incredibiliter adeptus eſt. Cū enim auerſaretur & deteſtaretur talia; quidam eius amici & condiſcipuli, cùm fortè de prandio redeūtibus obuius eſſet, recuſantē vehemēteri, & reſiſtentem, familiari violētia duxerunt in Amphitheatrum, crudelium & funeſtorum ludorum diebus: hæc dicentem. Si corpus meum in illum locum trahitis, & ibi conſtituitis; nunquid & animum & oculos meos in illa ſpectacula poteſtis intendere? adero itaq́, abſens; ac ſic & vos, & illa ſuperabo. Quibus auditis illi nihilo ſecius eum abduxerunt ſecum: idipſum fortè explorare cupientes, vtrum poſſet efficere. Quo vbi ventum eſt, & ſedibus, quibus potuerunt, locati ſunt, ſeruebāt omnia immaniſſimis voluptatibus. Ille clauſis foribus oculorum, interdixit animo, ne in tanta mala procederet. atque vtinam & aures obturauiſſet. Nam quodā pugnæ caſu, cùm clamor ingens totius populi vehementer eum pulſaſſet; curioſitate victus & quaſi paratus quicquid illud eſſet, etiam viſum contemnere & vincere; aperuit oculos & percuſſus eſt grauiore vulnere in anima; quā ille in corpore, quem cernere concupiuit; ceciditque miſerabilius; quàm ille, quo cadente factus eſt clamor, qui per aures intrauit, &

reſerauit eius lumina, vt eſſet qua feriretur & deijceretur, audax adhuc potius, quā fortis animus; & eo infirmior, quo de ſe præſumpſerat qui debuit de te. Vt enim vidit illum ſanguinem; immanitatem ſimul ebibit; & non ſe auertit: ſed fixit aſpectum; & hauriebat furias, & neſciebat: & delectabatur ſcelere certaminis; & cruenta voluptate inebriebatur. Et non erat iam ille, qui venerat; ſed vnus de turba, ad quam venerat; & verus eorū ſocius, à quibus adductus erat. Quid plura? Spectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam, qua ſtimularetur videre, non tantum cum illis, à quibus prius abſtractus eſt; ſed etiam præ illis, & alios trahens.

Quod ſi ſpectacula tam crudelia, tam horrenda gladiatorum & venationum, quibus aut ipſi inter ſe homines, barbaro planè more, peterent, occiderent, lacerarent, gladijs, pugionibus, fuſcinis: aut legionibus, tigribus, vrſis miſeri homines dilaniandi obijcerentur; tantum tamen poterant; vt oculos, animumq; eius inſanè occuparenti, qui antea cædem omnem, & crudelitatem horrebat; qui inuitus acceſſerat; qui deſtinauerat, aut non adſpicere; aut ſi adſpexiſſet, non cogi-

tate: quid de noſtris ſpectaculis dicemus? adoleſcens natura propenſus ad voluptates, facilius animo, annis integer, calido ſanguine, corpore bene hibito, interſit ſpectaculis, mira ſuauitate in omnes ſenſus influentibus; mirè gratis appetitui; mirè factis ad capiendos non oculos tantum; ſed animos etiam; ad robur mentis effœminandum; ad ſepeliendam ſempiternis tenebris integritatem mentis & corporis, quæ multò facilius, quàm delicatiſsimi floris odor euaneſcit; longè fragilior eſt vitro; ipſe totus ſenſibus deditus, qui illum deinceps tartareis hoſtibus tradant. talis inquam, ad talia libenter accedat; quid boni; imò quid non mali exſpectandum putes, Tamen audebis dicere, nihil te peccare, cum videndi tantum animo, non accipiendi damni voluntate accedis. Audi Auguſtinum: *Spectauit, clamauit, exarſit, abſtulit, inde ſecū inſaniam, qua ſtimularetur videre, non tātum cum illis, ſed etiam præ illis, à quibus erat adductus.*

Præſens adoleſcentiæ periculum in ſpectaculis inhoneſtis.

SEQVITVR altera defenſio Fuiſſe nonnullos, quibus exiguum ex his voluptatibus, fuiſſe etiam 2. Excuſatio

& longè plures, eoſque ſibi notis, qui nihil omnino damni acceperint. Reſpondeat & huic cauſæ Sanctus Chryſoſtomus. Imò verò, inquit *maximè nocet; quod incaſſum tempus cōſumis, & ſcandalum alijs offers. nam ſi in excelſo quodam animi robore, nihil inde tibi mali contraxiſti; attamen, quoniam alios imbecilliores, exemplo tuo, ſpectaculorum ſtudioſos feciſti; quomodo non ipſe commiſiſti, qui cauſſam committēdi alijs præbuiſti?* in hoc genere falluntur grauiter patres, & præfecti moribus adoleſcentium; qui iſtorum vires ſuis viribus metiuntur. Qui, quòd Chryſoſtom. non credant, imbecilliores eſſe adoleſcentes; eos ita in medios hoſtes conijciunt, vt opem nullam ferant: & proinde faciunt; ac ſi illos in mare iaciant ad natandum, eò quòd ipſi natare ſciant. Quaſi verò non hoc ſit, in præſens illos periculum ſubmerſionis & mortis præcipites dare: aut quaſi adoleſcentibus defuturæ ſint, vel in ipſis domibus, cubiculiſque, peccandi occaſiones: niſi emittantur, vt aliundè corrogent eaſdem atque emendicent; atque adeò, quo nihil dementius, pretio eas redimant, in impuritatum

Reſponſio.
Hom 38. in Matth.

Stultitia parentum, qui filios ad ſpectacula mittunt.

Digitized by Google

tatum & nequitiarum foro, id eſt, in ſpurciſſimis theatris.

TERTIA eſt quorundam excuſatio: ad tempus fallendum aptiſſimas eſſe huiuſmodi recreationes. His ego reſpondeo: tempus fallere, eorum eſſe qui abundant tempore. Inter Chriſtianos verò, quis eſt, cui non dictum ſit: *Tempus breue eſt.* & *Dum tempus habemus operemur bonum?* Quis ille, qui glorietur abundare ſe tempore, quo pænitentiam agat, tot peccatorum, quot admiſit; tot ſcandalorum, quod dedit? quo exſoluat tot debita, quibus tenetur Deo, proximo, familiæ, patriæ, ſibi ipſi? Sed audiamus eundem Chryſoſtomum, qui aureolis planè ſententijs docet, quemadmodum non tantùm mala; ſed cauſſas quoque malorum fugere debeamus. *Agnoſcamus*, dicit, *laqueos, & de ipſis procul eamus; agnoſcamus præcipitia nec appropinquemus. Hoc maximè ſecuritatis vobis erit occaſio, non tantū peccata fugere, verùm & quæ videntur media quidem eſſe, ad peccata verò nos ſupplantant, quale quod dico, ridere, & iocoſa verba, non manifeſtum quidem peccatum videtur; ſed manifeſtum crimen inducit. Nam ſæpius ex riſu turpia naſcũtur verba;*

3. Excuſatio.

Reſponſio.

1. Cor. 7.

Galat. 6.

Digitized by Google

ex turpibus verbis actiones turpiores Sæpius ex verbis & riſu conuitia & contumeliæ: de conuitio & contumelia plagæ & vulnera, de vulneribus & plagis iugulationes & homicidia. Si igitur tibi bene conſulturus es, nō turpia tantū verba & facta, neque plagas & vulnera, & homicidia tātum fugias, verum & ipſum intempeſtiuū riſum, & verba ſcurrilia: quoniam ſubſequentium radix talia eſſe ſolent. Contra hanc cæteraſque, quas huius periculi amatores excuſationes adducunt, cō-cludamus verbis huius eiuſmodi ſanctiſsimi Doctoris. *Non ergò inutiliter contendamus, nec vanas excuſationes excogitemus, cùm vna nobis ſufficiat excuſatio, longè à fornace Babyloniæ fugere procul ab Aegyptio ſcorto abeſſe; atque ſi neceſſe eſt, nudos è manibus eius elabi. Sic enim ingētes voluptates capiemus, cum ſtimulis conſcientiæ minimè pungimur.*

Epiogus capitis ex Chryſoſt.

CAPVT

CAPVT XXII.

DE OCIO FVGIENDO, ET DE *duplici ſchola, Vitiorum & Virtutum.*

NON multum iuuerit, adoleſcentem abſtinuiſſe ab improbis actionibus, earumque periculis, de quibus adhuc diſſeruimus: ſi fugitans laboris, otio atque inertia tranſigat ætatem optimam, Eſt enim propria quædā huius ætatis viuacitas vt calore iuuenili, ad multa, variaque agenda excitetur. Hæc ſi maturè ad bona ſe applicat; excellens aliquid efficit cum tempore. Sin corrūpi ocio permittitur; fæcunda eſt multorum malorum ſeges. Præcipuè, quòd metuēdum ſit, ne ſtatim ad appetitus voluptatum ſe applicans, id his perſequendis, ſuas vires oſtendat. Quemadmodum enim:

Non ſufficit fugere mala: niſi facies bona.

Adoleſcentia ocioſa malorum ſeges.

Fertilis, aſsiduo ſi non renouetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager.

Simile.

Sic natura iuuenilis, niſi aſſiduo cultu vtilium & ſalutarium occupationum exerceatur, & quodammodo fatigetur: fert aliud nihil, niſi turpium cogitationum germina; & turpiorum actionum fruges. In ſe enim iam

ſuo tempore tota Gallia, Sardinia, Sicilia Barbarorum irruptione redundarint: vt nobiliſsimæ vrbes Colonia, Moguntia, Treueri crudeliſsimè ſint deletæ vt VVandali, velut communis quædam orbis pernicies, ad ipſam vſque Africam penetrarint. Atque vt planè intelligeretur, quā ob rem Deo viſum fuiſſet, tot prouincias, tam nobiles imperii Romani exſcindere *Circumſonabant*, inquit, *armis muros Carthaginis populi barbarorum: Et Eccleſia Carthaginienſis inſaniebat in Circis; luxuriabat in theatris: Alij foris iugulabantur; alij intus fornicabantur: pars plebis erat foris captiua hoſtium, pars intus captiua vitiorum*. Idem verò Saluianus, vt ante eum Chriſoſtom barbaros ipſos teſtatur hæc flagitia ſpectaculorum admiratos execratoque, Romanis inſultaſſe quod extremæ ſe ſtultitiæ inſania dedidiſſent: ipſum verò genus hiſtrionum tamquam peſtes humani generis, ex ijs, quas Chriſtianis erupuiſſent prouinciis, (quod nunc Turcæ faciunt) ſubitò extermi-naſſe.

Indorum laiciniam.

Miſera facies inſani populi.

Barbari ſpectacula execrantur.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXI.

FRIVOLAE EXCVSATIONES eorum, qui ſpectaculis delectantur turpibus.

SCIO, quid pro ſe noſtri temporis ſuauiludii (vt verbo Tertuliani vtar) ſoleant adferre: occurram igitur eorum defenſionibus. Quid dico occurram: imò vero eoſdem illos ſanctiſsimos viros opponam, quorum facta eſt ſuperius mentio. Quemadmodum enim flumen generis, humani ſuo ſemper agmine fluit; atque ex eodem Adami corrupto ſemine eadem ſemper exiſtit hominum ſpecies: ita & peccata ſemper eiuſdem generis, & peccatorum, reperiuntur excuſationes Reſpondeant igitur nūc iidem; qui olim grauiſsimè ſunt eadem ſectati. Excuſationes eorum qui ludionibus fauent.

PRIMVM, accedere ſe aiunt, ita vt ad oculos ſolum; nō etiam ad animum admittant ſpectacula, quod verò tam grande malum eſſe in aſpectu ſolo, cùm nihil ſequatur aliud: *Audiāt curioſi,* inquit ſanctus Chryſ. *qui pulcritudines conſiderant alienas; audiant qui ex ſpecta-* 1. Excuſatio. Reſponſio. Hom. 1. in Pſal. 50.

Digitized by Google

ſpectaculis inſaniunt in theatris, qui ad excuſandas excuſationes in peccatis dicũt: Spectamus quidem; ſed nihil nocemur. Dauid talis ac tantus, læſus eſt; & tu te putas non poſſe lædi? ille nocumentum paſſus eſt, qui tantam habebat ſpiritus gratiam, & te quomodo credere potero ſine vulnere euaſiſſe? & ille quidem in ſolario domus ſuæ; tu autem in theatro: vbi & locus condemnat animã ſapientis in quo cum tanta ſint præcipitia, tantæ corruptelæ, quomodo poſſum tibi credere, quod à talibus beſtijs vulneratus non ſis? Nunquid lapideus es, aut ferreus? igni coniungeris, & non ardebis?

Falſa ſecuritas pernicioſiſſima.

Adferam exemplum vnicum; ex quo intelligas, oculos, non ſolùm cum aperti, & quaſi abſque galea aduerſus hoſtem blandiſſimum pugnant, ſuperari & capi, ſed etiam, cùm obiectu ſe palpebrarum armarunt, aures tantum apertas, & vocum ſagittis obnoxias reliquerunt: Autor huius eſt S. Auguſtinus, qui de ſocio ſcribit: atq; eo quidem, qui licet inuitus ad ſpectacula pertractus; tamen vnica ſpectatione ſic faſcinatus eſt, vt ſine theatris poſtea vitam ſibi acerbam duceret: Is igitur in hunc modum ſcribit: *Romam proceſſerat Alipius, vt ius diſceret: & ibi gladia-*

Exemplum Alipij: qui vno aſpectu captus eſt inſania ludorum.

Lib. 1. Confeſſ. cap. 8.

gladiatorij ſpectaculi inhiatu incredibili, & incredibiliter adeptus eſt. Cũ enim auerſaretur & deteſtaretur talia; quidam eius amici & condiſcipuli, cùm fortè de prandio redeũtibus obuius eſſet, recuſantẽ vehemẽteri, & reſiſtentem, familiari violẽtia duxerunt in Amphitheatrum, crudelium & funeſtorum ludorum diebus: hæc dicentem. Si corpus meum in illum locum trahitis, & ibi conſtituitis; nunquid & animum & oculos meos in illa ſpectacula poteſtis intendere? adero itaq́, abſens; ac ſic & vos, & illa ſuperabo. Quibus auditis illi nihilo ſecius eum abduxerunt ſecum: idipſum fortè explorare cupientes, vtrum poſſet efficere. Quo vbi ventum eſt, & ſedibus, quibus potuerunt, locati ſunt, feruebãt omnia immaniſſimis voluptatibus. Ille clauſis foribus oculorum, interdixit animo, ne in tanta mala procederet. atque vtinam & aures obturauiſſet. Nam quodã pugnæ caſu, cùm clamor ingens totius populi vehementer eum pulſaſſet; curioſitate victus & quaſi paratus quicquid illud eſſet, etiam viſum contemnere & vincere; aperuit oculos & percuſſus eſt grauiore vulnere in anima; quã ille in corpore, quem cernere concupiuit; ceciditque miſerabilius; quàm ille, quo cadente factus eſt clamor, qui per aures intrauit, & reſe-

reſerauit eius lumina, vt eſſet qua feriretur & deijceretur, audax adhuc potius, quā̃ fortis animus; & eo infirmior, quo de ſe præſumpſerat qui debuit de te. Vt enim vidit illum ſanguinem; immanitatem ſimul ebibit; & non ſe auertit: ſed fixit aſpectum; & hauriebat furias, & neſciebat: & delectabatur ſcelere certaminis; & cruenta voluptate inebriebatur. Et non erat iam ille, qui venerat; ſed vnus de turba, ad quam venerat; & verus eorū̃ ſocius, à quibus adductus erat. Quid plura? Spectauit, clamauit, exarſit, abſtulit inde ſecum inſaniam qua ſtimularetur videre, non tantum cum illis, à quibus prius abſtractus eſt; ſed etiam præ illis, & alios trahens.

Quod ſi ſpectacula tam crudelia, tam horrenda gladiatorum & venationum, quibus aut ipſi inter ſe homines, barbaro planè more, peterent, occiderent, lacerarent, gladijs, pugionibus, fuſcinis: aut legionibus, tigribus, vrſis miſeri homines dilaniandi obijcerentur, tantum tamen poterant; vt oculos, animumq; eius inſanè occuparenti, qui antea cædem omnem, & crudelitatem horrebat; qui inuitus acceſſerat; qui deſtinauerat, aut non adſpicere; aut ſi adſpexiſſet, non cogi-

tare

tare: quid de noſtris ſpectaculis dicemus? adoleſcens natura propenſus ad voluptates, facilius animo, annis integer, calido ſanguine, corpore bene hibito, interſit ſpectaculis, mira ſuauitate in omnes ſenſus influentibus; mirè gratis appetitui; mirè factis ad capiendos non oculos tantum; ſed animos etiam; ad robur mentis effœminandum; ad ſepeliendam ſempiternis tenebris integritatem mentis & corporis, quæ multò facilius, quàm delicatiſsimi floris odor euaneſcit; longè fragilior eſt vitro; ipſe totus ſenſibus deditus, qui illum deinceps tartareis hoſtibus tradant. talia inquam, ad talia libenter accedat; quid boni; imò quid non mali exſpectandum putes, Tamen audebis dicere, nihil te peccare, cum videndi tantum animo, non accipiendi damni voluntate accedis. Audi Auguſtinum: *Spectauit, clamauit, exarſit, abſtulit, inde ſecū inſaniam, quâ ſtimularetur videre, non tātum cum illis, ſed etiam præ illis, à quibus erat adductus.*

Præſens adoleſcentiæ periculum in ſpectaculis inhoneſtis.

SEQVITVR altera defenſio Fuiſſe nonnullos, quibus exiguum ex his voluptatibus, fuiſſe etiam- 2. Excuſatio

tatum & nequitiarum foro, id eſt, in ſpurciſſimis theatris.

TERTIA eſt quorundam excuſatio: ad tempus fallendum aptiſſimas eſſe huiuſmodi recreationes. His ego reſpondeo: tempus fallere, eorum eſſe qui abundant tempore. Inter Chriſtianos verò, quis eſt, cui non dictum ſit: *Tempus breue eſt.* & *Dum tempus habemus operemur bonum?* Quis ille, qui glorietur abundare ſe tempore, quo pænitentiam agat, tot peccatorum, quot admiſit; tot ſcandalorum, quod dedit? quo exſoluat tot debita, quibus tenetur Deo, proximo, familiæ, patriæ, ſibi ipſi? Sed audiamus eundem Chryſoſtomum, qui aureolis planè ſententijs docet, quemadmodum non tantùm mala; ſed cauſſas quoque malorum fugere debeamus. *Agnoſcamus*, dicit, *laqueos, & de ipſis procul eamus; agnoſcamus præcipitia nec appropinquemus. Hoc maximè ſecuritatis vobis erit occaſio, non tantũ peccata fugere, verùm & quæ videntur media quidem eſſe, ad peccata verò nos ſupplantant, quale quod dico, ridere, & iocoſa verba, non manifeſtum quidem peccatum videtur; ſed manifeſtum crimen inducit. Nam ſæpius ex riſu turpia naſcũtur verba;*

3. Excuſatio.

Reſponſio.

1. *Cor.* 7.
Galat. 6.

ex turpibus verbis actiones turpiores Sa-piens ex verbis & riſu conuitia & contu-meliæ: de conuitio & contumelia plagæ & vulnera, de vulneribus & plagis iugula-tiones & homicidia. Si igitur tibi bene con-ſulturus es, nō turpia tantū verba & facta, neque plagas & vulnera, & homicidia tā-tum fugias, verum & ipſum intempeſtiuū riſum, & verba ſcurrilia: quoniam ſubſe-quentium radix talia eſſe ſolent. Contra hanc cæteraſque, quas huius periculi amatores excuſationes adducunt, cō-cludamus verbis huius eiuſmodi ſan-ctiſsimi Doctoris. *Non ergò inutiliter contendamus, nec vanas excuſationes exco-gitemus, cùm vna nobis ſufficiat excuſatio, longè à fornace Babyloniæ fugere procul ab Aegyptio ſcorto abeſſe; atque ſi neceſſe eſt, nudos è manibus eius elabi. Sic enim ingē-tes voluptates capiemus, cum ſtimulis conſcientiæ minimè pun-gimur.*

Epilogus capitis ex Chryſoſt.

CAPVT

CAPVT XXII.

DE OCIO FVGIENDO, ET DE duplici ſchola, Vitiorum & Virtutum.

NON multum iuuerit, adoleſcentem abſtinuiſſe ab improbis actionibus, earumque periculis, de quibus adhuc diſſeruimus: ſi fugitans laboris, otio atque inertia tranſigat ætatem optimam, Eſt enim propria quædā huius ætatis viuacitas vt calore iuuenili, ad multa, variaque agenda excitetur. Hæc ſi maturè ad bona ſe applicat; excellens aliquid efficit cum tempore. Sin corrūpi ocio permittitur; fæcunda eſt multorum malorum ſeges. Præcipuè, quòd metuēdum ſit, ne ſtatim ad appetitus voluptatum ſe applicans, id his perſequendis, ſuas vires oſtendat. Quemadmodum enim:

Non ſufficit fugere mala: niſi facies bona.

Adoleſcentia ocioſa malorum ſeges.

Fertilis, aſſiduo ſi non renouetur aratro,
Nil niſi cum ſpinis gramen habebit ager.

Simile.

Sic natura iuuenilis, niſi aſſiduo cultu vtilium & ſalutarium occupationum exerceatur, & quodammodo fatigetur: fert aliud nihil, niſi turpium cogitationum germina; & turpiorum actionum fruges. In ſe enim iam

 vſque

vſque ab ortu, ſemina habet concupiſcentiæ, quæ mira luxurie ſe effundunt per ocium: Tantam quippe miſeriam, & naturæ correptionem peperit primorum parentum lapſus; vt quemadmodum nulla cultura proueniunt lolia, ſic ad turpiſſimi fetus conceptionem, requiratur aliud nihil, niſi vt animus quieſcat & ocietur. Vt enim abſente calore vitali celerrimè putreſcit caro: ſic homo, nullo ad occupationes honeſtas, animi calore agitatus, in vitij alicuius putorem incidat neceſſe eſt.

Vitia ſponte naſcuntur.

Simile.

Primus igitur facillimusque lapſus eſt, Intemperantiæ: ad quam nullo etiam duce vel comite, ſua ſponte, corrupta natura defertur. Neq; enim aliũ ſcopum *tela*, vt quidam vocat, *cupidinis* collimantur, quàm in hominum delicatorum, & otio diffluentium corpora. Rectè igitur dixit:

Ocioſi labũtur ad Intẽperantiam.

Ocia ſi tollas periêre cupidinis arcus.

Certè enim in corde per ocium emollito, hærent voluptatum ſagittæ: eædẽ ſi mittãtur in animum, quanuis iuuenilem, duratũ tamẽ aſſuetudine laborũ, ſ honeſtæq; occupationis; retũduntur ſcilicet, & reſultant. Proprium eſt enim

Simile.

enim induſtriæ, non modò quod Valerius ait *duramento ſuo confirmari*: ſed ipſum quoque hominis animum ſaxi inſtar, & marmoris efficere: vt nullis ſit penetrabilis nequitiæ telis: Quæ duritas eò nobis eſt magis neceſſaria; quòd ſcimus, communem hoſtē neq; vnquam interquieſcere; & adoleſcentium animos, primis ſemper huius generis aſſultibus tentare. Lib. 8. c. 9. Occupatio durat animum cōtra libidines.

Induenda ergo maturè ſunt arma; vt, cùm in tempore reſtiterimus; in poſterum reſiſtendi vſum quendam habeamus. *Nam adoleſcens iuxta viam ſuam ambulās, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea*. Prou. 22. Itaque ſtultè quidam ſenes mirantur, longa ſe confecta ætate, tamen adhuc duci cupiditatibus impuris. Dolere potius debuerant libidinē atq; effrænationem adoleſcentiæ. Prima enim ætas fundamentum eſt, quo reliqua debet inniti, illius mores ſemina ſunt, quæ deinceps adulta ſenectute perueniunt ad meſſem *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet*. De corruptione corruptionem: de malis minoribus, maiora. Quæ adoleſcens ſeminas: ſenex metes. Gal, 7.

VT IGITVR adoleſcens ſtrenuum ſe, in ocij deteſtatione & fuga

uius idololatriæ? at huc ocium Iudæos adduxit, cum ſedente in monte Moyſe, aureum vitulum impiè adorarunt; *Sedit populus*, inquit ſcriptura, *manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.* In libidinum genere, quid ſceleſtius eſt illo ſcelere, quod igne cælitus miſſo, non expiandos, ſed abſumendos, cum hominibus vrbes dedit? At nonne de iſto ſcriptum reliquit Ezechiel? *Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ. Superbia ſaturitas panis & abundantia, & ocium ipſius, & filiarum eius?* Sed vt nemo repentè ſit peſſimus, ad tam horrenda flagitia non venitur, niſi leuiora quædam ante commiſſa ſint. Leuitas igitur eorum, quæ prima occurrunt, allicit, & inuitat adoleſcentes, vt ocii blanditias minus auerſetur.

Ex ocio Idololatria.

Exod. 32.

Peccatum Sodomorum. *Cap.* 16.

In hunc ergò ludum qui ingreſſi ſunt eorum aures his vocibus aſsidue perſonant, Quorſum hic tantus in bonis actionibus ardor? quorſum tanta in adoleſcente religio? quid tam horribili aſperitate opus, vbi vix quicquã adhuc peccatum eſt? quid labores intolerabiles ætati teneræ? quid mori iuuat, cum vix cæperis viuere? Confirma te potius, ne labores olim ferendi

Dictata, quæ ſuis diſcipulis tradit Ocium.

te fra-

te fractum inueniant: abijce partem aliquam moleſtarum cogitationum: curas & ſollicitudines relinque Pædagogis, rectoribus, parentibus; tu caue amittas florem ætatis: fuere primo, & iucundiſſimo vitę tuæ vere. Ad ſummum: *Edamus & bibamus.*

Ex Ocij ludo prodierunt omnia flagitia.

Ab his initiis profecta vitioſitas, ad ſectas voluptuariorum & impiorum progreſſa eſt: ex hoc ludo Epicuri, Sardanapali, Heliogabali prodierunt: In hunc itarunt omnes illi veteres, qui vel per cęcitatem cordis, quam vita ocioſa illis pepererat, Deum non cognouerunt: vel cognitum non conglorificauerunt: vt Deũ & creatorẽ ſuum ſed exiguo, quod habebant lumine orbati, inuoluerunt ſe vitiis, & infamię cupiditatum ſuarum. In hoc eruditi ſunt omnes, quos videmus noſtra tempeſtate, aut impietatem hæreticorum ſequi: aut atheiſmos eorum, qui vel omnino eſſe Deum negant; vel ita viuunt, vt factis oſtendant nullum ſe Deum credere: Denique huius diſcipuli ſunt omnes, quotquot nomine Chriſtiani, reipſa nihil ſunt minus tepidi in actionibus bonis: impatientes incommodorum: ſomnolenti in

Species hominis ocio corrupti.

Digitized by Google

ti in cogitationibus; negligentes vitæ futuræ; torpidi in cura & cuſtodia ſui procraſtinatores melioris vitę, tardi ad obtemperandum, quãuis acribus conſcientiæ monitionibus: diſſoluti, nec quid agant, nec quomodo agant, cogitantes: inconſtantes; ſi quid cœperint, inchoatum relinquentes: familiæ ſuæ & rerum ſuarum incurii; qui malunt vel miſerrimè viuere, quã exiguam laboris moleſtiã ſubire, ſine pietate interna, externaq; languidi in obſequiis aliorum; lãguidiores in ſeruitute Dei: deſides & remiſſi in omnibus cogitationibus, & actionibus; qui nullum humanitatis aut virilitatis ſpeciem præ ſe ferant. Quibus ad peragendam Tragædiam vnicum hoc reſtat, vt (quod fere ſolet) tædium eos vitæ capiat, in qua ſe nec ſibi, nec aliis prodeſſe ſentiẽtes, nihil niſi carneam maſſam, & pondus inutile terræ eſſe intelligant.

Quid mirum autem ſi ex carne hominis, hoc modo trahentis inuitam vitam, oriantur inimiciſſimæ puritatis fruges? cogitationum ſordes; deſideriorum impuritas: operum execrabilis contaminatio? Quod ſi S. Franciſco

Qui laborant, vix euadunt tẽtationes: nedum ocioſi.

in edito monte virtutis ſedem & habitaculum eſſe fingebant; vt indicarent, tametſi, qui eam aſſecutus eſt, mira voluptate fruatur; non poſſe tamen niſi per multos arduosq́; labores, ad eam perueniri. Aditus igitur ad virtutem eſt aſcenſus: id eſt, labor & ſudor. Siquidem,

Virtus paratur labore.

Virtutem poſuere Dei ſudore parandam

Primus huius ludi autor, eſt Deus ipſe qui vt ab omni æternitate, internam habuit ſuę diuinitatis actionem; ſic poſt in tempore cùm produxiſſet hunc mundum, nunquã ceſſator fuit; *Pater meus, vſque modo operatur*, inquit Christus, *& ego operor*. Primi in diſciplinam huius ludi ſe Angeli tradiderunt; qui præterquam quod interna intelligentia feliciſſimè quidem; ſed abſq; fatigatione ſe exerceant, continuo etiam occupantur, in officijs vniuerſo orbi præſtandis. Conuertunt cœlos: planetarum regunt varios motus; ad Dei voluntatem, animarumq; ſalutem ſunt intenti; &, vt Apoſt. loquitur, *Sunt oẽs adminiſtratorij Spiritus, in miniſteriũ miſſi, propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*. Neq; tardi, aut lenti ſunt ad miniſteria; ſed tales; vt alias

Ludimagiſter Deus.

Ioan. 8.

Diſcipuli laboris Angeli.

Hebr. 1.

bitatem diſcere, & contendere vult ad ſalutem; omnino adeundum eſt. Sit igitur certum fixumque primò omnium, in animo iuuenili; vt ocium, quantum poteſt euitet, vt peſtem, & perniciem animæ; vt inuiſum infeſtumque Deo, & Sanctis; vt nutriculam vitiorum; vt omnis ruinæ occaſionem.

CAPVT XXIII.

QVAE OCCVPATIONES, ET quomodo ſuſcipiendæ ſint.

Quidam negotium habent otioſū.

HOC LOCO illud eſt animaduertendum, ne ſic fugias ocium, vt multi faciunt. Occupantur enim actionibus aut æquè malis; aut ipſo ocio peioribus. Atqui hoc eſt, vitium vitio pellere: ac diabolum alium admittere, vt alium excludas. Qua in re grauis eſt eorum error, qui vt effugiant ocium, dant ſe luſibus, ambulationibus, ijs rebus quibus nihil niſi ocium fallant. Quibus occupationibus neque corpori magnoperè vtilitatem, & animo grauiſſimum adferunt damnum. Iſti non fugiunt vitium; ſed mutant & quod quidem ad puri-

puritatem conſeruandam pertinet, in eodem iſti periculo verſantur, atque ij, qui nihil agunt: ſæpe etiam multò maiori. Ipſa enim oblectamenta, materiam frequenter tentationi ſubminiſtrant.

Nimium externis rebus occupari ſtultiſsimum.

Stultiſsimum porrò eſt, in iis occupationibus nos vitam agitare, quæ nobis ipſis tempus ita ſuffurentur; vt cùm ad exitum vitæ peruentum ſit, minimam temporis partem noſtram fuiſſe dicere poſsimus. Quid enim ſtultius, quàm, vt tum reperiamur ſerui fuiſſe occupationum, & hominum: de animę noſtrę ſalute, propter quam à Deo, in orbem hunc, producti eramus; quæque nobis depoſiti inſtar cõcredita fuerat, curam nullam habuiſſe? Etſi enim hoc genus occupationũ, ſuapte natura, vel bonũ, vel certè medium eſſe poſsit nobis quidem certe hoc ipſo bonum non eſt, quod nos ipſos nobis ſuffuratur: adeò, vt fortè alijs ex eo vtilitas; nobis vel nihil vel pernicies oriatur. Lucri an animi cauſſa nauigãs impingas in ſcopulos, & naufragium facias: in occaſione interitus aliquid; in ipſo interitu, quod ad te attinet, nihil intereſt.

Similitudo Pulcra.

Alte-

Alterum ergo ſit adoleſcentis decretum, vt mature quærat, in quo ipſius occupetur induſtria; atque idipſum fructuoſe; neq; tam ſinat ſe mundanis, terreniſq; diſtineri curis, vt vel nihil vel parũ ad res cœleſtes, & diuinas ſuperſit temporis. Hoc enim vnicùm, firmiſsimumq; omnium actionum, vitæq; totius fundamentum eſſe debet, vt perſuaſum habeat, maximam ſibi principemq; occupationem eſſe, bonam vitam. Itaq; tempus omne, quo viuit, hac ſibi gratia diuinitus datum; vt bene viuat, longum id, an breue, nihil ad rem. Neque enim, quiſquis diu vixit. bene vixit, niſi vixit, vt debuit, imò verò, ne diu quidem vixit, qui in longo vitæ tempore bene non vixit: quando ex illo tempore minimam partem virtuti, id eſt, ſibi conceſsit. *Non eſt* inquit Seneca, *quod quem quã propter canos, aut rugas putes diu vixiſſe, non ille vixit; ſed diu fuit. Quid enim illum multum putas nauigaſſe, quem ſæua tempeſtas, è portu exceptum huc & illuc tulit; ac viribus ventorum ex diuerſo furentium per eadem veſtigia in orbem egit? Non ille multum nauigauit, ſed multũ iactatus eſt.*

Optima occupatio quæ.

Fundamentum totius vitæ.

Maxima occupatio ſit: bene viuere.

De breu. vita ca. 8.

Neque

Neque quia nos occupati fuimus, aut inutiliter, aut malè; in rebus noſtris, aut alienis; ſeu principes illi, ſeu amici, ſeu parentes, ſeu quiuis alii fuerint, idcirco amiſſum nobis tempus reſarcietur. Neque quod vel negotia externa, vel amici vel peccata ademerunt, id ad vitæ diuturnitatem addetur. *Nemo* inquit idem, *reſtituet annos; nemo iterum te tibi reddet. Ibit qua cœpit ætas, nec curſum aut reuocabit, aut ſupprimet: nihil autem tumultuabitur, aut admonebit velocitatis ſuæ, tacita labetur, nõ illa ſe Regis imperio, non fauore populi longius proferet, ſicut miſſa eſt à primo; decurret; nuſquam diuertet; nuſquam remorabitur. mors interim aderit, cui velis nolis, vacādum:*

Volat irreparabile tēpus.

Duo igitur ſunt ad quæ adoleſcens, in hoc genere, attento animo eſſe debet. Alterum, ne, quod plerique faciunt, ita viuat, vt cum ad vitæ metas decurrerit, pœniteat ipſum amiſſi temporis ſimul & vitæ. Alterum, vt vtatur tempore ad eum finem, ad quem conceſſum eſt à Deo, id eſt, vt æternitati animæ conſulat *Viuere, in tota vita diſcendum eſt*, inquit idem Philoſophus *quod magis mirandum eſt, in tota vita diſcendum*

Vtendum tempore.

Cur datum tempus.

Tota vita diſce mori. Cap. 6.

cendum eſt, mori; & ideo magni, & ſupra humanos errores eminentis viri eſt, nihil è ſuo tempore delibare & ideo vita eius longiſsima eſt, qui quantumcunque potuit, vacauit. nec quicquam reperit dignum, quod cum ſuo tempore commutaret, cuſtos eius parciſsimus.

Certè quidem commune eſt omnium ferè mortalium malũ; quod, cùm viuere cœperint, mox omnia alia prius cogitant; quam quomodo tẽpore, ad viuendum dato, vtantur. Hoc enim, ſeu longum, ſeu breue, quemadmodum ipſis, quantum futurum ſit, incertum eſt; ita exiſtimare debebant, ſolum totumque ſibi eſſe patrimonium: cuius poſſeſſio ſola à Deo certa ac perpetua (ſi rectè eo vti ſcirent) ipſis conceſſa eſſet. Neq; enim in alijs rebus, eandem habent poſſidendi certitudinem. Diuitias vel aufert, vel minuit fortuna: honor ex opinione; id eſt, aliena & mobili voluntate pendet: valetudo infinitos intus & foris habet caſus: ætas nunquam conſiſtit: ſolum tempus eſt, in quod nullum ius ſit fortunæ, & caſibus Cælo enim hæret, quòd ab omni rerum noſtrarum inſtabilitate abhorret. Solum tempus eſt, quod nec dat,

Solius temporis certa & noſtra poſſeſſio.

ipſum ſuffurari poſſint adoleſcentiæ. Statuat igitur Chriſtianus adoleſcens, & omni ratione ocium effugere, & effugere optimis occupationibus, & vtrumque faciat maturè, ne poſt, quod ait quidam, Sera pœnitentia.

Doleat ſtultos præteriiſſe dies.

SED video ingreſſum me eſſe latiſſimum campum, quem totum obire non poſſum: breuiore igitur gyro; id eſt duabus ſententiis, totum hunc locum definiam. Prior hæc eſto Ad euitandam libidinem, neceſſariò euitandum ocium. Poſterior, Ad euitandum ocium, nihil certius aut præſtantius, quàm vel in literis, vel in aliis Chriſtianarum exercitationum generibus habere, quo indies, imò in horas vniuerſæ vitæ diſtinearis occupatus. Summa capitis de ocio. I. II.

Vtriuſq; exempla ſunt apud D. Hieronymum pulcherrima, quę quoniam inſigniter ipſe deſcribit, totidem verbis adſcribam. *Dum eſſem iuuenis, & ſolitudinis me deſerta vallaret; incentiua vitiorũ, ardoremq́ue naturæ ferre non poteram: quem cùm crebris ieiuniis frangerem; mens tamen cogitationibus æſtuabat. ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex* Ocium qui fugit: libidines euadit. *Ad Ruſt.* Exemplum adoleſcentis vexati Intemperãtia.

Literarum ſtudia domant libi- nes.

Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi; vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios grauitatemq́, Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum diſcerem; & ſtridentia, anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis; quoties deſperauerim; quotiesque ceſſauerim; & contentione diſcendi rurſus inceperim: teſtis eſt conſcientia, tam mea, qui paſſus ſum; quàm eorum, qui mecum duxerūt vitam: & gratias ago Domino, quod, de tam amaro ſemine literarū, dulces fructus capio. Dicam & aliud, quod in Aegypto viderim: Græcus adoleſcens erat in cœnobio, qui nulla abſtinentiā, nulla operis magnitudine, flammam poterat carnis exſtinguere. hunc periclitantem, pater monaſterij hac arte ſeruauit. Imperat cuidam viro graui, vt iurgijs atque contumelijs inſectaretur hominem; & poſt irrogatam iniuriā primus veniret ad querimoniam. Vocati teſtes pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. flere ille contra mendacium: nullus alius credere veritati; ſolus pater defenſionem ſuam callidè opponere: ne abundantiori triſtitia abſorberetur frater. quid multa? ita annus ductus. quo exoleto, interrogatus adoleſcens; ſuper cogitationib. peſſimis, an adhuc moleſtiæ aliquid

Exemplum aliud.

Occupatio animum ab Intemperantia abſtrahit.

ſuſtine-

ſuſtinere? Papæ! inquit, viuere non libet, & fornicari libeat?

HANC ob rem in omnibus bene inſtitutis ciuitatibus, ſingulari ſemper cura prouiſum fuit, vt iuuentus, vel literarum, vel amorum tractatione diſtineretur. Quanquam enim de Spartana iuuentute, neſcio quid refertur: nequaquam tamē ea fuit ocioſa. Nam vt abeſſet ab ocio, ſæpè neque in lecto recumbere, aut ſomnum capere ſinebatur. Quòd ſi vlla ciuitas mollitiem atque effœminationem refugit; præſtitit certè hoc Lycurgi illa Reſpubl. ſed ita eſt: abſtinebatur iuuentus à ſordidis artibus; & ſi quæ ſine dignitate ſolùm facerent quæſtum.

Ethnici adoleſcentes ociari prohibebant.

Nos verò qui ſolam habemus Rempub. Chriſtianam, hac contenti ſimus. S. Paul. igitur, qui primus ciuiles quaſdam nobis edidit leges, Chriſtiano more, tam grauē ocio pœnā conſtituit; *vt, qui non laboret, eum etiā panis vſu prohibeat*. Neq; id edicto ſolùm cauit; ſed oſtendit etiam exemplo. Eadem fuit in Apoſtolorum imitatoribus ſeueritas. S. Hierony. exemplum vidimus: audiamus nunc eundē, præterea, quæ alibi ſæpè ad alios ſcripſit, de inſtitutione

D. Pauli lex in ocioſos.

S. Hierony. ſententia de iiſdem.

virginis differentem. *Adſueſcat exemplo ad orationes, & Pſalmos nocte conſurgere; manè hymnos canere; tertia, ſexta, nona hora, ſtare in acie, quaſi bellatricem Chriſti; accenſaq́; lucerna, reddere ſacrificium veſpertinum. Sic dies tranſeat; ſic nox inueniat laborantem, orationi lectio, lectioni ſuccedat oratio breue videbitur, tempus, quod tantis operũ varietatibus occupatur. Diſcat & lanam facere; tenere colũ; ponere in gremio calathum; rotare fuſum, ſtamina pollice ducere.*

Ad Laetam.

Nec ab hoc inſtituto abeſt, vetus illa diſciplina monaſtica, qua ociũ in primis cauebatur. Qua de re ſic Caſſian. *Per Ægyptum Patres, nullo modo ocioſos eſſe monachos, ac præcipuè iuuenes ſinunt, actum cordis, & profectũ patientiæ, ex humilitatis ſedulitate metientes.* Neque ſolum nihil ab ijs, qui ſe ad ipſos aggregabãt, accepere ſolebant: ſed mercedibus etiam laborum ſuorum quęrebant tantum, vt & ipſis & peregrinis ſuppeditaret & ſupereſſet, quibus paupertas, ſeu aliorũ in ſterili habitãtium deſerto, ſeu vrbicorum mendicorum leuaretur. Itaque hoc erat ipſis celebre verbum: *laborantem ab vno; ocioſum ab infinitis oppugnari Dæmonibus.*

Antiqui monachi infeſti ocio.

Lib. 20. cap. 22.

Aurea ſententia.

Hoc

Hoc ipſum & fecit, & fieri iuſſit in ſuo inſtituto S Bernard. qui vt ſuos ad meſſis labores profecturos comitari poſſet; ſanitatē ſibi à Deo per miraculum impetrauit. Idem cū de ſuis quendam ſtrenuè inſtantē operi vid:ſſet; diuinitus prædixit, ob hunc laborem, à purgatorijs pœnis liberum futurū. Secuti ſunt hos alij; inter quos S Franciſcus, & ſua ipſe manu laborabat interdum, & ocioſum quendam fugitantemque laboris, ſic eiecit ordine, vt appellaret illum, *fratrem muſcam*.

SS. Patres laborioſi in literis.

Quantum verò laboris, & ſtudij, cū iſti, tum alij pleriq; in literis, & ſapientia poſuerint; quis oratione proſequatur? atq; id maximè in ætate meliori? Tanta certè in Baſilio, Gregorio, Aug. Hieronym Thoma Aquinate ſtudiorum fuit aſſiduitas; vt vix tempus ſibi, ad vires cibo ſomnoq; reficiendas ſurriperent Nam quod reſtabat, id totum, vel cum Deo, in oratione; vel cum libris in altiſſima, pulcherrimaq; mentis contemplatione ponebant.

Religioſis & ſ:cularibus, eiſdem armis cōtrà

AT, inquis, religioſorum hęc atque anachoretarū exempla ſunt. Rectè ait: Sed idcirco hæc ſecularibus proponūtur; vt intelligant, iiſdem ſibi pugnandum.

Intemperā- tiā pugnan- dam.

dum eſſe armis, quibus illi ſuperiores euaſerunt. Nam & hoſtis eſt idē & eadem pugnæ ratio: neq; illi Angeli fuerunt, neque nos aliud, quàm illi cęlum exſpectamus. Quidni igitur, vt illi fugiendo ocio, fugarunt Diabolum, nos idem faciamus eodem modo?

Exempla ſæcularium.

Baſilij Imp. præceptum de ocij fuga.

Sed tamen ne ſæcularium quidē exempla deeſſent; niſi liber hic feſtinaret ad finem. Duo igitur breuiter relata ſufficiāt. Primum ſit Baſilij, qui in Oriente imperiū habuit: is in vtiliſſimis illis inſtitutionibus ad filiū, quem poſtea in imperio ſucceſſorem habuit, Leonem; hortatur eum, ad diuerſorū librorum ſtudia. Atq; vt oſtendat, neque temporis ſe, neque voluntatis in hac occupatione cōſtituere terminos.

Cap. 17.

Meditare, inquit, *per omnem vitā, ita frugiferos ſermones, vt tantis eorum fructibus perfruaris, & regnum tuū ſapienter adminiſtres.* Neq; hoc contentus, ad alia etiā

Cap. 56.

eum hortatur ſtudia. *Euoluere*, ait, *ne vnquam ceſſes veterū hiſtorias ibi enim reperies ſine labore, quæ alij magno cū labore congeſſerunt: atq; inde bonorū virtutes, & improborum vitia cognoſces & vitæ humanæ varias mutationes & rerum in ea conuerſiones, mūdi huius inſtabilitatem; & imperij*

perij

Digitized by Google

perij ad cadendum pronitatem diſces breuiter maleſactorum pœnas; & bonorũ præmia leges; quorum illa fugies, ne vltionis, quæ inde ſequitur, ſeueritatem patiaris: hæc autem amplecteris: vt præmia, quæ ea manãt, conſequi merearis.

Digna verò animaduerſione eſt huius principis mira prudentia, qui quãtũ memini, in ipſis ſexaginta ſex præceptionibus, quas ſcribit ad filium, nũquam ſuo vſus eſt exemplo; niſi quando ad aſſiduitatem laboris eum hortatur. Ea fortaſsè ratione, quòd putaret reliqua monita, ſuaptè natura veritatem præferentia, vel ſine exemplo inuentura locum apud animum adoleſcẽtis; qui hæc, & à patre, & ab imperatore acciperet: laborioſæ vitæ perſuaſionem nõ perinde facilem futuram, quòd pleriq; principis perſona putent indignum, continenter laborare. *In mẽte,* inquit, *ſemper habeto patris tui monita, & ad eorum exemplũ vitã tuam ſtudiosè componito: neque enim ſocordia vitã traducimus: neq; in rebus gerendis ignauiter verſamur; ſed vt vita noſtra pro viua imagine virtutis tibi proponi poſſit, ſedulò agimus: inertiam in vitio ponentes, & laborem in laude ducentes.*

Pater curat, ne ocietur filius.

Cap. 4.

Carolus Caluus Imp. ſemper pie occupatus.

Alterum exemplum eſto Caroli, cognomento Calui, qui occidētis imperium tenuit, Ludouici Pij filij Hic etiam adoleſcens, enchiridion ſibi componi iuſſit, in quo tum preces, tum totius diei particulatim deſcriptas haberet occupationes. Qui liber, aureis exaratus literis, ſexcentos amplius poſt annos inter plurimas, ſanctiſſimasque reliquias, in magno quodam Germaniæ monaſterio repertus eſt. Dignus planè, qui & inter ſacras ſeruaretur reliquias; & reliquiarum loco habeatur, ſi non alia de cauſa: at certè, quod tam rari & præſtantis exempli monimentum ſit; quod ille vir ſanctiſſimus, vniuerſo orbi, atq; in primis Principibus, multoque maximè adoleſcentibus omnibus, Christiano more viuere cupientibus reliquit. In hoc igitur libello verè aureo, ordine hæc deſcripta viſuntur: Quibus precibus ſoleret hic Princeps, cum manè cubitu ſurgeret, diem auſpicari; quid faceret, cùm in moleſtiis & difficultatibus verſaretur; quid, cùm Deo pro beneficijs gratias ageret; cùm pro alijs viuis, defunctiſq; deprecaretur; cùm confeſſione animū expiaret; cùm ad ſacram menſam ſe

com-

compararet; cùm ab ea, diuinis epulis paſtus, recederet; quibus, & quomodo ſe commendaret Sanctis; qua pietate ſe veſperi cubitum componeret. Quæ etſi ſatis eſſe poſſunt, vt pias adoleſcẽtis occupationes totus orbis intelligat; præter hæc tamen, particulatim habebat deſcriptas preces, quibus ad ſingulas liturgiæ actiones vteretur; quodque omnium maximè eſt admirandum, in ſingulas totius diei horas, redibat in ſe, & certa precationis formula Deo, quem velut præſentem intuebatur animo, ſe magna demiſſione offerebat. Eant nunc deſidioſi illi, & vagi adoleſcentes, negentq; Chriſtianis, quanuis nobilibus aut potentibus, literarum, precationum, & huiuſmodi negotiorum conuenire tractationem. Principes quoque & nobiles ociũ dedecet.

(∴)

FINIS LIBRI PRIMI.

LE STE

STIMVLI VIRTVTVM ADOLESCENTIAE CHRIſtianæ proprij,

LIBER SECVNDVS.

DE CASTITATE.

SVPERIORE libro, quod diuina gratia potuimus, de Intemperātiæ vitio diſſeruimꝰ: ſequitur, vt eiuſdem gratiæ ope confiſi, de virtute huic vitio repugnante dicamus. Hanc ego non modò Temperantiā, Caſtitatem, Puritatem; ſed vniuerſè etiam Honeſtatem dici poſſe exiſtimo. quòd in hac parte virtutis, maximè eluceat pulcherrima ſpecies Honeſtatis.

CAPVT PRIMVM.

QVAM PRAESTANS SIT virtus Caſtitatis.

MIRVS quidam in omnibus ſemper viris ſanctis ardor apparuit; quo factis, verbisq; libidinis crimen ſe auerſari, atque exſecrari oſtenderent. Itaque digna planè quæſtione res eſt, quæ tanti odij fuerit cauſſa. Neq; enim fieri poteſt, quin magnum quoddam fuerit bonum; cuius illi ſpecie delectati, tam à natura inſitam, tam vehemẽtem voluptatis cupiditatem ſuperare, & prorſus abiicere potuerint. Eſt enim huius virtutis laus illorũ propria, qui excellenti virtutis ſplendore, tenebras omnes, ortas, ex ſenſu carnis, diſpellere; &, vel in huius vitæ exilio, claritatem patriæ repræſentare potuerunt. Atque in talium hominum mentibus tanta exiſtit deſiderij flamma, vt omnibus quæ cernuntur obſcuritatis, ea ſolùm, quæ ſperantur, mente præcipiãt. Vſq; eò, vt præ ea pulchritudine, quam vident animo; præ illa ſuauitate, quam mente guſtant, omnia quæ

Omnes Sancti turpes voluptates exſecrati ſunt.

Cauſſa, quia in Caſtitate mirum videbant ſplẽdorem.

Digitized by Google

vulgus pulchra putat, & iucunda, ſtercora illis, & venena videantur.

Propter virtutis amorē Sancti corpora ſua oderunt.

Quod ſi cui hoc videbitur incredibile; animaduertat aliquantulum quo illi modo vixerint; quas non ignominias; quos non dolores ac vexationes corpori ſuo attulerint; perinde, vt ſi inimicitias cum carne & voluptatibus teſtatas iuratasque exercerent. neque id aliam ob rem, quàm vt ſynceriter ſeruirent Deo; ac virtutem, cuius ſpecie ac ſuauitate capti erant, aſſequerentur. Tum demum intelliget, miram quandam ad conciliandos animos, in pulchritudine virtutis vim ineſſe. Cuius rei quod poteſt eſſe certius argumentum; quàm, quod eius amatores, non modò externa omnia pro nihilo ducũt: ſed ſeipſos quoque, vitamque ſuam, qua nihil homini carius, ita tractant; vt inſatiabili quodam ſui ipſorum odio flagrare videantur? Apparet id quidem in ſingulis virtutum generibus: ſed in Caſtitate tamen elucet clariſſimè. cuius amore multi multa tam admiranda fecerunt; vt non modò, prius quàm fierent, fieri non poſſe putarentur: ſed nunc quoque cùm perfecta ſunt, vix

Sanctorum admiranda vita Caſtitatis præſtãtiam arguit.

facta

facta eſſe credantur. Tanta ſcilicet illius eſt pulchritudo, vt qui eam ſemel contemplatus ſit, deinceps ea, quorum ſpeciem, mundus, caro, ipſaque adeò natura commēdat, adſpicere dedignetur. tanta vis; vt quem illa ſemel attraxerit, is abhorrēs, atque refugiēs ab omni voluptate, quanuis à natura inſita, nihil agat, nihil optet, nihil cogitet aliud; quàm quomodo puriſſima voluptate perfrui poſſit. Vt ego quidē Sanctos omnes arbitrer de Caſtitate ita ſenſiſſe; amabilitatem, pulchritudinem, excellentiam illi ineſſe admirandam, & diuinum aliquid in ſe complexam.

DVO enim ſunt, quæ, ab omnibus mortalib. maximi fieri ſolita, præ caſtitatis amore à multis fuère contempta: alterum vita noſtra: alterū poſteritatis cura. Ac primùm tanta nobis vitæ caritas ineſt; vt nihil nō illius amore & agamus, & patiamur. At quoties illa in contentionem Honeſtatis venit; nimirum, vt ſtellæ in ſolem incidentes ſplendorem; ita hæc pretium, & amorem prorſus amiſit. An non Thecla vitam ſuam, leonibus; Agnes, flammis; Cæcilia, gladio: aliæ pluri-

Duo bona præſtantiſſima Caſtitate viliora.

I. Vita.

Pro Caſtitate multi occiſi.

plurimæ virgines, alijs cruciatibus, nō vltrò tantùm; verùm etiam alacriter obiecerunt? Atque has quidem videre erat, pro Caſtitate mira, magnaque dicentes, facientesque: pro vita, ne verbo quidem blandiori gratiam percuſſorū aucupantes. atque adeò ſic conſtantes, vt nihil loquerentur: niſi quod fortaſsè irritare inimicos, ad tormenta cædemque ſibi inferendam, poterat. Perinde, atque ſi cauſſam capitis contra ſe ipſos agerent, apud eos, quos alioqui iam propria voluntate ad cædem ferri intelligerent.

Deus rarò iubet aliquē ſibi vim afferre; niſi in Caſtitatis periculo.

1. de ciuit. Dei cap. 21.

Quo minus autem dubium ſit, quin odium vitæ, ex amore virtutis huius, diuinitus, ſupraque naturæ vires, talibus conceſſum fuerit: docent nos hiſtoriæ ſacræ, Deum, qui parciſſimus, eſſe conſueuit huiuſmodi inſpirationum, quibus vitæ noſtræ vim inferre iubeat (quod de Samſone ſolo D. Aug. affirmat) eum ipſum tamen, in permouendis animis, ad vitam pro Caſtitatis defenſione abiiciēdam, fuiſſe frequentiſſimum. Quod tametſi non eò adfertur, vt imitādum ſit nobis: eſt enim aliàs apertè à Deo præceptum, vt quis à ſe nihilominus, quam ab alio manus

manus abſtineat: tamen eò facit, vt intelligamus, quo loco ſancti homines virtutem hanc habendam putauerint.

Admirabile prorſus exemplũ S. Ambroſius narrat matronæ cuiuſdã Antiochenæ. hanc cum filiabus ſuis virginibus ſcribit fugiſſe longo itinere furorem impiorum. quo in itinere ad flumẽ peruenerit. huius igitur profunditate, & rapida violentia impeditas, ne progrederetur, fuiſſe in periculo maximo: quòd immineret à tergo perſequens hoſtium manus. Sed maluiſſe eas ſimul omnes ſpõte ſubmergi; quàm pudoris vllam violationem perferre. *Conſertis*, inquit, *manibus, tanquam choros ducerent, in medium progrediuntur alueum, vbi vnda torrentior, vbi profundum abruptius; illic veſtigia dirigẽtes. Nulla pedem retulit, nulla ſuſpendit inceſſum. Videres piam matrem ſtringentem nodo manus, gaudere de pignore, timere de caſu: ne ſibi filias vel fluctus auferret. Has tibi, inquit, hoſtias, Chriſte, immolo, præſules virginitatis; duces caſtitatis; comites paſſionis.*

Matrona cũ filiabus, timens Caſtitati ſe ſubmergit.

Lib. 3. de Virgin.

Memorabile & illud, quod Euſebius Cæſarienſis narrat. Matronam fuiſſe

Lib. 8. c. 4.

Alia ſe gladio tranſfodit, ne violetur.

fuiſſe Romanam eximia pulchritudine, cuius turpi amore Maxentius Tyrannus exarſerit. Miſſos igitur ſatellites, principio facilè, mortis metu, aſſenſum extorſiſſe à marito: deinde magna pecuniæ vi mulieris animum tentaſſe. Cùm id minus procederet; ita paratos veniſſe, vt vi abducerent. illā igitur, vbi ad oſtium arma conſpexit, diſſimulato conſilio, quaſi ad exornādam ſe, moram exiguam poſtulaſſe: tum ſecretius ingreſſam cubiculum, adacto per pectus gladio vitam abieciſſe, ne caſtitatem amitteret. Nimirum *oſtendit illa*, vt Euſebius ait, *orbi terrarum, ſolam Chriſtianorum continentiam, nec pecunia expugnari, nec morte extingui poſſe*.

Virgo militem ad ſe corrumpendum miſsū, dolo adducit, ad ſe occidendum.

Præclarum eſt aliud, quod Cedrenus in hoc genere narrat. Cùm Diocletianus Nicomediæ lanienam Chriſtianorū ageret; virgo fuit, quæ, quod ſacrificare nollet idolis, in militis poteſtatem permiſſa eſt; hac conditione, vt vel illi turpiter aſſentiretur; vel ab eodem capite plecteretur. Virgo igitur, ancipiti periculo diſtracta, conſilium petit à celeberrimo illius ætatis Epiſcopo Anthimo, à quo cùm ita reſpon-

Digitized by Google

ſponſum eſſet, vt non omnis tolleretur dubitatio; fecit, quod effugere non poterat, vt pateretur ſe cum milite ſolam includi. Tum illum nacta ſolum blandioribus aggreditur verbis. Habere ſe, ait, artem, quam ſi ille didiciſſet; nullis in prælio telis, nullis vulneribus obnoxium fore Eam artem, ſi à ſe violanda abſtineret, paratam eſſe doceret; ita, vt in ſuo corpore experiundi faceret poteſtatem. Viſa eſt militi res, & ad ſalutem, & ad gloriam ſingularis; dat virgini fidē. Illa ſtatim, ceræ, oleique nonnihil ex pyxidicula promens, ceruices inungit: moxque iubet hominem, quanta vi maxima poſſet, gladij acumen in ea corporis parte experiri, quæ admirabili hoc vnguento eſſet oblita. Obtemperat miles, & præter opinionem, præterque voluntatem, ſacrum ſacræ virginis detruncat caput. *Sic illa*, inquit auctor, *victa aduerſariorum malitia, martyrij coronam auxit corona caſtitatis.* Sancta fraus.

Neque deinceps deerunt, ſiue paulò illis inferiora; ſiue viciniora nobis; ſiue noſtra adeò ſæcula perluſtres; exempla ſimilis animi; quem Deus tamen aliquando pro facto ratum habuit, Omnia ſæcula Caſtitate fœcunda.

buit, atque à præſentiſſimo periculo mortis, in quod ſerui eius ſe, amore caſtitatis, coniecerant, eos miris quibuſdam modis liberauit.

Leodienſes Virgines malunt in vitæ, quàm Caſtitatis periculum venire.
Sur. tom. 3. 23. *Iunij.*

Iacobus de vitriaco, vir doctus S. E. R. olim Cardinalis, refert; ſua ætate fuiſſe virgines complures, quæ Leodienſi vrbe ab hoſtibus occupata, ſuis habitationibus eiectæ ſint. Ex his aliquas ad templa confugiſſe; alias, quæ id minus poterant, in flumen ſe præcipitaſſe; quod mortem caſtitatis violationi poſtponerent: partim in cloacas inſilijſſe, vt nullam odoris teteritudinem, cum libidinis fœtore comparandam oſtenderent. Nec dubia erat mors, niſi admirabili prorſus modo, ſic à Deo fuiſſent conſeruatæ. vt in tanta multitudine nulla prorſus, vel vitæ, vel caſtitatis detrimentum acceperit. præclarum verò, quod vni ex hoc numero contigit. Laborantem illam exceperant cymbula duo milites: exceptamque ſollicitabant ad flagitium. At illa, cùm mori, quàm corrumpi mallet; tanto ſaltu iterum ſe in vndas dedit, vt eodem impetu ſcapham euerteret, corruptoreſque illos ſubmergeret. Ipſa verò abſque omni aut cor-

aut corporis, aut animi damno, fluuio obſequente, ad litus emerſit.

Bello Pedemontano noſtrâ pænè memoria cùm ciuitas quædam occuparetur, Dux militum virginem, iam marito deſponſatam, eximia pulcritudine corporis, maiore etiam animæ, quam adamare cæperat, in ſua domo validè eſt aggreſſus. Illa verò cùm celerrimè manus hominis euaſiſſet; oſtium quo effugiendum erat, præter ſpem occluſum inuenit. Itaque cùm incerta hæreret, quorſum euaderet; hoc inuenit conſilium. Feneſtra erat patens, in publicum verſa, per hanc ita exilijt, vt poſtem feneſtræ medium amplexa penderet. Sic enim futurum cogitabat; vt tum ipſius conſpectu periculo; tum cõcurſu hominum in via publica, quos rei nouitas contraheret, abſterritus, vim adhibere non pergeret. Sed immanis, & huic prædæ inhiantis, belluæ libido, ne ſic quidem repreſſa eſt. Cum ergo ne ſic quidem, moleſtus eſſe deſineret, caſta Lucretia (hoc enim ei nomen erat) coacta eſt nodum, quem manibus ſtrinxerat, ſoluere; atq; in terram (erat feneſtra loco ſatis edito) deorſum labi, vt corpore con-

Exemplum recens.

Virgo capta corpore, animo libera.

Tentatur ab impuro.

Fugit.

Præcipitat ſe ex feneſtra.

confracto, animus integer maneret. Sed hoc corporis damnum, præclariſſimis virtutis donis poſtea penſauit. Cùm enim ſanctiſſimam vitam, multis deinde annis, egiſſet; mortua eſt Peruſiæ in Alexandrinorum ædibus.

Corporis damno animum ſeruat.

Sed quibus verbis ſatis Magiſtrianum illum laudabimus; adoleſcentem, qui eximiam corporis pulchritudinem, animi ſpecie longè vicerit? Is primæ perſecutionis tempore (vt ſcriptum reliquit Hippolytus Apoſtolorum diſcipulus) cùm nobiliſſimam pulcherrimamque virginem, propter fidem in præſens periculum caſtitatis & vitæ adductum videret; vltrò ingreſſus eſt, obtentu probabili, ad incluſam infami loco: Ibi non modò commutatis cum illa veſtibus, liberam illam ſuo habitu è cuſtodia dimiſit; ſed ipſe etiam eius loco remanens, & pro illa ductus ad iudicium, morte damnatus martyrium paſſus eſt.

Pall. c. 148. Virg.
Exempla virorum.
Magiſtrianus ſe morti offert, vt liberet periclitantem Virginem.

Quid de ſingulari exemplo, quod huic pænè geminum, de adoleſcente & virgine Chriſtianis, refert Ambroſius? Adoleſcenti periclitanti, Virgo eam

Idem facit alteri adoleſcenti virgo.
Lib. 2. de

eam opem tulerat, quam in priori exemplo, virgini adoleſcens. Sed idem, vbi intellexit, in eo rem eſſe, vt ſententia iudicis, virgo liberatrix ipſius damnaretur; feſtinus accurrit ad tribunal. Ibi cum virgine contentionem, de martyrio, inceptat; ſe illum eſſe adoleſcentem; non ipſam. Euentu tam fœlici, vt conaretur vterque martyrio. *Duo contenderunt,* inquit vir Sanctus, *& ambo vicerunt, nec diuiſa eſt corona, ſed addita. Ita Sancti Martyres inuicem ſibi beneficia contulerunt; alter principium martyrio dedit, alter effectum.* Fœlix lis.

Neque verò quiſquam dubitat, quin eodem animo fuerint infiniti alij: qui tametſi neque occubuerint, neque certo vitæ periculo ſe expoſuerint; ſic tamen de integritate ſeruanda fuère ſolliciti; vt, morte excepta, omnes corpori ſuo cruciatus adferrent, quos à barbaro & immani hoſte exſpectare quiſquam poteſt. Quod ipſum tametſi non imitandum; ſed admirandum nobis exiſtimo: tamen ex illorum ardore hoc planè intelligitur, in quo tepore, imò quo frigore amoris diuini nos plerunque viuamus: quam-

Multi pro caſtitate corpus ſuum excruciarunt.

quamque ad noſtri ipſorum, & corporis amorem molli animo adhæreſcimus.

Quidam ſe mutilarũt, pro caſtitate.

Prat. ſpirit. cap. 20.

Virginem Alexandrinam fuiſſe ſcribit Ioann. Moſchus, quæ, cùm ſuorum oculorum pulchritudine, captum cuiuſdam adoleſcentis animum intelligeret; illos ipſos ferro ſibi eruit.

S. Ebba cum ſuis virginibus naſũ & labra abſcindit.

S. Ebbæ in Anglia olim Abbatiſſæ Dani, homines Ethnici, minabantur: ipſi, ſe, virginibusque, quæ cum illa in monaſterio viuebant, vim illaturos. Hoc periculum vt euaderet; naſo labroque ſuperiori abſciſſo, ſpeciem ſuã fecit horribilẽ. Exemplum matris ſecutæ filiæ, compararunt animos ad eam fortitudinem, quam poſtea demonſtrarunt. Incenſo enim à Danis monaſterio conſumptæ & ipſæ flammis, Deo ſe velut hoſtiæ ſanctiſſimæ obtulerunt.

Adoleſcens Chriſtianus

Orat. ad Anto. Pium.

Alius linguam præmordet.

Iuſtinus Martyr Chriſtianum adoleſcentem fuiſſe teſtatur, qui, vt ſe à periculo; alios à turpi amore liberaret; ſeipſum corporis quadam parte truncauit. Egregiũ illud, quod Diocletiani perſecutione, adoleſcens in AEgypto fecit. Is, cùm ab hoſtibus in lectulum deiectus, & alligatus, non poſſet ab impu-

impudētia mulieris ad ipſum immiſſæ liber euadere; pręmorſam linguam in illius faciem repentè eiaculatus eſt, quo facinore illa attonita, ab impudentia deſtitit.

Hierony. in vita S. Pauli.

Maneat ergo certiſſimum, quod propoſitum nobis erat; præ Caſtitate homines ſanctos, valetudinem, vires, vitam nihil feciſſe; tametſi, quod ſæpè iam dico, admiranda magis, quàm imitanda ſint exempla huiuſmodi.

Concluſio primæ partis.

II.

Familiæ propagatio maximi ſit.

ALTERVM, quod ab hominibus maximi fit, eſt generis propagatio. Huius enim tanta ratio ducitur, vt non modò non recuſetur; ſed quæratur etiam ſollicitudo, qua per filiorum ſucceſſionem propagetur familia. quin ij quoque, quibus natura liberos negat, adoptione quærunt. Amant enim omnes immortalitatem; quam quia in ſeipſis non poſſunt; in progenie aſſequi cupiunt. Quodam enim modo viuere videntur, cùm ij, quos generarunt, viuunt. At hæc tantopere expetita ſucceſſio, hoc bonum, quod monente natura tanti æſtimatur, præ integritatis, continentiæ, Caſtitatis honore ſæpè iacuit. Nimirum

Hanc multi pro Caſtitate contempſerunt.

tanta eſt huius virtutis efficacitas, vt non modò appetitus, à natura inſitos, coërceat: ſed ex ipſa quoque natura, poſteritatis curam exterminet.

S. Alexius nuptiali nocte aufugit.
Sur. tom. 5.

S. Alexius, ipſa nuptiali nocte, nullo ſponſæ nobiliſſimę ditiſſimæque; nullo patris reſpectu, viri principis in ſenatu Romano, intactam reliquit Virginem, & occulta elapſus fuga, loca omnia, quæ Chriſtianis in veneratione erant, exul & peregrinus, omnium rerum egentiſſimus peragrauit. Deinde ignotus, pro mendico in ipſa paterna domo, ſordidè atque indignè habitus poſt multos annos, ſanctitatem & miracula illius ſtupente Roma, migrauit in cęlum. Ante hunc Chryſanthus, nobilitate, ac diuitiis pollens Alexandriæ, vxorem ducere coactus, ſponſam ad virginitatis propoſitum adduxit: itaque confirmauit; vt, cùm inter ſe integerrimè ſimul coniunctiſſimeque viuerent, multosque Chriſto adiungerent: vterque demum martyrio dignaretur.

Chryſanthus ſponſæ Virginitatem perſuaſit.
Sur. tom 5

Verùm iſti, atque alij ſexcenti, quos breuitatis cauſſa omitto, priuati homines fuerunt; in quibus tametſi eſt; minus tamen apparet, poſteritatis præ

Caſti-

Caſtitate contemptus. Itaque vt clarius idem appareret, in maximis atque illuſtriſſimis familijs quoſdam voluit eſſe Deus, qui longè minorem integritate, familiæ propagationem putarent.

Propoſuit igitur nobis Apoſtolicam planè fœminam Romanã Melaniam, quam in hoc genere miraremur. Huic enim videtur duas res, quę multis materia ſunt peccandi, clariſſimæ virtutis materiam eſſe voluiſſe. Primùm diuitias; vt ijs largiſſimè in egentes profundendis, liberalitatis laudem oſtenderet. Deinde coniugium adoleſcentis, & pari nobilitate & opibus Apiniani; vt illo ad perpetuam continentiam mundique contemptum adducto, ipſa glorioſior appareret. Melania nobiliſſima contempſit familię propagationē. *Sur. tom. 1.*

Propoſuit & Margaritam, Hungariæ Regis filiam, quæ tanta conſtantia repudiabat Ducum & Regum ætatis ſuæ Illuſtriſſimorum matrimonia, quanta eadem ab alijs ambitione quæruntur. Omitto tot alias nobiliſſimas virgines, quæ amore integritatis omnium matrimoniorum honoris & potentiam contempſerunt: quòd huic ſexui poſteritatis de- Margarita regis Hungariæ filia. *Sur. tom. 1.*

ſiderium non perinde ineſſe conſueuerit.

Sur tom. 5.
S. Elzearius Comes.
Carolus Rex Siciliæ.

De Elzeario illo Comite Ariani, quid dicemus; qui apud Carolum ſecundum, Siciliæ & Hieroſolymæ Regem gratioſiſſimus, plurimos annos cum nobiliſſima coniuge Dalphina vitam exegit, virtutibus & miraculis claram, cum vtriuſque perpetua continentia? Quid de Edoardo Rege Angliæ, qui cum ſua cõiuge ad extremã ſenectutem in virginitate vixit? neuter ſcilicet cogitabat de filijs in terra, vt parenti in cœlis magis placerent? Quid de Henrico primo Imperatore? qui cum Cunegunde vxore ſanctiſſima, & imperium & virginitatem ad finem vitæ ſeruauit. Addi his poſſunt Petrus Vrſeolus Dux Venetus; Boleſlaus Rex Poloniæ; Alphonſus 2. Rex Caſtiliæ; & alij plurimi.

Sur. tom. 1.
Edoardus Rex Angliæ.

Cranz. lib. 3. cap. 32. hiſt. Saxon.
Henricus Imper. & Cunegundis.
Petrus Vrſeolus, &c.

Sed hæc ſufficiat attuliſſe, vt rebus ipſis conſtet, quàm diuina virtus ſit caſtitatis. Neceſſe eſt enim illi aliquid ſupernaturale ineſſe, quæ animos ſeu virorum, ſeu fœminarum, ſui amore captos, ad tam noua & miranda exempla impellat.

CAPVT

CAPVT II.

DE PVLCHRITVDINE *Caſtitatis.*

ADgreſſi ſumus argumentum ſuauiſſimum, quidni in illo paullò diutiùs commoremur? Ac priori quidem capite præſtantiā caſtitatis oſtendimus effectis ab ipſa paullò remotioribus: nunc internam eius excellentiam, atque effecta ipſius naturæ propriora videamus. Tantum enim abeſt, vt ex his minor ipſius claritas eluceat; vt multo etiam illuſtrioribus radijs emicare videatur. Vt lumen ſolis longè clarius in ipſo ſole, quàm in luna apparet. Inſita caſtitati pulchritudo quæ?

Hunc verò inſitum ſplendorem, pulchritudinem Caſtitatis hoc loco appellamus De qua illa Sulpitij: *Beata ſpecies, & Deo digna: nihil enim virginitati eſt cōparandū.* Et Sacræ literæ, alioquin in amplificando & exclamando parciſſimæ, cùm de hac pulchritudine incidit ſermo, non poſſunt, quin exclament. *O quàm pulchra eſt generatio caſta, cum claritate! immortalis eſt enim me-* 1. Argumen. pulcherrimam eſſe ſpeciem Caſtitatis. *Dial. 2.* *Sap. 4.* 6

moria illius; quoniam apud Deum nota eſt, & apud homines. quòd ſcilicet non hominibus tantùm in admiratione; ſed Deo etiam ſit in amore.

Caſtitatis pulchritudinem Deus amat. *Lib. de Virgin.*

Certè quantum eam Deus, iam inde ab initio, adamarit; Gregorius Nyſſenus explicat, cùm quodam loco affirmat, Deum ſuaptè natura puriſſimum, ideo dici feciſſe hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuã; quia de ſua puritate nõnihil cum illius anima communicauerit. Hanc pulchritudinem, quam peccando perdidit, caſtitate hominem recuperare: abſterſis, quibus deformatus eſt, ſordibus. Itaque in Euangelio mentionẽ fieri drachmæ, *quæ non amiſſa*, inquit, *ſed ſub fimo occultata eſt. Fimus verò carnis eſt immundicies; cuius ſordibus purgatis, perſpicuum fit, quod quæritur.*

Caſtitas toti homini adfert gaudiũ.

Poſtquam verò reſtituta eſt in priſtinum ſplendorem anima; non ipſa ſolùm ſua pulchritudine gaudet; ſed omnes quoque vires conuocat, quibus impertiatur hoc gaudium. Hæ enim ſunt vicini illi, & amici in ſacris nominati. Nam qui cupiditatem edomuit, ſuo quodam modo omnes perturbationes edomuit: & qui cor in-

terna

terna caſtitate compoſuit, reliquas etiam animi vires compoſitas habet Atque hoc eſt, animam eſſe coram oculis Dei pulchram; hoc eſt, Deum ad amandum allicere; cùm imago, quam ipſe olim ei impreſſit, & adamauit. rediuina illi oſtenditur. Quod ſi pulchritudinis huius cauſſa eſt caſtitas; ipſius caſtitatis, quæ tandem erit puchritudo? Sanè nihil verius, quàm quod Gregorius affirmat, *caſtitatem eſſe formam, & viuam planè imaginem Dei*

Pulchritudo animæ.

CERTVM hoc, & verum pulchritudinis eſt argumētum; ſed ſublimius aliquanto, quàm vt ab omnibus intelligatur. Addam igitur alterum, æquè certum ſed facilius aliquātò & iucundius. Ex omnibus rebus excellentibus, excellentiſſimos factos à Deo eſſe Angelos, doctis, indoctiſque conſtat. Beati enim illi Spiritus, non modò ad ſimilitudinem Dei facti ſunt, vt homines, atque magis etiam quàm homines, quòd ab omni corporum concretione, quemadmodum & Deus, ſunt liberæ: ſed illam ipſam quoque imaginem Dei, ſic habent excultam, vt intelligentię & voluntatis diuinæ actiones perpetuò quodāmodo referant. id

2. Argumen. quàm pulchra ſit Caſtitas.

Angeli ſunt pulcherrimi.

Digitized by Google

quod homini, quo quidem tempore viuit in terris, negatum eſt. Hæc igitur natura, tā prꝑſtans, tanta à Deo pulcritudine eſt donata; vt in reliquis, nulla maior vnquā ſit viſa. Quis enim mortalibus oculis vidit imaginem Dei; verum exemplar inuiſibilis luminis, ſpeculum tam integrum, tam terſum, tam illuſtre; vt non modò pulchritudinem diuinæ bonitatis in ſe recipiat: ſed ſplendorem etiam illius inacceſſæ bonitatis, & in ſeipſo habeat, & foras, quaſi reciprocos radios, emittat?

Lib. de diui. Nom. c. 4.
Imago pulchritudinis Angelicæ.

Tales ſunt, ex D. Dionyſij deſcriptione, beatæ mentes. Quis vnquā non dico vidit; ſed vel cogitatione cōprehēdit, vllam rem creatā, ratione præditā, tam ſublimem, tam perfectam donis, tum naturalibus, tum ſupernaturalib. vt, miſſis ijs quæ interna ſunt, ſola perfectionis exterior ſpecies talis ſit, qualem deſcribam? Veſtis ſit ex auro ſolido; aut contenta radijs topaziorum & chryſolithorū: exornata ſapphirorum & hyacinthorū cæleſti colore; pyropis in purpuræ ruborem flāmantibus diſtincta, interlucentibus puriſſimorum onychum cādidiſſimis radijs; quæ inſtar lacteæ in cęlo viæ, gemmarū ſtellulis

ſulis completa, conuertat, & defixos teneat in ſe, non oculos modò; ſed etiam animos. Accedat tanta pulchritudo ipſius, & vel ipſam paradiſi amenitatem vincat, & beryllorũ & ſmaragdorum iucundiſſimam viriditatem. ſic planè, vt, velut omnium pulchritudinum commune receptaculum, ſuo ſplendore reliquorum omnium lumen obſcuret.

Hæc ipſa eſt Angeli ſpecies, aſcititijs coloribus ab Ezechiele depicta; quod viuis exprimi non poſſit. Neque enim dubium eſt, quin neq; ſmaragdi, neq; pyropi, neq; topazij, neq; aliæ eius generis gemmæ in beatarum mentium veſtibus viſantur. Sed cùm eum verba deficerent, quibus ſpem; amorem, intelligentiam, reliquas Angelorum vires & actiones exprimeret; neque pulchritudinem excellentiſſimam aliter, quàm rerum apud nos pulcherrimarum, & ſplendidiſſimarum, id eſt, gemmarũ appellationibus poſſet oſtẽdere; ad hæc ſcilicet fuit illi confugiendum nomina. Sic enim quò verba præire poſſunt, in ſummæ pulchritudinis cogitatione, deducunt intelligentiam: quò iam vlterius non poſſunt, viam

Ezech 28. Angeli ſpecies proprijs verbis exprimi non poteſt.

ſaltem animo tendenti, vlterius demõſtrant; qui inter has & illas formas infinitum eſſe interuallum cognoſcens, coniectura quadam ad excellentiſſimę cuiuſdam pulchritudinis infinitum finem progreditur.

S. Franciſca vidit Angelos pulcherrimos. *Vita M. S. 9. Mart.*

S. Franciſca Romana, quæ annis abhinc amplius centum quinquaginta, plena ſanctitate, plana gloria, plena miraculis deceſſit; iamque Romano inſcripta martyrologio, hoc, præter cætera, maximo à Deo donata fuerat munere, vt ſecum haberet duos ex numero cæleſtium. Alterum ex Archangelorum choro, qui nunquam ab ea diſcederet: atq; inſuper alium ex quarto beatorum ſpirituum ordine; qui nõ ita quidem aſſiduè, frequenter ſe tamen illi oſtenderet. Hos ſæpè præſentibus alijs, ſed nihil videntibus, hac ferè ſpecie intuebatur. Veſtes erant candore plerunque niueo; aliquando cæruleo; rarius purpureo colore. Alter implexa ſemper in crucis modum brachia pectori apprimebat; alter ex auro tres palmæ ramulos dextra præferebat. Vterque, quamuis vicini eſſent virgini (& prior ille ſemper dextrum claudebat latus) in cælum defixos habebat

bebat oculos: vtrique promiſſa & aurea cæſaries: vtrique ea claritas vultus; vt præ altero, ſol ipſe minus aliquanto lucere; præ altero, nubeculæ inſtar obſcuræ, eſſe videretur.

Erat hæc Angelorum ſpecies illa ipſa, quæ ſacris literis deſcribitur. Hæ enim faciūt angelos aut nube, aut candidiſſima byſſo amictos; aureis ornatos torquibus; coronatos diademate iridis colores referente; igneos; flammeos; tam claros & ſplendidos, vt non modò quaſi lampades, & ardētes lampades appareant; ſed terram etiam ſuo ſplendore colluſtrent: quin etiam aut ſedem; aut veſtigium, in ipſo ſole ponant, tanquam lucem illius obſcurantes. Poteſt ne quiſquam non modò inuenire; ſed vel cogitatione parem pulchritudinem effingere.

Angelorum ſplendor ex ſacris literis.

Daniel. 10.

Apoc 15. 18. & 19.

Matth. 28.

Hanc ſpeciem tam egregiam, tam admirabilem, tam longè ſuprà hominem, homines tamen caſti, maximeq; virgines aſſequūtur. Sic caſtiſſimi Stephani ſpecies in Iudæorum cōſilio apparuit, *tanquam vultus Angeli ſtantis inter illos*. Sic Euāgeliſta Ioannes integerrimus & puriſſimus, ab Angelo, quem adorare volebat, prohibitus eſt. *Vide*,

Homines caſti, pulchritudine ſimiles Angelis.

Actor. 6.

Apoc. 22.

inquit, *ne feceris, cõſeruus enim tuus ſum.* Non, quòd hominibus Angelorum venerationem interdiceret; ſed vt oſtenderet, quo loco apud ipſum propter perpetuam integritatem eſſet Euangeliſta non ipſo inferior; ſed par & ſodalis.

CAPVT II.

CVR HOMINES CASTI SIMILES DICANTVR ANGELIS.

Cur homines caſti Angelis ſimiles.

HAEC eſt omnium Patrum, Græcorum, Latinorumque, conſtans & conſentiens doctrina, caſtos homines Angelis eſſe ſimiles. Sic Cyprianus; ſic Athanaſius; ſic Ambroſius; ſic Chryſoſtomus; ſic Auguſtinus; ſic alij omnes loquuntur. vt planè digna inueſtigatione ſit huius rei cauſa. Magnum enim quid eſſe neceſſe eſt, quod tot, tamque ſanctos viros impulerit, vt tantæ laudis excellentiam vno quaſi ore tribuerent caſtitati. Quas igitur in ipſorum libris cauſas inuenio; eas breuiter huc adſcribam.

1. Cauſſa. Homines caſti progeniem non curant.

PRIMA ſit: quòd caſti, atque in primis, qui ex propoſito manent continentes, omnē poſteritatis curā abiecerunt.

cerunt. Itaque in hos illud conuenit: *Neque nubent, neque nubentur; ſed erunt, ſicut Angeli Dei in cælo.* Hinc fit, vt, frequentiſſimè in ſacris literis legamus, Angelos multis fuiſſe virginibus, ſeu autores, ſeu adiutores, vt perpetuā virginitatem ſeruare decernerent. neque id in fœminarum; ſed in virorum etiam ſexu quippe à tam excellenti ſtatu meliorem ſexum excludi, ratio non erat.

Matth.22.
Angeli Virginitatis ſuaſuores adiutores.

Teſtis primùm ſit celeberrima illa Cæcilia: quæ cùm coacta Valeriano adoleſcenti nobili, etiam tum Ethnico, deſponſa eſſet: ipſa primi iugali nocte deterruit illum, ne ſe contingeret. ſi faceret, futurum, vt in grauem offenſionem incurreret Angeli, cui ſua puritas curæ eſſet: potiùs illius amorem ſibi conciliaret. quod poſſet, ſi exemplum ſuæ continentiæ perpetuò imitari decerneret. Cui orationi tantam Deus vim addidit, vt Valerianus primò ad fidem, deinde ad perpetuam continentiam amplectendam adduceretur: poſt cum fratre Tiburtio, aſpectu, & patrocinio eiuſdem Angeli dignaretur: denique eò virtutis progrederetur; vt cum virgi-

Sur. tom. 6.
S. Cæciliæ Virginitatē Angelus cuſtodit.

ne, fratreque martyrij conſequeretur gloriam.

S. Iulian. cogitur ad ſponſalia. *Sur. tom. 1. in vita Iulian & Baſiliſſæ.*

Eadem gloria Iulianum Antiochenum Deus illuſtrauit. Is enim, cùm, anno ętatis duodeuiceſimo, vouiſſet perpetuam caſtitatem; ſumma parentum importunitate, qui per hunc vnicum filium, magnoperè ſuum genus propagare optabant, compulſus eſt, cum Baſiliſſa virgine contrahere ſponſalia. neque id tamen vt faceret, ante potuit adduci, quàm diuinitus cognouiſſet, neque ſe hoc coniugio quicquam de caſtitate perpetua amiſſurum; & adſciturum etiam ad ſocietatem virginitatis eam, quæ deſpondebatur. itaque euenit. Cùm enim adoleſcens cum virgine incluſus cubiculo, precibus Deum veneraretur; tanta repentè odoris ſuauitas compleuit locum; vt Baſiliſſa, obſtupeſcens rei nouitate, quæreret, quid eſſet, quòd hiberno anni tempore, vernum planè liliorum, & roſarum odorem ſuauiſſimum ſentiret? Ibi tum arrepta occaſione Iulianus, non temporis hunc; ſed Chriſti odorem eſſe; qui & miro caſtitatis arderet amore, & homines qui purè vixiſſent, ſempiternis præmijs remunerare

Caſtitatis odor ſuauiſſimus.

rare

Digitized by Google

raretur: itaque ſe illi magnoperè auctorem eſſe, vt ſecum vnà ſtatueret, virginitatem ad mortem vſque illæſam ſeruare. Placuit conſilium virgini: & vterque gaudentes ad preces laudesque diuinas humi ſe fundunt. Ecce autem, orantibus illis primùm tota domus à fundamentis concutitur, deinde mirandum ſpectaculum. Duplici choro, hinc Chriſtus, medius inter infinitum quendam candidatorum exercitum; inde B. Virgo, cincta innumeris virginibus in cubiculum ingrediuntur. Cùm vtrinque ſuauiſſimis vocibus carmina, quibus illorum admirantium animos mirè confirmarent & oblectarent, concinuiſſent; acceſſere angeli duo, byſſo, vt apparebat, & auro exornati, quibus ſingulis in manu eſſent coronæ ſingulæ. Ab his erecti à terra, iuſſi ſunt legere ex argenteo libro, aureis exarato literis has atque alias infiniti cuiuſdam gaudij ſententias. *Quiſquis mei deſiderio mũdum contemſerit, ijs annumerabitur, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati*. Itaque in locum paucorum liberũ, quos ex carnis coniugio ſperare poterant, donauit illos Devs & numeroſiore longè

Iulianus ſponſæ Virginitatem perſuadet.

Virgines inuiſit Chriſtus cum Sanctis.

Præmium caſtitatis oſtendunt Angeli.

longè & feliciore ſobole, plurimis ſecundum ſpiritum filijs. Nam & plurimos Iulianus exemplo & oratione ſua adduxit ad Chriſtum; & virgines plurimas eidem Chriſto Baſiliſſa & peperit & deſponſauit.

Chryſanth' & Daria Virgines multos ſpirituales pariunt filios.

Simillimum huic, quod Romæ accidit Chryſantho & Dariæ. Vt planè intelligant omnes, verum eſſe, quod Patres docēt. Eos, qui carnalium filiorum abiecta cogitatione imitati ſint Angelos, ab ijſdem ſæpè, in ſpiritualium filiorum multitudine procreanda, eſſe adiutos. Quò illud etiam pertinet, quòd naſcente puriſſimo infante è matre caſtiſſima; Filio Dei è Maria ſemper Virgine; Angelorum exercitus ſui officij eſſe putarit, tantæ lætitiæ celebritatem carminibus ſuis feſtam reddere; & ſuauiſſimis vocibus mundo partum Virginis nunciare.

2. Cauſſa. Caſtitas imago felicitatis futuræ.

ALTERA huius comparationis eſt cauſa; quod continentia & caſtitas, iam nunc in hac vita repræſentare incipit incorruptionē & immortalitatem futuræ vitæ. Quemadmodum igitur, qui piè ſancteque viuunt; iam nunc Beati vocantur. tum quod vir-

tus

tus ad veram beatitudinem ſit via: tum quod eandem principium quoddam ſit illius feliciſſimi ſtatus: ſic caſti in hac vita ſimiles Angelis eſſe dicuntur; quod carnem incorruptam ſeruantes, hoc ipſo incipiunt ad illam corporum incorruptionem accedere, qua olim Beati in cœlo perfruentur. *Iam eſtis ex noſtro numero*, dicebant Angeli ad duos illos, qui perpetuò continere decreuerant. Et Sanctus Auguſtinus, *Virginalis integritas, & per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, Angelica portio eſt, & in carne corruptibili, incorruptionis meditatio.*

Viuentes quomodo Beati?

Iulian. & Baſiliſſ. *Sur. tom.* 1.

Lib. de Virg.

Hac de cauſſa frequenter homines caſtos inuenimus illius integritatis, quæ illos in cælo manet, in hac vita initium feciſſe. In flammas coniecti, nec vno capillo ſunt læſi. Præcipitati, demerſi in profundiſſimos gurgites, ſubitò integri exſtiterunt: impediti à crudelitate inimicorum, velut è manibus, oculiſque euaſerunt. Arma ceperunt tyranni atque Imperatores, contra Chriſtianæ caſtitatis amatores; ſed vix poſt diuturna & horrenda ſupplicia vitam eis adimere potuerũt: atque-

Caſtorum hominum corpora à pœnis illæſa.

atque hoc ipſum ita, vt ab inuicta fortitudine, turpiter ipſi victi diſceſſerint. An non hæc ſatis clara ſunt, certaque tum ſigna, tum principia futuræ immortalitatis, cùm corporibus mentibusque mirè radiantibus erunt, quales in ſacris literis deſcribuntur. *Fulgebunt* Sapien. 3. *iuſti & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent: iudicabunt nationes, & dominabuntur populis?*

Angeli caſtos defendunt. Quin etiam in hoc genere paſſim hiſtoriæ teſtantur, angelos hominibus caſtis fuiſſe præſidio. Sed in præſens illud tantum occurrit, quod ſacris literis traditum eſt. Cùm tres pueri, amatores integritatis, in fornacem, ſeptuplo, quàm ſolebat, ſuccenſam, coniecti eſſent; adiunxiſſe ſe illis continuò angelum, qui faceret medium fornacis, *quaſi ventum roris flantem*, ne tangeret illos ignis. Certè quidē quiſquis integrè ſanctéque viuit, illud caſtiſſimę virginis poteſt vſurpare. *Mecum* S. Cæciliæ dictum. *habeo cuſtodem corporis mei angelum Domini.* Quanquam enim cuſtodes angeli omnium mortalium gerunt diligentem curam: præcipuo tamen iure ſunt continentes & virgines, quos illi ſcilicet tanquam ſibi cariſſimos, ac ſuæ digni-

dignitatis participes, non modò ſingulari cuſtodia; ſed quadam etiã quaſi zelotypia acerrimè defendunt. Addit enim virgo eadem: *Et nimio zelo cuſtodit corpus meum.*

SEQVITVR tertia ſimilitudinis cauſſa. Plerique enim ex illis, qui, vt viri ſancti loquuntur, in carne ſupra carnem vixerunt, eam ſequuti ſunt viuendi rationem, quæ angelis, quàm hominibus ſimilior eſſet. Neque id tantùm, quòd eximia virtute homines omnes in admirationem raperent: ſed etiam, quòd, neſcio quo modo, ijs rebus minus ſunt vſi, quæ ad vitam humanam ſuſtentandam vulgò ſunt neceſſariæ. Non, quia non eſſent natura homines aliorum inſtar; ſed, quòd tam longè progreſſi eſſent, in contemptione rerum terrenarum, & ſui ipſorum; ſingularibus à Deo interdum non ſine miraculo donis ſunt exornati, vt angeli potius à corpore liberi viderentur, quàm homines carne veſtiti.

3. Cauſſa. Caſtorum vita Angelis, quàm hominibus ſimilior.

Qua enim re differebant ab Angelis, inquit Chryſoſtomus, *Helias, Heliſæus, Ioannes, viri virginitatis amatores? nulla niſi quòd mortali natura conſtabant. nam ſi* *quis*

Comparatio Virginalis vitę cum Angelica. Lib. de Virg.

quis cætera diligẽter inquirat, nihilominus affecti reperientur, quàm beatæ illæ mẽtes. omnibus ſolutæ vinculis tanquam in cælo, ſic in terris diuerſantes; non parietibus, nõ tecto, non lecto, non menſa, non aliis rebus indigebant; quin illis cælum erat pro tecto, ſolum pro ſtrato, pro menſa ſolitudo, & quæ ſterilitas ſolitudinis aliis famis effectrix videretur, ſanctis illis viris ſuppeditabat rerum omnium copiam: nam ipſis neq; vitibus erat opus, neque torculari, neq; fragibus, neque meſſe; ſed vberem & ſuauem potum fontes, flumina, & ſtagna præbebant. Inſtruxit autem Angelus vni menſam, admirabili quodam & incredibili apparatu, ſupraq; hominum conſuetudinem vni vnius eſus panis ſatis fuit ad quadraginta dierum tolerandam inopiam. Alterum autem ſæpius aluit Spiritus ſancti gratia admirabilia opera facientem. Qui verò plus quàm Propheta fuit, Ioannes, humani cibi non indiguit; non enim pane, non vino, non oleo; ſed vitam locuſtis, & ſylueſtri melle tolerabat. vidiſti in terris Angelos? vidiſti virginitatis vim, ita te compara, vt omnia iſta efficias.

Religioſi caſtitate ſimiles Angelis.

Similes hic fuẽre innumerabiles alii, qui vel in deſertis locis, vel in monaſteriis infinito numero ſanctiſſimam

& re-

& religioſiſſimam vitam in perpetua caſtitate duxerunt. De quibus veriſſimè dici poteſt, quod addit Chryſoſtomus, eos non modò ſuperuacua iudicaſſe, diuitias, potentiam, voluptates, gloriam mundi, *& reliquam*, vt ipſe loquitur, *coronam & ſeriem ſomniorum*: ſed eas quoq; res, quæ alijs neceſſariæ iudicantur: domos, habitationem, ciuitatem; omnia quæ ad victum cultumque quærendum adhiberi ſolent.

Fateor ad hunc ſtatum religioſum non omnes vocari: neque tamen ideò demittendus eſt animus ijs, qui vel diuina lege iam tenētur perpetuam ſeruare integritatem; vel ad eam perpetuò ſeruandam ſe incitari ſentiūt. Etſi enim, ea ratione, qua Ioannes, Angeli eſſe non poſſunt; ea tamen ratione poſſunt, qua plurimi alij, qui extra ſtatum religioſum, huius virtutis ſublimitate, ad Angelorum dignitatem acceſſerunt. Eſt enim præter ſuperiores, alia quædam ſimilitudinis ratio omnibus communis, quam hoc loco ſubiungam.

Caſti extra ſtatum religioſum ſimiles Angelis.

SIT igitur quarta cauſſa; quòd caſtitas ita carnis naturā ſuperat, vt nos non modò, autore S. Iſidoro, ſuprà beſtiarum

4. Cauſſa. Caſtitas nos ſuprà humanā naturam euehit.

Digitized by Google

ſtiarum (cum quibus commune habemus corpus) ſed etiam ſupra hominũ dignitatem extollat; finemque illum, quò homines angeliq; conterminant, tranſgreſſa, in angelorum ordine collocet. Nec enim dubium, quin, vt D. Chryſoſt. in hac re loquitur, *vincatur natura virtutibus. An planè angelicum*, inquit Nazianzenus, *eam, quæ carnis vinculis alligata ſit, non ſecundum carnem viuere; ſed natura excelſiorem eſſe? caro enim cum mundo deuinxit; ſed ratio ad Deum ſubuexit.* Hæc nempè eſt caſtitas, quæ edomita libidine, corruptionem prohibet, non tantùm à carne, ſed etiam à mente. Atque hoc eſt in carne ſine carne viuere: imò verò ipſam carnem quodammodo ſpiritualem efficere: aut viuere in terra more cæleſtium: hominem eſſe natura; vita, angelum. Itaque, vt Sanctus ait Ambroſ. non mirum eſt, *ſi pro vobis angeli militant, qua angelorum moribus militatis*: Si, cùm in mundo ſint amatores huius virtutis, non ſint tamen de mundo. *In hoc mundo eſtis; & non eſtis de hoc mundo.* Denique quàm præclarum (vt eiuſdẽ verbis concludam) *Angelos propter intemperantiam ſuam in ſæculum cecidiſſe*

Homil. in Matt. Cùm conſum.

In carne ſine carne viuere, quid?

Homil. 5. de Virgin.

Vide conuerſionem miram.

Digitized by Google

de cælo; virgines propter caſtimoniam in cælum tranſiſſe de ſæculo.

Quia verò hæc ſanctæ continentiæ virtus, quæ tantum decoris adfert animæ, virtus eſt voluntatis, quam ita rationi ſubiicit, vt facilè reprimat & contemnat inferioris appetitus inſolentiam; idcirco D. Chryſoſt. auſus fuit pronunciare, in noſtra manu eſſe, vt angeli euadamus. Neque id dicit tantùm; ſed modum etiam indicat. *Si virtus*, inquit, *Angelos facit; vtique angelos poſſumus facere; etſi non natura; certè propoſito & electione.* Certè quidē, vt idem ratiocinari pergit, abſque certa animi ad virtutem inductione, ne Angelum quidem per naturam eſſe quicquam profuerit: vel Lucifero, olim angelo, teſte. At contra cùm hac animi inductione nihil obeſt, natura non eſſe angelum: Helia teſte, qui natura homo, dignitate Angelus fuit. Neque hunc corpus humanū prohibuit, quo minus habitatum iret in cælum; neq; ille ſedem in cælo tenere potuit, quā-nis ſecretus corpore. Neminem ergo ſuæ voluntatis & propoſiti capiat pœnitentia. Diabolus ex angelo factus eſt leo, qui circuiens quærat, quem deuo-

Homines poſſunt efficere Angelos.

Homil. 32. in Act.

deuoret; nos ex hominibus fieri poſſumus Angeli. Vt qui gemmam pretioſam inuenit, ſi ignorat contemnit, & abijcit; ſi nouit, ingens refert lucrum: ſic nos, ſi naturam noſtram nouimus, intelligemus nos infiniti lucri occaſionem ex ea capere poſſe, ſi rectè atque ordine eam tractemus. *Ex hac*, concludit Chryſoſt. *regium ſit indumentum; ex hac domus ſit regia; ex hac membra regia; omnia regia. Ne abutamur in damnum noſtrum natura noſtra; parumper ab Angelis minores nos fecit. Morte, inquam; ſed hanc breuiſſimam accepimus. Nihil igitur prohibet nos Angelos fieri, ſtatim vt voluerimus. Velimus igitur, velimus.*

Simile.

Quis enim non multò malit Angelus, quàm diabolus, aut certè bellua fieri? Quis non optet in ijs numerari, quos S. Cyprianus, *flores Eccleſiæ, & pulchriorem partem gregis Chriſti appellat?* Amemus & amplectamur tantam Caſtitatis præſtantiam. non vſque eò nos ipſi deſpiciamus, vt cum poſſimus hac pulcherrima gemma, hac veſte ſplendidiſſima puritatis ornari; vel per ſocordiam, occaſionem hanc amittamus; vel, quòd multò ſit inſanius, coram Deo & Angelis homines nullius animi,

Virgines, flores Eccleſiæ.

Sermo de Virg.

animi, imò etiã fortaſſe ſordidi, atque Intemperantiæ cœno aſperſi velimus apparere. Atque ſic, ferè ſit vt qui rectam continentiæ viam nolunt inſiſtere, à prauitate ſui animi abducantur ad libidines: id eſt, ad initium extremæ & ſempiternæ miſeriæ.

Adoleſcentibus omnibus puritas diligenter ſeruanda.

DIXERIT mihi hic adoleſcens quiſpiam: ad tanti ſtatus altitudinem fortè ſe non eſſe vocatum. At ego in præſentia hoc non ago; erit inferius locus. nunc hoc tantùm dico, quiſquis ille ſit, qui Chriſtianum ſe haberi velit; imò verò, qui vel repudiata fide Chriſtiana, legem naturæ ſequatur teneri eum, donec connubij vinculis non ſit adſtrictus, purè caſteque viuere. Quis verò noſtrum nouit, quid Deus (cuius in manu ſunt corda noſtra) de nobis facere conſtituerit? Sed eſto; adoleſcens diffidẽs ſeu bonitati, ſeu potentiæ Dei, non audeat de perpetua caſtitate ſecum ſtatuere. quid cauſſæ eſt, cur ad illud vſque tempus quo ſtatum vitæ, conſcientia dictante, eliget, non potius in virtute, quàm in flagitio viuat? Non erit fortaſſe dignus, qui tota vita ſua per continentię ſtatum, Angelicam retineat dignitatem:

tatem:

tatem: quid vetat tamen, quo minus per aliquot annos purum ſe & intactum ab illa impuriſſima lepra conſeruet, donec ætas illum ad certum aliquem vitæ ſtatum inducat?

CAPVT IV.

DE CASTITATIS VTILItate. Ac primùm, quibus nos liberet malis.

SS. Patres de Virginitatis fructibus ſcripſerunt.

INTEGRITAS tam interna quàm externa(de vtraque enim loquimur) tantos tamque egregios adfert fructus, vt ea de re multa & bene magna, ab antiquis Patribus, volumina ſint conſcripta vt appareat, eos in tam vberi, tam vtili, tam pulchro argumento totas eloquentiæ vires voluiſſe explicare. Sed nos vtilitates omnes ad duo capita reuocabimus. quorum altero complectemur, quot, quantiſque moleſtijs, difficultatibus, & periculis nos eripiat caſtitas Altero quot bonis augeat. In vtroque genere ea tantùm recenſebimus, quæ plerunque ex caſtitate, vt fructus optimi è bona radice, proueniunt.

AD

Digitized by Google

AD Primum caput illa pertinent, de quibus S Paulus ſcribit ad Corinthios. Quorum hoc primum eſt; quòd ij qui continenter viuunt, à plurimis liberi ſunt moleſtijs, quibus plerique ij qui in coniugio viuunt expoſiti ſunt. De his enim ait. *Tribulationem carnis habebunt eiuſmodi:* Eſt enim concupiſcentia noſtra ignis, qui in coniugali ſtatū non exſtinguitur, ſed fouetur & alitur: neque, vt imperiti putant, minuitur, ſed indies augetur. Itaque quis non vel hac vnica de cauſſa in caſtitate perpetua maturè decernat viuere, ne in perpetua moleſtia & tribulatione verſetur? *Nos ignari rerum,* inquit S. Hieronymus, *putabamus, nuptias ſaltem carnis habere lætitiam: ſi autem nubentibus, in carne tribulatio eſt, in qua ſola videbātur habere delicias; quid erit reliquum, propter quod nubant; cùm & in ſpiritu, in & anima, & in ipſa carne tribulatio ſit?*

I. Mala quibus liberat Caſtitas: *1. Cor. 7.* Incommoda coniugij. 1. Tribulatio carnis. Concupiſcentia coniugio non exſtinguitur ſed alitur. *Lib 1. con. Iouinian.*

Tribulationis verò appellatione cōprehendit Apoſtolus, non modò importunam, atq; inſatiabilem huius libidinis naturā: ſed, ſi quid ego intelligo, vt rectè Aug. interpretatur; innuere etiam voluit aliud quoddam genus

Spiritus zelotypię in coniugio. *Libr. de Virg.*

moleſtiæ, quod nõ tam corpus, quàm animam infeſtat: neque ſénſum; ſed cor ipſum mirè excruciat Spiritum nempè zelotypiæ, quæ ſæpè in hoc ſtatu inuenitur. Hic ſi ſemel animum occupauerit; non modo moleſtat? ſed etiam quaſi ſuffocat; & vſq; eò vexat, vt putet coniugium nihil aliud eſſe, quàm inferos. Norunt hoc magno cum ſuo malo, qui aliquando experti ſunt, & explicat ſuo more copioſè & inſigniter Sanctus Chryſoſtomus his verbis, *Quid eiuſmodi homine miſerabilius eſſe poſſit? quod prælium, quam tempeſtatem cum huiuſmodi ſuſpicione, vel furore comparantes, eius imaginem perfectè conſequi poterimus? Omnia doloris, omnia ſuſpicionis, omnia ſeditionis ac perturbationis referta ſunt. Cùm verò eo furore corripitur, nihilo melius afficitur, quàm qui aut agitantur à Dæmonibus, aut mente capiuntur. angorum, lacrymarum, moleſtiarum plena ſunt omnia. Si domi ſe contineat, ſi in publicum prodeat, ſi peregrinetur, vbique malis tentatur, quæ quouis aculeo grauius eius animum mordent ac ſtimulãt.* Et paucis ad eam rem amplificandam interiectis, addit: *Nec quicquam ab huiuſmodi tempeſtate poteſt hominem abducere; ſed omni*

Libr, de Virg. c. 52.

omni vel commodorum cura, vel incommodorum ſollicitudine, violentior ea procella animum hominis opprimit. Quæ cum animaduertiſſet Salomon, ait: Dura ſicut infernus, æmulatio. Et idem: Æmulationis enim plenus animus eius, viri animus non parcet in iudicij die, nec vllo pretio inimicitias deponet, nec multis muneribus placabitur. Ea enim morbi huius inſania eſt, vt neque ſumpto de eo ſupplitio, à quo quis læſus eſt, dolorem æger abijciat. Itaque multi adultero ſæpè ſublato, neque iram, neque angorem tollere potuerunt. Sunt etiam qui, vxore ſublata, iidem manſerint, vel maiori etiam rogo conſumpti ſunt. An potuit grauius quicquam de huius miſeriæ magnitudine dicere? Tamen & hoc, & quicquid de tantæ perturbationis violentia adiungi poteſt, veriſsimè dicitur & ſcribitur.

Cant. 8. *Prou. 6.*

Alterum, à quo per continentiam liberamur, D. Paulus ait eſſe *ſollicitudinem*, coniugio neceſſariò cohærentem: Neceſſariò dico: quòd obtrectatio de qua diximus, eſt illa quidem ſępè in coniugibus: ſed non ita perpetuò, vt ipſi ſtatui videatur neceſsariò hærere. Aliæ ſollicitudines ſunt, ſine quibus vix, aut ne vix quidem in ma-

2. Sollicitudo coniugij.

trimonio, viuitur. Itaq; idem Apoſtolus: *Volo vos ſine ſollicitudine eſſe*: quaſi diceret, hanc ob rem ad perfectiorem ſtatum vos hortor, vt ſollicitudinem imperfectioris euadatis.

Varietas curarum coniugalium.

Quis enim vidit vllum matrimonium, cui non eſſet neceſſariò coniuncta ſollicitudo de vxore, de domo, de familia, de filijs, de ſupellectili? Atque iſtæ ſingulæ, in quot alios quaſi riuulos deducuntur? quot nouas pariunt! neque tantum corpori multum laboris, & moleſtiarũ imponunt: ſed multò etiam magis diſtrahunt animum. hunc infinitis multisq; cogitationib. occupant: hunc timoribus exagitant: hunc accendunt cupiditatibus: hunc deniq; tòt tantisq; angoribus fatigant; vt ipſam, qua nihil carius habet vitam ſibi acerbam putet. Itaque & rectè vocantur; & ſi non vocarentur, deberent certè *vincula & onera matrimonij* nominari.

SS. Patrũ teſtimonia.

Non licet mihi hoc loco adferre omnia quæ Chriſoſt. Gregorius Nyſſenus, Auguſt. fusè de hac re ſcribunt; ne longitudine odioſus ſim. Legat, qui volet, ipſorum de virginitate volumina. Duas ſolùm ex Diuo Hierony-

ronymo ſententias audiamus, qui, cùm capita quædam eiuſmodi ſollici tudinum percurriſſet; *infantes garriunt; familia perſtrepit: liberi ab ore dependent: computantur ſumptus: impendia præparantur: tympana ſonant: tibia calmitat: lyra garrit: cymbalum concrepat. His infelix vxor aut lætatur, & perit; aut offenditur, & maritus in iurgia concitatur*: Concludit hoc modo. *Aut ſi quæ inuenitur domus, vbi iſta non fiunt, quæ rara auis eſt; tamen ipſa diſpenſatio domus, liberorum educatio, neceſſitates mariti, correctio ſeruulorũ, quem à Dei cogitatione non auocent?*

Aduerſ. Heluid.

Hæc ſi fœminas, quibus minor oneris pars incumbit, premũt: qua mole negotiorum obruetur maritus, in quẽ tota, vt quidam ait, *domus inclinata recumbit*? Rhodoguna Darij filia nutricem interemit, quòd poſt mariti mortem ſecundas illi nuptias ſuaſiſſet. Comicus verò beatum putat eum, *qui vxorem nunquam duxit domum*. Denique omnium etiam inter Ethnicos prudentium hęc fuit ſententia, matrimonium tam eſſe duram ſeruitutem, quàm ſolus, qui expertus eſſet, poſſet credere.

Maritorum maior moleſtia, quàm vxorum.

Sed hæc ego non ita dico, vt eos,

In caſtitate plus voluptatis quàm in cōiugio.

quos Deus huc vocat, à matrimonio abſterream: ijs tantùm, qui ad continentiam à Deo vocantur, hanc ipſam commendo: atq; illis errorem ſuum eripio, qui in puritate tantum vtilitatis & iucunditatis ineſſe non putant. Hoc certè aſſequor, vt omnes intelligant, in quouis vitæ genere, præcipuè tamen in matrimonio, quantò quis caſtitatem arctius complectitur, tantò plùs commodorum & ſinceræ voluptatis capere ſolere, tantum abeſt, vt Deum, qui conſilium de virginitate dedit, offendat. Sed omnia hæc clariora fient ex ſequentibus.

CAPVT V.

QVIBVS NOS BONIS AVGEAT Caſtitas: primò Sapientia.

II.
Bona quæ adfert caſtitas.
Sapientiæ radix caſtitas.
Sap. 3.

VTILITATIS alterum caput, bona complectitur, quæ conciliat nobis continentia. Ex his princeps eſto, *Sapientia*. Nam Salomon, cùm de caſtorum hominum labore loqueretur: *Bonorum*, inquit, *laborum glorioſus eſt fructus; & quæ non cōcidit, radix ſapientiæ*. Nempe ſtirps & radix ſapiētiæ caſtitas: caſtitatis fructus,

radica-

Digitized by Google

radicata, id eſt certa & ſolida, ſapientia. paulò ſuperius idem ille cauſam præſcripſerat. *In maleuolam animam nõ introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Eſt enim ſapientia præſtantiſsimi liquoris inſtar, quem licet odoratiſsimum, ſi vaſi corrupto infuderis, odorem admittet. Quod ſi peccatis omnibus commune eſt, vt ornatu ſapientiæ ſpolient mentem; quanto id facient certius libido & impuritas, cuius hoc proprium eſt, animo tenebras offundere, & aciem ingenij maximè retundere?

Sap. I.

Itaque ex ſanctis viris vt quiſque caſtitate excelluit maximè; ſic ſapientiæ luce maximè fuit illuſtratus, Inter Prophetas excelluit Iſaias: coluit virginitatem. Daniel oraculum erat ſuæ ætatis, quà Chaldæorum ſapientia, quà cognitione Dei, atque in primis certiſsima prædictione temporis, quo mundo ſalus ventura eſſet. & huic perpetua virginitas. Ioſeph Patriarcha, cùm in prima ætate adhuc intactus viueret, quæ ſomnia non vidit? quæ non interpretatus eſt? de ſtatu futuro ſuę familiæ; Patris ſui: ipſius Pharaonis: imò verò, ſi abditos

Caſtiſsimi quique ſapientiſsimi In veteri teſtamento.

ſenſus inueſtigemus, totius Eccleſiæ? At idem (quod à Sanctis Patribus animaduerſum eſt) poſt contractas nuptias, aut nihili tale, aut non tam excellens cognouit. Inter Apoſtolos doctiſſimus Paullus; ſeruauit integritatem: inter Euangeliſtas vnus Ioannes aquila fuit, qui oculos defigere in Verbi æterni ſole potuerit; & hic integritatem ſeruauit. Doctores Eccleſiæ, quæ cognouerint & ſcripſerint monimenta teſtantur, quàm multa rerum diuinarum abdita penetrauerint, coniecturam nobis affert viuendi ratio planè cæleſtis. Atque inter hos, quis Diuo Thoma in perſcrutandis rebus abditis profundior? quis in explicandis clarior? quis in diuinarum humanarumque rerum cognitione ſolidior? Virginitatem ſeruauit.

In nouo teſtamento.

Teſtatur fide dignus auctor, in hiſtoria Eccleſiaſtica, de Gregorio Nazianzeno, reperiſſe narrationem ſe dignam relatu. Hunc etiam adoleſcentem, miro ſcientiæ deſiderio, de recta, quæ ad ſapientiam duceret via, anxiè cogitaſſe. tum per quietem viſas illi aſſiſtere duas ſuprà humanam ſpeci-

Caſtitas & ſapientia per quietem apparent Nazianzeno.

Abdolin. de Virgin.

ſpeciem mulieres, quæ eum mirificè hoc viſo gaudentem, adhortarentur: pergeret porrò; neque puritati minorem, quam ſcientiæ daret operam. *Altera, inquiebant, ex nobis ſapientia; altera caſtitas dicitur. miſſæ ſumus à Domino, tecum habitare: quia iucundum nobis, & ſatis mundum habitaculum præparaſti.* Hic eſt ille Gregorius, qui inter doctiſſimos Græcæ Eccleſiæ Patres, ſolus Theologi cognomen accepit. Tantum illi ad ſcientiam profuit, puriſſimè ſeruata caſtitas à prima ætate, ad extremam vſque ſenectutem.

Addam ſuperioribus aliud, magis etiam admirandum. Nam illi, de quibus adhuc locuti ſumus, cum puritate mentis & corporis, ſtudium inſuper & labores coniungebant: neque minus ſe in literis, quam in vitæ innocentia exercebant; vt duabus his veluti alis, ad editiſsimum cacumen ſcientiæ & contemplationis euolarent, quem ſacræ literæ *montem* DEI nominant. Quid verò di iis dicemus, qui ſine ſcholis, ſine magiſtro, ſine vlla, aut certè multa librorum lectione, ſolo purioris vitæ ſtudio, longiſſimè in

Caſti homines ſine literis ſapientiam aſſecuti.

mè in diuinorum humanorumq; cognitione ſunt progreſſi?

Tacebo S. Paulum primum Eremitam, tacebo Magnum Antonium, tacebo alios plurimos; qui cùm nullos, niſi hunc, vt ipſi loquebantur, rerum omnium creatarum librum legiſſent; eo tamen ſapientiæ progreſſi ſunt, vt ſui temporis doctiſsimos philoſophos pudore ſuffunderent S. Effrem Syrus, S. Epiphanius, S. Bernar. qua ſcientia, qua virtute viri? non aliũ ſtudiorum locum habuere, quàm ſolitudinem: non alios condiſcipulos quàm quercus & fagos: nõ alium magiſtrũ, quam ſpiritum Sanctum. Theodorum monachum, tam rudem literarum fuiſſe Caſſianus refert, vt nec elementa cognoſceret, tam peritum ſacræ ſcientiæ, locorumque in ſacris literis diffi[c]iliũ; vt viri doctiſsimi cum hærerent, ad hunc confugerent.

Libr. 3. cap. 33.

Hi tales, qua arte, tantum ſibi ſapientiæ compararunt? Non alia ſanè, quàm caſtitate & ſanctitate. Itaque idem ille Theodorus dicere conſueuerat: plus in extirpandis vitijs noſtris, quam libris euoluendis (quanquam ne hoc quidem ſit negligendum) operæ ponen-

Plus laborandum in extirpandis vitijs, quam legendis libris, ei, qui ſapientiam quærit.

Ponendum eſſe. *Quod his expulſis confeſtim cordis oculi ſublato velamine paßionū. Sacramenta ſcripturarum, velut naturaliter incipiunt contemplari.* Et Gregorius Nyſſenus, puritatis ſtudium artē quādam facit, qua modus diſcatur, ad cœleſtem ſapientiam facillimè perueniendi. *Ars quædam,* inquit, *& facultas diuinioris vitæ Virginitas videtur eſſe, cuius ſtudiū & iuſtitutū illud eſt, vt ne voluptatū impetu animi deprimatur altitudo; nunc nos qui cœleſtia contēplari, quin̄e ad diuina omnino contueri debemus, ad corporis affectiones delapſi cadamus. Quo enim modo animus noſter, qui inferiori huic carnis voluptati mancipatus eſt, atque in humanorū affectuum appetitione totus incūbit, poteſt cognatū illud lumē, quod n̄e mente ipſa cernitur, vacuo & libero ſenſu aſpicere, cùm is praua quadam atque inerudita anticipatione ad humiles has res & lutulētas aciem intendat? nam vt porcorum oculi natura in terrā conuerſi mirificarū rerum cæleſtium adſpectum non habent; ſic animus corporis luxu perditus, cùm ad humilia & ea quæ ſunt pecudum, inclinatus ſit, non cœlum amplius, neque reliquarum rerum conuenientiam & decorem cernere poterit.* Libr. de Virg. c 5.

Atque hæc quidem, quin locum habe- Caſtitas.

habeant maximè in diuinarum rerum ſcientia nemo dubitauerit: quòd hæc inimiciſsima ſit impuritati. Iam verò hoc etiam addo, in omnia humanitatis ſtudia, atque adeò in omnes ſcientias idem conuenire. ad omnes has intemperantia dico præcludi aditum; aperiri continentia. Ratio in promptu eſt. Tanto enim intelligentia plus valet in contemplatione, quãto magis à ſenſibus eſt abducta. Quæ verò eſt res, quæ rationem arctius aſtringat ſenſibus; quàm libido?

Vtilis ad omnes humanas ſcientias.

Itaque qui apud Ethnicos ſapientiæ nomẽ ſunt aſſecuti, cum de ſapientiæ adipiſcendæ ratione diſputant; inter cætera definiunt. *Vxorem non eſſe ducendum ſapienti.* Docet hoc apud Platonem Lyſias, cùm amorem accuſat. docet Epicurus ipſe. Theophraſtum verò, auctor eſt Hieronymus, aureum libellum edidiſſe, quem ipſe compendio perſtringit, cuius eſſet vnicum inſtitutum, hanc ſententiam certis rationibus demonſtrare. Planè vita etiam coniugalis, vt ait Seneca, *altos & generoſos ſpiritus frãgit: à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit.* Et Triſmegiſtus Pimãdro inquit. *Niſi fili corpus tuũ oderis, te-*

Ethnicorũ de caſtitate ſententia.

Lib. 1 cont. Iouin.

Text. 4.

ris, teipſum amare non potes, cùm non teipſum, ſed Deum intellexeris; mētē protinus cōſequeris, quā vbi habueris, ſciētiam è veſtigio nanciſceris. impoſsibile eſt, vtriſque ſimul intēdere, mortalibus ſcilicet atq; diuinis. Nam cū duo tantum in ordine rerū inueniātur, corporeū & incorporeum; & illud quidem mortale, hoc diuinū dicatur: electione vnius amittimus alterū; quotieſq; vnius cura remittitur, alterius actus intēditur.

Concludamus igitur ex ſententia tum ſanctorum, tum mundi ſapientum, matrem ingenij & ſcientiæ, eſſe caſtitatem: tantoq; longius quemque ſcientia progredi, quantò mentis & corporis puritatem ſyncerius colit. Vtinam modo faciat Deus, vt iuuentus noſtra, eaque in primis, quæ literarum ſtudia profitetur, vel hac de cauſſa puritatem amet, quod ſcientiam iſta promoueat, vt liceat aliquando de noſtris adoleſcentibus dicere, quod Salomon videre optabat: *O quam pulchra eſt caſta generatio, cum claritate*: id eſt, vt aliqui accipiunt, propter illuſtrationem mentis, & ingenii claritatem Hoc certè Italiæ noſtræ, totique Europę futurū confirmauero, vt ſi in noſtris Academiis non minus floreat inte-

Qua ratione Academiæ viris doctis & ſāctis florere poſſint.

Sap. 4.

integritatis, & puritatis ſtudium, quã artium & legum: longè maior ſit doctorum in omni genere ſcientię multitudo, quàm modò reperiatur. multoque plures in ſacris monaſterijs religionis laude excellerent, quàm modò, tametſi ne nunc quidem deſint. Sed erunt ſcilicet multi tantùm in ſpeciem, niſi eò incumbat mundus, vt in gymnaſijs publicis & ſeminarijs non minus ſint, qui curent mores, quàm litteras. neque minus laborent, vt animos iuuenum in virtute confirment; quàm vt pulpita doctis Magiſtris exornent; ac ciuitatibus nobilitatem atque opes multitudine ſtudioſorum concilient.

CAPVT VI.

CASTITAS CONFERT ROBVR animi, & corporis.

Robur animi ex Caſtitate.

Iudith. 15.

ALtera huius generis vtilitas eſt, robur, præcipue animi. Dictum eſt olim illud ad Iudith. *Confirmatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaueris.* Atqui nemo dubitat, quin inſigne fuerit illud animi robur,

quo

quo mulier ſola ſua manu Principem Aſſyriorum in medio ſui exercitus auſa fuit obtruncare.

In ſacra verò noſtra hiſtoria reperimus, omnes illos præſtātiſſimos honoris diuini, & Eccleſiæ propugnatores, qui, notiſſima animi magnitudine, potentiæ ſe imperatorum oppoſuerunt, ex hac virtute robur accepiſſe. sic Babylas, qui cum Numeriano; Athanaſius, qui cum Conſtantio & Iuliano; Baſilius, qui cum Valentiniano; Ambroſius, qui cum Theodoſio; Chryſoſtomus, qui cum Eudoxia tanta animi conſtantia pugnauerunt, non minus caſtitatis quam eruditionis laude floruerunt Quin etiam virgines, quas ſexus ipſe infirmaſſe videbatur, ſ— puritate confirmatæ, auſæ fuerunt maximos aggredi principes: vt Catharina, Maxentium: Publia cum ſuis Iulianum deſertorem: præter cætera hoc etiam auſa coram illo detonare *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis.*

Propugnatores Eccleſiæ caſti.

Pſalm. 99

Hoc ipſo tempore, quo hæc ſcribo affertur à certis & fide dignis hominibus ſimili conſtantia vti, virgines quaſdam Germaniæ. Halberſtadij, quæ

In Germania Virgines conſtātiſſime fidē conſeruant. Halberſtadij.

ſæpe de numero ſolliciti, candida iſthęc arma negligunt; toties fundimur, fugamurque; tam raro vincimus, etiam cùm cauſſam optimam tuemur. quod maxime apparet in bellis contra hoſtes fidei ſuſceptis. Neque ſine cauſſa vates ille peſtifer, ad ſuperandū populum Iſraeliticum ſuaſit hoſti, vt occſiones libidinum ei ſubmitteret. Samſon quidem certe, in ſinu Dalilæ, ſimul & capillos, & robur amiſit. Et Mauri etiam, quo Duces atque exercitus Caroli Magni facilius vincerent, ad Intemperantiam eos pellicere laborarunt.

conclusio.

Itaque, qui robur, vel animi, vel corporis, deſiderat; primùm ſibi hoc caſtitatis præſidium comparet: tum ſibi perſuadeat, tanto ſe inimicis ſuperiorem futurum; quanto minus ſibi dominari paſſus fuerit incontinentiam.

CAPVT VII.

DE DIGNITATE ET PRECIO Caſtitatis.

Caſtitatis pretium Incomparabile.

CVM Salomon de Caſtitatis prę ſtantia loqueretur, ſententiam protulit dignam ſe, dignam Spi-

ritu

ritu Sãcto, cui per os eius loquebatur: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* Qua declarat, nihil tam eſſe in toto orbe nobile & excellens, cuius precium poſsit, cum caſtę animę continentia comparari. Non Argentum, non aurum, non gemmæ, non theſauri, quamuis immenſi & pretioſi; tanti ſunt, vt non dico præferantur; ſed vel cum hac virtute conferantur. Huius nos ſententiæ lumine facilè intelligemus, quod obſcurius paulo Agnes reſpondit olim adoleſcenti nobili & opulento, qui ſperabat ſe ipſi perſuaſurum, vt ſui amore votum negligeret caſtitatis. *Dexteram meam*, dicebat Agnes de ſponſo ſuo cœleſti, *& collũ meum cinxit lapidibus pretioſis. tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas circumdedit me vernantibus & coruſcantibus gemmis: induit me cyclade auro texta immenſis monilibus ornauit me.* Verè prorſus inæſtimabiles ſunt hæ gemmæ. Neque enim vllum in terris eſt bonum quod vel minima caſtitatis parte contra valeat. vt veriſsimum ſit illud. *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ*

Eccl. 29.

Quid S. Agnes de caſtitate ſenſerit.

Ambroſ. Serm. 91.

Quamuis autem huius rei cauſſę

ſuppe-

ſenſus inueſtigemus, totius Eccleſiæ? At idem (quod à Sanctis Patribus animaduerſum eſt) poſt contractas nuptias, aut nihili tale, aut non tam excellens cognouit. Inter Apoſtolos doctiſſimus Paullus; ſeruauit integritatem: inter Euangeliſtas vnus Ioannes aquila fuit, qui oculos defigere in Verbi æterni ſole potuerit; & hic integritatem ſeruauit. Doctores Eccleſiæ, quæ cognouerint & ſcripſerint monimenta teſtantur, quàm multa rerum diuinarum abdita penetrauerint, coniecturam nobis affert viuendi ratio planè cæleſtis. Atque inter hos, quis Diuo Thoma in perſcrutandis rebus abditis profundior? quis in explicandis clarior? quis in diuinarum humanarumque rerum cognitione ſolidior? Virginitatem ſeruauit.

In nouo teſtamento.

Teſtatur fide dignus auctor, in hiſtoria Eccleſiaſtica, de Gregorio Nazianzeno, reperiſſe narrationem ſe dignam relatu. Hunc etiam adoleſcentem, miro ſcientiæ deſiderio, de [a] recta, quæ ad ſapientiam duceret via, anxiè cogitaſſe. tum per quietem viſas illi aſſiſtere duas ſuprà humanam ſpeci-

Caſtitas & ſapientia per quietem apparent Nazianzeno.

[a] *Abdolin. de Virgin.*

ſpeciem mulieres, quæ eum mirificè hoc viſo gaudentem, adhortarentur: pergeret porrò; neque puritati minorem, quam ſcientiæ daret operam: *Altera*, inquiebant, *ex nobis ſapientia; altera caſtitas dicitur. miſſæ ſumus à Domino, tecum habitare: quia iucundum nobis, & ſatis mundum habitaculum præparaſti*. Hic eſt ille Gregorius, qui inter doctiſſimos Græcæ Eccleſiæ Patres, ſolus Theologi cognomen accepit. Tantum illi ad ſcientiam profuit, puriſſimè ſeruata caſtitas à prima ætate, ad extremam vſque ſenectutem.

Addam ſuperioribus aliud, magis etiam admirandum. Nam illi, de quibus adhuc locuti ſumus, cum puritate mentis & corporis, ſtudium inſuper & labores coniungebant: neque minus ſe in literis, quam in vitæ innocentia exercebant; vt duabus his veluti alis, ad editiſsimum cacumen ſcientiæ & contemplationis euolarent, quem ſacræ literæ *montem* DEI nominant. Quid verò di iis dicemus, qui ſine ſcholis, ſine magiſtro, ſine vlla, aut certè multa librorum lectione, ſolo purioris vitæ ſtudio, longiſſimè in

Caſtī homines ſine literis ſapientiam aſſecuti.

mè in diuinorum humanorumq; cõgnitione ſunt progreſſi?

Tacebo S. Paulum primum Eremitam, tacebo Magnum Antonium, tacebo alios plurimos; qui cùm nullos, niſi hunc, vt ipſi loquebantur, rerum omnium creatarum librum legiſſent; eo tamen ſapientiæ progreſſi ſunt, vt ſui temporis doctiſsimos philoſophos pudore ſuffunderent. S. Effrem Syrus, S. Epiphanius, S. Bernar. qua ſcientia, qua virtute viri? non aliũ ſtudiorum locum habuere, quàm ſolitudinem: non alios condiſcipulos quàm quercus & fagos: nõ alium magiſtrũ, quam ſpiritum Sanctum. Theodorum monachum, tam rudem literarum fuiſſe Caſſianus refert, vt nec elementa cognoſceret, tam peritum ſacræ ſcientiæ, locorumque in ſacris literis diffi-iliũ; vt viri doctiſsimi cum hærerent, ad hunc confugerent.

Libr. 3. cap. 33.

Hi tales, qua arte, tantum ſibi ſapientiæ compararunt? Non alia ſanè, quàm caſtitate & ſanctitate. Itaque idem ille Theodorus dicere conſueuerat: plus in extirpandis vitijs noſtris, quam libris euoluendis (quanquam ne hoc quidem ſit negligendum) operæ ponen-

Plus laborandum in extirpandis vitijs, quam legendis libris, ei, qui ſapientiam quærit.

Ponendum eſſe. *Quod his expulſis confeſtim cordis oculi ſublato velamine paſſionũ. Sacramenta ſcripturarum, velut naturaliter incipiunt contemplari* Et Gregorius Nyſſenus, puritatis ſtudium artẽ quãdam facit, qua modus diſcatur, ad cœleſtem ſapientiam facillimè perueniendi. *Ars quædam,* inquit, *& facultas diuinioris vitæ Virginitas videtur eſſe, cuius ſtudiũ & iuſtitutũ illud eſt, vt ne voluptatũ impetu animi deprimatur altitudo; nunc nos qui cæleſtia contẽplari, quinẽ ad diuina omnino contueri debemus, ad corporis affectiones delapſi cadamus. Quo enim modo animus noſter, qui inferiori huic carnis voluptati mancipatus eſt, atque in humanorũ affectuum appetitione totus incũbit, poteſt cognatũ illud lumẽ, quodue mente ipſa cernitur, vacuo & libero ſenſu aſpicere, cùm is praua quadam atque inerudita anticipatione ad humiles has res & lutulẽtas aciem intendat? nam vt porcorum oculi natura in terrã conuerſi mirificarũ rerum cæleſtium adſpectum non habent; ſic animus corporis luxu perditus, cùm ad humilia & ea quæ ſunt pecudum, inclinatus ſit, non cælum amplius, neque reliquarum rerum conuenientiam & decorem cernere poterit.* Libr. de Virg. c 5.

Atque hæc quidem, quin locum habe- Caſtitas.

habeant maximè in diuinarum rerum ſcientia nemo dubitauerit: quòd hæc inimiciſsima ſit impuritati. Iam verò hoc etiam addo, in omnia humanitatis ſtudia, atque adeò in omnes ſcientias idem conuenire. ad omnes has intemperantia dico præcludi aditum; aperiri continentia. Ratio in promptu eſt. Tanto enim intelligentia plus valet in contemplatione, quãto magis à ſenſibus eſt abducta. Quæ verò eſt res, quæ rationem arctius aſtringat ſenſibus; quàm libido?

Vtilis ad omnes humanas ſcientias.

Itaque qui apud Ethnicos ſapientiæ nomẽ ſunt aſſecuti, cum de ſapientiæ adipiſcendæ ratione diſputant; inter cætera definiunt. *Vxorem non eſſe ducendum ſapienti.* Docet hoc apud Platonem Lyſias, cum amorem accuſat. docet Epicurus ipſe. Theophraſtum verò, auctor eſt Hieronymus, aureum libellum edidiſſe, quem ipſe compendio perſtringit, cuius eſſet vnicum inſtitutum, hanc ſententiam certis rationibus demonſtrare. Planè vita etiam coniugalis, vt ait Seneca, *altos & generoſos ſpiritus frãgit: à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit.* Et Triſmegiſtus Pimãdro inquit. *Niſi fili corpus tuũ oderis, te-*

Ethnicorũ de caſtitate ſententia.

Lib. 1 cont. Iouin.

Text. 4.

ris, teipſum amare non potes, cùm non teipſum, ſed Deum intellexeris; mētē protinus cōſequeris, quā vbi habueris, ſciētiam è veſtigio nanciſceris. impoſsibile eſt, vtriſque ſimul intēdere, mortalibus ſcilicet atq; diuinis. Nam cū duo tantum in ordine rerū inueniātur, corporeū & incorporeum; & illud quidem mortale, hoc diuinū dicatur: electione vnius amittimus alterū; quotieſq; vnius cura remittitur, alterius actus intēditur.

Concludamus igitur ex ſententia tum ſanctorum, tum mundi ſapientum, matrem ingenij & ſcientiæ, eſſe caſtitatem: tantoq; longius quemque ſcientia progredi, quantò mentis & corporis puritatem ſyncerius colit. Vtinam modo faciat Deus, vt iuuentus noſtra, eaque in primis, quæ literarum ſtudia profitetur, vel hac de cauſſa puritatem amet, quod ſcientiam iſta promoueat, vt liceat aliquando de noſtris adoleſcentibus dicere, quod Salomon videre optabat: *O quam pulchra eſt caſta generatio, cum claritate:* id eſt, vt aliqui accipiunt, propter illuſtrationem mentis, & ingenii claritatem Hoc certè Italiæ noſtræ, totique Europę futurū confirmauero, vt ſi in noſtris Academiis non minus floreat inte-

Qua ratione Academiæ viris doctis & ſāctis florere poſſint.

Sap. 4.

integritatis, & puritatis ſtudium, quã artium & legum: longè maior ſit doctorum in omni genere ſcientię multitudo, quàm modò reperiatur. multóque plures in ſacris monaſterijs religionis laude excellerent, quàm modò, tametſi ne nunc quidem deſint. Sed erunt ſcilicet multi tantùm in ſpeciem, niſi eò incumbat mundus, vt in gymnaſijs publicis & ſeminarijs non minus ſint, qui curent mores, quàm litteras. neque minus laborent, vt animos iuuenum in virtute confirment; quàm vt pulpita doctis Magiſtris exornent; ac ciuitatibus nobilitatem atque opes multitudine ſtudioſorum concilient.

CAPVT VI.

CASTITAS CONFERT ROBVR animi, & corporis.

Robur animi ex Caſtitate.

Iudith. 15.

ALtera huius generis vtilitas eſt, robur, præcipue animi. Dictum eſt olim illud ad Iudith. *Confirmatum eſt cor tuum, eo quod caſtitatem amaueris*. Atqui nemo dubitat, quin inſigne fuerit illud animi robur, quo

Digitized by Google

quo mulier ſola ſua manu Principem Aſſyriorum in medio ſui exercitus auſa fuit obtruncare.

In ſacra verò noſtra hiſtoria reperimus, omnes illos præſtātiſſimos honoris diuini, & Eccleſiæ propugnatores, qui, notiſſima animi magnitudine, potentiæ ſe imperatorum oppoſuerunt, ex hac virtute robur accepiſſe. sic Babylas, qui cum Numeriano; Athanaſius, qui cum Conſtantio & Iuliano; Baſilius, qui cum Valentiniano; Ambroſius, qui cum Theodoſio; Chryſoſtomus, qui cum Eudoxia tanta animi conſtantia pugnauerunt, non minus caſtitatis quam eruditionis laude floruerunt Quin etiam virgines, quas ſexus ipſe infirmaſſe videbatur, ſ— puritate confirmatæ, auſæ fuerunt maximos aggredi principes: vt Catharina, Maxentium: Publia cum ſuis Iulianum deſertorem: præter cætera hoc etiam auſa coram illo detonare *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis.*

Propugnatores Eccleſiæ caſti.

Pſalm. 99

Hoc ipſo tempore, quo hæc ſcribo affertur à certis & fide dignis hominibus ſimili conſtantia vti, virgines quaſdam Germaniæ. Halberſtadij, quæ

In Germania Virgines conſtātiſſime fidē conſeruant. Halberſtadij.

dii quæ celebris eſt vrbs Saxoniæ, cum Epiſcopus, totumque ſummæ ædis collegium, atque alii complures religioſi ab obedientia ſummi Pontificis ad Lutheranam deſciſcerent hæreſim: inuentę ſunt ſolæ virgines Deo dicatæ, quæ non ſolum inuicta conſtantia manerent in fide; ſed admirabili quoque animi fortitudine iis verbis defenderent ſuā fidem, vt hominibus fraudulentis qui de improuiſo ad illas à ſententia abducendas ſubmiſſi fuerant, ora obſtruxerint.

Noribergæ.

Sunt & Noribergæ, quæ ciuitas eſt libera item Germaniæ, ad hunc vſque diem paucæ quædam in monaſterio virgines ſacræ, ætate iam pœnè decrepita; quæ in regione, prorſus infeſta hæreſi Lutherana, ſolæ fidem inuiolatam conſeruant Intelligo ſimiliter & Baſileæ, & Argentinæ & alibi in iis, quæ ad ſeptentriones ſunt regionibus, Deum aliis quibuſdam religioſis eandem conceſsiſſe gloriam. vt ſcilicet inter ſpinas illas peſſimæ doctrinæ, quaſi pulcherrimæ ſuauiſſimæq; roſæ virtutis & caſtitatis efflo-reſcerent. Sed miſsis rationibus, & ſignis, ſatis aperta eſt. Salamonis ſen-

Baſileæ & Argentinæ.

tea.

tentia, qui de homine continente: *Dabitur,* inquit, *ei fidei donum electum.* Sap. 3.

Magis etiam hoc mirandum, quod hoc animi robur ortum è caſtitate in corpus etiam redundat. *Nonne tres pueri;* inquit Damaſcenus, *Virginitatem colentes, igne ſuperiores euaſere, per Virginitatem corporibus ab ea inexpugnabilibus factis? Nonne Danielis corpori per virginitatẽ ſolidato ferarum dentes infigi non potuerunt?* Et S. Hieronymus *Teuta Illyricorũ Regina, vt longo tempore viris fortiſsimis imperaret, & Romanos ſæpè frangeret, miraculo vtique meruit caſtitatis.*

Robur animi caſti redundat in corpus.

Li 4. c.25.

l. 1. aduerſ. Iouin.

Godefridus olim Hieroſolymæ & Syriæ Rex, tantam ſua fortitudine fecit admirationem Turcis, vt eorum Imperator miſsis Legatis cum muneribus rogaret, vnde illi tantum robur manuum. vt nullus ipſi in congreſſu par eſſet. Cui Godefridus: *Quia,* inquit, *hæ manus impudicam fœminam non tangunt; nec vnquam incontinentiæ ſordibus aſperguntur.*

Godefridi regis Hieroſolymitani robur Turca miratur.

Felices exercitus Chriſtiani, ſi primum pietatis, & caſtitatis armis, tum ferro ac telis inſtructi inirent prælia. Nunc quia hæc in poſtremis eſt cura, & Chriſtiani quamuis & pii duces, ſæpè

Chriſtiani exercitus cur ſæpè vincantur.

ſæpe de numero ſolliciti, candida iſthęc arma negligunt; toties fundimur, fugamurque; tam raro vincimus, etiam cùm cauſſam optimam tuemur. quod maxime apparet in bellis contra hoſtes fidei ſuſceptis. Neque ſine cauſſa vates ille peſtifer, ad ſuperandũ populum Iſraeliticum ſuaſit hoſti, vt occſiones libidinum ei ſubmitteret. Samſon quidem certe, in ſinu Dalilæ, ſimul & capillos, & robur amiſit. Et Mauri etiam, quo Duces atque exercitus Caroli Magni facilius vincerent, ad Intemperantiam eos pellicere laborarunt.

Concluſio.

Itaque, qui robur, vel animi, vel corporis, deſiderat; primùm ſibi hoc caſtitatis præſidium comparet: tum ſibi perſuadeat, tanto ſe inimicis ſuperiorem futurum; quanto minus ſibi dominari paſſus fuerit incontinentiam.

CAPVT VII.

DE DIGNITATE ET PRECIO Caſtitatis.

Caſtitatis pretium Incomparabile.

CVM Salomon de Caſtitatis prǽſtantia loqueretur, ſententiam protulit dignam ſe, dignam Spiritu

ritu Sãcto, cui per os eius loquebatur: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* Qua declarat, nihil tam eſſe in toto orbe nobile & excellens, cuius precium poſsit, cum caſtę animę continentia comparari. Non Argentum, non aurum, non gemmæ, non theſauri, quamuis immenſi & pretioſi; tanti ſunt, vt non dico præferantur; ſed vel cum hac virtute conferantur. Huius nos ſententiæ lumine facilè intelligemus, quod obſcurius paulo Agnes reſpondit olim adoleſcenti nobili & opulento, qui ſperabat ſe ipſi perſuaſurum, vt ſui amore votum negligeret caſtitatis. *Dexteram meam,* dicebat Agnes de ſponſo ſuo cœleſti, *& collũ meum cinxit lapidibus pretioſis. tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas circumdedit me vernantibus & coruſcantibus gemmis: induit me cyclade auro texta immenſis monilibus ornauit me.* Verè prorſus inæſtimabiles ſunt hæ gemmæ. Neque enim vllum in terris eſt bonum quod vel minima caſtitatis parte contra valeat. vt veriſsimum ſit illud. *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ*

Eccl. 29.

Quid S. Agnes de caſtitate ſenſerit.

Ambroſ. Serm. 91.

Quamuis autem huius rei cauſſę

ſuppe-

Cur caſtitas omnibus terrenis rebus præſtantior.

ſuppetant plurimæ: vnica tamen hoc loco contentus ero, quæ vel indoctis certam atque euidentem huius ſententiæ veritatem oſtendat. Nemo eſt enim qui neſciat, ſi caſtitatis ſemel facta ſit iactura, nullam eſſe pecuniã cuiuſcunque principis aut imperatoris imagine ſignatam, qua redemi poſſit. Nullam artem, nullam medicinã, qua quiſquam vel peritiſſimus eluere poſſit maculam, ſemel ex impuritate conceptam Denique nullam eſſe potentiam humanam, atque adeo nullã poſt Deum, cuius ope reſtitui poſſit caſtitatis damnum. Cauſſa eſt, quod inter bona naturæ nihil puritati poſſit æquari; nedum præponderare.

Caſtitas amiſſa recuperari non poteſt.

Magnopere igitur ad hanc ſententiam explicandam valet, id, quod à D. Thoma in hunc ipſum locum adfertur. *Nec etiam*, inquit, *fæcunditas carnis quæ quæritur in matrimonio, adæquatur continentiæ.* Atqui fæcunditas, naturæ bonum eſt, non auro tantùm & gemmis; ſed vel ipſis præſtantius cæli ſideribus. Itaque, ſi quibus parentibus adeſt prudentia; filios; quos genuerũt honeſtiſque educant artibus, certiſſimum ſibi putant eſſe theſaurum.

2.2 q. 155.

Fæcunditas maximum naturæ bonum.

Ad

Ad Corneliam Gracchorum matrem Neopolitana fœmina nobilis cū pro hoſpitii iure diuertiſſet; oſtendit mūdum muliebrem ſplendidiſſimum & pretioſiſſimum, in vicem igitur petijt vt illa ſibi, quem præſtantiſſimum haberet theſaurum, aperiret. Reſpondit Cornelia, benignè ſe, quòd rogabatur, facturam ad veſperum. Eo tempore, cùm redijſſent è ludo filij, quos illa optimis artibus imbuendos curabat, deductis illis ad Campanam hoſpitam, prudenter ſanè. *Hi*, inquit, *ſunt mihi vnici theſauri*. Non diſſimile eſt, quod Lacæna Ionicæ mulieri, iactanti veſtes, non minus arte quàm materia pretioſas, ſapienter reſpondit. *Atque mihi quatuor filij, omni virtute præditi, textura, & precium, & opes ſunt.* De liberis eiuſmodi loquitur Salomon, cum eos honori dicit eſſe parentibus. *Et corona ſenum filij eorum.*

Cornelia theſauros ſuos putabat filios.

Similiter Lacæna.

Prou. 17.

Quę quanquam ita ſint, tamen tanti theſauri, liberorum inquam, &, vnde iſti naſcuntur, fœcunditatis pretiū, longè vilius eſt caſtitate, imprimis illa, quæ Dei cauſa religiosè colitur. Dignam planè conſideratione ſententiam hac de re ſcribit *Augu. Nec etiam*

Fæcūditas longè inferior Caſtitate religioſa.

ſæcun-

Digitized by Google

Libr. de Virg. c. 1.

fœcunditas carnis illarum, quæ hoc tempore nihil aliud in coniugio, quàm prolem requirunt, quam mancipent Chriſto (audi quid dicat, *mancipent Chriſto*) *pro amiſſa virginitate compenſari poſſe credenda eſt.*

Caſtitatis ſtatus coniugali præſtantior.

QVAE adhuc diximus, feficiunt vt caſtitati nullum, vel fortunæ vel naturæ bonum anteponendum ſit, videamus nũc; quem locum eadem habeat in ſpiritualib. Matrimoniũ Chriſtianis, non modò eſt naturalis quidam contractus, ſed Sacramentum etiam Eccleſiæ. Non auſim ego hic contendere, an virtus aliqua diuinitus infuſa, qualis Virginitas, præſtantior ſit Sacramento à Chriſto inſtituto. Video enim hanc eſſe naturam Sacramẽti, vt per ſe diuinam gratiam det vtenti; quod virtus, quamuis diuina, quia ad hunc finem à Deo inſtituta non eſt, non præſtat. Contra, hoc etiam video, ſtatum perpetuæ caſtitatis, ſtatui coniungali multò præcellere. Vſque adeò, vt matrimonij conſenſu vtrinq; dato, imò vero etiam matrimonio contracto modo non conſummato, (vt loquuntur Theologi) poſſit vter coniugum velit ab altero ſeparare ſe, & altiorem virginitatis ſtatum, amplecti

plecti, ſeu acceptis ſacris ordinibus, ſeu facta religionis profeſſione. *Bell. lib. de mat. cap. 5.*

Theologorum autem doctiſſimi ſic ſentiunt: eum, qui amore caſtitatis nuptias aſpernetur, multò maiore à Deo gratia donari; quàm ea ſit, quę ordinariè confertur matrimonij ſacramento. Sed nolo in hac comparatione progredi; tum ne nimis longum ſermonem traham, tum ne à propoſito diſcedam longius, tum denique, quòd alia ad caſtitatis præſtantiam ſuppetant argumenta.

CAPVT VIII.

CASTITATIS DIGNITATEM parem eſſe martyrio.

INTER omnia Chriſtianæ virtutis opera, communi omnium ſententia, primæ laudis & dignitatis Martyrio referuntur. Eſt enim argumentum & opus maximi amoris in Deum; quod & bonum, quod pro illo amittitur, eſt præſtantiſſimum, vita ſcilicet: & morte, quæ pro illo ſuſtinetur, nullũ malum acerbius eſt. Itaq; à Saluatore dictum eſt: *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro* Martyrium actus præſtantiſſimus.

amicis ſuis. Eſt igitur hæc actio inter omnes humanas præſtantiſſima. At ea tamen eſt caſtitatis, maximeque Virginitatis, quæ Deo conſecratur, dignitas; vt Diuus Ambroſius, martyrij parentem faciat Virginitatem. *Non ideo,* inquit, *laudabilis virginitas, quia & in martyribus reperitur; ſed quia ipſa martyres facit.*

Martyrij parens Virginitas.

Lib. 1. de Virgin.

Neque dubium eſt, quin Virgines illæ, quæ ad mortem, velut ad nuptias feſtinabant, hanc animi fortitudinem à Virginitate acceperint. Cùm enim per hanc ſe Chriſto dedicaſſent, & deſpōdiſſent; nihil poterant optare aliud, quàm vt cum ſponſo ſuo perpetuò cōiungerentur: cuius cōiunctionis, cùm vnam, aut certè compendioſiſſimam viam, mortem eſſe intelligerent, alacres ad eam accedebant. Quòd igitur animum amore terreno liberum, atq; in ſola Chriſti cogitatione quieſcentem haberent; id cauſſæ erat, vt à corpore optarent diſcedere. Quòd autem hunc animum peperiſſet caſtitas; neque præter martyrium alius appareret mundus deſiderium hoc explendi: iure caſtitas martyrij mater appellari poteſt.

Fortitudo & contemptus mortis à Virginitate.

Itaque

Itaque magnam partem fœminæ primis illis temporibus martyrio affectæ virgines fuerunt, quæ ſtatum hunc ideo elegerunt, vt ipſas hoſtilis furor aptiores & quaſi maturiores martyrio inueniret. Nec puto me aberraturum à vero, ſi dixero Sāctum Ambroſium, cùm dixit: *Virginitatem facere Martyres*, hoc ſenſiſſe: Virginitatem eſſe tanquam viam, imò ducem ad martyrium; aut eſſe ſtatum, quem maximè deceat corona martyrij. Sponſus enim ille, quem ſacræ literæ *candidum & rubricundum* faciunt, delectatur ſcilicet Virginibus ſponſis, quas non minus puritatis candor, quàm ſanguinis purpura colorauit.

Cur Virginitas faciat martyres.

Cant. 5.

Oſtendunt id Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, ſæpè hoc Deū egiſſe, vt quæ ipſi ſe virginitatis annulo deſpondiſſent (quam deſponſionem viſibili quoque annulo, cum S. Catharina fecit) contractum hunc ſigillo mortis & ſanguinis confirmarent. Atque ideò fortè in eiuſdem Catharinæ obtrūcatione, lac pro ſanguine iuſſit effluere, vt videretur lactea puritas ſcaturiens corde, ſanctū illud caput, quaſi vi ſua, ſuſtuliſſe,

Virginitatis & martyrij coniūctio Deo gratiſſima.

 & à re-

Digitized by Google

& à reliquo corpore ſeparaſſe, vt Chriſto per martyrium offerretur. Licet hoc idem de Sancto Paulo ſuſpicari: in cuius cæde gladius ſimiliter non cruore, ſed lacte imbutus eſt: quo indicaretur, ex omnibus virtutibus, caſtitate illum præcipuè meruiſſe martyrium.

Cur lac pro ſanguine aliquando fluxerit.

Habet autem & alias ſimilitudinis cauſſas cum martyrio virginitas; quarum princeps eſt, quod & ipſa ſit genus quoddam martyrij. Pulcherrimæ nobiliſſimæque Virginis Romanæ ſpectaculum deſcribit Sanctus Hieronymus. Virgini nomen erat Demetrias. Videbat hæc conſtitutum eſſe à parentibus ipſam in matrimonium locare, cùm miro caſtitatis amore flagraret. Hærebat igitur, quid ageret: donec tandem decreuit animum ſuum conſtanter aperire parentibus. Incitari ſe putabat tot virginum virtute, quæ fortiſſimè pertuliſſent martyrium, vt ſi effuſo ſanguine non poſſet, hoc certè audaciæ, vt ita dicam, genere illas imitaretur. *Quid agis Demetrias*, dicebat ſibi ipſa, *cur pudicitiam tanto pauore defendis? libertate opus eſt, & audacia. quæ ſic in pace metuis,*

Virginitas eſt genus quoddam martyrij.

Ad Demetr.

metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo ſuſtineres tribunalia perſecutorum? ſi te virorum exempla non prouocant, horteiur faciatque ſecuram beata Martyr Agnes, quæ & ætatem vicit & Tyrannum, & titulum caſtitatis martyrio conſecrauit. Neſcis, miſera, neſcis, cui virginitatem tuam debeas: dudum inter barbaras tremuiſti manus, auiæ matriſque ſinu, & palliis tegebaris: Vidiſti te captiuam, & pudicitiam tuam non tuæ poteſtatis: horruiſti truces hoſtium vultus: raptas virgines Dei gemitu tacito conſpexiſti: vrbs tua quondam orbis caput, Romani populi ſepulchrum eſt; Et tu in Lybico littore exulem virum, exul ipſa accipies? (Et paulò pòſt) *Rumpe moras, procede ad prælium: Habet etiam pudicitia ſeruata martyrium ſuum. Quid metuis auiam? quid formidas parentem? Forſitan & ipſæ velint, quod te velle non credunt.* Itaque prorſus euenit: Sanctiſſimæ enim illæ fœminæ, vt primùm, quo ipſa eſſet animo, audierunt, continuò amplexari, oſculari, à terra ſuſtollere, cariorem, quàm antè, habere: tantam lætitiam teſtari lacrymis, vt Sancto Hieronymo, viro eloquen-

ſæpe de numero ſolliciti, candida iſthęc arma negligunt; toties fundimur, fugamurque; tam raro vincimus, etiam cùm cauſſam optimam tuemur. quod maxime apparet in bellis contra hoſtes fidei ſuſceptis. Neque ſine cauſſa vates ille peſtifer, ad ſuperandũ populum Iſraeliticum ſuaſit hoſti, vt occſiones libidinum ei ſubmitteret. Samſon quidem certe, in ſinu Dalilæ, ſimul & capillos, & robur amiſit. Et Mauri etiam, quo Duces atque exercitus Caroli Magni facilius vincerent, ad Intemperantiam eos pellicere laborarunt.

Concluſio.

Itaque, qui robur, vel animi, vel corporis, deſiderat; primum ſibi hoc caſtitatis præſidium comparet: tum ſibi perſuadeat, tanto ſe inimicis ſuperiorem futurum; quanto minus ſibi dominari paſſus fuerit incontinentiam.

CAPVT VII.

DE DIGNITATE ET PRECIO Caſtitatis.

Caſtitatis pretium Incomparabile.

CVM Salomon de Caſtitatis prę ſtantia loqueretur, ſententiam protulit dignam ſe, dignam Spi-

ritu

ritu Sãcto, cui per os eius loquebatur: *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ.* Qua declarat, nihil tam eſſe in toto orbe nobile & excellens, cuius precium poſsit, cum caſtę animę continentia comparari. Non Argentum, non aurum, non gemmæ, non theſauri, quamuis immenſi & pretioſi; tanti ſunt, vt non dico præferantur; ſed vel cum hac virtute conferantur. Huius nos ſententiæ lumine facilè intelligemus, quod obſcurius paulo Agnes reſpondit olim adoleſcenti nobili & opulento, qui ſperabat ſe ipſi perſuaſurum, vt ſui amore votum negligeret caſtitatis. *Dexteram meam*, dicebat Agnes de ſponſo ſuo cœleſti, *& collũ meum cinxit lapidibus pretioſis. tradidit auribus meis inæſtimabiles margaritas circumdedit me vernantibus & coruſcantibus gemmis: induit me cyclade auro texta immenſis monilibus ornauit me.* Verè prorſus inæſtimabiles ſunt hæ gemmæ. Neque enim vllum in terris eſt bonum quod vel minima caſtitatis parte contra valeat. vt veriſsimum ſit illud. *Omnis ponderatio non eſt digna continentis animæ*

Eccl. 26.

Quid S. Agnes de caſtitate ſenſerit.

Ambroſ. Serm. 91.

Quamuis autem huius rei cauſſę ſuppe-

Cur caſtitas omnibus terrenis rebus præſtantior.

ſuppetant plurimæ: vnica tamen hoc loco contentus ero, quæ vel indoctis certam atque euidentem huius ſententiæ veritatem oſtendat. Nemo eſt enim qui neſciat, ſi caſtitatis ſemel facta ſit iactura, nullam eſſe pecuniã cuiuſcunque principis aut imperatoris imagine ſignatam, qua redemi poſſit. Nullam artem, nullam medicinã, qua quiſquam vel peritiſſimus eluere poſſit maculam, ſemel ex impuritate conceptam Denique nullam eſſe potentiam humanam, atque adeo nullã poſt Deum, cuius ope reſtitui poſſit caſtitatis damnum. Cauſſa eſt, quod inter bona naturæ nihil puritati poſſit æquari; nedum præponderare.

Caſtitas amiſſa recuperari non poteſt.

Magnopere igitur ad hanc ſententiam explicandam valet, id, quod à D. Thoma in hunc ipſum locum adfertur. *Nec etiam*, inquit, *fæcunditas carnis quæ quæritur in matrimonio, adæquatur continentiæ*. Atqui fæcunditas, naturæ bonum eſt, non auro tantùm & gemmis; ſed vel ipſis præſtantius cæli ſideribus. Itaque, ſi quibus parentibus adeſt prudentia; filios; quos genuerũt honeſtiſque educant artibus, certiſſimum ſibi putant eſſe theſaurum.

2.2 q. 155.

Fæcunditas maximum naturæ bonum.

Ad

Digitized by Google

Ad Corneliam Gracchorum matrem Neopolitana fœmina nobilis cū pro hoſpitii iure diuertiſſet; oſtendit mūdum muliebrem ſplendidiſſimum & pretioſiſſimum, in vicem igitur petijt vt illa ſibi, quem præſtantiſſimum haberet theſaurum, aperiret. Reſpondit Cornelia, benignè ſe, quod rogabatur, facturam ad veſperum. Eo tempore, cùm redijſſent è ludo filij, quos illa optimis artibus imbuendos curabat, deductis illis ad Campanam hoſpitam, prudenter ſanè. *Hi*, inquit, *ſunt mihi vnici theſauri*. Non diſſimile eſt, quod Lacæna Ionicæ mulieri, iactanti veſtes, non minus arte quàm materia pretioſas, ſapienter reſpondit. *Atque mihi quatuor filij, omni virtute præditi, textura, & precium, & opes ſunt.* De liberis eiuſmodi loquitur Salomon, cum eos honori dicit eſſe parentibus. *Et corona ſenum filij eorum.*

Cornelia theſauros ſuos putabat filios.

Similiter Lacæna.

Prou. 17.

Quę quanquam ita ſint, tamen tanti theſauri, liberorum inquam, &, vnde iſti naſcuntur, fœcunditatis pretiū, longè vilius eſt caſtitate, imprimis illa, quæ Dei cauſa religioſè colitur. Dignam planè conſideratione ſententiam hac de re ſcribit Augu. *Nec etiam*

Fæcūditas longè inferior Caſtitate religioſa.

fœcun-

Digitized by Google

Libr. de Virg. c. 1.

fœcunditas carnis illarum, quæ hoc tempore nihil aliud in coniugio, quàm prolem requirunt, quam mancipent Chriſto (audi quid dicat, *mancipent Chriſto*) *pro amiſſa virginitate compenſari poſſe credenda eſt.*

Caſtitatis ſtatus coniugali præſtantior.

QVAE adhuc diximus, feſiciunt vt caſtitati nullum, vel fortunæ vel naturæ bonum anteponendum ſit, videamus nũc; quem locum eadem habeat in ſpiritualib. Matrimoniũ Chriſtianis, non modò eſt naturalis quidam contractus, ſed Sacramentum etiam Eccleſiæ. Non auſim ego hic contendere, an virtus aliqua diuinitus infuſa, qualis Virginitas, præſtantior ſit Sacramento à Chriſto inſtituto. Video enim hanc eſſe naturam Sacramẽti, vt per ſe diuinam gratiam det vtenti; quod virtus, quamuis diuina, quia ad hunc finem à Deo inſtituta non eſt, non præſtat. Contra, hoc etiam video, ſtatum perpetuæ caſtitatis, ſtatui coniungali multò præcellere. Vſque adeò, vt matrimonij conſenſu vtrinq; dato, imò vero etiam matrimonio contracto modo non conſummato, (vt loquuntur Theologi) poſſit vter coniugum velit ab altero ſeparare ſe, & altiorem virginitatis ſtatum, amplecti

plecti, ſeu acceptis ſacris ordinibus, ſeu facta religionis profeſſione. *Bell. lib. de mat. cap. 5.*

Theologorum autem doctiſſimi ſic ſentiunt: eum, qui amore caſtitatis nuptias aſpernetur, multò maiore à Deo gratia donari; quàm ea ſit, quę ordinariè confertur matrimonij ſacramento. Sed nolo in hac comparatione progredi; tum ne nimis longum ſermonem traham, tum ne à propoſito diſcedam longius, tum denique, quòd alia ad caſtitatis præſtantiam ſuppetant argumenta.

CAPVT VIII.

CASTITATIS DIGNITAtem parem eſſe martyrio.

INTER omnia Chriſtianæ virtutis opera, communi omnium ſententia, primæ laudis & dignitatis Martyrio referuntur. Eſt enim argumentum & opus maximi amoris in Deum; quod & bonum, quod pro illo amittitur, eſt præſtantiſſimum, vita ſcilicet: & morte, quæ pro illo ſuſtinetur, nullũ malum acerbius eſt. Itaq; à Saluatore dictum eſt: *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro* *Martyrium actus præſtantiſſimus.*

M amiـ

amicis ſuis. Eſt igitur hæc actio inter omnes humanas præſtantiſſima. At ea tamen eſt caſtitatis, maximeque Virginitatis, quæ Deo conſecratur, dignitas; vt Diuus Ambroſius, martyrij parentem faciat Virginitatem. *Non ideo,* inquit, *laudabilis virginitas, quia & in martyribus reperitur; ſed quia ipſa martyres facit.*

Martyrij parens Virginitas.

Lib. 1. de Virgin.

Neque dubium eſt, quin Virgines illæ, quæ ad mortem, velut ad nuptias feſtinabant, hanc animi fortitudinem à Virginitate acceperint. Cùm enim per hanc ſe Chriſto dedicaſſent, & deſpōdiſſent; nihil poterant optare aliud, quàm vt cum ſponſo ſuo perpetuò cōiungerentur: cuius cōiunctionis, cùm vnam, aut certè compendioſiſſimam viam, mortem eſſe intelligerent, alacres ad eam accedebant. Quòd igitur animum amore terreno liberum, atq; in ſola Chriſti cogitatione quieſcentem haberent; id cauſſæ erat, vt à corpore optarent diſcedere. Quòd autem hunc animum peperiſſet caſtitas; neque præter martyrium alius appareret mundus deſiderium hoc explendi: iure caſtitas martyrij mater appellari poteſt.

Fortitudo & contemptus mortis à Virginitate.

Itaque

Itaque magnam partem fœminæ primis illis temporibus martyrio affectæ virgines fuerunt, quæ ſtatum hunc ideo elegerunt, vt ipſas hoſtilis furor aptiores & quaſi maturiores martyrio inueniret. Nec puto me aberraturum à vero, ſi dixero Sãctum Ambroſium, cùm dixit: *Virginitatem facere Martyres*, hoc ſenſiſſe: Virginitatem eſſe tanquam viam, imò ducem ad martyrium; aut eſſe ſtatum, quem maximè deceat corona martyrij. Sponſus enim ille, quem ſacræ literæ *candidum & rubricundum* faciunt, delectatur ſcilicet Virginibus ſponſis, quas non minus puritatis candor, quàm ſanguinis purpura colorauit.

Cur Virginitas faciat martyres.

Cant. 5.

Oſtendunt id Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, ſæpè hoc Deũ egiſſe, vt quæ ipſi ſe virginitatis annulo deſpondiſſent (quam deſponſionem viſibili quoque annulo, cum S. Catharina fecit) contractum hunc ſigillo mortis & ſanguinis confirmarent. Atque ideò fortè in eiuſdem Catharinæ obtrũcatione, lac pro ſanguine iuſſit effluere, vt videretur lactea puritas ſcaturiens corde, ſanctũ illud caput, quaſi vi ſua, ſuſtuliſſe,

Virginitatis & martyrij coniũctio Deo gratiſſima.

metuis, quid faceres in martyrio perpetiendo? quæ tuorum vultum ferre non potes, quomodo ſuſtineres tribunalia perſecutorum? ſi te virorum exempla non prouocant, hortetur faciatque ſecuram beata Martyr Agnes, quæ & ætatem vicit & Tyrannum, & titulum caſtitatis martyrio conſecrauit. Neſcis, miſera, neſcis, cui virginitatem tuam debeas: dudum inter barbaras tremuiſti manus, auiæ matriſque ſinu, & palliis tegebaris: Vidiſti te captiuam, & pudicitiam tuam non tuæ poteſtatis: horruiſti truces hoſtium vultus: raptas virgines Dei gemitu tacito conſpexiſti: vrbs tua quondam orbis caput, Romani populi ſepulchrum eſt; Et tu in Lybico littore exulem virum, exul ipſa accipies? (Et paulò pòſt) *Rumpe moras, procede ad prælium: Habet etiam pudicitia ſeruata martyrium ſuum. Quid metuis auiam? quid formidas parentem? Forſitan & ipſæ velint, quod te velle non credunt.*

Itaque prorſus euenit: Sanctiſſimæ enim illæ fœminæ, vt primùm, quo ipſa eſſet animo, audierunt, continuò amplexari, oſculari, à terra ſuſtollere, cariorem, quàm antè, habere: tantam lætitiam teſtari lacrymis, vt Sancto Hieronymo, viro eloquen-

tiſſimo, verba ad explicandum non ſuppetant.

Lib 1. de Virgin.

Cur virginitas dicatur eſſe martyrium.

Caſſ. coll. 18. cap. 7.

Bernard. ſerm. 30. in Cant.

Sanctus Ambroſius, cùm S. Agnetis Martyris excellentem præſtantiam deſcripſiſſet ita concludit. *Habetis igitur in vna hoſtia duplex martyrium: pudoris, & religionis; & virgo permanſit, & martyrium obtinuit.* Quod cùm Sanctus Gregorius Magnus, alijque Doctores grauiſſimi cõfirment, in hunc ſtatum nomen martyrij conuenire, non ſine certa magnaq; ratione fieri dicendum eſt.

1. In martyrio & virginitate æqualis ferè fortitudo.

Primùm, vt martyrum inſignis fuit fortitudo; qui vitam contemnere, & morti acerbiſſimæ obuiam ire potuerunt: Sic Virginum & caſtorum hominum; qui tam inſitæ, tam violentæ perturbationis impetum non horruerunt; ſed ſuo ipſorum corpori velut coactam mortem attulerunt.

Deinde in martyrio certamen breue; victoria, vnius eſt momenti, quo vita amittitur: in virginitate pugna diuturna: victoria non niſi perpetua & indefeſſa laborum patientia reportatur. Martyrium vel dormiens quis aſſequi poteſt: caſtitatem nemo niſi vigi-

Digitized by Google

vigilando, laborando, orando, vel ſibi comparat, vel conſeruat.

Itaque hanc conſtantiam Virginum tanti faciunt SS. Patres, vt tametſi pleriq; ſtatum hunc angelico conferant; ſint tamen, qui etiam præferant. quòd homines ad virginitatem non niſi per multos labores & certamina perueniant; Angeli ſola felicitate. Qua de re ſic B. Baſilius. *Et hi profectò qui continentiam ſeruant. Angeli ſunt, qui viuẽtes in carne corruptibili, mortalium vitam illuſtrando tuentur. Sunt autem Angeli non ex infimo quouis ordine, ſed certè illuſtriſſimi ac nobiliſſimi. Illi enim carneis nexibus liberi integritatem ſuam in cœlis ſeruant, & loco, & natura inuiolabiles, & apud ſummum regem omnium Deum conſtituti. At verò iſti in terra carnis illecebris, & voluptatibus diu reluctantes, ac Diaboli tentamenta, perpetua exercitatione vincentes, incorruptionem Angelicæ puritati parem, virtute præcipua ante Creatoris oculos cuſtodierunt.* Verùm Sanctus Bernardus etiam maius aliquid audet: *Quid caſtitate ait, decorius, quæ mundum de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, Angelum denique de homine facit?*

Virgines quo modo Angelis ſuperiores.

Libr. de Virg.

Ep. 41.

Differt quidem inter ſe homo pudicus, & Angelus; ſed felicitate, non virtute. Sed etſi illius caſtitas felicior, huius tamen fortior eſſe cognoſcitur.

2. Virginitas vt martyriũ ex maxima caritate proficiſcitur.

Iam verò martyrium ex Theologorum ſententia, eſt actio à maxima in Deum charitate profecta; cùm pro illius gloria carnifici, ad cruciatus & mortem, vita, omnium rerum cariſſima, tradatur: At non minus Virginitas à magno Dei amore proficiſcitur: cùm homo caſtus ex ſolo Dei amore ſuſcipiat bellum, non modò cum Diaboli ſuggeſtionibus, & corruptelis mundi; ſed cum ſenſuum quoque & naturæ ſuæ appetitionibus. Neque id in breue tempus, ſed dum anima iſta, carne, perpetuò ſibi repugnante, continebitur.

CAPVT

CAPVT IX.

CASTITATEM ESSE quoddam ſacrificium.

EX ijs quæ dicta ſunt, illud etiam colligi poteſt, cur ſecundum hoc martyrium, à Sanctis vocetur, *ſacrificium & holocauſtum*. Vt enim antiquitus victimę igne conſumptę ſacrabantur Deo; ſic, in ara cordis humani, diuini amoris igne accenſa anima, perpetuò ipſa cum ſuis ſenſibus fit hoſtia ſacra Creatori & ſponſo ſuo. *Mihi videtur*, inquit Origenes, *illius ſolius eſſe, indeſinens offerre ſacrificium, qui ſe indeſinenti & perpetuæ deuouerit continentiæ.*

Virginitas ſacrificium

Homil. 23. in Num.

Narrat Ambroſius ſuo tempore Virginem, quæ inuita vrgeretur à parentibus ad matrimonium, confugiſſe ad ſacram aram. *Quò enim melius virgo recurreret, quàm vbi ſacrificium Virginitatis offertur?* quibus verbis vir ſanctus pulcherrimam videtur rationem indicare, qua Virginitas perpetua digna ſit nomine ſacrificij, quòd ſimilis quodammodo ſit auguſtiſſimo

Lib. 1. de Virg.

Virgo in periculo ad aram confugit.

Digitized by Google

illo Miſſæ ſacrificio. Hoc enim maximè ſacrificiũ Virginitatis appellari poteſt, quòd in eo offeratur Deo, & immoletur. Virginea caro Filij Dei, ſub ſpeciebus puriſſimis panis & vini. Hoc ergo Sanctus Ambroſius vult; ideò Virginem ad ſanctam aram confugiſſe; vt ibi potiſſimum ſuam virginitatem offerret, vbi & ſuam in dies offert Filius Dei.

In Virginũ mentibus quotidie Chriſtus offertur.

Addam & alterum, quod & maiore admiratione dignum, & non minus huius ſacrificij præſtantiam demonſtrat. Idem enim Ambroſius, cùm intelligeret, vt ego ſentio, huius ſacrificij ſuauitatem, perpetuò naſci ex ſacrificio Chriſti, atque adeo ex ipſo Chriſto, quem anima caſta ad viuum exprimit, & quaſi in ſe ipſa portat, (vt verbo D. Pauli vtar: *Portate Deum in corpore veſtro*) alio loco affirmat, Virginum mentes non modò eſſe altaria, in quibus virginitas conſecretur; ſed in quibus ipſe etiam offeratur Chriſtus: *Neque dubitaueris* (ait) *vobis patere altaria, quarum mentes altaria Dei cõfidenter dixerim, in quib. quotidie pro redemptione corporis Chriſtus immolatur: nam ſi corpus Virginis Dei templum*

1. Cor. c. 6.

Lib. 2. de Virgin.

Digitized by Google

plum eſt, animus quid eſt; qui tanquam membrorum cineribus excitatis, ſacerdotis æterni redopertus manu vaporem diuini ignis exhalat? Beatæ Virgines, quæ tam immortali ſpiratis gratia, vt horti floribus, vt templa religione, vt altaria ſacerdote.

Hæc planè eſt cauſſa, cur Deus tam certa intimi amoris ſigna Caſtitatis amatoribus oſtendat. *Qui diligit cordis mundiciem*, inquit Salomon, *habebit amicum Regem.* & alibi: *Incorruptio facit eſſe proximum Deo.* Sanctum Ioannem Euangeliſtam tradunt, ex omnibus maximè carum fuiſſe Chriſto. Amoris cauſſam hanc reddunt SS. Patres, quòd & tum fuerit, & ad extremam vſque ſenectutem caſtiſſimus perſeuerauerit. *Præ cæteris diſcipulis*, ait Diuus Hieronymus, *diligebat IESVS familiarius vnum, nempe Ioannem: At hunc ſpecialis prærogatiua caſtitatis, ampliore dilectione fecerat dignum.*

Dei mirus amor in Virgines.

Prou. 2.

Multa & mira ſunt, quæ à Chriſto cœleſti ſponſo, conceſſa legimus, multis hominibus, quos præ cæteris amabat: ſed ea quæ Virginibus, & cõtinentibus conceſſit, omnem prorſus admi-

rationem vincunt. Etſi enim hoc proprium ſit Filio Dei, vt, quemadmodũ ipſe loquitur: *Deliciæ ipſius ſint eſſe cum filiis hominũ*: eo tamen modo cum hominibus caſtis reperitur egiſſe, vt planiſſimum ſit, delicatiſſimas ipſius delicias eſſe, cum his agere, hos amare, hos defendere, hos habere vt pupillam oculi ſui.

Prou. 8.

Intima familiaritas Chriſti cum Virginibus.

Omitto, quæ de hac re in ſacris literis variè reperiuntur; imprimis in Canticis Salomonis, & Pſalmis Dauidicis: ne illa quidem recenſebo, quæ miris modis præſtitit in Eccleſia naſcente, non tantùm Apoſtolis ſuis, magnis omnino Caſtitatis amatoribus; ſed multis etiam qui illorum veſtigijs ſolicitè inſtiterunt. Quis enim non dico pro dignitate explicare, ſed vel breui oratione perſtringere poſſit, quem modũ ſeruarit, quem amorem oſtenderit CHRISTVS, in quibuſdam animis docendis, educandis, defendendis, promouendis? quanta illas gloria coram hominibus donarit? quantis naturæ bonis cumulauerit, quantis gratiæ, etiam in hac vita, ſeruatis nihilominus integris illis, & infinitis in ſæculo futuro? Prætereo

ſin-

ſingulare illud beneficium, quod Diuo Paulo præſtitit, cùm ex Patrum quorundam ſententia, dedit illi clarè videndam in tertio cælo apertam faciem Dei. an in corpore, an extra corpus, ipſe ſe ait neſcire. Taceo quanta caſtiſſimis ſuis ſeruis Deus præſtiterit; Benedicto, Dominico, Franciſco, & alijs plurimis; quibus vſque eò delectatus eſt Dominus, vt cum his ſecreta ſua communicaret, horum præclariſſimos conatus adiuuaret: hos denique haberet non ſeruorum loco; ſed amicorum, ſociorum, & diuinæ ſuæ gloriæ adiutorum. Exempla varia.

His omnibus miſſis, quis ſatis explicet, qualem Chriſtus, iam in cælo triũphans, cum S. Catharina Senenſi, ipſi in hac vita ſeruienti, habuerit familiaritatem? Non ſatis illi erat, quòd eam elegiſſet, antequam naſceretur; quòd à prima infantia ſibi arctiſſimo hærentem amore, duxiſſet à pueritia, deinceps per inuſitatas & forſan inimitabiles pœnitentiæ vias: quòd ſibi illam votis & habitu religionis conſecraſſet: inſuper etiam dignatus eſt, eam ſibi ſolemni ritu deſponſare: atq; Mira Dei familiaritas cum Catharina Senenſi.

adeò illi, deſponſionis argumentum præſente B. Virgin. Matre, alijsque Sanctis compluribus, annulum qui oculis cerni poſſet tradere: cum illa familiariſſimè viuere: illam ſapientia cæleſti, & prorſus admirabili collustrare: inflammare zelo admirabili ſalutis animarum: donare tanta in loquendo gratia, vt innumeras animas, atque inter has illuſtrium hominum traheret ad Chriſtum: cùm nullum ipſa laborem, nullum periculum ſponſi cauſſa ſuſcipere recuſaret. Poſt, quaſi parum eſſent hæc omnia, voluit ſponſus cæleſtis, interiorem ipſius animam in nouam quãdam ſpeciem formare; eò igitur deſcendit, vt cor ſuum cum ipſa commutaret, vt ſponſam amplecteretur, admoueret ſanctiſſimo pectori, & vulnere lateris potaret, ſtigmata ſua manibus pedibusque illius imprimeret; deniq; tam ſublimem illam tolleret, vt mens aliquamdiu, libera corpore, viſione beatiſſimæ diuinitatis, facie ad faciem frueretur.

Admirabilis Dei dignatio.
In vita lib. 1. c. 23. 24. lib. 2. c. 22. & 30.

Conſtat igitur gemmam hanc caſtitatis pretij eſſe non modò magni, ſed planè inæſtimabilis, & infiniti; & tantùm

tantùm non omnipotentis: cùm, vt oſtenſum eſt, tantum apud Angelos valeat, tam longè virtutibus aliis præſtet, tantum denique apud ipſum omnipotentem Deum poſſit.

CAPVT X.

DE ADIVMENTIS, QVIBVS caſtitas paratur & retinetur.

QVAE hactenus à nobis dicta ſunt, tum libro ſuperiore de fuga Intemperantiæ; tum paulò ſuperius, de præſtantia & vtilitate Caſtitatis; tantum credo valent, vt ope diuinæ gratiæ planè permoueant adoleſcentem, ne ſe in libidinem præcipitet: ſi lapſus eſt, aut imbecillitate, aut infortunio, aut imprudentia; erigat ſe quàm primùm, atque ex his ſordibus emerſus, caſtitati quàm arctiſſimè adhæreat. Huius enim tantum pretium eſſe cognouit, vt omnem laborem mereatur, tantam pulchritudinem, vt omnium mentes alliciat; tantam vtilitatem, vt verendum non ſit, ne fructus operæ non reſpondeat.

Hoc

Non ſatis, Intemperãtiam fugere: Paranda quoq; ſunt præſidia Caſtitatis.

Simile.

Hoc igitur libidinum odio in nobis excitato; nequaquam omnes officij numeros expleuerimus. Iubet enim Deus non modò vitare mala, ſed bona etiam perſequi. Vt qui excellenti medicamento, morbum vel præſentem depulit, vel imminentem euaſit, non ſatis etiam ſibi prouiſum putat: Sed eadem diligentia curat, vt & naturæ vires redintegret, & ita ſe confirmet, ne noxij humoris reliquiæ malum idem, aut etiam grauius, creent: Sic & nobis, oſtenſo eo quod fugiendum ſit, intemperantiæ vitio: quid proſequendum, id eſt, quomodo quærenda ſit Caſtitatis virtus, explicandum reſtat.

Quæ adiumenta Caſtitatis.

Quæ cauſæ libidinis.

Qua de re diuinitus, vt ſolet, Chryſoſt. diſputat; cùm ſimul recenſet adiumenta, quæ ad hanc virtutem parandam magnas habent opportunitates. Sic igitur inquit: *Quomodo hæc fiat perturbatio, dicere eſt neceſſe. non enim quemadmodum in mari ex ventorũ impetu, ita etiam in anima ex inopinato caſu, ſed ex noſtra ſocordia euenit: nam vt vel fiat, vel non fiat, ipſi in cauſſa ſumus non accenditur autem fornax, niſi de ſpecioſis vultibus curioſè inueſtigaueris, niſi de aliena pud-*

pulchritudine fueris nimium ſollicitus, niſi in theatra iniquitatis aſcenderis. niſi enim carnem lautitiis ac deliciis pingueſeceris, niſi vino rationem obrueris; flamma nõ excitatur, non euadit bellua ferocior, non tanquam à ventis immanibus exſcinditur cogitationis puritas. At inquies. Hæc ergo ſufficiunt? Non ſufficiunt hæc ſola; ſed oportet etiam alia accedere. Orationes aſſiduas, ſanctorum conſuetudinem, ieiunium moderatum, victum tenuem neceſſaria exercitia, ante alia autem timorem Dei futurum iudicium, ſupplicia intolerabilia, bonorum promiſſiones. Per hæc omnia refrænanda eſt cupiditas rabie exagitata, & ſedandum eſt mare commotum fluctibus.

Ex his intelligimus, preces, bonorum hominum conuictum, inediam, aut certas victus leges, ſpirituales exercitationes, quales ſunt pœnæ ſponte ſuſceptæ, frequens vſus ſacramentorum: timorem Dei, memoriam iudicij diuini, inferorum, cæli, & rerum eiuſmodi; ſpiritualia quædam eſſe arma, quibus exerceri debeat adoleſcẽs, qui non modò fortiter cum hoſte domeſtico velit depugnare; ſed etiam de illo triumphans, adipiſci coronam caſtitatis. De his igitur omnibus, tametſi

Capita: de quibus hoc libro deinceps agendum.

non

non eo, quo Sanctus Chryſoſtomus numerat, ordine, hoc libro tractabimus.

CAPVT XI.

DE EXEMPLIS CASTITAtis; præcipuè in ſexu virili.

Bonorum conuerſatio.

AC de bonorum hominum conuictu, quomodo ij dignoſcendi, & qua ratione ijs vtendum, ſatis libro ſuperiore diſſeruimus: hoc loco eiuſdem argumenti aliam partem tractabimus, aptiſſimam ad excitandos in curſu Integritatis animos adoleſcentium. Eſt verò hæc, conſideratio viuorum & præſtantium exemplorũ, quæ in omni puritatis genere propoſita ſunt nobis, non modò à Virginibus & matronis; ſed viris etiam, & adoleſcentibus. Intelligo enim eſſe homines, qui & parum ſapienter exiſtiment, & parum Chriſtianè loquantur: Virginitatem & continentiam ſoli deteriori ſexui ſuadendam eſſe: ipſos etiam SS. Patres, qui hoc argumentum tractant, videri non de virorum, ſed mulierum ſexu præcipuè loquutos eſſe.

Viua exempla præ oculis habẽda.

Fallun-

Falluntur iſti grauiter, nec digni erant reſponſione, quorum turpiſſimos errores nemo tam imperitus eſt, quin intelligat; niſi me alia moueret ratio. Nam ſi exempla virginitatis & caſtitatis ex meliore ſexu propoſuero, & quanto ſe ardore omnium ætatum, & ordinum homines huic virtuti conſecrarint, oſtendero: non parum ſcilicet animos caſtorum adoleſcentium inflammauero, vt & magni faciant pudicitiæ ſuæ theſaurum, & multo alacriores viā cęptam puritatis inſiſtant.

Errant, qui virginitatis commendationem ad fœminas ſolùm pertinere putant.

OBSERVANT igitur Sacri Doctores, primos parentes ante lapſum fuiſſe Virgines. Quorundam verò, vt Gregorij Nyſſeni & Damaſceni Ioannis, tametſi à D. Thoma reiecta, fuit tamen opinio, ſi perſtitiſſet homo in innocentia, propagationem humani generis, non viri & vxoris coniunctione; ſed alio quodam modo diuinitus futuram Conſtat igitur virgineam puritatem naturæ hominis conuenire, præcipuè in ſtatu innocentiæ.

Exempla Caſtitatis in ſexu virili.

Primi parẽtes ante lapſum Virgines.

Greg. 8. de prou cap. 3. Damaſcen. l 7 de orth. fid. cap. 15. Climach. gradu 15. 1. *p. q.* 98. *art.* 2.

Poſt peccatum, qui primus innocens occiſus eſt, Abel, Virgo fuit. Melchiſedech Sacerdos manus in lege naturæ, ſi D. Ignatio credimus, Virgo fuit.

go fuit.

Veteris teſtamenti viri cęlibes. *Epiſt. ad Euſtoch. 1. cont. Iouin.*

go fuit. Sub Moyſis lege eandem pudicitiam idem auctor tribuit, Ioſuæ, Heliæ, Hieremiæ, Heliſæo. Quibus Hieronymus addit multos filios Prophetarum; & alibi Danielem, & tres illos fama celebres pueros, quos Hebræi Eunuchos fuiſſe tradunt. De S. Ioann. Baptiſta nemo dubitat: quòd ex Euangelijs id colligi poſſit.

Itaq; & primus, qui ſua morte mortis Chriſti figuram geſſit, Virgo fuit; & qui primus auguſtiſſimum ſacrificium Euchariſtiæ, & Sacerdotiū Chriſti in orbe repræſentauit, fuit Virgo: & qui in terram promiſſionis Iſrahelitas induxit, & qui inter Prophetas, tum ſpiritu prophetico; tū prædictione & lamentatione mortis Chriſti, tot annis antequam eueniret; tum excellentia virtutis fuere clariſſimi, continentes, & caſti reperti ſunt.

Caſtitas virorum mulierum caſtitate prior.

Iam verò illo ipſo tempore, nullam alterius ſexus fuiſſe legimus; niſi ſi fortè Maria, ſoror Moyſis, virgo permanſit. Prior igitur, & antiquior eſt virorum caſtitas, mulierum caſtitate. Notauit hoc doctè Diuus Hieronym.

Ad Euſtoch.

Inueniebatur ergo in viris tantùm, inquit, *hoc continentiæ bonum, & in doloribus Eua*

par-

parturiebat, poſtquam verò virgo concepit in vtero, & peperit nobis puerum, cuius principatus in humero eius, Deum, fortem, patrem futuri ſæculi; ſoluta maledictio eſt, mors per Euam, vita per Mariam, ideoque & ditius Virginitatis donum fluxit in fœminas, quia cœpit à fœmina.

Quo loco dignum eſt animaduerſione, eos qui continenter vixerunt ante Chriſti aduentum, & paucos fuiſſe, & nullum reliquiſſe imitationi inſtitutum, aut quod (vt S Cyprianus & Hierony. putant) orbis tum indigeret hominum procreatione; ibi maximè, vbi promiſſio tenebatur de Filio Dei in carne naſcituro: aut certè (quæ caſtitatis eſt commendatio) quòd puritatis quaſi patria ſit in cælo: terris igitur tum aliena, & peregrina erat. *Si enim ibi eſt patria,* inquit S. Ambr *vbi eſt genitale domicilium; in cælo profectò eſt patria caſtitatis.* Itaque hic aduena, illic incola eſt. Non poterat ergo radices agere, & propagari in terris, niſi plurimo, optimoque ſemine de cælo delata. Cuius igitur hæc erat delatio, niſi eius, cuius ea in cælis propria erat poſſeſſio? *E cælo,* inquit idem, *accerſiuit, quòd imitaretur in terris. nec immeritò viuendi*

Chriſtus ſemen Virginitatis copiosè in terras detulit.

Lib. de Virgin.

Digitized by Google

uendi ſibi vſum quæſiuit è cælo, quæ ſponſum ſibi quæſiuit in cælo. Quis igitur neget hanc vitam fluxiſſe de cælo, quam nō facilè inueniemus in terris, niſi poſtquam Deus in hæc terreni corporis membra deſcendit?

Poſt Chriſtū maxima Virginum copia.

IAM verò cæleſte hoc ſemen, in Eccleſiæ agro, tanta fœlicitate, & fertilitate eſt conſitum; vt nō modò fructibus ſuis orbem terræ exornet, & locupletet; ſed etiam virtus olim rara, & quaſi peregrina, iam domeſtica, imò quaſi familiaris, & tantùm non cognata hominibus facta videatur: neq; enim copia eius poſt illud tempus defuit, nec deerit ad finem vſque ſæculi. *Poſtquam Dominus*, dicit S. Ambroſ. *in corpus hoc veniens, contubernium diuinitatis, & corporis ſine vlla concretæ confuſionis labe ſociauit, tùm toto orbe diffuſus corporibus humanis vitæ cæleſtis vſum inoleuit. Hæc eſt illa cæleſtis militia, quam laudantium exercitus Angelorum promittebat in terris.* Et Sanctus Hieronymus: *Vt Filius Dei ingreſſus eſt ſuper terram, nouam ſibi familiam inſtituit; vt qui ab Angelis adorabatur in cælis, haberet Angelos & in terris.*

1. ad Virg.

Chriſtus de Virginitate

Vt autem planè intelligeremus, quanti Chriſtus puritatē in ſexu præcipuè

cipuè meliori putaret: de virginibus non niſi ſemel, idque ſub velamine ſimilitudinis locutus eſt. de virorum continentia magnam altiſſimamque illam diſciplinam apud Matthæũ tradidit, qua tam apertè cõſilium ſuum, Eccleſiæ; Apoſtolis, ſuam de perfectione illorum voluntatem oſtendit: vt primùm in ſtuporem dederit ipſos Apoſtolos, deinde omnes; qui poſteris ſæculis Chriſtum eiuſque diſcipulos imitari volentes cogitare cæperũt, quid ſibi de ſe poſſent promittere. Certum enim habebant, non ſine magna ratione dictum illud à Chriſto: *Non omnes capiunt verbum hoc*: Et: *qui poteſt capere, capiat.*

virorum ſæpius, quam mulierum locutus eſt. *Matth. 15.*

Matth. 19.

De Eunuchis igitur tum, & ad Apoſtolos locutus eſt Chriſtus; non, quòd fœminas ad perfectionem hanc non vocaret; ſed hoc vt oſtenderet, viros etiam huc à ſe benigniſſimè inuitari, & vehementer incitari. quod æquum eſſet, iſtos maximè (*caput enim mulieris vir*) virili caſtitate præeundo fœminis, de tam potenti inimico triumphare.

Epheſ. 5.

EX APOSTOLIS igitur, quanquam nonnulli, ante, quàm à Chriſto vo-

Apoſtoli vel virgines, vel

Digitized by Google

continentes post vocationem.

ſto vocarentur, haberent coniuges; neminem tamen eſſe Dominus voluit, qui non, quo tempore ſecum eſſet, continentem & cælibem vitam ageret. Quin existimo ex illis multos fuiſſe prorſus integros; quod de S. Ioanne Euãgeliſta certum habetur: de Iacobo eius fratre docet Epiphanius: de Iacobo altero Hieroſolymorum Epiſcopo; denique de S. Paulo, Luca, alijsque vix dubium eſt. Septem certè Diaconi, poſt Christi in cælos aſcenſum delecti, atque in primis Stephanus fuere caſtiſſimi. Atq; iſtorum vnus, quod inter Apoſtolos alius per auaritiam commiſerat; fecit per impuritatem, vt illo ordine, & gradu indignus excideret. Quod verò vnus ex illis filias habuiſſe dicitur: eas ego ante illud tempus, ab illo ſuſceptas: poſt Deo conſecratas, atque ab eo Prophetia donatas arbitror.

Hær. 58.

Apoſtolos imitati eorum ſucceſſores.

Tales fuere ſucceſſores Apoſtolorum, tales vult eſſe Paulus Epiſcopos, & Diaconos: tales Eccleſiaſticæ leges iubent eſſe Sacerdotes & Subdiaconos: quod ideo à Summis Pontificibus, & ſacris Concilijs ſancitum eſt, vt & maius ornamentum accederet

Eccle-

Eccleſiæ; & maior eſſet diuinorum myſteriorum veneratio.

Caſtitatem igitur in Eccleſiæ Hierarchiā Chriſtus, qui Rex & Sponſus Virginum, huius eſt caput, talem eſſe voluit; quales in cęlo ſtellæ; ſol in planetis, vt cœli inſtar illuſtraret, & ornaret imperfectiorem ſtatum. Nec aliter euenit; ab ipſo enim Eccleſiæ naſcentis exordio, huius luminis ſalutaris ſplendor, ita fœcundauit militantem Eccleſiam; vt nunquam defuerint magnitudine, multitudine, pulchritudine admirabiles horti, lilijs & roſis Virginitatis, in vtroque ſexu, perpetuò florentes: vſque eò, vt Philo (quod D. Marcus effecit) Alexandriæ ſuo iam tempore virorum monaſteria fuiſſe dicat: Iuſtinus verò & Tertullianus, qui prope ab Apoſtolis abfuerunt, ſuo tempore iam certam profeſſionem caſtitatis vſurpatam fuiſſe cōmemorent.

Virgines vt Sol, Eccleſiā illuſtrant.

Lib. de vit. Con.

Apolog.

Quod ſi cui videatur lucis & Solis ſimilitudo in Eccleſiaſtica Hierarchia ſoli Deo conuenire: hoc certè affirmare poſſumus, Caſtitatem in cœlo Eccleſiæ myſtico, eſſe colorem illum cœleſtem, quo, cùm ſudum eſt, oculi

Virgines ſimiles colori cœleſti.

N mor-

mortalium animique admodum recreantur. Auctorem huius ſententiæ Bedam habemus; qui cum Tabernaculi Moſaici fabricam, transferret ad Eccleſiam: *Quomodo*, inquit, *inter præcipua Chriſti & Eccleſiæ membra eximium ſacra Virginitas locum tenet, aptè poſt variatum decus cortinarũ, poſt ciliciorum munimina ſanctorum, poſt rubricatas arietum pelles, adhuc additur. Et inſuper hoc rurſus aliud operimentum de hyacinthinis pellibus Hyacinthus namq; cæleſtis eſt coloris, pellis verò mortui animantis pars & indicium eſt; & quid per pelles hyacinthinas niſi virtus exprimitur illorum, qui mortificatis purum cunctis cõcupiſcentiæ carnalis illecebris, cæleſtem quodammodo vitã gerunt, atque inter homines poſiti Angelicam magis puritatẽ imitantur? rectè tales Latino Sermone vel Virgines quaſi virtute inſignes, vel cælibes quaſi cælo beati cognominantur, id eſt, cæli ciuium ĩn terra vitã imitantes.*

Virginis nomen commune viris & fœminis.

Vides vt loquitur de caſtis in nobiliori ſexu? ex eo autem, quod vim nominis inueſtigat, venit in mentem cauſſam dicere, cur plerique Patrum Virginis nomen plerumque tribuant fœminis. nimirum viri, ex vſu latinæ linguæ,

linguæ, Cœlibes potius, quàm Virgines appellantur: tametſi vtrumq; nomen vtrique ſexui iam ferè habeatur commune. Atq; vt homines cognoſcerent; quàm verè cęleſtis eſſet hæc vitæ integritas, iucunditatem eius, in animo alias deliteſcentē, ſolet aliquando Deus in vultu atq; in oculis ſeruorum ſuorū oſtendere. Sic de Antonio Aegyptiorum monaſteriorum parente, ſcribit Athanaſius; *Animi puritatem ex vultu agnoſcebant, & per corporis ſpeculū gratiā ſanctæ mentis intuebantur. Nā ſemper hilarē faciem gerens, liquidò oſtendebat, ſe de cœleſtibus cogitare, ſicut ſcriptura ait Corde lætante floret facies: Sed in mœrore continuò triſtatur.*

Virginitatis cœleſtis iucunditas, ex oculis elucet.

Commodè ſanè Antonij memoria eò nos reuocat, vnde digreſſi ſumus, de virilis ſexus caſtitate. Nam hoc magiſtro, in Aegypti deſertis: Hilarione in monaſterijs Paleſtinæ, vſque eò numerus caſtiſſimorum Monachorum eſt auctus: vt Palladius Hieronymi æqualis, cùm eſſet fœcundum illud ſæculum doctiſſimorum, & ſanctiſſimorum hominum; quales Baſilij, Gregorij, Ambr Auguſt. Chryſoſt. fuere; vidiſſe ſe ſcribat in Aegypto ſub vno

Virorū virginitatem colentium innumera multitudo in Oriente, *Hiſt. c. 76.*

Abbate Serapione, ad decem monachorum millia. Ne Occidenti quidem ſimilis fœcunditas defuit: vbi ex S. Benedicti inſtituto, tot ſunt fundata monaſteria, tot homines Deo per Caſtitatem conſecrati; vt non modò Italiam; ſed Germaniam, Galliam, Hiſpaniam, ad vltimos vſq; Britãnos hæc diſciplina compleuerit. Neq; tantùm plurimis in locis ad noſtram vſq; ætatem diſciplinam hanc cum ſumma laude cõſeruatam videmus: ſed ex huius inſtituti quaſi fœcundiſſimo ſemine, nouas indies ſanctiſſimorum cœtuum fieri progreſſiones. Quid de innumera illa caſtiſſimorum hominum multitudine dicam, quam religioſa inſtituta mendicantium, quos vocant, poſteriora temporibus, fœcunditate longè priora orbi terrarũ protulerũt? Tam certè illorum copia locupletatus eſt mundus, tam exornata Eccleſia: vt poſthac non videatur periculũ, ne Caſtitatis exempla orbis terrarũ deſideret: ſed magna potius ſpes, fore, vt Eccleſia Chriſti maximis ſemper inſtructa ſit legionibus fortiſſimorum militum, qui pro honore caſtitatis contra Intemperantiam ſtrenuè depugnent.

In Occidente.

Scio

Scio ab Ethnicis damnatum & è Republ. exterminatum eſſe cœlibatum virorum. Vt enim Platonis, & Lycurgi leges omittam, in ipſis 12. tabulis, hæc erat Romanis lata lex: *Cenſores in ciuitate cœlibes eſſe prohibento*. Credo, quòd non viderant homines, in gubernatione aliorum, ſola rationis & naturæ luce colluſtrati, quomodo ciuium ſuorum libidines frænarent, niſi eos matrimonio illigaſſent. Sed ij ipſi tamen homines Ethnici & æſtimabant, & ſequebantur cœlibatum, cum rationem haberent non occæcatam perturbationibus, neque communis vitæ conſuetudine.

Ethnici cur cœlibatum damnarint. *6. de leg. Cicer. 3. de leg.*

Ethnici prudentes cœlibatum laudant.

Itaque Thaleti, qui vnus è ſeptem ſapientibus fuit, magnæ habitum eſt laudi, quòd, cùm ſui eum ad matrimonium hortarentur, reſpondit, nondum eſſe tempus: deinde poſt annos aliquot, cùm ijdem inſtarent: abijſſe iam tempus. Solonem verò, qui contra ſentiebat, hac arte conuicit. Cùm eſſent vnà, fictum ſubmittit Soloni nuncium, filium eius exſtinctum eſſe. Quæ res cùm ita Solonem perculiſſet, vt de poteſtate exiſſe videretur: tum Thales, *Hæc me Solon à nuptijs de-*

hortantur, quæ te hominem fortiſſimum impingunt.

Libanij lepidum declamationis thema pro cœlibatu.

Libanius, quem nulli Sophiſtarum ingenij acumine ceſſiſſe teſtatur Baſilius, facit adoleſcentem quendam à iudice capitis damnari: hoc crimine, quòd paſſus eſſet perſuaderi ſibi, vt vxorem duceret. Phoroneus, qui primus Argiuis leges condidit, moriturus fratri dixit: feliciſſimum fore, niſi felicitatis partem vxore ducenda ſibi ademiſſet. Atque, vt alios omittam, Simonides dicebat (quanquam Poetico more nimium exaggeraret) *vxorem nihil eſſe aliud, quàm mariti naufragiũ, procellam familiæ; impedimentum quietis: vitæ ſeruitutem: ſupplicium quotidianum: ſumtuoſum bellum: belluam domeſticã;* & alia huiuſmodi. quibus hoc certè indicatur, quàm non magni ex illis aliqui fecerint coniugium: quamque bene cum ijs agi putauerint, qui ſoluti his vinculis cœlibes viuerent.

Simonides mulieribus infeſtus.

Matrimonium nõ eſt condemnandum.

Quæ hactenus ex varijs dicta ſunt ſcriptoribus, maximè Chriſtianis, tam grauiter matrimonij incommoda amplificantibus, ſobriè & ſanè accipienda ſunt: Certum eſt enim, (ex his nequaquam effici,) quod ante ſubindicauimus)

nimus) vt qui ad matrimonium, hoc eſt, ad ſacramentum diuinitùs pro cõſeruatione generis humani inſtitutũ, vocati ſunt, ſuam vocationem contẽnant, & triſtes in ſuo ſtatu viuãt. Cum ita exiſtimare debeant: matrimonium ſibi à Deo pro remedio, & ſalutis ſuæ adiumento eſſe cõceſſum; Sed hoc tamen ex tot Patrum ſententijs clarum eſt, eos qui interno ſenſu, impelli ſe ad vitam cœlibem caſtamq́; ſentiunt, viresq́; ſibi à Deo, quas ſtatus hic exigit, promitti; debere inſtinctum hunc diuinum magna cum alacritate ſuſcipere; & quantum poſſunt, adlaborare, ne, vti Apoſt. ait, *in vanum hãc gratiam acceperint*; potius omni ope niti ad illius ſtatus perfectionem, quem tanto præſtantiorem matrimonio, tanto viciniorem Deo & Angelis eſſe intelligunt. De Dei benignitate certè nefas eſt dubitare; quin miniſtraturus ſit vires, quæ ad eum ſtatum, ad quem ipſe vocat ſufficiant At contrà, quibus vocatione diuina obtigit matrimonium ex altera parte agnoſcere, & admirari debent cœlibatus ſublimitatem; ex altera curare, vt menſuræ gratiæ ipſis conceſſæ ſedulò collaborent; vt ſuo

Virginitatis cogitatio ſedulo conſeruanda.

iare enim debet, ſuum etiam ſtatum à Deo profectum eſſe, quod Apoſtol. cùm dixiſſet: *Volo omnes eſſe ſicut meipſum;* ſubiunxit: *Sed vnuſquiſque propriũ donum habet ex Deo*

1. Cor 7.

Alia exempla Caſtitatis virorum.

Sed vt vnde digreſſa eſt, eò reuertatur oratio: longè nobis in hoc genere maiora vel meliora exẽpla ſuppetunt, quàm illa ſunt Ethnicorum: qui plerumque externam modò ſpeciem ſecuti, mancas habuere virtutes. Ioſephum B. Matris ſponſum Hieronymus vult cœlibem fuiſſe: atque adeò integritatem æternam vouiſſe, conſeruaſſeque in illo plus quàm cœleſti matrimonio. Inter initia Chriſtianorum, præter clericos, ex populo innumeri caſtiſſimè vixerunt, qui ſimul cum fide tantum continentiæ hauſerunt amorem, vt partim vincula nuptialia refugerent: partim ad verbum obtemperarent D. Paulo monenti; *Qui habent vxores, tanquam non habentes ſint.*

Aduerſ. Heluid. Ioſeph virgo Primi Chriſtiani plerique cõtinentes

Martyres plerique virgines.

Iam posteriore memoria, quot martyres, prius ſe per cõtinentiam, quàm per martyrium Deo ſic conſecrarunt, vt iam tum in ſeculo religioſi viderentur? in quo numero, quis dubitat,

quin

quin fuerint Ioann. & Paulus: Geruaſius & Protaſius: Sebaſtianus, Theodorus, Mauritius cum ſex millibus martyrum Thebanorum: tot alij, qui & ſimili vitæ cõtinentia, ad ſimilem mortis gloriam aſcenderunt?

Reges & Principes virgines.

Atque vt prætercam hoc loco eos, quos alia occaſione ſupra commemoraui, nobiles, principes, reges, imperatores; Emericus certè filius S. Stephani Regis Hungariæ præteriri non debet. Dignus omninò tanto patre filius; Is adoleſcentulus, amore integritatis captus, hanc ſibi in perpetuum deſpondit: deinde, cùm defectura eſſet illuſtriſſima familia, niſi per ipſum propagaretur; coactus vxorem ducere, poſt illud matrimonium ita caſtè cum ſua conſorte Virgine vitam egit, vt vterque cœli, non terræ incolæ viderentur. Nec abfuit Deus, vt maturè virtutem remuneraret, effecit enim vt per vniuerſum orbem & ſanitatis fama, & multorum magnorumque miraculorum gloria florerent.

Emericus F. Stephani Regis Hungariæ.

Sur. tom. 5.

Viri noſtra ætate virgines.

Possem & alia multitudine & nouitate admiranda ſuperioris me moriæ exempla proferre: Sed vt intelligat adoleſcentia, ne noſtra quidem

Digitized by Google

ætate Deum liberalem eſſe deſijſſe, viſum eſt hæc aliquantò recentiora ſubiungere.

Caroli Molini Senatoris Veneti caſtitas.

Obijt paucis abhinc annis clariſſimus Senator Venetus Carolus Molinus, qui cùm, in Principis mei Sereniſs. Sabaudiæ Ducis aula, legationis à ſua Rep. munere tribus annis perfunctus eſſet; rara prudentia & ſingulari virtute, cùm aliorum omnium, tum ipſius principis mirum ſibi amorem conciliauit. Is ab ineunte pueritia, ad ſtatam vſque ætatem (qua Deo viſum eſt, illum ad ſe euocare) tam amans fuit puritatis, tamque parum occultè eius ſtudium tulit; vt inter eos qui illibatam haberent pudicitiam ſepeliendus eſſe publicè iudicatus ſit: impoſito ad argumentum ſerto, quod ſolet, Virginum.

Adoleſcentis nobilis Virginitas.

Noui alium ego hominem nobilitate, honore, & opibus in ſua ciuitate (& eſt ciuitas non ignobilis) florentem, qui licet vnicus reſtet ex ſua familia, tam parentibus carus, quàm ſunt ipſi ſibi: tamen vt integritatem ſuam tueatur, quam ab infantia ad mortem vſque ſeruare illi decretum eſt, tam varijs artibus multorum nobiliſſimo-

liſſimorum & locupletum petitiones eluſit, quàm alij eaſdem ſolent quærere.

Eſt igitur, noſtra, quemadmodum & ſuperiore ætate, donũ hoc, & Chriſtianis propriũ, & adoleſcentibus, qui, ex Arnobij ſententia, ſunt illi vituli, quos Dauid in altari, id eſt, ſancto caſtitatis propoſito offerendos prędixit. *Tunc imponent ſuper altare tuũ vitulos*, id eſt, vt idem ille Doctor exiſtimat, *iuuenes, qui cognoſcũt tibi luxuriam ita diſplicere, vt punias, & per lacrymas Spiritus cõtribulati delictum eius indulgeas, ij vituli qui inferiores vitijs luxuriæ erãt à ſemetipſis voluntate ſupra altare tuum, id eſt, in altitudine caſti conſilij imponentur.*

Adoleſcentiæ propriũ donum Virginitas.

Pſalm. 50.

S. Ambroſ. piè commentatur, vt primum Chriſtus de Eunuchis dixerit; continuò non ſine myſterio ſubiungi, oblatos eſſe illi infantulos ad benedicendum. *qui corruptelæ expertes, integritatis munus immaculata ætate ſeruarent. Talium eſt enim regnum cœlorum, qui in puerilem caſtimoniam, tanquam in naturam infantium corruptelæ ignorantia remeauerunt.*

Lib. 3. *de Virg.*

Quid his amplius velit adoleſcens, qui exempla quærit, quibus animetur ad obe-

Audiat Chriſtia-

nus adoleſcens.

ad obedientiam vocationis diuinæ? Quid hæret? quid dubitat? quin, quo poteſt ardore, quibus poteſt animi viribus accipit, imò arripit, virtutē tam excellentem, tantum ipſi decoris & ornamenti allaturam? Concludamus igitur locum hunc ſingulari exemplo & authoritate D August. qui, cùm in hac eſſet hæſitatione, vnum aliquid vidit, quo vehementer in Caſtitatis cogitatione eſt confirmatus. *Aperiebatur, inquit, ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas cōtinentiæ; ſerena, & non diſſolutè hilaris, honeſtè blandiēs vt venirem, neque dubitarem; & extendens ad me ſuſcipiendum & amplectēdum pias manus, plenas gregibus bonorum exemplorum: ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & Virgines anus & in omnibus ipſa cōtinentia nequaquā ſterilis, & irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret; tu non poteris, quod iſti, & iſtæ? an verò iſti & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Dominus Deus eorum me dedit eis, quid in te ſtas & non ſtas? proijce te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet vt cadas; proijce te ſecurus, excipiet te, & ſaluabit te.*

Exempla Virginum, quantum apud adoleſcentem valere debeāt.

Lib. 3. Conf. cap. 11.

CAPVT

CAPVT XII.

DE ALTERO CASTITATIS *alimento, oratione.*

D. Chryſoſt. quodam loco ita ſentit, non poſſe quenquam ſine oratione cum virtute viuere. *Qui enim*, inquit, *fiet, vt quiſquam virtutem exerceat, niſi continenter adeat, & ſupplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur, & ſuppeditat.* Nequaquam igitur eſt, vt quiſquam vel parare, vel paratam retinere integritatem, ſine precationis adiumento poſſit. Etſi enim virtutis omnis vnicus fons & lăguor eſt Deus: tamen Caſtitas ſingulare eſt diuinæ liberalitatis donum; vt qui eo potiri velit, multis à cælo precibus petere debeat.

Nec Caſtitas, nec vlla virtus eſt ſine oratione *De Oran. Deum.*

Salomon de ſua pueritia loquens, ait, ſe, cùm ſortitus eſſet animam bonam, id eſt, indolis probæ, dediſſe operam, vt corpus animæ reſponderet: cùm vtrunque coinquinatum eſſet, deſideraſſe ſe in ea puritate, quam acceperat à Deo, vtrunque conſeruare: intellexiſſe autem, eodem Deo docente, non poſſe id ſine ſingulari Dei prę ſidio fieri: *Sciui*, inquit, *quoniam aliter* *Sap. 8.*

Salomon petit à Deo cõtinentiam.

Digitized by Google

non poſſem eſſe continens, niſi Deus det; & idcircò adij Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordijs meis. Deus patrum meorum, & Domine miſericordiæ; qui feciſti hominem verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt, vt diſponat orbem terrarum in æquitate, & iuſtitia, & in directione cordis iudicium iudicet: da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus & exigui tẽporis, & minor ad intellectũ iudicij & legũ.

Mirum, qui impetrare vult Caſtitatem, petit Sapientiam cur?

Hic mihi aliquantum reſiſte adoleſcens, & reconditam quandam artem diſce, ex hac formula precandi Salomonis. Cùm vellet impetrare continentiam, ſapientiam petit, tum, quod continentem viuere, magna quædam ſapientia eſt: tum, ne quis erret, vt continentiam ſola cordis & corporis cuſtodia tutam eſſe exiſtimet. Sapientia eſt, quæ illam tutam efficit, omnia circumſpiciens, omnia pericula declinans. Per hanc tentationes longè præuidendæ, prohibendæ cordis aditu, obſerato aduerſus eas animo ſanctis cogitationibus atque occupa-

cupationibus. Per hanc cognoſcenda pericula, & occaſiones, eæ maximè, quas quiſque ſibi ipſe ſuppeditat. ducit enim ſe ipſe homo tum natura, tum conſuetudine ſeu recenter enaſcente, ſeu veteri iam & confirmata ad blandam ſeruitutem voluptatum. Per hanc diſcendum, vt expeditus ſit ad arma capienda aduerſus hoſtem, tam inſidioſum, tam infeſtũm, tam perniciosum, qui grandem illum theſaurũ noſtrum derepentè inuadit. Per hanc denique, quod caput eſt, efficiendum, vt tandem aliquando funditus ex animo abijciatur omnium rerum terrenarum amor, qui nos humi affixos, non ſinit ad perfectum Dei amorem euolare. Hæc eſt vera & Chriſtiana ſapientia, vnicus & viuus ignis, qui perfectè intemperantiam, & peccati ſordes excoquit.

Intellexit hoc Diuus Auguſtinus, cùm totus ardens perfectiſſimæ Caſtitatis deſiderio, in hæc verba prorupit ad Deum. *Tota ſpes mea non niſi in magna valdè miſericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis cõtinentiam, per quam colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa defluximus,* | D. Auguſtin. à Deo petit caritatem, vt impetret caſtitatem. *Lib. 10 Confeſſ. cap. 29.*

minus

minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat. O amor, qui ſemper ardes, & nunquã extingueris, Charitas, Deus meus, accende me. Continentiã iubes; da, quod iubes, & iube, quod vis.

Sine caritatis ardore, perfecta Caſtitas non paratur.

Nam abſque magno ardore, quo Deo ſeruire, & tantæ maieſtatis oculis placere vehementer cupimus, fieri non poteſt, vt quis vllius momenti rem pro Deo, vel intelligat, vel aggrediatur: nedum omnes numeros expleat caſtitatis; quæ, cùm perfecta eſt, omnia præter Deum animo penitus excludit. Quod cùm per ſe arduum ſit, tum multò fit difficilius corporis pondere, quod continuò degrauans animam, ad terram, & res creatas violenter deprimit.

Ad parandã Caſtitatem magis opus eſt diuina ope, quàm ad alias virtutes.

Simile, quo vis libidinis oſtenditur.

QVANQVAM igitur virtutes omnes, dona ſint Dei: præcipua tamen eſt Caſtitatis cauſſa, vt multò magis de iſta apud Deum precibus inſtandum & vrgendum ſit. Vt enim intemperantia vincatur, non quæuis animi fortitudo ſufficit; ſed ſingulari planè robore eſt opus. Reliquæ enim perturbationes, etſi parte quadam lumen rationis obnubilant, ne verum videre & diſcernere poſſit; non tamen pror-

prorſus excœcant: libido totum animum occupat, excæcat, & quodammodo vinculis conſtringit, ne ſe ad vllum opus commouere poſſit. Reliquæ plerunque tanquam febres quædam ſunt, quæ ſenſim, & lentè vires ſubducant, & vix ſerò animam extrudant: libido præſentiſſima eſt peſtis, quæ ſubitò vitalibus ſuo veneno infectis, vitam adimat. Itaque vt hoc vitium planè ſuperemus, neceſſarius eſt ingens animi vigor, & firmitudo: quæ non modò animo lucem reſtituat, ſed etiam vitam, ſi fortè ſemel morbo ſuccubuit: aut ſi tentata eſt ſolùm, quæ poſſit vitam eius tueri à certiſſimæ mortis periculo. Nam ſi ſemel illi telum voluptatis inhæſerit, actum eſt; moritur.

Hæc cauſſa eſt, cur ad huius vitij victoriam non ſufficiat, neque ipſius inſidias euitaſſe, neque vel virginitatis, vel caſtitatis, vel continentiæ cuiuſcunque virtutem ſibi comparaſſe: ſed continuo quodam auxilio cæleſti ſit opus, præter illas ordinarias vires à virtutis habitu proficiſci ſolitas: quod mentem illuſtret, vt clarè præuideat imminentia pericula: quòd volun-

Ad conſeruandam caſtitatem opus ſingulari Dei auxilio.

minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat. O amor, qui ſemper ardes, & nunquã extingueris, Charitas, Deus meus, accende me. Continentiã iubes; da, quod iubes, & iube, quod vis.

Sine caritatis ardore, perfecta Caſtitas non paratur.

Nam abſque magno ardore, quo Deo ſeruire, & tantæ maieſtatis oculis placere vehementer cupimus, fieri non poteſt, vt quis vllius momenti rem pro Deo, vel intelligat, vel aggrediatur: nedum omnes numeros expleat caſtitatis; quæ, cùm perfecta eſt, omnia præter Deum animo penitus excludit. Quod cùm per ſe arduum ſit, tum multò fit difficilius corporis pondere, quod continuò degrauans animam, ad terram, & res creatas violenter deprimit.

Ad parandã Caſtitatem magis opus eſt diuina ope, quàm ad alias virtutes.

Simile, quo vis libidinis oſtenditur.

QVANQVAM igitur virtutes omnes, dona ſint Dei: præcipua tamen eſt Caſtitatis cauſſa, vt multò magis de iſta apud Deum precibus inſtandum & vrgendum ſit. Vt enim intemperantia vincatur, non quæuis animi fortitudo ſufficit; ſed ſingulari planè robore eſt opus. Reliquæ enim perturbationes, etſi parte quadam lumen rationis obnubilant, ne verum videre & diſcernere poſſit; non tamen pror-

prorſus excœcant: libido totum animum occupat, excæcat, & quodammodo vinculis conſtringit, ne ſe ad vllum opus commouere poſſit. Reliquæ plerunque tanquam febres quædam ſunt, quæ ſenſim, & lentè vires ſubducant, & vix ſerò animam extrudant: libido præſentiſſima eſt peſtis, quæ ſubitò vitalibus ſuo veneno infectis, vitam adimat. Itaque vt hoc vitium planè ſuperemus, neceſſarius eſt ingens animi vigor, & firmitudo: quæ non modò animo lucem reſtituat, ſed etiam vitam, ſi fortè ſemel morbo ſuccubuit: aut ſi tentata eſt ſolùm, quæ poſſit vitam eius tueri à certiſſimæ mortis periculo. Nam ſi ſemel illi telum voluptatis inhæſerit, actum eſt; moritur.

Ad conſeruandam caſtitatem opus ſingulari Dei auxilio.

Hæc cauſſa eſt, cur ad huius vitij victoriam non ſufficiat, neque ipſius inſidias euitaſſe, neque vel virginitatis, vel caſtitatis, vel continentiæ cuiuſcunque virtutem ſibi comparaſſe: ſed continuo quodam auxilio cæleſti ſit opus, præter illas ordinarias vires à virtutis habitu proficiſci ſolitas: quod mentem illuſtret, vt clarè prævideat imminentia pericula: quòd volun-

ætate Deum liberalem eſſe deſijſſe, viſum eſt hæc aliquantò recentiora ſubiungere.

Caroli Molini Senatoris Veneti caſtitas.

Obijt paucis abhinc annis clariſſimus Senator Venetus Carolus Molinus, qui cùm, in Principis mei Sereniſſ. Sabaudiæ Ducis aula, legationis à ſua Rep. munere tribus annis perfunctus eſſet; rara prudentia & ſingulari virtute, cùm aliorum omnium, tum ipſius principis mirum ſibi amorem conciliauit. Is ab ineunte pueritia, ad ſtatam vſque ætatem (qua Deo viſum eſt, illum ad ſe euocare) tam amans fuit puritatis, tamque parum occultè eius ſtudium tulit; vt inter eos qui illibatam haberent pudicitiam ſepeliendus eſſe publicè iudicatus ſit: impoſito ad argumentum ſerto, quod ſolet, Virginum.

Adoleſcentis nobilis Virginitas.

Noui alium ego hominem nobilitate, honore, & opibus in ſua ciuitate (& eſt ciuitas non ignobilis) florentem, qui licet vnicus reſtet ex ſua familia, tam parentibus carus, quàm ſunt ipſi ſibi: tamen vt integritatem ſuam tueatur, quam ab infantia ad mortem vſque ſeruare illi decretum eſt, tam varijs artibus multorum nobiliſſimo,

liſſimorum & locupletum petitiones eluſit, quàm alij eaſdem ſolent quærere.

Eſt igitur, noſtra, quemadmodum & ſuperiore ætate, donũ hoc, & Chriſtianis propriũ, & adoleſcentibus, qui, ex Arnobij ſententia, ſunt illi vituli, quos Dauid in altari, id eſt, ſancto caſtitatis propoſito offerendos prędixit. *Tunc imponent ſuper altare tuũ vitulos*, id eſt, vt idem ille Doctor exiſtimat, *iuuenes, qui cognoſcũt tibi luxuriam ita diſplicere, vt punias, & per lacrymas Spiritus cõtribulati delictum eius indulgeas, ij vituli qui inferiores vitijs luxuriæ erãt à ſemetipſis voluntate ſupra altare tuum, id eſt, in altitudine caſti conſilij imponentur.*

Adoleſcentiæ propriũ donum Virginitas.

Pſalm. 50.

S. Ambroſ. piè commentatur, vt primum Chriſtus de Eunuchis dixerit; continuò non ſine myſterio ſubiungi, oblatos eſſe illi infantulos ad benedicendum. *qui corruptelæ expertes, integritatis munus immaculata ætate ſeruarent. Talium eſt enim regnum cælorum, qui in puerilem caſtimoniam, tanquam in naturam infantium corruptelæ ignorantia remeauerunt.*

Lib. 3. *de Virg.*

Quid his amplius velit adoleſcens, qui exempla quærit, quibus animetur ad obe-

Audiat Chriſtia-

nus adoleſcens.

ad obedientiam vocationis diuinæ? Quid hæret? quid dubitat? quin, quo poteſt ardore, quibus poteſt animi viribus accipit, imò arripit, virtutē tam excellentem, tantum ipſi decoris & ornamenti allaturam? Concludamus igitur locum hunc ſingulari exemplo & authoritate D Auguſt. qui, cùm in hac eſſet hæſitatione, vnum aliquid vidit, quo vehementer in Caſtitatis cogitatione eſt confirmatus. *Aperiebatur, inquit, ab ea parte, qua intenderam faciem, & quò tranſire trepidabam, caſta dignitas cōtinentiæ; ſerena, & non diſſolutè hilaris, honeſtè blandiēs vt venirem, neque dubitarem; & extendens ad me ſuſcipiendum & amplectēdum pias manus, plenas gregibus bonorum exemplorum: ibi tot pueri & puellæ, ibi iuuentus multa & omnis ætas, & graues viduæ, & Virgines anus & in omnibus ipſa cōtinentia nequaquā ſterilis, & irridebat me irriſione exhortatoria, quaſi diceret; tu non poteris, quod iſti, & iſtæ? an verò iſti & iſtæ in ſemetipſis poſſunt, ac non in Domino Deo ſuo? Dominus Deus eorum me dedit eis, quid in te ſtas & non ſtas? proijce te in eum, noli metuere, non ſe ſubtrahet vt cadas; proijce te ſecurus, excipiet te, & ſaluabit te.*

Exempla Virginum, quantum apud adoleſcentem valere debeāt.

Lib. 3. Conf. cap. 11.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XII.

DE ALTERO CASTITATIS *alimento, oratione.*

D. Chryſoſt. quodam loco ita ſentit, non poſſe quenquam ſine oratione cum virtute viuere. *Qui enim,* inquit, *fiet, vt quiſquam virtutem exerceat, niſi continenter adeat, & ſupplex ad genua accidat ei, qui virtutem omnem largitur, & ſuppeditat.* Nequaquam igitur eſt, vt quiſquam vel parare, vel paratam retinere integritatem, ſine precationis adiumento poſſit. Etſi enim virtutis omnis vnicus fons & lãguor eſt Deus: tamen Caſtitas ſingulare eſt diuinæ liberalitatis donum; vt qui eo potiri velit, multis à cælo precibus petere debeat.

Nec Caſtitas, nec vlla virtus eſt ſine oratione *De Oran. Deum.*

Salomon de ſua pueritia loquens, ait, ſe, cùm ſortitus eſſet animam bonam, id eſt, indolis probæ, dediſſe operam, vt corpus animæ reſponderet: cùm vtrunque coinquinatum eſſet, deſideraſſe ſe in ea puritate, quam acceperat à Deo, vtrunque conſeruare: intellexiſſe autem, eodem Deo docente, non poſſe id ſine ſingulari Dei prę-ſidio fieri: *Sciui,* inquit, *quoniam aliter* *Sap. 8.*

Salomon petit à Deo cõtinentiam.

non poſſem eſſe continens, niſi Deus det; & idcircò adij Dominum, & deprecatus ſum illum, & dixi ex totis præcordijs meis. Deus patrum meorum, & Domine miſericordiæ; qui feciſti hominem verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominem, vt dominaretur creaturæ, quæ à te facta eſt, vt diſponat orbem terrarum in æquitate, & iuſtitia, & in directione cordis iudicium iudicet: da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem Sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus & exigui tẽporis, & minor ad intellectũ iudicij & legũ.

Mirum, qui impetrare vult Caſtitatem, petit Sapientiam cur?

Hic mihi aliquantum reſiſte adoleſcens, & reconditam quandam artem diſce, ex hac formula precandi Salomonis. Cùm vellet impetrare continentiam, ſapientiam petit, tum, quod continentem viuere, magna quædam ſapientia eſt: tum, ne quis erret, vt continentiam ſola cordis & corporis cuſtodia tutam eſſe exiſtimet. Sapientia eſt, quæ illam tutam efficit, omnia circumſpiciens, omnia pericula declinans. Per hanc tentationes longè præuidendæ, prohibendæ cordis aditu, obſerato aduerſus eas animo ſanctis cogitationibus atque occupa-

cupationibus. Per hanc cognoſcenda Pericula, & occaſiones, eæ maximè, quas quiſque ſibi ipſe ſuppeditat. ducit enim ſe ipſe homo tum natura, tum conſuetudine ſeu recenter enaſcente, ſeu veteri iam & confirmata ad blandam ſeruitutem voluptatum. Per hanc diſcendum, vt expeditus ſit ad arma capienda aduerſus hoſtem, tam inſidioſum, tam infeſtũm, tam pernicioſum, qui grandem illum theſaurũ noſtrum derepentè inuadit. Per hanc denique, quod caput eſt, efficiendum, vt tandem aliquando funditus ex animo abijciatur omnium rerum terrenarum amor, qui nos humi affixos, non ſinit ad perfectum Dei amorem euolare. Hæc eſt vera & Chriſtiana ſapientia, vnicus & viuus ignis, qui perfectè intemperantiam, & peccati ſordes excoquit.

Intellexit hoc Diuus Auguſtinus, cùm totus ardens perfectiſſimæ Caſtitatis deſiderio, in hæc verba prorupit ad Deum. *Tota ſpes mea non niſi in magna valdè miſericordia tua. Da quod iubes, & iube quod vis. Imperas nobis cõtinentiam, per quam colligimur, & redigimur in vnum, à quo in multa deſluximus, minus*

D. Auguſtin. à Deo petit caritatem, vt impetret caſtitatem. *Lib. 10 Confeſſ. cap. 29.*

minus enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod propter te non amat. O amor, qui ſemper ardes, & nunquã extingueris, Charitas, Deus meus, accende me. Continentiã iubes; da, quod iubes, & iube, quod vis.

Sine caritatis ardore, perfecta Caſtitas non paratur.

Nam abſque magno ardore, quo Deo ſeruire, & tantæ maieſtatis oculis placere vehementer cupimus, fieri non poteſt, vt quis vllius momenti rem pro Deo, vel intelligat, vel aggrediatur: nedum omnes numeros expleat caſtitatis; quæ, cùm perfecta eſt, omnia præter Deum animo penitus excludit. Quod cùm per ſe arduum ſit, tum multò fit difficilius corporis pondere, quod continuò degrauans animam, ad terram, & res creatas violenter deprimit.

Ad parandã Caſtitatem magis opus eſt diuina ope, quàm ad alias virtutes.

Simile, quo vis libidinis oſtenditur.

QVANQVAM igitur virtutes omnes, dona ſint Dei: præcipua tamen eſt Caſtitatis cauſſa, vt multò magis de iſta apud Deum precibus inſtandum & vrgendum ſit. Vt enim intemperantia vincatur, non quæuis animi fortitudo ſufficit; ſed ſingulari planè robore eſt opus. Reliquæ enim perturbationes, etſi parte quadam lumen rationis obnubilant, ne verum videre & diſcernere poſſit; non tamen

pror-

Digitized by Google

prorſus excœcant: libido totum animum occupat, excæcat, & quodammodo vinculis conſtringit, ne ſe ad vllum opus commouere poſſit. Reliquæ plerunque tanquam febres quædam ſunt, quæ ſenſim, & lentè vires ſubducant, & vix ſerò animam extrudant: libido præſentiſſima eſt peſtis, quæ ſubitò vitalibus ſuo veneno infectis, vitam adimat. Itaque vt hoc vitium planè ſuperemus, neceſſarius eſt ingens animi vigor, & firmitudo: quæ non modò animo lucem reſtituat, ſed etiam vitam, ſi fortè ſemel morbo ſuccubuit: aut ſi tentata eſt ſolum, quæ poſſit vitam eius tueri à certiſſimæ mortis periculo. Nam ſi ſemel illi telum voluptatis inhæſerit, actum eſt; moritur.

Ad conſeruandam caſtitatem opus ſingulari Dei auxilio.

Hæc cauſſa eſt, cur ad huius vitij victoriam non ſufficiat, neque ipſius inſidias euitaſſe, neque vel virginitatis, vel caſtitatis, vel continentiæ cuiuſcunque virtutem ſibi comparaſſe: ſed continuo quodam auxilio cæleſti ſit opus, præter illas ordinarias vires à virtutis habitu proficiſci ſolitas: quod mentem illuſtret, vt clarè præuideat imminentia pericula: quòd volun-

volũtatem rectè afficiat, vt amplectatur & conſtanter adhibeat vera huius mali remedia: quod appetitum ſubijciat rationis,& diuinæ legis imperio: quod hominem moueat, tum ad perſequenda bona,tum ad mala,ſi adſint, depellenda; ſi immineant,euitanda, quod confirmet,ne ob pugnę difficultatem animum deſpondeat, potius contempta omnis carnis rebellione, certò ſperet, proſpera omnia de cælo affutura: decurſurum ſe ſtadium hoc caſtitatis, ſic vt & currenti vires perpetuas ſubminiſtret Deus, & cùm ad metam vitæ peruenerit, infinitis præmijs glorioſè triumphantem remuneretur.

In tentationibus carnis vnicum refugium. Oratio. Exemplum S. Pauli. 2. Cor. c. 12.

Hinc illud eſt, quod de ſeipſo ſcribit S. Paulus: *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colophizet: Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me.* Quibus verbis indicat, in hoc genere moleſtiæ, vnicum refugium eſſe orationem, qua petamus à Deo, vt vel confirmemur, vel liberemur. Itaque ter ſe ait petijſſe: ſed quid illi reſponſum eſt: *Sufficit tibi gratia mea, quia virtus in infirmitate perficitur.* Neque dicit Deus: *Sufficit tibi*

virtus

virtus continentiæ; ſed, *gratia mea*. Ob eam enim cauſſam, quæ ſupra demõſtrata eſt, hæc res, vt quis vel à ſe omnem maculam prohibeat, vel fortiter cum hoſte decertet, non modò exigit rectum voluntatis habitum in voluntate & appetitu, ſed perpetuum quoque & ſingulare præſidium è cælo, cuius auxilijs & pericula euadamus, & de nobis ipſis cęteriſque infeſtiſſimis hoſtibus victoriam reportemus. Atque hæc D. Paulus eo loco appellat, *gratiam Dei*.

Sic Chriſtus non modò quotidie nos precari iuſſit. Et ne nos inducas in tentationem; ſed addere inſuper voluit, ſed libera nos à malo, vt cogitemus non minus petendum à Deo, vt euadamus, quàm ne incurramus periculum, atque eiuſdem eſſe potentiæ, à præſenti malo liberare, cuius miſericordiæ eſt tentationem prohibere acceſſu.

Quanquam autem nunquam non ſit refugiendum ad thronum gratiæ Dei; quod & nos ſemper egeamus, & ille ſemper paratus ſit non modò audire, ſed etiam leuare miſerias noſtras: tamẽ, vt proprium Dei eſt opem ferre, Ipſo tentationis articulo inſtantiſſimè orandum.

ferre, maximè in neceſſitatis articulo: ſic noſtrum eſt, cùm in ipſius tentationis acerrimo congreſſu ſumus, tum maximè petere, inſtare, vrgere, vt à Deo mittatur auxilium; Nam ſi hoc Deus in omni periculorũ genere vult fieri: quanto magis in iſto? vbi cùm nobiſcũ ipſi pugnemus, à nullo quicquam præſidij exſpectare poſſumus, niſi ab eo, qui omnipotentia ſua, ſolus nobis ipſis nos ſubiugare poteſt. Nec deſunt exempla omnium ætatum; ſed maximè tam in illuſtria ſunt quorundam adoleſcentium; qui precum ardore à Deo impetrarunt, vt ſubitò nec ſine miraculo ex medijs euaderent periculis.

S. Thomæ pudicitia tentatur à fœmina. *Sur. tom. 2.*

S. Thomam Aquinatem, cùm prima ætate ſe religioni conſecrare ſtatuiſſet, varijs & inauditis artibus parentes conati ſunt deducere de ſententia. Cùm alia parum procederent, ad extremum (vide quæ ſint conſilia Satanæ) filio in carcerem incluſo adoleſcentulam ſubmittunt: quæ forma ſimul & procacitate ad flagitium inuitaret adoleſcentem caſtiſſimum. Illa igitur ad ſolum ſola ingreſſa, verbis geſtibuſque ſic demulcere animum.

mum Thomæ cœpit, vt ille, quamuis bene ad eam pugnam armatus; venenatæ tamen orationis tela iam ad cor penetrare ſentiret. Subitò igitur ad Chriſtum & Beatam Virginem conuerſus: *Ne ſinas quæſo* (inquit) *Domine Ieſu, & tu ſanctiſſima mater & Virgo Maria, vt tam immani me ſcelere obſtringam.* His dictis rapit è foco titionem: eum minaciter fœminæ intentat: refugientem ad oſtium proſequitur, extrudit, occludit oſtium. Tum regreſſus ad cubiculi angulũ, eodem titione crucem in pariete delineat: ante quam ſupplex, humi ſtratus, profluentibus lacrymis petit à Deo, vti ſe perpetuæ caſtitatis gratia dignaretur. Hæc cùm maximè precaretur, ſomno oppreſſus, ſecundùm quietem duos ad ſe Angelos adeuntes videt, qui allegatos ſe ad ipſum dicerent, à Deo auditas eſſe preces, ſignum futurum hoc cingulũ: ſimul ſacro quodam cingulo, ita lumbos adoleſcentis ſtringunt, vt ſentiens ille, cum clamore exiliret, & ſomno ſolueretur. Eſt ad hunc diem cingulum hoc in monaſterio Patrum S. Dominici, Vercellis noſtris. Quod ego non dubito, quin ſingulari proui-

Vir ſanctus arma Orationis arripit.

Feliciſſima tentationis victoria.

Cingulum cæleſte Angeli detulerunt S. Thomæ.

dentia

dentia Dei ſit conſeruatum, qui inter hominum manus relinquere voluit cæleſte hoc pignus: quo velut arram daret eius præſidij, quod paratus eſſet per Angelos ijs omnibus ſubmittere, qui in periculis ad ipſum ſupplices cō-fugerent: adhibito maximè hoc ipſo ſancto viro deprecatore.

Ioſaphat adoleſcens fit Chriſtianus.
Cap. 30.

Antiquius exemplum narrat Ioannes Damaſcenus de Ioſaphato adoleſcente filio Regis Indiæ. Hunc ad fidem adduxerat Sanctus Eremita Barlaamus, homo doctrina, prudentia, ſanctitate admirabili. Iamque illum ſacra vnda ablutum in Chriſtianos retulerat, & de vita Chriſtiana edocuerat: quin poſſeſſionis Euangelicæ cupiditate inflammauerat: cùm & tempore, & ſui, adoleſcentiſque periculo coactus eſt diſcedere, relicto adoleſcente inter medios Idololatras, in palatio parentis mirè dediti Dijs falſis, vt qui non niſi cum magis, & necromantis cōſilia de religione iniret, prorſus vt ipſius caſtitas in magno diſcrimine verſaretur. Poſt diſceſſum igitur Barlaami, pater filij mentem ad idololatriam reducere conatur; initio blanditijs, tum minis; vbi omnia

videt

videt in irritum cadere, conſilium init cum ſuis magis. Ex his vnus ſuadet, vt remoto conſueto miniſterio, omniq; alia familia, ſolæ ad miniſtrandũ ei mitterentur puellæ, ſpecie, ornatu, & moribus ad amorem excitandum factæ. Dubium non eſſe, quin ab his animus adoleſcentis, in quamcunq; vellet partẽ inclinari & flecti poſſit. Dum hoc conſilium procedit, & mulieres ad Ioſaphatum immiſſæ illi aſſident, amplexantur, adblandiuntur: ecce tibi alterum periculum. Magus ille, impuriſſimi cõſilij auctor, vnum ex nequiſſimis ſpiritibus, vt pollicitus erat, magicis carminibus cogit tentare adoleſcentem, is coniunctis viribus, cum fœminarum præſentibus illecebris, tantum libidinis incendium in pectore Ioſaphati accendit: vt ille periculum perſentiſcens, cùm cogitationes de ſua in Deum fide, de debita illi obedientia, de præmijs cæleſtibus, de pœnis inferorum menti, ne quicquam obiectaret; ad extremum nullum præſentius remedium inuenerit, quàm vt ſe daret in preces. Ergo confugiens ad Deũ in has voces erupit: *Domine Deus omnipotens, qui ſolus potens es,*

Corruptela adoleſcentium, conuerſatio fœminarum.

Ioſaphat per fœminas à Diabolo grauiter tentatur.

Ad preces confugit.

& mi-

& miſericors, Domine, inquam, ſpes deſperatorum, & carentium adiutorio, mei quæſo ſerui tui inutilis in præſentia recordare, & benigno ac propitio vultu me reſpice, nec me in hoſtiũ meorum manum incidere permittas, non ſupergaudeant mihi, qui oderunt me iniquè, nec me in iniquitatibus corrumpi ſinas, corpuſque meum, quod tibi caſtum exhibere promitto, probro, & contumelia afficere. Te enim concupiſco, te adoro, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in ſæcula. Amen. Cùm dixiſſet, *Amen*, ſubitò adfuit diuina conſolatio, cuius lumine omnium turpium cogitationum nebula euanuit. Ipſe verò ab eo tempore (inclinabat iam dies) ad ſolem vſque exorientem in precibus perſtitit.

Oratione tentationẽ vincit.

Nec iſte tamen finis certaminum fuit. Tametſi enim Diaboli fortaſſe, ſemel fortiter repulſi, per ſe nũquam redijſſent: homines tamen, qui ipſis ſæpè diabolis maligniores ſunt, nullam illi quietis partem reliquerunt. Puella erat eximia pulchritudine, cuiuſdam regis filia; quæ bello capta, quaſi eximium donum, miſſa fuerat Regi Auennito, parenti Ioſaphati. Huic per incantationes idem magus dæmo-

Homines Diabolo peiores.

Per puellã Ioſaphat iterum tentatur.

Digitized by Google

dæmonem immiſit, aggredi iubet adoleſcentem, nouo ſtratagemate. Callida igitur, edocta nimirum à verſutiſſimo dæmone, cupidiſſimam ſe Christianæ fidei ſimulat, hac velut eſca boni Ioſaphati animum illectura. Cùm ille igitur, hac oratione audita, viciſſim oſtenderet cupiditatem ſeruandi animam puellæ: ſenſim illa ſe mutans, nihil moræ, inquit, futurum in ſe, ſi adoleſcens ſibi ipſam ſponſam aſſumeret. Quod quo minus auerſaretur, prudentiſſimas (vt apparebat) veriſſimaſque ex Euangelijs rationes adferebat. Molliebatur ille ante ſaxeus animus, cũ impurus ſpiritus, occaſione vſus, magna ſuorum manu, tanto impetu ſubitò iuuenis mentem inuadit, vt ardeſcẽte iam flamma cupiditatis, ſentẽtia, ante tam firma, iam magnopere vacillaret: atq; hæc tamen omnia tegebantur honeſto obtentu ſalutis animæ. Tum verò adoleſcens anxius hærere, nec perturbationi ſatis reſiſtere, nec dubitationem expedire. Denique ipſa ſibi neceſſitas viam inuenit. Ex intimo pectore ducens ſuſpiria, ad preces iterum, tanquam ad ſacram anchoram confugit: profuſoque flumi-

Vide aſtutiã diabolicam

Ioſaphat eſt in periculo.

Ioſaphat oratione iterum vincit.

Digitized by Google

ſenſione praua peccatum animis conceptum gerunt: ſi vel tum, antequam ad rem ipſam perpetrandam deſcenderent, Deo ſe per orationem commendarent, nihil equidem dubito, quin aliquis diuinæ miſericordiæ radius eis affulgeret. Sic planè Gerhardo adhuc adoleſcenti accidit, qui poſt ſanctitate fuit illuſtris. Conſtituerat iam flagitium committere; prius tamen ad preces ſe recipiens, tanta luce diuinitus perfuſus eſt, vt quo aſpectu antea trahebatur ad malum, is illi poſt putrida & ranioſa caro videretur: qua ſuauitate prius exhilarabatur, & ducebatur animus, eam merum fel, & venenum iudicaret.

assenſum flagitij hominem liberat.

S. Gerhard.

HOC TAMEN monendus eſt mihi adoleſcens, non hoc quauis oratione effici; ſed ea, quæ deſiderio virtutis exarſerit. Nec ego tantam victoriam exiguo labore obtineri dico: ſed orationem frequentem, perſeuerantem, & continuam requiro. *Hoc eſt remedium,* inquit S. Iſidorus, *homo quolibet tangitur vitio, toties ad orationem ſubdat, quia frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit intendere oportet animum*

Oratio debet eſſe ardens & aſſidua.

Lib 3. de ſum. bono. cap 7.

mium orando atque pulſando quouſque importunas deſideriorum carnalium ſuggeſtiones fortiſſima intentione ſuperemus, ac tamdiu inſiſtere quouſque perſiſtendo vincamus, nam negligentes orationes nec ab ipſo homine impetrare valent quod volũt.
Certa inſuper diuinæ miſericordiæ ſpes neceſſaria eſt. Duplicibus armis, inquit S. Auguſtinus, impugnari nos à Diabolo voluptate & timore: monet ergo nos, vt ſimiliter noſipſos armemus contra timorem, timore Dei: *contra voluptatem non deſit fides, & quid metuit Chriſtianus, quando admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, vt dicat: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos?*

Orationi coniuncta ſit ſpes.
Lib. 2. de Symb. c. 2.

Itaque neque de voluntate Dei dubitandum eſt, quando ipſe imperat, vt in periculis ad ſe recurramus: neq; de liberalitate, quando plus ille nos, quã noſipſi, amat: neq; de vi precationis, quando & actio eſt à religione, id eſt Deo gratiſſima virtute proficiſcens, ideoque efficaciſſima: &, vt Caſſianus docet, vires & vitam penè largitur ieiunijs, vigilijs, reliquiſque corporis afflictationibus, atq; à Deo nobis impetrat puritatis donum. Hoc vnicum ti-

Collat. 12.

Digitized by Google

ferre, maximè in neceſſitatis articulo: ſic noſtrum eſt, cùm in ipſius tentationis acerrimo congreſſu ſumus, tum maximè petere, inſtare, vrgere, vt à Deo mittatur auxilium: Nam ſi hoc Deus in omni periculorũ genere vult fieri: quanto magis in iſto? vbi cùm nobiſcũ ipſi pugnemus, à nullo quicquam præſidij exſpectare poſſumus, niſi ab eo, qui omnipotentia ſua, ſolus nobis ipſis nos ſubiugare poteſt. Nec deſunt exempla omnium ætatum; ſed maximè tam[?] illuſtria ſunt quorundam adoleſcentium; qui precum ardore à Deo impetrarunt, vt ſubitò nec ſine miraculo ex medijs euaderent periculis.

S. Thomæ pudicitia tentatur à fœmina. *Sur. to. 2.*

S. Thomam Aquinatem, cùm prima ætate ſe religioni conſecrare ſtatuiſſet, varijs & inauditis artibus parentes conati ſunt deducere de ſententia. Cùm alia parum procederent, ad extremum (vide quæ ſint conſilia Satanæ) filio in carcerem incluſo adoleſcentulam ſubmittunt: quæ forma ſimul & procacitate ad flagitium inuitaret adoleſcentem caſtiſſimum. Illa igitur ad ſolum ſola ingreſſa, verbis geſtibuſque ſic demulcere animum

mum Thomæ cœpit, vt ille, quamuis bene ad eam pugnam armatus; venenatæ tamen orationis tela iam ad cor penetrare ſentiret. Subitò igitur ad Chriſtum & Beatam Virginem conuerſus: *Neſinas quæſo* (inquit) *Domine Ieſu, & tu ſanctiſſima mater & Virgo Maria, vt tam immani me ſcelere obſtringam.* His dictis rapit è foco titionem: eum minaciter fęminæ intentat: refugientem ad oſtium proſequitur, extrudit, occludit oſtium. Tum regreſſus ad cubiculi angulū, eodem titione crucem in pariete delineat: ante quam ſupplex, humi ſtratus, profluentibus lacrymis petit à Deo, vti ſe perpetuæ caſtitatis gratia dignaretur. Hæc cùm maximè precaretur, ſomno oppreſſus, ſecundùm quietem duos ad ſe Angelos adeuntes videt, qui allegatos ſe ad ipſum dicerent, à Deo auditas eſſe preces, ſignum futurum hoc cingulū: ſimul ſacro quodam cingulo, ita lumbos adoleſcentis ſtringunt, vt ſentiens ille, cum clamore exiliret, & ſomno ſolueretur. Eſt ad hunc diem cingulum hoc in monaſterio Patrum S. Dominici, Vercellis noſtris. Quod ego non dubito, quin ſingulari prouidentia

Vir ſanctus arma Orationis arripit.

Feliciſſima tentationis victoria.

Cingulum cæleſte Angeli detulerunt S. Thomæ.

dentia Dei ſit conſeruatum, qui inter hominum manus relinquere voluit cæleſte hoc pignus: quo velut arram daret eius præſidij, quod paratus eſſet per Angelos ijs omnibus ſubmittere, qui in periculis ad ipſum ſupplices cõfugerent: adhibito maximè hoc ipſo ſancto viro deprecatore.

Ioſaphat adoleſcens fit Chriſtianus. *Cap.30.*

Antiquius exemplum narrat Ioannes Damaſcenus de Ioſaphato adoleſcente filio Regis Indiæ. Hunc ad fidem adduxerat Sanctus Eremita Barlaamus, homo doctrina, prudentia, ſanctitate admirabili. Iamque illum ſacra vnda ablutum in Chriſtianos retulerat, & de vita Chriſtiana edocuerat: quin poſſeſſionis Euangelicæ cupiditate inflammauerat: cùm & tempore, & ſui, adoleſcentiſque periculo coactus eſt diſcedere, relicto adoleſcente inter medios Idololatras, in palatio parentis mirè deditι Dijs falſis, vt qui non niſi cum magis, & necromantis cõſilia de religione iniret, prorſus vt ipſius caſtitas in magno diſcrimine verſaretur. Poſt diſceſſum igitur Barlaami, pater filij mentem ad idololatriam reducere conatur; initio blanditijs, tum minis; vbi omnia

videt

Digitized by Google

videt in irritum cadere, conſilium init cum ſuis magis. Ex his vnus ſuadet, vt remoto conſueto miniſterio, omniq; alia familia, ſolæ ad miniſtrandũ ei mitterentur puellæ, ſpecie, ornatu, & moribus ad amorem excitandum factæ. Dubium non eſſe, quin ab his animus adoleſcentis, in quamcunq; vellet partẽ inclinari & flecti poſſit. Dum hoc conſilium procedit, & mulieres ad Ioſaphatum immiſſæ illi aſſident, amplexantur, adblandiuntur: ecce tibi alterum periculum. Magus ille, impuriſſimi cõſilij auctor, vnum ex nequiſſimis ſpiritibus, vt pollicitus erat, magicis carminibus cogit tentare adoleſcentem, is coniunctis viribus, cum fœminarum præſentibus illecebris, tantum libidinis incendium in pectore Ioſaphati accendit: vt ille periculum perſentiſcens, cùm cogitationes de ſua in Deum fide, de debita illi obedientia, de præmijs cæleſtibus, de pœnis inferorum menti, ne quicquam obiectaret; ad extremum nullum præſentius remedium inuenerit, quàm vt ſe daret in preces. Ergo confugiens ad Deũ in has voces erupit: *Domine Deus omnipotens, qui ſolus potens es,*

Corruptela adoleſcentium, conuerſatio fœminarum.

Ioſaphat per fœminas à Diabolo grauiter tentatur.

Ad preces confugit.

& mi-

& miſericors, Domine, inquam, ſpes deſperatorum, & carentium adiutorio, mei quæſo ſerui tui inutilis in præſentia recordare, & benigno ac propitio vultu me reſpice, nec me in hoſtiũ meorum manum incidere permittas, non ſupergaudeant mihi, qui oderunt me iniquè, nec me in iniquitatibus corrumpi ſinas, corpuſque meum, quod tibi caſtum exhibere promitto, probro, & contumelia afficere. Te enim concupiſco, te adoro, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum in ſæcula. Amen. Cùm dixiſſet, *Amen*, ſubitò adfuit diuina conſolatio, cuius lumine omnium turpium cogitationum nebula euanuit. Ipſe verò ab eo tempore (inclinabat iam dies) ad ſolem vſque exorientem in precibus perſtitit.

Oratione tentationẽ vincit.

Nec iſte tamen finis certaminum fuit. Tametſi enim Diaboli fortaſſe, ſemel fortiter repulſi, per ſe nũquam rediiſſent: homines tamen, qui ipſis ſæpè diabolis maligniores ſunt, nullam illi quietis partem reliquerunt. Puella erat eximia pulchritudine, cuiuſdam regis filia; quæ bello capta, quaſi eximium donum, miſſa fuerat Regi Auennito, parenti Ioſaphati. Huic per incantationes idem magus dæmo-

Homines Diabolo peiores.

Per puellã Ioſaphat iterum tentatur.

Digitized by Google

dæmonem immiſit, aggredi iubet adoleſcentem, nouo ſtratagemate. Callida igitur, edocta nimirum à verſutiſſimo dæmone, cupidiſſimam ſe Chriſtianæ fidei ſimulat, hac velut eſca boni Ioſaphati animum illectura. Cùm ille igitur, hac oratione audita, viciſſim oſtenderet cupiditatem ſeruandi animam puellæ: ſenſim illa ſe mutans, nihil moræ, inquit, futurum in ſe, ſi adoleſcens ſibi ipſam ſponſam aſſumeret. Quod quo minus auerſaretur, prudentiſſimas (vt apparebat) veriſſimaſque ex Euangelijs rationes adferebat. Molliebatur ille ante ſaxeus animus, cũ impurus ſpiritus, occaſione vſus, magna ſuorum manu, tanto impetu ſubitò iuuenis mentem inuadit, vt ardeſcẽte iam flamma cupiditatis, ſentẽtia, ante tam firma, iam magnopere vacillaret: atq; hæc tamen omnia tegebantur honeſto obtentu ſalutis animæ. Tum verò adoleſcens anxius hærere, nec perturbationi ſatis reſiſtere, nec dubitationem expedire. Denique ipſa ſibi neceſſitas viam inuenit. Ex intimo pectore ducens ſuſpiria, ad preces iterum, tanquam ad ſacram anchoram confugit: profuſoque flumi-

Vide aſtutiã diabolicam

Ioſaphat eſt in periculo.

Ioſaphat oratione iterum vincit.

Digitized by Google

Deo in hoc genere militiæ præclara fortitudine ſe indies probant. Sunt enim qui clamoribus & ſtrepitu (quod Diuus Bernardus adhuc ſæcularis fecit, cùm noctu ingreſſam ſentiens, pudicitiæ ſuæ inſidiatricem, *Latrones, latrones*, exclamauit:) ſunt qui conuitijs & contumelijs; ſunt qui pugnis & calcibus; ſunt denique qui telis & armis, magna animi corporiſque contentione depulerunt à ſe eos, qui caſtitati ipſorum tendebant inſidias.

Ad ſummam, precatio cum ardore ſpiritus, & deſiderio virtutis ad Deum fuſa magnum eſt caſtitatis præſidium. *Quem tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo,* dicebat olim Iacob, qui nunquam nec gladium, nec arcum tractauerat. Itaque vertit Chaldaicus paraphraſtes. *In oratione mea,* Vt intelligamus orationem eſſe gladium, quo aditus patefiat in cælum: eſſe arcum, quo ſagittas in ipſum cor Dei eiaculemur: dum ipſum, vt noſtro more loquar, cogimus, opem ferre tam præſentibus periculis

Oratio, gladius contra diabolum.

Felices ſanè illi, non dico, qui ſunt tentati ſolùm, ſed qui iam aſ-

O atio etiam poſt

ſenſione praua peccatum animis conceptum gerunt: ſi vel tum, antequam ad rem ipſam perpetrandam deſcenderent, Deo ſe per orationem commendarent, nihil equidem dubito, quin aliquis diuinæ miſericordiæ radius eis affulgeret. Sic planè Gerhardo adhuc adoleſcenti accidit, qui poſt ſanctitate fuit illuſtris. Conſtituerat iam flagitium committere; prius tamen ad preces ſe recipiens, tanta luce diuinitus perfuſus eſt, vt quo aſpectu antea trahebatur ad malum, is illi poſt putrida & ſanioſa caro videretur: qua ſuauitate prius exhilarabatur, & ducebatur animus, eam merum fel, & venenum iudicaret.

assenſum flagitij hominem liberat.

S. Gerhard.

HOC TAMEN monendus eſt mihi adoleſcens, non hoc quauis oratione effici; ſed ea, quæ deſiderio virtutis exarſerit. Nec ego tantam victoriam exiguo labore obtineri dico: ſed orationem frequentem, perſeuerantem, & continuam requiro. *Hoc eſt remedium*, inquit S. Iſidorus, *homo quolibet tangitur vitio, toties ad orationem ſubdat, quia frequens oratio vitiorum impugnationem exſtinguit intendere oportet animum*

Oratio debet eſſe ardens & aſſidua.

Lib. 3. de ſum. bono. cap 7.

nium orando atque pulſando quouſque importunas deſideriorum carnalium ſuggeſtiones fortiſſima intentione ſuperemus, ac tamdiu inſiſtere quouſque perſiſtendo vincamus, nam negligentes orationes nec ab ipſo homine impetrare valent quod volũt. Certa inſuper diuinæ miſericordiæ ſpes neceſſaria eſt. Duplicibus armis, inquit S. Auguſtinus, impugnari nos à Diabolo voluptate & timore: monet ergo nos, vt ſimiliter noſipſos armemus contra timorem, timore Dei: *contra voluptatem non deſit fides, & quid metuit Chriſtianus, quando admonetur ſic orare, ſic præſumere, ſic fidere, vt dicat: Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimicos meos?*

Orationi coniuncta ſit ſpes. *Lib. 2. de Symb. c. 2.*

Itaque neque de voluntate Dei dubitandum eſt, quando ipſe imperat, vt in periculis ad ſe recurramus: neq; de liberalitate, quando plus ille nos, quã noſipſi, amat: neq; de vi precationis, quando & actio eſt à religione, id eſt Deo gratiſſima virtute proficiſcens, ideoque efficaciſſima: &, vt Caſſianus docet, vires & vitam penè largitur ieiunijs, vigilijs, reliquiſque corporis afflictationibus, atq; à Deo nobis impetrat puritatis donum. Hoc vnicum timen-

Collat. 12.

mendum eſt, & cauendum, ne aut nō vſi, aut (quod ſæpè fit) nimis tardè tanto bono vſi reperiamur.

CAPVT XIII.

TERTIVM CASTITATIS adiumentum. Meditatio trium nouiſſimorum.

Orationi coniūgenda meditatio.

QVoniam precatio, cuius vires quantæ ſint in obtinenda caſtitate oſtendimus, & frequens, & longa eſſe debet; neceſſe eſt, eam rerum vtilium conſideratione ſuſtentari, atque earum imprimis, quæ vel ne incidamus, vel vt quam citiſſimè ſurgamus ex hoc vitio, nos commoueant. Sunt igitur tria maximè, Mors, Iudicium, & Infernus, in quorum contemplatione cùm occupatur animus, tantum virtutis amorem concipit, vt vitium nec locum in eo, nec aditum reperiat.

Quid ſit meditatio, & quomodò inſtituenda

Prius autem quàm de his agam, etiam atque etiam animaduertendum eſt, meditationem trium horum nouiſſimorum, non debere eſſe quaſi quandam mentis agitationem, ſed vt vocant, diſcurſum, aut lectionem libri; ita enim non multum prodeſſet ad id.

ad id, quod hoc loco quæritur: ſed debet eſſe vehemens quædam animi applicatio ad res, cum intimo cordis ſenſu commentandas; per quam excluſa omni varietate & diſtractione cogitationum, ſolus adoleſcens cum animo ſuo, ſecretum ingreſſus cubiculum, ſtudeat penitus ſentire, quid ſingula ſint, quantamque illi neceſſitatem, tum vniuerſa, tum ſingula imponant, vt ſeruiat Deo; non modò in puritate, ſed in omni etiam genere virtutis. Itaque valdè ad rem facit, vt huic operi certum tempus definias, aut matutinum, aut veſpertinum, quo ſepoſitis omnibus curis, iſta ſolùm ex propoſito cogites; quanquam alio quocunq; tempore vtiliſſimum quoque ſit occaſionem huiuſcemodi cogitationum ſeu legēdo, ſeu audiendo perſequi.

Meditationis ordo.

Vt autem exercere ſe quiſque facilius in his meditationibus poſſit: hoc loco ſingulas aliquantulum explicabo, methodo, quam in ſuis Exercitijs ſequitur ſ. m. P. Ignatius: nullo verborum ornatu, ne in his animus hærens, non pergat ad res ipſas conſiderandas, quarum intelligentia tam

ipſi ſit ſalutaris. Scribo igitur hæc eo modo, quo à meis Patribus ſocietatis accepi.

CAPVT XIV.

MEDITATIO DE morte.

Oratio præparatoria. STans ante oculos Dei, quem coram te intuentem videbis, ſignum tibi ſanctæ crucis imprimes: deinde rogabis illum ipſum præſentem Deum, vt omnes tuæ cogitationes, verba, opera, & vires animi integrè dirigantur ad ipſius gloriam, & tuam ſalutem.

1. Præludiũ. Præludium primum: Imaginare teipſum decumbentem, morti vicinum, à medicis deſperatum, adſtante ad caput cereo, ad pectus imagine crucifixi: extremam iam animam ducere.

2. Præludiũ. Secundum preludium Ora Deum, vt gratiam tibi concedat, fructum aliquem ex conſideratione mortis capiendi.

1. Punctum. Certa mors, incerta hora. Primum punctum: Certa & ineuitabilis eſt mors: hora mortis incertiſſima: neque vbi, neque quomodo moriturus ſis, noſti. Atque hæc eſt omnium

nium mortalium æqua ſors, quamuis magni habeantur in mundo, aut Pontifices, aut Imperatores. Extrema eſt igitur hominum amentia, qui cùm hæc ſciant, tamen viuunt ita ſecuri, ædificantes ſibi, neſcio quæ, imaginaria ſæcula, quaſi fabula quædam eſſet, quæ de morte circumfertur. At fortè cùm minimè cogitant, occupantur à morte, eò minus ad mortem parati, quò minus de illa cogitant. Atque hæc eſt multis cauſſa damnationis æternæ.

Secundum. In morte ſenſim omnium ſenſuum vires, & ſermo amittitur. Nec quando huc acceſſeris intelliges, aut cognoſces quemquam amplius: nec poteris te ab illo lecto commouere, in quo iacebis ſupinus, relictus ab omnibus: cùm nulli te medici, nulli amici, nulli homines, quicquam iuuare poterunt. Nihil tibi aurum, argentum, ætas florens, nobilitas, & magna de te omnium exſpectatio proderit. Intelligentia vi doloris, & morbi obſcurabitur, & impedietur, iacebis ſtupidus, & ſic alienus à ſenſu, vt nec quo loco, nec quo ſtatu ſis ſatis intelligas: & vix

2. In morte virium omniũ defectio.

cum ſumma difficultate, animum ad aliquem peccatorum dolorem excites.

3. In morte anxietas, propter ſalutis incertitudinem.

Tertium. Omnium maximè te pauidum & anxium reddet, quòd de ſalute incertus ſis. Primò, ob multitudinem peccatorum. Deinde, quòd multorum fortaſſe tunc repentè recordaberis, quæ iam per obliuionem non cogitas. Tertiò, quòd peccata, quæ nunc parua & leuia exiſtimas, tunc maxima & grauiſſima videbuntur. Quartò, quòd tunc magis quàm vnquam antea dubitabis, an in Dei amore, an odio ſis. Quintò, quòd incertus hærebis, an verus, & ſatis magnus ſit dolor, quem de peccatis concipis. Hinc fiet, vt ſic attonitus ſis, vt neſcias, quo te potiſſimum vertas. Retro reuerti non ſinit grauitas morbi, qui te iam ad extremum hoc momentum adegit. Porrò progredi, omnium horribilium maximè erit horribile. ſtare in hoc ſtatu non permittit Deus, qui numeratis ab æterno diebus vitæ tuæ, hanc voluit eſſe horam ſupremam. Si DEVM reſpexeris: imminebit tibi iratus, diſtringens gladium iuſtiſſimæ vindictæ: ſi oculos deieceris,

Imago miſerrimi peccatoris morientis.

ceris: nihil videris, niſi ſepulchrum tetro odore, patefactum corpori illi, quod tantum amaſti & fouiſti: animę, de qua tam exigua tibi cura fuit, aperta inferorum oſtia. Si in teipſum ingreſſus fueris, quid inuenies aliud, quàm confuſam, & prope infinitam ſpeciem peccatorum tuorũ. quorum te conſcientia æternis adiudicat ſuppliciis? Si circumſpexeris, ah infœlix, videbis circumſtantem Dæmonum turbam, qui, vt tibi horrorem incutiant, librum tibi explicabunt de omnibus criminibus totius vitæ: & leonum inſtar, quos in rabiem egit longa fames, te prædam ſuam expectant. Heu, quàm tunc tibi celeriter tranſuolaſſe videbuntur honores, diuitiæ, voluptates, & turpitudines vitæ tuæ, quàm apertè, ſed ſerò, tũc cognoſces, omnes totius mundi res, nihil eſſe niſi inſanias, ſomnia, fraudes, vmbras, quę tanquam inane ſpectrum nihil in ſe certum ac ſolidũ habeant. Quam tunc optabis exiguam temporis morulam, qua te colligas, & corrigas? ſed fruſtra ſcilicet.

Quartum. Quicquid in hoc mundo carum habuiſti, relinquendum erit

4. Morientem om-

nia deſerũt: ſola opera comitantur.

Age, iam hic cogita: res, quas maximè amas, & amplexaris, & æſtimas; quantum tibi doloris adferent? Parentes vix te ad ſepulchrum vſque comitabuntur: veſtes relinquentur domi: bona ad hæredes migrabunt, tua morte, ſuo commodo gaudentes. Corpus malè tractabitur, domi à propinquis & familiaribus, in ſepulchro à vermibus, bufonibus, & ſerpentibus. Sola erunt opera, quæ comitabuntur te vſque ad ingreſſum alterius vitæ; feliciſſimæ, aut miſerrimæ, prout ipſa commeruerint.

5. In morte, iuſtorum lætitia.

Quintum. Contrà conſidera, quàm diuerſa his, & ſecura ſit mors iuſtorum. Hi, cùm ad terminum eundem veniſſe ſe ſentiunt cum paucis defectibus, multa & ſufficiente pœnitentia, corde à rebus terrenis & infimis abſtracto; gaudent ſcilicet quòd toto vitæ tempore ad hanc horam ſe compararint. Audiunt bonæ conſcientiæ teſtimonium: vident Angelos, qui tum veniunt ad ipſorum auxilium. Atque eò maiori gaudio perfruuntur: quò vident propiorem mortem, qua exeant ex hoc carcere, ex huius vitæ difficultatibus, è fluctibus

bus miſeriarum, ex infinitis laqueis & inſidijs hoſtium: appropinquent autem ad præmium laborum, & fruitionem quietis æternæ cum Sanctis in Deo, quam deſiderant & ſperant aſſequi.

Sextum: Diligenter hic cogita, quid tum velles te feciſſe, cùm vicinus morti, non habebis vllum ampliùs tempus. Atque hoc iam nunc ſine procraſtinatione aggredere. 6. Fructus ex meditatione mortis.

Concludes meditationem colloquio cum Deo; quo petes vt per ipſius gratiam hæc tibi penitus ad animum penetrent, atque ita infigantur, vt nunquam excidant. Deinde, vt ab illa hora deinceps melius incipias viuere, vt melius moriaris. Hæc ab ipſo præſente, magno cum affectu, petenda ſunt. Colloquiū.

CAPVT XV.

MEDITATIO DE Iudicio.

ORATIO præparatoria, eadem erit quæ in meditatione mortis. Primum prçludium; vt videre tibi videaris locum ampliſſi- *Præparatio.*

mum ſupra vallem Ioſaphat, vbi iudicium exercebitur.

Secundum: Petes à Deo, vt tam grande & inuſitatum ſpectaculum, aliquid tibi vtilitatis adferat.

1. Punctum. Signa horribilia antecedentia iudicium.

*Matth. 24.

Primum punctum. Conſidera diuerſa & horrenda ſigna iudicium antecesſura. Primum, in Angelis. **Virtutes cælorum mouebuntur*. Deinde, in dæmonibus; Soluetur enim catena, qua alligatus eſt Satanas: & officium ſuum faciet Antichriſtus; infinitos homines in errorem ſeducens. Tertiò, in aquis, quæ fortè ſupra vertices montium ſe attollent, relicto etiam, ſi opus ſit, proprio maris loco. Hinc ſonitus infinitus, & horribilis pelagi fremitus. Quartò, in terra, cuius etiam penitiſſimæ partes horrendis motibus quatiẽtur; cum fragore ſaxorum, cum traiectione montium, cum vallium complanatione; vt omnia perhorreſcant animalia. Quintò, in cælo obſcurabuntur Sol & Luna: ſic micabunt ſtellæ, vt iam ruinam terris minari videantur. Sextò, in hominibus, qui horrore confuſi, per vias, tanquam mente alienati, ambulabunt; & attoniti quaſi effigies ſaxeæ ſtabunt ſine ſpiritu.

Septi-

Septimò, in igne, cuius tanta potentia erit, vt vno velut diluuio reliqua elementa abſorbeat, & omnes homines atque animalia repentè in fauillam & cineres vertat. Denique quàm horribile malis hominibus ſignum erit, ſonus ille magnæ tubæ, quo totus mundus perſonabit: cùm formidabile tonitru illud audietur. *Surgite mortui, venite ad iudicium.*

Secundum punctum. Apparebit Filius Dei, cum poteſtate & maieſtate magna, ſtipatus Angelorum exercitio, cum inſignibus ſupplicij olim ſui, iudicaturus omnes homines, adſpectu ſeuerus & terribilis. Statuet deinde ad dextram bonos, ad ſiniſtram malos: & improbos quidem, tantus tum inuadet pauor & dolor, quantus antea nunquam: Cùm ſe eò veniſſe viderint, quò nunquam venturos cogitarant, aut certè quaſi per ſomnium cogitarant. Eò nimirum, vbi ſeueriſſimè ad examen vocentur; & velut in æquiſſima lance ponãtur omnia, quæ per totam vitam egerunt, nec erit, qui verbulo vno ipſis patrocinetur. Augebit terrorem ſignũ illud ſanctæ Crucis, cuius ſe contemptores & inimicos fuiſſe 2. Aduentus Christi iudicis qualis

fuiſſe cognoſcent: claui verò ſanctiſſimi, velut acutiſſimæ ſagittæ conuulnerabunt corda ipſorum: cùm intelligent conculcaſſe ſe, per vitæ turpitudinem, ſanguinem illum, quem iſti claui ex manibus & pedibus præſentis iudicis abundè exhauſerunt. Quin, vt magis ſui ipſos pudeat, oſtendet illis iudex aperta vulnera, ex quibus, ceu ex fontibus, ſcaturire potuerant ipſis aquæ ad abluenda peccata, ſi ijs quondam vti voluiſſent. Cogita nunc, quis animus ſit ijs futurus, cum ad ſiniſtrā collocatos ſe videbunt, quod certum eſſe futuræ damnationis præiudicium intelligent! contrà, quàm ſecuri & gaudentes aſtituri ſint ad dexterā homines boni: quod hoc ſignum euidens certæ ſalutis acceperint!

2. Omnium peccata aperientur; & & accuſabuntur ſine patrono.

Tertium. Conſcientiæ omnium toti mundo apertæ erunt. Quod ſi nunc parua errata occultè admiſſa, tamē ruborem nobis exprimunt, cùm ab alijs cognoſcuntur: quid tum efficient grauia flagitia, quæ tantam habent turpitudinem, vt non modò coram alijs, ſed apud te ſolus erubeſcas; cùm in illo cætu ab vniuerſis hominibus clariſſimè videbuntur? Nulla ibi habita

habita ratione nobilitatis, aut ingenij; nulla opum, aut gratiæ, aut ſplendoris, quem aliquando habuiſti, nulla naturalium, aut aliorum bonorum, ſiue animi, ſiue corporis: puncto temporis coram annumerabuntur tibi omnia ſecretiſſimè cogitata, & dicta, quæ ex odio, ex ſuperbia, ex cupiditate vindictæ, ex inuidia, ex libidine, quam vel nominare horreas, profecta ſint. neque illa ſolùm quæ mala commiſiſti, cum illius tremēdi iudicis graui offenſione: ſed etiam quæ omiſiſti bona, cum facere deberes, & poſſes. O te miſerum & infelicem reum! tua quidem conſcientia infirmum; omni autem alieno patrocinio deſtitutum, non hominum tantùm, qui cōtra te ſtabunt, vt teſtes, & conſcij: ſed Angelorum etiam, qui quātò nunc tui amantiores ſunt, tantò tunc erunt magis aduerſi: denique, quod caput eſt, relictum ab ipſo Chriſto, qui tantùm ideò in maieſtate ibi conſidet, vt te iudicet, & contemnet. Nam *ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* 1. Pet 4.

Quartum Conſidera, qualis ſit ille Iudex. Primò, ſapientiſſimus, ne decipi poſ- 4. Chriſtus qualis iudex?

pi poſſit. Deinde, iuſtiſſimus, vt nullius perſonam reſpiciat. Tertiò, potentiſſimus, *& quis reſiſtet ei?* Quartò, plenus iræ & furoris apparebit, vſque eò vt Reges pauidi, & tremebundi *dicant collibus, operite nos, & montibus: Cadite ſupra nos.* Quintò, rigidus, & inexorabilis. *Triumphator in Iſrael non flectetur.*

Iob 9.

Apoc. 6.

1. Reg 15.

5. Nouiſſimę ſententiæ pronunciatio.

Matth. 25.

Quintum Cognitis omnium cauſſis, Chriſtus tremendam illam ſententiam in improbos, tanquam fulmen vibrabit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Heu infœlices peccatores! ſerum clamabunt, nec quiſquam exaudiet: dolebunt, nec quiſquam accipiet pœnitentiam, damnabunt vias ſuas iniquas, execrabuntur perditorũ ſocietates, furentes inſanient dolore peccatorum, quæ propter viliſſimas voluptates admiſerunt; denique deſperati ſe faucibus inferorum immergent. Iuſtis cõtrà, ſuauem illam, & plenam gaudij vocem pronunciabit Dominus: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* ô gaudium bonorum inexplicabile! Tũc ora illorum in laudes Dei aperientur; tunc ſancta corda cæleſti

leſti lætitia redundabunt, tunc laudibus efferetur ignominia crucis, vt ſumma gloria, aſperitas vitæ, vt mira iucunditas: aſpernatio omnium voluptatum carnis & mundi; vt ſumma ſuauitas.

Sextum. Huic ſimile erit iudicium particulare, cùm ad mortem veneris. Itaque nunc, dum tempus eſt, ſic viue, vt tunc mercedem ab illo ſeuero iudice: non pœnam expectes. 6. Iudicium particulare.

Colloquium inſtituetur cum Domino, qui te iudicaturus eſt. Precaberis, vt in hac vita iudicium de te exerceat, vbi ſententia miſericors pronunciatur, cùm in foro pœnitentiæ peccatis abſoluimur. Colloquiũ.

CAPVT XVI.

MEDITATIO DE Inferno.

ORATIO præparatoria, vt ſupra.

Primum præludium, Propone tibi locum vaſtum & profundum, atrum tenebris, & pœnis horribilem, quaſi Oceanum quendam vndantem flamma & fumo. Præparatio.

Præludium 2. Pete gratiam à Deo,

vt cordi

vt cordi tuo imprimat grauitatẽ pœnarum, quas damnati ſuſtinet: vt hinc inueris ad peccata vitanda: imprimis verò, ad ardorem libidinis exſtinguendum.

1. Punctum. Ignis horribilis.

Punctum 1. Conſidera illos ignes, quibus iniectæ miſeræ & infelices animæ cruciantur, abſque vel temporis vel pœnæ intermiſſione: tanta doloris acerbitate, vt maior cogitari non poſſit: loco horribili, pleno ſordibus & ſqualore; vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

2. Damnatorum blaſphemiæ & diræ.

Secundò: Attende ad illas horrendas blaſphemias, in quas prorumpent infeliciſſimæ animæ contra Deum, tanquam inimicum: contra Christum tanquam iniquum iudicem: contra Sanctos, tanquam alteri parti iniquè addictos, quòd ipſis non ſint patrocinati. Adde diras execrationes parentum in filios, quòd propter illorum amorem ad hæc ſupplicia venerint: filiorum in parentes, quòd illorum indulgentia has ipſis flammas parauerit, amici verò & ſodales inter ſe, quod alij alios ſeduxerint, exemplis & conſilijs præiuerint, conuiciabuntur, & more canum arrodent, cùm videbunt

Notent ſeductores adoleſcentũ.

cos.

cos ſibi ſocios eſſe in pœna, qui ſocij olim fuerant in culpa. Atque hæc tanto fient cum ſtrepitu, vt ſi inter nos tale quid audiretur, præ horrore planè, vt arentia ligna rigidi ſtaremus.

Tertium punctum. Conſidera cœtum illũ ex improbis, & à Deo reprobatis hominibus conflatum, vide vt omnes ſint ſepulti rabie & odio, obſtinati, inter ſerpentes, dracones, baſiliſcos, & alia monſtra. Circumdati ſemper horribilibus obuerſantiũ dæmonum formis, qui odio in illos perpetuo flagrantes, pro poteſtate ſibi in damnatos conceſſa pœnas pœnis, doloribus dolores accumulant. 3. Qualis ſocietas damnatorum.

Punctum 4. Etſi innumeræ ſint inferorum pœnæ; inter cæteras tamen, duo ſunt capita maximè conſideranda. Prius eſt, pœna ſenſus. Anima enim ſua natura nobiliſſima ſemper in grauiſſimis doloribus torquebitur. Imaginatione nihil vnquam poterit, niſi flãmas effingere, quibus ſemper aduritur. Memoriam cogitatio peccatorum excarnificabit: quando illa non quam nunc præ ſe ferunt ſpeciem; ſed quæ verè illis ineſt, ipſo inferno hor- 4. Pœna duplex damnatorum. Pœna ſenſus

Digitized by Google

O AETERNITAS, quem tui conſideratio non mouet, ad mala deſerenda, bona proſequenda, (dicam breuiter, ſed dicam verè (is aut fidem non habet: aut ſi fidem habet, cor non habet.

Colloquiũ. Colloquium cum Deo inſtituetur ardens deſiderio ſeruiendi Deo, in puritate, & ſanctitate vitæ, vt extra timorem ſimus tam horrendæ mortis æternæ.

CAPVT XVII.

QVANTAM VIM HABEAT trium nouiſſimorum meditatio: primùm Mortis.

Eccl. 7. Maximum Dei donum non peccare

MOnet Salomon, vt in omnibus operibus memoremur nouiſſima, id eſt, quæ nobis ad extremum euentura ſunt: addit huius cogitationis fructum, *in æternum*, inquit, *non peccabis*. Magna planè Spiritus ſancti promiſſio: atque vnum de maximis beneficijs, quæ homo, dum corpore mortali continetur, poteſt à Deo vel petere, vel accipere. Solum enim peccatum eſt, quod veris nos diſpoliet bonis, & extremam perniciem adferat. Securitas igitur à peccato, quibuſuis

buſuis opibus, quauis corporis firmitate eſt optabilior, qua ſemel impetrata, certiſſimum pignus perfectæ felicitatis accepimus. Quod ergo rem tantam in nobis efficiat, vt de peccato nos in perpetuum ſecuros prę̈ſtet, magnum aliquid eſſe neceſſe eſt. Ex quo intelligitur, quanta ſit vis timoris Dei qui hoc efficiat. Naſcitur autem hic, ex aſſidua & diligenti cogitatione triũ nouiſſimorũ, mortis, iudicij, inferni, vt hoc ſapiẽs dicere voluiſſe videatur. Qui verè timet, peccare non poteſt: quia timor eſt animi frænum, quo vel reprimatur, vel ſi perfectus timor eſt, prorſus auertatur à malo.

Timor Dei facit nos nõ peccare.

Timorem Meditatio nouiſſimorum efficit.

Tria D. Bernardus inquit eſſe, quæ hominem à malo deterreant. Pudorem, dolorem, timorẽ, è quibus plurimum valeat timor. *Quia* (inquit) *pudor de multitudine: dolor de qualicunque huius mundi conſolatione capit ſolatium: Timor de neutro. Quid enim illi multorum ſocietas prodeſt, cui ſocij non minuunt pœnam, ſed augent? Delicias verò timor ſi verus eſt, non admittit.* omninò enim nullum habet tantum gaudium hic orbis; quod cum illo gaudio cõparari poſſit, quod per peccatum timemus

Timor pudore & dolore eſt potentior.

Serm. de primor. meditat. & nouiſſ.

P amit-

Libidinoſis maximè timēda mors. *Geneſ.* 38. Repentinæ mortes libidinoſorum.

Quòd ſi cuiquam timēda mors eſt, maximè eſt adoleſcenti flagitioſam vitam agenti. Onan filius Iudæ, cùm grauiſſimum crimē admitteret, quod etiam nunc adoleſcentes improbi aliquando facere ſolent, Deo vltore ſubitò è vita ſublatus eſt; *Et idcircò percuſſit eum Dominus*, inquit Scriptura, *eò quòd rem deteſtabilem faceret.* Cornelium Balbum, & Q. Eterium Plinius in flagitio morte oppreſſos ſcribit: Pindarum poetam ſimiliter obijſſe vult Fabius. Idem de Speuſippo Platonico Tertullianus affirmat: de Tarentino quodam principe Petrus Damianus.

Lib. 7. *c.* 53. *Lib.* 9. *c.* 10. *in Ap*

S. Bernardinus impudenti adoleſcenti infamem mortē prædicit.

Cùm S. Bernardinus Senis concionaretur, velletque ſeruari quod inſtituerat, vt ſuas haberent viri ſtationes, ſeparatas à fœminis: grauiter reprehēdit adoleſcentem, quem laſciuia & curioſitas in alienam partem tranſire pellexerat. Cùm reprehēſione parum proficeret, accenſus zelo caſtitatis, quam ſemper fecerat maximi, diuinam illi vindictā imminere prædixit. Nec aliter euenit: Anconæ enim, non multo poſt, publico & infami ſupplicio affectus eſt.

Plurima ſunt repentinarum mortium exempla, quibus Deus ſeuerè in Caſtitatis violatores animaduertit: ſed cui horrorem non adferat, quòd ab ipſo vſque cælo Deus euocarit àliàs ignem & ſulphur, in quinque ciuitates: aliàs eluuionem vndarum in totum terrarum orbem ad hominum impuritates abolendas; nulla huic exempla ad permouendum animum ſatis erunt. Ex his quidem certè conſtat, ita Deum execrari omnem impuritatem, vt ad hanc auferendam, & ſubitò exterminãdam, noua & inuſitata terribilium ſuppliciorum genera inueniſſe videatur. Quod ſi horrendum *eſt incidere in manus Dei*, cùm caſtigat ſolùm, quid erit incidere in manus illius, cùm caſtigationis loco impœnitentem hominem ad mortis ſupplicium trudit? non tam ad illius emendationem, quàm ad horrorem aliorũ & iuſtitiæ ſuæ probationem? Tales fuere, de quibus iam diximus. Nec deſunt alij, quorum horrendas in morte pœnas, Deus oſtendit præſentibus: vt & illi diſcerent, & apud alios diuulgarent, quo tandem perditis deueniendum eſſet.

Libidinoſos inuſitatis ſupplicijs aufert Deus è vita.

fuiſſe cognoſcent: claui verò ſanctiſſimi, velut acutiſſimæ ſagittæ conuulnerabunt corda ipſorum: cùm intelligent conculcaſſe ſe, per vitæ turpitudinem, ſanguinem illum, quem iſti claui ex manibus & pedibus præſentis iudicis abundè exhauſerunt. Quin, vt magis ſui ipſos pudeat, oſtendet illis iudex aperta vulnera, ex quibus, ceu ex fontibus, ſcaturire potuerant ipſis aquæ ad abluenda peccata, ſi ijs quondam vti voluiſſent. Cogita nunc, quis animus ſit ijs futurus, cum ad ſiniſtrā collocatos ſe videbunt, quod certum eſſe futuræ damnationis præiudicium intelligent! contrà, quàm ſecuri & gaudentes aſtituri ſint ad dexterā homines boni: quod hoc ſignum euidens certæ ſalutis acceperint!

3. Omnium peccata aperientur; & & accuſabuntur ſine patrono.

Tertium. Conſcientiæ omnium toti mundo apertæ erunt. Quod ſi nunc parua errata occultè admiſſa, tamē ruborem nobis exprimunt, cùm ab alijs cognoſcuntur: quid tum efficient grauia flagitia, quæ tantam habent turpitudinem, vt non modò coram alijs, ſed apud te ſolus erubeſcas; cùm in illo cætu ab vniuerſis hominibus clariſſimè videbuntur? Nulla ibi habita

habita ratione nobilitatis, aut ingenij; nulla opum, aut gratiæ, aut ſplendoris, quem aliquando habuiſti, nulla naturalium, aut aliorum bonorum, ſiue animi, ſiue corporis: puncto temporis coram annumerabuntur tibi omnia ſecretiſſimè cogitata, & dicta, quæ ex odio, ex ſuperbia, ex cupiditate vindictæ, ex inuidia, ex libidine, quam vel nominare horreas, profecta ſint. neque illa ſolùm quæ mala commiſiſti, cum illius tremēdi iudicis graui offenſione: ſed etiam quæ omiſiſti bona, cum facere deberes, & poſſes. O te miſerum & infelicem reum! tua quidem conſcientia infirmum; omni autem alieno patrocinio deſtitutum, non hominum tantùm, qui cōtra te ſtabunt, vt teſtes, & conſcij: ſed Angelorum etiam, qui quātò nunc tui amantiores ſunt, tantò tunc erunt magis aduerſi: denique, quod caput eſt, relictum ab ipſo Christo, qui tantùm ideò in maieſtate ibi conſidet, vt te iudicet, & contemnet. Nam *ſi iuſtus vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?* 1. Pet 4.

Quartum Conſidera, qualis ſit ille Iudex. Primo, ſapientiſſimus, ne decipi poſ- 4. Christus qualis iudex?

pi poſſit. Deinde, iuſtiſſimus, vt nullius perſonam reſpiciat. Tertiò, potentiſſimus, *& quis reſiſtet ei?* Quartò, plenus iræ & furoris apparebit, vſque eò vt Reges pauidi, & tremebundi *dicant collibus, operite nos, & montibus: Cadite ſupra nos.* Quintò, rigidus, & inexorabilis. *Triumphator in Iſrael non flectetur.*

Iob 9.

Apoc. 6.

1. *Reg 15.*

5. Nouiſſimę ſententiæ pronunciatio.

Matth. 15.

Quintum Cognitis omnium cauſſis, Chriſtus tremendam illam ſententiam in improbos, tanquam fulmen vibrabit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius.* Heu infœlices peccatores! tum clamabunt, nec quiſquam exaudiet: dolebunt, nec quiſquam accipiet pœnitentiam, damnabunt vias ſuas iniquas, execrabuntur perditorũ ſocietates, furentes inſanient dolore peccatorum, quæ propter viliſſimas voluptates admiſerunt; denique deſperati ſe faucibus inferorum immergent. Iuſtis cõtrà, ſuauem illam, & plenam gaudij vocem pronunciabit Dominus: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* ò gaudium bonorum inexplicabile! Tũc ora illorum in laudes Dei aperientur; tunc ſancta corda cæleſti

leſti lætitia redundabunt, tunc laudibus efferetur ignominia crucis, vt ſumma gloria, aſperitas vitæ, vt mira iucunditas: aſpernatio omnium voluptatum carnis & mundi; vt ſumma ſuauitas.

Sextum. Huic ſimile erit iudicium particulare, cùm ad mortem veneris. Itaque nunc, dum tempus eſt, ſic viue, vt tunc mercedem ab illo ſeuero iudice: non pœnam expectes. 6. Iudicium particulare.

Colloquium inſtituetur cum Domino, qui te iudicaturus eſt. Precaberis, vt in hac vita iudicium de te exerceat, vbi ſententia miſericors pronunciatur, cùm in foro pœnitentiæ peccatis abſoluimur. Colloquiũ.

CAPVT XVI.

MEDITATIO DE Inferno.

ORATIO præparatoria, vt ſupra.

Primum præludium, Propone tibi locum vaſtum & profundum, atrum tenebris, & pœnis horribilem, quaſi Oceanum quendam vndantem flamma & fumo. Præparatio.

Præludium 2. Pete gratiam à Deo, vt cordi

vt cordi tuo imprimat grauitatē pœnarum, quas damnati ſuſtinet: vt hinc iuueris ad peccata vitanda: imprimis verò, ad ardorem libidinis exſtinguendum.

1. Punctum. Ignis horribilis.

Punctum 1. Conſidera illos ignes, quibus iniectæ miſeræ & infelices animæ cruciantur, abſque vel temporis vel pœnæ intermiſſione: tanta doloris acerbitate, vt maior cogitari non poſſit: loco horribili, pleno ſordibus & ſqualore; vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat.

2. Damnatorum blaſphemiæ & diræ.

Secundò: Attende ad illas horrendas blaſphemias, in quas prorumpent infeliciſſimæ animæ contra Deum, tanquam inimicum: contra Chriſtum tanquam iniquum iudicem: contra Sanctos, tanquam alteri parti iniquè addictos, quòd ipſis non ſint patrocinati. Adde diras execrationes parentum in filios, quòd propter illorum amorem ad hæc ſupplicia venerint: filiorum in parentes, quòd illorum indulgentia has ipſis flammas parauerit, amici verò & ſodales inter ſe, quod alij alios ſeduxerint, exemplis & conſilijs præiuerint, conuiciabuntur, & more canum arrodent, cùm videbunt

Notent ſeductores adoleſcentū.

eos.

eos ſibi ſocios eſſe in pœna, qui ſocij olim fuerant in culpa. Atque hæc tanto fient cum ſtrepitu, vt ſi inter nos tale quid audiretur, præ horrore planè, vt arentia ligna rigidi ſtaremus.

Tertium punctum. Conſidera cœtum illũ ex improbis, & à Deo reprobatis hominibus conflatum, vide vt omnes ſint ſepulti rabie & odio, obſtinati, inter ſerpentes, dracones, baſiliſcos, & alia monſtra. Circumdati ſemper horribilibus obuerſantiũ dæmonum formis, qui odio in illos perpetuo flagrantes, pro poteſtate ſibi in damnatos conceſſa pœnas pœnis, doloribus dolores accumulant. 3. Qualis ſocietas damnatorum.

Punctum 4. Etſi innumeræ ſint inferorum pœnæ; inter cæteras tamen, duo ſunt capita maximè conſideranda. Prius eſt, pœna ſenſus. Anima enim ſua natura nobiliſſima ſemper in grauiſſimis doloribus torquebitur. Imaginatione nihil vnquam poterit, niſi flãmas effingere, quibus ſemper aduritur. Memoriam cogitatio peccatorum excarnificabit: quando illa non quam nunc præ ſe ferunt ſpeciem; ſed quæ verè illis ineſt, ipſo inferno hor- 4. Pœna duplex damnatorum. Pœna ſenſus

horribiliorem, oſtendent. Intelligentia excæcata tenebris, ad ea ſolum cōprehendenda valebit, quæ dolorem augere poſſint. Quis verò ille erit dolor, quem corpus tuum ſentiet, ô adoleſcens, ſi tuiipſius infeliciſſimus proditor, fornacem tantarum flammarum ſentire cogeris? Eheu! miſeros oculos, miſeras aures, quæ pro rebus turpibus, ex quibus hic delectationem capiebatis, nihil aliud hæreditabitis, niſi vlulatus, rugitus, & blaſphemias. Heu corpus infelix! quod pro delectatione ſenſuum, intolerandis doloribus cruciabitur. Vide nunc, ſi iam tibi omnis moleſtia quantumuis breuis, intolerabilis tamen videtur: quid tum facies in tanto calamitatum & cruciatuum Oceano, quantum nullus mortalium ſatis animo poteſt concipere. Altera pœna, quam damni vocant, multò etiam prioribus grauior eſt, quòd illi miſeri in omnem æternitatem prohibeantur beato aſpectu, & facie Dei, id eſt felicitate, & ſtatu omnium bonorum aggregatione perfecto: *Quem nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.* Nec vlla eſt animi vis, quæ, ſi vel ab homi-

Pœna damni.

num memoria ad mundi vſque interitum cogitaret; tamen cogitaret aliquid tantū de illo gaudio, & fruitione Dei, vt non infinitis ſpatijs res ipſa cogitationem vinceret. Atque hoc bono in æternum damnati carent.

Punctum 5. Conſidera, quantum doloris accipiant damnati non ſolùm à tormentis externis, ſed ab intimo quoque conſcientiæ verme, qui continuò rodens, nunquam conſumitur, ſed ſemper opprobrat illis ſcelera cōmiſſa. Ah! quis angor, quæ ſuſpiria, ex illo dolore erumpent; cùm ſentient, tam ſæpè à ſe diuinos inſtinctus eſſe repudiatos, quibus vel inuitabantur ad meliora: vel retrahebantur ab hoc vel illo peccato: vel ſuggerebatur conſilium, vt hæc occaſio aſſumeretur, illa relinqueretur, redirent ad viam bonam, relinquerent commercia pernicioſa: & ſimilia? Quid cogitabunt, cùm ſe, propter huiuſmodi inſtinctus neglectos, iam ſentiunt addictos pœnis ſempiternis? 5. Vermis conſcientiæ. NOTA.

Punctum 6. Conſidera has pœnas nullum habituras finem. Erunt igitur immenſæ, acerbæ, intolerādæ, ſed ſine exitu. 6. Pœnarum æternitas.

O AETER-

Digitized by Google

O AETERNITAS, quem tui conſideratio non mouet, ad mala deſerenda, bona proſequenda, (dicam breuiter, ſed dicam verè (is aut fidem non habet: aut ſi fidem habet, cor non habet.

Colloquiũ. Colloquium cum Deo inſtituetur ardens deſiderio ſeruiendi Deo, in puritate, & ſanctitate vitæ, vt extra timorem ſimus tam horrendæ mortis æternæ.

CAPVT XVII.

QVANTAM VIM HABEAT trium nouiſſimorum meditatio: primùm Mortis.

Eccl. 7. Maximum Dei donum non peccare

MOnet Salomon, vt in omnibus operibus memoremur nouiſſima, id eſt, quæ nobis ad extremum euentura ſunt: addit huius cogitationis fructum, *in æternum*, inquit, *non peccabis*. Magna planè Spiritus ſancti promiſſio: atque vnum de maximis beneficijs, quæ homo, dum corpore mortali continetur, poteſt à Deo vel petere, vel accipere. Solum enim peccatum eſt, quod veris nos diſpoliet bonis, & extremam perniciem adferat. Securitas igitur à peccato, quibuſuis

Digitized by Google

buſuis opibus, quauis corporis firmitate eſt optabilior, qua ſemel impetrata, certiſſimum pignus perfectæ felicitatis accepimus. Quod ergo rem tantam in nobis efficiat, vt de peccato nos in perpetuum ſecuros præſtet, magnum aliquid eſſe neceſſe eſt. Ex quo intelligitur, quanta ſit vis timoris Dei qui hoc efficiat. Naſcitur autem hic, ex aſſidua & diligenti cogitatione triũ nouiſſimorũ, mortis, iudicij, inferni, vt hoc ſapiẽs dicere voluiſſe videatur. Qui verè timet, peccare non poteſt: quia timor eſt animi frænum, quo vel reprimatur, vel ſi perfectus timor eſt, prorſus auertatur à malo.

Timor Dei facit nos nõ peccare.

Timorem Meditatio nouiſſimorum efficit.

Tria D. Bernardus inquit eſſe, quæ hominem à malo deterreant. Pudorem, dolorem, timorẽ, è quibus plurimum valeat timor. *Quia* (inquit) *pudor de multitudine: dolor de qualicunque huius mundi conſolatione capit ſolatium: Timor de neutro. Quid enim illi multorum ſocietas prodeſt, cui ſocij non minuunt pœnam, ſed augent? Delicias verò timor ſi verus eſt, non admittit.* omninò enim nullum habet tantum gaudium hic orbis; quod cum illo gaudio cõparari poſſit, quod per peccatum timemus

Timor pudore & dolore eſt potentior.

Serm. de primor. meditat. & nouiſſ.

 amit-

Digitized by Google

amittere. Hunc igitur timorem, accedente diuina gratia, gignit in animo trium nouiſſimorum cogitatio. *Ipſa ſunt mors*, inquit S. Bernard. *iudicium & gehenna. Quid horribilius morte? quid iudicio terribilius? nam gehenna nihil poteſt intolerabilius cogitari, quid metuet, ſi quis ad iſta non trepidat, non expaueſcit, non timore concutitur?*

Grad. 6. Exempla: quantū poſſit mortis meditatio.

Narrat Ioan. Climachus virum religioſum inſigni virtute, cùm de morte meditaretur, ita timore obſtupuiſſe, vt deficiente anima, inter brachia ſociorum, portaretur ad cellam. Idem narrat alium fuiſſe, qui cùm negligẽtiùs viueret, quàm profeſſio religionis poſtularet, morbo ad extrema deductus, horam circiter iacuerit exanimis. Poſt ſibi redditus petierit, vt, qui adeſſent, omnes diſcederent. Egreſſis omnibus, ſolum illum in antro relictū, aditum ſaxis obſtruxiſſe, atque inibi duodecim ipſos annos, tam aſperè vixiſſe, vt nulla colloquia admitteret, nullum, præter panis & aquæ pauxillum, cibum corpori indulgeret. Sedentem autem inſtar attoniti ea ſolùm verſaſſe animo, quæ in exceſſu illo ſuo conſpexerat: tacitis ſemper illi

Admirabilis vitæ auſteritas.

per

per genas euntibus lacrymis. Quo igitur tempore vicinus eſſet ad moriendū, monachos effracto aditu ingreſſos ad hominem, ſupplices petijſſe: mnemoſyni loco, pia, oratione, omnes ad virtutis ſtudium incitaret. At illum, quamuis iam moribundū, nihil illorum precibus ceſſiſſe, hoc ſolum reſpondiſſe: *Ignoſcite mihi: nemo qui reuera mortis memoriam agnouerit, peccare vnquam poterit.* Egregiè quoque apud Caſſianū. Abbas Ioſeph. *Poſtremū*, inquit, *illud eſt, quod generaliter vitiorum omniū peremptoriū eſſe non dubiū eſt, vt ſe de hoc mūdo credat quotidie migraturum.* Sententia admiranda. *Coll.16. c.6.*

Nec eſt, vt adoleſcens mortem ſibi propter ætatis florem minus timendā putet, quamlibet florens & firmus appareat, quotidiana enim & morbis, & alijs caſibus funera videmus adoleſcentium. Itaque, quòd illi minus de morte cogitant, eò fit, vt mors illorum plurimos imparatos opprimat. Certè monitio illa ad omnes pertinet. *Memor eſto, quia mors nō tardat.* Et illud D. Iacobi, in vitam quoque adoleſcentiū cadit. *Quæ eſt enim vita noſtra? Vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur.* Adoleſcentibus quoq; timenda mors. *Eccl.14.* *Iacob.4.*

Libidinoſis maximè timēda mors. *Geneſ.* 38. Repentinæ mortes libidinoſorum.

Quòd ſi cuiquam timēda mors eſt, maximè eſt adoleſcenti flagitioſam vitam agenti. Onan filius Iudæ, cùm grauiſſimum crimē admitteret, quod etiam nunc adoleſcentes improbi aliquando facere ſolent, Deo vltore ſubitò è vita ſublatus eſt; *Et idcircò percuſſit eum Dominus*, inquit Scriptura, *eò quòd rem deteſtabilem faceret.* Cornelium Balbum, & Q. Eterium Plinius in flagitio morte oppreſſos ſcribit: Pindarum poetam ſimiliter obijſſe vult Fabius. Idem de Speuſippo Platonico Tertullianus affirmat: de Tarentino quodam principe Petrus Damianus.

Lib. 7. *c.* 53. *Lib.* 9. *c.* 10. *in Ap*

S. Bernardinus impudenti adoleſcenti infamem mortē prædicit.

Cùm S. Bernardinus Senis concionaretur, velletque ſeruari quod inſtituerat, vt ſuas haberent viri ſtationes, ſeparatas à fœminis: grauiter reprehēdit adoleſcentem, quem laſciuia & curioſitas in alienam partem tranſire pellexerat. Cùm reprehēſione parum proficeret, accenſus zelo caſtitatis, quam ſemper fecerat maximi, diuinam illi vindictā imminere prædixit. Nec aliter euenit: Anconæ enim, non multo poſt, publico & infami ſupplicio affectus eſt.

Plu-

Digitized by Google

Plurima ſunt repentinarum mortium exempla, quibus Deus ſeuerè in Caſtitatis violatores animaduertit: ſed cui horrorem non adferat, quòd ab ipſo vſque cælo Deus euocarit àliàs ignem & ſulphur, in quinque ciuitates: aliàs eluuionem vndarum in totum terrarum orbem ad hominum impuritates abolendas; nulla huic exempla ad permouendum animum ſatis erunt. Ex his quidem certè conſtat, ita Deum execrari omnem impuritatem, vt ad hanc auferendam, & ſubitò exterminãdam; noua & inuſitata terribilium ſuppliciorum genera inueniſſe videatur. Quod ſi horrendum *eſt incidere in manus Dei*, cùm caſtigat ſolùm, quid erit incidere in manus illius, cùm caſtigationis loco impœnitentem hominem ad mortis ſupplicium trudit? non tam ad illius emendationem, quàm ad horrorem aliorũ & iuſtitiæ ſuæ probationem? Tales fuere, de quibus iam diximus. Nec deſunt alij, quorum horrendas in morte pœnas, Deus oſtendit præſentibus: vt & illi diſcerent, & apud alios diuulgarent, quo tandem perditis deueniendum eſſet.

Libidinoſos inuſitatis ſupplicijs aufert Deus è vita.

Digitized by Google

Lib. 4. Dial. c. 38. Horribile exemplum hominis in deſperatione morientis.

Auctor eſt S. Gregorius, hominem immerſum cogitationibus & cupiditatibus improbiſſimis, diuinitus oppreſſum grauiſſimo morbo, cùm exhauſtis iam viribus parum abeſſet à morte, apparuiſſe terribiles dæmonū formas, quorum ille terrore conſternatus elata voce exclamauerit, vt omnes ſibi opem ferrent. Accurrit familia, accurrit filius, vir religioſus: Nihil vident, at ille tamen pergit, cū grandi pauore, atque exanimatione, inſanire, & in omnes ſe partes verſare, donec tandem nequicquam clamans. *Inducias vſque mane inducias vſque mane*, moreretur. *De quo*, vt Gregorius pergit dicere, *nimirum conſtat, quia pro nobis iſta, non pro ſe viderit, vt eius viſio nobis proficiat, quos adhuc diuina patientia longanimiter exſpectat: nam illi tetros Spiritus ante mortem vidiſſe, & inducias petiſſe, quid profuit, qui eaſdem inducias, quas petijt, non accepit?*

CAPVT

CAPVT XVIII.

QVANTVM VALEAT MEDItatio Iudicij, maximè particularis, & Inferni.

NON minore nos terrore afficeret extremum iudicium: ſi viuam illius in animo haberemus imaginem: imò verò maiore etiam, quàm mors. Vincet enim huius iudicij ſeueritas omnium iudiciorum, quæ vnquam legimus, audiuimus, adſpeximus cuiuſcunque Regis aut tyranni, omnem adeò, quæ cogitari poteſt, ſeueritatem. Vſque eò, vt vir ſanctiſſimus Iob, cùm de eo cogitaret, quaſi victus terroris magnitudine, ſecum ipſe ſederet conſultans. *Quid faciam,* inquit, *cùm ſurrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæſierit quid reſpondebo illi? ſemper quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui.*

Iudicij meditatio timorem Dei efficit.

S. Iob timet iudicium.

Iob 31.

Quanquam autem terrorem hunc maximè adferat vniuerſale iudicium, particulare tamen illud, quod SS. Patres, & nominatim D. Aug. exerceri dicunt, cùm primū à corpore diſceſſit ani-

Iudicium particulare quando & quale.

Lib 2. de anim. c. 4.

Digitized by Google

animus, ingentes etiam habet pauoris cauſſas. De omnibus enim nobis, qui ante interitum orbis moriemur, quod ad cuiuſque animæ ſalutem æternam, aut pœnas attinet; in ipſo momento mortis, quod ad vniuerſam, de hominum genere, ſententiam, in extremo iudicij die pronunciabitur. Vt igitur huius iudicij anticipatam haberemus notitiam, & quo cum timore exſpectandum ſit, intelligeremus, quò facilius abſtineremus à peccatis: illud ſpectaculum anno 1092. Pariſijs exhibuit Deus, quod non modò omni ſublata dubitatione fidem huius iudicij, ſed etiam quod indicata ſeueritate ingentem eius terrorem efficeret.

Sur. tom. 5. Terribile exemplum iudicij particularis. Pariſijs Doctor excellẽs moritur.

Scribit igitur Franciſcus Puteus in vita Brunonis, auctoris Carthuſianæ familiæ, floruiſſe eo tempore Pariſijs virum doctrina inter omnes eximiũ, &, quod quidem externis moribus iudicari poterat, virtute & ſanctitate præditum, quibus rebus celebritatem nominis præter cæteros aſſecutus ſit. Hic igitur tantus vir in morbum incidit, munitur ſacramentis, moritur: confluunt ad funeris honorem, vt par erat in homine, qui magnum ſui deſiderium.

ſiderium relinqueret, variarũ artium Doctores, & ſtudioſi; alij præterea, magno numero mortales. Effertur longa pompa, deponitur in medio templo: circumſtant qui exequias Chriſtiano more decantent: Vbi ad eam lectionẽ ventum eſt, cuius prima ſunt verba, Reſponde mihi, cum omnium admiratione & horrore cadauer aſſurgit: & clarè, vt à tota circumfuſa corona exaudiretur, exclamat: *Iuſto Dei iudicio accuſatus ſum.* hoc dicto iterum recumbit. Tam admiranda res omnes, qui aderant, ingenti terrore compleuit. Itaque viſum eſt, differre, ac poſtridie inſtaurare funus. Interim fama tam nouæ rei vulgata, vt in ampla & populoſa vrbe, infinitam vtriuſque ſexus multitudinem vndique exciuit. Poſtridiè inſtaurantur exequiæ: circumſtant omnes expectabundi; atque ecce tibi, cùm iterum illa verba pronunciata eſſent, iterum cadauer ſe erigens, exclamat: *Iuſto Dei iudicio iudicatus ſum.* Iterumque reclinat caput. Tum verò incredibilis omnibus inceſſit pauor. Sed quòd nondum etiam, quæ de illo ſententia lata eſſet, appareret (ſuſpicari enim poterant,

Cadauer ſe erigit, & exclamat tertio.

accuſatum illum falsò à criminatore Diabolo: iudicatum quidem à Deo, ſed abſolutionis ſententia) viſum eſt tertiò proferre diem funeris. Tum verò tota ciuitas ad tam inuſitatum ſpectaculum concurrere. Peragitur quod vocāt, officium defunctorum, ad eundem locum eiuſdem lectionis hic tertiò infęlix ille caput erigens horrribili boatu diuini tribunalis ſententiā proclamat. *Iuſto Dei iudicio condemnatus ſum.* Quis fuerit tūc omnibus præſentibus animorum ſenſus, qui pallores, qui tremores, qui metus, verbis explicari non poteſt. Vnum hoc conſtat: Brunonem tum adoleſcentem, ſtudētem literis, cum ſex eiuſdem ſtudij & ætatis ſodalibus, ex tam horribili iudicio hominis, omniū opinione probi & ſancti, tantū pauoris concepiſſe: vt relicto ſæculo, in montes Sabaudię & Delphinatus extemplò aufugerint, atque in ſyluas, quę ipſo horrore inferos ſemper repræſentarent, ſe abdiderint. Teſtantur vel in hodiernum diem terroris illius magnitudinem toto orbe exſtructa, & mira ſanctitate florentia Carthuſianorum monaſteria, quorum ille ordinem inuſitata corporis aſperitate,

S. Bruno ex timore iudicij Carthuſianum incipit ordinem.

tate, tum primum cum ſex illis ſodalibus inchoauit. Poterant alia de hoc genere adferri exempla: ſed quem vel vnicum iſtud non permouet: parum ex aliorũ multitudine capiet adiumenti.

QVOD ſi quis optimum frænum deſiderat, quo inſoleſcentem carnem omninò reprimat & regat, diligenter de inferis commentetur. *Cogitare quale malum ſit*, inquit Proſper, *ab illo gaudio, diuinæ contemplationis excludi; beatiſſima ſanctorum omnium ſocietate priuari; fieri patriæ cæleſtis extorrem, mori vitæ beatæ, morti viuere ſempiternæ, in æternũ ignem cum diabolo & angelis eius expelli, vbi ſit mors ſecunda, damnatis exilium, vita ſupplicium, non ſentire in illo igne, quod illuminat, ſentire quod cruciat, exundantis incendij terribilis crepitus pati, barathri fumantis cæca caligine oculos obcæcari, profundo gehennæ fluctuantæ immergi, edaciſſimis in æternũ dilaniari vermibus, nec finiri: hæc & ſimilia multa cogitare, nihil eſt aliud, quàm vitijs omnibus repudiũ dare, & omnia blandimenta carnalia refrænare.*

Inferni meditatio vtilis ad timorem.

Lib 3 de vit. contem. cap 12.

Inferni deſcriptio.

Certè magno delicias emit, qui cum ijs acceſſionis loco gehennã ſibi comparat. Nec magni facit animam ſuam, qui mauult hanc ad ſempiterna ſup-

Inſanit, qui breui voluptate emit æterna ſupplicia.

plicia condemnare, quàm leuiculam aliquam voluptatulam omittere. Primùm enim omnis in hac vita ſuauitas coniunctam habet amaritudinem: deinde faciamus eam merum mel, & ſaccharum: fugaciſſima certè eſt, quæ temporis momento euaneſcat: duret verò etiam centum aut ducentos annos; quantulum hi ſunt, præ illa cruciatuum infinitate? Præclarè D. Chryſoſt. ratiocinatur, inſanum eſſe eum, qui vt ſemel iucundo ſomnio frui poſſit, per totum vitæ tempus ſe grauiſſimis doloribus excruciandum offerat. Quæ igitur inſania erit adoleſcentis Chriſtiani, qui tam certò ſciat eſſe inferos, & inferos ita acerbos, vt nihil cogitari poſſit acerbius; qui videat, ſe ſuis libidinibus, ſi, vt fit, morte in his opprimatur, ad hæc ſupplicia contendere, ſinat tamen ſua impuritate, per ſpeciem exiguæ, breuis, & minimè ſyncerae delectationis ſe trahi ad infinitos cruciatus, non modò ſenſuum, ſed animæ quoque, & omnium eius virium: ipſius adeò corporis, quod iam tam carum habet, cui cum tanto ſuo periculo & malo delicias vndecunque venatur?

Simile aptiſſimum. *Epiſt. 5. ad Theod.*

CAPVT

CAPVT XIX.

QVAM PERICVLOSVM SIT ſpe pœnitentiæ differre bonam vitam.

AT DICET adoleſcens, antequam moriar, pœnitentiam agam. Quæ verò eſt diabolica impoſtura, ſi hæc non eſt? An fortè, ô miſer, in tua manu eſt, cùm volueris pęnitere: & non magis dònum Dei? Age verò, quod tuum eſt meritum, vt Deus tam excellenti dono te pro tuis in ipſum obſequijs remuneretur? Tù illum quotidianis flagitijs irritas; & iram iræ accumulàs, hac noua præſumptione miſericordiæ, qua ad peccandi licentiam nefariè abuteris: & cogitas tamen in ipſo articulo temporis paratam tibi fore miſericordiam, vt tum Deus te permoueat ad pœnitentiam? Non ita loquitur Deus, ſed minatur: quoniam ipſe clamauerit, & tu non reſpōderis; ipſe manum porrexerit, tu neglexeris: futurum quoque vt tu clames, & ipſe non audiat; tu auxi i im petas; ipſe faciem auertat.

Diabolica fraus differre bonam vitam, ſpe pœnitentię.

Ira Dei in præſumptores.

Sed fac eſſe, vt eſt omnibus plerunque paratus ad ſubueniendum Deus: an tu

Poſt diuturnam vitij conſuetudi-

nem ſeriò pœnitere difficile & rarum.

an tu infelix, ſemper paratus eris ad accipiendam illius opem? Vide iam nunc, cùm forſan in principijs malorum es, pateris tibi à ſenſibus imponi; fœdus cum hoſtibus inis, [illegible] in cupiditatem expleas: non potes refugere à malo, quamuis cognito & perſpecto; quid facies cùm denſiores erunt in intelligentia tenebræ, quas cùm omne vitium, tum maximè offundit intemperantia? cùm iam indurueris in praua cõſuetudine? cùm iam voluptatum venena cibus tibi & nutrimẽtum eſſe cœperint? Quo te modo ex tam arctis vinculis expedies? quo tibi modo perſuadebis, vt te ipſe à rebus tam caris auellas, quorum amor iam tibi ad ipſas medullas penetrauerit, & iam radices altiſſimas egerit in corde, in vita, in moribus?

Adoleſcens diſſolutè viuens cogitatione mortis, rediijt ad frugem.

Itaque non exſpecta tempus, cùm tempus habes. Iam tempus eſt, quod ſequetur, nondum eſt tempus: & cùm erit, fortè tibi non erit. Excita te his cogitationibus: & imitare nobilem adoleſcentem quendam è ciuitate ampla & potenti Italiæ natum. Hic, vt accepi à viro grauiſſimo, cùm immerſus eſſet voluptatibus corporis, vſque adeò

noua

noua & terribilia putabat, quæ à confeſſario de pęnitẽtia audiebat: vt multis modis à confeſſario propoſitis, negaret vllũ, ex his ſe poſſe pati, & perferre. Quid faceret Pater ſpiritualis? monet, vt quartam ſaltem horæ partẽ poneret in hac cogitatione. Iacere ſe in lecto mortuum brachijs in crucis formam compoſitis: ad caput appoſito ardente cereo, ad pectus crucifixi imagine. Paruit adoleſcens, & adfuit diuina gratia; ſic repentè illuſtratus eſt, vt conſpecta peccati fœditate, totus ſolueretur in lachrymas, & poſtridie benè manè ad eundem Patrem accedẽs, miro cum dolore peccata ſua defleret: & de vitæ emendatione feriò cogitãs, pro ſatisfactione, & impoſitas ſibi acciperet, & vltro maiores aſſumeret corporis pœnas, itaque initium fecit ſanctius viuendi in poſterum.

Alium adoleſcentem ſcribit fuiſſe Palladius, qui ad pœnas exigendas à corpore, cuius voluptate ſeductus ad immane præcipitium peccati fuerat; ſe ipſum incluſit ſepulchro, vbi poſt vitam aſperrimè tranſactam, cum magna ſanctitatis opinione deceſſit.

Adoleſcentis pœnitentis in ſe aſperitas mira.

Non dubitandum eſt igitur, quin in medi-

Mortis meditatio

meditatione mortis magnum ſit momentum, ſeu ad erigendum, ſi lapſus es; ſeu ad cõfirmandum, ſi tentatione impelleris. Adhibet enim medicinam malo aptiſſimam, cùm voluptati, timorem, certitudinem & magnitudinem ſuppliciorum, incertæ ſpei, & cupiditati viliſſimæ, breuiſſimæque voluptatis opponit. Intellexit hoc vir ille religioſus, qui cùm ſciret ſepultam fœminam, cuius memoria ipſius aliquãdo ſollicitabat animum, ingreſſus ſepulchrum abſtulit putridi cadaueris partem. Hanc panno inuolutam ſeruabat, vt cùm ſentiret libidinis commotiunculam, hunc fœtorem ſubitò applicaret ad nares, non minore ſui victoria, quàm moleſtia ſenſuum.

medicina vitij.

Nota præclaram ſui victoriam. *2. p. lib. contra fornicat.*

Claudat hunc locum præclara D. Antonij oratio, qua ſuos ille hortabatur, non ſolùm vt mortem frequenter cogitarent, ſed iudicium quoque extremum, & inexplicabiles damnatorum pœnas. *Ceſſabit,* inquit, *amor mulierum, libidinis extinguetur incendium; ſi ante oculos ſemper habebimus vltimæ retributionis aduentum, quia maior formido iudicij, & pœnarum timor horridus, ſimul & lu-*

S. Antonij conſilium aduerſus libidines. *Athanaſ. in vita S. Anton.*

& lubricæ carnis incentiua diſſoluit, & ruentem animam, quaſi ex alta rupe, ſuſtentat.

CAPVT XX.

QVARTVM CASTITATIS adiumentum: illius præmium: ac primò quidem de præmio eius in hac vita.

DVO ſunt genera præmiorũ à Deo conſtituta caſtitati, quorum nos conſideratio ad eam perſequendam vehementer excitare debet. Alterum eſt vitæ præſentis, alterum futuræ. De priori prius agemus, quod & nobis ad intelligendum facilius eſt; & ad alterum contemplandum quaſi viam aperiet. Habet ergo in hac vita caſtitas magnos iucunditatis, vtilitatis, & dignitatis fructus, quos ſummatim attingemus. *Præmium caſtitatis in hac vita.*

QVOD ad iucunditatem ſpectat: D. Sebaſtianus, cùm Martyres hortaretur, vt conſtanter pro fide mortem ſubirent, inter cæteras hanc adfert rationem: quòd voluptas vera nequicquam in hac vita quæratur, cuius ſit ſedes in cælo. Sic igitur ipſas voluptates loquentes inducit: *Si verè amatores* *Iucunditas caſtitatis. Surius 1. Tom.*

noſtri.

noſtri eſtis; illi nos commendate, qui nos vobis integras illibataſque in illa regione reſtituat, in qua vobiſcum iugiter manere poſſimus: in hac enim vita caduca, ſi nos vobis obſequi voluerimus, quaſi hic expẽſæ & exhauſtæ, ibi vobis omninò negabimur, dimittite nos interim ſeruire morituris: quia idcircò breuiati ſunt dies mortalibus, vt immortalibus perpetuò famulemur, quaſi diceret, in hac vita voluptates nec eſſe, nec poſſe eſſe, niſi falſas & fallaces.

Voluptates ſenſuum in hac vita falſæ.

Atq; hac ſententia nihil verius, ſi de carnis & ſenſuũ voluptate ſit ſermo. Quòd ſi de ſpiritus delectatione agamus, inueniemus profectò etiã in hac vita eos homines, qui vitã innocenter & ſanctè agunt, tantis frui voluptatib. vt iam nũc pignus futuri gaudij accepiſſe videantur. *Nam ſecura mens iuge conuiuiũ.* Et S. Paulus pacẽ quandam ſe inueniſſe ait, quã vocat, *pacem Dei, quæ exuperat omnẽ ſenſum,* qua precatur, vt *De⁹ impleat corda & intelligẽtias noſtras.* Hanc etſi efficit aliorum quorumuis peccatorum euitatio; maximè tamen creat vera puritas cordis. Itaque cùm dixiſſet Dauid: *Cor mundum crea in me Deus,* quaſi aliquid à natura cõſequẽs addi-

Voluptas ſpiritualis in hac vita.

Prou. 15.

Pſal. 50.

addidit *Redde mihi lætitiã ſalutaris tui.*

Quod ſi iucundum eſt alios, qui nobis inimici ſunt, vincere: quàm erit ſuaue, ſuos impetus & perturbationes, id eſt, ſe totum ſibi ſubiugare? *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbiũ,* ex ſententia Salomonis, quantus ergo erit, qui non animi tantũ impetus, ſed ipſum quoque corpus obedientiæ rationis ſubiecerit? Si virtutis cuiuſlibet exercitatio iucunditatem habet; quæ erit iucunditas caſtitatis, quæ ſemper in ſuo comitatu habet preclariſſimarum virtutum chorum? libertatem animi, conſtantiam: ſedationem affectuum, ſenſuum mortificationẽ, & inprimis obedientiam legis diuinæ, & amorem Dei? Hanc iucunditatem S. Bern. vocat ſaporẽ & guſtum, qui exſuperat omnẽ conſolationem ſenſus. S. Ephrem, cùm in huius ſuauitatis admiratione ſępius exclamaſſet, ad extremum addit, *hunc eſſe tranquillum portũ, in quo anima ſumma & ſecuriſſima quiete fruatur*

Seipſum per caſtitatem vincere iucundiſſimũ.

Prou. 16.

Serm. 1. in Quad.

Serm. de Caſt.

Sed hæc non expertus, non credit. bona enim pars hominum dediti ſenſibus, cum terreis hiſce voluptatibus, quas ſolas ipſi ſenſere, nullas compa-

Voluptates ſpiritus ſoli nouerunt, qui experti ſunt.

randas

Digitized by Google

randas putant. Nimirum vt piſces, in aquis viuere aſſueti, nullam norunt lucem, niſi eam quæ in aquis eſt obſcuriſſimam: Sic iſtos vult eſſe Naziãzenus. itaque idem Nemeſium hortatur, vt amorem omnem à rebus terrenis abductum, transferat ad Deum. *Vtinam*, inquit, *Chriſtus pectus tuum ſagitta ſua transfixiſſet, etenim vtrunque amorem perpendens, intelligeres profectò, quantò ſuauior ſit aculeus ille, quem in hominum pectoribus figi*. Et S. Gregor. *Dulce eſt*, inquit, *gaudere in rebus humanis; ſed ei qui adhuc de cæleſtibus gaudia nulla guſtauit*. Et S. Cyprian. *Voluptatem viciſſe voluptas eſt maxima, nec vlla maior eſt victoria, quàm quæ de cupiditatibus refertur*. Certum eſt, quoſdam ſanctos, & maximè virginea caſtitate præditos, (qualis is, quẽ diximus, Ephrem) tanta aliquando voluptate perfuſos, vt verentes ne corpuſculi imbecillitas gaudij magnitudinem ſuſtinere non poſſet, Deum rogarent, vt aliquantulũ ſibi temperaret. Atque hæc de iucunditate dixiſſe ſufficiat.

In præcep. de Virg.

Hom. in Ezech.

Lib. de bono pudic.

Vide lætitiã puriſſimã.

DE VTILITATE breuiter dicam, eſſe tantam, vt qua proportione tricenarium ſuperet centenarius, ea vir-

Vtilitas caſtitatis in hac vita.

virginea caſtitas caſtitatem vincat coniugalem, vt apud Matthæum docuit Chriſtus. Quia verò non omnes intactum virginitatis florem ſeruare potuerũt: non idcircò parua quædam vtilitas iudicari debet ſeruatæ quocunque modo ex amore Dei caſtitatis. Conſentiunt enim S. Patres, ſecundariæ caſtitatis præſtantiam, eò vſque poſſe procedere, vt tametſi non attingat, parum tamen abſit à virginitatis præmio, tantò autem adeſſe propius, quantò coniunctiorem ſibi habeat amorem Dei, cuius magnitudine omnia noſtra merita ſunt metienda. Cap. 19.

SEQVITVR dignitas & honeſtas. Hæc primùm prodit ſe ipſa appellatione. Vt enim alibi monuimus; incontinentiæ viro proprium eſſe nomen Turpitudinis: Sic caſtitati propriè conuenit appellatio Honeſtatis. Deinde idē ex eo colligi poteſt, quod in certamine continentiæ agonothetam habemus Deum; ſpectatores, angelos, & beatos cælites: Chriſtum denique, qui extenta manu demonſtrat premium. Huius, ad curſum & glorioſam palmam nos inuitantis, voces audimus:

Dignitas caſtitatis in hac vita.

Præclarum certamen continẽtiæ.

Digitized by Google

Matth. 19. dimus: *Qui poteſt capere, capiat. Non deterrentis*, inquit Chryſ. *hæc vox eſt; ſed inuitantis*. nec verba hæc fieri nō poſſe: ſed magnum eſſe demonſtrant. Chriſtus in manu gerit coronam pulcherrimam, & pretioſiſſimam, non ex argento vel auro. Sed ea materia, cui par nihil vidit hic ſol: ea arte, vt ipſi Angeli obſtupeſcant. Hanc adoleſcēti, omniq; ætati oſtentans, iubet Euangeliſtæ voce, tanquam tuba, committi certamen: proclamat igitur ille victoribus præmium; *Qui poteſt capere, capiat.* Non eſt vilium animarum, nec mollium adoleſcentium, ſed qui certare vult magno ſe animi robore armet; ad ſpem ſe auxilij diuini erigat: cogitet multas ſibi ante quàm ad calcem decurrat, ſuperandas eſſe difficultates. Sic ſi paratus accedat, cōſtantiamque conſeruet; non dubitet, quin coronam illam præſtantiſſimæ gloriæ, victoribus propoſitam ſit aſſecuturus.

CAPVT

CAPVT XXI.

DE PRAEMIO CASTITATIS *in vita futura.*

IAM ſi tanta redduntur in terris, quid erit in cælo? *Sors acceptiſſima in templo Dei*, vocatur in ſcripturis præmium in cælo continentium : qnibus Iſaias quoque pollicetur *nomen melius à filijs & filiabus*: & *nomen ſempiternum*. Verè enim virgines præter illud præmium commune omnibus filijs Dei, præcipuo quodam augentur præmio. De quo ſuauiſſima illa verba, Ioann. caſtiſſimus clariſſimè ſcribit. *Et vidi, & ecce agnus ſtabat ſuper montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis : & audiui vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitrui magni, & vocem quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis; & cantabant quaſi canticū nouum ante ſedem, & ante quatuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat dicere canticum, niſi illa centū quadraginta quatuor millia, qui empti ſunt de terra. Hi ſunt, qui cū mulieribus*

Præmia caſtitatis in cælo.

Sap. 3.

Virginitatis in cælo præmium ſingulare.

Apoc. 14.

ribus non ſunt coinquinati. Virgines enim ſunt. Hi ſequuntur agnum, quocũque ierit. Quem locum D. Auguſtin. tractans, atque ex eo intelligens præcipuam illam Virginũ gloriam; ſingulare gaudium, & canticum, proprium comitantium Chriſtum agnum: ſic ſcribit: *Quò ire putamus hunc agnum? quò nemo eum ſequi, vel audeat, vel valeat, niſi vos, quò putamus eum ire? in quos ſaltus & prata? vbi credo ſunt grandia gaudia? nõ gaudia ſæculi huius vana, inſaniæ mendaces, nec gaudia qualia in ipſo regno Dei cæteris non virginibus erunt, ſed à cæterorum omnium gaudiorum ſorte diſtincta; gaudium Virginum Chriſti, de Chriſto, in Chriſto, cum Chriſto, poſt Chriſtum, per Chriſtum, propter Chriſtum, gaudia propria virginũ Chriſti non ſunt eadem non virginũ, quamuis Chriſti: nam ſunt alijs alia, ſed nullis talia.*

Lib. de Virg. c. 27.

Quantum huius gloriæ meditatio contra tentationes Intemperantiæ poſſit, facilius experientia, quàm verbis diſcatur. Vnum igitur exemplum ſufficiat ex Damaſceno repetijſſe. Vt enim ſupra narrauimus, Ioſaphatus adſpectu & blanditijs puellæ incitatus ad libidinem, inter orandum ſomno oppreſ-

Meditatio gloriæ cæleſtis, vtilis ad caſtitatem. Exemplum Ioſaphat. *Cap. 30.*

oppreſſus eſt. Ibi ſecundùm quietem ſpecies quædam illi futuræ vitæ oblata eſt: qua tantopere captus eſt, vt euigilãs in lacrymas ſolueretur: &, quod iam ſupra ex Damaſceno ſcripſimus, *omnis impudica illius puellæ, reliquarumque omnium pulcritudo, quouis cœno & ſanie fœtidior illi ſit viſa.*

Quod igitur in tribus nouiſſimis fecimus, idem hic atque eodem modo faciemus, vt meditationem de beatorum gloria præſcribamus.

CAPVT XXII.

MEDITATIO DE CAELESTI gloria.

ORatio præparatoria ſimilis ei, quæ in tribus nouiſſimis poſita eſt. *Præparatio.*

Præludium 1. Pone tibi ob oculos amœniſſimum, altiſſimum, ampliſſimum locum, eo ornatu, qui cælo empyreo ineſt, quod idcirco hoc nomine appellatur, quod luce, pulcritudine, & ornatu reliquos cæleſtes orbes antecellat.

Præludium 2. Pete à Deo gratiam, vt intimè gloriam patriæ cæleſtis intelli-

telligas, quò magis exciteris ad ſeruiendum ipſi in vitæ puritate.

1. Punctum. Locus beatorũ qualis?

Punctum 1. Conſidera qualis ſit beatorum locus, ſitu altiſſimus, ampliſſimus ſpacio, materia præſtantiſſimus, ornatu pulcherrimus. Cuius fundamenta mœnium (vt noſtro more loquamur) ſunt pretioſæ gemmæ: ipſa ciuitas tota ex auro puriſſimo: portæ ſmaragdis & ſapphyris ſingulis exciſæ: viȩ ſimili ſplendore & ornatu Nulla ibi nox, nullæ tenebræ. Sol enim iuſtitiæ occidere aut abſcõdi neſcius, radios amabiliſſimos ſemper ibi diffundit. Quòd ſi huius mundi fabrica, quæ ſtabulum eſt animantibus; hominibus exilium, & vallis lacrymarum, tantum tamen ornatus & pulcritudinis habet, vt contemplantem prorſus det in ſtuporem; tantam bonorum copiam, vt nihil in illa ſenſus vllus deſideret, tantam varietatem pecudũ gradientium, ſerpentium, natantium, volantium: oppidorum, ciuitatũ, prouinciarũ; inſtitutis, moribus, legibus diſcrepantium; ſi inquam, hoc, vt ita loquar, tectum huius machinæ, ſolis, lunæ, errantium atque inerrantium ſtellarum tanto ſplendore collucet: qualis erit

erit cæleſtis illa patria: habitatio non iam ſeruorum, ſed filiorum, non pecudum, ſed beatarum mentium? Vbi aula eſt magni illius Regis, regum Dei omnipotentis: qui cariſſimis ſibi filijs, multo maiora præſtare & vult, & poteſt, quàm nos animo comprehēdere. Quæ igitur non ille in ſuo palatio, & filiorum ſuorū habitatione perpetua ſit fabricatus? *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum*, dicebat Dauid, *concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.* *Pſalm. 83.*

Punctum 2. Conſidera iterum, qualis ſit illa domus Dei, tota iucunda, tota deſiderabilis; remota ab omni malo, omnibus bonis referta. *In qua*, S. Auguſt. dicit, *vita agitur præparata à Deo, amicis ipſius; vita ſecura, vita quieta, vita pulchra, vita munda, vita caſta, vita ſancta, vita quæ mortem neſcit: vita ſine anguſtia, ſine neceſſitate, ſine dolore, ſine anxietate, ſine corruptione, ſine perturbatione, ſine varietate, aut mutatione: vita plena omni pulcritudine & honore.* Omninò dom' amabiliſſima, vbi nec quicquam, ꝙ offendat, adeſt; nec quicquā, quod delectet, abeſt: vbi amor perfectus, nullus timor, dies æterna, & vnus 2. Vita beatorū qualis.

omnium ſpiritus, vbi *Deus videtur facie ad faciem*. Beatus, qui modò ſic viuit, vt hinc diſcedens, ad tam beatam migret habitationem.

3. Societas Angelorum & Sanctorũ.

Punctum 3. Contemplare beatam illam ſocietatem puriſſimarum mentium, in ſuos choros deſcriptarũ. Angelos, Archangelos, Principatus, Poteſtates, Dominationes, Virtutes, Thronos, Cherubim, & Seraphim. quarum tãta eſt multitudo, vt Daniel dixerit: *Millia millium miniſtrebant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei.* Vide iam cum his, tot ex hominibus ſanctiſſimas animas, Apoſtolos, Prophetas, Patriarchas, Martyres, Confeſſores, Virgines, Innocentes. Atque hos tanto numero, vt S. Ioannes dicat: *Vidi turbam, quam dinumerare nemo poterat.* Vidi ſingulorum admirandam pulchritudinem: caritatem tantam, vt nemo minus de gloria aliena, quàm de ſua gaudeat.

Daniel. 7.

Apoc. 15.

4. Viſio Dei beatifica.

Punctum 4. Cogita quæ ſit beatorum occupatio, ſeu potius actio. *Videre Deum facie ad faciem*, id eſt, diuinam eſſentiam in tribus perſonis, Patre, & Filio, & Spiritu ſancto clarè cognoſcere. Hac igitur cognitione illuſtrati, ſic per-

Digitized by Google

ſic perpetuò maieſtatem immenſam admirantur, vt perpetuò ſonent illa carmina, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.* In diuina autem Eſſentia cognoſcunt, & res omnes alias & ſeipſos. Neque ſolùm vident Deum, ſed etiam amant, amore vehementi, amore pleno, amore perfectò; ex toto corde & omnibus viribus amant: amando fruuntur, fruendo inexplicabili ſuauitate diuinorum amplexuum perfunduntur. Nulla ceſſatio laudum, admirationis, gratiarum actionis, gaudij, quo complentur ex præſentia Dei, cui cum ſumma veneratione & quiete aſſiſtunt; atque ex ſocietate tot ſanctorum, cum quibus ſe tanta in gloria eſſe loco tam ſecuro, tam alto, tam iucundo lætantur.

Punctum 5. Conſidera multitudinem & plenitudinem gaudiorum cæleſtium. Tanta ſunt multitudine, vt ſolus Deus pernumerare poſſit: tanta magnitudine, vt idem Deus ſolus nouerit æſtimare: tanta varietate & perfectione, vt nihil habeat hic mundus cum illis comparãdum. Ad ſummam ſunt pleniſſima, puriſſima, optimè 5. Multitudo & magnitudo gaudiorum in cælo.

diſpoſita, & quaſi infinita, quæ nunquam deſinant. Omnem hanc plenitudinem & varietatem gaudij inexplicabilis longiſſimè ſuperat, clara diuinæ faciei & maieſtatis viſio, præmium eſſentiale beatorum, qua vident Deum, ſicut eſt: & in ipſo cætera omnia. Quoniam autē Deum, quantum intelligunt, tantum amant: hinc fit, vt de infinita eius magnitudine, perfectione, pulchritudine, bonitate ſic gaudeant: quaſi ipſi in Deo, & Deus in ipſis rerum omnium rex ſit.

6. Adſpectus Christi, Beatæ Virginis, & Sanctorū.

Punctum 6. Conſidera adſpectum humanitatis Chriſti, quæ iam diuinæ naturæ per gloriam ſit vnita: quæ illius iucunditas, quæ gratia, quis ſplendor; in anima, in corpore! ſpecies eius ſine comparatione pulchritudinem omnium beatarum mentium, & ſanctorum hominum vincit: vſque eo, vt inter præcipua Angelorum gaudia ſit, poſſe ſanctum illum & venerabilem vultum intueri. *In quem deſiderant Angeli proſpicere*, vt Diuus Petrus inquit. Homines verò beati, eò maius etiam gaudium hinc accipient; quod intelligent, hoc ſan-

1. Petri 1.

guine

guine ſe redemptos, quem quouis iaſpide flammantiorem in ſanctiſſima carne videbunt rutilare; maximè verò in ſacris manibus, pedibus, & latere. Amplius etiam, quod in illa CHRISTI humanitate, ipſorum natura euecta ſit, vſque ad dexteram Patris, quam naturam in CHRISTO, vt caput omnium rerum, & regnatricem creaturarum, adorant. Magnum præterea gaudium capient ex adſpectu beatiſſimæ Virginis: cùm illam contemplantur, vt matrem Dei; vt plenam gratia, & omni perfectione; vt primam in regno cælorum poſt Filium Dei, & filium ipſius: cùm illi gratias agunt, à qua tantum beneficium acceperint, quantum ab omnibus ſimul Angelis: atque adeò omnibus rebus creatis ſperare non potuiſſent: cùm adſpiciunt & admirantur in illa tantam ſublimitatem, cum tanta ſubmiſſione: tantam maieſtatem, cum tanta in omnes, aut bonitate, aut miſericordia. Denique ipſorum inter ſe adſpectus maximum omnibus gaudium dabit. Cùm videbunt locatos ſe in ſtatu tam ſecuro, in gloria tam glorioſa, & in-

Digitized by Google

explicabili, tantum verò quiſque de alterius, quantum de ſua gloria gaudebit. O felix, ô deſideranda ſocietas.

7. Animarũ & corporũ beatorum dotes.

Punctum 7. Conſidera ſingulatim quo in ſtatu ſint bonorum tum animæ, tum corpora. Anima erit abſorpta diuinitatis Oceano, & ſic in amorem Dei rapta, vt quaſi in DEVM transformata viuat. Si enim Diuus Paulus eò progreſſus eſt, vt dicere potuerit: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chriſtus* : quid ni beatus quiuis poſſit dicere: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Deus.* Vires animæ pleniſſima luce Dei illuſtratæ, & refertiſſimæ erunt gaudijs, cùm in ijs erunt actionibus, quas illarum natura ferre poteſt perfectiſſimas. Memoria in commemoratione diuinorum beneficiorum: intelligentia in adſpectu diuinæ pulchritudinis: voluntas in amore infinitæ bonitatis occupabitur. Corpus erit immortale, nulli obnoxium læſioni, leue, agile, clarumq; quod ipſum ſolem ſplendore antecedat. Nec explicari poteſt, quanta in voluptate futuri ſint omnes ſenſus; quæ ibi lux, qui colores, qui concentus,

Galat. 2.

tus, qui ſapores, qui odores in illa fœlicitate futuri ſint. *Nam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* *Eſai. 64.*

Punctum 8. Conſidera gaudium, quod ex ſua ſecuritate capiunt Sancti, cùm vident euaſiſſe iam ſe inſidias huius mundi, carnis & diaboli: ſecuros ſe eſſe ab inferis, ad quos tam multos, tam miſerè delapſos vident. Quàm gaudent, quod multos labores tulerint: multa piè, multa corpori moleſta fecerint, peccandi occaſiones declinarint. quod operam dederint, vt inimicorum ſpiritualium tentationes vincerent: vt corporis appetitus frangerent, vt difficultates in via virtutis & obſequij diuini ſe offerentes vincerent! Ibi efferuntur laudibus ieiunia, orationes, vexationes corporis: ibi gratiæ aguntur ijs, qui bonis conſilijs, exemplis, quauis ratione, vel auctores, vel adiutores alijs fuerunt ad ſalutem. 8. Securitas beatorum.

Punctum 9. Cogita huius gloriæ æternitatem. Verè enim *momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* 9. Aeternitas gaudiorum. 2. Cor. 4.

ſinguli beatarum, & ſanctarum mentium; ſed etiam quàm ſimul vniuerſi: hoc à Deo munere donata eſt, vt apud Patrem, & Filium procurationem gerat Eccleſiæ militantis, eamque gratiam impetret, ſine qua in tot procellis, & tempeſtatibus huius mundi curſum tenere non poſſet. Vt igitur eſt, ſic appellatur: *Stella maris*, & : *Adiutorium mundi*.

Eccleſiæ apud Deum procuratrix.

Nec verò dubium eſſe poteſt, quin illa apud Deum mediatricis fungens munere, impetret Eccleſiæ toti, præſidia neceſſaria aduerſus omnia pericula, eoque maiora, quo hæc in terris premitur acrius: quando certiſſimum eſt, eam quæ ex nomine ſuo ſit *Regina miſericordiæ*, &, *Mater hominum*, ne tum quidem matris officium intermittere, cùm Deum iuſta in homines ira ſuccenſum videt. Vt tamen huius rei omnis dubitatio tolleretur, dignatus eſt Deus hoc ipſum aliquando humanis oculis contemplandum dare.

S. Dominicus vidit mundnm B. Virginis precibus cõſeruatum.

Cùm Dominicus, more ſuo intentus, precationi mentem aliquando defixiſſet in cælo, vidit ſublimem in aere Chriſtum Dominum, cum admirabili

bili ſplendore maieſtatis & magnitu dinis ſuæ, regali ſolio conſidentem. Erat illi in vultu horrenda ſeueritas; ira ex oculis emicabat: manu tres, vt apparebat, lanceas vibrabat, quibus orbem vniuerſum eſſet interempturus. Cùm inueniretur nemo, qui furori iuſto ſe opponeret: glorioſa Virgo Mater aduoluta genibus, & arctiſſimè amplexa Filium, rogat, vt hominum, quos ſuo ſanguine redemiſſet, caperetur miſericordia: Chriſto contra infinitas cauſſas iuſtiſſimæ vindictæ, in perditiſſimam gentem mortaliũ ſummatim recenſente; ſubijcit, amantiſſima filiorum mater: duos ſe etiam habere ſeruos, quorum laboribus & induſtria flagitioſi reuocari poſſint ad pœnitentiam, ſimul cum dicto vtrunque offert: alterum Dominicum, Frãciſcum alterum. Placatus eſt maternis precibus Dominus, & ad eam rem accipere ſe oſtendit, inſigne illud par bellatorum *Ant. p. 3. tit. 23. cap. 3.*

Aliud narrat haud abſimile Antoninus. Cùm alio tẽpore percenſuiſſet Deus hominum facta, inuentis bonis paucis, ſceleratorum immani numero comprehenſum, velut manu, totum *Idem videt alius. 3 p. tit. 23. c. 6. §. 2.*

 orbem,

orbem, inſtar leuiſſimæ paleę, concuſſiſſe viſus eſt, quaſi in barathrum præcipitaturus, ſimulque vocem illam terribilem miſiſſe: *Cùm iudicatur, exeat condemnatus*. Qua voce conterritus ille qui ſpectabat, velut emerſus è ſomno clamat ad B. Virginem: *Sancta Maria ſuccurre miſeris*. Hanc igitur vidit impetrare à Filio, tam grauis ſententiæ dilationem, dum concionatores, quos illa per orbem dimiſerat, ſuum officium expleſſent. Quàm ſæpè aliàs accidiſſe putamus, vt mundus iam ab irę diuinæ turbine in ſcopulos iuſtiſſimæ vindictæ impingendus, ab illa ſit liberatus?

Ira Dei contra peccatores.

B. Virgo ſententiæ dilationem impetrat.

Denique hoc certum eſt, hanc Virginem & fuiſſe, & ſemper eſſe, quæ cum Deo maximè de ſalute hominū, & felici propagatione Eccleſiæ precibus agat, ſeque mediam interponat nos inter, & Chriſtum. Quanquam enim Chriſtus eſt *mediator inter Patrem & nos*; idem tamen ille quà Deus, *ignis conſumens eſt*: quà homo, poteſtatem accepit iudicandi viuos & mortuos. Huc reſpiciens S. Bernard. ſcribit. *Opus eſt mediatore ad mediatorem iſtum*; *nec alter nobis vtilior, quàm Maria*, de qua alibi:

B. Virgo quomodo mediatrix hominum & Chriſti.

Hebr. 12.

Serm. de Aſſumpt.

alibi: *Exaudiet vtique matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum ſcala; hæc mea maxima fiducia eſt: hæc tota ratio ſpei meæ.*

Serm. de Nat. Virg.

Scala peccatorũ. B. Virgo vt patrona mundi pręſignificata Iudæis & Ethnicis.

Hoc cauſſæ eſt, cur abuſque principio generis humani, ac deinceps ſub lege naturæ & Moyſis, non modò populo electo demonſtrarit hanc reginam & patronam hominum: ſed ipſis aliquando Ethnicis, cùm denſa etiam ignorationis nocte premerentur. Neque id ſolùm priuatis hominibus, & plebi, vt per Sibyllas fecit in Aegypto, Romæ, & alibi: in Gallia verò, per Druidas; qui vt à maioribus iam inde ante Chriſti aduentum acceperant, templum aramq́ue conſecratam colebant in Carnutibus, cuius hodieq́ue baſis exſtat, cum hac inſcriptione, VIRGINI PARITVRAE: ſed ijs etiam, quos penes totius orbis eſſet imperium. volebat nempe vt intelligerent illi, cuius manibus multò, quã ipſis, iuſtius tradita eſſet monarchia cæli ac terræ.

Hinc factum credo, vt cùm primùm cœpiſſet orbis ferè totus vnius imperio gubernari; primo huius Imperij gubernatori, Octauiano Auguſto, Virgi-

Summis monarchis B. Virgo oſtenſa eſt

Virginem hanc Deus in nube ſubli- mem, brachijs geſtantem filiolum, voluerit oſtendere. An non eodem modo, cùm, ceſſantibus iam Eccleſiæ publicis tyrannorum vexationibus, confirmare ſtatuiſſet pijſſimo Imperatori Conſtantino imperium Deus; an non, inquam apparuit B. Virgo in templo, quod ipſius nomine Conſtantinopoli dedicabatur? non tota vrbs illa recenter ex ſtructa, quæ ſedes eſſet & domicilium imperij, magnæ matris patrocinio eſt conſecrata?

eſſe Regina mundi Auguſto.

Grego. Turo. de glo. mart. c. 8.

Cōſtantino.

Idem videre eſt in alijs, qui deinceps Orientis tenuerūt imperium. Hi enim & auxilijs Virginis matris frequentes victorias reportarūt, & in ſuis triumphis illam triumphare voluerunt, ne ad immeritos gloria deriuaretur. Ioannes Comnenus Imperator de victis Perſis triumphum egit, in quo cùm currum triumphalem haberet, magnificentiſſimè adornatum, quem equi candidiſſimi quatuor ducerent, conſcendere ex Imperatorum more noluit: ſed collocata in eo imagine Beatæ Virginis, cui vt victoriam referebat acceptam, ſic triumphi honorem tribui volebat, ipſe manibus crucem

Imp. Conſtantinopolitanus B. Virgini victoriam ſuā attribuit.

Nicetas. Annal.

crucem præferens, ante quadrigam pedes inceſſit. In Occidente ſimiliter Carolus Magnus Imperator eadem pietate B. Virginem coluit: cuius pietatis hæreditatem ad liberos quoque transmiſit. Ludouicus Pius certè filius ipſius nec ad venationem ſine imagine B. Virginis proficiſci ſolebat.

Cran. metro. lib. 1. cap. 10.

B. Virgo ſingularis Patrona virginum quare?

HAEC tam potens Domina, inter omnes de toto orbe, totaque Eccleſia curas, ſingularem ſibi, & quaſi eximiã ſeruat Caſtitatis & Virginitatis cuſtodiam, vt non ſine cauſſa appelletur, *Regina Virginum, mater continentium.* Præſidium ſingulare omnium, qui ad ipſam in huius virtutis certamine confugiunt. Cuius rei maximæ ſunt, iuſtiſſimæque cauſſæ.

1. Cauſſa, quia B. virgo puriſſima.

Primùm, quia inter omnes res creatas (Chriſti humanitatem ſemper excipio) maximam illa puritatem habet: purior non hominibus tantùm, ſed etiam puriſſimis Seraphim. puritate ſua ſimillimam referens imaginem filij, cuius cauſſa tam grande bonum, tam largiter illi conceſſum eſt. Itaque cùm inter homines fuit, non modò non ſenſit, vel primas & leuiſſimas concupiſcentiæ commotiunculas: ſed

pro-

eſſe Regina mundi Augusto.
Grego. Turo. de glo. mart. c. 8.
Cõſtantino.

Virginem hanc Deus in nube ſublimem, brachijs geſtantem filiolum, voluerit oſtendere. An non eodem modo, cùm, ceſſantibus iam Eccleſiæ publicis tyrannorum vexationibus, confirmare ſtatuiſſet pijſſimo Imperatori Conſtantino imperium Deus; an non, inquam apparuit B. Virgo in templo, quod ipſius nomine Conſtantinopoli dedicabatur? non tota vrbs illa recenter ex ſtructa, quæ ſedes eſſet & domicilium imperij, magnæ matris patrocinio eſt conſecrata?

Imp. Conſtantinopolitanus B. Virgini victoriam ſuã attribuit.
Nicetas. Annal.

Idem videre eſt in alijs, qui deinceps Orientis tenuerũt imperium. Hi enim & auxilijs Virginis matris frequentes victorias reportarũt, & in ſuis triumphis illam triumphare voluerunt, ne ad immeritos gloria deriuaretur. Ioannes Comnenus Imperator de victis Perſis triumphum egit, in quo cùm currum triumphalem haberet, magnificentiſſimè adornatum, quem equi candidiſſimi quatuor ducerent, conſcendere ex Imperatorum more noluit: ſed collocata in eo imagine Beatæ Virginis, cui vt victoriam referebat acceptam, ſic triumphi honorem tribui volebat, ipſe manibus

crucem

crucem præferens, ante quadrigam pedes inceſſit. In Occidente ſimiliter Carolus Magnus Imperator eadem pietate B. Virginem coluit: cuius pietatis hæreditatem ad liberos quoque tranſmiſit. Ludouicus Pius certè filius ipſius nec ad venationem ſine imagine B. Virginis proficiſci ſolebat.

Cran. metra. lib. 1. cap. 10.

B. Virgo ſingularis Patrona virginum quare?

HAEC tam potens Domina, inter omnes de toto orbe, totaque Eccleſia curas, ſingularem ſibi, & quaſi eximiã ſeruat Caſtitatis & Virginitatis cuſtodiam, vt non ſine cauſſa appelletur, *Regina Virginum, mater continentium*, Præſidium ſingulare omnium, qui ad ipſam in huius virtutis certamine confugiunt. Cuius rei maximæ ſunt, iuſtiſſimæque cauſſæ.

1. Cauſſa, quia B. Virgo puriſſima.

Primùm, quia inter omnes res creatas (Chriſti humanitatem ſemper excipio) maximam illa puritatem habet: purior non hominibus tantùm, ſed etiam puriſſimis Seraphim. puritate ſua ſimillimam referens imaginem filij, cuius cauſſa tam grande bonum, tam largiter illi conceſſum eſt. Itaque cùm inter homines fuit, non modò non ſenſit, vel primas & leuiſſimas concupiſcentiæ commotiunculas: ſed

pro-

explicabili, tantum verò quiſque de alterius, quantum de ſua gloria gaudebit. O felix, ô deſideranda ſocietas.

7. Animarũ & corporũ beatorum dotes.

Punctum 7. Conſidera ſingulatim quo in ſtatu ſint bonorum tum animæ, tum corpora. Anima erit abſorpta diuinitatis Oceano, & ſic in amorem Dei rapta, vt quaſi in DEVM transformata viuat. Si enim Diuus Paulus eò progreſſus eſt, vt dicere potuerit: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Chriſtus* : quid ni beatus quiuis poſſit dicere: *Viuo ego, iam non ego: viuit verò in me Deus*. Vires animæ pleniſſima luce Dei illuſtratæ, & refertiſſimæ erunt gaudijs, cùm in ijs erunt actionibus, quas illarum natura ferre poteſt perfectiſſimas. Memoria in commemoratione diuinorum beneficiorum: intelligentia in adſpectu diuinæ pulchritudinis: voluntas in amore infinitæ bonitatis occupabitur. Corpus erit immortale, nulli obnoxium læſioni, leue, agile, clarum; quod ipſum ſolem ſplendore antecedat. Nec explicari poteſt, quanta in voluptate futuri ſint omnes ſenſus; quæ ibi lux, qui colores, qui concentus,

Galat. 2.

tus, qui ſapores, qui odores in illa fœlicitate futuri ſint. *Nam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ſe.* *Eſai.64.*

Punctum 8. Conſidera gaudium, quod ex ſua ſecuritate capiunt Sancti, cùm vident euaſiſſe iam ſe inſidias huius mundi, carnis & diaboli: ſecuros ſe eſſe ab inferis, ad quos tam multos, tam miſerè delapſos vident. Quàm gaudent, quod multos labores tulerint: multa piè, multa corpori moleſta fecerint, peccandi occaſiones declinarint. quod operam dederint, vt inimicorum ſpiritualium tentationes vincerent: vt corporis appetitus frangerent, vt difficultates in via virtutis & obſequij diuini ſe offerentes vincerent! Ibi efferuntur laudibus ieiunia, orationes, vexationes corporis: ibi gratiæ aguntur ijs, qui bonis conſilijs, exemplis, quauis ratione, vel auctores, vel adiutores alijs fuerunt ad ſalutem. 8. Securitas beatorum.

Punctum 9. Cogita huius gloriæ æternitatem. Verè enim *momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum æternæ gloriæ pondus operatur in nobis.* 9. Aeternitas gaudiorum. 2. Cor. 4.

bis. Quis ergo refugiat nō modò breui vitæ ſpacio,ſed vel plurimis ſęculis aliquam ſibi vim facere, aliquid moleſtiæ pati, vt ad illam veniat æternitatem

10. Via ad cælum quomodo inueniēda.

Punctum 10. Cogita etiam atque etiam; quid egeris, quid agas, quid agere cogites, vt hunc finem aſſequaris; propter quem Deus effinxit in te imaginem ſuam; redemit te ſanguine Filij ſui; deduxit & adiuuit te ad hanc vſque ætatem tuam. Quod facturus, inquam, ſis pro gloria cæleſti. Hic iam conuerte oculos ad ea, quæ Sancti fecerunt, quos nunc in illa gloria triumphantes vides. Hic ſigillatim deſcende, ad omnia officia vitæ ſpiritualis; quæ media adhibuerint ad hunc tam optatum finem aſſequendum; quæ pertulerint, vel Dei amore, vel huius gloriæ deſiderio. Deinde certò apud te ſtatue, quorum finem deſideras, eorum veſtigia conſectari.

Colloquiū.

Ad extremum claudes pio & ſuaui colloquio cum Deo, quo petas ab ipſo veniam temporis hactenus tam malè, aut certè tam negligenter acti, & coram illo decernas, velle vſque ad fi-

nem

nem conſtanter currere viam mandatorum Dei.

CAPVT XXIII.

CVLTVS B. VIRGINIS, quintum Caſtitatis adiumentum.

POST Deum & Chriſtum Dominum, nullum eſt certius & ſecurius refugium hominibus, quàm Beata Virgo mater Dei. Nam & ipſa vocatur ab Eccleſia *Spes noſtra* : & ſemper à viris ſanctis inuocata eſt, tanquam *mater omnium viuentium, & generis humani defenſatrix*. Nec vlli magis tutela hæc conueniebat, quàm illi, quæ diuina æternaque prædeſtinatione deſignata erat, inter omnes res creatas, poſt ſacroſanctam CHRISTI humanitatem, nobiliſſima, glorioſiſſima, potentiſſima: quæ Deo propior aſſiſteret, ciuſque gloria plus gauderet, quàm quiuis Angelorum, imò verò, quàm vllus Seraphim, aut Cherubim. Itaque ipſa, vtpote quæ plus gratia & potentia apud Deum valeat, quàm non modò

B. virgo poſt Chriſtū ſpes noſtra.

B. Virgo tutela mundi.

ſinguli beatarum, & ſanctarum mentium; ſed etiam quàm ſimul vniuerſi: hoc à Deo munere donata eſt, vt apud Patrem, & Filium procurationem gerat Eccleſiæ militantis, eamque gratiam impetret, ſine qua in tot procellis, & tempeſtatibus huius mundi curſum tenere non poſſet. Vt igitur eſt, ſic appellatur: *Stella maris*, & : *Adiutorium mundi*.

Eccleſiæ apud Deum procuratrix.

Nec verò dubium eſſe poteſt, quin illa apud Deum mediatricis fungens munere, impetret Eccleſiæ toti, præſidia neceſſaria aduerſus omnia pericula, eoque maiora, quo hæc in terris premitur acrius: quando certiſſimum eſt, eam quæ ex nomine ſuo ſit *Regina miſericordiæ*, &, *Mater hominum*, ne tum quidem matris officium intermittere, cùm Deum iuſta in homines ira ſuccenſum videt. Vt tamen huius rei omnis dubitatio tolleretur, dignatus eſt Deus hoc ipſum aliquando humanis oculis contemplandum dare.

S. Dominicus vidit mundnm B. Virginis precibus cõſeruatum.

Cùm Dominicus, more ſuo intentus, precationi mentem aliquando defixiſſet in cælo, vidit ſublimem in aere Christum Dominum, cum admirabili

bili ſplendore maieſtatis & magnitudinis ſuæ, regali ſolio conſidentem. *Ant. p. 3. tit. 23. cap. 3.* Erat illi in vultu horrenda ſeueritas; ira ex oculis emicabat: manu tres, vt apparebat, lanceas vibrabat, quibus orbem vniuerſum eſſet interempturus. Cùm inueniretur nemo, qui furori iuſto ſe opponeret: glorioſa Virgo Mater aduoluta genibus, & arctiſſimè amplexa Filium, rogat, vt hominum, quos ſuo ſanguine redemiſſet, caperetur miſericordia: Chriſto contra infinitas cauſſas iuſtiſſimæ vindictæ, in perditiſſimam gentem mortaliũ ſummatim recenſente; ſubijcit, amantiſſima filiorum mater: duos ſe etiam habere ſeruos, quorum laboribus & induſtria flagitioſi reuocari poſſint ad pœnitentiam, ſimul cum dicto vtrunque offert: alterum Dominicum, Frãciſcum alterum. Placatus eſt maternis precibus Dominus, & ad eam rem accipere ſe oſtendit, inſigne illud par bellatorum

Aliud narrat haud abſimile Antoninus. Cùm alio tẽpore percenſuiſſet Deus hominum facta, inuentis bonis paucis, ſceleratorum immani numero comprehenſum, velut manu, totum *Idem videt alius. 3 p. tit. 23. c. 6. § 2.*

Q 7 orbem,

orbem, inſtar leuiſſimæ paleę, concuſſiſſe viſus eſt, quaſi in barathrum præcipitaturus, ſimulque vocem illam terribilem miſiſſe: *Cùm iudicatur, exeat condemnatus*. Qua voce conterritus ille qui ſpectabat, velut emerſus è ſomno clamat ad B. Virginem: *Sancta Maria ſuccurre miſeris*. Hanc igitur vidit impetrare à Filio, tam grauis ſententiæ dilationem, dum concionatores, quos illa per orbem dimiſerat, ſuum officium explerent. Quàm ſæpè aliàs accidiſſe putamus, vt mundus iam ab irę diuinæ turbine in ſcopulos iuſtiſſimæ vindictæ impingendus, ab illa ſit liberatus?

Ira Dei contra peccatores.

B. Virgo ſententiæ dilationem impetrat.

Denique hoc certum eſt, hanc Virginem & fuiſſe, & ſemper eſſe, quæ cum Deo maximè de ſalute hominũ, & felici propagatione Eccleſiæ precibus agat, ſeque mediam interponat nos inter, & Chriſtum. Quanquam enim Chriſtus eſt *mediator inter Patrem & nos*; idem tamen ille quà Deus, *ignis conſumens eſt*: quà homo, poteſtatem accepit iudicandi viuos & mortuos. Huc reſpiciens S. Bernard. ſcribit. *Opus eſt mediatore ad mediatorem iſtum; nec alter nobis vtilior, quàm Maria*, de qua alibi:

B. Virgo quomodo mediatrix hominum & Chriſti.

Hebr. 12.

Serm. de Aſſumpt.

alibi: *Exaudiet vtique matrem Filius, & exaudiet Filium Pater. Filioli, hæc peccatorum ſcala; hæc mea maxima fiducia eſt: hæc tota ratio ſpei meæ.*

Serm. de Nat. Virg.

Scala peccatorũ. B. Virgo vt patrona mundi pręſignificata Iudæis & Ethnicis.

Hoc cauſſæ eſt, cur abuſque principio generis humani, ac deinceps ſub lege naturæ & Moyſis, non modò populo electo demonſtrarit hanc reginam & patronam hominum: ſed ipſis aliquando Ethnicis, cùm denſa etiam ignorationis nocte premerentur. Neque id ſolùm priuatis hominibus, & plebi, vt per Sibyllas fecit in Aegypto, Romæ, & alibi: in Gallia verò, per Druidas; qui vt à maioribus iam inde ante Chriſti aduentum acceperant, templum aramq́ue conſecratam colebant in Carnutibus, cuius hodieq́ue baſis exſtat, cum hac inſcriptione, VIRGINI PARITVRAE: ſed ijs etiam, quos penes totius orbis eſſet imperium. volebat nempe vt intelligerent illi, cuius manibus multò, quã ipſis, iuſtius tradita eſſet monarchia cæli ac terræ.

Hinc factum credo, vt cùm primùm cœpiſſet orbis ferè totus vnius imperio gubernari; primo huius Imperij gubernatori, Octauiano Auguſto, Virgi-

Summis monarchis B. Virgo oſtenſa eſt

Virginem hanc Deus in nube ſublimem, brachijs geſtantem filiolum, voluerit oſtendere. An non eodem modo, cùm, ceſſantibus iam Eccleſiæ publicis tyrannorum vexationibus, confirmare ſtatuiſſet pijſſimo Imperatori Conſtantino imperium Deus; an non, inquam apparuit B. Virgo in templo, quod ipſius nomine Conſtantinopoli dedicabatur? non tota vrbs illa recenter ex ſtructa, quæ ſedes eſſet & domicilium imperij, magnæ matris patrocinio eſt conſecrata?

eſſe Regina mundi Auguſto.
Grego. Turo. de glo. mart. c. 8.
Cõſtantino.

Idem videre eſt in alijs, qui deinceps Orientis tenuerũt imperium. Hi enim & auxilijs Virginis matris frequentes victorias reportarũt, & in ſuis triumphis illam triumphare voluerunt, ne ad immeritos gloria deriuaretur. Ioannes Comnenus Imperator de victis Perſis triumphum egit, in quo cùm currum triumphalem haberet, magnificentiſſimè adornatum, quem equi candidiſſimi quatuor ducerent, conſcendere ex Imperatorum more noluit: ſed collocata in eo imagine Beatæ Virginis, cui vt victoriam referebat acceptam, ſic triumphi honorem tribui volebat, ipſe manibus crucem

Imp. Conſtantinopolitanus B. Virgini victoriam ſuã attribuit.
Nicetas. Annal.

crucem præferens, ante quadrigam pedes inceſſit. In Occidente ſimiliter Carolus Magnus Imperator eadem pietate B. Virginem coluit: cuius pietatis hæreditatem ad liberos quoque tranſmiſit. Ludouicus Pius certè filius ipſius nec ad venationem ſine imagine B. Virginis proficiſci ſolebat.

Cran. metra. lib. 1. *cap.* 10.

B. Virgo ſingularis Patrona virginum quare?

HAEC tam potens Domina, inter omnes de toto orbe, totaque Eccleſia curas, ſingularem ſibi, & quaſi eximiã ſeruat Caſtitatis & Virginitatis cuſtodiam, vt non ſine cauſſa appelletur, *Regina Virginum*, *mater continentium*. Præſidium ſingulare omnium, qui ad ipſam in huius virtutis certamine confugiunt. Cuius rei maximæ ſunt, iuſtiſſimæque cauſſæ.

1. Cauſſa, quia B. Virgo puriſſima.

Primùm, quia inter omnes res creatas (Chriſti humanitatem ſemper excipio) maximam illa puritatem habet: purior non hominibus tantùm, ſed etiam puriſſimis Seraphim. puritate ſua ſimillimam referens imaginem filij, cuius cauſſa tam grande bonum, tam largiter illi conceſſum eſt. Itaque cùm inter homines fuit, non modò non ſenſit, vel primas & leuiſſimas concupiſcentiæ commotiunculas: ſed

pro-

procul etiam abfuit, vt illi cogitatiuncula aliqua, aut moleſtia ſuggeſtionis incideret.

B. Virginis adſpectus ad Caſtitatem incitabat.

Quemadmodum autem in illa ſpecies corporis animi pulchritudini reſpondebat: ſic interna puritas, in externum quoque adſpectum redundabat, vſque eò, vt ex ſententia D Bonauenturæ, & aliorum, qui illam adſpicerent, miro quodam honeſtatis & puritatis amore exardeſcerent. *Ex illo enim venerando vultu*, dicunt, *& corpore diuinum aliquid, & virgineum frigidumque prodibat ros, qui ad impuritatem omnem ſpectantium reſtinguendam, & arcendam mirificè conferret, quique quaſi virgines germinaret, aut ad maiorem vitæ honeſtatem prouocaret.*

Caniſ. lib. 2. cap. 13.

Ioſephus & Ioan. cur tam puri, & caſti.

Serm. de Ioan.

Quare nihil mirandum eſt, quòd Ioſephus virginalem integritatem cõſeruarit; qui cum ea vixerit, quæ erat, & eſt quaſi formatrix Virginum. Et Petrus Damianus Ioannis Euangeliſtæ integritatem ita extollit, vt puritate eum præferat omnibus Sanctis, excepta Virgine Maria hoc maximè argumento, quòd cùm illi tantæ Virginis commiſſa fuerit cuſtodia, non debuerit alia mercede, quàm iſta remune-

munerari. Rectè igitur huic Virgini Caſtitatis cura concredita eſt: quæ ſola diſciplinam & quaſi ludum aperuit puritatis, vt inter alios docet Ambroſius.

Addo alteram non leuiorem cauſſam. Maria Virgo prima fuit, quæ in Eccleſia non modò ſeruaret, ſed etiã promiſſione & voto Deo conſecraret virginitatem illibatam. Id ſacri Doctores, ex reſponſione illius ad Angelum colligunt: *Quomodo fiet iſtud: quoniam virum non cognoſco?* *Quod profectò non diceret*, inquit S. Aug. *niſi Virginem Deo ſe ante vouiſſet.* Ex ſententia igitur Orig vt Ieſus princeps fuit ſeruandæ caſtitatis à viris: ſic inter fœminas Maria, voto virginitatis ſacrato, virginitatis coronam prima promeruit, quare SS. Patres ſingularibus eam in hoc genere titulis ornant Ambr. illam vocat *magiſtram virginitatis*: Nazian. *Lucẽ Virginũ*: Epipha. *Virginitatis principem*: Sophro. *exemplũ perfectionis virginalis*: Damaſceu. *reginã, matrem, gloriam Virginum*: Iſidor. *caput Virginũ*: Bernar. *primiceriam Virginum*: Idiota, *ducem Virginitatis*: Eccleſia denique, *Virginem Virginũ*. Sub hac igitur Imperatrice mili-

tant

2. Cauſſa.

B. Virgo prima virginitatem vouit

Luc. 2.

Bern. ſup.

Beda hom. 34 *de Nat.*

Auguſt de ſanct Vir. *cap.* 14.

Orig. in c 13. *Matth.*

B. Virginis tituli à SS. Patribus dati.

Can To. 2. *cap.* 12.

tant Chriſto, quotquot integritatis ſunt amatores. Thronus Mariæ, perfugium eſt omnibus, qui vel corporis pondere deprimi, vel dæmonis inſidijs circumueniri timent: ab hac auxilium, ab hac robur accipiunt, quo omnes impetus aduerſariorum retundant.

Refugium Virginum Maria.

His olim armis feliciter vſa eſt Iuſtina Antiochena virgo, quam, Nazianzeno & Nicephoro auctoribus, cùm perditè amaret Cyprianus, nec eam poſſet in ſuam ſententiam adducere, vſus arte magica, dæmones coegit, vt quibus poſſent opibus, virginis mentem inuaderent. Horum tela cùm ſentiret Iuſtina, confugit ad Dei & S. Matris auxilium, tantum valuit imploratio B. Virg. vt ſtatim Deus afflictæ, & laboranti animæ ſubuenirct: ac Iuſtinam, à ſenſu tentationis ad tranquilliſſimam quietem; Cyprianum ab amoris inſania ad fidem Chriſti traduceret; vtrunque deinde, fidem profitentes, martyrij corona donaret.

Orat. in Cyprian. lib. 5. c. 27.
S. Iuſtina precib. ad B. Virginem tentationes vincit.

Hoc ipſum D. Thom. Aquinas perfugium habuit adoleſcens, ab impudentiſſima illa fœmina tentatus, cùm cæleſte illud, virginitatis cingulum, quod

S. Thom. fugit ad B. Virginem.

Digitized by Google

quod ſupra narrauimus, reportauit. Eiuſdem auxilij præſentiam, præclarè expertus eſt Reginaldus, vnus inter primos S. Dominici ſectatores. Hic cùm oratione S. Dominici animum adiecißet ad ſtatum religioſum, priuſquam eò reciperetur, in grauem morbum incidit. Orat pro illius ſalute Pater Sanctus Beatiſſimam Dei Matrem: atque ecce videt ad ipſum, vt iacebat, ingredientem reginam cæli, comitatam vtrinque hinc Cæcilia, inde Catharina Virginibus. Ingreſſa cùm manu tetigiſſet infirmum, repentè non modò liberatus eſt febri, ſed tanta quoque Caſtitatis auctus eſt gratia, vt ab illo momento deinceps ad finem vitæ nullum ſenſerit concupiſcentiæ motum.

Reginaldo miram caſtitatem dat B. Virgo.

Neque ſolùm Virginibus, quibus periculum imminebat B. Virgo ſuccurrit: ſed eos etiam ſæpè ſubleuauit, qui iam in grauiſſima ſcelera prolapſi, tamen cupientes erigere ſe, atque ex ſordibus ſuis emergere, cum certa ſpe diuini auxilij matrem gratię ſupplices implorarunt. Oſtendit hoc ſatis ſuperque, vnicum Mariæ Aegyptiacæ exemplum. Vixerat hæc multis annis man-

B. Virgo lapſis pœnitētibus opem fert.

Mariæ Aegyptiacæ vita turpis.

mancipium libidinum, & Diaboli, in omni genere vitiorum, & effræni vitę licentia. Cœpit tandem aliquando velle, quod ex toto corde plurimi faciebant, Hieroſolymam ſuſcipere peregrinationem, ad ſanctæ Crucis reliquias. Neque tamen eò proficiſcebatur animo, quo ſolebant homines pij. Eò igitur cùm veniſſet, templum ingreſſa, occulta quadam vi, ſe ab ipſo limine ita ſenſit repelli, vt pedem in templum inferre non poſſet. Cùm ſemel, iterum, ac tertiò idem fruſtra tentaſſet; intellexit denique diuinum hoc eſſe miraculum. Pœnitens ergo flagitiorum, conijcit oculos in imaginem Beatæ Virginis foribus imminentem, ex animo ſe matri commendat, ſicque ad templum nullo impediente ingreditur. Ibi admirabili dolore & lacrymis adorata ſancta Cruce, recepit ſe in loca deſerta, in quibus per annos plurimos, magis Angelorum, quàm hominum more vixit. Poſſent adferri huius generis exempla plurima, plurimi enim fuerunt, qui tyrannidem libidinis exire cupientes, Beata Virgine opem ferente, nonnunquam etiam apparente, tanto robore confirmati

Diuinitus arcetur à templo.

B. Virginis precibus fit Sancta.

firmati

firmati ſunt; vt & vitium deinceps auerſarentur, & inuſitata cum animi voluptate amplecterentur, totaque vita ſeruarent glorioſiſſimam Caſtitatem.

CAPVT XXIV.

B. VIRGINIS AVXIlium quomodo impetrandum.

VT AVTEM hæc auxilia tam certa à B. Virgine ſibi comparet adoleſcens, neceſſe eſt, vt hæc quæ ſequuntur, & intelligat, & exerceat. Primùm magnam certamque ſpem collocet in Sanctæ Virginis præſidio. Eſt enim illa, vt Andreas Cretenſis loquitur, *commune propitiatorium mundi.* neque; vt iam oſtenſum eſt, poſt Deũ viris ſanctis alia ſpes fuit: Præcipuè verò, qui continenter vult viuere, à matre integritatis ad illam ipſam ſeruãdam opem ſibi debet promittere. Neque eſt, quod hanc ſpem minuat, ſeu peccatorum grauitas, ſeu vitij longo tempore confirmati pertinacia. Nam & medici in periculoſis morbis præſen-

1. Spes cert. habenda.

De dormi. Deip.

Propter conſcientiam criminũ minimè deſperandum.

ſentiorem faciunt medicinam: & maiores difficultates potẽtiori egent auxilio: B. Virgo autem, quantum miſericordiæ habet aduerſum nos, tantum apud Deum potentię: vt tanto certius illi confidere debeamus, quanto maior eſt noſtra miſeria, quæ illius commoueat miſericordiam.

Theophilo deſperatiſſimo B. Virgo fert opem.

Petrus Dami. ſer 1. de Nat.

Deſperatus erat ille Theophilus, de quo Metaphraſtes, & alij, cùm & ſacramento ſe obligaſſet teterrimo hoſti, & hoc ſacramẽtum ſuæ manus ſcriptione firmatum ei tradidiſſet. Tamen, cùm ad B. Virginem confugiſſet, & veniam ſcelerum impetrauit, & ab inuito Diabolo, ante B. Virginis imaginem, ſcripturam abſtulit. Quid non ergo Virgo clementiſſima præſtabit ijs, qui tametſi grauiter fortaſſis offenderint in ſequenda ſenſuum voluptate: nequaquam tamẽ eò prolapſi ſunt, quò Theophilus, qui & fidei in Chriſtum renunciarat, & ſatanæ ſe perpetua ſeruitute mancipauerat?

Eandem & multò etiam certiorem ſpem habere debet, qui non victus ex hac pugna deceſſit? ſed in ipſo etiam cum domeſticis inimicis congreſſu fortiter deſudat. Narſeti, qui ſub Iu-

Stine

ſtino exercitum ductans, magnam nominis gloriam, pietate, virtute, felicitate conſecutus eſt, tam propitia fuit hæc *Regina miſericordiæ*, vt nullum penè diem intermitteret, quin illi præſens appareret, & quo modo, loco, tēpore hoſtes aggrederetur, edoceret: & nos putabimus in multo maiore conflictu, vbi anima tātopere ipſi amata, in diſcrimē venit, illam nos velle aut apertè repudiare, aut occultè deſtituere? cùm præſertim tot cauſſas habere nos ſciat, cur in ipſa poſt Deum ſpem maximam collocemus. Narſeti in prælijs familiariter adeſt B. Virgo.

Cum hac ſpe coniuncta eſſe debet ardens illius inuocatio. Cui ſeruire poſſunt piæ antiphonæ, quas tot, tamque præclaras habet Eccleſia: imprimis verò ſuauiſſimus ille hymnus, *Aue maris ſtella*: ex quo illa ex affectu ardente, cum intimo animi ſenſu proferenda ſunt. 2. B. Virgo ardenter inuocanda.

Solue vincla reis,
Profer lumen cæcis,
Nos culpis ſolutos,
Mites fac & caſtos.
Vitam præſta puram,
Iter para tutum.

R Quia

Quin etiam ſæpè ſine his verbis, ſolo mentis ardente deſiderio, ſubmiſsè petendum eſt ab illa auxilium, quo ex cœno intemperantiæ emergas, tentationibus & fortiter repugnes, & ſuperior euadas, & ad mortem vſque conſtans perſeueres. Tum verò maximè ad dulciſſimam matrem eſt recurrendum, cùm maius aut vicinius eſt periculum. Reuocanda enim tunc ad animum eſt, illa D. Bernard. admonitio. *Si inſurgant venti tentationum; ſi incurras ſcopulos tribulationum; reſpice ſtellam, voca Mariam.*

Hom. 2. ſup. miſſus.

3. B. Virginis puritas imitanda.

POSTREMVM eſt, quod plurimũ valet ad conciliandum nobis S. Virginis fauorem: integritatis ipſius imitatio. S. Hieron. an Sophron. priuſquam diceret, *Virginis implorate auxiliũ;* præmonuerat: *Hanc imitamini moribus, ſequimini caſtitate.* D. Bonauent. cùm in eandem ſententiam multa multis locis ſcribit: tum inter cætera hæc duo monet. primũ vt quotidie, ſingulari & certo aliquo venerationis ſigno, tuam ergo B. Virg. pietatem exerceas. Deinde vt tua deuotio (verba ſunt ipſius) *ei ſit accepta, & reuerentia grata; ipſius puritatem ac munditiam omni virtute, mente, &*

Lib. de 25. memora.

te, & corpore illibatè, in te ipſe, ſeruando, toto conatu nitaris humilitate, & māſuetudine eius veſtigia imitari.

Poſt B. Virginis cultum, adoleſcens amet beatorum ſpirituum, & Virginum in cælo venerationem, horum felicitati gratuletur, hos reuereatur, hos faciat ſuos deprecatores. Atque inter hos præcipuè colat tum Angelum, ſibi ad cuſtodiam attributum: tum illas Virgines, aut eos è numero cælitum, qui in ea ætate, in qua ipſe verſatur, puritatem ſuam Deo conſeruarunt. Cultus Beatorum, præcipuè Angelorum.

CAPVT XXV.

MORTIFICATIO, SEXTVM adiumentum Caſtitatis.

MVLTVM valet, vt diximus, ad caſtitatem feruens oratio: ſed huius vis tota langueſcit, cùm ſocia mortificatione deſtituitur. Duo altaria ſtatuiſſe Salomonē notat D. Auguſtinus in penetralibus templi: alterum, ad thus & incenſa: alterum foris ad carnes animalium offerendas: vt intelligamus in nobis, templo myſtico, ſimiliter Deū poſtulare duplex altare, interius Orationis vis ſine mortificatione languida. *Serm. 256. de Sanctis.* Duo altaria Oratio & Mortificatio.

alterum, in quo thura ſanctarum precum: alterum externum, in quo corporis & ſenſuum mortificationes offerantur. Origenes cùm diſputaret, quemadmodum cum ſorore Moyſis Maria, ſpiritualiter feſti dies, & ſacri Deo celebrandi eſſent. *Melius*, inquit, *hæc dies, ſi habueris tympanum in manu tua, id eſt, ſi carnem tuam crucifixeris cum vitijs & concupiſcentijs ſuis, & ſi mortificaueris membra tua, quæ ſunt ſuper terram.*

Dies feſti quomodo ſpiritualiter celebrandi.

Hom. 6. in Exod.

Mortificationis ſtudium in viris ſanctis.

Itaque non minor fuit hominibus ſanctis cura, vt veterem hominem caſtigarent, imò exuerent, quàm induerent & ornarent nouum, quantumque laborabant apud Deum, vt illius ſibi conciliarent gratiam: tantum ſecum ipſis, vt ſe ſibi ſubiectos haberēt. Intelligebant videlicet, ſi à ſui obedientia diſceſſiſſent, à Dei gratia diſceſſuros. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo*, de ſeipſo prædicat caſtiſſimus & ſanctiſſimus Apoſtolus Christi. Quo in genere, vſque eò progrediebātur homines pij, vt dicere auderent: *Mortui ſumus, & vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Si quis ergo Chriſtiano more vult viuere,

1. Cor. 9.

Coloſſ. 3.

(velle

(velle autem debent omnes adoleſcētes; nec velle tantū, ſed ſummis etiam viribus à prima ætate cōtendere) hūc ſibi ſcopum præfigant, hāc ſciant eſſe profeſſionē hominis Chriſtiani. *Quid aliud*, inquit S. Ambroſ. *in hac vita iuſti agunt, niſi vt exuant ſe huius corporis cogitationibus, quæ velut vincula nos ligant, & renuncient voluptatibus ſuis? nonne igitur vnuſquiſque in hac vita poſitus ſpeciem mortis imitatur, qui poteſt ita ſe gerere, vt ei moriantur omnes corporis delectationes, & cupiditatibus omnibus, mundique illecebris etiam ipſe moriatur, ſicut mortuus erat Paulus dicens: mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* *Lib. de bono mortis.*

CAPVT XXVI.

DE MORTIFICATIONE externa corporis.

DVO igitur ſunt genera mortificationis, alterum extrinſecum, intrinſecum alterum. De externo primùm agemus. Quæcunque igitur corpus affligunt, vexant, & ſpiritui ſubijciunt, qualiacunque tandem ſint: inſtrumenta ſunt mortificationis externæ. Cuius generis tanta varietas eſt, Externa mortificatio quæ?

 quan-

quanta temperamentorum corporis. Etſi enim temperatio omnis in ſanguinis natura maximè conſiſtit: extrinſecus tamen penè innumeras accipit differentias. Voluit igitur, auctor tantæ diuerſitatis Deus, vt cum quiſq; ſequeretur modum, qui conuenientiſſimè naturæ ſuæ, carnem ſpiritui ſubiugaret.

Sancti varijs & miris modis afflixêre ſua corpora.

Vigiliæ.

Luſtremus exempli cauſſa veteres illas ſolitudines, quas infinitus numerus ſanctiſſimorum virorum olim compleuerat: reperiemus, prope dixerim, tot corporis affligendi diuerſos modos, quot cellulas. Erant, qui noctem precibus, corporis laboribus diem ita haberent occupatum, vt ſomnum vel non viderent, vel obiter tantùm, & quaſi per tranſennam. Erant, qui exiguum illud ſomni, quod corpori concedebant, aut ſtantes, aut conſidentes, aut certè humo nuda, vel aſpero ſaxo reclinati caperent: neque interim ſuſpirare, & lacrymari deſinerent, quod ſomno, tam naturæ neceſſario, quàm ipſorum Sanctis occupationibus aduerſanti ſeruire cogerentur. Alij in parcitate victus non contenti inedia communi omnium

Humi cubationes.

Inedia.

tuna

tunc religioſorum, pergebant etiam proferre ſumendi cibi tempus, ad tertium, quartum, ſeptimum vſque diem. intenti continuis precationibus & laboribus corporis. Alij pauculum illud cibi, quo corpuſculum ſuſtentabatur, tam ſeuerè ſibi miniſtrabant, vt paſcerentur radicibus herbarum, aut crudis, aut malè coctis, atque has aut amaras eligerent, aut ſi minus natura amaræ eſſent, cinere ac terra miſcerent, vt non modò nihil in cibo ſuauitatis ſibi indulgerent: ſed guſtatum inſuper cruciarent, quem à cibi etiam neceſſarij cupiditate abductum, ita conſuefacerent, vt ab omni conſuetudine cibi ſumendi diſcerent abhorrere. quo fine, & aquam multi non niſi amaram, aut turbidam, aut alioqui corruptam biberunt, quaſi ipſam illam aquæ puræ refrigerationem ſenſui inuidentes. Alij ad corpus applicitis ſaccis cilicinis, aut ferreis catenis aſtricti lumbos, nihil tamen de laboribus conſuetis remittebant: & quaſi parum eſſet, quod corpus aſſidua cruciaretur aſperitate cilicij; onerabant ſe inſuper aut grauioribus ſaxorum ponde-

Ciborum inſuauitas.

Potio acerba.

Veſtitus aſperrimus.

ribus, aut catenarum laminarumque ferrearum mole, vſque adeò, vt non nemo fuerit, qui grauitate oneris depreſſus velut quadrupes reptaret in ſyluis, vt non ſemel etiam ab ignaris paſtoribus ac venatoribus ſaxis & telis impeteretur. Nec defuerunt, qui ad ſenectutem vſque omni tecto carentes, ſub dio noctes dieſque conſiſterent: æſtate ſolis ardorem conſtantiſſimè ferrent, flagrantes intus maiore igne, amore Dei & caſtitatis: hyeme frigus, ita vt ſub niuibus & pruina ſic aliquando conglaciarent, vt ligonibus & dolabris magno labore ſint eruti. Sanè qui legerit quæ Theodoretus de ſuæ memoriæ viris ſanctis commemorat, intelliget parua eſſe, quæ nos hic percenſuimus, præ ijs, quæ ille ſanctiſſimos Patres agentes & perferentes, ſuis ſe oculis vidiſſe teſtatur.

S. Dominicus loricatus.

Aeſtus & frigoris patiētia.

Qui tamen velit in vnico exemplo habere, quod ſine modo, & ſine fine miretur; videat mihi ab eodem auctore deſcriptum, magnum illum Simeonem, qui, vt erat, ſic appellatus eſt, *Miraculum mundi.* Is cùm annorum duodecim ad vitam monaſticam ſe con-

Simeon Stylites ſibi duriſſimus. *Cap 26.*

contuliſſet, ſtatim cœpit inedia ita ſe exercere, vt per integras aliquando ſeptimanas guſtaret nihil, idque tanta alacritate, vt ij quibus ſubeſſet, illum incepto prohibere non auderent. Creuit cum tempore hic ieiunandi amor, vt iam quadraginta continuos dies abſque vllo cibo aut potione peragerer, quos dies ita diſtribuebat, vt, cùm Pſalmis recitandis ſemper eſſet intentus, primos dies ſtans, medios ſedens, vltimos humi iacens tranſigeret. Cùm nec id ſufficeret, loco cellæ, & lecti columnam ſibi conſtituit: in qua principiò trabi alligatus, quadragenos dies erectus conſtitit: deinde creſcente ſupernaturali vigore, alios quadraginta dies ſolutus conſtitit, nihil cui inniteretur habens, niſi Deum, cui arctiſſimo amoris vinculo alligatus (vt qui hæc omnia pro Deo pateretur) concidere videlicet non poterat. Hoc igitur in ſtatu, tantis laboribus, continuis orationibus, perpetua inſomnia tot annos perſeuerauit, vt ipſi pedes, qui ſtarent immobiles, putredine corrumperentur. Obſtupeſcebat hoc ſpectaculo mundus; fama ſan-

Cibo abſtinet 40. dies continuos.

In columna ſub dio erectus ſtat multis annis.

Mira patiētia.

ctitatis longè lateque vagabatur, accedebant magna & inuſitata miracula, quibus Deus virtutē illius toti orbi reddebat illuſtriorem, donec tandem, vir planè admirabilis, eodem ſtatu mortem obijt, quo vixerat: Deo etiam poſt mortem miraculorum gloria illum proſequente.

Viri ſancti in Occidente duri in ſuum corpus.

Hæ erant exercitationes, quibus ſancti Patres in Oriente corpus ſpiritui ſeruire cogebant: quibus ego pares virtute & ſanctitate fuiſſe arbitror in Occidente: ſed defuiſſe qui illorum res geſtas eadem diligentia ſcriptis proderent. Non commemorabo iam ſanctiſſimam ſimul & aſperrimam vitam ſancti Benedicti, ſancti Franciſci, Claræ, Catharinæ Senenſis, & aliorum, tum ex antiquiore, tum noſtra memoria, vnum adferam ſancti Dominici exemplum, qui loricatus dictus eſt, quod ambularet oppreſſus pondere loricæ, & catenarum ferrearum. Hic igitur (vt ſcribit Petrus Damianus eius pænè æqualis, qui ſe propter ſanctitatē, illum in Patris loco reuereri dicit) præter quotidianam inediam breui pane & aqua ſuſtentatam;

S. Dominicus loricatus horribilia ſibi ſupplicia imponit.

In vita tom. 3. Surij,

ſolo-

ſolebat initio virgis: deinde loris ſe acerrimè flagellare, vſque eò, vt vna quadrageſima (& plures habebat quadrageſimas annuas) tot ſibi plagas imponeret, vt ſinguli dies ſingulis pœnitentiæ annis, ex ipſius ratione reſponderent, hoc eſt, vt verbera ad ſummam quadraginta quinque millium excreſcerent. qua ex aſſiduitate pellis ipſi contracta, rugoſa, nigra, ſimilis planè Aethiopi fuit. *Eant nunc*, inquit idem auctor, *qui carnis ſuæ delectantur illecebris, medullas abſorbeant voluptatum, & occiſionis victimæ ad æternum nutriantur incendium. Dominicus noſter ſtigmata IESV portauit in corpore, & vexillum crucis non tantùm in fronte depinxit; ſed cunctis etiam membris impreſſit: & nunc ornatus victoriarum ſuarũ titulis æterna laude triumphat.* Solebat hic vir ſanctus dicere, paullatim ſe ad hoc pœnitētiæ faſtigium eſſe progreſſum, idemq; per diuinã gratiã cuiuis alteri poſſe cõtingere. Vt enim peruigilandi caperet cõſuetudinem, ępiſſe vigilare. *Nam*, inquiebat, *ſomnus ſomnũ adeſcat, & vigiliæ vigilias pariũt*. Sic qui velit poſſe perferre corporis aſperitates, incipiat eas exercere. Ieiunando

Acerrimè ſe virgis & loris cædit.

Audite delicatuli.

Modus perferendi graues pœnas.

enim diſcimus ieiunare: cilicijs gerendis, & plagis ſibi imponendis paratur habitus, quo illa cum animi alacritate longo tempore exerceantur. Adiungit idem author: *Huius S. Senis exemplo faciendæ diſciplinæ mos adeò in noſtris partibus inoleuit, vt non modò viri, ſed & nobiles mulieres hoc purgatorij genus inhianter arriperent.*

Diſciplina, id eſt, ſui verberatio, quando cœperit maximè vſurpari

Certè quidem, quam hic diſciplinam vocat, id eſt, volũtariam ſui verberationem, eam poſtea in tota Eccleſia, tanquam ſanctam & ſalutarem conſuetudinem non modò confirmatam, ſed propagatam etiam videmus, præcipuè inter ſæculares. Quàm verò ea floruerit anno poſt Chriſtum natum trecenteſimo octogeſimo, ſupra milleſimum, locuples teſtis eſt D. Antoninus. Narrat enim eo tempore tota Italia penè infinitos mortales, ſaccis ad carnem indutos, ſeſque acerrimè diuerberantes, in ſupplicantium morem, ad diuerſa loca ob pietatem celebrata proceſſiſſe. Quo ardore, ciuitates tum mirificè ad res ſpirituales accenſæ ſunt: tum non mediocriter adiutæ in componendis turbis & ſeditionibus, quibus tum Italia penè

2.p tit.22. ca 3 §.32.

Ardor pœnitentiæ.

vni-

vniuerſa miſerrimè diſtrahebatur. Et nunc flagellationes iſtæ à pleriſque in vſu habentur, quas tum maximè adoleſcens debet adhibere, cùm ſtimulus carnis incipit, vt, medicina ex aduerſo cum morbo pugnet, dolor ſenſus, cum voluptate carnis.

Cilicij vtilitas.

Poſt diſciplinam, quam diximus, cilicium ſequitur: idem efficiens, ſed tempore longiore. Flagella enim exultantem carnem, tanquam frœnum aſperum, ſubitò retractum, ipſo dolore cogit reſiſtere: cilicium continuò premit, carnem macerans, & ſub rationis imperio ſeruans. Velut calcaria, quæ perpetuò lateribus admota non patiuntur equum inſolentem à via diſcedere: Sic igitur, quanquam laborioſè, cogitur animus ad perfectam ſui victoriam progredi.

Ieiunia ad carnem cōpeſcendam vtiliſſima.

Tertio loco poſt flagella & cilicia ponimus ieiunia. De quibus iucundum illud religioſi viri iudicium. Petebat ab hoc adoleſcens quiſpiam ſæcularis cilicium: ille verò dextram labris admouens. *Verè*, inquit, *fili mi, optimum cilicium eſt, bonam habere curam, quid per hoc oſtium ingrediatur.* Sanè enim non multum profuerit ad domi-

turam equi, reprimere aliquando fręno, aut ſtimulare calcaribus: ſi interim bene paſtum, ſucci plenum, & ſemper ſaturum habeamus. Aliæ caſtigationes externæ, concupiſcentię flammas ad breue tempus reprimunt, quaſi frigida ſuffuſa; ieiunium, quaſi ſubductis lignis, in perpetuum exſtinguit. Ad ſummam: ieiunia nimios corporis & noxios humores ita exugunt, vt vires illi omnes aduerſus ſpiritum repugnandi ſubtrahant. Rectè igitur Ambroſius: *Frænum eſt quoddam luxuriantis animæ, corpus exhauſtum.*

Serm. 38.

S. Hiero. iubet adoleſcētiam abſtinere vino.

Epiſt. ad Euſtoch.

Sed, quod S. Hieron. in hoc genere verſatus egregiè, admonet, non videor hoc loco debere præterire. Verba ipſius, quo magis ſententia imprimatur animo, iuuat adſcribere: *Si quid itaque in me poteſt eſſe conſilij, ſi experto creditur; hoc primum moneo, hoc obteſtor, vt ſponſa Chriſti vinū fugiat pro veneno. hæc aduerſus adoleſcentiam prima arma ſunt Dæmonum, non ſic auari ia quatit, inflat ſuperbia, delectat ambitio, facilè alijs caremus vitijs, hic hoſtis nobis incluſus eſt: quocunque pergimus, nobiſcū portamus inimicū Vinum & adoleſcentia, duplex eſt incendium voluptatis, quid oleum flammæ*

adijci-

adijcimus? quid ardenti corpuſculo fomenta ignium miniſtramus?

Quòd ſi non omninò à menſa adoleſcentium remoueri poteſt vinum: ſit ſaltem, quod Diuus Paulus monet, modicum; ſit bene dilutum: extra tempus quidem prandij, & cœnæ nullus ipſius ſit vſus. Legat, qui volet, reliqua quæ apud Diuum Hieronymum ſequuntur; inueniet documentum dignum tanto viro, & ſalutare omnibus, quibus ex animo cara eſt caſtitas. Cariſſima autem debet eſſe bene educato, & timorem Dei edocto adoleſcenti.

Vino non immodicè vtendum. 1. *Tim.* 5.

CAPVT XXVII.

DE MORTIFICATIONE interna cogitationum, & affectionum.

ALTERVM genus diximus eſſe mortificationis internæ. Hæc eſt, quæ non accipit, vel celeriter reijcit ex animo cogitationes turpes: quæ vitioſas cupiditates, vt primum

Interna mortificatio quæ.

mùm ſe mouerint comprimit: quæ in ipſo quaſi ſemine voluptates carnis opprimit & interficit, id eſt, quæ cor ipſum conſeruat, à quo velut ex fonte (quod Chriſtus indicat) ſcaturiunt fornicationes adulteria, & genus omne vitiorum, quibus homines cordis negligentes redundant. Sine hac, exterioris non magnus eſt fructus: ſed inter ſe tamen mutuas operas locant. Nam & ſine illa nonnnquam ab hac initium ducitur, quo ad exteriorem perferendam gratia impetretur: & aliquando contra per actiones externas, & afflictationes aptus efficitur animus, vt ſeipſum ingrediatur, internas cupiditates ſentiat & frangat, voluptates aſpernetur, prorſus denique à ſua voluntate diſcedat. Nec eſt, quòd de hoc genere in præſens longiorem inſtituam orationem: quando huc pertinent, quæ ſuperiori libro ſatis fusè diſputata ſunt, de modo reſiſtendi intemperantiæ. Addam igitur tantùm monita quædam, quorum obſeruatio internæ mortificationi vtiliſſima, nonnihil quoque ad externam conferat.

Matth. 15.

Externa & interna mortificatio cõiungi debent.

Monitiones de mortificatione interna.

1. Interna

PRIMVM, ita ſibi perſuadeat ado-

adoleſcens, plurimum vtilitatis ineſſe mortiſicationi internæ. Certè enim ſi vlla eſt in homine præparatio, qua ſe aptum reddat ad impetrandam perſeuerantiam, quæ corona certantium, & donum eſt ſingulare benignitatis diuinæ: hæc vna eſt, vt ſemper paratus, & quaſi accinctus ſtet ad prælium contra inimicos domeſticos armatus, nempe certiſſimo decreto, nolle ſe hoſti, quocunque prætextu, vel in re minima quicquam concedere. Monet hoc & Sanctus Hieronymus: *Quaſi in procinctu, & in acie ſtamus ſemper ad pugnam, vult nos loco mouere hoſtis, & de gradu decedere. Sed ſolidanda veſtigia ſunt.*

mortificatio impetrat nobis donum perſeuerantiæ.

Semper parati ſtemus contra hoſtes internos.

Ad Demetriad.

Vult ibidem S. Hieronym. huius decreti fundamentum & firmamentum eſſe, ſpem viuam in Chriſto crucifixo: hic eſt enim, *qui tanquam ſponſus paſcitur inter lilia*, & inter eos, *qui veſtimenta ſua non coinquinauerunt: virgines enim ſunt*: hæc *petra fundamenti*, quæ omnem boni deſiderij ſtructuram ſuſtinere debet. Sanè qui & Chriſtum vehementer amat, & ſibi eius opem pollicetur, intelligit; quàm non ſit arduum pro Chriſti honore, proque

Propoſiti noſtri fundamētum ſpes in Deo.

Digitized by Google

Chriſto iuuante facilè vincuntur hoſtes.

anima à Chriſto redempta reſiſtere hoſti, qui nos in ipſa domo noſtra oppugnat, in corde, inquam, ſæpius iam ipſi Chriſto conſecrato. Cùm præſertim nihil ſit, quod ad mortificationẽ, imò verò mortem feliciſſimam perturbationum tantum poſſit; quantum amor Chriſti, de quo ſcriptũ eſt à Salomone: *Fortis eſt vt mors dilectio. Hac enim dilectione,* inquit S August. *fit, vt in iſto adhuc corruptibili corpore constituti, moriamur huic ſæculo, & vita noſtra abſcondatur cum Chriſto in Deo: immò ipſa dilectio eſt mors noſtra ſæculo, & vita cũ Deo. Si enim mors eſt, quando de corpore exit anima, quomodo non eſt mors, quando de mundo amor noſter exit?*

Cant. 8. *Tract.* 65. *in Ioan.*

2. In pugna diuturna non abijciẽdus animus.

ALTERA non minus vtilis eſt admonitio, vt nemo deſpondeat animum, ſi quamquam ſtrenuè pugnans, nunquam videatur referre victoriam. Hoc potius pugnando diſcat, ſemper ſibi eſſe pugnandum. Nam ſi *militia eſt vita hominis ſuper terram*, vt vita ad extremum mortis articulum; ſic ad eundem neceſſe eſt duret certatio. Epictetus Philoſophus vitam cum virtute coniunctam duabus vult ſemper ſtipatam eſſe comitibus: quarum al-

Iob.

Abſtine & ſuſtine.

teri *Abſtineo*, alteri *Suſtineo* ſit nomen, prior cupiditates reprimit; poſterior occidit. Eodem modo D. Aug. duas in vniuerſum res à nobis Deum exigere ſcribit. *Suſtinere, & abſtinere.* Abſtinendum enim eſſe ab ijs, quæ falſo putantur bona; ſuſtinenda quæ vulgò habentur mala. *In refrænandis libidinibus,* inquit, *& coercendis voluptatibus, ne ſeducat quod malè blanditur, & eneruet, quod proſperum dicitur, continentia nobis opus eſt, non credere fœlicitati terrenæ, & vſque ad finem quærere felicitatem, quæ non habet finem; vt autem continentiæ eſt felicitati mundi nō credere, ita ſuſtinentiæ eſt iniquitati mundi non credere. Siue ergò in affluentia rerum ſimus, ſiue in anguſtia, expectandus eſt Dominus, qui & quod verè bonum & ſuaue eſt, det; & quod verè malum eſt, auertat à nobis.* *Serm. 245. de temp.*

Neſcimus videlicet nos dum viuimus, an expediat nobis, aut prorſus tentationibus vacare, aut cùm primum inciderint, ab ijs liberari. Nam & multis plus nocuit pax, quàm bellum: & plerunq; intermiſſa cuiuſque artis exercitatio, aut artem infructuoſam, aut nullam facit. Quiſque optat carere moleſtia maximè ſenſuum, Tētationes nobis ſæpè expedire nouit Deus.

& ſe-

& ſecuram quietem laborioſo conflictui, præſertim cum hoſte tam importuno & periculoſo omnes præoptamus: ſed Deus, qui & hoc nouit optimè, & poteſt quod vult, (cùm in eius manu ſint corda noſtra) ſæpè ea nobis euenire permittit, quæ noſtræ voluntati prorſus aduerſentur. Quod cùm facit, facit ſine dubio ad maiorem ſuam gloriam noſtrum fructum; tametſi vtriuſque ratio nobis occulta ſit. Quod cùm de omni genere moleſtiarũ diuinitus permiſſo aut immiſſo dici poteſt; tum apparet in hac tentatione clariſſimè, in qua frequenter poſt acerrimam pugnam, ſic in gradu manet hoſtis, & prælium inſtaurat, ac ſi nihil à nobis damni accepiſſet. Fit autem hoc aliquando, in pœnam habitus malè contracti & confirmati, vt hæc ſit pars ſupplicij de peccatis ſuperioris vitæ; aliquando ex negligentia & tepore pugnantis, qui tametſi iam non, vt antè, in grauia peccata labatur; ita frigidè tamen internis commotionibus & cogitationibus repugnat, vt ludere potius cum ſerpente voluptatis, quàm caput illius conterere videatur.

Cur Deus ſinat nos aliquando acrius & diutius tentari.

Eſt

Eſt igitur præclara cuiuſdam viri ſancti ſententia, quæ magnam ijs, qui fortiter pugnãtes, vires hoſtium debilitari non ſentiunt, adferat conſolationem. *Cogita*, inquit ille, *ſi non proficis vitium extenuando, proficis tamen cumulando meritum laboribus tuis; & ſi vitia non extinguis, nec minuis, certè tamen humiliaris in cognitione tui. Cogita quod ſemper pugnare, viciſſe, reputabitur. Sis virilis in aggrediendo, & ſtrenuus in ſuſtinendo, & non poteris non proficere. Si enim non proficis vitium extinguendo, forſitan amplius non proficiendo, proficis: id eſt, propter tuos labores multò inde amplius promereris.*

Præclara conſolatio in pugna difficili.

Gerard. Zutphanienſis lib. de reformat. virium animæ cap. 42.

CAPVT XXVIII.

FREQVENS SACRAMENTORUM vſus. Septimum adiumentum Caſtitatis.

CVM natura noſtra tam deprauata eſſet, quàm quiſque experitur, non potuit aliter reſtitui, quàm per ſacramenta. Egerat enim per peccatum tantas radices in animo vitium, vt nulla vis naturalis ſufficeret ad exſtirpa-

Sacramenta naturæ primas vires redintegrãt.

ſtirpationem. Acceſſit ergo ſupernaturalis quędam vis, quam ita Chriſtus reliquit in ſacramentis, vt qui his dignè vteretur, per gratiam ab ipſis largè communicatam in homine interiore renouaretur, & extolleretur, vt S. Petrus ſcribit, ad ſtatum *conſortem naturæ diuinæ.* Gratia enim Dei, cùm ſit res quædam longè ſublimior natura noſtra, tam puram reddit, tam altè extollit animam, vt eam non modo Angelis, ſed etiam ipſi Deo ſimilem reddat.

Non omnia Sacramenta æquè frequẽtanda.

Quæ quanquam ita ſe habeant nequaquam tamen putandum eſt, Chriſtum ſic in Eccleſia inſtituiſſe ſacramenta, vt omnibus æqualiter vteremur, ad gratiam conſequendam. Voluit ille diſcrimen eſſe: vt Baptiſmum & Confirmationem omnes ſemel tantum, non pari tamen neceſſitate acciperent: extremam vnctionem ſuo tempore, ordinem, aut matrimonium pro ſua quiſque vocatione, aut ſemel, aut rarò: frequentationem reliquis duobus ſeruauit, Pœnitentiæ & Euchariſtiæ. In horum vſu, quò quis eſt frequentior (modò non indignus accedat) eò plus virium diuinitus acci-

Pœnitẽtia & Euchariſtia frequentanda.

pi-

pit, cùm ad omne genus officij Chriſtiani:tum maximè ad conſeruandam puritatem. Atq; hoc eſt, quod in præſentia nobis eſt propoſitum.

Eſt enim inter cætera proprium hoc diuinæ gratiæ, vt animum, eiuſq; vires aduerſum tentationes corroboret: vſque eo vt Diuus Thomas confirmet, vnicum gratiæ minimum gradum, vt Theologi loquuntur, ſi quis modò ſuos labores & operam coniungat, ſatis poſſe, ad omnes cuiuſcunque generis tentationes ſuperandas. Quantò igitur magis aduerſus tentationes, à ſolis ſenſibus & carne noſtra exortas, ſufficiet gratia, ſi & piè à nobis per ſacramenta accipiatur, & per labores noſtros ocioſa eſſe non permittatur? Baptiſmum, ait S. Bernard. tollere putredinem vulneris illius, quod Adami peccatum nobis impoſuit, & efficere, vt concupiſcentia, nobis non aſſentientibus, noceat nihil. Sed hæc ipſa tamen concupiſcentiæ cicatrix cùm recrudeſcere cœperit, & neſcio quē pruritum excitare in corde: *Quis poterit*, inquit, *tam efferos motus frangere, quis pruritum vlceris huius ferre queat?* Sed mox, confidere nos, & bono

Gratia confirmat animum in pugna ſpirituali.

Vis gratiæ admirabilis

Serm. de Cœna Domini.

bono animo eſſe iubet: *Quia & in hac gratia ſubuenit; & vt ſecuri ſitis, Sacramēti Dominici corporis, & pretioſi ſanguinis inueſtituram habetis.*

Gratia cumulatiſſimè per pœnitentiam & Euchariſtiam infunditur.

Exemplum adoleſcētis notandum de vſu Sacramentorū.

Hæc ſi præſtat quæuis gratia: quid illa præſtabit, quæ frequenti confeſſione & communione quotidianis acceſſionibus augetur? Audiui aliquando ciuem quendam Ferrarienſem de ſe narrare ſolitum; adoleſcentem ſe tam vehementes ſenſiſſe carnis incitationes, vt nec vnquàm à tentationibus interquieſceret; & aliquoties etiam rueret in peccatum. Auidum tamen ſalutis acceſſiſſe virum religioſum, petijſſe conſilium: illum dixiſſe hoc tantùm; vxorem duceret. Se feciſſe: poſt aliquot annos vxorem mortuam; ſe pertimuiſſe, ne in priſtinas miſerias recideret. Abhorrentem tamen à ſeruitute (ſic appellabat coniugium) quam aliquot annos vel ingratijs ſeruiuerat, dediſſe ſe in preces; confeſſione purgaſſe; diuinis epulis confirmaſſe animū. Hiſce rebus ita ſibi vires aduerſus furias appetituū creuiſſe, vt ſeipſum admirans, & dolens ſuperioris ætatis infelicitatem diceret. *Heu me miſerum! & cur nō olim ado-*

leſcens

leſcens incidi in hominem, qui non diceret: Vxorem duc; ſed, vtere frequenter ſacramentis? Viſa ſunt, & videntur in dies huius generis miracula, virtutem diuinæ gratiæ in ſacramentis teſtantia. Reperti enim ſunt, hodieque reperiuntur homines, qui contracto vitij habitu, ſui ipſorum emendationē planè deſperauerint. Hi cùm ſemel diligenti confeſſione omnia totius vitæ crimina expiaſſent: deinde in vtriuſq; ſacramenti vſu frequentes eſſe cœpiſſent; incredibile dictu eſt, quanta cum ſui admiratione & gaudio ſenſerint, ita ſe mutatos, vt iam ſibi, non eſſe qui fuerant, viderentur. Hæc verè eſt *mutatio dextera excelſi.* Imperat Deus per gratiam ſuam mari perturbationum, & tranquillatur.

Multi ſacramentorum vſu vitia ſuperarunt.

QVANQVAM autem tam admirandam rem vel ſola, quæ in confeſſione confertur, gratia poſſit efficere: magis tamen propriè effectus hic tribuitur SS. Euchariſtiæ, quod in hac reipſa præſens Chriſtus, redemptor noſter, tum humana, tum diuina natura, qua poteſt omnia, per ſe ipſe, ſine alio inſtrumento nouam hanc mutationē efficit: voluntatem cōfirmat in bono

Vincere libidinē proprium Euchariſtiæ.

S & ho

& hominem ſibi coniungit. Præſertim cùm ſancti Patres de hoc ingreſſu ad nos Christi loquentes, affirment: eum non modò per gratiam, & dona ſuæ præſentię in animam ingredi; ſed cum ipſo quodammodo corpore miſceri. Quod alia ratione accipi non poteſt, quàm quod proprium huius ſacramēti ſit, frangere & debilitare vires cupiditatum, quorum in carne eſt radix, idque ita, vt non modò rationem nō ſuperent, ſed ſponte ei pareant, cùm repugnandi potentia indies huius ſacramenti vſu minuatur: *Sedat enim*, inquit Cyrillus, *cùm in nobis maneat, Chriſtus ſæuientem membrorum noſtrorum legem: pietatem corroborat, perturbationes animi exſtinguit.* S. Bernard. ait duas res hoc ſacramentum in nobis efficere, alteram, quòd *ſenſum minuat in minimis*: alteram, quod *in grauioribus peccatis, tollat omninò conſenſum.*

Christus in communione quomódo corpori noſtro miſcetur.

Lib. 4. in Ioan. c. 17. Serm. 4. in cœna Dom.

Atque, vt alia mittamus, hoc planè eſt *pulcrum illud & bonū* Eccleſię, quòd, vt eſt apud Zachariam, *Virgines germinat. Quid enim bonū eius eſt, & quid pulcrum eius, niſi frumentum electū, & vinū germinās Virgines?* Fructus enim, quem præſentia Christi nobis fert in Eucharistia,

Eucharistia Virgines facit.

Zach. 9.

riſtia, puriſſima puritas & ſanctitas eſt. Itaq; eo tempore, cùm frequentiſſima eſſet huius ſacramēti perceptio, initijs inquā naſcentis Eccleſiæ, dum ab Imperatoribus Chriſtiani multa paterētur, maximè floruit virginitas & continētia, quin & illud ex hiſtoria liquet, quò quiſque caſtior, eò in huius ſacramenti vſu fuiſſe frequentiorem.

Teſtatur id Baſilius, cùm cultores vitæ ſolitariæ per Aegyptum & Palæſtinam ſolitos eſſe ſcribit, cùm in loca deſerta deſcenderent, ferre ſecum cæleſte hoc animi pabulum; quod & diu in cellulis ſuis conſeruarent, & ſuo tempore cum veneratione ſumerent. Alibi cum Chriſtianos Ethnicorum premeret furor, conceſſum fuit Virginibus, vt ad ipſum carcerem ſecum cæleſtes deferrent dapes, quibus inibi confirmarentur. Licet hoc apud Metaphraſtem legere in vita Domnes & Indæ. Sanctus Ambroſius Satyrū fratrem ſuum ſcribit inſignem caſtitatis amatorem, cùm nauim conſcenderet, ſacra myſteria inuoluta habuiſſe in ſtrophio: quod imminente naufragio de collo depoſuerit. In vniuerſum videre licet miram quandam

Virgines olim frequēter communicabant.
Epiſt. ad Cæſarium.

virginitatis, & huius ſacramenti ſemper fuiſſe coniunctionem. Reperta eſt Virgo, quæ denos non ſemel dies poſt cæleſtis cibi ſumptionem terreno cibo caruerit. Hoc igitur ſit adoleſcenti certiſſimum præſidium, vel ad cōfirmandum, ſi conſiſtit; vel poſt lapſum, ad exurgendum.

Virgo communicans non opus habet cibo corporis.

Confeſſionis frequentatæ vtilitas

QVONIAM autem nec ſemper poteſt, nec in ſingulas horas debet ſanctum hunc cibum ſumere: plurimum iuuerit, tum ardens, & ſæpè renouandum illius deſiderium: tum ea, de qua ſuperius dicere cœpimus, Confeſſio,

1\. idque non vna ratione. Primùm enim commune eſt illi cum alijs ſacramentis, vt acceſſione gratiæ acceſſionem

2\. faciat roboris ſpiritualis. Deinde ſpiritualis pater, qui tāquam peritus medicus naturam mali habet exploratiorem, remedia adhibet ſalutaria, dum accurata exhortatione adoleſcentis animum ad boni deſiderium, ipſo tempore velut obdormiſcentem, excitat.

3\. Quod ſi totum hoc nihil ſit, vel ſola illa cordis ſui & tentationum apertio magnum Diabolo contemptum adfert, vt qui ſæpè huius flammæ excitator, nihil tam timet, quàm ne turpes

ſuæ

ſuæ & occultæ ſuggeſtiones aperiantur Eſt enim teterrimus nequam ſæpè in hoc genere non ſordidior, quàm timidior: vt illum formicam, propter ea S. Gregor. appellet. Timens enim, ne ſi inter confitentem, & eum qui excipit confeſſiones, de ſuis inſidijs conſilia agitentur, ea ſibi retia texat, quibus ipſe poſtea inuoluatur: vbi ſentit enunciari occultas ſuas inſpirationes, ſæpè ab incepto deſiſtit: neque porrò pergit moleſtus eſſe eiuſmodi tentationibus.

Diabolus timet prodi

Ne illud quidem exiguum eſt lucrum, quòd qui in cōfeſſione ſeipſum totum aperit, ſimul & animi ſubmiſſionem exercet, & deſiderium progrediendi in virtute teſtatur Accedit huc auxilium ex precibus alijſq; pijs operibus, quæ in eiuſmodi periculis adhibere ſolēt ad honorem Dei, & filiorum ſalutem patres verè ſpirituales. Equidèm noui quoſdā, qui in confeſſionibus accipiendis ita verſari ſolebant, vt poſtquam cum ſpiritualibus filijs viua voce ſatis egiſſent, inciperent deinde per lacrymas, & pœnas ſibi ipſis impoſitas cum Deo agere: tanto cum fructu filiorum, vt qui ante in-

4.

5.

Confeſſarij optimi.

firmiores eſſent, hac ratione magis ſe cōfirmari ſenſerint, quàm vllo remedio, quamuis ſancto & neceſſario. Cui igitur talis vir ad confeſſiones accipiendas ſemel obtigerit, habeat illum carum, & Deo ſibi gratias agendas putet. Hic eſt enim amicus; hic pater, cui, vt Sapiens iudicat, nullum pretium comparati poteſt.

CAPVT XXIX.

ALIA QVAEDAM ADIVmenta Caſtitatis breuiter collecta.

NVNC, quoniam tempus eſt, vt huic libro finem aliquando faciamus, colligam breuiter, quæ reſtant adiumenta Caſtitatis; quæ ſi quis cæteris adiunxerit, non mediocriter iuuabitur.

1. Lectio piorum librorum.

Primum ex his eſt, vtilium & piorum librorum lectio. S. Cæcilia, vt in eius vita legitur, *Euangelium Chriſti gerebat in pectore*. S. Theodoſia ducta ad infamem locum, vbi caſtitate ſpoliaretur, nullis ſe alijs tuebatur armis, quàm quòd attentiſſimè perlegeret Euāgelia. Ad eandem lectionem virgines ſuas hortatur. S Hiero. Inprimis verò

verò illuſtre eſt D. Aug. exemplũ, qui cæleſti voce, *Tolle, lege* admonitus, aperto volumine epiſtolarum D. Pauli in hæc verba incidit: *Non in cubilibus & impudicitijs: ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum: & carnis curam ne feceritis.* Quæ lectio tãtum potuit, vt ſtatim ſolutus in lacrymas conſtituerit omni relicta impuritate, cõtinentiam ſuam Deo conſecrare. D. Aug. lectione conuerſus eſt. *Lib. 9. Conf. cap. 12.*

II. Patientia moleſtiarũ.

ALTERVM eſt, in moleſtijs in dies occurrentibus, &, ſi ita Deo videatur, corporis morbis patientia. Sæpè enim idcirco nobis hæc Deus immittit, ne valẽtes impetu libidinis ad certiſſima præcipitia deferamur. Ergo inuenti ſunt homines ſancti, qui vltro peterent huiuſmodi moleſtias ſibi alijſq; imponi, quod ſentirẽt hac ratione facilius poſſe imperari cupiditatib. Qua de re præclara eſt D. Greg ſentẽtia. *Quis neſcit, quod melius eſt, ardere flãmis febrium, quàm vitiorum* Addit, ideò *per maxillam Behemoth*, id eſt, diaboli *perforatam* dici; quia quos per calamitates corporis quaſi deuorat, eos per eaſdẽ rurſus amittit. *Quia*, inquit, *electos Dei, vnde conterit, inde amittit vnde tentat, vt perdat, inde agit, ne pereant.* *Lib. 33. Mor. c. 23.* NOTA.

III. Obedientia & ſubmiſſio

TERTIVM eſt obedientia, & animi ſubmiſſio aduerſus Deum, & homines. Vt primùm enim Adamus abiecit obediētiam, ſenſit appetitus ſuos rationis obedientiam abieciſſe. Nec dignus eſt, vt ſuas affectiones, tametſi naturæ ſubditas habeat in poteſtate, qui contumax eſt aduerſus eos, quibus parere debuerat. De hac re diuinitus ratiocinatur D. Auguſt. *In medio quodam loco anima conſtituta legem accepit: hærere ſuperiori, regere inferiorem. Regere non poteſt inferiorem, niſi regatur à meliore, trahitur ab inferiore? deſeruit ergo meliorem* Et S. Bern *Si poſſidere vult anima, ſi regnare deſiderat ſupra membra ſua, neceſſe eſt, vt ſit ipſa mitis, & ſuperiori ſuo ſubiecta: quoniã tale inueniet inferius ſuum, qualem ſe exhibuerit ſuperiori. armatur enim creatura ad vlciſcendam ſui iniuriam.* Climachus docet ſæpè fieri permiſſione diuina, vt ſuperbus incidat in peccatum libidinis, quo ſuperbiam frangat. Poteſt hoc facilè accidere ijs, qui quod aliquantulũ in virtute proceſſerint, alios aut planè contemnere, aut certè non magni facere cõſueuerunt Hoc cauſſæ eſt, cur toties SS. Patres virginibus tam grauiter inculcent

Qui obedit, illi & obeditur.

Superbos Deus ſinit cadere in libidinẽ.

culcent animi ſubmiſſionē. hoc pręter cætera argumēto, quod abſq; hac virtute nec Virginis Virginum Deo grata fuiſſet virginitas. Cùm Maria Deo magis animi ſubmiſſione, quàm virginitate placuerit.

QVARTVM, in ipſo articulo, quo feruet tentatio, iuuat ponere ob oculos Chriſtum præſentem viuum, pro ſe cruci ſuffixum, pro ſe morientem. Sic docuerunt, ſic egerunt viri SS. qua de re pulcrè Hugo de S. Victore. *Quoties te ſentis turpibus cogitationib. pulſari, & ad illicitam delectationem affici, toties pone ante mentis oculos, quomodo Chriſtus in cruce crucifixus eſt pro te. Intuere quomodo à Iuda Iudæis traditur, & quàm viliter pertractetur, blaſphematur, & colaphizatur, iudicatur, & condemnatur, expoliatur, & flagellatur, ad vltimum verò cõtumelijs & opprobrijs affectus inter duos latrones ſuſpenditur, clauis Cruci affixus, ſputis deriſus, ſpinis coronatus, lancea perforatus, ex omnibus partibus ſanguis emanat, & inclinato capite emittit ſpiritū. Ita redemptor tuus moritur pro te, & tu neſcis cuiuſmodi ſordida cogitatione ſordidaris in mente? ſufficere poteſt hæc cogitatio ad excludendas omnes illicitas cogitationes.*

IV. In tentatione imaginādus Chriſtus pręſens. *Lib 3. de Ani. c. 23.*

Imaginem crucifixi adſpicere vtile eſt.

Adſpectu ſolo imaginis crucifixi, multi miſerias turpium cogitationū, quibus vexabantur, euaſerunt. Felix adoleſcens, qui, cùm primùm interna hæc tormenta ſentire cępit, in ſecreto conclauis ſui, antequam aliud quicquam aggrediatur, oculos & animum conuertit ad tormenta Chriſti, quibus ille excruciatus eſt, vt nos à criminibus liberaret: qui petit ab eo vires, quibus impuras ſuggeſtiones carnis repellat. Neque id longo tempore, (quamquam hoc & ipſius officium, & Chriſtus ipſe expetat) ſed aliqua ſaltem horæ parte: aut certè qui vel ſe-
l cum reuerentia ad imaginē Chri-
ſaltem adſpicit.

V.

Reuerentia Chriſti poſt communionem præſentis.

QVINTVM, illorum eſt propriū, qui etiam poſt pœnitentiam, poſt cibum Angelorū aliquoties ſumptum: adhuc tamen impugnantur, & lapſum timent. Hi venerationem magnam concipiant animo aduerſus hoſpitem quem ſua domo per ſacramentum acceperunt. Hanc ſciant tantiſper in ipſis, tamquam in templo manere; dum conſtans animus aduerſus cupiditatum inſolentiam pugnat. Quod ſi inter homines

Turpium

Turpius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes: quid faciat homo Chriſtianus, cum impudentiſſimis mancipij ſui blanditijs (mancipia enim, & ſerui noſtri ſunt appetitus) eò ſe ſentit impelli, vt cum ignominia eijciat eum hoſpitem, cui iam in corde locum conceſſerat, cui ſua, cui ſeipſum, cui omnia, vel millies dare debebat? Audebitne ille, nō modò tergum obuertere præſenti Deo ſuo; ſed coram illo committere, quod ſcit nec ſine illius grauiſſima offenſione, nec ſine animi ſui conſenſione, imò voluptate poſſe cōmitti? audebit illius animæ viribus vti ad repugnandum Deo, quam ipſe creauit? Audebit, vt ita dicam, contriſtare Spiritum ſanctū, in quo renatus & ſanctificatus eſt? *Proinde*, dicebat S. Chryſoſt. *& nos tanquam Chriſtum induti omnia faciamus, & non contriſtemus Spiritum ſanctum. Quando igitur turbamur à concupiſcentia, vel affectione abſurda; cogitemus eum, qui in nobis habitat, & expellamus procul omnem talem cogitationem.*

Simile. *Homil. 8. in Geneſ.*

Neque ſolùm in tali tempore habenda eſt ratio præſentis Dei, & Chriſti: ſed ipſius etiam doni diuinæ gra-

Revereri debemus præſentem gratiam.

gratiæ, quam per ſacramenta nobis Deus largiter infudit. Hanc enim qui ſibi parauit, rem parauit toto mundo precioſiorem: quod ſpero me ſequenti libro planum eſſe facturum. Itaque huius amiſſione nullum poteſt maius damnum eſſe. Quamobrē ſubdit ibidem Chryſoſt. *Reuereamur eminentem Dei gratiam, quæ nos obumbrat & refrænemus omnes carnis affectiones; vt cùm legitimè in breui hac & fragili vita certauerimus, coronas illas aſſequamur in futuro die illo, terribili quidem peccatoribus, ſed deſiderabili ijs, qui virtutem induunt. Et mereamur ineffabilia illa bona, gratia, & miſericordia Domini noſtri IESV Chriſti, cum quo ſit Patri & Spiritui ſancto gloria, imperium, honor, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

Cap. 4.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Digitized by Google

STIMVLI VIRTVTVM ADOLESCENTIAE CHRISTIANæ proprij.

LIBER TERTIVS.

DE RELIQVIS VIRTVtibus adoleſcente Chriſtiano dignis.

CAPVT I.

DE TIMORE DEI, ET bona conſcientia.

PRIMVM Chriſtianæ vitę fundamentum eſt, vt conoſcat homo, quo fine in lucem hanc productus fuit. Eſt verò hic ſolus Deus, ex quo intelligitur nullam extra Deum eſſe rem, quamuis vtilis, glorioſa, iucunda ſit; in qua cor humanum acquieſcat. Solùm in illo quieſcere poteſt, qui ipſum propter ſe fecit;

Fundamentum primũ vitæ noſtræ: cognoſcere finem noſtrum.

cit,& aliò,quàm ad ſe, reſpicere noluit. Hic finis eſt omnium finium extremus, quem tametſi omnes diuinæ gratiæ auxilijs aſſequi poſſunt: plurimi tamē,imò maxima hominum pars non aſſequuntur,eò quod ſua ſe culpa obnoxios faciunt ſempiternis ſupplicijs. Qui autem ad eum perueniunt, non facili via, ſed maximis laboribus, & continuis perueniunt difficultatibus.

Cur pauci finem ſuum aſſequātur.

2. Fundamētum: Humanas res gubernari à Deo.

Huic fundamento alterum proximè,non minus neceſſarium ad virtutis, & ſpiritualis vitæ ædificationem innititur. Intelligendum eſt enim, eundem Deum, qui ſe abundantia quadam infinitæ bonitatis finem homini propoſuit,eadem bonitate, ſingulari prudentia res humanas adminiſtrare. Tanta accuratione, vt omnia temporis momenta numeret, omnes cogitationes,deſideria, minimas denique cordis commotiunculas obſeruet. *Spirituum enim ponderator eſt Dominus.* Quin & de Filio Dei ſcriptum legimus: eſſe eum *viuum & efficacem, & penetrabiliorem omni gladio ancipiti, ad ipſas vſque medullas interioris hominis: diſcretorem cogitationum, & intentionum cordis.*

Gubernatio Dei qualis?

Prou. 16.

Heb. 4.

cordis. Atque hæc omnia ſic obſeruat, vt quotidie primùm quiſque vitam ſoluerit, itemque, cùm omnes rediuiui ſimul ad iudicium vocati fuerint, conſcius ipſe rerum omnium, veriſſimam iuſtiſſimamque ſententiam de æternis cuiuſque pœnis, aut præmijs laturus ſit.

Huius rei cognitio eſt profunda illa ſapientia, quam ſacræ literæ docēt: ſapientia, quam inquirere vnuſquiſque debet, ante omnia: qua remota, cætera quæuis ſtudia, inanitas; omnes ſcientiæ, ſunt ignorationes. De huius laudibus integrum volumen confecit Salomon. Hanc optabat populo Moyſes, cum diceret: *Vtinam ſaperent, & intelligerent*: huius negligentia Prophetæ populum aiunt in captiuitatem abductum, ſeruitutem ſeruire: quòd qui eam reijcit, reijciatur à Deo. Hæc eſt *ſcientia Sanctorum*. hanc Patriarchas Deus edocuit: huc vt impelleret orbē terrarum, Filius Dei factus eſt homo. Huius cùm bona parte donatus eſſet Salomon: *Præpoſuit*, inquit, *eam regnis & ſedibus*. quid verò præ illa diuitiæ? *Diuitias nihil duxi in comparatione illius*. Iacent ergo præ illa honores.

Vera ſapientia in qua re ſit.

Veræ ſapientiæ prǽſtātia. *Deut. 32.*

Sap. 7.

nores, & opes, quæ in bonis externis ſunt maxima. At vir ſapiens amplius, formam & vires corporis præ illa contemnit. Denique nec ducem, nec lumen aliud deſiderat, quàm ſapiētiam hanc. *Et propoſui pro luce habere lunam, quoniam inextinguibile eſt lumen illius.* Magna lux eſt lunæ, magna ſolis, magna ad vitam humanam, ſcientiæ: ſed cum cælo tranſibit lumē ſolis & lunę, morte humana ſcientia terminabitur; ſolum ſapientiæ lumen perpetuum & *inextinguibile* eſt. Hæc illa lux, quæ, dū in huius vitæ cæca nocte viuimus, aut facis aut fulgoris inſtar tenebras animi noſtri diſſipat, cùm dies æternus orietur, tum clariſſimos, vt ſol meridianūs, abſque occaſu radios emittet.

Sapientia lux inextinguibilis.

Timor quomodo initiū Sapientiæ.

Quemadmodum igitur ſol iſte, lucida diei tela in orbem terrarum eiaculans, terram ipſam calfacit, fouet, fæcundat; ſic verus ille ſol, fons omnis luminis, Deus, cùm huius ſapientiæ radijs ad humanum cor penetrat, miro quodam modo ipſum afficit, & immutat. Ac plerumq; primum, quo percutiat animum, ſolet eſſe timoris telum. *Initium ſapientiæ timor Domini,* inquit Dauid, vt iudicet hominē, cùm pri-

Pſal. 110.

primum à luce diuina incipit colluſtrari, ingentem in animò cõcipere timorem Dei. Atque hoc initium feliciſſimæ mutationis. Qui enim fieri poteſt, vt quis intelligat, ideò ſe in vitam prodijſſe, vt ſolum Deum agnoſcat, illum amet, in illo gaudeat: Deinde illum Deum, in quo omnis ipſius felicitas eſt collocata, vbique præſentem, omnia non modò contueri, ſed etiam ęſtimare quid agat, quid loquatur, quid cogitet: eum ipſum aliquando omnibus cognitis, ſeueriſſimum futurum iudicem; cuius ſententia in omnem æternitatem vel feliciſſimus ipſe victurus ſit vel miſerrimus quis, inquam, hæc intelligat, quin ſubitò ſancto quodam timore percellatur, ne tam præſentis, tam potentis inſpectoris, & iudicis offenſionem aliquando incurrens, ab infinita beatitudine ſibi propoſita, ad infinita cruciamenta damnetur?

Timor Dei quomodo in nobis excitetur.

Hanc ob rem ſpiritus ſapientiæ à Sapiente vocatur, *ſpiritus acutus*; quod hoc timore cor ſtimulet & pungat: vocatur *ſtabilis*; quod non leuem aliquem aut fugacem, ſed grauiſſimum & ſtabilem timorem adferat; vocatur

Spiritus ſapientiæ, quę in animo efficiat.

vnicus

Digitized by Google

vniem & multiplex; quod ſit vnus quaſi radius, qui duplicem timorem efficiat, alterum ſeruilem, alterum, quem vocant, filialem. Prior eſt pœnę, poſterior culpæ, prior bonus quidem ille, ſed imperfectus & aliquando deſiturus: poſterior perfectus & perpetuus. Quanquam enim vtile ſit, timore inferorum abſtinere peccatis; tamen & parum boni facit, qui ita ſolùm timet: & fieri aliquando poteſt, vt cùm timore æternæ mortis coniunctus ſit vitioſus amor vitæ præſentis, propter quem homo à Deo, ſanctaque eius lege diſcedat. Multi etiam, qui & ſæpè & grauiter peccant, æternas timent pœnas; neque tamen ob hunc timorem, vel accedunt ad præteritorum pœnitentiam, vel in poſterum à malitia diſcedunt. Timor igitur, cuius in Eccleſiaſtico proprium eſſe dicitur, vt *expellat malum*, timor eſt, quem vocant filialem: qui culpam maximè pertimeſcit. Dicam clarius. Qui hunc timorem timet, cauet, ne quicquam admittat mali, non tam quòd æternas ſubire pœnas, quàm quòd Deum offendere perhorreſcat: in qua offenſione eſt ratio culpæ. Sic igitur agendum eſt:

Timor duplex Seruilis & Filialis.

Timor pœnæ vtilis, ſed imperfectus.

Timor filialis quis ſit? *Eccl.* 1.

Digitized by Google

eſt: vt initio timor pœnæ ſtimulet, & quaſi flagris cędat animum, quò facilius diſcat ab amore tenaciſſimo peccati ſe auellere: tum procedendum, vt peccata iam oderimus, non tam quod ſempiterna nobis ſupplicia adferant, quàm quòd culpa nos infinitæ cuiuſdam iniuriæ in Deum obligent. *Per timorē ſeruilem venitur ad Filialem.*

Cum hoc timore vitam agebat vir ſanctiſſimus Iob: *Semper*, inquit, *quaſi tumentes fluctus, timui Deum, & pondus eius ferre non potui* Certè enim qui certamen audet ſuſcipere aduerſus Deũ, (quod peccando fit) habet quod timeat: infinitum enim, quantum inter Deum & hominem intereſt, robuſtus eſt aduerſarius, nec vlla eſt vel gigantea vis, quæ *pondus eius ferre poſſit*. Hoc ipſum & ſentiebat, & profitebatur Dauid, cùm ad Deum clamãs diceret: *Si iniquitates obſeruaueris Domine; Domine quis ſuſtinebit?* *Timor filialis ineſt etiã Sanctis. Iob. Iob.31. Dauid. Pſal.129.*

Neque verò Euangelij lex, quia amoris ſit lex, idcircò timorem hunc expulit: contrà potius adauxit. Hic enim timor amore non tollitur; ſed augetur: vt qui plus patrem amat, plus eundem timet offendere. Apparet *Timorem filialem nõ abſtulit lex Chriſti.*

ret in viris ſanctis noui teſtamenti; *vt* quiſque amantiſſimus Dei fuit, ita huius timoris fuiſſe pleniſſimum. S. Hilarionem ſcribit S. Hieron iam diſceſſurum à vita, *apertis oculis*, hæc enim ſunt eius verba, locutum eſſe: *Egredere, quid times? egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta prope annos ſeruiſti Christo, & mortem times?* Alij ſimiliter viri ſancti, cùm ad extrema veniſſent, ex intimo corde anxia traxiſſe leguntur ſuſpiria: quòd timerent, tum ne quæ in ipſis laterent occultiora peccata: tum, ne fortè rectè facta ipſorum, tam pura & grata iudicio Dei non inuenirentur; quàm admiranda videbantur hominibus. Scimus verò etiam, qui exiguas admodum culpas acerrimè in ſe vindicauerũt. Narrabat S. Catharina Senenſis, aliquando ſe, quòd neſcio quid temporis non optimè collocaſſet, tam grauiter à S. Paulo eſſe reprehenſam, vt maluerit coram toto orbe terrarum, quocunque tandem pudore ſuffundi, quàm talem ſubire accuſationem. Omninò vult Deus veneratione ſe affici, & timeri, etiam ab ijs, quos ſibi propter ſanctitatem amiciſſimos habet, de quibus

S. Hilarionis in morte timor.

Sancti leuia peccata grauiter puniunt.

In vita cap. 24.

Da-

Dauid: *Timete Dominum omnes ſancti eius.* Adoleſcens ergo, qui ad finem illum, de quo initio diximus, aliquando peruenire velit, viam ingrediatur ſancti timoris. Quam ad rem nonnihil iuuerit ſequentia meditari.

Pſal. 52.

A timore incipienda vita ſancta.

CAPVT II.

MEDITATIONES, QVAE pium in nobis Dei timorem excitent.

PRIMVM. Præter priuatam in familijs gubernationem, quæ parentum ac dominorum eſt, præter publicam in ciuitatibus ac prouincijs, intelligendum eſt aliam quandam in mundo, atque inter homines eſſe gubernationem. Atque hæc eſt gubernatio Dei, infinitis partibus alias ſuperans, atque omnes excellenti quodam modo complexa. Gubernat enim nos Deus, tanquam princeps, vniuerſos, & ſingulos, vt Pater; ſic, vt in ipſas cogitationes quoq; imperium exerceat. Cor enim humanum eſt, cuius penetralia ipſe domum ſuam eſſe voluit, cùm ſacro nos abluit baptiſmo:

Quæ timorē Dei excitēt.

I.

Gubernatio Dei omnib. ſuperior eſt.

Deus habet imperium in cogitationes.

tiſmo: cùm nos ordini aliarum rerum exemptos in ſuam familiam aſſumſit: atque adeò ex filijs hominum adoptauit in filios Dei. Hæc verò gubernatio tantò magis quàm reliquæ, homini eſt neceſſaria, quantò excellentius eſt hominem eſſe virtute præditum, quàm hominē ſolum, aut hominem vitioſum: cuiuſmodi ſunt omnes, qui hac Dei gubernatione ſe non patiuntur regi.

Gubernatio Dei neceſſaria homini.

Legibus diuinis maximè obtemperandum.

Hinc conſequens eſt, vt quemadmodum in familijs & ciuitatibus quędam ſunt leges, quibus reguntur: ſic aliæ quædam ſint leges Dei, quibus ille gubernet ſuos, id eſt, totam Eccleſiam. Hoc qui intellexerit, ſimul intelliget, quàm cara illi ſit ſua felicitas; tam conſtanter animum eſſe figendum in huius gubernationis conſideratione. hoc etiam certiſſimum habebit, quemadmodum diuinis præceptionibus & legibus ſumma præſtanda eſt obedientia; ſic aduerſus Deum, ſupremum, & vnicum Dominum patrem cæleſtem concipiendū eſſe multò maiorem timorem, quàm aduerſus vllum principem: maiorem reuerentiam, quàm aduerſus patrem.

Quo

Quo conſtituto, nunquam vel inconſtantia, vel ſocordia vincetur, vt vlli homini in eo obedire, aut placere velit, quod pugnet cum voluntate diuina.

Viuebat olim Abraham inter ciues & parentes ſuos, huius rei fortaſſe non admodum cogitans, cùm diuinitus ſibi imperatum audijt: exiret, & altius mentem attollens, ſupra humanam conſuetudinem, diſceret eſſe familiaris Deo. *Ambula coram me*: dicebat Deus, Quaſi diceret, vt S. Ambroſ. explicat: *Sequere Deum*. Diſce agnoſcere, vitam hanc ſuperiorem humana: principem hunc, & patrem cæleſtem, non terrenum, neque cognoſcere tantùm, ſed audire, reuereri, obedire. hic enim eſt, propter quem in lucem editus es, in quo, tanquam extremo fine, æternam habiturus ſis quietem. Nam & ex Prophetis quidam, cùm ad eos verba faceret, qui iſta iam cognita quidem haberent; ſed, quę eſt humana imbecillitas, non admodum adhiberent ad vſum: monuit, ſi ſcire deſiderarent, in quo bonum ipſorum, & quies cōſiſteret, *ſollicitos ambulare cum Deo ſuo*. Hac enim via ad illum itur, in quo

Deus monet Abrahamū, vt ſuam occultam gubernationē conſideret. *Gen.* 17.

Mich. 6.

Deus magis quàm vllus hominum, timendus.

in quo omne eſt noſtrum bonum.

Quod ſi igitur eum, qui in terris nos gubernat, idcircò timemus, ne terreno aliquo bono, quod ab ipſo exſpectamus, priuemur: quis in nobis debet eſſe timor Dei, qui regit nos in cælo, in terris: in anima, in corpore: in bonis naturæ, in bonis ſpiritus; ne tantum incurramus damnum, quantum ſit, Deum perdidiſſe? Si parentum timemus offenſionem, ꝙ ab illis vitam, ab illis plurima beneficia habeamus; quātus concipiendus & conſeruandus eſt timor, ne quid agamus ingratum Deo qui nos produxit ex nihilo: qui parentibus vim generandi conceſſit: qui potior nobis auctor eſt vitæ, quàm Pater, quàm Mater? qui ab hac natura, in qua nō fecit, ad aliam longè ſublimiorem extollit: facit nos filios; promittit cælum, atq; adeò ſeipſum, qui tam multa dixit, tam multa fecit, ſolum, vt nos aliquādo diem illum videremus, quo tam amplam, tam copioſam, tam incomparabilem in cælo cerneremus hæreditatem?

Regula bonæ vitæ: ſequi

Qui hæc penitùs impreſſit in animo, vereque deſiderat à Deo regi, in magna eſt ſecuritate, ſanctè pieq; vitam

tam agendi. Efficit enim hanc ſecuritatem Deus ipſe, qui nunquam quenquam reijcit ſubijcientem ſe ipſi, aut loco Dei, ſeruis ipſius. Qua de re doctiſſimus magiſter ita docet. *Cùm ad ſapientiam pertineat, quòd humana vita reguletur ſecundùm rationes diuinas; hinc oportet ſumere principium, vt homo Deum reuereatur, & ſe ei ſubijciat. Sic enim conſequenter in omnibus ſecundùm Deum regulabitur.*

gubernationem Dei.

2.2. hu. 19. art. 7.

SECVNDVM: Penitùs intelligendum eſt, nullā in toto orbe rem creatam eſſe, quę tantum debeat apud hominem poſſe, vt abducat & ſeiungat illum à Deo. Si enim omnia, quæ optari poſſunt vel vtilitatis, vel iucunditatis, vel honeſtatis ſpecie commendantur; quæ iucunditas, quæ vtilitas, quis honor ab vlla creata re ſperari poteſt, vlla ex parte comparandus cū ijs bonis, quæ vel à Deo accepimus, vel etiam nunc in ſingula momenta accipimus; vel, ſi ad finem vſq; vitam cum virtute perducamus, accepturos nos certiſſimè confidimus?

II. Nullum bonum externum debet ſl hominem à Deo abducere.

Vt enim reliqua mittam, de ſolo dignitatis genere loquar: Quem ſublimiorem honorem in hac vita poteſt

Gratia Dei minima plus valet, quàm totus mundus.

 homo

lam ponderis æqualitatem faciet; nec quantacunque huius generis cumulatum acceſſione, æqualitatem vnquam efficere poterit. Vt enim tota natura omnes vires ſuas in vnum cogat, non poteſt vel vnum gradum efficere gratiæ, nec tam altè aſcendere, vt par diuinæ gratiæ habeatur, quæ per ſe ſola bonum quoddam eſt tota natura præſtantius. Vt igitur adoleſcens hanc rem tam vtilem, tam certam penitus intelligat, meditetur ſecum frequẽtius aureum illud S Thomę pronunciatum. *Bonum gratiæ vnius maius eſt, quàm bonum naturæ totius vniuerſi.* *1 2 qu. 114. art 9.*

III. Nullum bonum naturale tã præſtans eſt quã gratia Dei.

TERTIVM: Quemadmodum extra hominem in toto naturæ ambitu nihil eſt, quod timorem Dei, & eius gratiam exæquet, ne dum præ ponderet; ſic nec in ipſo homine vllum eſſe bonum naturale, quod cum eodem Dei timore poſſit comparari. Itaque nemo ſe amet ob formam: quando celerrimè aut euaneſcere, vt fulgur, aut, vt florem conſtat marceſcere: nemo de viribus & robore glorietur: quando à leonibus & tauris vincimur: nemo ſe magnificè

 cir-

circumſpiciat propter excellētiam ingenij, ſcientiæ, prudentiæ, quòd his ſe longè antecellere ſodales ſuos, aut ciues ſentiat: quando ingenia diuina, ſapientiſſimi homines, Platones, Ariſtoteles, Hippocrates, Homeros: item prudentiſſimos Socrates, Neſtores, Catones conſtat, omnes cum ſuis donis omnibus ſepultos eſſe in abyſſo omnium infidelitatum, in ſempiternis ſupplicijs. Nihil igitur quicquam prodeſt cuiquam vlla res, quàm in ſeipſo poſſideat; ſi non poſſidet timorem Dei, & per illum gratiam Dei.

Notent ſtudioſi.

Frequenter igitur adoleſcens meminerit, & accuratè conſideret, quæ ſancti Patres, & ſacræ literæ hac de re loquuntur. Præcipuè tamen obuerſetur ſæpè illius animo S. Bern. ſententia, qui cum Deo loquens, ita ratiocinatur. *Qui curat eſſe niſi propter te, pro nihilo eſt, & nihil eſt. Deníque, quid eſt homo, niſi quia tu innotuiſti ei? propter temetipſum feciſti omnia, & qui eſſe vult ſibi, & non tibi, nihil eſſe incipit inter omnia. Deū time, & mandata eius obſerua, hoc eſt, inquit omnis homo. Ergo, ſi hoc eſt omnis homo, abſque hoc nihil eſt omnis homo.*

Abſque Deo nihil eſt homo.

Serm. 10. in Cant.

Pſal. 143.

Eccl. 12.

QVAR-

QVARTVM: Vt nihil in mundo eſt, quod vel magis, vel æquè timendum ſit, ac Deus: ſic nihil eſſe, à quo magis abhorrere debeat homo, quàm à peccato, quod ſolùm & timore Dei, & ipſo nos Deo ſpoliet. Itaque timor Dei, & peccati deteſtatio arctiſſimis inter ſe vinculis connexa, diſtrahi non poſſunt. Quare & cùm primum bonus Tobias filium ſuũ docere inſtitueret; ita timorem Dei commendauit, vt ſtatim peccati fugam ſubderet. *Quem ab infantia timere Deum docuit*, ait ſacra hiſtoria, *& abſtinere ab omni peccato*: & cùm iam non prope ſe putaret abeſſe à morte, poſtremum hoc illi præceptũ reliquit, *Caue, ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri*. Denique orationem, quam nouiſſimam forè putabat, hac ſentẽtia concludit. *Noli timere fili, pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene.*

IV. Peccato nihil eſt horribilius.

Tob. 1.

Tob. 4.

Nam, ſi totus orbis nihil habet cõparandum cum gratia Dei; ſi natura hominis, atque ipſe homo, ſine hac nihili eſt; ſi omne bonum noſtrum in hac ſitum eſt; ſi hanc gratiam, hunc

Peccatũ nos veris & ſummis bonis ſpoliat.

Deum, ſolum nobis peccatum adimit: quis tam cæcus eſt, quin videat, neque infeſtius ſibi quicquam eſſe peccato, neque amicius timore Dei, qui retrahens animum à peccato per gratiam ipſum cum Deo coniungat. Quod ſi ſtultitiæ damnatur, qui re nihili permutat precioſiſſimam: quæ amentia erit peccantis, qui pro nihilo amittit omnia, id eſt, vt leuiculam aliquam cupiditatem expleat, perdit Deum?

Hiſt. Barlaam c 1?.
Stultitia hominis peccatoris elegāti imagine depicta.

Damaſcenus aliquam huius ſtultitiæ partem ſimilitudine explicare conatur. Perſequitur, ait, nos crudeliſſimè bellua monoceros, id eſt mors; fugimus hanc, quantum poſſumus, defert nos fuga ad immane præcipitium, quod eſt, peccandi occaſio: in cuius infima profunditate draco hiantibus faucibus nos deuoraturus exſpectat. Sed in ipſo lapſu prehendimus arbuſculam, fortè enaſcentem, id eſt, ſpem huius vitæ. Ab hac dum penduli nos ſuſtinemus, radicem eius videmus aſſiduis morſibus quatuor animalium, quibus ferrei ſint dentes, corrodi & abſumi. quatuor hæc ſunt elementa, quorum pugna corpus abſumitur. In hoc diſcrimine dum conſiſtimus, ecce tibi,

tibi, ex illa ipſa arbuſcula guttula mellis ſtillat. In huius guſtulo exiguo ſic cogitationes omnes defigimus, quaſi nec mors furibunda inſtaret, nec apud inferos nos diabolus exſpectaret; quaſi vita noſtra beata & ſecura eſſet immortalitas, ac non potius id, quod verè eſt, inanitas, vmbra, ſomnium, certum, continuum, præſens periculum mortis, & poſt mortem æternæ condemnationis. Quis tale quid vnquam vel oculis, vel auribus accepit? Certè quidem videtur tam extrema ſtultitia, alia maior eſſe non poſſe. At maior tamen eſt peccantis amentia: quòd homo pro illa guttula dulcitudinis, quam in cupiditate ſua explenda vnico momento deguſtat, volens & ſciens abdicat ſe æternitate regni cæleſtis, ipſiuſque Dei beatiſſima poſſeſſione.

V. QVINTVM igitur & poſtremum huius loci ſit, quod adoleſcens loco fundamenti totius vitæ ſuæ in animo cõſtabilire debet, vt nihil in toto orbe tantum eſſe decernat, quod bonæ conſcientiæ præferendum putet. Bona autem eſt conſcientia, quæ ſimul Dei timorem & odium peccati complexa

Nulla res in mundo bonæ conſcientiæ præferẽda.

Bona conſcientia quæ ſitè

Lib. Sent. eſt, quę, quod D. Auguſt. ait, hoſpitem in ſe habet Deum: quæ ſibi perſuaſum habet, hunc plus ſibi, quàm omnes res alias præſtare: nec opes eſſe vllas, nec voluptates, nec honores, (quemadmodum nec vllæ ſunt) quæ ſine bona conſcientia, vera ſolidaque lætitia mentem afficiant: omnia potius quæ toto orbe iucunda ſunt, abſque hoc condimento acerba & amara eſſe: omnes delectationes, ſupplicia. Quæ talis eſt conſcientia, eas vitæ rationes init, ne peracto tempore dicendum ei ſit! *Namque vt ſupremam falſa inter gaudia noctem*

Egerimus, noſtis.

Sap. 5. Aut cum illis apud Salomonem inſenſatis tam miſerè, quàm verè illa inferenda ſit ipſi concluſio: *Ergo errauimus.*

CAPVT.

CAPVT III.

DE CVRA CONSCIENTIAE: cuius conſeruandæ prima ratio eſt: meditari, quàm vehementer Deus peccatum oderit.

BONAM conſcientiam, quam tantoperè expetendam eſſe demonſtrauimus, qui conſeruare velit, bonam ei cuſtodiam adhibebit. Bona cuſtodia nunquam erit, niſi in ea perpetuò ſollicitas excubias agat ratio, ne hoſtis & pernicies illius vnica, peccatum, vllum reperiat aditum, ſeu vi, ſeu proditione. Quiſquis ergo, vel nunquam ſordibus infecta conſcientia: vel, ſi fuit, doloris & confeſſionis aquis in ſacramento pœnitentiæ abluta & perpurgata, vitam cupit Chriſtiano homine dignam incipere; is omne ſtudium, curam, induſtriam in hoc ponat, vt ad ſuam ipſe attentus ſit animam: & inquirat diligentiſſimè nō modò in actiones externas; ſed etiam in cogitationes, & intima deſideria. Neque hæc ſecundaria cura quaſi acceſſionis loco eſſe debet, ſed princeps omnium: vt ſtatuat tota vita ſic perſequi hoc ſtudium, vt nulla ſit alia tam

Bonæ conſcientiæ adhibenda cuſtodia diligens.

Cura conſcientię prima eſſe debet.

grauis, aut vtilis occupatio, quę curam hanc impediat, aut conturbet. Quod vt facilius præſtet, vtile erit imprimis duas habere exercitationes, quibus à prima ætate diligenter aſſueſcat.

Duo modi conſcientiæ puritatem ſeruandi.

I. Cogitare, quam Deus oderit peccatum. Exemplum Dauidis regis. Pſalm. 5.

PRIOR ſit in imitatione Dauidis regis poſita hic enim, cùm in plurimis occupationibus & magnis vitam ageret; vnam habebat quotidianam præter cæteras occupationem admodum vtilem. Sumebat ſibi mane tẽpus quo conſideraret, quàm infeſtus atque inimicus peccato eſſet Deus. *Mane aſtabo tibi, & videbo. Adſtabo,* inquit, non modò pedes, ſed animum quoq; erectum in cogitatione magna firmabo: vt penitus perſpiciam, non infinitam potentiam tuam, ô Deus, non ſummam ſapientiam: non aliud quid magnum & admirabile in natura tua. quid ergò? vt hoc videam, *quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Hoc magni illius regis & Prophetæ initium actionum, qui hanc ob rem tam Deo carus fuit, vt appellauerit illum *virum ſecundùm cor ſuum.*

CAPVT

CAPVT IV.

OSTENDITVR EXEMPLIS, Quàm ſeuerè Deus peccata punierit.

HAEC prima ſit diſciplina, qua ſuum animum erudiat adoleſcẽs. Quam vt profundius menti imprimat, plurimum conducet attentè conſiderare, quibus ſignis animum ſuum aduerſum peccata, tum ſingulorum, tum totius humani generis, à mundi exordio ad hunc vſque diem oſtenderit Deus. Vnum nos exemplum diluuij, quod terras vniuerſas obruit, paulò fuſiùs ponemus ob oculos, vt ad eius imitationem reliqua mens cogitando perſequi poſſit.

Odium Dei contra peccatum vnde cognoſcatur?

Aſſurge igitur aliquantulum animo, & circumſpice totum hunc terrarum orbem maxima varietate diſtinctum. Vides tot montes ad cælum vſque aſſurgere, tot deprimi valles; vides terram ſuo gremio complexam, tot lacus, flumina, riuos, tot plantas educantem, tanta animalium

Modus meditandi pœnas à Deo propter peccata illatas. Contemplatio pulcra totius orbis.

varietate plenam. vides diſperſas tot villas, arces, vrbes, prouincias, regna, imperia, quibus habitent & negotientur tam varia hominum genera, vrbani, ruſtici, inopes, opulenti, domini, ſerui, imperantes, parentes. Atque hos omnes vides hoc agere, hoc feſtinare, vt ſuo quiſque animo faciat ſatis; alius hoc, alius illo modo. Aſcende nunc cogitatione, & fac te à Deo in tam excelſa locatum ſpecula, vt vno oculorum coniectu non terras modò, omniaque, quæ in ijs ſunt, videas; ſed deorſum penetres vſque ad ipſum Oceani fundum: ſurſum ad locum vſque, quo theſauri niuium & pluuiarum repoſiti ſunt. Hæc omnia contemplantem fac videre te, cuius rei gratia tam altè euectus es. Subitò, fremitu immenſo maria omnia intumeſcere, & omnibus terris extremam diluuiem minari: tum in cælo imbrium omnes cataractas aperiri, tantamque aquarum vim decidere, vt conſpirantibus maris & imbrium fluctibus, totus terrarum orbis non modò vndis leuiter ſuperfuſus, ſed aliquot paſſuum millibus aqua ſuperruente coopertus ſit. iamque non, vt paulò ante,

Diluuij horribilitas.

com-

compoſitus ex aqua terraque globus; ſed vnus quidam & perpetuus vndarum cumulus appareat, qui terras vniuerſas, vnà cum ſuis theſauris, hominibus, animantibus, vrbibus, omnibus denique rebus inuoluerit. Vide hic non pauperes modò, aut miſeros, aut infantes: ſed immania gigantum corpora, Principes, Reges, Imperatores his fluctibus aut penitùs abſorptos; aut quò longior pœna ſit, ſupernatantes, ſemimortuos, inſanis fluctibus nunc huc, nunc illuc, velut ludibrium agitari: dum ad extremum vel cum aqua mortem imbibant, vel ab immanibus in mari belluis deuorentur. Atque in tanta mole ruentium, & omnia occupantium vndarum, nihil vides exemptum neci, præter octo hominum capita arca lignea clauſorum: vnaque cum his bina ſingulorum generum animalia. Hanc arcam ſolitariam ferri vides, & agitari: aut certè magis in cælo, quàm in aquis quieſcere. Seruatur enim potius diuina prouidentia, quàm arte aut peritia vllius hominis.

Iam huius tam inauditi & ſtupendi euentus cauſſam inquirat adoleſcens. Diluuij cauſa peccatũ.

Naturalis eſſe non potuit: quia fieri non poteſt (quod philoſophi demonſtrant) vt tantæ in vnum cauſſæ conueniant, quantas neceſſe eſt ad omnes ſimul terras obruendas. Quoniam enim Sol nunquam vno in loco conſiſtit: nequaquam poteſt idem ex omnibus terræ partibus æqualiter attrahere materiam pluuiæ, potius, quantum materiæ alibi colligit, & ſurſum rapit: tantum alibi ſoluat & demittat neceſſe eſt. Cauſſa igitur tantæ eluuionis ſupra naturam fuit &, quod conſequens eſt, in ſola Dei voluntate poſita. At verò cùm tanto amore omnia ſua opera complectatur Deus, qua tandem permoueri potuit, vt in vniuerſum omnia, quæ feciſſet in terris, diſperderet? Magnum quid omninò fuiſſe dicendum eſt, magnum, quicquid tandem fuerit. At ſolum fuit peccatum. Sic enim Deus ipſe ad Noe. *Finis vniuerſæ carnis venit coram me: repleta eſt terra iniquitate à facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra.*

1. Metro. — Geneſ. 6.

Luciferi ſtatus ante peccatum.

Verùm, quoniam ſingulorum exempla, & clariora ſunt, & fortè ad motum aptiora: cogitet adoleſcens, quid

quid fides nobis de primo Luciferi ſtatu tradat. Pulcritudinem eius deſcribit Ezechiel.: *Omnis lapis precioſus operimentum tuum.* Gaudia & felicitatem idem addit: *In delicijs paradiſi Dei fuiſti.* At vbi iam illa mens, tam nobilis, tam pulcra, tam beata? In teterrimo & obſcuriſſimo carcere, in profundiſſimo & pleniſſimo noctis inferorum loco, qui in imis terræ viſceribus ſentina eſt, & cloaca ſordidiſſima, in quam omnes fæces, & pedores omnium elemẽtorum expurgentur. Quid verò ibi? Nec boni quicquam facere, nec quicquam mali omittere poteſt, perpetuò dolens de amiſſa felicitate, tum naturali, qua beatus fuit; tum diuina, qua eſſe potuit: deſperans omnem recuperandi facultatem: furens odio in Deum, ſibi grauis; nobis inuidens, amens elatione & ſuperbia, qua nec poſſit, nec velit tumidos animos ſubmittere: inimicus & blaſphemus aduerſus iuſtitiam infinitam, auctor inſidiarum & fraudium contra homines ſanctos: vbi ſempiternis flammis cingatur, excrucietur, aduratur, non comburatur.

Ezech. 28.

Luciferi horrenda damnatio.

Atque

Luciferi peccatum vnicum grauiſſimè punitū 2.Pet.2.

Atque hæc quam ob rem? Nullam, niſi ob peccatum. *Angelis peccātibus Deus non pepercit*, ait S.Petrus; *ſed rudentibus inferni detractos tradidit in tartarū cruciandos.*

Adami prima felicitas

Accedat huc primus parens noſter Adamus. Cogita hunc, quem ſua manu formauerat Deus: cui imperium omnium terrarum detulerat, quem tot tantiſque donis naturæ, & gratiæ ornatum reddiderat: quem ad ſuum obſequium promptum effecerat; cui æternam felicitatem promiſerat, hūc igitur cogita derepentè, ſpoliatum omni gratia, expulſum paradiſi poſſeſſione, deformem, & monſtri ſimilem in anima, cuius appetitiones iam rebellionem aduerſus imperium mentis incipient: verecundantem, & folia circumſpicientem, quibus tegat nuditatem; ſexcentis expoſitum periculis, perpetuo damnatum exilio, ad manum labores, ad ſudorem vultus: miſerum miſerijs vitæ; miſerrimum timore mortis, cui ſe à diuina iuſtitia prædam datam eſſe intelligit. Hac tanta ſeueritate non ipſe modò cum coniuge; ſed, quod cogitantem reddat attonitum, omnis quoque poſteritas eius

Adami miſeria propter vnicū peccatum.

Vide iuſtitiam ſeueriſſimam Dei.

eius damnatur: id eſt, omnes omninò homines, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt ad exitum vſque ſæculorũ, accedente quod caput eſt, pleriſque æterna damnatione; omnibus damnationis eiuſdem maximo periculo. Quæ tantorum malorum cauſſa? Peccauit Adam, *& in eo nos omnes*, vt Apoſtolus loquitur. *Rom. 5.* Certiſſimum eſt igitur pronunciatum, quod Dauid conſiderare aſſueuerat. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.*

In hac ergo cogitatione figat animum adoleſcens: certumque habeat vitæ ſanctæ, & cum virtute tranſigendæ, hoc ſolidum eſſe fundamentum. *Quotidiana vita odium Dei aduerſus peccatũ demonſtrat.* Nam mea quidem ſententia, ad concipiendum peccati odium, nullam vel certiorem, vel faciliorem hac exercitatione reperiet. Applicet modò animum, mirum quàm facilè ſentiet, me vera dixiſſe. Quid enim, mi adoleſcens Chriſtiane, quid putas eſſe, famem, ſitim, frigora, calores, quibus vexaris: quid infamias, calumnias, contumelias, iniurias, odia, calamitates, quæ tibi à domeſticis, ab externis, ab inimicis, ab ipſa denique fortuna inferuntur; quam ſi non ſemper ad-

uerſam

Digitized by Google

uerſam expertus es, certè quidem periculo non es exemptus. Nam & quotidianas eius in alijs ruinas vides, & noſti illud: *Cuiuis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.* Hæc igitur omnia, quid aliud eſſe putas, niſi damnationis tuæ tabellas hac ſententia inſcriptas: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es?* Sunt enim hæc flagra peccato primi parentis impoſita. Quid aliud loquũtur febres, cæcitates, dolores, à feris belluis vulnera, à beſtiolis morſiunculæ: cæli intemperies nunc humoribus, nunc ventis, nunc fulminibus te vexans: mare tibi horrorem incutiens, terra producens ſpinas, & fouens tibi animalia infeſta, quid loquuntur, niſi. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es?* Nihil enim iſtorum nos tangeret, ſi nos peccatum non tetigiſſemus. Quid vides, cùm accedis ægros, xenodochia, carceres; cùm vides ſeu apud te, ſeu apud vicinos, fratrem, patrem, matrem, ſeruum mortuos; cùm lectulos infirmorum, ſepulcra, quæſtionum feralia inſtrumenta, ſuppliciorum loca aſpicis: quid vides, inquam, niſi totidem locis inſcriptũ, infeſtum eſſe Deum peccato? Tot ar-

Ex alienis calamitatibus quid capiendum vtilitatis.

ces.

Digitized by Google

tes,tam neceſſariæ, chirurgorum,medicorum,tot à medicis conſcripta volumina, tanta inæqualitas hominum, quorum alius opulentus, inops alius: hic in moleſtijs,ille in voluptate: partim ſerui,partim liberi:tot labores ruſticorum, qui in agris colendis,à prima ætate ad mortem vſque in continuis ſunt ſudoribus & fatigationibus; tot captiuorum,deſperatorum,ad triremes damnatorum greges: tot gentes ſua tyrannide peccati ſine fide viuentes, tot Chriſtiani à barbaris oppreſſi,quid tandem aliud, quàm contentiſſima voce clamant: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.*

CAPVT

CAPVT V.

MORS CHRISTI CLARIſſimè docet, quàm Deus oderit peccatum. Et quare hoc?

HOrrenda ſunt, quæ adhuc diximus, quo odio Deus peccatum perſequatur: ſed & hæc & quicquid dici poteſt; nihil ſunt in hoc argumēto, niſi ad Christum crucifixum propter peccata veniamus. Complectere igitur animo Filium Dei factum hominem, tam plenum omni gratia, virtute, dignitate, apud Deum atque homines, Filium cariſſimum æterno Patri, *in quo ſolo*, ipſomet teſtante, *ſibi bene complacuit*. Hunc conſidera mihi, primùm naſcentem inopem in ſordido ſtabulo: educatum cum paupertate & labore, mox ſequere, & vide illum peregrinantem, tanto labore & ſudore conciones habentem, ſine tecto, magna cibi, magna potionis inopia, inter homines tam duros, tam inuidos, tam infeſtos. Ingredere cum ipſo in hortum, adſpice angores ſponte aſſumptos, tam graues, vt toto corpore ſan-

Ratio meditandi vitā Chriſti, & mortem.

ſanguineum ſudorem expreſſerint, procede paullatim, vbi adſpicias, quo modo illi vt latroni, manus inijciantur, vt fugitiuo, vincula: vbi ab improbiſſimo mancipio cædatur; conſputetur, vt caput impudens: vt ſtulto, lumina obligentur; rideatur, vt impoſtor, & propheta falſarius: accuſetur, vt oſtentator: vt blaſphemus, damnetur: per publicas vias trahatur, deijciatur, cõculcetur: odio habeatur, vt vulgi fabula, fex plebis, opprobrium hominum. ab Herode laudatur, vt ſtultus: à Iudæis ducatur, & reducatur ad iudicem, vt ſcelerum publicorum cõpertus: à Pilato, vt mancipiũ, flagellis cædatur: vt ambitioſus, ſpinis coronetur: vt factitius rex, purpura & ſceptro inſigniatur: caput arundine verberetur, vt ludicrum inſolentiæ militaris: populari clamore indignior vita iudicetur, quàm ſeditioſus, & percuſſor; à furente populo damnetur capitis, ſine cauſſa, ſine forma iudicij, tanquam graſſator publicus, aut proditor in ipſo facinore deprehenſus: tollatur in crucem cum illis ſocijs, illis doloribus, illis contumelijs, vt acerbiorem, magiſque ignominioſam mor-

Digitized by Google

mortem, nec ſol vidiſſe, negato lumine orbi terrarum, nec tellus ſuſtinuiſſe horribili quaſſatione teſtaretur: In ipſa denique cruce tale totius mũdi ſpectaculum factus ſit, vt ipſi inimici dolentes & obſtupeſcentes adſtarent: *Et turba quæ ſimul aderat ad ſpectaculum iſtud*, ait Lucas, *reuertebantur percutientes pectora ſua.*

Luc. 23.

Deus in Filio noſtra peccata puniuit.

Interroga mihi nunc, quiſquis pietatem amas, adoleſcens, interroga Deum Patrem æternum, quid cauſſæ fuerit, vt tam inuſitata, tam inaudita, tam horribili crudelitate innocentiſſimum Filium perire ſit paſſus? Reſpondebit ſcilicet. *Propter ſcelus populi mei percuſſi eum.* Certè ergo decretum hoc eſt Deo, vt peccatum non ferat. Conſiderabis igitur frequenter hoc pronunciatum non minus certum, quàm ad ſalutem tuam neceſſarium.

Eſaiæ 53.

Sententia perpetuò ante oculos habenda.

Hoc eſt principium, quod vi continet in ſe omnia bona, omnes rationes & leges bene viuendi. Hoc ſi impreſſum habebis in animo, auerſaberis ſcilicet malum, & bono adhæreſces. Viuis in peccato? meditare pauliſper Deum tuum eſſe Deum, qui ini-

quita-

quitatem nolit: ſenties, quo te ſpiritu completura ſit hæc meditatio: ſpiritu timoris, pudoris, doloris, pœnitentię? Vexaris à ſpiritualibus inimicis? hac ſententia aduerſus illos mentem obarma, vis ad perſeuerantiam in virtute excitari: hac cogitatione te confirma: Hebræi decalogum in membrana exaratum ante oculos ferebant. Chriſtianus adoleſcens in corde, & ante mentis oculos hoc ſcriptum habere debet: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Sententia planè digna, quę ſcribatur in limine omnium oſtiorum: quam initia omnium epiſtolarum, voluminum, chartarum ſibi præſcribant; quæ principia omnium operum & conatuum noſtrorum occupet, non minus, quàm ſignum ſanctiſſimæ Crucis. Sententia tantæ ſapientiæ plena, vt qui eam rectè intelligat, omnem illam philoſophiam veterem ſciētia vincat: qui minus intelligat, etiam ſi reliqua ſciat omnia, nihil ſciat.

Profuerit etiam non parum ad inſtitutum noſtrum, ſi intelligatur quid cauſſæ ſit, cur Deus tanto odio proſequatur peccatum. Id igitur fit, Primò,

Cur Deus peccatum tam vehementer oderit.

I. Peccator ſumma iniuria Deum afficit.

Primò, quod factis ipſis, qui peccat, profiteatur ſe hoſtē & inimicum Deo. Vult Deus & imperat bonum; ipſe malum amplectitur, ipſo præſente & adſpectante Deo. An vlla maior iniuria ab homine in Deum proficiſci poteſt? an vlla Deo poteſt iuſtior iraſcendi eſſe cauſſa?

II. Paccator Creatori præfert creaturam.

1. Confeſ. 1.

Deinde, vltimus finis hominis eſt Deus. Nam, vt dicit D. Auguſtinus: *Feciſti nos Domine ad te*, idque propterea, quòd ipſe ſolus ſit omne bonum, ſummum bonum, omnia in ſe bona complectens. In illo igitur ſolo quærenda eſt homini delectatio & quies. quod ſi alibi quęrat, certum ſciat, non ſe reperturum. Hanc verò quietem quicunq; peccat, quærit in rebus creatis, auarus in auro, in corporis voluptatibus intemperans: ſubtrahit ſe igitur à Deo, & ſubijcit rei creatæ. An poteſt homini in mentem venire, non moleſtè laturum Deum, tantam iudicandi peruerſitatem, tantam iniquitatem, tum in perturbando ordine inter res creatas; inter hominem, & Deum conſtituto; tum in amore, tribuendo rebus alijs, quem in ſe ſolo vt maneret, tanta benignitate aſtrinxerat?

Quo-

Qoniam verò vtilitatis ſpecies apud homines frequenter vincit honeſtatem: conſideranda ſunt etiam detrimenta, quæ vel vnicum peccatum importat. Euertit animæ ſtatum, ſeruum te facit perturbationum, inimicum Dei, hæredem gehennę, ſocium teterrimorum ſpirituum. eripit maxima ex parte virtutes infuſas; ad grauiora ſemper ſcelera, nonnūquam ad ipſius fidei amiſſionem præparat: ſpoliat gratia diuina, meritis benefactorum, auxilijs Eccleſiæ militantis & triumphātis, cura & amore Angeli tui; exuit te hæreditate cæli, vno verbo, tantum tibi eripit, quantum eſt Deus. Hæc prima eſt exercitatio, quam, qui animæ & conſcientiæ ſuæ curam habet, vt pernicioſiſſimo hoſti ſuo peccato aditum ad eam intercludat, in dies minimum ſemel adhibere debet. *Mala quæ peccatum adfert homini.*

(?)

CAPVT VI.

SECVNDA RATIO BONAE conſcientiae ſeruandae, Confeſſio generalis & frequentata: itemque quotidianum Examen conſcientiae.

II. Confeſſionis generalis vtilitates.

ALTERA eſt item digniſſima, quā adoleſcens ſibi vehemēter habeat commendatam, vt ſemel vnica cōfeſſione, omnia totius vitæ crimina coram ſacerdote exponat. Vtilitates capiet ex hac re varias.
1. Primùm ſi quid aliàs (quod in prima ætate plerunque accidit) vel ignorantia, vel negligētia confeſſioni defuit, id hac ratione ſupplebitur.
2. Deinde renouatur & augetur dolor, cùm omnia ſimul peccata cernuntur, quo dolore coniuncto cum Chriſti meritis pœna temporaria, quæ culpis etiam per confeſſionem expiatis reliqua erat, aut omninò tollitur, aut multis partibus minuitur.
3. Accedit, quòd hac ratione excitetur ab integro in nobis amor Dei: cùm ſub vno aſpectu tantam videmus peccatorum vim, quibus diuina bonitas cùm grauiſſimè læſa eſſet, tamen

men tanti temporis patientia malitiã noſtram pertulit. Denique ſic decreto facto de vitæ commutatione, initium capitur recens, tantò melius in poſterum collocandi temporis, quantò peius ſuperiori ætate nos collocaſſe intelligimus. 4.

Sacramentorum frequens vſus.

Hoc modo ſemel integrè conſcientiæ ſordibus expurgatis, ſuccedat frequens ſacramentorum vſus, de quo ſuperiore libro extremo diximus Deligendus autem erit ad hanc rem, vir & ſapientia & timore Dei plenus; cui noſtram conſcientiam in confeſſione aperiamus; qui nos edoceat, qui rectam Chriſtianæ vitæ oſtendat viam, qui in anima ſpiritualis parentis fungatur vices, interpres magni illius parentis, quem ſacræ literæ vocant, *patrem ſpirituum*.

Qualis Confeſſarius eligendus.

Quotidie examinãda cõſcientia.

Poſtremò illud ad hunc locum pertinet, vt iam adoleſcens initium det conſuetudini nunquam deinceps intermittendæ; qua diligenter in dies, minimum ſemel, in ſuam deſcendat conſcientiam; curetque, ne ſemel excluſis peccatis, reditus pateat; aut ſicubi cuſtodis ſeu negli-

Digitized by Google

gentia, ſeu imbecillitate obrepſerint; quam primum excludat, animæque puritatem conſeruet. Hæ illæ ſcopæ ſunt, quibus aiebat ſe vti Dauid. *Exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum*. Hoc eſt iudicium, quo nos de nobis habito, præuertere debemus alterum illud in morte iudicium, quod Apoſtolus commonefacit: *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur à Domino*.

Exemplum Dauidis. *Pſal. 76.*

1. *Cor.* 11.

Ethnicorũ de examine conſcientiæ iudicium.

Ne Ethnicis quidem ignotum id fuit; qui iudicarunt, ei, qui cùm virtute iam agere velit, diſcedendum aliquãdo à negotiorum tumultibus: petendum ſui cordis ſecretum; vbi quæſtione habita de omnibus actionibus, totaque vitæ ratione, tanquam in ciuitatula quadam, ſtatuatur forma reipublicæ: ferantur leges à ratione, quibus teneantur appetitiones, peccata aperiantur: &, vbi quid moribus defecit, ibi ſuum præſenſque adferatur remedium. *Deprehendas te oportet*, inquit Seneca, *antequam emendes. Ideò, quantum potes teipſum coargue: in te inquire. Fungere partibus primùm accuſatoris, deinde iudicis, nouiſſimè deprecatoris, aliquãdo te offende*. Quibus verbis tametſi

multa

multa ſunt animaduerſione digna: imprimis tamen hoc moneo, non velle Senecam, vt ſicubi erraſſe nos deprehendimus, excuſemus: ſed accuſemus, & damnemus, quòd ſi aliquando cauſſam habemus excuſandi, non prius id agamus, quàm noſtra nos ſententia damnauerimus. Primùm verò illud *Deprehendendi* verbum miram quandam ſignificãdi vim habet. Quaſi enim nos ipſi amiſerimus, ita noſmet quærere & obſeruare vult, & deprehendere. Verè enim bona hominum pars, cùm toti ſint in quærendis rebus externis, ſeipſos amittunt: itaque viuunt, vt alia omnia, quorum vel exiguus, vel nullus eſt ad virtutem & ſalutem vſus, ſcire videantur; ſeipſos nũquam nec vidiſſe, nec nouiſſe. Quò velut alludens amaro ioco, Spiritus ſanctus accuſat animam. *Si*, inquit, *ignoras te, ô pulcherrima mulierum*: quaſi dixiſſet, quando iam cæca es, in tuis actionibus cognoſcendis; *egredere: & abi poſt veſtigia gregum tuorum, & paſce hædos tuos iuxta tabernacula paſtorum.* Vagare verò, inquit, liberè per veſtigia rerum creatarum; oblecta ſenſus & cupiditates tuas, cum homini-

Cor noſtrũ natura vagũ ad ſe reuocandum eſt.

minibus, quibus hoc vnum eſt ſtudium, quomodo paſcant ſuas libidines.

Examen cōſcientię quibus in rebus verſetur.

In hoc igitur ſui ipſius examine, operam dabit adoleſcens imprimis, vt ſe noſcat; atque in ſe, beneficia Dei tum communia cum alijs hominibus, tum priuatim in ſe collata non modò cognoſcat, ſed & eorum auctori ex animo gratias agat Explorabit deinde, quò feratur affectibus, quò propendeat, quid ſibi ad ſummam virtutis abſit; vbi lapſus ſit; vbi offenderit. Si quid tale animaduertat, dolebit ex animo de ſingulis, petet à Deo veniam, ſtatuet ſeriò, & hoc, & cætera in poſterum euitare. Certiſſimò ſibi perſuadebit, non fore, vt propter ipſum Deus legem & formam adminiſtrationis mundi immutet: qui modus nunc fuerit nobis peccatorum, eum olim ſuppliciorum fore. Quod ſi illa ſupplicia euitanda ſint, culpas proportione pœnitentiæ, & benefactorum in hac vita æquandas, imò ſuperandas eſſe. Nunquam igitur elabi ex animo patiatur ſeueram quidē, ſed veram planè D. Chryſoſt. ſententiam. *Niſi tot fuerint bona, vt exuant crimina, & ex relictis aliquid*

Quomodo ardor pœnitentiæ excitandus.

liquid in iuſtitiam nobis reputetur: de nobis à ſupplicijs liberabitur nemo. *Hom.30. ad Ant.*

CAPVT VII.

DE DEVOTIONE ADVERſus Deum: quod ea maximè conueniat adoleſcentibus: & quid ſit.

INter præcepta, quibus Salomon adoleſcentiam format, non infimum eſt illud: *Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ.* Cuius præcepti cauſam reddens, totus in eo eſt, vt oſtendat adoleſcentiam reliquis ætatibus longè ad ſtudium pietatis aptiorem eſſe. Alijs enim ætatibus varietas, multitudo, grauitas occupationum, caſuum inconſtantia, imbecillitates, & morbi, vicinia ætatis vltimæ, quæ nos nobis ſurreptos totos curando corpori tradit, ſolent eſſe impedimento, ne animus, quæ bene didicit, recordari & exercere: ne dum nouum quid diſcere, aut nouam induere conſuetudinem poſſit. Præcipua verò cauſſa, cur ætates aliæ ineptiores ſint ad pietatem erga Deum colendam, hæc eſt, quòd qui ſic vitæ iter ingreſſus eſt,

Adoleſcē ia pietatē maximè colere debet. *Eccl.12.*

Quia ad eā eſt aptiſſima.

Qui maturè pius nō eſt: vix vnquam pius eſt.

Digitized by Google

eſt, vt à ſolo tempore prouectus, non ipſo ſtatim initio comites ſibi pietatē & virtutem adſciuerit, eò plerunque præcipitari ſolet; vnde iam multò difficilius attollere oculos mentis ad res cæleſtes poſſit, quàm in prima ætate. Itaq; Sirach bene maturè ſe de re tam neceſſaria ſibi prouidiſſe teſtatur. *Cùm adhuc iunior eſſem, priuſquam aberrarem, quæſiui ſapientiam palam in oratione mea; ante tempus poſtulabam eam, & vſque in nouiſſimis inquiram eam, & florebit tanquam præcox vua.*

Eccleſ. 41.

Neglecta pietas in adoleſcentia efficit noſtri ſæculi miſerias.

Hoc certè videor poſſe confirmare, ſi priuſquam adoleſcentes inuoluantur Labyrinthis errorum (in quibus pleroſque hiſce moribus educari videmus) eò adducerentur, vt, quantum illa ætas capit, Deum quærere, cognoſcere, ſeruire illi aſſeſcerent: fore, vt non cum tanto bonorum dolore, tanta Dei iniuria videremus tot non modò perditos & ſceleratos homines: ſed tam ignorantes etiam rerum diuinarum, quaſi ne nomen Dei vnquam accepiſſent: tam procul remotos ab amore Dei, vt ſi nullum vel amandi, vel reuerendi illius haberent cauſſam.

Quare

Quare SS. Patres primùm in filiorum educatione præceptum eſſe volunt, vt doceantur, Deum cognoſcere, venerari, illum amare ex animo; illi demiſsè ſupplicare. S. Hieronym. cùm exemplum attuliſſet Samuelis, in templo religioſè educati: Ioan. Baptiſtæ, qui deſertis in locis à prima ætate locum Deo parauit in animo ſuo; addidit: *Sic erudienda eſt anima quæ futura eſt templum Dei. nihil aliud diſcat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet.* Apertius etiã S. Eucherius Lugdunenſis Epiſcopus. *Primùm,* inquit, *inſtituti, atque in lucem editi hominis officium eſt, mi Valeriane chariſſime, propriũ cognoſcere auctorem, cognitumque ſuſpicere; vitamque, id eſt, diuinum donum, in diuinum officium, cultumque conferre, vt quod Dei munere ſumpſit, Dei deuotione conſummetur, atque id quod ab eodem indignus accepit, eidem ſubiectius impendat.*

Primũ pueri docẽdi, quæ ad Deum pertinent.

Epiſt. ad Læt.

Quibus verbis præter cætera hoc etiam præclarè indicat vir ſanctus, tũ quid ſit deuotio, quam tantopere exigimus ab adoleſcentia, tùm quæ nos cauſſæ ad eam perſequendam excitare debeant. Deuotio enim propriè nihil eſt aliud, quàm actio quædam vo-

Deuotio proprie quid ſit.

luntatis, vltrò ſe offerentis; (quod ipſum *deuouendi* verbum indicat) ad ſeruitutem Dei, tanquam vltimi finis ſui. Ab hac oblatione proficiſcitur, vt

2. 2. *qu*. 82. *art*. 2.

D. Thom. ratiocinatur, promptitudo quædam illius ipſius voluntatis, qua amplectamur & exequamur, quicquid cognoſcimus pertinere ad ſeruitutem Dei. Quia verò hæc prompta volũtas ſæpè oritur ardenti precationis ſtudio, ex meditatione de Deo, de vita Chriſti, de diuinis operibus, de beneficijs in nos collatis; ex cognitione denique noſtriipſorum: his ipſis actionibus, vt quæ deuotionis ſint cauſſæ, nomen deuotionis aliquando attribuitur. Quin & deuotionem vulgi vſu vocamus, dulcedinem illam, quam guſtat animus, cùm deſiderio incenditur bene viuendi, placendi Deo, aggrediendi aliquod opus ad illius obſequium pertinens.

Translatè deuotio quid?

(?)

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT VIII.

MEDITATIONES DVAE, quæ deuotionem efficiant.

HANC igitur deuotionem erga Deum, è qua velut radice virtutes omnes enaſcuntur, duæ ſunt res, quæ in nobis procreent. Vtramque breuiter Sanctus Eucherius complexus eſt, cùm ait cognoſcendum eſſe: *Quòd nos & ipſe*, hæc prior: *& ſibi fecit*: hæc poſterior. Vtramque nos paullò fuſius explicabimus.

Cauſſæ deuotionem efficientes.

PRIMVM enim, vt quis ſe totum Deo tradat, quid opus eſt aliud, quàm vt penitus intelligat, Deum eſſe auctorem & parentem vitæ ſuæ? Cui enim reddenda potius eſt vita noſtra, quàm ei, qui dedit? Sequitur hinc, id quod maturè debet adoleſcentibus eſſe impreſſum, vt nullus eſt magis ingratus animus, quàm qui beneficio ad iniuriam benefactoris abutitur: Sic nihil poſſe cogitare homine ingratius, qui vitam, qua propterea donatus erat à Deo, vt eam ipſi

I. Quia Deus nos fecit.

Homine in Deum peccante nihil ingratius.

ipſi dedicaret, ab ipſo auerſam ad rem creatam conuertat. Quare Moyſes olim peccatores appellauit *generationem prauam & peruerſam*: vtpote filios, qui obliti, vnde vitam haberent, aduerſus auctorem ea vſi ſunt, cùm peccatis Deum offenderent. Itaque & Moyſes rationem reddens, cur Filij degeneres & ſcelerati habendi eſſent, addidit: *Hæccine reddis Domino, popule ſtulte, & inſipiens? nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?*

Deut. 32.

Qui peccat ſtultus eſt.

Attingit hac ſententia vir ſanctus triplicem cauſſam, cur ſtulti habendi ſint, qui peccant, & vita à Deo data in

1. eius offenſionem abutuntur. Primùm quòd non videant, eidem Deo, contra quem peccant, ſe in manu eſſe, qui perinde, atque ſi illos pugno contineret, ſi ſolùm retrahat manum, id eſt, conſeruare deſinat: recaſuri ſcilicet momento temporis ſint, in primum illud ſuum nihilum. Et tamē qui peccat, in hanc ipſam manum, à qua totus pendet, ingrati animi dentes ſtringit. Hoc eſt quod inquit *Poſſedit te*. De-

2. inde, quòd cùm in prima creatione acceperint imaginem Dei, eam tamen aut tam parui æſtiment, aut ſic ignorent;

ſent, vt patiantur illam ſordidari & deformari à viliſſima delectatiuncula. Hoc eſt illud: *Fecit te.* Denique, quòd ita ebrij viuant inanibus gaudijs (lætitiam autem geſtientem, quæ ebrietatem ſpiritus adferat, nimius vitæ huius amor efficit) quaſi à ſe & per ſe exſtitiſſent: ac non potius à diuina bonitate non modò naturam & eſſentiã, ſed omnia ad minutiſſimum vſque pilum atque accidens accepiſſent. Atque hoc indicat illud: *Creauit te.* 3.

Deus cauſa vitæ noſtræ Efficiens Forma.

Commentari iam ſecum poteſt adoleſcens, quæ ſit cauſſa vitæ ſuæ efficiens, Deus videlicet: quę forma; Imago Dei, qua omnibus rebus corpore præditis antecellit, quid ipſe fuerit, ante quàm fieret; inane nihilum atque ad hoc nihilum, niſi eadem potentia, qua productus eſt, continuò ſeruaretur, puncto temporis rediret. Immoretur igitur hoc loco aliquãtulum etiam in beneficio conſeruationis cogitando.

2. Cauſſa deuotionis. Finis hominis eſt Deus.

ALTERA eſt priore etiam grauior cauſſa, cur virtuti, ſanctiſque etiam actionibus totum vitæ tempus dandum ſit: hoc enim in præſens voco *ſeruire Deo.* Attigit illam Eucherius,

rius, cùm dixit: *Ipſe nos ſibi fecit*, Hoc vult, alijs rebus creatis poſſe alios eſſe fines, in quibus perſequendis laborēt, quos aſſecutæ quieſcant: homini Deū, neque aliud quęrendum propoſuiſſe, neque aliam quietem eſſe voluiſſe, quàm ſeipſum. Hic vnicus eſt, & extremus finis, quem in creatione ſpectauit Deus: amore prorſus incomprehēſo, & infinito, ſanè qui mentis modò ſit compos, non poteſt, quin tantam Dei dignationem conſiderans, in eius amorem exardeſcat.

Quàm ſublimis ſit finis hominis

Magnum quiddam eſſet, ſi Deus finem homini ſtatuiſſet, gaudium de rebus omnibus terrenis: maius, ſi viā aperuiſſet, qua ad imperium cæli perueniret: excellentius, ſi beatitudinem quandam naturalem præſtituiſſet, intellectus & voluntatis, & naturæ ad ſummū perductæ. Iam verò, quæ erit iſta ſublimitas finis humani, quæ infinitis partibus ea quæ iam collegimus, omneſq; res creatas ſupergreſſa, non ſinit hominem quieſcere, niſi in illo infinitæ altitudinis vertice, ipſo Deo? Neque hanc quietem ibi ponit, quò naturæ vires poſſunt intelligendo & amando pertingere, ſed cognitionem & amo-

& amorem ex diuino lumine, ſupra naturæ vires propoſuit, ad quam diuinis item auxilijs, quaſi inter brachia diuinæ gratiæ in altū ſublatus homo, poſſit adſpirare. Et adhuc Deū homo non amet? non illi ſeruiat? non ſe illi conſecret?

Hic iam apparet, in quo perfecta illa, & rara cernatur deuotio. Nempe, vt quis ex amore Dei, ipſi Deo ſe conſecret: & cupiens aliquid referre tanto amori, quem tum in creandis, tum in tali nobis fine proponendo creator oſtendit, bene viuere laboret. Hæc eſt illa deuotio, hic ille amor, quem Deus à nobis poſtulat, cùm cor poſtulat. Hunc petunt à Deo homines iuſti, cùm rogant, vt ipſos ad ſe trahat. Hāc ſui deuotionem, tametſi omnis ſexus omnis conditio, omnis ætas Deo debeat; quòd omnis ætas & vita ſit Dei: præcipuè tamen adoleſcentes debent.

Perfecta deuotio, conſecrare ſe ex amore Deo.

Quid ſit: Trahe me poſt te.

Neque enim ſolùm deuouenda Deo eſt vita: ſed quàm primùm etiam, & in ipſis initijs deuouenda. Ipſe quidem certè eam ſic poſtulat, vt à quibuſdam ſibi dicari voluerit antequam naſcerentur, quod Ioan. Bapt. acci-

Vita noſtra in pueritia Deo deuouenda.

Digitized by Google

Exempla, qui pueritiã Deo dicârunt.

accidit: ab alijs ab ipſis incunabulis, quod D. Nicolao euenit, qui inſtinctu diuino, cùm matris adhuc lacte aleretur, diebus aliquot in ſeptimana ieiunabat. Pleroſque verò hominum, qui ſanctitate poſtea celeberrimi fuerunt, hanc ipſam laudem à ſancta educatione primis annis cœpiſſe animaduertimus. Tales fuerunt Paulli, Antonij, Hilariones: tales Benedictus, Gregor. Magnus, Thomas Aquinas, tales ſexcenti alij, quos Deus (ſi homini de cæleſtibus facere coniecturam licet) idcircò ad ſummos honores ex infimo loco videtur euexiſſe, quòd à pueritia pietatis ſtudioſiſſimi fuiſſent. Vt Petrus Damianus, qui Cardinalis honorem poſtea virtute illuſtrauit: vt Alexander ſextus Pont. Max. Ne ſæcularium quidem exempla deſunt ſimilia, vt S. Ludouici Regis, & aliorum, quos breuitas noſtra recenſeri non ſinit. Satis eſt hoc liquere primulam illam ætatem Christo eſſe grauiſſimam, vt qui oſtẽderit magni ſe facere, ſi bene educetur adoleſcentia: grauiſſimè iraſci, ſi ſcãdalum detur minimis Nimirum, quia ex hac vita, velut fonte, in reliquum vitæ tem-

deuotionẽ pueritiæ remuneratur Deus in hac vita.

Pueritia Deo grtiſſima.

tempus bona malaque facillimè deriuantur.

CAPVT IX.

TRES MODI MEDITANDI de Deo: ſeu exercendæ deuotionis aduerſus Deum.

QVoniam autem huius tractationis fructus eſt in actione, non in intelligentia & doctrina: æquum eſt, vt miſſa ratiocinatione, ad rem veniamus, & modos quoſdam deuotionis huius exercendæ præſcribamus. Ac primum quidem ad Deum: deinde ad hominem & Deum, Chriſtum Ieſum: deniq; ad Beatam Virg. & beatos cæleſtes.

Exercitia deuotionis ad Deum.

Primus igitur eſto, veneratio trium perſonarum Sacroſanctæ, & adorandæ Trinitatis, vnius & veri Dei. Nam aduerſus has, adoleſcens animo concipere debet eximiam quandam venerationem, amorem, & affectus ſuauitatem. In his agnoſcere diuinitatē vnam, tres perſonas: vt & ſimul omnes, & quamque ſeparatim adoret vt Deum inuocet, gratijs agendis colat: agnoſcat, tanquam vnicum, & totum

1. Veneratio SS. Trinitat.

Fidei exercitium.

bonum

bonum animæ ſuæ, corporis ſui, vitæ ſuæ; denique ſperet, in glorioſâ harū perſonarum diuinitate clarè videnda, beatum ſe olim futurum in cœlo. Quā ad rem, cùm tres ſequentes meditandi rationes, tum in primis quæ proximè ſubiungetur, iuuabit.

Meditatio Symboli in honorem SS. Trinitat.

Prima meditatio ſit in Symbolo Apoſtolico, quod & SS. Patres plerique, & in primis S. Ambroſ commendat: in hoc adoleſcentis animus inquiret, & contemplabitur Deum. Itaque in ſingulis partibus numerans, agnoſcat in prima parte omnipotentiam Dei, communem quidem perſonis omnibus, ſed præcipuè attributam Patri: in altera ſapientiam, quæ tribuitur Filio: in tertia bonitatem, quæ Spiritui ſancto. Iam in prima conſideret beneficium creationis: in ſecunda redemptionis: in terta iuſtificationis, quam D. Auguſt. opus inquit maius eſſe fabricatione cæli & terræ. Adoret Patrem, qui & ipſum creauit, & propter ipſum omnia, quæ in mundo ſunt. Gratias agat Filio, qui ſuo ipſum ſanguine redemit. Offerat ſe, & dedicet cor ſuum Spiritui ſancto, qui in ipſo non ſibi tantùm, ſed tribus etiam per-

Tract. 2. in Ioan.

perſonis diuinis vnum templum ele-
git. ſic enim apud S. Ioan Chriſtus: *ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* *Ioan. 14.*

Præcipuè verò in hac ſymboli meditatione, adoleſcens gratias agat Deo pro dono fidei, cuius capita ſymbolo continentur. Quod per fidem, quam in baptiſmo accepit, receptus ſit in numerum Chriſtianorum: per eandem non modò res ſupernaturales diuino lumine cognouerit, ſine quarum cognitione ſapientes olim ſæculi in perpetuis & denſis tenebris verſati ſint: verùm etiam initium & quaſi fundamentum acceperit veræ iuſtitiæ, & amicitiæ cum Deo.

In Symboli meditatione quid præcipue agendum.

ALTERA meditatio, ſit pius quidam vſus cum affectione animi dicendi & meditandi orationem Dominicam. Hac enim formula precandi nulla nec fuit, nec erit in orbe præſtantior: quod hanc detulerit è cælo Vnigenitus Filius Dei; hanc ſuo ore tradiderit, hanc reliquerit & commẽdatiſſimam eſſe voluerit toti Eccleſiæ. Diſce igitur in hac recitanda, & ad verba animum attẽdere, & ſuauiter mouere affectum, hoc certò ſciens, con-

2. Meditatio orationis Dominicæ.

Orationis Dominicæ præſtantia.

contineri in hac perfectiſſimè, quicquid à Deo poſtulari poteſt. Inhære igitur aliquando huiuſmodi meditationibus, Deum eſſe magnum parentem omnium noſtrum, creatione, adoptione, prouidentia; ſedem illius eſſe in cælo, vbi maximè gloriæ & maieſtatis ſuæ ſigna oſtendit. Precare, *vt ſanctificetur nomen ipſius*, ſic vt per fidē cognoſcatur, inuocetur cum ſpe, vera caritate ametur, vt vnicum & ſummū bonum noſtrum. Vt *adueniat*, ſeu vt in mundum veniat *regnum ipſius*, ipſe vt verus rex, poſſideat corda noſtra: peccati dominatum exturbet. Vt *fiat voluntas ipſius, ſicut in cælo, & in terra.* Nemo in mundo ſit, qui non ipſius leges accipiat, mandatis obtemperet: omnes denique mortales inſtar cæleſtium ciuium, ita ad voluntatem diuinam adiungant ſuam, vt nunquam ab illa diſcedant. Vt *det nobis panem noſtrum quotidianum hodie* & ſemper: vt animæ nunquam deſit copia verbi diuini, gratiæ, virtutum omnium: corpori victus cultuſq; ad vitam neceſſarius. Vt *dimittat nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*: primùm veniam nobis concedat peccatorum:

Formula meditandi inter precandum.

1. Petitio.

2.

3.

4.

5.

torum: deinde augeat nos ea gratia caritatis & amoris in proximò, quam nulla iniuria, aut moleſtia à quocunque nobis allata vnquam diminuat. Vt non *inducat nos in tentationem.* Ne 6.
ſubtrahat nobis auxilium & præſentiam ſuam, neque, quod noſtræ culpæ ſæpius merentur, permittat nobis offerri occaſiones peccandi. Sed *liberet* 7.
nos à malo, tum præterito, culpæ: tum futuro, pœnæ temporariæ, & incommodorum huius vitæ: multò autem magis æternæ.

Spei exercitium.

Hac precatione exercetur maximè ſecunda virtus, vt vocant, Theologica ſpes: cui omnes petitiones & orationes noſtræ innituntur. Neque enim quicquam dubitandum eſt, de liberalitate tam benigni, tam ſuauis parentis, qui non modò inuitat; ſed imperat etiam, vt confidenter, quoties opus erit, ad ſe refugiamus. Frequenter verò hæc oratio Dominica ſurſum ad Deum mittenda eſt: quia, vt D. Auguſtinus ratiocinatur, nulla res eſt, quam nobis à Deo petere liceat, quæ non harum petitionum aliqua comprehendatur. Neque ſolùm nobis noſtriſq; rebus apta eſt, ſed etiam

Epiſt. 121.

Precatio Dominica omnia cõtinet.

cùm

Digitized by Google

cùm pro alijs deprecamur.

Duo orandi modi.

Duos ex his quæ dicta ſunt, intelliges deuotionis erga Deum exercendę modos: duplici forma precationum. Quorum alter exercetur, cùm more conſueto vocalis oratio pronunciatur; ſed vt ipſa pronunciatio ſit aliquanto lentior, vt mens ſpatij non nihil habeat, quo tum verba, tum ſententias guſtu quodam conſideret. Huius exemplum adſcribere nihil neceſſe eſt, cùm per ſe notus ſit. Alter, quē paulò ante exemplis demonſtraui, cùm breuiter percurrerem; quæ Symbolo continerentur. Sed planiſſimum huius exemplum ſit, expoſitio orationis Dominicæ, quam paulò ſuperius percurri.

1. Vulgaris oratio vocalis.

2. Oratio vocalis interpoſita meditatiūcula.

3. Oratio mentalis, quibus apta

RESTAT tertia ratio, paulò ſuperior alijs. Hæc eſt oratio mentalis, quę ijs maximè, qui iam aliquanto magis exercitati ſunt in rebus ſpiritualibus, vtilis erit, ad excitandam in ſe quotidie charitatem in Deum: quæ tertia eſt virtus Theologica. Hæc ſic eſt inſtituenda.

Caritatis exercitium.

Formula meditandi de Deo.

Præcedat breuis oratiuncula, qua petas à Deo, vt det tibi poſſe ad ſuam glo-

gloriam, tuumque fructum, hanc deuotionis actionem obire Deinde figatur animus quantum poteſt, & quamdiu ſinit ſpiritualis guſtus in meditatione ſequentium capitum. Præparatio.

Primo, Quoniam præcipuus orationis actus eſt Deum adorare, & amare, cuius actus fundamentum eſt, animi quidam altiſſimus conceptus de maieſtate Dei: ante omnia in oratione imago quædam in mente efformanda eſt, magnitudinis & infinitæ maieſtatis Dei, idque principiò confuſè tantùm, pòſt diſtinctiùs. Sic igitur initiò cogita Deum eſſe, qui omnia ex nihilo produxerit, qui producta omnia conſeruet, ſine cuius conſeruatione omnia redirent ad nihilum. 1. Deus cauſa efficiens omnium.

Secundò, Deum eſſe, cuius prouidentia mundus totus regatur: qui diſtinctè nouerit numerum ſtellarum, foliorum, arenæ, omnium cogitationum humanarum, qui ita omnia gubernet, vt in tanta varietate & perturbatione certiſſimum ordinem ſequatur; nulli naturæ vim inferat: omnia quæ vult ad ſuam gloriam faciat. 2. Deus gubernator omnium.

Tertiò, eundem immenſa ſua diui- 3. Deus vbique præſens.

nita

Digitized by Google

nitate in omni re; magna, parua, totum præſentem ineſſe: qui omnia ſeipſo intimè & perfectiſſimè impleat.

4. Dei perfectio.

Quartò, illum eſſe infinitum quoddam pelagus innumerabilium perfectionum, atqui hoc ſine termino, ſine mutatione, aut compoſitione, ſine principio, aut cauſſa, id eſt, infinitum, ſimpliciſſimum, immutabilem, æternum, à nullo pendentem, Trinum & vnum, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.

Altera meditationis pars. Colloquiũ. Admiratio Dei.

Hæc capita vbi intellexerit adoleſcens, immoretur cogitatione, vel in ſingulis, vel ſimul in omnibus tantiſper, dum mens obſtupeſcat magnitudinem, & maieſtatem Dei. Deinde vt primùm ſenſerit, animum ſuum mira hæc & magna penitùs concepiſſe, iamque admiratione defixum teneri, ſubitò exerceat internas actiones adorationis, & deuotionis.

Adoratio Dei qualis.

Hoc eſt, coram Deo, quem ſic animo præſentem adſpexit, proſtratus, agnoſcat illum eſſe Deum, principium & finem ſuum: adoret illum cum ſumma veneratione, & accendatur deſiderio ſeruiendi Domino tam potẽti & magno.

Poſt

Poſt admirationem & deuotionem ſequatur amoris exercitium: quod duabus in rebus eſt poſitum. Primò, vt coram Deo exuas te, & abijcias omnem tui, & omnium rerum creatarum amorem, difficulter id quidem fit, ſed gratia diuina efficit, vt poſſit fieri al- laborandum eſt autem homini vel maximè, vt rem tantam in mente perficiat, qua perfecta dignus euadat amicitia Dei. Deinde vt te totum transformes in voluntatem Dei, id eſt, vt ardentiſſimè hoc velis, quod vult Deus, & gaudeas, quòd Deo ſeruiatur, Deus ametur infinitis modis ſuprà res omnes. Hic inſiſtendum conſtanter in amando, venerando, guſtando Deo, quàm diu voluntatis ardor, ex hac cæleſti flamma percipitur. Exercitium amoris Dei, in quibus ſit?

Neque contentus ſis, quòd aliquoties ſic Deum volũtate & amore complectaris. Sed eaſdem actiones identidem repete, adiuncta ſemper magna veneratione illius infinitæ maieſtatis, magno deſiderio, intimè illi coniungendi, & guſtandi coniunctionis huius ſuauitatem.

Atque hactenus quidem ita maxi-

Gratiarum actio ad Deum.

Beneficia Dei in nos.

mè Deum agnouiſti, vt abſolutè, atq; in ſeipſo eſt, ſumma & perfectiſſima eſſentia. Poſt illa etiam agnoſcendus eſt, qualis in nos ſit, multorū magnorumque beneficiorum auctor. Agantur ergo ex toto pectore illi gratiæ, primò, quòd naturam nobis dederit. Deinde, quòd ſuam imaginem. Tertiò, quòd etiam gratiam, id eſt, primò, quòd nos eſſe voluerit: deinde, quòd homines eſſe, tertiò, quod Chriſtianos; quod adſpirantes ad amicitiam & ſeruitutem ipſius.

Hi ſunt tres deuotionis exercendæ modi, quos mihi hoc loco in gratiam adoleſcentium viſum eſt breuiter explicare. Non quòd vel in his ſint omnia, vel non alij ſint etiam præſtantiores: ſed vt ex his paucis quaſi exemplis diſcat adoleſcens, quam formam aliarum meditationum in materia ſimili inſtituat: deinde, vt facilius ad vſum referat, quæ in pijs libris (quales multi à varijs hoc tempore ſunt editi) de meditatione & deuotione legit.

Amoris Dei ſtudium omnibus ſtudijs præſtat.

Quia verò huius capitis tractatio iam nunc ad finem decurrens eò nos deduxit, vt de exercenda deuotione per amorem Dei ageremus, non poſ-

ſum,

Digitized by Google

ſum, quin præclarum addam monitū, adoleſcentibus præcipuè, qui literis ſtudent, relictum ab excellentiſſimo animo Pici Mirandulani. Hic ad quendam amicorum, cùm in ſermonem de amore Dei incidiſſet, ita ſcribit: *Sed vide, mi Angele, quæ nos inſania teneat, amare Deum, dum ſumus in hac vita, plus poſſumus, quàm vel eloqui, vel cognoſcere amando minus laboramus, nobis magis proficimus, illi magis obſequimur, & tamen volumus, quærendo per cognitionem, nunquam inuenire quod quærimus, quàm amando poſſidere, quod ſine amore fruſtra etiam inueniremus.*

Ponat ſanè adoleſcens ſtudium in libris, quibus de Deo tractatur; ſed ponat tamen longè maius, in exercendo amore Dei, etiam ſine libris. Nam ſtudium, quod in tractatione librorum ponitur, & longè plus habet laboris, quàm amor Dei, & neceſſitatis minus.

CAPVT X.

DE DEVOTIONE ERGA *Chriſtum, quàm obligati ſimus Chriſto ſeruire.*

Chriſti duplex conſideratio.

DEuotionis exercendæ rationem, aduerſus Sacroſanctam Trinitatem, ſuperiori capite proſecuti ſumus. Sequitur poſt hanc proximè, quæ aduerſus Chriſtum redemptorem noſtrum ab omnibus adhibēda eſt. Duobus autem modis Chriſti perſonam conſiderare poſſumus. Priori, quà Deus verus, vnicus filius, & naturalis æterni Patris, atque hac ratione ſupremus illi honor, adoratio & deuotio debentur. Poſteriori, quà Deus homo factus

Chriſtus vt Deus.

Chriſtus Deus & homo.

Atque hac etiam ratione, quomodo illius perſonam in hoc capite conſiderabimus, cùm ſumma veneratione & amore adorandus eſt Nam vt D. Paulus ait. *Ipſe eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ; quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in*

Coloſſ. 1.
Chriſtus cur primogenitus omnis creaturę

ipſo

ipſo conſtant. Et in alio loco: *propter quē omnia, & quem conſtituit hæredem vniuerſorum*. Quaſi dicat, res omnes creatas in cælo & in terra hoc fine creatas eſſe, vt gloriæ Chriſti ſeruirent: huic eſſe ſubiecta omnia. Itaq; vt mundus, atque omnia quæ in mundo continẽtur, non alium finẽ habent, quàm gloriam & honorem Chriſti; ſic & homo totus, & quæ in eo ſunt, quæque ad ipſum pertinẽt, omnia ad Chriſti honorem & obſequium, velut ad finem referri debent. Cùm præſertim non modò Chriſtus ſit Dominus noſter creationis nomine, ſed infinitis nominibus alijs. Quæ, quoniam à patre quodam meo ſpirituali collecta, & ad numerum annorum vitę Chriſti redacta accepi: placuit eodem modo huc trãſferre. Gratum enim confido me facturum pijs animis, qui cùm plurimũ debere ſe ſciant Chriſto, gaudent cauſas etiam cognoſcere, cur tantum debeant His enim ſe excitant, vt maiore cum veneratione & ardore ſe illi conſecrent.

Hebr. 1.

Propter Chriſtum omnia creata ſunt.

Chriſtus verè Dominus omnium hominũ vt homo & Deus.

Sum ergo, inquit Sanctus ille vir, verè ſeruus & mancipium Chriſti: ille viciſſim verus, optimo iure, meus Dominus,

Quibus de cauſis nos ſimus ſerui Chriſti.

I.

minus, quia hypoſtaticè illius huma-
2. nitas vnita eſt diuinitati. quia habi-
tum gratiæ perfectiſſimè habet, qua
reliquos omnes beatos, vt fons riuu-
3. los, longè ſuperat. quia à Deo plus,
quàm omnes ſimul beati perfectiſſi-
mè ornatus eſt omnibus virtutibus &
4. donis. quia fecit illum Deus caput ho-
5. minum & Angelorum quia proprium
ipſius eſt, vt ſit velut oſtium, per quod
omnia tam naturæ, quàm gratiæ do-
6. na, à Deo ad nos veniant quia ſe mihi
7. tot modis dono dedit. quia ſe mihi
tam liberaliter dono dedit, vt niſi in-
finitus eſſet, prodigus eſſe videretur,
8. quia pro me ex tanta ſublimitate ad
9. tantam humilitatem deſcendit. quia
opera ipſius infinitum quiddam me-
rentur: quod ſi infinitum meritum
omnia comprehendit, quæ mereri
quis poteſt, profectò meritus eſt et-
10. iam hoc, vt ego ipſi ſeruiam. quia
quolibet temporis momento quo vi-
xit, infinitum aliquid meritus eſt.
11. quia tradidit nobis Euangelicam le-
gem, & ad eius obſeruationem exci-
tauit, proponens hinc inferos, inde
12. cæleſtem gloriam. quia myſteria no-
bis diuina de Trinitate, Incarnatio-
ne,

Digitized by Google

ne. Euchariſtia, & alijs rebus aperuit, eademq; miraculis confirmauit. quia 13.
oſtendit nobis viam ad perfectionem: ad eamq́ue tum conſilio hortatus eſt, tum præiuit exemplo. quia docuit 14.
nos viam ad omnes virtutes, cùm ſe ipſe formam & exemplar ad imitandum propoſuerit. quia fundauit Ec- 15.
cleſiam, eandemq́ue ſuis meritis locupletauit. quia inſtituit Sacramenta, & 16.
diuini verbi promulgationem, quo confirmaret & propagaret Eccleſiam quia reliquit in terris Vicarium ſuũ, 17.
cui cùm Eccleſiæ gubernationem credidiſſet, tantum gratiæ per Spiritum ſanctum addidit, vt errare non poſſit. quia ex duriſſima ſerui- 18.
tute me pretio ſanguinis ſui liberauit.

Habes decem & octo nomina, quibus iure optimo me, te, & quemcunque noſtrum, tanquam verus Dominus poſſidere debeat Chriſtus: ſequuntur alia decem & ſex quia vt me 19.
aliquando reduceret ad agendam in carne beatam & æternam vitam, ipſe primus à mortuis rediuiuus exſtitit. quia rediuiuus ſanctiſſima retinuit 20.

vulnera, quibus amorem ſuum æter-
21. num in me teſtaretur. quia ad cælum
aſcendit, vt eodem ego in carne redi-
22. uiuus olim aſcenderem. quia cùm in
cælum aſcenderet, terram hanc con-
ſortem naturæ meæ extulit in altiſſi-
23. mam dignitatem, quia demiſit de cæ-
lo Spiritum ſanctum, quo confirma-
24. ret & ditaret Eccleſiam. quia in ſacro
Baptiſmo iuſtitiam animæ meæ con-
25. tulit, quia poſtquā excidi gratia Dei,
peccatis mortalibus reſtituit me (quod
quidē ad ipſum attinet) per ſacramen-
26. tum pœnitentiæ: idq; toties. quia cu-
ram habet theſauri mei in cælo; facit
enim, vt, quod boni facio, id merito
27. non careat. quia apud Patrem iratum
pro me deprecatoris vices agit; vel ne
pœnas luam, quas, etiam remiſſa cul-
pa, debebam; vel ſi luam, minus acer-
bè luam, quàm olim alij in veteri te-
28. ſtamento. quia meorum peccatorum
debita ſoluit per ſuas indulgentias, id-
que tam liberaliter, tam frequenter.
29. quia effecit, vt, quod in ipſo erat, aper-
30. ta mihi eſſet ad cælum via. quia pen-
dens in cruce, me ſub perſona Ioannis
31. effecit filium matris ſuæ. quia nunc in
cælo efficit, vt ſim filius adoptiuus æ-
terni

terni Patris: hæres cæli, frater ipſius: cohæres regni ipſius. quia interim, dū illa bona aſſequar, effecit me in terris, ſi ego non obſtem, templum Spiritus ſancti, habitationem SS. Trinitatis, ſponſam ſuam, membrum ſuum. quia iam conſtituit ſeipſum mihi præmiū, & promiſſionem æternæ olim felicitatis in cælo. Ad extremum, *quia peccaui nimis in vita mea*. Chriſto igitur, in quo, vt S. Paulus ait, eſt omne noſtrū bonum, omnem deuotionem noſtri debemus.

32.

33.

34.

Ad Philemonem.

Quod ſi cui hæc ſubtiliora, atq; ideò minus apta ad tantam deuotionem in animo pariendam, quanta opus eſt, videantur: is ſimpliciùs obligationis ſuæ cauſas conſiderare poteſt. Subijciat tantùm oculis Chriſtum, qui noſtra, qui omnium cæleſtium beatitudo ſit, qui theſaurus ſit theſaurorum æterni Patris: hunc videat natum in ſtabulo Bethlehemitico, reclinatum in viliſſimum præſepe, faſcijs inuolutum amore noſtri. contēpletur, quanto cum amore quàm liberaliter ſe in cibum ac potionem in venerando Sacramento donauerit. Adſpiciat illum poſt flagra, ſpinas, contumelias, poſt

Deuotionis erga Chriſtū excitandæ ratio ſimplicior.

Meditatio vitæ & mortis Chriſti.

crudelia clauorum vulnera, in vertice montis Caluariæ de Cruce ſuſpenſum, largiter ſanguinem pro nobis fundentem, cum ſummis doloribus morientem, vt nos ab æterna morte liberaret. Quæ deuotio, quis amor excogitari poterit, qui tam inauditæ, tam immenſæ charitati reſpondeat? Contende iam hic omnes animi neruos, & tantum in te amorem, tantam deuotionem concipe, quãtam animus tuus maximam capere poteſt. Dic cum S. Franciſco ad Chriſtum crucifixum verba illa plena ſuauiſſimo affectu. *Abſorbeat quæſo, Domine, mentem meam, & cor meum ignita & melliflua vis amoris tui, ab omnibus, quæ in mundo ſunt, vt amore amoris tui moriar, qui pro amore amoris mei dignatus es mori.*

Deuota S. Franciſci oratio.

CAPVT

CAPVT XI.

DEVOTIONIS ERGA CHRIſtum exercitium: Sacro Miſſæ indies intereſſe: & de fructibus Miſſæ.

TAntus quidem Chriſti in nos amor, tanta beneficia merebantur, vt omnes mortales, toto vitæ tempore nihil agerent aliud, quàm vt illum amarent, illi ſe deuouerent: ſed quando hoc imbecillitate huius vitę facere prohibemur, aliquam certè exercitationem habeamus, qua quotidie gratiam referamus Chriſto noſtro, redēptori noſtro, felicitati noſtræ. Hæc ergò adoleſcenti ſit, Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium, cui curabit, vt quotidie cum ſenſu pietatis interſit. Reliquit enim hoc ſacrificium in Eccleſia Chriſtus, non ſolùm, vt mira illa nemini ignota in animis noſtris efficeret: verùm etiam & nominatim quidem, vt perpetuò nobis memoriam renouarent admirandi amoris ipſius in nos, qua memoria ad ſeruiendum ipſi excitaremur.

Sacrificium Miſſæ cur inſtitutam.

Dum enim ſacrificio huic adſumus,

In ſacro Miſſæ renouatur memoria Chriſti.

mus; primùm agnoſcimus Chriſtum vt homiem factum, in prima Miſſæ parte, vt docentem populos, cùm Euangelium legitur; vt hoſtiam, quam obtulerit Patri primò in Cœna, deinde in cruce, cùm conſecrantur & offeruntur myſteria; vt cibum vires animæ reficientem, cùm eadem à ſacerdote ſumũtur, vt rediuiuum, & ad cælum aſcendentem, in fine ſacri. Deinde gaudium percipimus, & ab integro velut præſentes ſumus eidem ſacrificio, quo olim ſummus ſacerdos ſeipſum fundens in cruce ſanguinem, obtulit Deo Patri. Eſt enim in Miſſa & Sacerdos, qui præcipuè offert Chriſtus, & hoſtia, Chriſtus, & ipſa oblationis actio eadem, quæ in cruce fuit: tametſi ibi per ſe fecerit, hic homine adminiſtro vtatur; tum ſanguinem fuderit, iam non fundat: vt illud dicatur ſacrificium cruentum, hoc incruentum. Omninò infinita ſacrificium illud Chriſti in cruce perfecit: neque abeſt tamen, quin hoc Miſſæ ſacrificium multa & mira, tum in ſacrificãte, tum in adſtantibus efficiat.

Effectus Miſſæ ſpirituales.

Audiant Sacerdotes negligẽtes.

De ſacrificante ſic Beda. *Sacerdos non legitimè impeditus celebrare omittẽs, quan-*

quantum in eo eſt, priuat S. Trinitatem laude & gloria, Angelos lætitia, peccatores venia, iuſtos ſubſidio & gratia, in purgatorio exiſtentes refrigerio, Eccleſiam ſpirituali Chriſti beneficio, & ſeipſum medicina & remedio.

Adſtantibus innumera planè per hoc ſacrificium largitur Deus. Ignoſcit peccata venialia, ſi quis modò nec extra gratiam viuat, & de ijs doleat: partem aliquam pœnæ temporariæ, quam propter peccata debebamus, remittit: omnia denique Spiritus ſancti dona, omnes virtutes, omnia perfectæ vitæ deſideria renouat, atque auget in animis ſeruorum Dei, in primis verò amorem in Deum. Ne peccatoribus quidem infructuoſum hoc ſacrificium: quippe quos etſi lethalibus criminibus non abſoluit: gratia tamen pœnitentiæ, ſi modò ea vti velint, donat, qua ſæpè multos ad frugem redijſſe compertum eſt. S. Grego. poſtquam narrauit fuiſſe quendam, cuius vincula (tenebatur enim conſtrictus) indies miro modo ſoluerentur, quo tempore pro illo ſacrum faciendum curabat vxor, addit: *Hinc fratres certa cõſideratione colligite, oblata à nobis*

Præſentes in Miſſa, quæ bona ſpiritualia conſequantur. Iuſti.

Peccatores.

4. *Dial. c.* 57. & *hom.* 37. *in Euangel.*

hoſtia Sacra, quantum in nobis ſoluere valeat ligaturam cordis, ſi oblata ab altero, potuit in altero ſoluere vincula corporis.

Ex Miſſa bona corporis. Captiuos liberat miraculosè.

lib. 4. Hiſt. c. 23.

Extra hæc autem commoda ſpiritualia, certum eſt ex hoc ipſo ſacrificio multa manare corporis bona. Eripit è carcere, vt apparet tum ex narratione ſuperiore, tum etiam clarius in ea, quam habet Beda. Fuiſſe ait hominem nobili loco natum, qui hoc ſacrificio liberatꝰ ſit à præſentiſſima morte, à manibus capitaliſſimorum hoſtium, ſolutus omnibus vinculis, carceribus, ſeruitute (nam pro mancipio ab inimicis venierat) vt euaderet etiam quoties vellet, qua facultate multis pecunijs auctus, incolumis tandem domum reuertit. In naufragij periculo euaſionem adiuuat, cuius rei præclarum exemplum Gregor. narrat. Malos genios inſeſſis ædificijs pellit, quod ſuo tempore factum S. Auguſt. teſtatur, contra morbos, contagiones, peſtilentiam, omnis generis aduerſas res valet. Nam & ad has res adhibetur veteri inſtituto Eccleſiæ: & in veteri hiſtoria eſt frequentiſſimum, vt Miſſarum ſacrificijs omne genus calamitatum priuatim publiceque depulſum ſit.

Naufragos iuuat.

4 Dia c. 57.

Diabolos atque omnes calamitates abigit.

22 de ciu. cap 8.

ſit. Atque vt vetera mittamus, vix eſt quiſquam ætate noſtra, qui in vſu habeat frequenter ſacro intereſſe, qui non ſua experientia cõfirmare poſſit: tum in ſeipſo, familia, negotijs ſuis magnopere ſe eſſe adiutum in rebus etiam temporarijs; tum plurima euaſiſſe pericula, quæ aliàs illo ipſo tempore, quo ſacris adfuerint, incurriſſ ẽt.

Sanctorum mirus in Miſſam affectus.

Plerique igitur viri ſancti miro affectu Miſſas proſecuti ſunt. Si ſacerdotes erant, faciebant indies, vt Andreas Apoſtolus, S. Caſſius, Dominicus, Thomas Aquinas, & alij: ſi minus, facienti ſacerdoti quotidie aderant: vt Eduardus Rex Angliæ, Rex Franciæ Ludouicus, Elzearius Comes Ariani, omnes denique, qui fructu ſacrificij cognito, nullam ſibi illius audiendi occaſionem patiebantur elabi: minimum quidem vni quotidie aderant.

Defunctos iuuat Miſſa. *Catecbe. 5.*

Illud verò inter cætera præſentiſſimum eſt auxilium, quod ex Sacro ad animas vita functorũ peruenit; vt hãc ob rem à Cyrillo ſacrum vocetur, *Iuuamen maximum*. Defunctorum igitur meminiſſe in ſacro, aut pro illis ſacram hoſtiam immolandam curare opus eſt laudatiſſimũ: quod Dominus noſter

Cur vtile deſunctis ſubuenire.

noſter (vt & reliqua, quæ ad liberandas igne purgatorio animas fiunt) largiter plerunque remunerare conſueuit. Id qui velit apertius cognoſcere, habet quem conſulat P. Razzium religioſum ex S. Dominici inſtituto, qui res geſtas à viris ſanctis ſui ordinis fuſè proſecutus eſt. Non immorabor huic loco diutius, ſi hoc monuero adoleſcentum quemlibet; ſeriò curet, vt indies ita ſacro interſit, vt cũ ſumma veneratione, & grati animi affectu adoret, atque offerat ſe Chriſto redemptori noſtro.

CAPVT XII.

DE CVLTV B. VIRGINIS: deque orando Roſario.

B. Virgo poſt Chriſtũ Domina noſtra, quare.

PROXIME poſt venerationem Chriſti ſequitur cultus B. Matris eius Mariæ, quæ poſt illum vnica eſt Domina noſtra Huius enim ſerui ſumus; ſi non alias ob cauſſas, certè ob eas, quas idem pater meus ſpiritualis
1. collegit. quia eſt vera mater Dei, quia
2. omnibus rebus integrè creatis ſuperior eſt gratia, virtutibus, donis ſupernatu-

naturalibus, quadam tenus etiam naturalibus. quia per ipſam omnis gra- 3.
tia cæleſtis ad nos deriuatur. quia 4.
tantum ſe depreſſit vt diceret: *Ecce ancilla Domini*: cui depreſſioni ſi debetur (vt verè debetur) omnis honor & exaltatio, etiam iſta debetur, vt omnes homines ſeruiant illi. quia 5.
princeps ipſa caſtitatem Dei tam excellenter vouit. quia fide conſtantiſ- 6.
ſima fuit, quod maximè oſtendit, quo tempore à patiente Chriſto reliqui omnes defecerunt. quia omnes Chri- 7.
ſtiani in illius curam ſunt traditi, cùm à Filio dictum eſt. *Ecce Filius tuus.* 8.
quia acerbiſſimos dolores pertulit in Chriſti perpeſſione; quibus ſpirituali modo cum ipſo crucifixa eſt, quia pec- 9.
cato originali, & peccati fomite libera nunquam peccauit. quia iam in cælo 10.
princeps eſt gloriæ. quia Filio ipſius 11.
infinitis nominibus ſeruitutem debemus. Denique, *quia peccaui nimis in vi-* 12.
ta mea.

B. Virgo patrona iuuentutis.

Has ob cauſſas magna planè veneratione colenda eſt cum omnibus, tum præcipuè adoleſcentibus B. Virgo, vt vel ſæpius in die ad eam recurrant tanquam ad matrem Eccleſiæ, ad re-

ad refugium Chriſtianorum, ad reginam miſericordiæ, ad dominam gratioſiſſimam apud ſupremum Dominum, ad gubernatricem totius mundi. Verùm intelligo nihil neceſſe eſſe multis verbis hac de re, apud eos adoleſcentes agere, qui iam nunc profeſſi ſunt Virginis matris patrocinio ſe viuere; quique Academiam ſuam Partheniam appellarunt, vt oſtenderent ab hac Virgine ſe totos pendere. Itaq; & ingenioſè ſymbolum magnetis repererunt, qui arcanis nodis, vt olim Claudianus & Lauretius ſcripſere, ordine ad ſe multos annulos nulla ſenſibili connexione, ſola virtute occulta attrahit. Credo vt indicarent, ſe virtute, potentia, excellentia Virginis ſurſum tractos ad eius amorem, venerationem, & ſeruitutem. Atque vt vnus magnes in vacuo aere ſuſpenſos continenteſq; retinet annulos: ſic ſe, vnius Virginis amore, inter ſe caritate coniunctos teneri. Hos ergo ſufficiat admonere, pergant ſanè qua cœperunt via, conſtantiſſimè, & ſuum ardorem tribus exercitationum generibus maximè conſeruent. Primùm roſario, deinde corona, denique precibus horariis

Academiæ Partheniæ ſymbolum.

Sodalium profeſſio.

Deuotionis ad B. Virginem exercitia tria.

rijs B Virg quod officiũ vocãt Quod ſi omnium quotidianam conſuetudinem negotia abnegant, dies feſti fortaſſe concedent. interim vnum ex omnibus modum inter occupationes quiſq; exerceat, quem poterit cõmodiſſimè Laudatiſſima ſanè eſt conſuetudo in dies tertiam Roſarij partem B. Virgini offerendi. Inſtituti huius auctor D Dominicus, non ſua tantũ ſanctitate, ſed multorum quoq; conuerſione inſignis. Hunc & ante docuerat B Virgo, & poſt certiſſimis plurimiſque indicijs oſtendit, quàm ſibi grata eſſet iſta pietatis exercendæ ratio.

Roſarij vſus quotidianus.

Roſarij auctor D. Dominicus.

Hoc certè conſtat, omnibus hominum generibus, qui hãc conſuetudinẽ vſurparent, frequenter in periculis aut calamitatibus, præſentem opem allatã diuinitus: in primis verò adoleſcẽtibus, quorum vni ſic aliquando B. Virgo apparuit, vt potionem illi ſuauiſſimam calice immundo bibere dare videretur. Admiratur adoleſcens, quid hoc rei ſit! At Virgo, cui gratior puritas & ſalus animi eſſet, quã quod ab illo quotidie percurrebatur, Roſarium: Vide, inquit, fili: preces Roſarij tui ſunt mihi gratiſſimæ: ſed calix quò

Roſarij in dies vſurpati vtilitates.

Exemplum notatu dignum.

Albertus Caſtellanus de Roſario.

quò porrigis, eò, quòd tu minus puriter viuas, auerſioni mihi atque horrori eſt. Quibus verbis permotus ita eſt adoleſcens, vt continuò nouam & meliorem rationem viuendi inuenerit. Fuerunt alij, quibus cùm aſperrima eſſet virtutis via, propter vim perturbationum vix ſuperabilium, ſimulatq; conſuetudinem indies orandi Roſarij ceperunt, tanta alacritate & facilitate proceſſerũt, vt ipſi ſe ſatis mirari non poſſent.

Roſarij orãdi facillima & vtiliſſima ratio.

Miſcellaneo 24.

Poteram huc adferre complures præceptiones, quibus varios modos deuotionem tam vtilem ſimul & facilem oſtenderem. Sed vnam mihi rationem attuliſſe ſufficiet. Doctiſſimus vir Martinus Nauarrus, cùm ſexaginta amplius annos conſuetudinem habuiſſet quotidie recitandi roſarij, negat ſe melius quicquam hac exercitatione reperiſſe: vt antequam decadẽ aliquam inchoes, myſterium, quod in ea meditandum eſt, breuiter in memoriam reuoces; retinendum poſtea, dum decadem abſoluas. Deinde ſub initium orationis Dominicæ, Deum velut præſentem animo ſubijcias, vt Patrem: Sub initium ſalutationis Angelicæ,

gelicæ, B. Virginem, vt Matrem abſoluta decade, quaſi animi recreandi cauſſa, hiſce verbis ad gratulationem te excites. *Decies millies te benedicant, Virgo Mater glorioſa Maria omnes Angeli & Archangeli, &c. cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cælo. Amen* Deinde poſt ſecundam decadem. *Vicies millies te benedicant Virgo Mater glorioſa, omnes Sancti Patriarchæ, Innocentes, & S. Ioan. Baptiſta, & omnes Sancti antiqui teſtamenti.* Poſt tertiam, *Tricies millies te benedicant Virgo Mater glorioſa, omnes ſancti Apoſtoli, Diſcipuli Domini, Euangeliſtæ, omnes Martyres glorioſi, &c.* Poſt quartam *Quadragies millies te benedicant Virgo glorioſa, omnes Sancti Confeſſores Epiſcopi, Doctores, Monachi, Heremitæ, Virgines, Vidui, & Coniugati, &c.* In fine *Quinquagies millies benedicant te Virgo Mater glorioſa, S. Anna mater tua, & Mariæ ſorores tuæ, amiciſſimæ tibi, Magdalena, Martha, & omnes ſanctæ Martyres, Virgines, Viduæ, Coniugatæ, cum quibus ſperamus te aliquando cernere, colereque in cælo. Amen.* Atque hæ gratulationes repetendæ, tum in prima Roſarij parte, quæ læta myſteria B. Virginis continet: tum in ſecun-

ſecunda, quæ luctuoſa; tum in tertia, quæ glorioſa; in ſingulas decades ſuis laudibus diſtributis.

CAPVT XIII.

DE CVLTV SANCTORVM, atque inprimis Angelorum.

Deuotio ad alios Sanctos.

REſtat extremus deuotionis exercẽdi modus, aduerſus reliquos beatos cælites, de quo hoc tantùm in præſens habeo dicere: illum cuique ex cæleſtibus, & frequẽtius, & maiore cum affectu eſſe venerandum, ad quem ſuum ipſe animum inclinare ſentit.

Qui Sancti præcipuè colendi.

Sunt enim qui Sanctum tutelarẽ, aut Patriæ, aut familiæ ſingulari affectu proſequantur. Neque mihi dubium eſt quin ſanctæ in cælo animæ, patronæ ciuitatum aut regionũ, peculiari quadam cura ciues illos proſequãtur, qui ſe illorum cuſtodiæ peculiariter commiſerunt. Sunt, qui eum, cuius nomen habent; ſunt, qui alium. Quicunque tandem ille ſit, quem pręcipua pietate colere inſtituerit adoleſcens, ei ſe frequenter tradat, & commendet; quotidie verò pium aliquod opus in honorem ipſius obeat.

Eximia

Eximia pietas debetur Angelo, qui noſtræ cuſtodiæ diuinitus adſcriptus eſt, cæteriſq; beatis mentibus, corporum concretione liberis. Nam ſi nos Angeli curāt, profectò decet nos gratam illorum ſeruare memoriam: ſi illi tantum honoris habeant nobis, vt viliſſimæ rei (viliſſimos enim ſæpè nos præter naturam, etiam peccatum efficit) ſuam operam nauent: quid ni viciſſim nos illis ſummam venerationē & honorem debeamus? natura certè ipſorum excellentem habet dignitatem: quòd ſint ab omni corporea mole liberi, quod Deo ſimiles: quod velut aulici magni Regis cælorum, apud eum gratioſiſſimi, ſine metu offenſionis: quòd pleni gloria, ſine metu amiſſionis. Beneficia verò, quæ in nos conferunt, & multa ſunt, & magna, & perpetua. Neque minus varia & magna, & præſentia ſunt pericula, quæ ſine illorū ope, & erga nos beneuolentia non euaderemus. Neq: ſolū tutos nos, ſed etiam ſecuros præſtāt, niſi per noſmetipſos impediātur. Multa enim noſtra cauſſa volunt, quæ quòd nos repugnemus, nō poſſunt. Quin etiam, quod Eliſæo oſtenſum eſt, longè maior

Angelis magna deuotio debetur.

Angelicæ naturæ præſtātia.

Angelorum in nos beneficia.

4. *Reg.* 6.

ior eſt eorum numerus, qui nobiſcum faciũt: quàm tetrorum ſpirituum, qui nobis infeſti ſunt. Sunt igitur nõ modò cuſtodes noſtri, ſed propugnatores etiam, ſed pædagogi, ſed (ſi ita licet dicere) nutrices, quæ nos ſinu ſuæ defenſionis amplectantur, & foueant. *Angelis ſuis Deus mandauit de te. Quantam debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam*, ait D. Bernard. *afferre deuotionem, conferre fiduciam, reuerentiam, pro præſentia, deuotionem, pro beneuolentia; fiduciam, pro cuſtodia, in quouis diuerſorio, in quouis angulo, Angelo tuo reuerentiam habe. adſunt enim Angeli, & adſunt tibi, non modò tecum, ſed etiam pro te, adſunt, vt protegant; adſunt, vt proſint.* Atq; eodem modo faciem auertunt, cùm nos vel Deum peccando offendimus, vel in malis obſtinati viuimus. Claudat hunc locum precatio ſuauiſſima & vtiliſſima, quam à Deo edocta S. quædam Virgo tradidit: ego verò adoleſcẽtem quotidie Deo oblaturum cum fructu exiſtimo.

Pſal. 90.
Serm. 12. in Pſal. 90.
Quid D. Bernar. de Angelorum veneratione.

Adoro te Sancta Trinitas, Deus meus, gratias ago pro cuſtodia, prouidẽtia, & bonitate tua, & omnibus beneficijs tuis, quibus cælum, terrã, maria, & omnia, quæ in eis ſunt,

Precatio, quotidie ab adoleſcente vſurpanda.

eis ſunt, in tempore, & in æternitate imples. Offero tibi animam meam, cum omnibus viribus ſuis: dignare hanc oblationem accipere Deus meus. Offero tibi cor meum, in cor, & in amorē Vnigeniti filij tui, vt tibi ſemper ſeruiat, te amet, te reuereatur. Offero tibi voluntatem meam: fac de me, quod tibi placet: ne relinquas me, Domine, in me; ſed aſſume me, vt ſim totus in te. Laudo te, & gratias ago tibi, pro infinitis beneficijs in me collatis, & in gratiarum actione rogo B. Virginem Mariam, omnes Spiritus cæleſtes, omnes beatas animas, vt mecum tibi gratias agant, ſuauiſſime Domine mi, impetrent mihi miſericordiam tuam pro omnibus peccatis meis, & pro omnibus creaturis, quas ego tuæ diuinæ maieſtati commendo, & à me ipſo repudio, conformans me per omnia voluntati tuæ. Domine mi, tolle à me, quicquid tibi diſplicet in me, & da mihi, quicquid tibi placet: dirige & poſſide me, ſecundùm tuum beneplacitum. Amen.

(?)

CAPVT XIV.

DE FESTORVM DIERVM pijs exercitationibus.

OMNE tempus, omne genus hominum, eam, de qua adhuc diſſeruimus, deuotionem reddere Deo tenentur. Sed ex omni hominum numero Eccleſiaſtici, ſiue illi clerici ſæculares ſint, ſiue vt vocant regulares. Ex temporibus autem dies feſti huic operi exercendo præcipuè deſtinati ſunt. De temporibus prius: poſterius de hominibus agemus.

Dies feſti cur inſtituti

PRINCIPIO igitur, quod ad diem Dominicum attinet, vt intelligamus, quanta cum religione agendus ſit, ſatis erit monere, hunc eſſe quaſi natalem totius generis humani, & Eccleſiæ, vt ait Diuus Chryſoſtomus. Quod autem ad alios dies feſtos Domini noſtri; tum myſterium, tum beneficium ijs diebus præſtitum, nihil aliud quàm toto orbe clariſſima voce proclamat deuotionem & gratum animum Deo reddendum eſſe. *Beneficiorum Dei*, inquit Sanctus Augu-

Serm de Eleemoſ.

guſti-

guſtinus, *ſolennitatibus, feſtis, & diebus ſtatutis dicamus, ſacramuſque memoriam; ne volumine temporum ingrata ſubrepat oblinio.* Ex obliuiſcentia beneficiorum Dei naſcitur animus ingratus, ex viua igitur illorum memoria gratiarum actio & deuotio naſcetur. Idem de feſtis diebus Sanctorum dicendum eſt: quando & hi inſtituti ſunt, vt res illorum præclarè geſtas imitaremur. Nam, vt idem Auguſtinus ait, *ſolemnitates martyrũ exhortationes martyriorum ſunt: vt imitari non pigeat, quod celebrare delectat.* Deinde vt Deum laudemus, eique gratias agamus, qui tam mirabilis fuit in Sanctis, quàm apparet in cogitatione vitæ & mortis illorum.

10. de ciuit. cap. 4.

Dies feſti Sanctorum cur?

Serm. 47. de S.i.t

Non dicam hoc loco diebus feſtis vacandum à ſeruilibus operibus; & maiorum conſuetudine, & ſacrorum canonum præcepto, neque teneri omnes piè & reuerenter adeſſe ſacrificio Miſſæ, ex Eccleſiæ præſcripto notiſſima enim hæc in ipſa prima educatione pueris traduntur. Breuiter tantùm percenſebo actiones quaſdã pias, quas præter ſolitum, ijs diebus adoleſcentes obire poſſint.

Modus ritè agendi feſtos dies.

Digitized by Google

1. Exercitiũ in feſtis. Laus Dei.

Prima eſto: vt his diebus adoleſcēs præcipuo cum affectu Dei maieſtatē laudet, eiq́ue pro beneficijs agat gratias, atque horum recordatione ſe ad eius ſeruitutem & amorem excitet. Id vt fieri doceam, non multis opus eſt verbis: intelligit per ſe quiſq;, qui vel obiter animum referat ad ea Chriſti myſteria, quorum tunc memoriam reuocat Eccleſia. Audi quid de Dominico die dicat D. Chryſoſt. *Eo die deſtructus eſt infernus, extinctum maledictũ, diſparuit peccatum, confractæ inferorum portæ, captiuus factus eſt Diabolus, diuturnum bellum diremptum, conciliati Deo homines, noſtrumq́ue genus ad priſtinam, immò ad maiorem redijt dignitatem, vidítq; ſol inopinatum & admirabile illud ſpectaculum, quòd homo factus eſt immortalis. Cogita igitur, homo, quanta & qualia bona accepiſti hoc die, quantis malis liberatus es: perditi eramus, & reuiximus; inimici eramus, & reconciliati ſumus.*

Diei Dominicæ quæ beneficia recolenda. *Serm. de cler.*

Illud ergo ſolemne eſt Eccleſiæ feſtis diebus, vt hymno illo *Te Deum laudamus*, Dei maieſtatem extollat; cuius pietas omninò imitanda eſt adoleſcenti. Atque vt illi in more eſt, ſolito diutius eo tempore in templis pſal-

Diebus feſtis diutius orandum in templis.

pſallere; ſic debet etiam adoleſcens, ſiue pſalmos, qui in horarias preces Beatæ Virginis deſcripti ſunt, ſiue ſeptem quos vocant pœnitentiales: ſiue alias precationes maiori attentione, & ſenſu pietatis producere. Inprimis verò dabit operam, vt inter alia diuina officia, maximè Veſperis interſit: quod illud tempus, in memoriam expirationis Chriſti in cruce ſingulari ſemper pietate celebrauerit Eccleſia. Memini audire aliquando, Cardinalem Borromæum, virum ſanctitate, & zelo Dei notiſſimũ, dicere ſolitum; vehementer ſe optare, vt adoleſcentes nobiles, qui ad ludum Patrum Societatis IESV Mediolani itabant, aſſueſcerent omnibus diebus feſtis adeſſe officio Veſperarum, in quocunque tandem templo. Idque non modò, quòd Deo gratum obſequium eo pietatis genere præſtarent: verùm etiam, vt tempore illo pomeridiano, quod otioſis periculoſiſſimum eſſet, occupati, effugerent plurimas peccandi occaſiones.

Veſperarum officiũ commendatur.

Cardinalis Borromæi ſententia.

Altera ſit actio, animi per confeſſionem expiatio, & acceſſus ad menſam Domini. Verè enim *non placet Deo laus*

2. Exercitiũ in feſtis. Confeſſio.

lam in ore peccatoris: ſed, cor contritum & humiliatum. Quod ſi vllum tempus eſt, mentem à peccatis expurgandi; quodnam magis liberum & opportunum eſt, quàm dies feſti? quis modus præter ſacramentum pœnitentię? maximè cùm huc accedit, vt adoleſcens, vel animaduertat periculum aliquod lapſus ſibi imminere, vel iam ſe ſua incuria lapſum eſſe: aut certè, an lapſus ſit, dubitet. Quod ſi alia non eſſet cauſſa; vel illa ſufficeret, vt ſalutarem illam frequentius confitendi conſuetudinem (de qua alibi locuti ſumus) diebus feſtis potiſſimum incipiat deinceps conſeruandam.

Communio maximè Dominicis adeunda.

Nam de ſacræ menſæ communione dubij nihil eſt, quin ea diebus feſtis, maximeque Dominicis ſit adeunda. *Vna ſabbati*, id eſt, Dominico die, inquit Sanctus Lucas, *cùm conueniſſemus ad frangendum panem.* Hanc enim ego rationem ineo: Quoniam lege ſacra tenemur die Dominico ſacro intereſſe: & Concilij Tridentini Patres magnopere hortantur, vt qui interſunt vnquam ſacrificio, eius ſe participes

cipes per ſacramenti communionem faciant, certam eſſe voluntatem Eccleſiæ, optare illam, vt omnes Chriſtiani feſtis diebus accedant ad menſam myſticam. Hæc denique ſententia eſt ſanctiſſimi & doctiſſimi Patris Auguſtini. *Quotidie*, ait, *Eucharistiæ communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo: omnibus tamen Dominicis diebus communicandum, & ſuadeo, & hortor, ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit.*

D. Auguſtin. de frequenti cõmunione. *Lib. de Eccleſ. dogm. cap.* 53.

Sequitur tertia exercitatio, vt attendas Verbum Dei, ſeu legens, ſeu audiens, atque hoc aut dum in ſacro recitatur de more Euangelium, aut cùm è ſuperiore loco ad populum explicatur. attendas verò non vt hominum verba, ſed vt verè eſt, ait Apoſtolus, *Verbum auditus Dei.* Hoc ſi ſtatuerit, nimirum & ingredietur templum, aut alium quemuis ſacræ Concionis locum; & in eo manebit, ſollicita cum animi præſentia & reuerentia. Sic verò audiat, vt ex eo fructum capiendum putet. Voces enim ſeu concionantis, ſeu ſacra verba recitantis ita accipiet, vt ſibi dici arbitretur, quibus

3. Feſtis audiendum verbũ Dei.

Modus audiendæ cũ fructu concionis. 1. *Theſ. c.* 2.

Digitized by Google

moneatur de morum emendatione, de concipiendo ardore quodam animi, quo conſtanter ad virtutem pergat. Vbi verò audiuerit, quid ſit, quod à ſe fieri velit DEVS; hærebit tantiſper in loco, dum animo colligat ſumma capita, quæ ipſum maximè tangere viſa ſint, certiſſimeque decernet non deeſſe voluntati Dei, denique decreta hæc fortiter in rem conferet.

4. Pia opera inteſtis exercenda.

Quarta exercitatio, complectetur reliqua vel pietatis in Deum, & Sanctos, vel amoris & miſericordiæ in proximos officia. Ex horum varietate duo ego præcipuè monuiſſe ſatis habebo. Alterum, vt templa, & loca pietate multorum celebrata piè religioſeque adeat, & veneretur. Imitabitur hac in re Diuum Hieronymum, eiuſque ſocios: *Dum eſſem Romæ puer*, inquit, *& liberalibus ſtudijs erudirer, ſolebam cum cæteris, eiuſdem pietatis & propoſiti; diebus Dominicis ſepulcra Apoſtolorum & Martyrum circumire, crebreque cryptas ingredi.* Atque hoc tempore ille beatorum corporum reliquias cum religione venerabatur. Alterum vt.

Viſitatio tẽplorum.

Lib. 2. in Ezech. c. 40.

vt miſeros aliqua eleemoſyna ſeu animi, ſeu corporis ſubleuet. Præiuerunt huius rei exemplum primi illi Chriſtiani, quorum ſtudia die Dominico frequentata colligere quis poteſt ex Diui Pauli ad Corinthios epiſtola. Sanè æquum eſt, vt quo die tam benigne Deus fecit hominibus, (vt Diuus Chryſoſtomus ratiocinatur) homines illius liberalitatem imitari ſtudeant; inter ſe vel corporis, vel animi difficultatibus leuandis.

Eleemoſyna.

1. Cor. 16.

Hom 43. in Ep. 1. ad Cor.

CAPVT XV.

ECCLESIASTICORVM VIta qualis eſſe debeat: præcipuè adoleſcentium.

DE TEMPORIBVS ſatis, venio ad homines. Inter quos, vt dixi, maximam conuenit eſſe pietatem Eccleſiaſticorum. Vt ergo adoleſcẽs, qui ad hunc ordinem tam illuſtrem vocatus eſt, officio ſuo ſatisfacere nôrit: viſum eſt mihi, locum hunc de pietate non prius concludere, quàm

Eccleſiaſticis maximè conuenit deuotio.

ea de re paucula addidiſſem.

Eccleſiaſtici ſtatus ſæculari altior.

Principiò igitur adoleſcens, qui ad Eccleſiaſticum ordinem, vel olim admittendus, vel iam admiſſus eſt, ſciat ſeſe vocatum eſſe à Deo ad ſtatum ſeiunctum à vulgari mortalium vita, ſacri ordinis diſcrimine: vt iam de nulla re ſollicitus ſit, niſi quod Diuus Paulus ait, *vt placeat ei, cui ſe probauit.* Itaque perſonare debent aures animi illius, viuis illis Apoſtoli vocibus. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

1. Timot. 2.

2. Timot. 1.

Tria munera Eccleſiaſticorum.
1. Eccleſiaſtici mediatores ad Deum pro populo.

TRIA ENIM ſunt munera præcipuæ ſanctitatis, ad quæ Eccleſiaſticos delegit Deus. Primum, vt ſint velut ſequeſtri quidam inter Deum & homines. Id ſi adoleſcens paullò attentius cogitet, quale ſit: dubium non eſt, quin magnam ſit habiturus ingemiſcendi cauſſam, ſub tali pondere, & dolendi ſeipſum, quod tam negligens ſit, in parandis ſibi viribus, quibus onus tantum ſuſtineat. Poteſt enim verè ſecum ipſe ſic loqui: Ego vt ſim deprecator pro populo? mediator inter Deum & homines? Ego no-

men

men & officium ſuſtineam, quod proprium eſt Filio Dei? Certè hoc illum nomine dignantur Gregorij duo: Latinus alter; alter Græcus: & Sanctus Anacletus. Aduolutus ergo ad genua Chriſto ſæpè dicat, quod Sanctus Ambroſius. *Quoniam me peccatorem inter te, & populum mediatorem eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes; nec per me indignum famulum tuum eorum ſalutis pereat pretium, pro quibus victima factus, dignatus es eſſe redemptio.*

Timor ſanctus boni Eccleſiaſtici.

Gregor. epiſt. 88.

Naz. Apo.

Anacl. epi. 24.

SECVNDVM Eccleſiaſtici munus eſt, vt ſit conſeruator, promotor, & quaſi quæſtor, aut cuſtos depoſitæ apud ſe religionis, ſeu cultus diuini. Hoc ipſum volunt illa Apoſtoli ad Timotheum. *Depoſitum tuum cuſtodi.* Sic & à Cyrillo obſeruatum eſt Eccleſiaſticos viros ab Iſaia vocari *Speculatores.* alibi verò idem Propheta vocat eos *cuſtodes.* Nempe vt indicaret, quicquid eſt boni in Eccleſia ſub claui miniſtrorum ipſius; imò verò quicquid theſaurorum extra gloriã futuræ vitæ, hominibus Deus conceſſit;

2. Eccleſiaſtici cuſtodes inter homines cultus diuini.

2. *Tim.* 2.

Iſaiæ 52.

Iſai. 22.

Google

ceſſit; eius cuſtodes, ac diſtributores eſſe Eccleſiaſticos. Hoc ergo munus, vt dignè obeant; duas maximè res habere debent.

Eccleſiaſticis neceſſaria puritas.

Prior eſt puriſſima puritas, tum cordis, tum corporis. Nam ſi miniſtri ſacerdotij Leuitici, quorum ſacrificia erant animantium cadauera, tamen ad hæc ipſa, non niſi diligentiſſimè purgati, accedebant: quid facient, qui illas aras tangunt, quibus immolatur Filius Dei? Hoc ipſum poſtulat veſtis linea, quam albam vocant, ſine qua non licet Eccleſiaſtico res diuinas attingere. *Nequaquam enim conuenit*, quod alter Cyrillus ait, *veſtem candidam, mentem atram habere*: multo magis, quem candorem oſtendit foris pallium, cum & puriorem intus habere decet mentem.

Catech 14.

Curam diuini cultus habeant Eccleſiaſtici.

Altera res eſt, ad hoc munus obeundum neceſſaria, cura ſtrenua, ne quid religio, ſeu cultus diuinus capiat detrimenti. Patet ea quidem in ſtatu Eccleſiaſtico latiſſimè. Sed quoniam ego adoleſcentes maximè informo, quibus per ætatem nondum impoſita

cura

cura defendendi honoris Dei, ab hæreticis, aut ſubrepente abuſu, (quod officium eſt ſacrorum magiſtratuum) ſufficit mihi in præſens docuiſſe adoleſcentem, quomodo, quod ad ſuam perſonam attinet, honorem Dei augendum perpetuò curet. Id verò præſtabit, ſi cum interna puritate coniungat externam grauitatem & pietatem in actionibus ad Dei cultum ſpectantibus. Horum non infima eſt Pſalmorum per horarias preces lectio; quæque in templis fieri ſolent officia diuina, munus planè cognatum muneri beatarum mentium, vt magnopere curandum ſit, vt intelligat, quemadmodum in hoc ipſum verſari oporteat. Faciet ergò vehementer ad rem, vt cum cantu cõiungat affectum; cum verbis, piam aliquam & facilem meditationem.

Adoleſcens Eccleſiaſticus quomodo cultum Dei promoueat.

Pſalmorum lectio qualis in tẽplo.

Cum procedit ad templum, reuoluat ſecum Pſalmum illum gradualem: *Lætatus ſum in his quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus*; aut certè: *Quis aſcendet in montem Domini; aut quis ſtabit in loco ſancto eius?* Cùm templum ſubit, animum abducat, quàm poteſt longiſſimè, à cogitatione tem-

Quomodo adeundum templũ Eccleſiaſtico.
Pſal. 104.
Pſal. 23.

In templo quid cogitandum.

Digitized by Google

poraria mercedis: defigat verò mentis obtutum in præſente Dei maieſtate, cui hoc obſequium inter medios Angelorũ choros præſtitutus eſt. Dubium certè non eſt, quin beatæ illæ mentes tum adſint, atque accuratiſſimè obſeruent, num quicquam in tam diuino miniſterio negligentius fiat. Qua de re ſic Maximus: *Perſeuerate cũ omni pietate in templo, tamquam in domo orationis, exemplo Apoſtolorum, ac primorum Chriſtianorum: tum maximè propter Angelos, qui quotidie deſcribunt eos, qui ingrediuntur in templum, eoſque oſtendũt Deo, & pro eiſdem orent: tum propter gratiam Spiritus ſancti, quæ ſemper ibi inuiſibiliter permanet: ac tum maximè proprio quodam modo, cùm Sancta Miſſa celebratur; & ſingulos eorum qui adſunt, vt cuiq; conuenit, ad meliora transferunt.*

In templis præſentes Angeli.

Lib. de diuina myſtag.

Inter pſallendum formet in ſe affectum Prophetæ: illo gaudente, aut exultante, ipſe quoque exultet, & gaudeat: illo dolente, doleat, timente, timeat, ſperante, amante, ſperet, amet; denique totum ſe componat in affectum Pſalmi eius, quem recitat. Adiuuabunt effectum hunc, ſequentes obſeruationes. Primò, vt excludat ex ani-

Inter pſallẽdum quid cogitandũ.

animo cogitationes omnes rerũ profanarum, quæque ex ijs conſequi ſolent, diſtractiones mentis. *Cùm ad adorandum,* inquit S. Bernard. *ſiue ad pſallendum intraueris, fluctuantium cogitationũ tumultus exterius relinque, curamq; exteriorum penitus obliuiſcere, vt ſoli Deo poſſis vacare: fieri enim non poteſt, vt cum Deo aliquando loquatur, qui cum toto mũdo etiam tacens fabulatur. Intende ergò illi, qui intendit tibi; audi illum loquẽtem tibi, vt ipſe exaudiat te loquentem ſibi, ita fiet, ſi diuinis laudib. ſoluendis debita reuerẽtia & ſollicitudine aſſiſtas; ſupra ſingula verba diuinæ ſcripturæ diligenter intẽdas.*

1. Excludendæ cogitationes alienę. Lib. 6. Med. cap. 6.

Deinde cogitet Angelos, quorum eſt proprium laudare Deum, circum aſſiſtentes, ſuas voces cum noſtris Pſalmis coniungere. Itaque eum nobis aduerſus illos induendum affectum, quem excellens ipſorum dignitas poſtulat. *O quàm felix eſſes,* inquit idem Bernard. *ſi ſpiritualibus oculis intueri poſſes compſallentes Angelos! quomodo præueniunt, principes cõiuncti pſallentibus, in medio iuuencularum tympaniſtriarum videres procul dubio, qua cura, quo tripudio interſunt cantantibus; aſſiſtunt orantibus, adſunt meditantibus, ſuperſunt*

2. Cogitandum de Angelorum præſentia.

perſunt quieſcentibus prouidentibus, atque procurantibus præſunt.

Pſallentibus cur adſint Angeli. *Lib.* 10.

Neque verò cogitatio præſentium in Pſalmis Angelorum ratione caret. Nam, vt ex Caſſiodori hiſtoria Tripartita liquet, ab Angelis ad Eccleſiam profecta eſt hæc conſuetudo pſallendi. Non modò, quia naſcente Chriſto, ipſi agminatim viſi ſunt, diuinæ Maieſtatis laudes in aere concinentes: Sed etiam, quia S. Ignatius eos olim aſpexit, audiuitque hymnos, pſalmos, antiphonas admirando ordine & pietate cantantes. Hos ergò imitatus, Eccleſię Antiochenæ, cui tertius à D. Petro Epiſcopus præerat, ſimilem ordinem præſcripſit.

3. Non attẽdendum ad vocis ſuauitatem.

Proderit etiam, ad capiendas ſpiritus vtilitates ex Pſalmis, non permittere ſe vocum & concentuum ſuauitate, quæ nonnunquam inter Eccleſiaſtica carmina reperitur, capi & abripi. Qua de re vide, quàm religioſè

10. *Conf. c.* 33

confiteatur D. Aug. cùm in vtramque partem rationes probabiles attuliſſet. *Tamen*, inquit in fine, *cùm mihi accidit, vt me amplius cantus, quàm res, quæ canitur moueat, pœnaliter me peccare cõfiteor, & tunc mallem non audire cantantem.*

Deni-

Denique ſententia eſt plurimorum doctorum: ſeptem, quas vocant, horas Canonicas, paſſionis Chriſti præcipua ſeptem capita referre. Hæc igitur ipſa in ſingulas horas deſcripta, dum Pſalmos recitas, animo reuolue. Quæ, ne illa ipſa memoria anxiè requireret, à maioribus quatuor verſiculis breuiter comprehenſa ſunt.

4. In horas Canonicas tributa meditatio paſſionis Chriſti.

Matutina ligat Chriſtum: qui crimina purgat.
Prima replet ſputis; cauſſam dat Tertia mortis.
Sexta cruci nectit: latus eius Nona bipertit.
Veſpera deponit; tumulo Completa reponit.

Eadem prorſus attentio adhibenda eſt alijs ſacris actionibus: vt per ſingulas, cùm in verbis, tum in externis operibus quærantur latentes, non modò ſenſus myſtici, ſed etiam morales. *Beati*, dicit Dauid, *qui ſcrutantur teſtimonia tua, ideò ſcrutata eſt ea anima mea. Scrutinio*, ait Guarricus Abbas, *opus eſt, non ſolùm vt eruantur myſtica, ſed etiam, vt ſugantur moralia. ideoque vos, qui perambulatis hortos ſcripturarum, nolite negligenter, & otioſè tranſvolare, ſed ſcrutantes*

Ceremoniæ & actiones ſacræ, quomodo obeundæ.

Pſal. 118.

Serm. ad rectè pſal.

tantes ſingula, apes ſedulæ mel de floribus, ſpiritum de ſermonibus colligite: ſpiritus enim meus, inquit IESVS, ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum.

Poteram rem hanc plurimis exemplis oſtendere, ſed vnum ſufficit, quod eſt apud D. Bernardum. Is ſuo more ex Purificatione Beatæ Virginis capta occaſione ſpeciatim ſingula ad fructum ſpiritualem transfert, quæ in publicis ſupplicationibus fieri ſolent.

Serm. de Purif.

3. Eccleſiaſtici munus exemplum eſſe toti mundo.

TERTIVM Eccleſiaſtici ordinis munus eſt, vt exemplum ſe præbeant mundo. Eccleſiaſtici enim ſunt *lux mūdi; ciuitas ſupra montem poſita, ſal terræ:* vt luceant bono exemplo, defendant animi fortitudine: ſapore gratiſſimo ſuæ vitæ aliorum mores condiant. In ſacris libris, politici magiſtratus vocantur, *Poteſtates*: Eccleſiaſtici verò, *Præpoſiti. Mementote præpoſitorum veſtrorum* Græcè eſt, ἡγουμένων, quaſi duces viæ dicas. Quippe ipſorum eſt præire alijs viam, ſanctitate & exemplo omnium virtutum, de ſe illi debent poſſe prædicare, quod Diuus Paulus de ſe ait: *Quæ didiciſtis, & accepiſtis,*

Rom. 13.
Heb. 13.
Phil. 4.

piſtis, & audiuiſtis, & vidiſtis in me, hæc agite.

Idem Apoſtolus alibi diſtinctius quinque res indicat, quibus Eccleſiaſtici reliquis debeant eſſe exemplo. *Exemplum eſto fidelium; in verbo, in conuerſatione, in Charitate, Fide, & Caſtitate.*

Quibus reb: Eccleſiaſtici alijs præire debeant. *1. Tim. 2.*

Ac primum, quod ait, verbo, non ſolùm de Concionibus accipiendum eſt, ſed etiam vt velit linguæ ipſorum non in alia re vſum eſſe, quàm vtilitate proximorum. Cogitandum eſt enim illis, exulare debere ab ipſorum ore, non modò verba alijs hominibus indigna; ſed etiam, quæ in ſæcularibus non magnopere reprehenduntur. Sic ad Eugenium Diuus Bernardus: *Nugas in ore ſæcularium nugas eſſe, in ore Sacerdotum blaſphemias.* Sic Sanctus Ambroſius, *interdum honeſta ioca, & ſuauia ſunt; tamen ab Eccleſiaſtica abhorrent regula.* Quid iſti ſancti viri dicerent, de hominibus Eccleſiaſticis, quorum in ore ſcurrilitas, impudentia, conuitia verſantur? qui externis liberrimè obloquuntur; domeſticis contumelias & maledicta inge-

1. Verbo publicè & priuatim.

Nugæ eccleſiaſtico blaſphemiæ. *1. Off. c. 21.*

ingerunt; Deum blaſphemijs inceſſunt?

2\. Conuerſatione. *In conuerſatione* deinde, quod D. Paulus ait, ſic accipiendum, vt lux quædã in illis ſit morum & ſanctitatis. Magnopere enim timere debent, ſi ipſi exemplo præeant alijs, ad mala facinora, ne ira Dei ingẽtem in ipſos vindictæ imbrem pluat: Nam vt S. Greg. ſcribit. *Nullum ab alijs maius præiudiciũ, quàm à ſacerdotibus tolerat Deus: quando eos, quos ad aliorum correctionem poſuit, dare de ſe exempla prauitatis cernit. quando ipſi peccamus, qui compeſcere peccata debuimus.*

Hom. 17. in Euang.

3\. Caritate in Deum. *Caritatem* verò, qualem putamus ab Eccleſiaſticis Deum poſtulare? vocat eos dilectos ſuos: quod quemadmodum propiores ſunt ipſi excellentia ordinis; ita & ſimiliores debeant eſſe ea virtute, quam ipſe præcipuè oſtendit in homines. Breuiter *Deus noſter ignis conſumens eſt.* non tam ſeueritate pœnarum, quàm amoris incendio. Longè enim magis optat, peccata noſtra conſumere flamma ſuæ charitatis, quàm ardore intolerabili iuſtiſſimorum ſuppliciorum. Hic eſt ille ignis, quem filius Dei detulit in terras,

Hebr. 1.

gas, & *voluit vehementer accendi.* Quibus verò huius rei curam reliquit, ſi non ijs, in quos olim Spiritus ſanctus, ignearum formarum ſpecie, deſcendit? qui ſucceſſores ſunt eorum hominum, in quorum mentibus tam altè hæc flamma ſurrexit; ſi non Eccleſiaſtici? Sunt ergo Eccleſiaſtici, quorum propria eſt huius ignis cuſtodia, quorum ea curatio, vt quàm latiſſimè ſpargatur in terris. Præcipuè verò caritatem debent oſtendere, in exercendis pietatis operibus, in conſeruandis propugnandiſque ſanctis inſtitutis, in ſubleuanda miſerorum inopia, idque eò maiore cum cura, quòd fructuum Eccleſiaſticorum partem cum illis cõmunicare tenentur. Pars enim quædam, vult Deus, vt ad pauperes perueniat; cuius procurationem & diſpenſationem ſolum reliquit Eccleſiaſticis.

In proximos.

Eccleſiaſtici partem redituum debent egentibus.

Itaque D. Paulus mox addit, *in Fide*: Non modò, quòd Sacroſanctam fidem publicè proponere, defendere, ſanctiſque moribus probare debeant; ſed quòd, quam diximus, fides ſeu fidelitas Deo & hominibus præſtanda ſit.

4. Fide & fidelitate.

Poſtre-

5. Caſtitate Eccleſiaſtici quomodo ſal terrę.

Poſtremum eſt, *in Caſtitate*, quæ debet in Eccleſiaſticis eſſe tanta, vt ſit velut condimentum Caſtitatis ſęcularium: immò verò, vt ſal ille Euangelicus ſit, cuius eſt arcere corruptionem, non à ſua tantùm carne, ſed & aliorum. Atqui nunquam id præſtabit quiſquam, qui non adhibitis orationibus, ieiunijs, cęteraque pœnitentia ad illum puritatis gradum adſcenderit, vt non modò exemplum, ſed incentiuum quoque & ſtimulus ſit ad caſtitatem. Hoc ſibi vult (vt auctor eſt Dionyſius Areopagita) crux illa, quæ tum capiti, tum veſtibus ſacris imponitur. Hac enim oſtenditur, Eccleſiaſticum ſuam carnem amore Chriſti crucifixiſſe, vt eundem in alijs amorem excitet.

Crux in habitu Sacerdotis quid ſignificet. *Eccleſ. Hier. c. 5.*

Eccleſiaſticus multum legat & oret

Nouiſſimum illud ſit, non parum adiumenti acceſſurum Eccleſiaſtico, ad vitam piè ſanctèque agendam, ex lectione ſacra, & frequenti oratione, ſic tamen vt lectione plus valeat oratio. *Debet*, inquit Sanctus Bernardus, *lectio orationi ſeruire, præparare affectum, non horas præripere, non ſuccidere moras. cùm legis, erudiris de Chriſto; orans verò familiare cum ſeris colloquium.*

Serm. 7. in Cant.

quium, & quanto ſuauioris eſt gratiæ cum illo, quàm de illo loqui?

CAPVT XVI.

DE OBEDIENTIA ADOleſcentum.

QVEMADMODVM corporis imbecillitas, quæ naſcentem hominem comitatur, flagitat alicuius diligentiam, qua ſuſtineatur, alatur, educetur: ſic animi debilitas in ætate tenera, quæ & prudentia, & experientia, & viribus deſtituta eſt, ad vitam cum virtute agendam, ope aliena indiget, qua regatur in vita, in moribus, in conuictu aliorum: Ne, quæ corruptæ naturæ peruerſitas eſt, relictis melioribus, deteriora ſequatur. Ex quo intelligitur, nihil tam adoleſcenti eſſe neceſſarium, quàm vt primum habeat, qui ipſi rectè imperet, deinde vt alacriter & conſtanter illi pareat.

Cur prima ætas rectore egeat.

Hanc ob rem laudatiſſima ſemper adoleſcentiæ virtus habita eſt, obedientia aduerſus parentes, atque alios maiores. quòd hæc eſſet, quæ illum ad probitatem quaſi inter brachia deſer-

Adoleſcenti neceſſaria obedientia.

ferret. Hanc ob rem ſemper eandem, tanta accuratione non humanæ modò, ſed diuinæ etiam leges imperarũt. Nam diuina quidem lex non modò iubet obtemperationem Patri & Matri (quorum nomine alij quoque comprehenduntur, quibus noſtri commiſſa eſt cura) ſed honorem quoque & reuerẽtiam præſtari. Quare inter præcepta Decalogi, quæ commentarij vice explicant legem naturæ, initio primæ tabulæ, quæ hominum aduerſus homines officia continet, primo loco hoc Deus pręſcriptum eſſe voluit: *Honora Patrem tuum, & Matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, vt longo viuas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.* Salomon verò obedientię & honori, quæ exiguntur à lege, etiam timorem adiunxit. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi Dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt.* Neque timore contentus, opem quoque, vbicunque res fert, exigit. *In opere, & ſermone, & omni patientia honora Patrem tuum.*

Ex diuina lege ſuperiores honorandi.

Deut. 5.

Parentes & ſuperiores timendi.

Eccl. 3.

Atque hoc loco vir ſapiens diuinitus indicauit, quantum interſit, inter obedientiam Chriſtianã, & eam, quæ

Parentibus & ſuperroribus o-

ſeu

ſeu legibus ciuilibus, ſeu philoſophia moralı traditur: cùm inquit illam ex vero Dei timore naſci. *Qui timet Dominum, honorat parentes.* Vult nimirum Deus, & idcircò maioribus pareamus: quia ipſe nobis illos, tanquam vicarios ſuos præfecit. Itaque quicquid illis obedientiæ aut honoris exhibetur, id ita accipit, tanquam ſibi exhibitum ſit. Si ergò euitare Dei offenſionem velis, præſtanda eſt illis obedientia, quibus ipſe iubet. cùm præſertim inobedientiæ culpa tam grauis nonnunquam eſſe poſſit, vt peccatum ſit mortale, vt cùm admittitur vel in re graui, vel cum inſigni imperantis iniuria, contrà obedientia, ſi quibus, & quomodo debet, præſtetur; ingens meritum habet. An non in omnium admiratione & prędicatione eſt Iſaac, qui tam promptus fuit in obtemperando, tam grauia imperanti, vt voluntariam ſe Deo victimam offerret? Abſolonis verò impia rebellio omnium execratione damnatur, quando per eam nihil ſibi quæſiuit aliud, quã vt ſanctiſſimi patris violationem, turpiſſimo & miſerrimo lueret ſuſpendio. Iuſtè ſanè illum deteſtamur, qui

bediendum vt Deo.

Obedientia Iſaac laudabilis.

Geneſ 22.

Inobedientia Abſalõ.

2. *Reg.* 18.

cùm tam potenti Regi, tam benigno parenti nolle ſe ſubmittere, longè ſe Ethnicis inferiorem oſtendit. Nam hi quidem certè caſſi lumine veri Dei; vſque eò tamen parentibus pietatis officia præſtiterunt, vt & ſuæ, & noſtræ ætatis homines in ſtuporem dare potuerint.

Ethnici in parẽtes pij.

Coriolano arma, quibus veniebat exciſum patriam, ſolus matris adſpectus è manibus excuſſit. Fuerunt, qui ſua morte vitam parentum redimerent. Inter Hiſpanos olim barbaros, fratres duo certiſſimam mortem, vbi pacti erant, ideò ſubierunt, vt hoc ſaltem modo parentibus ſenectutis alimenta pararent. Senatus Romanus cenſuit filiam, quæ matrem in carcere furtim ſuo lacte aluerat, meritam eſſe, vt ſua pietate matris vitam redimeret.

Coriolanus. *Vale li.* 5. *cap.* 4.

Duo fratres Hiſpani.

Filia Romanæ mulieris.

Nequaquam verò prætereundum, quod Salomon filios iubet, honorem exhibere parentibus, *in omni patientia.* Nam ſi inter nos leuiora vitia toleranda ſunt: quanto magis parentum? Manlium Torquatum adoleſcentem parens indignis modis occupatum habebat in opere ruſtico. At ille cùm à

Parentũ vitia toleranda.

Manlij Torquati pietas

Pom-

Digitized by Google

Pomponio tribuno pl. diem parenti dictam audiuit, ea tamen pietate fuit; vt bene manè tribunum ſolum in cōclaui nactus, mortem intentans ſubegerit iuſiurandum dare: deſtiturum ſe patris eius accuſatione. Hæc ſi potuit efficere amor ille omnibus à natura inditus; quid efficiet illa eadem pietas, cùm & lumen diuinæ, atque adeò Chriſtianæ legis, & robur gratiæ acceſſerit?

DVOS EGO maximè reperio ſtimulos, quibus nos ad obedientiam eorum, qui nobis præſunt, impellat Deus. Alter eſt timor, alter eſt amor. Timorē incutit, cùm minatur ijs, qui minus obtēperant, acceleratam mortem; neque minatur ſolùm, ſed infligit etiam, vel hac ipſa ætate. non ero moleſtus exemplorum copia: vnū ſufficiet attuliſſe, quod Sanctus Bernardinus in quadam concione narrauit. Noſtra ætate, ait, in Hiſpaniæ citerioris oppido, cui nomen Sui, nō ita procul Valentia adoleſcens fuit, qui per parentum inobedientiam eò deuenerat, vt anno octauo decimo propter latrocinia, & publica facinora in vincula coniectus, & ſuſpendio dam-

Supplicium eorum, qui inobediētes ſunt parentibus.

Inobediētes non diu viuunt.

Tom. 2. Domin. 2. Quadra. ſer. 17. a. 3 c. 1.

Exemplum terribile.

damnatus ſit. Erat etiam tum prorſus imberbis: pendenti verò iam, atque exanimi ſubitò prorumpit barba; moxque ſpectante populo, tum illa iam profunda, tum comæ capitis planè caneſcunt, vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus cum populo, & toto clero accurrit Epiſcopus: omnes in genua proſtrati exſpectant, dum oſtendat Deus, quid ſibi monſtrum hoc velit. Atque ecce tibi, Epiſcopus editiorem capiens tumulum ad omnes ait, voluiſſe Deum oſtendere, quantum de vita ijs detrahat, qui de parentum obedientia detraxerunt. Victurum enim hunc iuuenem fuiſſe ad eam ætatem, quæ iam apparebat in facie, niſi ipſos ſeptuaginta annos parentum inobedientia detraxiſſet.

Poena veteris legis in filios inobedientes. *Deut. 21.*

Olim certè vetus lex filijs contumacibus aduerſus parentum iuſſa, horrēdam ſanxerat pœnam. Hæc ipſius Dei verba ſunt: *Si genuerit homo filium contumacem & proteruum, qui non audierit, patris ac matris imperium; & coercitus obedire contempſerit, apprehendent eum, & adducent ad ſeniores ciuitatis illius, & ad portam iudicij, dicentque ad eos. Filius noſter*

noſter proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, commeſſationibus vacat, & luxurijs atque conuiuijs. Lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatur malum de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat. Quod ſi veteri lege tam grauis erat inobedientiæ conſtituta pœna: quid putamus ſuppliciorum ijs apud inferos paratum eſſe, qui poſt Filij Dei exemplum, ſubmittentis ſe per annos triginta matris imperio, tamen eos contemnunt, quibus parere debuerant? Certum eſt, eiuſmodi hominum genus, quod Salomon ait, & infame eſſe in hoc mundo, & in altero à *Deo maledictum.*

Chriſtus obediens parentibus.

Eccl 3.

ALTER eſt ſtimulus, Euangelicæ ſuauitati aptior, vt ex amore obtemperemus. Lex enim Chriſtiana, eſt amoris lex, & lex filiorum Dei, qui & habendi ſunt vt filij, non vt ſerui: & obtemperare debent, vt filij, non vt ſerui. Nam ſpiritus Euangelij ipſos ſeruos ſic obedire vult dominis (quos fratres appellat) tanquam Chriſto. *Ex animo operamini, ſicut Domino,* inquit Sanctus Paulus Et S. Petri præceptum eſt, vt *ſubiaceamus præpoſitis noſtris,*

Ex amore obediendū magis, quā ex timore.

Obediendū tanquam Deo.

Tit. 2.

Coloſſ 3.

1 *Pet.* 2.

Digitized by Google

quicunq; tandem ij ſunt, *propter Deũ* quaſi dicat, ex amore Dei. Hoc nimirum eſt condimentum, quod amatorem laboribus verè obedientis hominis auferat. Nam qui hoc affectu, atq; animo præſtat obedientiam, imò ſeruitutem, ſeu patri, ſeu principum iuſſis & legibus, ſeu dominis, quales quales ij ſint, non ſentit moleſtiam perſeuerandi vel longiſſimo tempore in grauibus imperatis. Nouit enim tam gratum ſe facere Deo, cùm iſtis obtemperat; atque ſi ipſius Dei vocem audiſſet. Quod ſi nouit hoc Deum velle, vt ſub tali imperio viuat, quam conditionem, aut quod vitæ tandem genus illi præferat, in quo gratum ſe nouit eſſe Deo?

Labores obedientiæ quomodo ſuaues.

Ex hoc principio obſeruatio deduci poteſt, vehementer ijs neceſſaria, qui ſub alieno viuunt imperio. Nimirum vt intelligant, quouſque pertineat autoritas imperantis, quatenus eius iuſſis parere debeant, quatenus non debeant. Duobus enim modis, ait Sanctus Thomas, fieri poſſe, vt quis ſuperioribus ſuis non teneatur parere. Priore, cùm alius, qui ipſo imperante maius imperium habet, cuique magis,

Nulli obediendũ contra præceptum Dei.

2.2 q.104. a.5.

gis, quàm ipſi obedire debeat; contrarium imperet. *Si quid iuſſerit curator,* inquit S. Auguſtinus, *nunquid eſt tibi faciendum, ſi contra proconſulem iubeat? Rurſum, ſi quid proconſul iubeat, & aliud imperator; nunquid dubitatur hoc contempto illi eſſe ſeruiendum? Ergo ſi aliud imperator, aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum eſt Deo.*

Serm. de ver. Dom.

Deinde, ſi quid in ea re imperat, in qua nullum ius imperandi habet. *Errat,* inquit Seneca, *ſi quis exiſtimat ſeruitutem in totum hominem deſcendere. Pars enim melior excepta eſt: corpora ob noxia ſunt, & adſcripta dominis; mens eſt ſui iuris.* Itaque in rebus, quæ in actione voluntatis interna verſantur, non tenetur homo homini obedire, ſed Deo. Idem ſentiendum de rebus ad ius naturæ ſpectantibus, in quo omnes homines ſunt pares. Hac ratione, vt nemo tenetur obedire, cùm ſibi aut membra præſcindere, aut manus afferre iubetur: ſic ſi rem ad ea reuocemus, ad quæ obedientia prorſus adſtringit, nemo obedire cogitur imperanti, vt vel matrimonium ineat, vel in perpetua Caſtitate viuat,

In ijs cuiq; rectori obediendum, in quæ habet imperium.
3. *de benefic. ca. 20.*

aut rem huiuſmodi faciat, quæ naturali hominis libertati eſt relinquenda: interim tamen iunioribus eſt vtiliſſimum, in vita ſequi conſilium prudentium: præcipuè de matrimonij iugo ſubeundo.

Ex his efficitur, vt D. Thomas docet, in ijs cuique neceſſariò obtemperandum eſſe, in quæ imperium habet. Sic miles imperatori, in rebus militaribus: ſeruus domino, in ſeruilibus officijs: filius parenti, in vitæ diſciplina, rebuſque domeſticis obedire debet. Filio verò hoc certum ſit, quàm ipſe humilem ſe, & obtemperantem patri ſuo præſtiterit: tanta ſe habiturum, ſi habiturus eſt, morigeros & obſequentes ſibi filios.

CAPVT

CAPVT XVII.

DE MODESTIA ADOleſcentum.

OBedientia, de qua hactenus egimus, mores & animum adoleſcentis format, vt aptus ſit ſuperioribus: ſequitur modeſtia, cuius in eo vis cernitur, quod & ſuperioribus & paribus, & ſi qui fortè ſunt, ſubditis, amabilem & gratioſum adoleſcentem facit. Homo enim in prima ætate, calore ſanguinis & affectuum impetu, nō differt ab alijs animantibus, atque adeò etiam ſuperat, quòd naturalem corporis conſtitutionem præſtantiorem ſortitus ſit. motus igitur corporis exultantes pulli inſtar habet, niſi ratione comprimantur. Componit autem hos Modeſtia. Tam igitur neceſſe eſt, vt hanc virtutem habeat, quàm vt inter homines viuat. cum alijs enim conuerſari non poteſt, qui modeſtia caret, ſiue quia inquietus ſit, & leuis, vt eum propterea prudentes & graues viri auerſentur; ſiue quia ſemibarbarus & ferus, vt dignior videatur, qui inter feras agat. Hiſce de cauſis,

Modeſtia cur adoleſcenti neceſſaria.

Digitized by Google

ſis, vel ab Ethnicis vehementer eſt commendata Modeſtia: ſed longè præſtantior eſt noſtra Chriſtianorum. hæc enim principio componi vult internas commotiones: ex his deinde externam in moribus compoſitionem efflorescere. Neque dubium eſt, quin modeſtia exterior ſine interiore non modò perpetuitatem, ſed ne diuturnitatem quidem habere poſſit. Qui enim illa ſolùm præditus eſt, ſpeciem refert quorundam animantium, quæ vel timore ſcuticæ, vel cupiditate cibi, in motu geſtuque externam quandam modeſtiam condiſcunt: vbi remoueris id quod metuunt, feruntur ſcilicet impetu naturali. Harum planè imaginem refert adoleſcens, ſi, cùm in conſpectu eſt, aut eorum quibus obedire, aut quos reuereri debet; ſpeciem modeſtiæ pręferat, ſolum ob id, ne reprehenſionem, aut pœnam incurrat. At hæc non eſt modeſtia, ſed fictio, ſed illiberalis timor. Habet ergò & illud hic locum: *Malus diuturnitatis cuſtos timor.*

Modeſtia Christiana primum affectus, deinde mores externos componit.

Imago ſimulatæ modeſtiæ.

Diuina ſcriptura ſanè modeſtiæ ſedem, cum reliquis virtutibus vult eſſe penitus in anima: quam vbi compoſuerit,

Modeſtia Chriſtiana eſt inter virtutes animi

ſuerit, corpori, velut animæ ſeruo, facillimè imperet. Sic D. Paulus cùm fructus Spiritus connumerat, mediam illam collocat inter fidem & continentiam: alibi cùm hortatur nos ad virtutes, communitatem & fructum aliorum ſpectantes; collocat inter humilitatem, & patientiam. Certè enim, qui vera animi demiſſione eſt prædi- tus, modeſtiam facilè aſſequitur: qui patientia, facilè in ea perſiſtit. S. Petrus facit eam ſociam bonitatis. *Non tãtum bonis & modeſtis*, inquit, quod modeſtia, credo, ſit effectus quidam & ſignũ intimæ bonitatis & virtutis. Sed hoc ipſum clarè Salomon: *Ex viſu*, inquit, *cognoſcitur vir: & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus.* Quin etiam S. Ambroſ. inquit: *Vox quædam animi eſt corporis motus*, & mox: ex motibus externis *homo cordis noſtri abſconditus, aut leuior, aut iactantior, aut turbidior, aut contra grauior, & conſtantior, & purior, & maturior æſtimatur.*

Gal. 5. Coloſſ 3.

1. Pet. 2.

Modeſtia externa ſignum virtutis internæ.

Eccl. 19.

1. Off. c. 18.

Eſt & alia ratio, quæ adoleſcenti modeſtiam debeat facere exoptabilẽ, quòd ex adoleſcẽtis modeſtia ſapientes coniecturam facere ſoleant, de maturitate, & virtute olim in ætate firma futu-

Ex geſtu adoleſcentis apparet, qualis olim vir futurus ſit.

futura. Contra, ex immoderatione primæ ætatis, intelligunt maiora vitæ & morum vitia deinceps ſecutura. Exempla ſunt innumera; ſed duo ſolùm ſanè quàm formidoloſa huc adferam. Prius ſcriptũ reliquit Gregorius Nazianzenus. Se enim ait olim, cùm Athenis operam daret litteris, vidiſſe ibi tum adoleſcentem Iulianum illum, poſt Imperatorem, & Deſertorem. Ex huius ergo externis moribus, ſe prædiuinaſſe illa, quæ pòſt in illius Imperio tam nefanda acciderunt. *Me, inquit, morum ipſius inconſtantia, atque incredibilis quædam mentis emotio vatem faciebat, neque enim mihi boni quicquam ſignificare, aut ominari videbantur; ceruix non ſtata; humeri ſubſultantes, & ad æquilibrium ſubinde agitati; oculus inſolens, & vagus, furioſeque intuens, pedes inſtabiles & titubantes; naſus contumeliam & contemptum ſpirans; vultus lineamenta ridicula, idem ſignificantia; riſus petulãtes & effrenati; nutus & renutus temerarij; ſermo hærens, ſpirituque conciſus; interrogationes ſtultæ, & præcipites; reſponſiones his nihilo meliores, aliæ in alias inſultantes, nec graues & conſtantes, nec eruditionis ordine progredientes. Quid ſingula deſcribere*

Nazianzeni coniectura de Iuliano ex immodeſtia.
Orat. 1 cont. Iulian.

ſcribere neceſſe eſt? talem ante opera conſpicatus ſum, qualem ex operibus poſtea cognoui hæc vt conſpexi, ſtatim ſum prolocutus amicis. Quuale malum Romanorum terra nutrit?

Atque, inquis, diuinare hoc eſt. Sanè, ſed diuinare, quod plerunque euenit, habet enim coniectura hæc rationem duplicem petitam ex affectu ipſo adoleſcentis immodeſti. Alteram, quòd in compoſitis moribus oſtendat ſe natura inquietum, & incompoſitũ; &, quod ſequitur, inclinatum eſſe ad vitioſitates, atqui modeſtè & grauiter agunt, hac natura ſe præditos non eſſe demonſtrant. Alteram, quòd natura, etiam per ſe optima, aut certè nõ peſſima, ſi tamẽ, dum tenera eſt, exerceatur in vitijs & perturbatione; ſuã, qua prædita eſt, compoſitionem facillimè amittit. Vt enim tractantium manus ſequitur cera mollis; ſic interior animus, adhuc tener, externos geſtus. *Studeamus modeſtiæ,* inquit S Baſilius. *Nam ſtudijs & exercitijs aſſimulatur anima, & qualia facit, talis formatur, & figuratur.*

Coniectura ex geſtibus admodum probabilis.

Immodeſtia naturã malam indicat.

Immodeſtia naturam bonam corrũpit.

Serm. de Hum.

Poſterius exemplum duorum adoleſcentum B Ambroſius ſcribit in hunc modnm *Meminiſtis quendam amicum,*

Ambroſ. ex geſtu iudicauit quoſdam indignos clero.

eum, cùm ſedulis ſe commendaret officijs. hoc ſolum à me tamẽ in clerũ non receptũ, quod geſtus eius plurimum dedeceret. Alterum quoque cùm in clero reperiſſem, iuſſiſſe me ne vnquam præiret mihi, quia velut quodam inſolentis inceſſus verbere oculos feriret meos. Vterq; poſt ab Eccleſia receſſit, vt qualis inceſſu probabatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Ominò, vt Sanctitatis indoles in prima ſtatim ætate ſe prodit: ſic qui olim inſignes futuri ſunt vitijs, plerunque ſe incompoſitis moribus ante oſtendunt.

Omnes adoleſcẽtes decet modeſtia.

Diſcat igitur maturè adoleſcens ciuilitatem morum: atque ita ſtatuat, quantumcunque procedat in ſpiritu, plurimum tamen ornamenti ſibi acceſſurum, ex moribus externis bene compoſitis. Nec ſi qui vel nobilitate vel diuitijs, vel alia vlla re excellant, vllo modo exiſtimare debent, ob has res non eam ſibi ciuilitatem, eoſque mores addiſcendos, qui in hominum ſapientiam, & honeſtorum conuictu deſiderari ſolent.

Vitia modeſtiæ cõtraria

Atque vt quibuſdam exemplis rem vniuerſam illuſtremus, abeſſe debent à conſuetudine adoleſcentium, contentiones, arrogantię, maledicta, conuitia,

uitia, reſponſationes aduerſus imperata maiorum, verba denique cuiuſq; modi, quę iudicium faciant animi abhorrentis à virtute, aut frigeſcentis in actionibus bonis Has enim res omnes modeſtiæ contrarias facit S. Paulus, cùm ad Titum ſcribens: *Admone*, inquit, *illos, principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonũ paratos eſſe, neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnem oſtendẽtes manſuetudinem ad omnes homines.* Alio verò loco modeſto contrarium facit eum, qui in alterum iniurioſus eſt: *Non percuſſorem, ſed modeſtum.* Maximè autem omnium defœdant adoleſcentum modeſtiam, verba aut geſtus turpes, quare & ſacræ literæ ea ſic deteſtantur, vt ne nominari quidẽ ea inter Chriſtianos velint. Tyrannus quoq; Hieron. ſeuerè animaduertit in Epicharmum poetam, quod, quo non decebat præſente, paſſus eſſet excidere quiddam ſibi minus honeſtum.

Tit. 3.

Pugnæ.

1 *Tim.* 3.

Turpitudo verborum aut geſtuũ.

Plutarch. in Apoph.

Iam verò ſi omnis turpior motus repugnat modeſtiæ: quid ludos deſultorios, quo nomine appellabimus, niſi ludos immodeſtiæ? nam ipſa quidem ſaltatio nullam meretur aliam appella-

Saltationes

latio-

lationem, quàm vt ſit viua imago leuitatis & vanitatis. Hoc planè certum eſt (quòd vel ſolum cuique ſuſpectas reddere debebat ſaltationes) *premium ſaltatricis*, verba ſunt Ambroſij, *fuiſſe mortem Prophetæ.* Neque enim aut Ioannes perijſſet, ſi non illa ſaltaſſet, aut multi hoc tempore perirēt in animo, niſi ſaltationis gladijs peterentur.

Lib. 3. de Virg.

Modeſtia in veſtitu.

In veſtitu denique non minus neceſſaria eſt adoleſcentibus modeſtia. Nam S. Hieronymus iuuenes nimium ornatos, comptoſque *peſtes* vocat, & *venena pudicitiæ.* Sanctus Cyprianus, cùm nullam excuſationem eſſe fœminæ affirmat. *Si te*, inquit ad fœminas, *ſumptuoſius comas, & per publicum notabilius incedas, oculos in te iuuentutis illicias, ſuſpiria adoleſcentum poſt te trahas, concupiſcendi libidinem nutrias, peccandi fomenta ſuccendas, vt ſi ipſa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te & venenum videntibus prebeas*, idem planè de adoleſcentibus, veſtitu, ornatuque fœminas referentibus, vtiq; pronunciaret. Profectò ego, ſi morior, parum intereſt fœminæ, an adoleſcentis moriar manu, ipſum quidem mori vnum eſt. Nec magna ſanè

Ad Dem. Pericula ex ornatu veſtium.

illa

illa conſolatio, *AEneæ magni dextra cadis*. Atque hæc ratio vehementer apud animum adoleſcentis valere debet: quia vt S. Fulgentius ait, *qui humano conſpectui concupiſcentiam ſeminat, neceſſe eſt vt in diuino conſpectu iracundiam metat*. Itaque quando alij in te offendunt, ne tu quidem in gradu manes. Quod ſi ex his periculis nullum adſit, perpetuum certè eſt, vt peccatum adſit inanis gloriæ, ſine qua S. Gregorius delicatas & ſumptuoſas veſtes nunquam eſſe confirmat.

Vanitas in luxu veſtiū. *Hom. 40. in Euang.*

CAPVT XVIII.

ADOLESCENTI COGNOSCENDAS eſſe & moderandas inclinationes animi ſui.

ROmanis in more erat, vt pueris de collo ornamentum quoddam ſuſpenderent, quod bullam vocabant. Erant ſine dubio plures eius conſuetudinis cauſſæ; inter cæteras tamen, Plutarchus hoc ait voluiſſe eos, vt ſigno hoc monerentur pueri, ne ante ætatem viri eſſe vellēt. Morem hunc protinus

Romani pueri cur bullas geſtarunt.

Quæſt. Rom. 9 105.

Chriſtiani pueri ante ætatem viri.

tinus Chriſtiani non ſeruauerunt; credo, quod Adoleſcētem Chriſtianum, quàm primū poteſt, vel à puſillo puero incipere velint, quomodo vir ſit, diſcere. Omninò, cùm in confeſſo ſit noſtræ ætatis vitia vſque eò progreſſa, vt in rebus malis iuuentus noſtra ęquet virilem olim ætatem; non video, cur non optandum: immò laborādum ſit, vt eadem ante annos virtutem habeat virilem, id eſt, vt adoleſcēs quàm celerrimè ijs adſueſcat, quæ vir poſtea probus tota vita exerceat?

Adoleſcētes debent & poſſunt animi perturbationes cōponere.

Quod tametſi in omnibus rebus eſſet optandum: maximè tamen omniū in moderandis perturbationibus, capitalibus ſcilicet virtutum inimicis expetendum eſſet. Scio Philoſophos non putaſſe, ad hanc moderationem peruenire poſſe adoleſcentiam: vt qui hoc in ſtata ætate magnæ virtutis, & diuturni laboris putarint: ſed ſublimior lōgè eſt Chriſtiana philoſophia. Nos enim cæleſti lumine colluſtrati, nouimus non ſolùm viros, verùm & adoleſcentes, & quauis ætate homines, qui modò ratione vtantur, aptos poſſe ſe, ad accipiendam Dei gratiam efficere: qua gratia omnes perturbationum

tionum tumultus cōponantur. *Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam.* ait S. Paulus, *ſine qua nemo videbit Deū.* Loquitur de pace, quæ iræ, ſuperbiæ, inuidiæ, odij, & ſimilium vitiorum inquieta prælia componat: de ſanctimonia, quæ caſtitatis virtute, vt viri ſancti interpretantur, rebellem cōcupiſcentiam ſubiectam habeat. Hac exercitatione, cùm neminem prorſus excepiſſet, adiunxit, vnde ſpem haberemus tantæ rei perficiendæ: *Contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei.*

Hebr. 12.

Pax animi quæ.

Hæc gratia Philoſophis fuit ignota, vt mirum non ſit, eos, cùm ſolùm intuerentur, affectus in adoleſcētibus tam profundis niti radicibus, tam certo ali nutrimēto, tanta viriditate fruticari, non putaſſe fieri poſſe, vt non fructuum aliqua vitioſitas hac ætate exiſteret. Certè enim, cùm à cęleſtibus auxilijs diſceſſeris, nec adoleſcentiæ, nec virilis ætatis, ſeu natura, ſeu induſtria, impetus affectionum reprimere, nedum eos plenè cōprimere ſufficit. In gratia verò Dei, tantum eſt opis, vt quacunque ætate homo ei adlaborare velit, poſſit omnes perturbationum vires frangere.

Gratia adiuuat infirmitatem noſtram.

Sed

Adoleſcēti ratione con ra ſuas affectiones pugnandū.

Sed faciamus, quod contra eſt, non poſſe adoleſcentem in hac ætate domitas habere affectiones, quis negauerit vtiliſſimum fore, vt diſcat ſaltem hac ætate eas refrænare: neque ſolùm timore (quod ferè fit, & fit neceſſariò) eorum quæ ipſi præſunt; ſed cùm poteſt, ſuo etiam rationis vſu? vt experiatur artes illas, quibus viri ſapientes & Sancti eaſdem reprimere ſolent? Dubium non eſt, quin hæc ratio frangendi ſuas ipſius appetitiones rationis imperio, multò plus tū vtilitatis, tum efficacitatis habeat, quàm ſolus ille velut ſcutica timor. Sic enim malo medicina fit intus, non foris: neque morbi quidam effectus; ſed cauſſa & radix ipſa tollitur. Omninò adoleſcēs externis moribus nūquam rectè componetur, niſi intus ſuas perturbationes bene compoſitas habeat. *Hypocrita*, dicebat Chriſtus, *munda prius, quod intus eſt*.

Matth. 24.

Animi compoſitione non actionū externorum honeſtate virtus cernitur.

Quid enim cauſſæ putamus, cur Ethnici quantumcunque progrederētur, & ætate, & labore, perfectas tamē virtutes nunquam aſſequerentur? Fuit quidem & illa cauſſa, quod fide & charitate deſtituti eſſent; quòd ſæpè vir-

Digitized by Google

virtutis ſpeciem, magis propter hominum gloriam, quàm honeſtatis, quæ ſe ipſa contenta eſſet, ſplendorem, ſequerentur: quod tametſi in quibuſdam bonus eſſet virtutis habitus, tamen, quia aliquod ſemper vitium (vt in Ethnicis neceſſe eſt) adhæreſcebat, non eſſet aptè comparatus animus, ad reliquas omnes virtutes: ſine quarum vniuerſitate nulla poteſt eſſe virtus perfecta. Fuerunt inquam hæ cauſſæ; ſed illud in primis impedimento fuit, quod ex illis multi putarent, numeros ſe omnes virtutis expleſſe, ſi nullum vitioſitatis ſignũ foris oſtenderent: etſi interius in omnia vitiorum genera impellerentur affectibus.

O falſam & inanem Philoſophiam, & cum Chriſtiana veritate omninò pugnantem. huius enim hoc eſt præceptum, fundamenta virtutis penitus in animo eſſe ponenda, ibi cogitationes, deſideria, appetitus omnes moderandos, atque, vt proprio verbo vtar, mortificandos: tum deinde ſuperſtruendam bonorum morum ædificationem, quę in corpore, externiſq; actionibus appareat. Sic ornandum eſſe animum,

Inter Ethnicorum & Chriſtianorum virtutes quid interſit.

mum, vt placeat ei, qui *cor intuetur*, atque illius virtute reliqua æſtimat omnia.

Ante periculum conſilium.

Optimum ergo conſilium eſt, adoleſcenti etiam inexperto virtutum, eas præſcribere inſtitutiones, quibus experientiam malorum prçuertat, ne, quod pleriſque fit, cum ſuo magno damno & malo, inter experiendum diſcere cogatur, quò ducant perturbationes. Vt qui turbulentum mare nauigaturus eſt, cum multò ſatius eſt, antequam ingrediatur, ab alijs expertis audire, ſcopulos & prçuia; quàm periclitãdo cognoſcere: lõgeq; optabilius eſt, à peritis pugnatoribus, antequã inuadat hoſtis, intelligere, quomodo ſine ſanguine, immò prope ſine pugna victor euadas: quã in ipſo cõflictu, vel cum periculo, vel cũ pernicie diſcere.

Simile.

Pueri noſtra ætate felices.

Aetate noſtra præclarè agitur cum adoleſcentibus, quod adſueſcant à prima pueritia, deuorare moleſtias puerilis diſciplinæ, atque induſtria Magiſtrorum ſpinas, quibus literarum obſeptus eſt aditus, prius euadant, quam ſentiãt. Vtinam eadẽ felicitate eſſent, ad principia virtutum eadem ętate diſcenda. Poſſent ſanè non illi quidem à

Magi-

Magiſtris in ludo; ſed domi à parentibus: in confeſſionum ſubſellijs, à ſpiritualibus patribus. Inciperent ſaltem intelligere, non omnia deſideria ſequenda, non omnibus animi appetitionibus faciendum ſatis. Sæpè ſibi contra ſeipſos eſſe repugnandum: ſæpè fugienda, quæ perſequitur appetitus; neq; id timore humanæ reprehenſionis; ſed ne quid committant, quod diſpliceat Deo: vt virtutem exerceāt, quæ non modò in externis moribus, ſed nec in intimis ſenſib. patitur quicquam ſubitum, incitatum, temerariū; potius, ſi quid in animo turbæ exoritur, reprimi & componi iubet.

Cuiq; cōtra ſeipſum pugnandum.

Pueris, ait quodam loco Ariſtoteles, cùm prorumpere volunt in lacrymoſos, & clamoſos ploratus, comprimēdum eſſe ſpiritum, vt nihil, niſi abſque clamore ſingultus & gemitus edant. quod ita prolatetur pectus, atque hac violentia thoracis partes maximè cōfirmentur. Sic planè & multo etiā magis adoleſcētibus vtile eſt, vt vi quadā appetitus conantes in opus erumpere, quantum poſſunt, reprimant & frangant. Hoc enim eſt virtute cōtra naturæ infirmitatē pugnare: & in tempore ex-

Simile: quid proſit ſuis affectibus repugnare.

re experiri, quod in eo genere S. Paulo diuinitus reſponſum eſt: *Virtus in infirmitate perficitur.*

Parẽtes quomodo optimè filios educent, *Eccl. 6. & 30.*

Multa præcepta refert Salomon parentibus, quæ ad rectam liberorum educationem faciant. quorum illud inſigne: *Ne deſpicias cogitatus illius.* Non ſatis habebat, vt patri curam imponeret morum filij foris apparentium, niſi ad ipſa cordis penetralia illum iuberet intrare: nempe vt cogitet; hic bonorum, malorumque, quæ exterius apparent eſſe radices. Nec ſatis erat dixiſſe, *doce illum*; niſi adderet: *Et operare in illo.* Hoc dicit, vt hortulano non ſufficit plantaſſe arbuſculam; ſed inſuper adhibere induſtriam debet, falce nonnunquam tondere; ſicubi curuatur dirigere: omnibus modis curare, dum roboretur, & conſtet: Sic nihil egit parens, quòd filium in lucem produxerit; quòd eum bonis præceptis aliquando inſtituat: ſi non *operatur in illo*: ſi non ingreditur, vti & ipſe cognoſcat inclinationes eius & illum doceat, quemadmodum ſe noſcere incipiat; neque tantùm noſcere, ſed etiam moderari deſideria, appetitiones coercere: putare non minus

nus indecorum, quicquam in animo turbari: quàm foris turbatum & malè moratum apparere. Res ſanè difficilis fateor; ſed quæ adiuuante gratia Dei poſſit effici. Itaque huc omnes, quorũ eſt alios regere & inſtituere, omni ope contendant. Adferent verò, niſi me valde ratio fugit, ad eam rem multum opis ſequentia monita.

CAPVT XIX.

DOCVMENTA AD COGNOſcendas, & moderandas affectiones.

PRIMVM, quod ante ſumendum & intelligendum eſt, vndecim maximè eſſe humanas affectiones: quarum partim ſunt in parte animi, quã concupiſcibilem vocant, vt Amor, Odium, Deſiderium, fuga, gaudium, triſtitia: partim in ea, quam iraſcibilem appellant, vt, Spes, deſperatio, timor, audacia, & ira. Has Stoici putarunt ſemper eſſe vitioſitates, nec vnquam eas ſine culpa in nobis commoueri. Quod ſi eſſet, nimirum certiſſimum illud pronunciatum verum eſſe deſineret. Neminem peccare, niſi qui velit. Certum eſt enim hos motus ſæpè

Perturbationum genera vndecim.

Perturbationes non ſunt vitia.

contra voluntatem in nobis exiſtere. Rectius igitur multò D. Auguſt. *In noſtra diſciplina non tam quæritur, vtrum pius animus iraſcatur, nec vtrum ſit triſtis; ſed vnde triſtetur: nec vtrum timeat; ſed quid timeat. nam iraſci peccanti, vt corrigatur; contriſtari pro afflicto, vt liberetur; timere periclitanti, ne pereat; neſcio vtrum quiſpiam ſana conſideratione reprehendat.* Philoſophia ergò Chriſtiana docet, affectiones has ſua natura eſſe medias: vt ſi à mala voluntate moueãtur: malæ; ſi à prudentia & recta ratione, bona eſſe poſſint, quanquam, vt eſt natura noſtra corrupta, plerumque ad malem potius ſpecie boni, quàm ad vera bona nos impellant. Quoties ſanè à ratione ſe agi, ferrique non patiuntur: ſed ſuo impetu ruunt in malũ aliquod ſemper, nunquam bonum pariunt. Neceſſe eſt igitur, vt omnes animi ſui commotiones ſuſpectas habeat adoleſcens, vt ſub quibus latere poſſit velut anguis in herba.

9. de ciuit. c. 5.

Perturbationes plerunque impellunt ad malum.

SECVNDVM, vt Sol, tametſi non ſemper ſub eodem ſigno, aut (vt cum Aſtrologis dicam) in eadẽ domo manet. ſemper tamen ſub eodem circulo ſignifero, quem Zodiacũ vocant, concer-

Volũtas ſemper habet adiunctam aliquã perturbationẽ.

uertitur: ſic voluntas, niſi cùm ſomno quieſcit, ſemper aliquo horũ affectuũ eſt occupata, aut amat, aut timet, aut gaudet, aut ſperat, aut ſimile quid ſecũ agit. Non enim ſolet voluntas ad rem viſã ferri, niſi comitẽ aſſumat aliquam affectionẽ; illam ipſam ſcilicet, quę ad rem aſſequendam maximè ſit idonea. Huius rei animaduerſio ſumma eſt ſapientia: quod hinc origo ſit omnium periculorum & errorũ, in bonis & malis, ſeu diſcernendis, ſeu perſequendis. Affectus enim ille, quem ſibi volũtas plerunq; velut auxiliatorem adſciſcit, ferè eam aut prodit, aut ſibi ſeruã efficit. Atq; hic affectus, ſiue vnicus ſit, ſiue multiplex (vt plerũq; accidit) à quo oriatur pernicies, ille ipſe eſt, ad quem natura noſtra propẽdet, & quẽ facillimè & vehementiſſimè ſequitur. Vehemẽter ergo ſum autor, vt Chriſtianus adoleſcẽs videat, quam in partem naturali hac inclinatione propẽdeat: deinde vt illius inclinationis periculum euadat, quæ ſequũtur cõſilia ſuggero.

Errorum in bonis diſcernendis quæ origo.

Inclinatio naturæ vitioſa cognoſcenda.

TERTIVM ergo monitum ſit. Ad deprehendendum affectum illum, qui naturæ maximè eſt inſitus; conſiderandum eſt, quibus cogitationibus

Inclinatio naturæ vitioſa cognoſcenda ex cogitationibus.

aut plerumque, aut certè ſæpiùs mens noſtra occupetur. Quod enim quis maximè amat; id frequentiſſimè cogitat. *Vis noſſe,* inquit S. Fulgentius, *vbi ſit theſaurus tuus? attende quid ames. vis noſſe quid amas? attende quid cogites, hoc eſt enim: vbi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum.* Vt qui ventos explorare vult, nubes obſeruat: certum eſt enim, ſi hæ moueantur Meridiem verſus, ventum à Septentrionibus flare: ſic qui perturbationem intelligere vult, quæ maximè in animo dominetur, conſideret cogitationes animi: certum eſt enim eam affectionem plus poſſe, quæ maximas ſuo motu excitat cogitationes. Ne ergo dubites, ſi feruntur cogitationes ſępè ad ſublimitatem & honores mundi; ſpirare in corde tuo Boream ſuperbiæ: ſi ad voluptates & delicias; Auſtrum concupiſcentiæ: ſi ad vindictam, iracundiæ typhonem. Denique quales videbis eſſe fœtus, tales puta parentes eſſe: reſpondet enim cauſſæ effectus.

Hom. de S. Confeſſ.

Simile.

QVARTVM. Conuertendus eſt adſpectus animi ad eas res, quarũ obiectu perturbationes in nobis oriuntur. Si enim ſimplici adſpectu, aut ſenſu

Inclinatio cognoſcẽda ex rebus obiectis.

ſu rei cuiuſpiam, vehemẽter me commoueri ſentio: nimirum certiſſimo argumento intelligo, tum inſitum mihi à natura, & penitus infixum huius rei amorem: tum huic perturbationi me vehementer eſſe obnoxium. Nam, vt S. Thomas ait, *multum paſſibilia patiuntur etiam à paruis actiuis.* Aquam ſtagnantem leuiter mobilem iudicamus; quod eam minimi lapilli iniectu turbari & vndare videmus; & errabimus, ſi eum iracundum & contẽtioſum iudicemus, qui vno verbulo, quod vel amicus dixerit, commoueatur ad indignationẽ, & ex imo quaſi animo æſtuet? ſi eum qui ad quemlibet muſcæ tactum permouetur, qui quauis re minima præter voluntatem eueniente, quietem animi amittit, delicatulum & faſtidioſum putemus?

1. 2. q. 22. ar. 3. ad 2.

Simile.

QVINTVM. Vt arbor è fructibus, ſic voluntates & corda, ex verbis & operibus externis cognoſcuntur. Qui tractatione armorum gaudet, eum ad militiam natum dicimus; qui librorũ, ad literas; ſic qui de rebus honeſtis loquitur, ad honeſtatem: qui cum alijs pugnat, conuicia, occultas honoris deminutiones exercet, eum ad inuidiam

Inclinatio cognoſcẽda ex verbis & factis.

odium, irã, natura ferre iudicat imus. Hoc modo ratiocinabatur D Paulus: *Cùm ſit inter vos zelus & contentio; nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* Id ſignum tantum certitudinis habet, vt inter antiquos quidam dixerit, eum qui explorare vellet, ad quæ vitia Orator quiſpiam natura maximè inclinaret, non alia arte aut coniectura opus habere, quàm vt obſeruaret, quæ ille vitia ſoleat in alijs ſæpius inſectari. Etſi enim ijs fortaſſe non teneretur, tamen cùm ea notat in alijs, & contra ea pugnandum putat, oſtendit ſe & ea nouiſſe, & ad eadẽ natura propendere. Quippe certum eſt, voces eſſe ſigna notionum animi & cogitationum: cogitationes autem, vt Chriſtus nos docet, prodire ex corde.

1. Cor. 3.

Inclinationis vitioſũ odium quomodo excitandum.

SEXTVM eò pertinet, vt vitium ſuum, aut certè vitioſam inclinationẽ magis oderit adoleſcens & fugiat. Cogitet nonnunquam id vitium, quod in ſociorum aliquo, nonnunquam ſuos oculos offendit, cui inter bruta animalia ſit ſimillimum. Docent enim Philoſophi morales, duplicem poſſe in homine vitam eſſe: alteram intellectiuam, ſenſitiuam alteram. (liceat vti nomi-

nominibus aptiſſimè ſignificantibus) illius dux eſt ratio: huius ſenſus. illam in viris perfecta virtute præditis; hanc in amentibus & infantibus videre eſt: illa denique ſublimis, & pænè ſupra hominem; hæc humilis, nec multum à brutorum vita diuerſa eſt. Inter has interiecta eſt media illorum vita, qui habēt quidem rationis vſum, ſed perfectam virtutem aſſecuti non ſunt. Hi ergo, ſi ex rationis præſcripto virtutem ſequuntur; ad priorem: ſi ſenſuum appetitiones, ad poſteriorem propius accedunt. Clarius dicam. quo quis vitioſior, eo magis refert vitam brutorum animalium.

Vitia faciũt ex hōmine belluam.

Auaritia feruet, inquit Boetius, *alienarum opum violentus ereptor? ſimilem lupo dixeris, ferox atq; inquietus linguā litigijs exercet? cani comparabitis, inſidiator occultus ſurripuiſſe fraudibus gaudet? vulpeculis exæquatur, iræ intemperans fremit? leonis animum geſtare credatur, pauidus ac fugax nō metuēda formidat? ceruis ſimilis habeatur. ſegnis aut ſtupidus torpet? aſinū viuit. leuis ac inconſtans ſtudia permutat? nil ab auibus differt, fœdis immūdisq; libidinibus immergitur? ſordidæ ſuis voluptate detinetur, ita fit, vt qui probitate deſerta homo*

Lib 4. *con. proſ.* 3.

eſſe deſierit, cùm in diuinam conditionem tranſire non poſſit; vertatur in belluam.

Itaq; adoleſcens, quem vitio vētris & gutturis deditum videt, facilè illum & verè lupum eſſe dixerit: quem callidum & ſubdolum, vulpem, eadem ratione alijs vitioſitatibus, alia nomina faciet. Videt enim illa ipſa vitia in brutis ad viuum expreſſa, quorū in ſociorum aliquo imaginem perſpicit.

Redeat nunc ad ſe, & videat, cuius ipſe animalis ſimilitudinem habeat. Quod ſi animaduertit ſe nondum ex puerili leuitate euaſiſſe, pudeat videri & vocari ab alijs indomitum equuleū. Si non poteſt ad ſeria cogitanda animum aduertere, ſed in nugis & ludicris adhæreſcat, nihil eſſe aliud, quàm ſimiam bene veſtitam & ornatā: muſtelam, ſi nimium ſimplex: ſi verſutus, felem: ſi malè moratus, bouem: catellum, ſi ſubitò excandeſcit & latrat: ſi verbis pungit, veſpam: viperam, ſi de alterius fama detrahit: ſi turpitudine ducitur, porcum: ſi vorax & rapax eſt, vrſum. Denique erubeſcat talis in moribus externis & internis affectionibus videri, qualia ſunt in ſimili peccato muta animantia.

CA-

CAPVT XX.

QVOMODO IRAE ET AMBItionis affectiones coercendæ ſint.

QVamquam autem corruptio naturæ omnibus nos vitijs amicos facit: tria ſunt tamen adoleſcentibus familiariſſima, voluptatum cupiditas, de qua primo libro diffusè egimus; ira & honoris ambitio. de his duobus multa à multis præclarè ſcripta; ſed ego per capita ſolùm decurram. Vitia adoleſcentibus familiaria.

Ad iram igitur compeſcendam plurimum valebit, vt adoleſcens conſuetudine vtatur hominum pacatorum, domi, in ſcholis, vbique *Proximis applicatur*, inquit Seneca, *omne quod tenerum eſt, & in eorum ſimilitudinem creſcit.* Adoleſcens qui cum Platone vixerat, cùm reuerſus in domum paternum, patrem audiſſet cum ira exclamantem, admiratus: *Nunquam*, inquit, *in Platonis domo ſimile quid audiui*, ergo ad illud vſq; tempus, quid eſſet ira, ignorauerat. Iræ remedia. 2 de Ira, cap 21.

Deinde cogitãdum: tum exiſtere in nobis irã, cùm dolemus aliquid ſecus fieri, quàm velimus. plerumque verò

Digitized by Google

ſummo dolori nobis eſt, ſi quod volumus, contrà fiat Hoc cognito perſuadeat ſibi adoleſcens, miſerrimam ſibi & inuitam vitam futuram, niſi bene maturè conſueſcat viuere quietè, ad aliorum voluntates ſe accommodare, aliquid de ſuo ſenſu, imò de ſuo iure concedere Nemo eſt enim mortaliū, quamcunque magnus aut potens ſit, qui gloriari poſſit, omnia ſibi quæ voluerit eueniſſe.

Iræ iam calenti quomodo obſiſtendum.

Cùm verò iam exardeſcit ira, aut propter iniuriam, aut propter opinionem iniuriæ, difficilius aliquanto eſt ſibi imperare. Tum igitur hæc erunt vtilia Primùm non credere quicquam nobis moleſti accidiſſe. Certè enim ſępè noſmet cæco noſtri amore, in hoc genere fallimus. Deinde, vt maximè iniuriam acceperimus, ſumere ſibi tēpus, nec temerè ad vindictam pręcipites agi. Nam ſi vindicandū eſt, quouis poſt tempore vindicare potes: ſi parcendum, fruſtra ſcilicet reuocare conaberis vindictam, ſemel malè illatā. Tyrannus quidam vt vlciſceretur neſcio quid moleſtię ſibi allatæ, mortem obtulit intimis & familiariſſimis Cùm ad ſe rediiſſet, ſerò ſcilicet animaduertit,

tit, ſe cū vellet animaduertere in alios inimico ſe miniſtrum exhibuiſſe, vt ſe ipſe malè tractaret. Incitauerat eū inimicus ad amici cædē, quo cæſo ſolus ſine vlla amicitiæ iucūditate viuebat.

POSTREMVM ſit, vt maturè diſcat honores eo loco habere, quo ſunt habendi, id eſt, vt quos vulgus putat honores, non honores: ſed ſimias, imò verò peſtes veriſſimi honoris ęſtimet. Verus enim honor è virtute naſcitur: fruſtra ergò honor quæritur, vbi virtus abeſt intelligat ergo duplicem inter homines eſſe legem, alterā à Chriſto vero legiſlatore latam; alteram à Diabolo, cuius hoc propoſitum eſt, diſturbare quicquid compoſuerit Chriſtus, & eius beneficia nobis adimere. Hic ergò hoſtis Chriſti, quoniam virtute crucis proſtratus, non poteſt inanium Deorum idola ſtatuere hominibus adoranda; efficit vt imagines inanes, & opinionum vmbras, ſub titulo honoris adorent homines parum timentes Dei. Fugiat ergò, vt ſtudiorū & librorum venena eos, qui legem Diabolicam, legem, inquam, falſi honoris ſequuntur, neque vnquam ipſe vllum gradū eius honoris

Ambitionis remedia.

Verus honor.

Ambitioſi idololatræ.

deſideret, cum quo non ſit coniuncta, imò ad quem non extollat eum virtus Chriſtiana. Quod ſi indies incurrat in difficultates, quibus angatur: pergat nihilo ſegnius, habita primum ratione honoris Dei: deinde prudentia, tempore, conſilio adiutus confidat fore, vt Deo curæ ſit, eum ab omnibus moleſtijs expedire: verumque illi ſuum honorem conſeruare illæſum.

CAPVT XXI.

DE VITIIS LINGVAE: AC primùm de ſilentio obſeruando: perditorum hominum colloquijs, & blaſphemijs cauendis.

Lingua index animi.

AD Socratem adductus olim adoleſcens dicitur, vt eum ſalutaret, atq; ab eo cognitus ſapientia, boniſq; moribus augeretur. Vix hæc dixerat, qui eũ adducebat, cùm Socrates ad adſtãtem adoleſcentem. *Loquere*, inquit, *Adoleſcens vt te videam.* Tametſi enim auribus, non oculis verba accipiuntur: tamen eadem mentis oculis, ſpeciem aperiunt latentis animi. Primũ ergo, quod de loquẽdo ſapientes præcipiũt, eſt ſilentium. Sanè tacere poſſe, non

Præcepta ſermonis.

Tacendum.

minor

minor eſt virtus, quā neſſe loqui. Non modò, quoniam, qui tacet, nec ſibi, nec alijs nocet; & lucratur inſuper ſapientis nomē: ſed etiam, quod magnæ ſapientiæ ſit poſſe frenum linguæ imponere; quæ quantam facilitatem, tantam cupiditatem, & perpetuum quaſi pruritum habet ad loquēdum. quamobrem animū ille ſuum in manu habet, qui linguæ imperat. *Omnis enim natura beſtiarum*, inquit S. Iacobus, *& volucrum, & ſerpē*[illegible]*um, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare poteſt, inquietum malum, plena veneno mortifero.* Sedebat quidam in conſeſſu honeſtorum hominum planè tacens. Interrogatus Demaratus, quam ſilentij illius cauſſam putaret, an quòd homo ſtultus eſſet, an quod nihil quod diceret, haberet? *atqui ſtultus*, inquit ille, *tacere non poteſt.* Quod ſi ſilentium tantam habet in omnibus commēdationem; quàm rectè conueniet adoleſcentibus, quorum proprium eſt tacētes diſcere. Salomon in hanc ſententiam ita adoleſcentem docet. *Adoleſcens loquere in tua cauſſa vix, ſi bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum ſuum.*

Silentij fructus.

Iacob 3.

Demarati apopht. *Plutar. in apopht. Lacon.*

Salomon de ſilentio. *Eccl. 32.*

tuum. in multis eſto quaſi inſcius, ſed audi tacens, ſimul & quærens in medio magnatorum non præſumas: & vbi ſunt ſenes, ne multum loquaris.

Modicus ſermo ſit apud ſeniores.

Tradit his verbis præcepta vtiliſſima, quomodo ſe adoleſcentes habere debeant coram maioribus, aut certè honoratioribus viris. Primùm, taceant. Deinde, ſi neceſſitas, vel vtilitas poſtulat, vix vnum verbum loquantur. Tertiò, ſi interrogantur, tam præcisè reſpondeant, vt potius videantur ſecundæ interrogationi locum facere, quàm longo ſermone alteri ſilentium imponere. Quartò, cùm licet os aperire, tum id non faciant, niſi, vt à ſapientibus aliquid interrogent, & diſcant adhuc ignorata. Nec videtur mihi ad hęc magnopere quicquam addendum: quando adoleſcentes coram ſenibus & ſuperioribus nō nimium ſolent loquacitate aut impudentia peccare.

Non cum omnibus loquendum

LONGE maior eſt difficultas in moderatione linguæ ſeruanda vel apud pares, vel apud inferiores, vt famulos. Ac primùm in eo grauiter peccant eorum moderatores, qui cum quibus volunt ijs agendi faciunt poteſta-

teſtatem. Fieri enim nequit, quin eorum ipſis mores adhæreant, cum quibus agunt: diſcantque malè loqui ab illis, qui lingua ſoluta quiduis effutiunt.

Noui ego patres, qui diligenter curabant, ne filij cum ruſticis frequentius loquerẽtur: videlicet, ne quid inficetum ab illis in ſermonis elegantia diſcerent at ijdem non erant ſolliciti, ne filij cum ijs agerent, quorum & vita parum Chriſtiana eſſet, & lingua vitæ reſpondens Quaſi verò grande nefas eſſet, ruſticanam aliquam aut minus elegantulam vocem ſermoni intercidere: ac non illud longè ſceleratius, barbarie, imò ſordibus turpiũ ſermonum maculare linguam: eam corrumpere, vitium præ ſe ferente loquendi modo: quin etiam ſæpè horrẽdis in Deum, cæliteſque blaſphemijs, in proximos pernicioſis conuitijs & maledictis.

Quorum colloquia vitanda.

AT TV, mi iuuenis, fuge hoc genus hominum, vt peſtes, vt homines tua conſuetudine indignos, qui non magno tibi honori, ſeu apud Deum, ſeu apud homines futuri ſunt. Si facis, credo te pænè abſque metu eſſe poſſe,

Digitized by Google

poſſe, ne in tam infamia linguæ peccata labaris.

Blaſphemijs abſtinendū.

Quod ſi quis hac adhibita cautione, tamen (miſer) aut exemplo alieno, aut ſua peruerſitate, aut Diaboli fraudibus impietatem aliquam blaſphemiæ inciderit: redeat celeriter in memoriam ſeueritatis diuinæ, qua Deus ipſe grauiſſimè animaduertit in puerum quinquennem, incipientem iam impiè de Deo loqui. Rem geſtam narrat D. Gregorius: puerum, cùm inter brachia patris blaſphemum aliqui dixiſſet, vidiſſe de ſubito inuadentes ſe teterrimos ſpiritus, quorum horribilem ſpeciem ſub AEthiopū imagine, tametſi nec ipſe pater perferret, coactus eſt tamen eis puerum tradere, infeliciſſimam ſtatim animam exhalantem. Atque hæc in ſinu patris fieri voluit Deus, vt ille intelligeret, quod paruulum tam malè educando, *non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutriuiſſet.*

Horribile exemplum pueri blaſphemi.

4. Dial. c. 18.

Adoleſcens impius in B. Virginē, miſerè perit

Narrauit mihi vir religioſus & grauis, ſuperioribus annis in Mediolanenſi prouincia, fuiſſe adoleſcentem vt nobilitate, ſic faſtu & arrogantia inſignem, Hic cùm aliquando in con-

ten-

Digitized by Google

tentionem veniſſet cum alio quodam inter pugnandum impium aliquid dixit in matrem Dei. Atque ecce iuſtiſſimus iudex permiſit, vt os illud apertum, contra maieſtatem tantæ Reginæ, ipſo temporis articulo aduerſarij telo interciperetur: tam ad punctũ vibrato ictu, vt ipſis linguæ radicibus ſucciſis, & transfixo palato, repentè conciderit mortuus.

CAPVT XXII.

DE TVRPILOQVIO: INVTIlibus fabulis, & contentionibus: detractione famæ, & mendacio.

PROXIMI his cenſendi etiam ſunt, qui turpia loquuntur, quos quidem ſæpè diuinitus in ore ſic puniri videmus, vt & doloris ſenſum habeãt acerbum, & alijs grauem afflent odorem. Nimirum in hoc quoque ſæculo vult Deus oſtendere veritatem illius pronunciati ſui: *Per quæ quis peccat, per hæc & punitur.*

Turpiloquia vitãda.

Eſt igitur in conuerſatione adoleſcentis periculum, ne à ſua lingua deduca-

ducatur ad peccatum, quod ea negle-
Iacob. 3. cta, vt S. Iacob. ait, *ſi vniuerſitas iniqui-
tas*. Meminerit ergò ſæpè refugere per
preces ad Deum, cuius rei exemplum
habet in Dauide: cum hoc ex animo
Pſal 140. dicat: *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labijs meis: ne declines cor meum in verba malitiæ*

Fabulæ inutiles, & cōtentiones fugiendæ.

DECERNAT verò apud ſe nolle illorum mores diſcere, qui nugamentis & fabulis tempus perdunt, qui contentiones cum alijs ſerere & fouere ſtudent, & verborum concertationes de rebus inutilibus. In hos illud eſt
2. Tim. 2. ſcriptum à D. Paulo: *Stultas & ſine diſciplina quæſtiones deuita*. Nam remota ſermonis elegantia, quid boni diſcitur ex prophanis fabulis, in ludo explicari ſolitis? Quorſum tibi vtile eſt noſſe raptum Helenæ, Troiæ occupationem, errores Aeneæ, Didonis querelas: Deorum gentilitates, adulteria, cædes? Quem vſum habent Orlandi, Rinaldi, Rodomonti, equites errantes, bella ficta: ſomniatæ fortitudines, virtutes vitijs coopertæ, vitia eloquētiæ viribus commendata?

Honeſta occupatio adoleſcentiæ.

Cùm enim tam multa ſint in rebus,

bus, moralibus, naturalibus, ſacris, prophanis, quæ cum vtilitate noſtra, cum religione, cum ſtatu, cum profeſſione, cum totius ciuitatis fructu, cum proximorum virtute & moribus coniuncta, tractare & diſcere poſſimus: quid quæſo attinet tempus conſumere in quæſtiunculis, de lacrymis, amoribus, inſaniis neſcio quibus Petrarchæ alicuius, aut in fictionibus Arioſti; in tantis denique nugis, quantis & multa volumina & magna ingenia quotidie conſumi videmus? An hæ non ſunt, quas S. Paulus interdicit, *ſtultæ & ſine diſciplina quæſtiones*?

Contentiones inutiles quæ.

Obfirma verò animum adoleſcẽs, aduerſus altercationes, quæ vel ſine diſciplina ſunt, vt, quas ſupra recenſuimus: vel cum pernicie quoque familiarum & ciuitatum coniunctæ. vt: quis inter plures maiore, quis minore nobilitate? quis harum, quis illarum partium? cuius maiora, cuius minora in Remp. ſint merita? cuius antiquior ſtirps? quis ingenio acutior? De tuis rebus ne magnificè loquere: de alienis parce. Rumores, nouas res, dicte-

Iactantia curioſitas, ſcurrilitas.

dicteria fuge, ſi iocis vteris (potes autē loco & tempore vti) vitabis tamen aculeatos & ſcurriles.

Maledicta & detractiones fugiēdæ.

1. Cor. 6.

MAXIME verò omnium & animi propoſito, & conſuetudine adlaborandum eſt, ne adoleſcēs vel animum vel linguam habeat maledicam. Obuerſetur ei S. Pauli ſententia: *Maledici regnum Dei non poſſidebunt.* Neque ſolùm apertè, & quaſi ex profeſſo nemini maledicat, nam id quidem vitium odioſum, noxium, & intolerabile eſt, & qui eo laborat, plus offendit maledicendo, quàm alter ipſum offenderit malè faciendo. Sed omne etiam genus palliatæ & coloratæ maledicentiæ oderit. Quid enim refert, vt non àdlatres, ſi vel ſine adlatratu mordes? quid mihi prodeſt, quod vel te malo indolere, aut etiam illacrymari fingas, vel virtutem aliquam meam laudes: ſi paulò poſt inſtar veſpę vel ſcorpionis, linguæ aculeum mihi infixum relinquas: & concluſione orationis tāquam reflexa cauda, ſic famam meam inficias, tanquam ſi capitalis ſis inimicus?

Colorata detractio.

Detractio graue crimē.

In vniuerſum malè loqui & detrahere de fama aliena, crimen eſt, cui ple-

plerunque coniuncta ſit reſtitutionis obligatio. Quoniam verò non ita fama, vt pecunia iniuſtè quæſita reſtitui ſemper poteſt: hinc fit, vt ſæpè non, quomodo opus erat, fiat: ſæpè nullo modo fiat. Itaque plurium miſerrimæ animæ, qui vel omninò omittunt, vel malè præſtant, in perpetuo apud Deũ crimine hærent, qui *non dimittit peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

CVM SVPERIORIBVS linguæ peccatis, coniungendum eſt infame mendacium, imprimis cùm in conſuetudinem abijt. ab hoc quàm longiſſimè ſe remoueat adoleſcens. Hoc enim vitium non modò ſacræ literæ deteſtantur, vt progeniem diaboli: vt inſtrumentum, quo teterrimus hoſtis totum genus humanum ad Dei offenſionem, ad ipſum denique infernum detrahere conetur: ſed etiam homines Ethnici. Vide quàm grauiter Homerus. Mendacium auerſandũ.

Pænè mihi eſt Orci portis inuiſior ipſis,
Cuius verba ſonant aliud, quàm mente recondat. *Iliad 1.*

Sapientes verò aiunt, iudicium hominis ſimile eſſe virgini, quæ violetur mendacio. Omninò mendacium flagitium Mendax quomodo adulter?

gitium eſt proprium vel ſeruorum, qui timore abiectos habent animos: vel hominum minimi iudicij; qui nec honoris ſui habeant rationem, nec videant non modò mendacijs non credi: ſed ſæpè ne veritati quidem. Delicata eſt enim veritas, & ſæpè hoc ipſo fidem non inuenit, quod vſitatis euẽtus diſcrepet.

CAPVT XXIII.

DOCVMENTA VTILIA IN conuerſatione, ad vitandæ linguæ peccata.

VT hæc, & ſi quæ ſimilia ſunt in conſuetudine cum alijs, mali ſui pericula euadat adoleſcens; proderit ea, quæ ſequuntur animaduertere, & obſeruare.

1. Non omnes imitandi.

Primùm: non omnia quæ videt, vel audit, ſibi eſſe imitanda. Vitium eſt enim adoleſcentiæ, vtpote quę ad huius mundi theatrum recens acceſſerit, curiosè adſpectare, quicquid noui offertur oculis: & multas res ſibi placentes admirando, putare ſibi eo modo agendum, quo agunt alij. Error ſcilicet

natus

natus ab experientiæ defectu & ſtulta cupiditate experiundi, quàm ſe aliena deceant. Fit ergo illis, quod pueris ſolet. Vident hi prunas, & delectati colore attingendas & tractandas putant: ſed cùm ijs aduruntur manus, cum ploratu & eiulatione abijciunt, & tanquam proditorias & inimicas toruum intuentur, qualis ſimia quædam, quæ tonſorem imitari geſtiens, nouacula ſibi labrum abſcidit. Quot adoleſcẽtes ſimiliter perierunt, cùm ſe in alienos mores vellent fingere? Similitudo elegans.

Qui ſapit ſeipſum attendat: putetq; non ſe in hoc theatro hiſtrionem, ſed ſpectatorem eſſe, ſibi nullam perſonam agendam, niſi cùm & quæ ſibi aptiſſima ſit iudicauerit, & ſuas partes accuratè perdidicerit. Aliud ſimile.

Cogitet vt in magno mercatu res plurimas videre poſſumus, emere & aſportare paucas: ſic in vita hominum omnia videnda eſſe, pauca eaque vtiliſſima & laudatiſſima ad noſtrum vſum ſeligenda & imitanda, quemadmodum infantes multo prius aures atque oculos aperiunt, quàm linguam ſoluant: ſic primùm videndo, audiendoque Simile aliud.

doque diſcẽda plurima, quam ad verba veniatur?

Diu tacendum antequã loquaxis.

Oculi & aures miniſtratores ſunt & quæſtores linguæ. Prius ergò illi conficiant magnam vim pecuniæ diſcendo, quàm lingua incipiat, ſi quid confectum eſt, erogare. Hac de cauſſa Pythagoras quinquennale ſilentium ſuis diſcipulis imperabat. Et Heſiodus (quod Gellius notat) *linguam ait nõ vulgandam, ſed recondendam perinde, vt theſaurum.* Qui hæc præſtat, imitatur quæ debet, id eſt, pauca, atque vt debet, id eſt, bene.

Li. 1. c. 15.

2. *Maledicis non auſcultandum.*

ALTERVM. Ab eorum conſuetudine, quantum poteſt abſtineat, quorum linguæ effrænatio comperta eſt: aut certè, tum, cùm malè loquuntur aures non præbeat. Improba verba adoleſcens, eo loco habere debet, quo virgo honeſtiſſima barbarũ aut ruſticanum idioma, quod cùm audit, vel tantũ intelligit, vel tãtum intelligere præ ſe fert, quantum ſi quem Arabicè loquentem audiret. Scribit quidam auctor nobiliſſimus, tum maledicos pruritum linguæ ſentire, cùm nõ ſentimus aurium, neque ſagittas mitti in ſaxa, aut certè inde reſultare, neque

Guazo de conuerſ. ciuili.

dum

dum certum ſibi eſſe, vtrum ſit peius, audire an dicere hæc talia? Qui enim audit, plerunque & dicit, vt ex æquo ambo diuiſiſſe videantur. Vis ergo nō audire verba te indigna? ne præſta illis audientiam; ita fiet, vt nec loqui diſcas.

TERTIVM. Si occupare non potes neceſſitatem audiendi, & intelligendi eum, qui indignus eſt, vt audiatur, modeſtè illum & Christianè reprehendes. Eſt verò genus repræhenſionis adoleſcenti aptiſſimum, liberali vultu, deiectis in terram oculis erubeſcere. Cato dicebat magis ſibi placere adoleſcentes, qui erubeſcerent, quàm qui palleſcerent, indicabat, ſatius eſſe, vt ſuſpicionem, quàm vt periculum timeant, & potius ante lapſum verecundentur, quàm poſt, cùm accuſantur, timore palleant.

3. Malè loquētibus obſiſtendum. 1. Rubore.

Deinde, ſi tanta ſunt impudentia homines improbi, vt hac moleſtia nihil deterriti in incepto pergant, tempus eſt, vt adoleſcens os aperiat. Tum igitur, ſi res longiorem ſermonem non poſtulat, ſimplicem & diſertam negationem efferat. *Malè mihi videtur,* inquiebat Brutus, *is adoleſcens florem*

2. Simplici negatione.

 ætatis

ætatis colloceſſe, qui nihil negare audet.

Plutar. de vitioſo pudore.

Plutarchus libello, quem cōtra vitioſum pudorem ſcripſit, ſcribit quendam ioco dixiſſe Aſiaticos ideò ſeruitutem vnius hominis ferre, quod vnam ſyllabam efferre non poſſent; NON: multos præterea, quod neſcirēt negare, quod maximè negatum vellent, ſępè rem, aliquando etiam vitam amiſiſſe. Illa certè Periclis exceptio: *Amicus vſq; ad aras*, nihil ſibi vult aliud, quàm in amici gratiam, non progrediendum vltra conſcientiæ terminos, intra quos, quoniā ſolus Deus rex eſt, quicunque vel amiciſſimus pedem velit inferre, pro hoſte repellendus eſt.

3. Imponendo ſilentiū.

Quoniam autem ſoli nutus, aut negatio ſimplex non tantùm aliquando poſſunt, vt vel maledicentiam linguæ reprimant, vel morum prauitatē corrigant: ſciat adoleſcēs ſe, quoties ſpes eſt proficiēdi, maximè apud æquales, teneri plus aliquid in correctione fraterna præſtare, vt vel reſpondeat, gratioſè ille quidem, ſi poteſt; ſed efficaciter: vel interrumpat malè loquētem & agentem coram ſe. Archelaus, cùm

Salſa apophtegm.

eum loquaculus tonſor identidem interrogaret, quemadmodum eum raderet

deret? Tacens, inquit. Sic adoleſcens quidam, cùm inter audiendam prælectionem, quidam moleſtiùs eum interrogaret, quid de ea re, de qua diſputabatur, ſentiret? Mox, inquit, dicam cùm me audire permiſeris.

Eſt & ille corrigendi modus aptiſſimus: defendere & excuſare abſentes, de quibus detrahitur, adferendis exēplis: fieri poſſe, vt fallatur, qui narrat, quēadmodum id ſibi, & alijs in ſimilibus rebus vſu aliquando venerit. De religioſis quidam vir nobilis malè loquebatur: atque ecce cōmodum inter ſermonem, aſpicit procul tranſeuntes duos: iſti, inquit, ipſi planè ſunt tales quales depinxi. Cùm propius ijdē accedētes caput aperuiſſent; agnouit alterū eorum eſſe eum ipſum, quo ipſe olim nullū familiariorē & cariorē habuerat; atq; ideò tunc ita carū habebat, vt ſeipſum; ſed ignorauerat ſcilicet eū vitæ gen' mutaſſe. Re igitur nec opinata ſic repētè perculſus eſt, vt omnib. qui aderāt nō ſatis ſibi pręſens eſſe videretur.

4. Defendēdo vel excuſando abſentes.

Exemplum.

Nec aſpernanda quidem in hoc genere correctionis ſunt dicta arguriora, & nonnihil aculeata: præſertim cùm ex ipſis verbis ſumuntur eius,

5. Arguta reprehenſione malè loquētis.

 qui

qui de altero malè loquitnr. Accidit nuper adeò cuidam viro illuſtri. Stabat is cum altero dignitate non inferiore in templo, cùm ingreſſa eſt adoleſcentula nobilis, forma egregia & liberali. Cùm igitur ipſe oculos, vt faciunt plerique, reflecteret ad eius adſpectum, alter oſtēderet ſibi id diſplicere; reprehendit ille huius, vt putabat, ſeueritatem illo pſalmi verſu: *Delectaſti me Domine in factura tua.* Ibi alter ex tempore ſuauiter ſanè: Perge verò, inquit, mi Domine ea dicere, quæ eodem pſalmo ſtatim ſequuntur, inuenies hæc *Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus non intelliget hæc.* Attonitus ille nec opinato reſponſo, non prius credidit, proximè cum verſum in pſalmo ſubſequi; quàm aperto celeriter volumine reperiſſet Atque hęc pauca ſingulatim attigiſſe ſufficiat, ex quib. diſcamus, quomodo alios corrigendo nos nō in communionem culpæ cum maledicis veniamus.

Pſal 91. Reſponſio nec opinata

4. Zelus ſalutis animarū excitandus erga proximos.

QVARTVM nunc, & huius loci poſtremum addo præceptum, quod ad ſuperiora non parum momēti adferat: Adoleſcentem iam amore Dei percuſſum, non mediocriter ſe accendere

dere debere amore ſalutis proximi: in primis verò eorum, quibus vel ob cõſanguinitatē, vel certè ob amicitiam familiariter vtitur. Hic enim amor varias illi vias aperiet, quibus non minore cum fructu, quàm gratia ad ſalutem amicos ducat. Dat enim ſecuritatem amor: & qui verè amat, liberè poteſt loqui, quæ ad amici ſalutem faciunt. Philoſophum quendam miſſionem diuturnæ commorationis petentem, Auguſtus dimiſſurum ſe reſpondit, ſi ante abitum vtile aliquod in omnem vitam ſibi præceptum relinqueret. Erat Auguſto natura paulò calidior. Philoſophus, qui & virum nôſſet, & ea maximè parte vellet adiutum, qua maximè laboraret: *Domine*, inquit, *quoties ira commoueris, antequam verbum loquaris, recenſe viginti quatuor Græcorum litteras.* Sapiens reſponſio ſic animum Auguſti pepulit, vt ſubitò mutata ſententia: *Mane verò mecum*, inquit, *admodum mihi etiam tua opera eſt opus*. Eximium eſt Gregorij Nazianzeni exemplum, à multis conſignatum literis: quo ille oſtēdit adoleſcentibus, quanta libertate ac pænè audacia ſit vtendum, in adiuuandis

Amor ſecuritatem dat reprehendendi.

Iræ remedium

Gregorius libere Baſiliũ monet. *Ruf. lib. 2. hiſt. cap. 9.*

Euch. epiſ. para.

æqualibus, ſi quando eos in periculo, aut alioquin auxilio indigẽtes videãt. Rufinus in hunc modum refert *Gregorius & Baſilius ambo nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo collegæ, ambo de auditorio egreſſi ad profitendam Rhetoricam rogabantur, quod opus magnificè quidem implebat Baſilius, Gregorius verò magnificentius contemnebat. Quique cùm ſe totũ Dei ſeruitio mancipaſſet, tantum de collegæ amore præſumpſit, vt ſedentem Baſilium de doctoris cathedra deponeret, ac ſecum ad monaſterium manu iniecta perduceret.* addunt alij inſuper eum dixiſſe *Omitte iſta, & da ſaluti operam.* Quam præclaræ occaſiones bene agendi ſæpè elabuntur pleriſque, qui nimis in admonẽdis amicis ſunt timidi? imò verò hac pernicioſa verecũdia, quot animę pereũt? Audeat igitur, & multum audeat in hoc genere adoleſcens; poſita ſemper ſpe in auxilio diuino, quod in his rebus largum eſſe conſueuit.

Præpoſterus timor.

Sodales conuenit ardere zelo animarum.

Hoc verò amore tametſi omnes adoleſcentes ardere conuenit: maximè tamen debent ij, qui congregationi B. Virginis nomẽ dederunt: quod illorum patrona ſit, quaſi mater ſalutis animarum. Præter cætera verò, id ipſi

quo-

quoque ſuæ ſibi Academiæ ſymbolo præſcribunt. Eo enim oſtendunt ſe, vt annulos à magnete; ſic à Virginis amore attrahi: ſed ita, vt quemadmodum alios annulos per alios ex ordine attrahit magnes; ſic in ſua congregatione Beatiſſimam matrem adoleſcentum aliorum animos ad ſe attrahere, per ſodalium proborum exempla & verba. Et facit hoc ſanè Regina cæli, cùm illi virtute ſua, & pijs priuatim cohortationibus, plures ad vitæ pietatem & ſanctitatem adducunt. Symbolum Academiæ Partheniæ.

CAPVT XXIV.

QVAE STVDIA, ET QVOmodo tractanda ſint cum fructu maximè ſpirituali.

DE ſtudijs artium multa erant, quę vtilia adoleſcentibus adferri poſſent: ſed mihi prouidendum eſt, ne quibus volo commodare, ijs longitudine faſtidium adferam. Duo igitur capita tantùm tractabo: alterum hoc capite: alterum proximè ſequenti.

PRIMO. Omnes artes non dam-

Quænam artes diſcēdæ.

natæ ab Eccleſia, ſic commendandæ ſunt, vt & ſua natura bona, & vniuersè ad generis humani vſum neceſſariæ. Itaque qui in ijs addiſcendis ex vocatione diuina verſatur, iudicare debet, benè atque honeſtè ſe occupatum. Sed quemadmodum non ſufficit bona facere, niſi bene fiant: ita neque ſtudia literarum grata ſunt Deo, niſi ea habeant adiuncta, quibus Chriſtiana & digna præmio dici mereantur. Debet igitur huc omnibus neruis Chriſtianus adoleſcens contendere, alioquin parum profuerint literæ ſine virtute: vt quæ ſæpè etiam incitabula & inſtrumenta ſint vitiorum. *Scientia enim*, vt Diuus Paulus ait, *inflat*.

Modus tractandi ſtudia.

Quamobrem viris ſanctis, maiori curæ fuit modus tractandi literas, quàm ipſæ literæ. Cùm enim D. Paulum audirent dicentem: *Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit, quomodo oporteat eum ſcire*: ita ſtudijs dederunt operam, ne excolendo ingenio negligerent conſcientiam.

1. Cor 8.

Studia pietatem minuentia vitanda.

Prima ergo adoleſcenti in ſtudijs hæc cura ſit, ne ex arte, quam diſcit, occaſionem capiat autorem artis offen-

ſcandendi. Illam verò fraudulentam, aut potius Diabolicam putet doctrinam, quæ non modo apertè proponat mala; ſed vel occultè ardorem pietatis aduerſus Deum refrigeret & reſtinguat. Quod ſi vel in audiendis Magiſtris, vel in legendis libris animaduertit paulatim, & quaſi minutatim guttulas ſibi quaſdam peſtilentis liquoris inſtillari, reducat ſe ſubitò: atque illa æternum valere iubeat.

Sic viri ſapientiſſimi ſemper & fecerunt, vt Hieronymus, Hilarius, Chryſoſtomus: & alijs vt facerent, ſuaſerunt. Vide, quæ vel ſolus Hieronymus binis Epitaphijs Marcellæ & Paulæ ſcribat. Has ambas refert, cùm Origeniſtas ex primo ſermone cognôſſent, ita repentè ſe ab ijs alienaſſe, vt Marcella nō prius quieuerit, quàm compertum hominem & condemnādum, & vrbe Roma eijciendum curaſſet. Paula verò, cùm ex familiaribus quendam ea labe erroris aſperſum intelligeret: *ex eo die* (verba ſunt Hieronymi) *ita cœperit hominem deteſtari, & omnes qui eiuſdem dogmatis erant, vt eos voce publica hoſtes Domini proclamaret.*

Exemplum Marcellæ & Paullæ.

Exemplum B. Ignatij.

Ignatio parenti Societatis IESV, cùm ſe ad literas primùm applicuiſſet, ſuaſerunt amici, vt Eraſmi lectione vteretur. Paruit ille, ſed vt primùm ex eius libris quaſi frigidam ſuffundi, qua minueretur ardor pietatis, perſenſit, & ipſe ſubitò reliquit hominis illius ſcripta, & ſuis omnibus diſſuaſit. At erat liber de re pia ſcriptus, miles Chriſtianus, ſub quo frigus hoc latere perſenſerat: quid egiſſet, ſi oblati ei fuiſſent Furioſi, Decameroni, & huius generis alij? in quibus vix aliud quicquam apparet, quam triumphi Diaboli & inflati ſpiritus mundi, illius inquam mundi, qui contra Chriſtum ſuſcepto certamine ſub leges Tyrannicas bonorum inanium redigere laborat mortales; & ſub honeſto vrbanitatis nomine, ludum aperit turpitudinis?

Libri pernicioſi cauendi.

Plutar. in Apophth.

Alcibiades aliquando ingreſſus in ludum, à magiſtro petijt Homeri librum. Cùm negaret ille domi ſuæ quicquam Homeri eſſe: Alcibiades colaphum homini inſignem duxit, atque abijt. Hunc ardorem imitari debent adoleſcentes probi, cùm vel apud Magiſtros, vel apud condiſcipulos

los inueniunt libros vel vitiorum, vel falſorum dogmatum ſuſpectos. Hi enim ſunt, vt Nazianzen. ait, *peſtes & corruptelæ Eccleſiæ, venena veritatis.*

Oratione de ſe ipſo.

Auctores librorum noxiorum puniti diuinitus.

Hanc ob cauſſam animaduertere eſt, Deum Eccleſiæ ſuæ amatorem, cōtra eiuſmodi homines vindictæ iuſtiſſimæ ſeueritatem oſtendere. Poteram huc adferre calamitoſos, & planè miſerabiles eorum exitus, qui libros eiuſmodi ediderunt: ſed continebo me meis finibus. Propoſitum eſt .n mihi, adoleſcētes ab hac lectione ſic auertere, vt nec curioſitate, nec vlla alia leuitate ad eam reuertantur. Lectores igitur ſæpè grauiter dico eſſe punitos.

Adoleſcentem propter hæreticorū lectionem Deus febri corripit.

Lib. 5 c. 5.

Inſigne huius generis exemplum ſcribit Reſcius noſter, in vita Magni Cardinalis Hoſij, quod ipſius verbis magna ex parte narrabo. Ait igitur, cùm Hoſius, etiā adoleſcentulus, Cracouiæ literis operam daret, adoleſcēs quidam nobili loco natus, ſocius ſtudiorum eius, qui amabat Germanicos libros Lutherana peſte infectos legere, in acutam aliquando febrim incidit. Cuius vicem cùm Hoſius doleret, officia conſolantium, & libēter, & ſtudioſè præſtabat, ac ſæpè ad lectulum

decumbentis aſſidebat. *Quodam ergo die, ſub capite iacentis quendam libellum aſpicit. quem cùm in manus accepiſſet, & hæreticum eſſe cognouiſſet. Hæc eſt, inquit, iſta febris, quæ te adeò grauiter excruciat. Tu malum hoc ipſe tibi ſciens, & volens accerſis, dum iſtas peſtes non ſolùm in animum, ſed & in lectulũ tuum recipis. Quamobrem ſi febrim à corpore tuo cupis propulſatam, prius ab animo tuo blaſphemiarum ſtudium, & omnem hæreticorum librorum colluuiem, à tua conſuetudine, quàm citiſſimè remoue, nec dubites, quin te ſtatim febris acerbitas deſerat, & corporis ſanitas remota peſte conſequatur. ac ita libellum flammis vltricibus obiecit. poſtridie verè cùm ad viſitandum amicum reuerſus eſſet, à febri relictum illo ipſo tempore inuenit, quo libellum ignibus exurendum tradiderat.*

Studia quo fine tractanda.

Nec plura addo de libris cum religione, pietate, boniſque moribus pugnantibus. Sed hoc iam alterum addo, non ſufficere adoleſcenti, vt probatis tantùm artibus ſtudeat: ſed vehementer etiam opus eſſe, quod ſupra attigimus, vt ſciat, ipſa ſtudia quemadmodum tractet. Pendet id maximè à fine, quo quis ad accipiendas ſcientias

tias accedit. Nam & bonis rebus malè ſtuderi poteſt : ſi non finis, qui debet, propoſitus ſit. Sanctus Bernardus, vir in rebus moralibus, & voluntatis actionibus mirificè oculatus, ſuper hac re diuinitus ratiocinatur. S Paulum, inquit, ſcientiæ fructum collocare in diſcendi modo : *Modus autem in eo conſiſtit, vt ſciatur, quo ordine, quo ſtudio, quo fine, quæque noſſe oporteat, quo ordine? vt id prius quod maturius ad ſalutem. Quo ſtudio? vt id ardentiùs quod vehementius ad amorem: Quo fine? vt non ad inanem gloriam, aut curioſitatem, aut aliquid ſimile; ſed tantùm ad ædificationem tuam, vel proximi. Sunt namque qui ſcire volunt eo fine tantùm vt ſciant, & turpis curioſitas eſt, & ſunt qui ſcire volunt, vt ſciantur ipſi: & turpis vanitas eſt, qui profectò nõ euadent ſubſannãtem Satyricum, & ei, qui eiuſmodi eſt, decantantem. Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter, & ſunt item qui ſcire volũt, vt ſcientiam ſuam vendant, verbi cauſa pro pecunia, pro honoribus: & turpis quæſtus eſt. Sed ſunt quoque qui ſcire volunt vt ædificent, & charitas eſt. & item qui ſcire volunt vt ædificentur, & prudentia eſt. Horum omnium ſoli vltimi duo non inueniuntur in*

Ratio ſtudendi in vniuerſum.

Serm. 36. in Cant.

Perſius Satyr. 1.

Sciẽtia perniciosa quibus.

abuſione ſcientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, vt bene faciant. Reliqui omnes audiant, ſcienti bonum & non facienti peccatum eſt ei, ac ſi diceret, ſumenti cibū, & non digerenti peccatum eſt ei. Cibus indigeſtus malos generat humores, ita & multa ſcientia per mores non digeſta, ita vt vita atteſtante & moribus bona efficiatur, reputabitur in peccatum.

Iacob. 4.

Videat igitur adoleſcens non modò, ne rebus ab Eccleſia vetitis aut cōſcientiæ periculoſis ſtudeat; neque finem aliquem non ſatis bonum ſibi in ſtudijs proponat: ſed etiam ne ſtudiorum occaſione ſit in ſtatu vllius peccati. Omninò enim, ſcire donum eſt Dei, qui in animam per peccatum à ſe alienam, ſuæ gratiæ dotes non facilè infundit.

(?)

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXV.

AB OMNIBVS STVDIOSIS adoleſcentibus ſcientiam rerum ſacrarum cum alijs ſtudijs coniungendam eſſe.

ALTERVM caput eſt, adoleſcentem literis operam dantem, lōgè à ſua profeſſione Chriſtiani nominis diſcedere, ſi dum alias artes licitas ac honeſtas tractat, non aliquam cogitationum ſuarum partē aliquādo rerum ſacrarum & religionis ſtudio tribuat: tum ne ipſe ignarus ſit eorum, quæ ſine magno animæ dāno ignorare non poteſt: tū vt religionis ſuę omnibus qui petēt, poſſit reddere rationē.

Optandum quidem erat, vt omnes Chriſtiani ſtudioſi, cum Sancto Paulo totos ſe ad ſolum Chriſtum diſcendum & ſciendum transferrent: atque à ſtudio legum, cauſſarumque ciuilium, cum Chryſoſtomo: à Philoſophia, cum Boetio: à politicæ gubernationis peritia, cum Ambroſio: ab eloquētia ſæculari, cū Baſilio, Cypriano, Auguſtino, Arnobio, Paulino, alijſq; plurimis, ad ſanctā ſcholam trāſirent, vbi ſcientiā Chriſti, ſacris literis com-

Theologiæ ſtudium viri Sancti, alijs artibus prætulerūt.

præ-

præhenſam, à Theologis explicatam audirent. Sed quoniam *non omnes capiunt verbum hoc*, & vult Deus, alias quoque artes ad hominum commoda ciuitatumq; cõſeruationem exerceri: id certè conſilij do omnibus, nequaquam planè neglectam habeant rerũ ſacrarum diſciplinam, neq; quiſquam ita ſe tradat alijs artibus, vt videatur illi ſcientia diuina, aduentitia & peregrina eſſe, cuius nullam partem opus habeat attingere:

Theologiã ſuam Ethnici Philoſophi tractarunt.

Indignum enim prorſus eſt, vt cùm tam larga manu nobiſcum Deus communicauerit notitias rerum diuinarũ, & omnes naturæ vires excedentium; nos ea liberalitate contempta, minus ſtudij ponamus in ijs penitus noſcendis, quàm poſuerint Ethnici Philoſophi in falſis Deum ſuorum mendacijs enucleandis. Tametſi enim illi, & ſtudio, & profeſſione differrent à ſuis Theologis; tam multa tamen de ſua Thologia ſcripſerunt, quàm multa videre eſt apud Euſebium de præparatione Euangelica, Theodoretum de cura Græcanicarum affectionum: clariſſimè verò ex ijs quæ D. Auguſt. de Varronis voluminibus refert: amplius

plius etiã ex ipſis libris Platonis, Triſmegiſti, M. Tullij. *Lib. 4. de ciuit. c. 4.*

Neque ego tamen aio, ſtudiũ Theologiæ, præſertim, quod in abditarum rerum inueſtigatione conſiſtit, cuiquam ſine certi & eruditi Magiſtri ductu aggrediendum eſſe: ſed hoc dico. Cùm duæ ſint maximè partes diuinæ doctrinæ (partim enim hiſtorica eſt, partim moralis) cuilibet Chriſtiano ſtudioſo, ex vtraque tantùm eſſe delibandum, vt auxilio bonorum, ſanorumque voluminum (quorum ætas noſtra ſuppeditat copiam) poſſit progreſſu temporis, cum ſuo magno bono, vtriuſque guſtum retinere. Theologiæ omnes ſtudere debent quomodo?

Qua de re quoniam egregiè præter cæteros diſſerere mihi videtur S. Eucherius, apponam eius locum integrum, vt vel illius verbis aliquod accendam ſtudioſis deſiderium, cognoſcendi ſaltem eam Chriſtianæ Philoſophiæ partem, quæ ad mores pertinet. Sic ergo inquit: *Quin tu repudiatis illis philoſophorum præceptis, quorum lectioni operam & ingenium accommodas, ad imbibenda Chriſtiani dogmatis ſtudia animum adijcis? Illic quoque quo facundia tua, atque ingenium exerceatur inuenies, bre-* Quæ ad mores pertinẽt omnes ex Theologia poſſunt diſcere. *Ep. paræ. ad Val.*

breuiq́; tibi liquebit, quanto hæc noſtra, id eſt, pietatis, veritatisq́; præcepta illis philoſophorũ præceptis debeant. In illis namq́ue eorũ præceptis, vel adumbrata virtus, vel falſa ſapientia: in his verò cõſummata iuſtitia, ſolida veritas cõtinetur. vnde licet dicere Philoſophiæ alios nomen vſurpaſſe, nos vitã. Etenim qualia ab his dari poſſunt præcepta viuendi? cauſſam neſciunt: ignorantes enim Deũ, & ſtatim ab exordio iuſtitiæ declinantes, conſequẽti in cætera feruntur errore, ſic fit poſtea, vt ſtudiorũ talium finis ſit vanitas. Si qui apud illos honeſtiora definiunt, huic iactantiæ deſeruiũt, huic laborãt, ita apud eos nõ eſt vacua vitijs abſtinentia vitiorũ. Hi itaq; ſunt ſicut ſcriptum eſt, qui terrena ſapiunt. Et paullo poſt: *Omitte iam illas quibus delectaris generales eorum ſententias, breuiter ex omni diſputationis genere collectas; atque ad ſtudia te noſtrorum & ſcripta cõuerte. Ibi tu optimè pectus tuum multifaria inſtructione ſatiabis, ibi ad inculcandam fidem, nos his quidẽ verbis, ſed tamen iſta dicentur tibi.* Eodẽ loco ex optimis ſcripturę partibus, medullã, vt ita loquar, morũ Christianorum per ſententias breues colligit. Quas quoniam tanto iudicio, tanta breuitate, tanta elegantia vno in

Sententiæ ſacrę, philoſophorum ſententijs præſtantiores.

loco

loco diſpoſuit; viſum eſt mihi huc totidem verbis adſcribere. Exiſtimet verò adoleſcens adferre me ipſi totidem pretioſiſſimas gemmas, pulcherrimis ipſius verbis, tanquam aureis vaſis incluſas, quibus non minus vitam ſuam, quàm ſtudia adornare debeat. Sequitur ergo. *Ibi iſta dicentur tibi. Verbum Dei, qui non credit, non intelligit. Ibi tu admonebere: Dominum, quia Dominũ voces, metue, quia patrem, dilige. Ibi tu veras hoſtias diſces audiendo: Acceptiſſima Deo ſacrificia ſunt iuſtitia & miſericordia. Ibi tibi iſtud inſinuabitur: ſi amas te, proximum dilige, quia nihil magis commodis tuis dabis, quàm quod contuleris alienis. Ibi tibi præcipietur, nullã eſſe cauſſam tam dignã pates, qua tibi iuſta fiat mors hominis. Illic aduerſus illicita moneberis; libidini reſiſte, tanquã hoſti acerbiſſimo, qui inſultare victis etiã contumelia corporis gaudeat. Illic ne concupiſcas, iſtud edoceberis; melius eſt nolle quæ non habeas, quàm habere quæ velis. Illic ne iraſcaris, hoc ingeretur: Qui prouocatus iraſcitur, tũ ſolùm nõ iraſcitur, cùm non prouocatur. Ibi etiam de inimicis audies: amato non amantem, quia amantem vix vllus non amat. Illic ſæpius id tibi iterabitur: Theſaurũ is bene recondit.*

dit, qui indigentibus diuidit. perdere enim iam non poterit, quod largiendo collocauit. Illic etiam feliciora ſuadeberis, cùm dicetur, Fidelium coniugum fructus eſt continentia. Ibi tu diſcernenda cognoſces, cùm audies. Mala ſæculi huius iuſtis, iniuſtisq́; communia ſunt ibi tibi iſtud audiendum offeretur. Maior ægritudo eſt languere animam vitijs, quàm corpus morbis. Ibi tibi ad commendandam pacem iſtud pronũciabitur; Impatientibus ſimilitudo morũ cauſa diſcordiæ. Ibi ne ſequaris malos, iſtud audies: Prudentem & ſapiens informat, & ſtultus; ille, quid imitandum ſit, docet; iſte, quid vitandum. Illic & iſta proferentur: multa proſunt neſcientibus, ideò non minor eſt Dei in operto, quàm in aperto benignitas. Illic admoneberis: gratias Deo nõ magis in proſperis agas, quàm in aduerſis: & cùm proſpera ſint, te non meruiſſe fatearis. Illic tibi etiã remotiora pateſient, cùm iſta prædicabuntur. Fatum nõ eſſe, interrogent gẽtes vel leges ſuas, quæ vtique nõ puniũt, niſi factorum voluntatem. Illic audies ad cuſtodiendam puritatem & iſta præcipi: Si vis eſſe verax, ſuſpicax non eris, non enim ſuſpicamur, niſi quod neſcimus. Ibi de ſublimioribus quoque iſtud audies: Deo mente defixus à paſſionibus cùm titillatur, à cælo in ter-

in terram deuoluitur. Ibi & hæc memorabuntur; Cùm hic mali interdum bona capiant, boni malis affligentur, qui futurum Dei iudicium credũt, iniquum (quod abſit) Deum iudicãt. Illic tibi ſuggeretur; & iam in ſecretis tuis, quod velis homines neſcire, ne feceris: quod Deum, ne cogitaueris. Ibi tibi contra omnem fraudem dicetur: Infelicius eſt decipere, quàm decipi. Illic & aduerſus iactantiam conſummantia tibi hæc præcipientur. Vanitatem tãto magis fuge, quanto melior efficeris: cætera enim vitia creſcunt vitijs, vanitas vanitatib. Et iſta quidẽ pauca de ſtudijs carptim & breuiter prælibata ſunt. Quod ſi ad fontes ipſos ſacri eloquij ſcrutator acceſſeris, ibi tu non exteriora magis, quàm interiora miraberis. Ita ſcriptura dñ intrinſecus radiat, velut precioſiſſima quæque gemma in profundũ fulgorem conſiderantium demittit oculos. Hoc tu caligantem mentis aciem, nequaquam refugus inſueſce; hoc interno ac ſalubri cibo diſce animæ famem paſcere. Per opus miſerantis Domini id fore nõ diffidimus, vt noſtrorum appetens, & diſſimulator tuorum inania faſtidias, & ſolida concupiſcas.

Sera pœnitentia.

NOVI EGO doctores, publicis cathedris per Italiam nobiliſſimos, qui ſerò agnoſcentes, quanto cum dam-

damno aliquam ſacri ſtudij partem cum profano, quod tractabant, coniungere neglexiſſent: ſuſpirabant iam ſibi tot annos elapſos, quorum bonam partem aut planè amiſiſſent, inanibus diſtenti occupationibus; aut certè minus rectè collocaſſent, non tribuentes plus temporis vtilioribus, magiſque neceſſarijs ſtudijs.

CAPVT XXVI.

QVOMODO OMNES REBVS ſacris ſtudere poſſint: de concionibus audiendis: deque optimo concionandi modo.

IAM verò quoniam nec fieri poteſt, neque fortaſſe tutum eſt, vt omnes promiſcuè ſuo Marte, quod aiunt, etiam à libris adiuti, diuinas literas tractent; atque etiam ſunt fortaſſe, quos ſola reuerentia ab illarum lectione abſtinet: aliam quandam huius ſtudij rationem prouidit Deus, quæ & omnibus prompta eſſet, & vehementer vtilis, tum ad mores: tum ad doctrinam. Ratio hæc eſt, vt quis libenter audiat verbum Dei pro concione ad populum explicari.

Audiendis concionib.

Audiui

Audiui quemdam virum nobilem Mediolanenſem grauem admodum & prudentem, qui diceret ſe etiam deſiderio diſcendi, nullam vnquam concionem, quam audire potuerit, omiſiſſe. Cauſſam dicebat, quod vnius concionis tempore totum illud diſceret, quod concionator magno aliquot menſium, vel etiam annorum labore collegiſſet. Itaque compendiariam viam ad diſciplinam Chriſtianam dicebat eſſe conciones.

Dictum viri nobilis de concione.

Vt verò cum fructu ſermo de rebus diuinis audiatur, hæc obſeruanda ſunt. Principio animo oportet accedere bene comparato, eum qui eſt auditurus: deinde eum qui dicit, ita dicere, vt diuinam veritatem dici conuenit. Concionatoris enim eſt Chriſtum proponere, eius doctrinam, eius mores, non ſuam eloquentiam oſtendere; nec de rebus diuinis agere ex ſuo cerebro; ſed quemadmodū à patribus accepit, neq; in auditorib. relinquere admirationem ſui ingenij, memoriæ, eloquentiæ; ſed cupiditatē benè viuēdi, dolorem acrem de admiſſis criminibus. Hos tales adoleſcens ſtudioſus inquirat, quos cū inuenerit, patienter ferat,

Conciones ſacræ quomodo audiendæ.

ferat, ſi quid illis in parte minus neceſſaria deſit; modò id quod præcipuè quæritur, animorum fructus reliquos defectus ſuppleat.

Non ita diu eſt, cùm epiſtolam quandam legi viri nobilis, qui non minus ingenio & eruditione, quàm moribus & Chriſtiana probitate excellit. Ea quoniam videtur mihi omnia, tum concionatorum, tum auditorum officia pulcherrimè complecti; digna viſa eſt, quæ huc transferretur. Scribit ergò in hunc modum.

Epiſtola: in qua boni concionatoris expreſſa imago.

Si eſt, quod aiunt, vt leo ex vnguibus cognoſcatur: poſſum ego ex paucis concionibus patris huius, de ipſo in vniuerſum exiſtimare, atque eum ſimpliciter bonum, magnum, fructuoſum concionatorem dicere. Aſcendit pulpitum bonus vir mane: & primo ſtatim adſpectu, geſtuq; opinionem ſibi moderationis & ſapientiæ conciliat. Exordium ſimplex & ſobrium, liberum illis legibus exordiorum, quas multi ſequentes non oratoris, ſed pædagoguli alicuius ſpeciem referunt. Partitio diſtincta modeſtè promittens, quæ in reliqua oratione cumulatius, quàm promiſerat, præſtaturus eſt. In hiſtoriarum tractatione mirus eſt: ſæpè tam

bellè

bellè inter ſe committit diuerſos ſcripturæ locos, vt ex duabus vnam quaſi ſcripturam efficiat. Atq; his coloribus exornatur tota pars prima. Adducuntur deinde in altera parte pigmẽta varia, quæ ſimplicem illam explicationem diſtinguant, morali tractatione & reprehenſione vitiorũ. Reprehenſiones verò non ſua ipſe perſona inducit, ſed mira prudentia ſeipſum occultans, prophetarum atque Euangeliſtarum verbis cõtra omnia vitia tonat, fulminat, animos percellit. Itaque ſunt quibus non videatur ſe accommodare Euangelio pro tempore, quod non, vt ſolent commentaria Aſcenſij, ſingula verba diſcutiat: ſed qui oculis intelligẽtiæ vtitur, clariſſimè videt, concionem totam, quaſi flumen quoddã cæcis meatibus, & è mari effluere, & in idem mare Euãgelij relabi. Placet mihi, quod video illum laborare, non qui oſtentet doctrinam, memoriam, eloquentiam: ſed qui ardens cupiditas appareat fructus & Chriſtianæ pietatis. Verba habet non phalerata, neq; tamen impropria aut longè petita. Interdum quoque aliqua in leges vernaculi ſermonis offenſiuncula me iuuat: vt leuis pedũ offenſio non deijcit hominem, ſed confirmat, aut vt in concentu, quædam ex arte diſſonantia delectat. Argumentis vtitur popularibus,

non, quorum ſubtilitatem vulgus ſtupeat; non intelligat, ſuccum videlicet quærit, nõ fucum, qui omnia quoq; artis lenocinia auerſatur. Credo vt oſtendat prudentibus, aliud eſſe concionantis pulpitum; aliud cathedram docentis: neque (quod his moribus quorundam concionatorum effecit ambitio) concionem eſſe theatrum aut ſcenam. Si nouam aliquã & inuſitatam opinionem adfert, autorem mox addit aliquem ex patribus: nec ingenio ſuo laudem vllam quærit. Quem morem vtinam noſtri omnes ſequerentur? qui nimis aliquando audaculi ſunt, ad excogitandas nouas ſcripturæ interpretationes. Exardeſcit deſiderio, non placendi, ſed iuuandi, in ipſis adeò oculis, in geſtu, in verbis eminet quiddam (quod in paucis eſt) anxium, infirmum, anhelans pro ſalute animarum: vt in gallina pro tuendis pullis. Itaque in auditoribus non relinquit pruritum aurium; ſed incendium animi, aut acrem dolorem, aut talem motum, vt quis dimiſſa concione non dicat: Bene dixit concionator; ſed tacitus cogitet, quomodo ſibi viuendum ſit in poſterum. Habes ſpeciem oratoris Eccleſiaſtici, quem qui inuenerit, ſciat ſe inueniſſe optimum diſciplinæ Chriſtianæ Magiſtrum.

Digitized by Google

CAPVT XXVII.

DE DIVERSIS VIIS, QVIBVS adoleſcentes ad vltimum finem, id eſt, felicitatem perpetuam poſſint contendere.

SApientiſſimus Rex Salomon, cùm omnium pænè rerum ſcientia donatus eſſet, tria tamen difficilia ſibi cognitu eſſe affirmat: quartum verò penitus ignotum. Ac tria quidem illa ſunt; *Via aquilæ: via colubri ſuper petram; & via nauis in medio mari.* Quartum, *Via viri in adoleſcentia.* Sanè enim, *quæ ſunt hominis*, vt loquitur Apoſtolus, poſt Deum *nemo nouit, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in homine.* At idem ille ſpiritus, ætate tenera plerumque parum videt, nec ſuas ipſe res ſatis intelligit. Quis ergo ipſo ignorante intelliget alienus?

Prou. 30. Viæ adoleſcentiū ignotæ & ipſis & alijs.

1. Cor. 2.

Dauid igitur, cùm à Deo veniam rogaret eorum, quæ in adoleſcentia deliquiſſet, addidit: *Et ignorantias meas ne memineris*, quaſi dicat, excuſabilia ſunt aliquanto magis adoleſcentiæ peccata: tum, quod ferè per ignorantiam admittuntur: tum, quod, vt con-

Pſal 24. Adoleſcētiæ peccata cur minora.

Digitized by Google

ſequens eſt, ætate matura recognoſci vix poſſint: tum denique, quòd pars aliqua culpæ per ea contractæ hæreat in gubernatoribus adoleſcentiũ. Quare & mox ſubiunxit. *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Sic Paulus Apoſtolus, ſperat ſe miſericordiam conſecutum peccatorum adoleſcentiæ; *quia*, inquit, *ignorans feci.*

1. Tim. 1.

Adoleſcentiæ ruditas.

Quod ſi etiam viri in magna plerumque ignoratione verſantur: quid mirum adoleſcentibus idem vſu venire? Nam & ſine ſcientia naſcuntur: nec eam ſine magnis laboribus experientia, tempore ſibi comparare poſſunt. Hanc ob rem exercentur in addiſcendis artibus; curantur ſcholæ publicæ, curantur Magiſtri, libri; maximus labor ſuſcipitur, quæ eò ſpectãt omnia, vt à mente illorum tenebrę, in quibus nati ſunt, diſcutiantur. Nihil ergo mirandum, ſi inter tot res quas ignorant, parum aut nihil norint ſeipſos: atque ab alijs ipſorum vitæ ratio pernoſci non poſſit.

Adoleſcens laboret cognoſcere

In hac ergo cognitione optimè ponetur opera, tum ipſius adoleſcentis;

centis; tum eorum, quorum ſub cura viuit: quod vtiliſſima ſit, vt ex qua vĕdeat magna ex parte rectus ingreſſus in totam deinceps vitam. Quoniam ergo initio operis, cauſſam mihi ſcriptionis fuiſſe præfatus ſum; vt auxilia rectè viuendi ſuppeditarem adoleſcĕtibus: non video promiſſa præſtiturus, niſi antequam ſcribendi finem faciam, in hac parte experiar, num quid efficere poſſim, id eſt, enitar lumen aliquod mentibus adferre, quo facilius & ſeipſos cognoſcant, & cognitos non negligant.

vitæ ſuæ genus.

DVPLICI autèm via ad ſui cognitionem adoleſcens venire poteſt. Altera ſupra naturam prorſus eſt, per lumen diuinam extraordinarium. Nam hoc lumen, dubium non eſt, quin habuerint, Salomon à prima adoleſcentia: Ioannes Baptiſta, ab vtero quoque materno, atque hi in lege veteri, in noua autem, Nicolaus, Martinus, atque alij plures, ab vltima vſque pueritia, aut infantia. Sed hoc beneficium à Deo non omnibus datur.

Duplex lumen ad cognoſcendum ſe.

Lumen diuinum.

Altera eſt ergò via tritior, per aliorum hominum doctrinam, ſiue illa exem-

Lumen doctrinæ humanæ.

exemplis, ſiue ſermone tradatur. Huc pertinent parentum & gubernatorum inſtitutiones: Magiſtrorũ, librorumq́; doctrinæ; omnia denique, quæ per ſenſus lumẽ ad intellectum inferunt; quò videat, & quo in ſtatu ipſius anima ſit, & quid ab ea ſibi Deus ſator, parens ac Dominus ipſius repoſcat.

His atque huiuſmodi præſidijs poteſt ab adoleſcente, vel ſolùm lumen rationis adiungi, vt ab Ethnicis quibuſdam factitatum, qui aliquas, licet infirmas atque imperfectas virtutes morum ſunt aſſecuti: vel præter rationis lumen, etiam diuinæ Fidei, quod fecerunt homines Chriſtiana religione imbuti: qui viua fide illuſtrati & confirmati, ſanctè, pieque tranſacta vita, ad æternam beatitudinem gratia Dei peruenerunt.

Finis vitæ humanæ.

(?)

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XXVIII.

NEQVE PER NATVRAE, NEque per moralium virtutum viam adoleſcentem duci ad ſuum finem.

AD HVNC virtutis Chriſtianæ gradum & ſpem ſalutis æternæ non poteſt homo quiſquam pertingere, nedum adoleſcens, ſi eò ſequatur quò natura ducitur. Nam ſi vlla experientię habenda eſt fides, atque ijs quę periti Philoſophi tradunt, maximè Ariſtoteles, natura adoleſcentiæ hęc ferè inſunt. *Propensè concupiſcit ex voluptatibus corporis maximè Venerea concupiſcit, eorumq́ue impatiens & incontinens eſt.* Quæ verò turpitudo eſt, quæ non oriatur ex huius cupiditatis radice? Sufficiat hoc tantùm dicere, tantam huius cupiditatis vim eſſe in adoleſcentia, vt ad ea aliquando progrediatur, quæ D. Paulus cum tanto honore vocat, *paſsiones ignominiæ.* quibus quā obnoxij fuerint miſeri Ethnici; præter teſtificationem Apoſtoli, inter ipſos vix quiſquam eſt ſcriptor, qui non deploret.

2. *Rhet. c* 27

Adoleſcentiæ propria. 1. Cupiditas.

Rom. 1.

2. Inconſtantia.

Pergit Ariſtoteles. *Facile mutatur, voluptates breui faſtidit.* Hæc inconſtãtia ſi nihil præter ſe aliud pareret mali; per ſe tamen magnum malum eſſet: præcidit enim omnem virtutis aſſequendæ ſpem, quæ ſine animi cõſtãtia & fortitudine comparari non poteſt. At naſcitur etiam hinc infinita quædam curioſitas, ſine fine res nouas quærẽs, quaſi ſemper poſteriora peiora ſint prioribus.

3. Iracundia.

Paratus & acer ad iras: ac ideò præceps, nec impetum cohibens. Poſſet hic infinita texi ſeries perturbationum, damnorũ, ruinarum irreparabilium; in quas per iram ſe præcipitarunt adoleſcentes, neque ſe tantùm, ſed vnà parentes, amicos, familias, ciuitates, regna cum extrema pernicie, vt furens vnda torrentis, quæ non modò glebas & ſaxa deuoluit; ſed arbores etiam, montes, vrbes denique ipſas, ne veſtigio quidem relicto euertit. Sic Græcorum, ſic Romanorum imperia conciderunt. Ad ſummam: Nullum fuit vnquam toto orbe terrarum memorabilius bellum, in quo non primæ partes fuerint iuuenum ſeu incipiendo, ſeu perſequendo.

Quid

Quid nunc dicam de priuatis odijs, contentionibus, duellis, diſceſſionibus in partes, cædibus, graſſationibus, parricidijs? Hæc enim omnia effecta ſunt Iræ, & præcipitationis adoleſcentium.

Adeo ſtudioſus honoris, ambitioſusque, vt victoriæ cauſſa dimicationes grauiſſimas ſæpè adeat, gaudet exceſſu & eminentia. Itaq; quis exceſſus in ijs non videtur, quæ inanitates, quæ pompæ, quocunque tandem precio comparandæ? præſertim cùm idem Philoſophus addat, *non eſſe adoleſcentem pecuniæ amatorem.* Hinc fit vt quotidiana ſint eorum exempla, qui cùm à ſuis maximas hæreditates acceperint, repentè deuorato patrimonio egentes prodeant. 4. Ambitio.

Credulus deinde, faciliſque, eoque optima ſemper ſpe. Natura enim calet, vt temulenti vino Poterat ne quicquam aptius dicere, ad ſignificandam in adoleſcentibus iudicij paruitatem, quàm vt eam compararet ſepultis ac ſopitis vino? Quàm multi ſua credēdi & ſperandi facilitate, leuiter committentes alijs rem, honorem, ſalutem, miſerrimè in fraudem inducti, & ad extremas miſerias redacti ſunt? 5. Credulitas ſeu temeritas.

6. Cæcitas in amicis deligendis

Prætermitto reliqua, quæ qui volet, diffuſè apud auctorem videbit. Vnum illud ſolū illius verbis apponam, quod tantum valet, vt vel ſolum ſufficiat, ad præcipitandum adoleſcentem, in certiſſimam perniciem. *Nulla eſt ætas quæ amicos ac ſuos vehementius diligat, quia conſuetudine plurimum conuictuq; gaudet: nec tam id intuetur, quod expedit quàm quod libido imperat; quo fit vt in alijs reb. ſic in deligendis amicis peſſimè iudicet, cōtra quam Chilo præcepit, ne quid nimis, omnia immodicè perſequitur, propenſiſſimus cùm diligit, infenſiſſimus cùm odit.* O infelicem iuuenis animam, ſi huic ſe naturæ tam ad viuū ab Ariſtot. depictæ, in manum tradat, ſecura huius ductū ſequatur: ſi facit, planè traditus eſt velut in hominis furioſi poteſtatem, cui tot in manu ſunt gladij, quot appetitus prauos iam vidimus. Certū eſt igitur viam naturæ ducere adoleſcentem nō modò ad nullam felicitatem; ſed etiā ad perniciem certiſſimam.

Politica gubernatio nō ſatis adoleſcentiæ vitia curat.

NEQVE VERO quiſquam mihi occurrat, naturam ſingulorum hanc eſſe; ſed qui in cōmunitate hominum viuit, in ciuitate, quæ legibus & Magiſtratibus regatur, cum hæc pericula

poſſe

poſſe euadere. Non eſt ita, nõ eſt. Quis enim neſcit, quàm iniquæ fuerint leges in rebus publicis Ethnicorum? vel hoc quale eſt, quod eſſet, vbi publico ritu idolis homines mactarentur? quàm multa conſuetudine inducta, contra omnem naturæ legem tolerabantur, & probabantur? atqui hoc quid erat aliud quàm vitijs auctoritatem dare? ſed in præſens omnia hæc miſſa facio, illud affirmo, multas reſpublicas, ſine lumine diuinæ gratiæ, optimis legibus conſtitutas: in actionibus tamen ſingulis, cùm vniuerſi deliberarent, in grandes & enormes incidiſſe errores, vſque eò, vt ipſi Ethnici non poſſent eos non execrari.

Sufficiat id vno Athenarum exemplo oſtendere. Quod totidem verbis ex autore Latino deſcribam. *Quid abeſt, inquit, quin publica dementia ſit exiſtimanda, ſummo conſenſu maximas virtutes, quaſi grauiſſima delicta punire, beneficiaq; iniurijs rependere? Quantam reprehenſionem merentur, qui cùm iniquiſſima haberent ingenia, moribus ſuis, quàm legibus vti maluerunt.* Mox magnos illos principes, quibus tã ingrata fuerat ciuitas, ſic loquentes facit. *Diſcordes*

Politicorũ optimorum graues errores.

Valer lib. 5. cap. 3.

 foti-

ſoci tui, pacúque diuidua tuguria Græciæ: facta ſunt columen. Lucet Marathon Perſicis trophæis. Salamis & Artemiſium Xerxis naufragia numerantur, prævalidis manibus exhauſta mœnia pulchrioribus operibus conſurgunt. harum rerum auctores; vbi vixerunt? vbi iacent? reſponde, nempe Theſea paruo in ſcopulo ſepeliri, & Miltiadem in carcere mori, & Cimona paternas induere catenas, & Themiſtoclem victorẽ victi hoſtis genua complecti, Solonemque cum Ariſtide, & Phocione penates ſuos ingrata fugere coegiſti, cùm interim cineribus noſtris fœdè ac miſerabiliter diſperſis Aedipodis oſſa cæde patris, nuptijs matris contaminata inter ipſam Areopagum diuini atq; humani certaminis venerabile domicilium, & excelſis præſidijs Mineruæ arcẽ, honore aræ decoratos ſacroſanctiores colis. adeò tibi aliena mala tuis bonis grauiora ſunt. Sed omittamus ingratos. Ecce quò ducat adoleſcentes ſimul & ętate prouectos; ſapiẽtes cum vulgo, natura ad res malas inclinãs, ſi appetitiones ſuas, & propenſiones ſequatur.

Virtutũ via ſine diuino lumine non ducit ad finem.

Sequitur via moralium virtutum, ſine ſupernaturali lumine fidei, quam nonnulli Ethnici inſtiterunt. Sed neque hæc ſatis rectà adoleſcentem ducit

cit ad finem ſibi propoſitum, mitto e-nim, quòd *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo*. Nihil dico de eo, quod ſacri Doctores, atque in primis D. Auguſtinus docet, virtutes illas admodum fuiſſe imperfectas, quæ neque ſufficerent in homine quicquam ad perfectum adducere, hoc tãtum dico, homines illos virtute præditos ex Ethnicis, quanquã Deum aliqua ex parte cognoſcerent, tam fuiſſe tamen infirmos ad hanc ſuã cognitionem externis actibus oſtendendam: vt ſolùm, ne oculos vulgi offenderent, idola Deorum loco venerarentur; in amore autem proximorũ tam parum vidiſſe, vt præter alios innumeros errores, quibus de vera iuſtitia inuoluti tenebantur, Ariſtoteles etiam, atque alij rectius putarint, calamitoſos homines vita exuere, quàm ope aliqua ſuſtentare. iam verò, qui inter omnes rectiſſimi putabãtur, glorioſiſſimum ducebant, ſibi cùm opus eſſet manus afferre. Exempla, quoniã ijs plena Romanorum, Græcorumque hiſtoria eſt, prætermitto. Qui vel ſolùm Senecam legat, virum alioqui in moribus tractandis, cõtemnendis honoribus & voluptatibus admirabi-

Heb. 7.

Ethnicorũ ſapientum fœdi errores.

lem; videat eum, cùm de morte contemnenda diſputat, eò progredi, vt doceat mortem, ſi non accedat, ſponte accerſendam eſſe. *Exerce te*, inquit, *vt mortem & excipias, & ſi ita res ſuadebit accerſas; intereſt nihil, an illa ad nos veniat, an ad illam nos.*

Epiſt. 70.

Hæc tanta vitia ſi foras prodibant; quid in illorum hominum animis putamus delituiſſe? Ipſi adeò Iudæi, in actionibus internis grauiter hallucinabantur; tametſi cum lege *Non concupiſces*, fidei etiam lumen accepiſſent: quid ergo in illis videre potuit cæca gentilitas? hinc cùm diſputarent de amore & puritate adoleſcentium, in fędos & pernicioſos errores lapſi ſunt: vt facilè eſt videre, tum ex ipſorum hiſtoria, tum ex præceptis quibuſdam moralibus Plutarchi.

Iudæorum error de actionibus bonis.

(?)

CAPVT

CAPVT XXIX.

VIAM FIDEI DVCERE AD bonum finem: in ea duo genera adoleſcentum; boni & mali. Boni quomodo à Deo conſeruentur, & ducantur.

SVPEREST ergo iam ſola via, quam fides Chriſti Domini noſtri aperit, qui meritò de ſe prædicare potuit, *Ego ſum via*: Et: *Ego ſum oſtium*. Et: *Omnes, quotquot ante me venerunt, fures ſunt & latrones.* Certè quidem, ex ijs quæ diximus, ſatis conſtat, cæcos illos Ethnicos multa voluiſſe, pauca potuiſſe: fuiſſe fures honoris Dei, latrones proximorum, & ſui ipſorum. Qui hac via incedit, ſeipſum prius in animo, pòſt in externis moribus rectè componit: aduerſus proximum, & ſe & ſuas actiones moderatur lege veræ charitatis & iuſtitiæ: denique Deo tam ſe perfectè offert, quàm ille deſiderat.

Via fidei Chriſtianæ ducit ad finem.

Ioan 14.

Ioan. 10.

Duo autē ſunt adoleſcentium genera, quæ hac fidei via incedunt. Alij ſunt qui gratiā, quam per Baptiſmum acceperūt, accuratè cōſeruant, eamq;

Duo adoleſcentium in via Fidei diuerſa genera.

ſi per

ſi per ſuam imbecillitatem aliquando amittant, celeriter recuperant, pœnitentiæ Sacramento. Alij, qui in primordijs ætatis obliti parentis, ac Domini ſui, atque ab illo auerſi, ſeipſos ac opes virium ſuarum cum filio prodigo dilapidant, in perſequendis voluptatibus & appetitionibus naturæ. Atque hos vt inter ſe plurimũ diſtant, ita diuerſis admodũ modis gubernat Deus, quibus alteros ſtantes cõſeruat, alteros erigit iacentes. Atque hoc ipſum eſt, quod ſuperior noſtra ratiocinatio diſcurrens paulatim inuenire nitebatur, ad quod penitus intelligendum, ſingulari opus eſt gratia Dei: tũ ei qui aptè ad adoleſcentum captum de eo ſcribere velit: tum ipſis adoleſcentibus, qui ex lectione fructus aliquid haurire cupiunt.

Deus non omnes regit eodẽ modo.

PRIMVM igitur de bonis hoc affirmare poſſumus, eos à Deo, vel in ſua via ſemper ſeruari: vel ſi aliquando nonnihil aberrent, quàm primùm reduci, idque modis ferè quatuor. Atqui hi modi ſunt quatuor illis rebus ſimiles, quas ſollicitæ nutrices ad tenera infantium corpuſcula fouenda adhibere ſolent. Connumerat eas S. Hieronymus,

Bonos quomodo in via recta cõſeruet Deus.

nymus, aptè ad noſtrum inſtitutum, cùm in Ezechielem ſcribens, de conſtitutione ciuitatis Hieruſalem ſic ait: *Naturale eſt (vbi tamen parentum non deeſt diligentia) ortis infantibus primùm præcidi vmbilicum: deinde ad eluendum ſanguinem lauari eos aqua. Tertiò humorem corporis paruulorum ſalis adiectione ſiccari. Quartò, vt tenera infantium corpora pannis inuoluantur: duplicem ob cauſſam, vt & pannis ſiccetur corpus, quod pānis ne defluat ſeruatur & ſtringitur: & membra tenerrima ne facilè deprauentur. vnde & corpora Barbarorū Romanis corporibus rectiora ſunt, vſque ad ſecundum enim & tertium annum, ſemper pannis inuoluuntur. Sed non talis Hieruſalem, cuius nec vmbilicus abſciſſus, nec ligata ſunt vbera, nec aqua lota eſt in ſalem, neque ſale ſalita, neque inuoluta atque conſtricta pannis infantiæ.* Lib. 4. in Ezech. c. 19.

Has igitur res quatuor interpretari poſſumus (vt ex ſancti viri explicatione colligere eſt) quatuor beneficia, quibus eos adoleſcentes ornat Deus, qui puritatem ſuam conſeruare nitūtur. Primùm eſt virginitas mentis & corporis, quæ ideò præciſione vmbilici indicatur, quòd ea parte corporis, Quatuor beneficia Dei in adoleſcētes bonos.

quaſi

quaſi radix videatur incontinentiæ. Secundum eſt, gratia diuina, quæ in baptiſmo illis peccata ſoluuntur, ſignificatur in ablutione aquæ. Tertium eſt inſtitutio atq; educatio bonorum & Chriſtianorum parentum. Intelligitur id nomine ſalis, quod in ſacris literis ſymbolum eſt ſapientiæ. Quartum ſunt leges & præcepta, quę terrorem adiunctum habent. His enim tanquam faſcijs ſtringitur animus adoleſcentium, vt rectus euadat; neq; ſalem educationis amittat, & aditum inimicis gratiæ diuinæ ad ſe præcludat. His faſcijs quanto diutius conſtrictus manet, tanto euadit melior, vt S. Hieron. ait. *Barbarorum corpora Romanorũ corporibus erectiora eſſe*; q diutius in pannis habeãtur. Itaq; ſi homines ipſos videamus, intelligemus, qui vel nullam vel exiguã habuerint domeſticã educationem, immanè quantum diſtare ab ijs, qui tenera ætate bene edocti, pluresq; annos ſub diſciplina habiti ſunt. Vt. n. in illis libertas quædam & diſſolutio morum, & vitiorum vbertas, primis ſtatim annis apparet: ſic hos videre eſt ſemper ſui ſimiles; niſi quod quotidie ſe meliores, honeſtioreſque euadant.

Ecce,

Digitized by Google

Ecce, adoleſcentes, hæc eſt via Dei, *hæc via, ambulate in ea*. Itaque ſi quis adoleſcentum ſcire cupit, quo ipſe loco ſit apud Deum, num illius maieſtati ſua vita placeat, diligenter in his quatuor reb. ſe ipſe obſeruet. Videat qua diligentia ſuam Caſtitatem cuſtodiat, quàm ſollicitus ſit in cauenda offenſione Dei, id eſt peccato, quod cùm diuina gratia ſpoliat: examinet ſe, quàm docilem ſe præbeat non modò in liberalibus artibus, ſed multo etiam magis, in rationib. indies melius perdiſcendis, quibus virtutem exerceat. Conſideret denique, quàm obſeruans ſit legum, quæ conſcientiam cum ſupplicij interminatione obligant. Quales ſunt primum diuinæ: deinde omnium qui ipſum gubernant. his enim poſt Deum ſummum obſeruantiam & obedientiã debet. O præclara capita! ad tui ipſius à te exigendam rationem aptiſſima, non modò cùm ad confeſſionem te paras, ſed quotidie minimum ſemel. Nam adoleſcẽs prudẽtia prędi- tus cõtinua vigilantia, hæc velut quatuor bonæ vitæ propugnacula tueri debet, atq; ita ſibi pſuadere, quicquid illius tectum ſubeat, cor dico atq; animam,

Examen ad cognoſcendum animi ſui ſtatum.

mam, quod vel caſtitati quocunq; modo aduerſetur: vel odorē aliquem habet peccati maximè grauioris; vel exiguo aliquo diuerticulo ſeducat ipſum à diſciplina morum: vel deniq; à vera atque abſoluta obedientia Dei & maiorū: id nihil eſſe aliud, quàm nūcium diaboli; aut tubicinem, qui ab inferis prodiens, hortetur illū relicta via Dei certiſſimi interitus viam capeſſere.

CAPVT XXX.

ADOLESCENTES MALOS quomodo ad viam reducat Deus.

QVI verò diſſolutè viuit adoleſcēs, difficilius multò cognoſcit, quā illum Deus velit ingredi via, qua euadat peccatorum ſordes, & ad ſalutem perueniat. Viuit enim hic velut in tenebris, ita, vt vel occludat oculos aduerſus lucem diuinæ gratię, vel, ſi non occludit, tamen propter habitum vitij ſit quaſi qui habeat oculos, nec videat: aures, nec audiat: aut certè, vt qui cæcutiens atque omnia ſuſpectans pedeſeſſim in media luce ambulat. Quæ quanquam ita ſint: tamen ſi ad rem

velit

velit attendere, videbit ſibi ſemper præſentem eſſe Deum. Scilicet infinita bonitas nunquam illum in peccato hærentem abijcit; vt ipſe tandem aliquando peccatum abijciat.

Reſpice igitur primùm, qui talis fuiſti, pauliſper actam ætatem: pueriles inanitates, luſus, inobedientiam, ſuperbiam, tractationem literarum negligentem, & quaſi coactam, videbis Deum eſſe, qui ad hoc vſque momentum tuam ſibi felicitatem curæ habuerit, vt qui vel ab eo, qui aliud fortaſſe quærebat, tamen te per vim ad tuas vtilitates adigi voluit. Erat hæc Diui Auguſtini commentatio, cùm ad Deum loqueretur. *Tu verò cui numerati ſunt capilli capitis noſtri, errore omnium qui mihi inſtabant, vt diſcerem, vtebaris ad vtilitatem meam: meo autem, qui diſcere nolebam, vtebaris ad pœnam meam, quia plecti non eram indignus, puer, & tantus peccator. ita de non benefacientibus tu benefaciebas mihi; & de peccante me ipſo tu iuſtè retribuebas mihi iuſſiſti enim, & ſic eſt, vt pœna ſua ſit ſibi omnis inordinatus animus.* Vide mihi quæſo, quàm facilem modum adoleſcenti vir ſanctus oſtendat, quo Deum

Modus redeundi in viam; ſi quis per vitia aberrauerit.

1. *Conf. c.* 12.

Magiſtrorũ caſtigatio beneficium Dei.

Digitized by Google

Deum vel in pueritia inueniat: videat eius amorem in ſchola, inter ipſas Magiſtrorum caſtigationes, & inter ipſas quæ ex his nōnunquam oriuntur moleſtias & faſtidia animi.

Progreſſus in via mala qui fiat.

Deinde redi in memoriam eius tē-poris, quo iam amare cœpiſti litteras, & guſtare ſuauitatem, maximè hiſtoricarum aut fabuloſarum narrationū. vide num talium rerum delectatio memoriam Dei, & curam animæ tuæ tibi excuſſerint. Quod ſi eſt nimirum ex eiuſdem Auguſtini ſententia, hoc fuit à Deo recedere, & tantum voluptatis ex rebus creatis capere, vt illarum amor Creatorē excluderet. Hoc fuit, vt ſcriptura loquitur, *fornicari à Deo:* dum ſimilis eſſe vis ijs, à quibus ad eiuſmodi delectationes verbis, exemplíſque pertraheris. *Quid*, inquit idem, *miſerius miſero non miſerante ſeipſum, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Aeneam; non flente autem mortem ſuam, quæ fiebat non amando te? non te amabam, & fornicabar abs te, & vndique ſonabat euge, euge: dicitur enim euge, euge, vt pudeat, ſi non ita ſit homo.*

Cap. 13.

Cur pleriq; adoleſcētes viā vitiorū ſequantur.

Quibus verbis duas cauſſas videtur indicare Auguſtinus, cur ſæpè adole-

dolefcentes,cùm è pueritia egreſſi; ad illud Pythagoricæ literæ biuium venerunt, quo eligenda eſt ex duabus vijs altera, non ad dextram virtutis, ſed ad vtij ſiniſtram declinent. Prior eſt amor nimius, quem ſeu in literis, ſeu in quacunque iucunda exercitatione ſic totum defigunt, vt minus iam curent Deum & animæ ſalutem. Quòd ſi pergũt ire, quò hic amor ducit, paulatim ita animo adhæreſcunt rei creatæ, vt per illam non magni faciant Creatorem. Negari non poteſt, quin hoc primum ſit multis ſpiritus præcipitium. 1

2 Altera cauſſa eſt, timidus reſpectus ad hominum iudicia, ſi non ipſi quoque faciant, quod alij homines ſolent. quoniam igitur pleriſque inter quos viuunt, eſt exigua cura pietatis; pudet ipſos ſolos eſſe qui eam exerceant. Sic igitur infelix adoleſcentia, hinc occaſione relinquendi Deum, propter amorem quo alteri occupationi affixus eſt: inde corrupta aliorum conſuetudine, quaſi inter duo brachia, ex puerili & innocenti ætate, effertur in ſpatioſam vitiorum viam.

Qui

Præcipitiũ in via vitiorum quale?

Qui ad hunc vſque finem progreſſus eſt, quid de eo poteſt aliud exſpectari, quàm quod pleriſque contingit? vt abeant *per abrupta vitiorum* in modum pulli indomiti: qui ſemel ex anguſtia ſeptorum emiſſus in patẽtes campos, currit, exultat, præceps ruit, quocunq; effręnata licentia, noua & grata libertas impellũt. Aut igitur inſtar aquilæ, ſuperbiæ alis, ſupra nubes euolat, aut per auaritiam, vt ſerpens, reptat per ſaxa bonorum terrenorũ, aut vt piſcis, per corporis, animique impuritates, natat in aquis turpium voluptatum. Hæc cauſſa eſt, cur Salomon (quòd initio capitis diximus) viæ viri in adoleſcentia tam ſibi incognitæ, coniunxerit tres illas vias, *aquilæ, ſerpentis, piſcis*. Innuere enim tacitè volebat ad hæc quæ oſtẽdimus, vitia, aut omnia, aut quædam delabi plerunque adoleſcęntiam.

Deus, quem bonitate nõ vincit, ſeueritate tẽtat. *Lib. 2. Conf. cap. 2.*

At in his ipſis tamen non planè deſeruntur à miſericordia Dei adoleſcentes, ſi modò ea vti norint. *Nec euaſi flagella tua*, inquit Auguſtinus, de tali ſtatu ſuo loquens. Quò enim auidius amplexatur, & tradit ſe adoleſcens oblectamentis rerum creatarum, ſenſibus,

ſibus, quicquid optant, permittens: tanto maiorem Deus per internos ſtimulos, per animi terrores, per faſtidia ex ipſis, vt ſolet, nata voluptatibus, ſæpè etiam per externas caſtigationes morbi, egeſtatis, infamiæ, amaritudinem rebus terrenis immiſcet: vt vel hac abſterritus, facilius ab earum cupiditate animum reducat. *Tu ſemper aderas*, inquit D. Auguſtinus, *miſericorditer ſæuians, & amariſſimis aſpergens offenſionibus omnes illicitas iucunditates meas, vt ita quærerem ſine offenſione iucundari. & vbi hoc poſſem, non inuenirem quidquam, præter te Domine, qui fingis dolorem in præcepto, & percutis, vt ſanes, & occidis nos, ne moriamur abs te. Auſus ſum etiam*, dicit, *in celebritate ſolemnitatum tuarum, intra parietes Eccleſiæ tuæ concupiſcere, & agere negotium procurādi fructus mortis. Vnde me verberaſti grauibus pœnis, ſed nihil ad culpam meam.* *Lib. 3. c. 3.* Flagella perditorum adoleſcentū qualia?

Iam verò monita & præcepta ſuperiorum & amicorum, quibus à tam infelici ſtatu retrahi ſolet adoleſcens, quid ſunt aliud quàm voces & monita Dei, qui talium hominum opera ad nos è miſeria extrahendos vtitur? *Heu mihi*, dicit idem, *& audeo dicere tacuiſſe* *Lib. 2. Confeſſ. cap. 3.*

te Deus meus, cùm irem abs te longius? & cuius erant niſi tua, verba illa per matrem meam fidelem tuam, quæ cantaſti in aures meas? nec inde quidquam deſcendit in cor, vt facerem illud?

Vtitur alijs prætcrea Deus innumeris modis, quibus nos reuocet ad ſe, cùm à via diſceſſimus, quos ex ſuperioribus exemplis facilè quiuis intelligit. Perge igitur in hac velut hiſtoria iuuentutis perſequendæ. Aut enim cùm huc progreſſus eſt, reuertitur adoleſcens; aut in via malè cæpta peius etiam pergit. Si pergit, vehementer pertimeſcendum eſt, ne breui aliam in ſe Dei ſeueritatem experiatur, quàm expertus ſit hactenus. Optandum tamen, atque adeò ſperandum eſt, de animo bene educato; fore vt cum experientia didicerit, quid ſit viuere ſine Deo, patiatur ſe à diuina gratia ad viam virtutis aliquando reduci.

Obſtinati animi periculum.

Inter cęteros autem, quorum varietatem magnam habet Deus: duo ſunt tamen maximè modi, quibus adoleſcentem à vita flagitioſa ad meliorem reuocat. Alter eſt, cùm inuſitato more interius animum permouet, quæ

Duobus modis perditos reuocat Deus adoleſcentes.

1.

quæ commotio nonnunquam tam eſt efficax, vt vno quaſi temporis momento, qui hactenus in peccatis fuit, decernat mutationem vitæ. Vtitur autem ad hanc rem Deus vel externis exercitationibus, vt admonitionibus amicorum, concionatorum voce, lectione librorum, qui ad mouendos affectus ſint apti, exemplis æqualium: vel, ſine vlla exteriori ope, diuini inſtinctus efficacia. Atque hæc mutatio morum eſt quædam velut captiuitas, cùm manus diuina tam potenter cor ſibi attrahit, vt non facilè poſſit repugnare. Tum enim Deus ipſe penetrat ſe penitiſſimè in ipſas cordis fibras, atque animum amoris & timoris ſui virtute ſic repentè comprehendit, vt nec ſciat, nec poſſit ſe ad rem vllam creatam auertere. Sic D. Hieronymus illam Salomonis ſententiam accipit. *Verba ſapientum ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi.* Et *hoc notandum*, inquit: *quòd dicantur verba ſapientum* (quæ ipſe vult eſſe voces Dei) *pungere, non palpare; nec molli manu attrahere laſciuiam; ſed errantibus & tardis pœnitentiæ dolorẽ, & vulnus infligere. hoc ſtimulo nedum Paulũ, ſed adhuc*

Lumine mentis extraordinario.

Felix captiuitas.

Eccl. 12.

Saulum, vt puto, in via confeſſum erroris audiſſe, Durum eſt tibi contra ſtimulum Dei calcitrare.

Ad diuinũ hoc lumen quomodo animus fiat aptus.

Quamquam autem tota hæc mutationis ratio proficiſcitur à ſola diuinæ bonitatis gratia; ad eam tamẽ plurimum accedit adiumenti, ſi vel deprecationes ab alijs ad Deum pro adoleſcentibus adhibeantur; vel ipſi, etiam tum, cùm in peccatis hærent, aliquam tamen pietatis exercendæ retineant conſuetudinem. Nam deprecationes quidem ſi proficiſcantur ab hominibus Deo gratis (grati autem ſunt, quicunque illi ſeruiunt) frequenter impetrant homini in peccatis hærenti, pœnitentiæ donum: exercitia autem pietatis etiam in peccato vſurpata, etſi non merentur tam grande donum, tamen ſic afficiunt animum, vt cùm præſens eſt Dei vocatio, minus ei repugnet.

Preces matris Auguſtinum in viam reduxerunt. Nomẽ Chriſti dulce.

Vtrique harum rationum, ſuæ vitę mutationem, tardam illam quidem, ſed perfectam adſcribit D. Auguſtin. cùm & matris ſuæ ſanctiſſimæ Monicæ preces ac lachrymas: & ſuum illum, quo vel in medijs erroribus & flagitijs, Chriſti nomen proſequebatur,

tur, affectum exponit. Sine hoc enim nomine nullum illi ſtudium ſubtile; nullus liber, quamuis præclarus, aut alioqui iucundus, ſatis gratus eſſe videbatur. Teſtatur id, cùm lectione Hortenſij Ciceronis, mirè ſe ad ſtudium ſapientiæ exarſiſſe ſcribit: id ſolum defuiſſe, quod in eo non nominaretur Chriſtus. *Hoc ſolum*, inquit, *me in tanta fragrantia reſtringebat, quod nomen Chriſti non erat ibi, quoniam hoc nomen ſecundùm miſericordiam tuam Domine, hoc nomen Saluatoris mei, Filij tui, in ipſo adhuc lacte matris tenerum cor meum piè biberat, & altè retinebat; & quidquid ſine hoc nomine fuiſſet, quamuis literatum & expolitum, & veridicum, nō me totum rapiebat.* *Lib. 3. Conf. cap. 4.*

Quàm multis in eo genere fuit præſidio, quòd etiam tum, cùm in ipſis per flagitia triumphabat diabolus, conſtantiſſimè tamen retinuerunt venerationem B. Virginis: eamque ſi non aliter, roſario quidem certè indies recitando, aut officio, quod vocant, conſeruarunt? Quàm multis, quod conſueſſent frequenter intereſſe concionibus, & rei diuinæ? Quàm multis, quod defunctis aliquo pietatis ope- Opera pia, homini flagitioſo ad quid proſint.

opere; miſeros ſtipe adiuuare, aut ſimile aliquid pium exercere gauderent? Nimirum his modis, quaſi rimula quædam ſemper aperta ſeruatur, qua radius diuinæ lucis, ad mentem reperiat ingreſſum.

2. Modus perditos liberandi confeſſio generalis.

ALTER eſt modus frequentior, quo Deus ad ſe reuocat adoleſcentum perditorum animos: cùm ſcilicet per confeſſionem, quam vocant, generalem, ſemel ritè omnia peccata exponunt, viro non ſolùm docto & pio; ſed qui mores etiam cognoſcat adoleſcentium, eorum ingenia tractare nouerit: & præcipuè, qui munus habeat inſpectoris & gubernatoris adoleſcētiæ Neque hæc mea ſolius eſt ſententia: ſed plurimorum, atque inprimis magni Gerſonis, qui, vt ſingulari affectu complectebatur adoleſcētes, quòd ab hac ætate inchoandam eſſe diceret, antiquæ pietatis inſtaurationem; tractatū ſcripſit, quo traheret adoleſcentes ad Chriſtum. In eo igitur hæc habet. *Sentiat alius quod voluerit, ego in ſimplicitate mea iudico, cōfeſſionem, ſi modò rectè facta fuerit, eſſe directricem efficaciſſimam ad Chriſtum. aperiuntur enim per eam morbi peccatorum animi, ſi doctè.*

Tract. de paruulis & con. 3.

pru-

prudenter, & moroſè perſcrutatus omnia fuerit confeſſor, obſtetricandi ſcientiam habens, ad educendum ex anima colubrũ tortuoſum, & ad eijciendum virus peſtilens à corde, quo manente nullius vnquam paruuli ſpes creſcet in Chriſto: addo, quod alibi nulla poteſt fieri monitio accommodatior, quàm in confeſſione, nulla conferri medicina aptior ægritudinibus vitiorum; & vbi quæſo poteſt adhiberi præſeruatio cautior pro futuris? Hoc tamen monendus eſt qui hoc remedij genere iuuari velit, vt patri ſpirituali, quemcunq; delegerit, totũ ſe regendũ tradat. Huius enim ductum ſi conſtanter ſequi pergat: ne dubitet; quin Deus omni genere cæleſtis gratiæ largiſſimus in ipſum futurus ſit.

CAPVT XXXI.

DELIBERATIO DE STATV vitæ, quando, & quomodo inſtituenda.

ATQVE vt altero horum modorum adoleſcens, aut à peccatis liberetur, aut eorum periculum euadat: plurimum conducet bene maturè, aut certè non nimium tardè conſtituere ſecum, quo in genere ac ſtatu velit totum vitæ tempus tranſigere,

Status vitæ maturè eligendus.

ac denique mortem Chriſtianam obire, hoc vnum ſpectans, vt finem illum omnibus Chriſtianis communem attingat, quo Deus omnes vocauit. *Vocauit autem nos*, vt D. Paulus ait, *per Chriſtum in ſortem ſanctorum, in lumine.* Atque hæc ſit omnium rerum clauſulâ, quas ego in vſum adoleſcentiæ poſſum ſcribere.

A Deo quærẽdum, quo in ſtatu nos eſſe velit.

Beatus planè adoleſcens, qui in hac electione, in qua cardo totius vitæ atque omnium actionum vertitur, inquirit atq; intelligit voluntatem Dei: per hanc enim non omnes ad vnum, idemque vitæ genus vocari certum eſt. Vt enim vult Deus corpus Eccleſię magna membrorum varietate eſſe diſtinctum ſic idem pro ſingulorum viribus & naturis, cùm ad Eccleſiæ miniſterium, tum ad ſingulorum felicitatem, munera cuique diſtribuit. Suſcipienda eſt igitur hæc deliberatio, maturo quidem, neque tamen nimis tardo cõſilio, quo genere vitæ ad propoſitam omnibus ſalutem velit contendere. Id ego conſilium paucis admonitionibus, ſi potero, adiuuabo.

PRIMVM Adoleſcens deligere ſibi vitæ genus debet, non ſuo vnius arbi-

arbitrio; ſed aliorum etiam conſilijs. Si ſentit inclinari ſe ad ſæcularem ſtatum, non eum ſibi tamen deligat, niſi primùm bene conſideret, alioſque inſuper audiat, qui & vſu rerum, & prudentia præditi & ipſi denique coniunctiſſimi ſint. Ab his autem tāto magis pendere debet: quanto eſt magis ſub eorum poteſtate, vt ſi parētes, tutores, aut curatores habeat. Tametſi enim libera debeant eſſe, non coacta matrimonia: peccant tamen contra Canonū præcepta, qui ſine eorum ſcitu & conſilio ineunt coniugium. Aliàs enim adoleſcentes, qui ſæpè iucunditatē cæco animi impetu ſequuntur; quod nec multa experti ſint, & amoris vehemētia iudiciū amittant; & parū vident, & facilè conſilium mutant Itaque conſequitur ſæpè celeris pœnitentia, cùm ſe matrimonij vinculis cōſtrictos fruſtra dolent, quia ſerò. Atque hic fons ſexcentarum tum calamitatum, tum culparum eſt, in quibus vitam lerumque agunt, qui in matrimonium infelix inciderunt.

Coniugalis ſtatus cui & quomodo eligendus?

Sed quicquid de alijs ſit, D Auguſt. quem ad longè eminētius vitæ genus deſtinauerat Deus, deflet tamen, quod

Digitized by Google

parentes nõ celerem de eo curam ſuſceperint, vt vel matrimonio præueniret grauia illa peccata, in qua ſua ipſum libertas induxit. Quod eò cõmemoro, vt admoneam S Pauli illã ſententiam: *Qui ſe non continet, nubat*, maximè pertinere ad eos adoleſcentes liberos, quos pernicioſa experientia docuit, inter mille pericula impuritatis viuere, cum magno animæ ſuo malo, niſi per matrimonij viam euadant.

Sæcularis vitæ ſtatus varij quomodo eligendi.

ALTERA eſt admonitio: alia viuendi in ſæculo genera, deligenda itẽ eſſe, non ſine multa deliberatione & conſilijs prudentum. Ea deliberatio quò ſit certior, vtile eſt ſingulorũ generum aliquam habere notitiam. Hoc fine viſum eſt mihi, quædam de illis adſcribere, quibus monitus adoleſcẽs, maturè incipiat aperire oculos, & videre, quæ in ſingulis, ſi fortè in iis vitam aliquando agere decreuerit, pericula ſint euitanda.

In vita aulica quid conſiderandũ?

Vt ergò ab aulica potiſſimum vita incipiam: dubium non eſt, quin ſit in ea multum cùm vtilitatis, tum dignitatis; vt quæ in familias integras magnos ſæpè honores inferat. Sed optimum tamen eſt audire, quid de ea ſen-

ſentiant ipſimet aulici. Eſt inter hos AEneas Syluius, is qui poſt Pius Secũdus eſt appellatus. Hic bene longum tractatum ſcripſit hoc titulo: *ſtultos eſſe qui regibus ſeruiunt, vitamq́; tum infelicem, tum miſerrimam ducere curiales.* Cuius diſputationis hęc eſt cõcluſio. *Quod cùm ita ſit, relinquamus hoc pelagus inquietum, noſque in aliã vitam redigamus. namq́ue ſi pacem cupimus, ſi ocium diligimus, ſi nobis viuere volumus, ſi ſalutem animæ quærimus: fugienda ſunt nobis atria Regum & aulici tumultus, in quibus nec requies, nec bonarum artium exercitatio, nec virtutum amor aliquis regnat: ſed auaritia tantùm, libido, crudelitas, crapula, inuidia, & ambitio dominatur, quibus vitijs qui ſit deditus, nullo ſe poterit argumento tueri, quin apud viros doctos & malus eſſe cõuincatur, & ſtult⁹. Vale vir (niſi ex curialib. vnus eſſes) meo iudicio prudẽs.* Milites officio funguntur neceſſario ad defenſionem Rerumpublicarũ & regnorũ contra hoſtes. At milites noſtræ ætatis viuunt in magnis animæ miſerijs: ſine certo vitæ ordine, ſine religione, in ocio, luſu, maledictis, verbis in Deũ impijs, contentionibus, inimicitijs, ſingularib. certaminibus, hor- Quid in re Militari.

rendis ac nefandis impuritatibus fam. ę immimutionibus, exigua pietate, multa licentia & effrænatione, perpetuò ferè ſine ſanctis precationibus, ſacrificijs, & peccatorum expiationibus.

Quid in Mercatorib.

Negotiatores ſi negotia iuſtè tractent, multum vilitatis ſibi & ciuitatibus afferunt: honeſtis occupationibus otium fugiunt: occaſionem habẽt benignè faciendi egentibus, atque his ſimilia. Sed plerumq; emptiones, venditiones, contractus rerum, magna habent pericula peccandi coniuncta. Vt alia taceam, vel vnum illud quantum eſt, quod periculum ſit, ne iniuſtè diteſcant: atq; ita non modò ſe, ſed ſuos deinceps hæredes in æternum ad reſtitutionem obligent? Sed hoc etiam ſepoſito, docent Theologi, mercatorem, qui eo fine maximè negotietur, vt diteſcat, eſſe in ſtatu peccati grauis, quòd hoc ſtudium à radice inſatiabilis auaritiæ naſcatur. Atqui ab hoc periculo, quis pænè dixerim, inter omnes mercatores eſt liber?

Quid in Medicorũ ſtatu

Medici artem profitentur & honoratam, & neceſſariam, & minus periculoſam (de periculo conſcientiæ loquor) multis alijs, quæ hoc tempore per

per totum orbem in vſu ſunt. Sed poſtulat hæc eadē profeſſio ſingularem doctrinam, experiētiam, iudicium naturale, vigilantiam, diligentiam, & nōnunquam in grauibus caſibus præſentem opem. Atque in his rebus grandes ſanè poſſunt incidere defectus, mortes quin etiam hominum, qui ſub illorum ſunt cura. Vt interim taceam alia conſcientiæ pericula, quæ ſæpè adeuntur, cùm ad homines, quorum periculoſa eſt conſuetudo, medicus ſine magno Dei timore accedit.

Iuriſconſulti, quique ad illorum claſſem pertinent, Aduocati, Notarij, Scribæ, & alij, quantum ad Reipublicę gubernationem, ad lites dirimendas auxilij adferant, nemo ſatis explicauerit, Neque tamen negauero, omnes ferè vulgò eo haberi numero, vt putentur eſſe homines, quibus aut nulla, aut cauteriata & perforata ſit conſcientia: vt quæ ita laxa ſit, vt recipiat & tranſmittat grauiſſima aliquando crimina, ipſis ne ſentientibus quidem. Hanc vulgi opinionem in multis falſam iudico Noui enim & ego ex hoc genere, qui cum legibus pietatem colant, atque eos maximè, qui

Quid in ſtatu Iuriſperitorum.

in publicis gymnaſijs ius profitentes, forenſes moleſtias non multum attingunt, neque tamen negare poſſim, quin cauſſa huic opinioni, à quibuſdam Iuriſperitorum miniſtris ſit præbita. Suſcipiunt enim ſæpè cauſſas iniuſtas, ſæpè lites perſequuntur, quas ipſo proceſſu iniuſtas eſſe cognoſcunt: reos tamen cauſſæ ſuæ iniquitatem cælant, vt ipſis lucrum accedat; nonnunquam etiam falſum illis cum periurio perſuadent; ſæpè ſe adiungunt alijs, quos iſta facere intelligunt, ſæpè alios ſibi adſciſcunt. Sæpè efficiunt, vt iniquiſſimæ ſententiæ ferantur tum de rebus capitalibus, tum de priuatis controuerſijs. qua re & condemnatos præter fas & æquum omnibus bonis euertunt, & ſe in perpetuum obligant ad reſtituenda, quæ iniquè à veris dominis, ipſorum opera ſunt abiudicata,

Itaque cùm ex his aut ſimilibus vitæ generibus, aliquod ſibi deligere vult adoleſcens, diligẽter ſingulorum onera, & ſuas vires expendat *Quid ferre recuſent, quid valeant humeri.* Ne cùm temere ſuſceperit, ferre non poſſit;

ſit; & tam grauibus deinceps peccatis opprimatur.

TERTIA admonitio ſit hæc. Si deliberatio eſt de vitæ Eccleſiaſticæ genere, ſeu ſeculari, ſeu religioſo: præter amicos (ſi qui ad eam conſultationem idonei, id eſt, nullis affectibus impediti ſint) neceſſariò petendum eſt conſilium ab hominibus, quorum nota ſit pietas. His totam rationem ſuæ voluntatis exponat; horum ſententiam lubens audiat. Deligendi autem ad eam rem ſunt homines, quibus præter religionis cultum, adſit etiam doctrina, experientia, prudentia: abſit autem omnis reſpectus ad res mundanas & caducas. Video hic mihi latum campum aperiri ſcriptionis: ſed quoniam finis vrget, de hac re duo tantùm addam.

In Eccleſiaſtica vita eligenda qui conſulendi.

Alterum. Statum Eccleſiaſticum ingredi, cum onere procurationis redituum, aut cura animarum, res eſt, vt Sanctus Bernardus ait, *Angelicis humeris formidanda.* Sit igitur hoc in memoria, quod D. Paulus ait. *Nemo aſſumit ſibi honorem, niſi qui vocatur à Deo tãquam Aaron.* Huius igitur rei tantæ electio poſtu-

Eccleſiaſticorum ſæculariũ ſtatus quomodo ſuſcipiẽdus.

Lib. de conſul.

Heb 6.

poſtulat, multas ad Deum preces, per ſe, perque alios; multa ieiunia, multa opera pietatis, conſilia ſapientum, maturam deliberationem. Denique ad hoc genus vitæ adoleſcens per vim potius trahi, vt multis viris ſanctis contigit, quàm, quod multos hodie, cum æterna pernicie facere videmus, vltro ad eum per ambitionem debet contendere.

Religioſus ſtatus cui & quomodo eligendus.

Alterum. De eligenda vita religioſa, mihi loquendum non puto, quod eius vocationis ſanctitas videatur ſilentij veneratione colenda. Hoc ergo ſolum moneo, qui ſe ad religioſæ vitę perfectionem vocari ſentit; ne puſillo ſit animo; ſed confidat, ab eo ſibi vires adfuturas, à quo vocatur: conſideret ſuas ipſe inclinationes, vires corporis, naturæ dotes. Deinde poſt multas preces, poſt conſilia ſanctorum hominum, excluſis omnibus humanis affectibus, coram Deo creatore ſuo, cuius amore mundum relinquere deſiderat, illud religioſæ vitæ genus eligat, quod ſibi intelliget eſſe optimum.

Quod genus religionis eligendum.

Quo in delectu non reſpiciendum eſt ad antiquitatem religionis, ad amicitias & cognationes ſuas, ad pro-

profeſſionis dignitatem, aſperitatem, vitam actiuam vel contemplatiuam, aut res huiuſmodi: ſed poſtquam clariſſimè, quàm potes, intellexeris, à Deo te magis ad hoc, quàm illud genus religionis vocari. verbi gratia, potius ad mendicantium, quàm aliùs ad monaſticam vitam: faciendum eſt id, quod pater quidam ex inſtituto Diui Dominici, cuidam adoleſcenti reſpondit. Veniebat hic etiam tum adoleſcens ad illum (nam hoc tempore idem ipſe vir inſigni doctrina & ſanctitate viuit) tanquam ad virum non minus prudentia, quàm ſanctitate præditum, conſulens, quod mendicantium inſtitutum ſibi ſequendum eſſet. Cui ille: *Ingredere*, inquit, *fili mi, illud genus vitæ religioſæ, in quo vides adhuc recentiſſimum eſſe virtutis ardorem, & ſpiritum primæ inſtitutionis, & obſeruationem religioſarum legum.*

Hæc ſunt, Domini ac fratres mei, quæ ſcribenda putaui in vſum adoleſcentum, atque in primis veſtræ Congregationis. Quæ quoniam abſolui, primùm qualiacunque ſunt, ſub- Peroratio libri.

ſubiecta eſſe volo iudicio Sanctæ Matris Eccleſiæ Catholicæ Romanæ: Deinde Deum & Beatiſſimam Virginem matrem precor, vt hunc meum laborem ſibi honorificum & glorioſum: vobis gratum, vtilemque eſſe concedant.

FINIS LIBRI TERTII.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

8-1

Google

IHS

Digitized by Google